

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ
(ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ)**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΟΙ ΔΥΟ ΟΥΦΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ (ΜΑΔ20028)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΠΙΤΖΕΝΗΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Β' ΕΞΕΤΑΣΤΗΣ: ΜΑΚΡΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2021

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα όποια δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ημερομηνία: 8/11/2021

Αθηνά Παπαπούλου

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω κυρίως τους γονείς μου, για τη συνολική υποστήριξη και κατανόηση που επέδειξαν σε όλο αυτό το δύσκολο για εμένα διάστημα. Επίσης, θερμές ευχαριστίες τόσο στον επιβλέποντα καθηγητή μου, Αριστείδη Μπιτζένη, για την καθοδήγηση του επί της συγκεκριμένης θεματικής, καθώς και στην ευρύτερη κατεύθυνση που μου παρείχε με τα τελικά σχόλια του. Τέλος, ευχαριστώ τον αναπληρωτή καθηγητή του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Μακρή Σπυρίδων, που παρότι δεν είχα την ευκαιρία να παρακολουθήσω μαθήματα του, στα πλαίσια του μεταπτυχιακού «Διεθνείς Σπουδές» τα βιβλία του *«Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων»* και η *«Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης»*, στάθηκαν αφορμή, για να εξετάσω τη γοητευτική έννοια της μεταθεωρίας.

Περίληψη

Η παγκοσμιοποίηση, πολυσυζητημένη και αρκετά αμφιλεγόμενη έννοια, είναι ένας γενικός όρος που αναφέρεται σε πλανητικής εμβέλειας αλληλεπιδράσεις και δομές, σε ένα «ενιαίο-όλο», προσφέροντας εναλλακτικές κατευθύνσεις, ενώ προσωποποιεί τις συνέπειες μέσα από τις ποικίλες διακυμάνσεις: οικονομική, πολιτική, πολιτισμική, κοινωνιολογική, περιβαλλοντολογική, στρατιωτική και νομική. Δεν πρόκειται για μια πλήρως αυτόνομη διαδικασία, ένα ασυγκράτητο ιστορικό κίνημα ή μια επιτακτική πολιτική αναγκαιότητα (Osterhammel, Peterson, 2013). Κατά συνέπεια, πρόκειται για μια εν δυνάμει εξέλιξη, την ίδια χρονική στιγμή που η Ευρώπη, προσπαθεί να αυτοπροσδιοριστεί και να συγκροτηθεί, ως μια παγκόσμια δύναμη σε μια Δύση που έχει βυθιστεί σε μια συστημική κρίση. Ενώ σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας χαρακτηρίζει τον 21^ο αιώνα, ως «Ασιατικό Αιώνα» που προκαλεί παγκόσμιες μετατοπίσεις, ή αλλιώς καθιερώνεται και ως η «άνοδος των υπολοίπων» (Zakaria, 2008: 18). Με άλλα λόγια, όπως σημειώνει και ο Timothy Garton (2005: 366), η «*Δύση πρέπει να προχωρήσει πέρα από τη Δύση...η βαθύτερη κρίση της, είναι η κρίση επιτυχίας*». Η μετα-Δύση πρέπει να επιδιώξει την ελευθερία του κόσμου και οι καθιερωμένες δυτικές αξίες, που μετατράπηκαν σε οικουμενικές, οδεύουν προς την άδραξη ενός ελεύθερου κόσμου και δη η «*Δημοκρατία, όπως και η ΕΕ, δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά το μέσο για ανώτερους σκοπούς*» (Garton, 2005: 385). Αυτό σηματοδοτεί το καίριο ρόλο που θα διαδραματίσει η ΕΕ στον κόσμο και όχι μόνο στην περιφερειακή της έκταση. Άλλωστε η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχει χαρακτηριστεί, ότι ωθείται μέσα από προκλήσεις και κρίσεις, τόσο εντός, όσο και εκτός Ευρώπης. Παρά ταύτα, ποτέ περισσότερο από ό,τι σήμερα σε έναν πολυπολικό κόσμο δεν υπήρξε ανάλογος ανταγωνισμός πολλαπλών απειλών, των οποίων ο τεράστιος αριθμός και το βάθος να εγείρει ερωτήματα «*αμφισβητώντας την ίδια την ύπαρξη του ευρωπαϊκού σχεδίου*» (Tocci, 2017: 1- 2). Η παρούσα διπλωματική εργασία αναζητά τα όρια της διασύνδεσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την παγκοσμιοποίηση και ειδικότερα στις διεθνείς οικονομικές και πολιτικές σχέσεις, ενώ διερευνά σχετικές έννοιες, σχεσιακές εννοιολογικές αμφιθυμίες, όπως δυτικοποίηση-αμερικανοποίηση, εκσυγχρονισμός, διεθνισμός, ασιατισμός, ιμπεριαλισμός, καθώς οριοθετεί την πολυπλοκότητα του κόσμου που συγκροτείται από πολυπολικότητα δυνάμεων μέσα από τη θεωρητική διαδρομή στις θεωρίες της παγκοσμιοποίησης, άλλα και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αντίστοιχα. Οριοθετεί τη συζήτηση για την παγκόσμια τάξη, ενώ ακολουθεί το συλλογισμό του κοσμοπολιτισμού υποστηρίζοντας, ότι γίνεται λόγος εξαιτίας της αυξανόμενης μετανάστευσης για τον «παγκόσμιο αιώνα» (Merritt, 2016: 29). Σε αυτό, συμβάλλει και ο τίτλος της παρούσας εργασίας, αποσκοπώντας στη σκιαγράφηση της δυναμικής της Ευρώπης, καθώς και των πτυχών της παγκόσμιας διακυβέρνησης, που αναδύονται μέσα από τη διπλή ανάγνωση της πολύμορφης, αλλά και περίπλοκης παγκοσμιοποίησης. Η γοητεία αυτής της θεωρητικής διαδρομής, έγκειται στις πολλαπλές όψεις, προσεγγίσεις της αλληλεξάρτησης αυτών των φαινομένων, καθώς και της αναζήτησης της θέσης της ΕΕ στην παγκόσμια σκακιέρα σε έναν κόσμο, όπου οι κρίσεις που καλείται να αντιμετωπίσει, ως παγκόσμιος δρών είναι περισσότερο επικίνδυνες από εκείνες της πιο άμεσης μεταψυχροπολεμικής εποχής (Tocci & Alcaro, 2014).

Λέξεις Κλειδιά: Παγκοσμιοποίηση, αντι-παγκοσμιοποίηση, Ευρώπη 2030, Παγκόσμια Ευρώπη, Covid-19, Παγκόσμια Κρίση, Πολυκρίση, διαφοροποιημένη ολοκλήρωση, βιώσιμη ανάπτυξη, globalitaire (Νέα Τάξη).

Abstract

Globalization: a quite controversial and widely discussed concept. In general terms, it refers to planetary-scale interactions and structures, to a “single-whole” offering alternative directions. It renders its consequences through various fluctuations (economic, political, and cultural, sociological, environmental, military, and legal), given that, it is not a fully autonomous process but an unrestrained historical movement or an imperative political necessity (Osterhammel and Petersson, 2013). Hence the potential development is taking place at the same time as Europe is trying to define itself and to establish itself as a world power, whilst the West plummets into a systemic crisis. In spite of this, an important part of the literature characterizes the 21st century as the “Asian Century”, otherwise established as the “rise of the rest” (Zakaria 2008, p. 18). Bound to bring global shifts. In other words, as Timothy Garton (2005: 366) notes, “*The West must go beyond the West; its deepest crisis is the crisis of success*”. The post-West must pursue the freedom of the world and establish Western values, which have become universal and are heading towards the seizure of a free world. Namely, “*Democracy, like the EU is not an end in itself, but the means to higher ends*” (Garton 2005, p. 385). This marks up the vital role that the EU will play in the world and not just in its periphery. After all, the process of European integration has been characterized as being driven by challenges and crises, both inside and outside Europe. But never more than today, in a multipolar world, there has been such a competition of multiple threats, the enormous number and depth of which raises questions “*challenging the very existence of the European plan*”(Tocci 2017, p. p. 1-2). This dissertation seeks the limits of the interconnection of European integration with globalization, and the international economic and political relations and related concepts in particular. Relational conceptual ambiguities, such as Westernization-Americanization, Modernization, Internationalism of a world nevertheless composed of a multipolarity of forces, all aligned in the vast theoretical path of globalization theories. Not excluding European integration respectively. This century delimits the discussion of world order while following the reasoning of Cosmopolitanism, arguing that there is talk of increasing migration for the “world century”(Merritt 2016, p. 29). The title of this thesis also contributes to this, aiming to outline the dynamics of Europe, as well as the aspects of global governance that emerge through the double reading of the multifaceted and complex phenomenon that is globalization. The appeal of this theoretical path lies in multiple aspects: approaches to the interdependence of these phenomena, as well as the search for the EU position on the world chessboard are among the most interesting elements discussed in this dissertation. In a world where crises have amounted to global challenges and the EU is trying to consolidate itself as a global actor, plenty of confrontations, far more menacing than those of the most immediate post-Cold War era(Tocci & Alcaro, 2014) await this new world order.

Keywords: Globalization, anti-globalization, Europe 2030, Global Europe, Covid- 19, Global Crisis, Differentiated Integration, European Responses to Multiple Crises, Sustainable Development, global action/actor, globalitaire (New Order).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες.....	3
Περίληψη.....	4
Abstract	5

Α΄ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 Εισαγωγικό.....	12
1.2 Ερωτήματα της έρευνας	15
1.3 Συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας και η συνεισφορά της στην επιστήμη.....	17
1.4. Η δομή της διπλωματικής εργασίας	33
1.5.1 Περί μεθοδολογίας μιας επιστημονικής έρευνας	34
A. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια περί μεθοδολογίας.....	35
1.5.2 Μεθοδολογία έρευνας	35

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

2.1 Καθορισμός ορίων της έννοιας της παγκοσμιοποίησης.....	39
2.1.1 Τα τέσσερα κοινά συστατικά της παγκοσμιοποίησης.....	43
2.1.2 Το αδιέξοδο του καθορισμού της παγκοσμιοποίησης-Οι συσχετισμοί.....	47
2.2 Η ιστορική-ενοιολογική τοποθέτηση μέσα στο χρόνο	52
2.3 Σε αναζήτηση ορισμού.....	62
2.4 Μορφές.....	66
B. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Εξειδικευμένη παγκοσμιοποίηση	67

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

3.1 Θεωρίες παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.....	67
C. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Παγκοσμιοποίησης.....	67
D. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης	70
3.1.2 Ανάπτυξη, αντίκτυπος, επιρροή και θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παγκόσμια τάξη μέσω των στρατηγικών ένταξης	70
3.1.3 Κρίσεις, ως ευκαιρία ή εμπόδιο στην ένταξη	71
3.2 Τα δύο «πρόσωπα» της παγκοσμιοποίησης	73
3.2.1 Το μοντέλο της ΕΕ και οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης.....	81
3.3 Ιμπεριαλισμός.....	83
E. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας ιμπεριαλισμού	83

3.4 Θεωρία Παγκόσμιου Συστήματος-Wallerstein	83
F. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας	84
3.5 Κρατικός μετασχηματισμός και θεσμική παγκοσμιοποίηση.....	84
3.5.1 Το έθνος-κράτος στα χνάρια του Γκράμσι	89
3.6 Παγκόσμια Διακυβέρνηση	90
3.6.1 Παγκόσμια Τάξη	96
3.6.2 Δυτική παγκόσμια τάξη;.....	100
3.7 Το παιχνίδι ανατολής και δύσης-Ανατολισμός	106
3.7.1 Ο Ασιατικός αιώνας: Το παράδειγμα υπεροχής της Κίνας	111

Β' ΜΕΡΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

4.1.1 Στο πεδίο εξερεύνησης της ευρωπαϊκής ιδέας -ΑΠΠ ΚΑΙ ΒΠΠ.....	116
G.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ιστορικής διαδρομής	117
4.2 Η Ίδρυση της ΕΕ-Εμβάθυνση-Διεύρυνση.....	117
4.2.1 Η ΕΕ	117
4.2.2 Οικονομική Ολοκλήρωση και Νομισματική Ένωση–ΤΟ ΕΝΣ	118
4.2.3 ΟΝΕ.....	119
4.2.4 ΟΝΕ ως φορέας παγκοσμιοποίησης–Οδηγός πολιτικής ολοκλήρωσης.....	120
4.3 Η Ιδιαίτερη περίπτωση της ΕΕ: Η σημασία της παγκοσμιοποίησης και ο ρόλος των υπερεθνικών οργανισμών-οικονομική Ολοκλήρωση-πολιτική ρύθμιση.	120
4.4 Η πολιτική αναζήτηση της φύσης της ΕΕ	121
4.5(Νέα)Περιφεριοποίηση-Παγκοσμιοποίηση-(Ευρωπαϊκή)Ολοκλήρωση.....	125

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΕ

5.1 Η μετάβαση από τη χρηματοπιστωτική κρίση στην κρίση της παγκόσμιας οικονομίας/παγκόσμιες απειλές και διακυβέρνηση.....	130
5.1.1. Αιτίες–αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής κρίσης.....	131
5.1.2. Το δεύτερο επεισόδιο	132
5.1.3 Το τρίτο επεισόδιο-το πέρας στην παγκόσμια οικονομία.....	133
5.1.4 Συμπεράσματα-Ομοιότητες και διαφορές με άλλες κρίσεις	134
5.2 Αιτίες της Κρίσης στην Ευρωζώνη και οι άμεσες συνέπειες της-πολλαπλής κρίσης της ΕΕ- Το «εργαλείο» της Κρίσης	138
5.2.1 Θεσμικές αλλαγές μετά την κρίση της Ευρωζώνης	146
5.3 COVID-19– Η κρίση του αύριο	149
H. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ανάλυσης της ενότητας Covid-19	151

5.4 Πρωτοβουλίες της επιτροπής: Προς μια Παγκόσμια Ευρώπη	151
I. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας.....	152
5.4.1 Θεσμικές αλλαγές στην ΕΕ-Από τη Γερμανική Προεδρία στην Πορτογαλική.....	152
J. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια θεσμικών αλλαγών	153
5.4.2 Η προσαρμοστικότητα της ΕΕ	153
5.5 Η Κρίση ταυτότητας της Παγκοσμιοποίησης– Θεσμική κρίση της ΕΕ.....	157
5.5.1 Οι πηγές της ΕΕ σε οικονομικό(Γερμανία)–πολιτικό(Brexit) και σε κοινωνικό επίπεδο(Δημοκρατία)	161
K. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας	162
5.5.2 Δημοκρατία χωρίς σύνορα;	162
5.5.3 Οι σύγχρονες προκλήσεις της ΕΕ: Προσφυγική Κρίση- Σύνορα και Ευρωπαϊκός Στρατός-Η πρόκληση του 21 ^{ου} αιώνα της ΕΕ- Η μετάβαση από την Οικονομική Κρίση στην Κρίση Ταυτότητας.....	165
L: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας.....	166

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

6.1 Πέντε δρόμοι της Λευκής Βίβλου	166
___Σχολιασμός.....	169
6.1.1 Διαφοροποιημένη ολοκλήρωση	171
6.1.2 Οι τρεις εικόνες της Ευρωπαϊκής δύναμης.....	177
6.2 Η μορφοποίηση της ΕΕ μέσω των μοντέλων της κατάρρευσης και της κυριαρχίας	179
Το μοντέλο κατάρρευσης	179
6.2.1 Λαϊκισμός –Παγκοσμιοποίηση: Η σκιά του Φιλελευθερισμού.....	186
M. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια	189
Το μοντέλο κυριαρχίας.....	189
N. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια του μοντέλου κυριαρχίας	191
6.3 Βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030: Κριτική επισκόπηση κενών.....	191
O: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια της ενότητας Βιώσιμης Ευρώπης	192
6.4 Κόσμος 2030 και η Ευρώπη.....	192
6.4.1 Ευρώπη 2030.....	203
Συμπεράσματα εργασίας.....	212

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

A. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια περί μεθοδολογίας.....	220
B. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Εξειδικευμένη παγκοσμιοποίηση	235

2.4.1 Οικονομική.....	235
2.4.2 Πολιτική	237
2.4.3 Πολιτισμική.....	238
2.4.4 Χρηματοοικονομική Παγκοσμιοποίηση.....	240
2.4.5 Περιβαλλοντική-Οικολογική Παγκοσμιοποίηση	240
2.4.6 Στρατιωτική.....	242
2.4.7 Νομική ή Παγκοσμιοποίηση Δικαίου	244
2.4.8 Κοινωνιολογική Παγκοσμιοποίηση	246
C. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Παγκοσμιοποίησης.....	247
D. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης	254
E. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας Ιμπεριαλισμού	259
F. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας.....	263
G. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια Ιστορικής διαδρομής	267
4.1.2 Μεταπολεμικές Διεργασίες και οι Αιτίες Ίδρυσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων	268
4.1.3 Το σχέδιο Schuman και η ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων(1950-1960).....	268
4.1.4 ΕΑΚ- Δυτικό-Ευρωπαϊκή Ένωση	269
4.1.5 ΕΟΚ και ΕΚΑΕ-EURATOM.....	270
H. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ανάλυσης της ενότητας Covid-19	272
I. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας.....	287
J. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια Θεσμικών αλλαγών.....	291
K. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας	297
L: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας.....	302
M. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας.....	311
N: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια του μοντέλου κυριαρχίας	313
6.2.1 Η κυριαρχία των πολλών υπό την ηγεσία των λίγων-περιφερειακός ηγεμόνας ή παγκόσμιος παίκτης;.....	313
6.2.2 Η παγκόσμια διακυβέρνηση της ΕΕ-Η πρόκληση που αποτελεί απάντηση	317
O. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια της ενότητας Βιώσιμης Ευρώπης	323
α) Διασύνδεση στόχων: Έρευνες Μελέτης	323
β) Διαφορετικές αφηγήσεις: το επικίνδυνο παιχνίδι	327
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	335

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Οι τρεις φάσεις της Παγκοσμιοποίησης.....	60
Πίνακας 2 Εξισορροπητική κερδοσκοπία(Arbitrage)-Μετακίνηση αγαθών-Άνθρώπων.....	60
Πίνακας 3 Τετραφασικές μεταβάσεις: Οι τέσσερις φάσεις της παγκοσμιοποίησης.....	61
Πίνακας 4 Σύγκριση θέσεων και βασικά ερωτήματα περί παγκοσμιοποίησης.....	78
Πίνακας 5 Αλλαγές και βασικά γνωρίσματα από τη βεστφαλική στη Μεταβεστφαλική τάξη.....	102
Πίνακας 6 Τα Μέσα της Παγκοσμιοποίησης-Η Σύγχρονη Παγκοσμιοποίηση.....	104
Πίνακας 7 Εικόνες παγκόσμιας τάξης σύμφωνα με την αρχή της κοινωνικής οργάνωσης και τους τύπους διασύνδεσης.....	105
Πίνακας 8 Οι βαθύτερες αιτίες της Χρηματοοικονομικής κρίσης-το πέρασμα στην Πραγματική οικονομία	136
Πίνακας 9 Οι δέκα προτεραιότητες της Επιτροπής για την περίοδο 2015-19.....	151
Πίνακας 10 Τα Τρία Κύματα Παγκόσμιου Εκδημοκρατισμού.....	164
Πίνακας 11 Μαύροι Κύκνοι.....	195
Πίνακας 12 Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας.....	223
Πίνακας 13 Μεθοδολογικά εργαλεία.....	230
Πίνακας 14 Συγκριτική ανάλυση ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας.....	232
Πίνακας 15 Παραδείγματα τυποποιημένων κανόνων και οργανισμών σε παγκόσμιο και εθνικό περιβάλλον.....	245
Πίνακας 16 Συγκριτική ανάλυση των τριών κυρίαρχων θεωριών(Ιμπεριαλισμός-Εξάρτηση-Παγκοσμιοποίηση).....	265
Πίνακας 17 Σύγκριση θέσεων των στρατηγικών ατζέντων για την Ένωση 2014-19/2019-2024.....	290
Πίνακας 18 Εναλλακτικά πρότυπα ανάπτυξης της ΕΕ.....	319
Πίνακας 19 Χρονοδιάγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	321

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Αναφορές εφημερίδων στην ορολογία «παγκοσμιοποίηση και τον παγκοσμιοποιητή».....	40
Εικόνα 2. Συχνότητα της λέξης κρίση σε έντυπα βιβλία, 1800-2020.....	71
Εικόνα 3. Τύποι Παγκοσμιοποίησης(Rosenu).....	93
Εικόνα 4. Τα τρία είδη συμπεριφοράς απέναντι σε κρίσεις.....	98
Εικόνα 5. Η περίπλοκη δομή της παγκόσμιας διακυβέρνησης.....	105
Εικόνα 6. Μοντέλα περιφερειακής ολοκλήρωσης.....	128

Εικόνα 7. Πρόοδος όσον αφορά την εμβάθυνση της ONE τέσσερα χρόνια μετά την έκθεση των πέντε προέδρων.....	149
Εικόνα 8. Ευρωπαϊκοί δρώντες στην παγκόσμια αλλαγή.....	164
Εικόνα 9. Διαφορετικοί τύποι πολιτικών που προκύπτουν από παραλλαγή στη διαμόρφωση της εξουσίας.....	173
Εικόνα 10. Διαφοροποιημένη ολοκλήρωση στη βάση της συγκριτικής ενσωμάτωσης.....	177
Εικόνα 11. Κατηγορίες Μέλλοντος.....	193
Εικόνα 12. Τάσεις του 2030.....	196
Εικόνα 13. Η Προσέγγιση της ποσοτικής ανάλυσης για τη λήψη αποφάσεων.....	234
Εικόνα 14. Σύγκριση θεωριών εξάρτησης-παγκόσμιου συστήματος	263
Εικόνα 15. Χάρτης του ευρωπαϊκού λαϊκισμού αντιμέτωπος με τον Covid 19.....	273
Εικόνα 16. Συγκριτική καταμέτρηση ποσοτών θανάτων και επιρροής Covid-19.....	274
Εικόνα 17. Παγκόσμιες Διαφοροποιήσεις στη λήψη αποφάσεων μέτρων πρόληψης και τα ποσοστά θανάτων.....	275
Εικόνα 18. Covid 19 in UE 218.....	275
Εικόνα 19. Χάρτης: ο δρόμος του Μεταξιού.....	274
Εικόνα 20. Χαρτογράφηση στρατηγικής απειλής παραπληροφόρησης της ΛΔΚ.....	284
Εικόνα 21. Δημογραφικές προβολές κατά την διάρκεια 2000-2050 και σύγκριση βάσει εισοδήματος.....	286
Εικόνα 22. Αποτελέσματα διαπραγματεύσεων ανάμεσα στα κόμματα-Επιτροπή.....	291
Εικόνα 23. Αποτελέσματα Δημοσκοπήσεων σχετικά με τις Αμερικάνικες εκλογές-Προεδρία.....	295
Εικόνα 24. Οι πιο σημαντικές χώρες-εταίροι σε σχέση με την εκτίμηση της Πορτογαλίας	296
Εικόνα 25. Παραγωγή της πρωτογενούς Ενέργειας, ΕΕ-28.....	296
Εικόνα 26. Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης ως δίκτυο στόχων.....	323
Εικόνα 27. Εννοιολογικό και λειτουργικό πλαίσιο του Διεθνούς Δικτύου για τη Βιωσιμότητα των Ξηρών εδαφών(RISZA).....	325
Εικόνα 28. Η κατάσταση της επισιτιστικής ασφάλειας και διατροφής στον κόσμο: Δημιουργία κλιματικής ανθεκτικότητας για διατροφική ασφάλεια και διατροφή.....	326
Εικόνα 29. Lean and Six Sigma Concept	332

Α' ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1 Εισαγωγικό

**"A united Europe was not achieved
and we had war.
Europe will not be made all at once,
or according to a single plan:
it will be formed through concrete measures which bring about
a de facto solidarity." Robert Schuman, 9 May 1950.**

Σήμερα τα πάντα μοιάζουν σχετικά. Αυτό που έως σήμερα έμοιαζε με κοσμοϊστορικό γεγονός, μπορεί να αποδειχθεί ένα απλό περιστατικό περιορισμένου ενδιαφέροντος και αντιστρόφως μια μικρή ιστορία μπορεί να αναδειχθεί σε κομβικό σημείο αλλαγής του κόσμου (Michael, 2009). Υπό το πρίσμα των ιστορικών αλλαγών και των διαφορετικών διακυμάνσεων τους, στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε τη σύνδεση και την αλληλεξάρτηση των γεγονότων, ως ένα σημείο της ιστορίας που τεκμηριώνει τη διαδοχή της παράλληλης πορείας της Παγκοσμιοποίησης με το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Συχνά η Παγκοσμιοποίηση εμφανίζεται, ως ένα φαινόμενο ανεξάρτητο και η πορεία του επιδέχεται πολλών αμφισβητήσεων. Παράλληλα, η ευρωπαϊκή ενοποίηση αποτυπώνεται στις συνειδήσεις του κόσμου, ως μια συγκεκριμένη ουτοπία αναζήτησης μιας κοινής Ευρωπαϊκής Ταυτότητας στη βάση της αλληλεγγύης των συμφερόντων που συμπληρώνονται από το εθνικό συμφέρον. Χωρίς αυτό να καταργείται, υπό το πέπλο της εκχώρησης της εθνικής κυριαρχίας, μέσα από την οικοδόμηση της ευρωπαϊκής κοινότητας.

Η «*sui generis*» Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα της ιστορίας που κατάφερε να τερματίσει την παραδοσιακή έννοια του πολέμου. Η ήπια ισχύς, απέκτησε σταδιακά παγκόσμια εμβέλεια και η δυναμική της, ενισχύθηκε μέσω των δικτύων της αλληλεξάρτησης ενός κόσμου, που η τεχνολογία συνετέλεσε το βασικό συστατικό στοιχείο της ραγδαίας εξέλιξης της παγκοσμιοποίησης. Ένα φαινόμενο που η αρχή του αναζητείται μέσα στην πλειάδα ερευνητικών δημοσιεύσεων. Κάποιοι ιστορικοί και οικονομολόγοι παρουσιάζουν την ίδρυση της παγκοσμιοποίησης ως μια μεγάλη έκρηξη, που εγείρει τα ίχνη της στο μακρινό παρελθόν αναφέροντας διάσημες ημερομηνίες, όπως το 1405, 1492, 1571 (O'Rourke & Williamson, 2002a και O'Rourke και Williamson, 2002b). Από την άλλη, η παγκοσμιοποίηση έγινε οικονομικά σημαντική στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα (O'Rourke & Williamson, 2004: 109 και Williamson, 2000). Κατά επέκταση, είναι ένα φαινόμενο που προσωποποιείται και αντηχεί μέσω των

διαφορετικών μορφών στην καθημερινότητα μας, δημιουργώντας ένα δημιουργικό παιχνίδι διακυβέρνησης.

Η παγκοσμιοποίηση λειτουργεί διττά, ενώ παράλληλα η ευρωπαϊκή ιδέα συντελεί το μοχλό της ίδρυσης μια “Νέας Ευρώπης” μέσω της διαδικασίας της ενοποίησης. Η παγκοσμιοποίηση είναι μια πάγια καθιερωμένη διαδικασία που κανένας άνθρωπος δεν μπορεί να επιταχύνει, να επιβραδύνει ή να σταματήσει, ενώ η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, μπορεί να αποτελεί μια ακόμη ουτοπία σε ένα νεφελώδη ορίζοντα ή μια ακόμη μη αναστρέψιμη πορεία. Ενδέχεται η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση να είναι ένα απολύτως μοναδικό εγχείρημα, χωρίς ιστορικό προηγούμενο ή σύγχρονο αντίστοιχο (Rosamond, 2006: 296). Χαρακτηρίζονται δε από «το φαινόμενο της πεταλούδας», καθώς η επίδρασή τους γίνεται αισθητή από τη μια πλευρά του κόσμου στην άλλη, με κεντρική θέση την παραδοχή ότι, καμία οικονομία δεν είναι ανεξάρτητη από όλες τις άλλες, ενώ η οικονομία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον πολιτισμό και την ύπαρξη του έθνους κράτους.

Η ΕΕ, ξεκίνησε, ως μια Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), ενώ η παγκοσμιοποίηση επικυρώνει την ιδέα ενός κόσμου που έχει γίνει ένα παγκόσμιο χωριό, μέσω των αυξημένων σχέσεων ανταλλαγής μεταξύ ενός πλήθους παραγόντων (έθνη, ιδρύματα, οργανισμοί/επιχειρήσεις και ιδιώτες) οδηγώντας σε αλληλεξάρτηση μεταξύ πολλών άλλων μεταβλητών (Wei Lau, 2008 και Peng, Wang & Jiang, 2008 και Lee, 2005 και Curry, 2000). Ως εκ τούτου, η παγκοσμιοποίηση εκφράζει την πολύπλοκη ταύτιση των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών δράσεων στο εσωτερικό των επιμέρους εθνικών συστημάτων πολιτικής οικονομίας (Gilpin, 2003). Γι’ αυτό, η ανάλυση του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης είναι ένα μυστηριώδες ταξίδι που αποσκοπεί να ερμηνεύσει, πως τα εδραιωμένα παγκόσμια συστήματα ανταγωνισμού συναποτελούν παράλληλα και τον άξονα που συνδέει όλο τον κόσμο. Σε αυτή τη βάση, η Παγκοσμιοποίηση εκδηλώνεται μέσα από διαφορετικές μορφές και δημιουργεί «κρίκους» που προσφέρουν μέσω των «τεχνητών συστημάτων» υπηρεσίες, επικοινωνία και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση σε παγκόσμια κλίμακα. Παράλληλα, στο εσωτερικό φλοιό της, συμπεριλαμβάνει και τα διεθνή δίκτυα εγκλήματος που εκτυλίσσονται σε ποικίλα θέματα, όπως αυτά της εθνικής ταυτότητας, της γλωσσικής πολυμορφίας, της παγκόσμιας αγοράς εργασίας, της λαϊκής κουλτούρας, του αθλητισμού και της κλιματικής αλλαγής. Σε αυτήν την ερευνητική διαδρομή αντίστοιχα το ευρωπαϊκό φαινόμενο διαδέχεται πολλών αμφιλεγόμενων εκτιμήσεων. Ειδικότερα, ο εξευρωπαϊσμός, μπορεί να είναι ένα «φίλτρο» για την παγκοσμιοποίηση (Wallace, 2000) ή εναλλακτικά ένα «αντίδοτο» στην παγκοσμιοποίηση (Graziano, 2003). Πριν δεκαεπτά χρόνια ο Graziano (2003) είχε διατυπώσει, ότι στο επικείμενο διάστημα θα γίνεται λόγος για τον «εξευρωπαϊσμό της παγκοσμιοποίησης». Ωστόσο, το δίλημμα έγκειται στη διπλή ανάγνωση της ΕΕ ως εξωτερικό συντελεστή, ή ως κεντρικό μοχλό της παγκοσμιοποίησης.

Σε αυτό το σταυροδρόμι, θα γίνει η ανάλυση των διαδοχικών κρίσεων που σκιαγραφούν το αβέβαιο μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Οι κρίσεις ενέχουν

ταυτόχρονα το στοιχείο της καταστροφής, αλλά και της ευκαιρίας. Αφενός, αποτελούν εργαλείο για την ανάδειξη των παθογενειών του ευρωπαϊκού συστήματος. Αφετέρου, οδηγούν σε ραγδαία ανάπτυξη των ευρωσκεπτικιστικών κινημάτων, καθώς και των αποσχιστικών τάσεων που δημιουργούν μεταφορικά «το πορτραίτο του οράματος της Ενωμένης Ευρώπης που φλέγεται» μέσω της διαμάχης μεταξύ κυριαρχίας και αυτονομίας του έθνους-κράτους. Ειδικότερα, η διαδοχή των κρίσεων και η ενσωμάτωση τους στην πραγματική οικονομία, είχε ως άμεση συνέπεια την αλλαγή του χαρακτήρα-μορφής των διαδοχικών κρίσεων, ώστε στον 21^ο αιώνα να διακυβεύεται η σύγχρονη διάσταση της υπαρξιακής κρίσης-ταυτότητας-προσανατολισμού της ΕΕ και η μετανεοτερική διάσταση του κράτους. Μια κρίση ηθικής, αξιών και προσανατολισμού, καθώς ένα είδος κρίσης, μπορεί να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό άλλους τύπους κρίσεων και διαφορετικού χαρακτήρα σε σύντομο χρονικό διάστημα (Ishihara, 2005) επιφέροντας σημαντικές επιπτώσεις, τόσο στις μακροοικονομικές, όσο και στις χρηματοοικονομικές μεταβλητές (Bordo & Meissner, 2016). Υπό αυτό το πρίσμα, η ΕΕ ως το πιο φιλόδοξο και επιτυχημένο πείραμα της πολιτικής ολοκλήρωσης στην ανθρώπινη ιστορία διανύει μια κρίσιμη περίοδο αναζήτησης ταυτότητας και προσανατολισμού, ενώ η πολυκρίση (οικονομική, μεταναστευτική, συρρίκνωσης με την έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας) εμπλουτίζεται με την αδυναμία της Ευρώπης, που δοκιμάζεται, καθώς αδυνατεί να απαντήσει δυναμικά στην τελευταία κρίση του Covid-19. Ωστόσο, ας μην λησμονούμε, ότι η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μία πορεία κρίσεων, παλινδρομήσεων και συμβιβασμών. Είναι μία πορεία με αυξομειούμενη ένταση και με «ανοιχτό καταληκτικό ορίζοντα» (Γιαταγάνας, 2007: 163 και Weiler, 1999: 221-221)

Επιπρόσθετα, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένα νέο φαινόμενο, αλλά ούτε και η ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης. Αν και αναπόφευκτα η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει σε ραγδαία οικονομική ανάπτυξη. Συνολικά τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης, δεν έχουν μοιραστεί εξίσου μεταξύ των κρατών (Carasco & Singh, 2009: 259). Αντίστοιχα και η ΕΕ από την αρχή παρουσίασε τα χαρακτηριστικά ενός άνισου έργου, που ωφελεί ορισμένες «βασικές» χώρες, σε βάρος των χωρών της «περιφέρειας» (Seers et al., 1979). Άλλωστε, η μείωση των ανισοτήτων για τους πολίτες της ΕΕ και η προώθηση της ανοδικής σύγκλισης σε συνθήκες διαβίωσης είναι θέμα υψηλής πολιτικής για την ατζέντα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Eurofound, 2020). Σε αυτό τον κυκλώνα αντιθέσεων, η οικονομική ολοκλήρωση και η αντίστοιχη πολιτική φιλοδοξία, δημιουργεί το πρόσφορο έδαφος συζητήσεων ευρωπαϊστών και αντιευρωπαϊστών για το μέλλον της Ευρώπης, της «Ευρωπαϊκής Συμπολιτείας». Το αίτημα για βαθύτερη ολοκλήρωση είναι αναγκαίο, αλλά η έννοια της «Ευρώπης δύο ταχυτήτων», που περιλαμβάνει έναν «απυρήνα της Ευρώπης» και ένα «μικρότερο σύλλογο» αναδύεται επικίνδυνα φέρνοντας σε πλήρη αντίθεση τα μορφολογικά χαρακτηριστικά, της εξέλιξη της, στη βάση της κοινής ενότητας και αλληλεγγύης μέσω της ανεκτικότητας και διεύρυνσης.

Σε αυτό το διάλογο για το μέλλον της Ευρώπης, δύο σημαντικοί Ευρωπαίοι στοχαστές, οι Στεφάν Εσέλ και Εντγκάρ Μορέν(2012) στο βιβλίο τους, «*Ο Δρόμος της ελπίδας*» παρουσίασαν το όραμα μιας πολιτείας δικαιοσύνης, ισότητας και ελευθερίας, ενώ η λύση εύρεσης αυτού του δρόμου είναι η αναγνώριση της στιγμής του πότε κάνουμε «παγκοσμιοποίηση» αλλά και πότε χρειάζεται ή «αποπαγκοσμιοποίηση», στο πλαίσιο μιας πλανητικής αλληλεγγύης. Σε αυτή τη δύσκολη συζήτηση αναδύεται η ανάγκη για μια πιο ουμανιστική προσέγγιση απέναντι στις μεγάλες προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα. Ειδικότερα ο Βίκτωρ Ουγκώ, είχε μιλήσει για την αναγκαιότητα της Ενωμένης Ευρώπης. Μιας Ευρώπης όπου «...δεν θα υπήρχαν σύνορα, ούτε τελωνοφύλακες, ούτε δασμοί και οι συναλλαγές θα ήταν ελεύθερες...», μιας Ευρώπης με «...ένα κοινό νόμισμα, σε δυο μορφές, μεταλλική και χάρτινη, που θα είχε για στήριγμα του το κεφάλαιο 'Ευρώπη' και για κινητήριο δύναμη του την ελεύθερη εργασία εκατομμυρίων ανθρώπων...», μιας Ευρώπης όπου η αλληλεγγύη θα γεννούσε την αλληλεγγύη, το κέρδος όλων θα ήταν η περιουσία του καθενός, η εργασία του καθενός, η εγγύηση όλων»(Βίκτωρ Ουγκώ, Ύμνος στην Ενωμένη Ευρώπη, Εκ. Ποικίλη Στοά 2015). Ενώ, ο Ζακ Ντελόρ, πρόσθετε ότι, η ενοποιητική διαδικασία ήταν πάντα μια δύσκολη υπόθεση¹ και όπως, υπογράμμισε στα απομνημονεύματά του: «*Ημουν πάντοτε της γνώμης ότι η Ευρώπη θα παίρνει σάρκα και οστά στις κρίσεις και τελικά θα αποτελεί το άθροισμα των λύσεων που θα δίνονται στις κρίσεις αυτές*»(Eliamer, 2015 και Jankovics & Sherwood, 2017).

Συμπερασματικά στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα μας απασχολήσει η ερμηνεία της έννοιας της ολοκλήρωσης μέσα από τα διαφορετικά θεωρητικά πρίσματα, καθώς και η εξελικτική πορεία των κυμάτων της παγκοσμιοποίησης. Θα αναζητήσουμε απαντήσεις σε διαχρονικά ερωτήματα, όπως «*ποιός είναι ο σκοπός της ΕΕ; Γιατί και πως δημιουργήθηκε, πως λειτουργεί σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο; Ποιές νέες και διαχρονικές προκλήσεις αντιμετωπίζει; Πως μπορεί να επιβεβαιώσει τη χρησιμότητα της παράλληλης ανάγνωσης του ευρωπαϊκού φαινομένου με την εξελικτική πορεία της παγκοσμιοποίησης, αλλά και πως λειτουργεί η ΕΕ σήμερα, ως φορέα της παγκοσμιοποίησης ή ως εξωτερικός δυναμίτης. Τέλος, τι είδους δύναμη είναι και πως αναμένεται να είναι ο κόσμος το 2030;*

1.2 Ερωτήματα της έρευνας

Το αντικείμενο που πραγματεύεται η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, είναι ταυτόχρονα διαχρονικό, αλλά και πολύπλοκο, καθώς λειτουργεί πειραματικά και δεν έχει ακόμη πραγματευτεί την πλήρη ολοκλήρωση του. Αποτελεί ένα από τα πιο πολυσυζητημένα φαινόμενα των τελευταίων χρόνων, τόσο που η συχνή χρήση του κινδυνεύει να γίνει κλισέ(Held, 2004: 1). Επιπλέον, η αξία και η χρησιμότητα

¹ Ο όρος «Δύσκολη Ευρώπη» είναι δανεισμένος από το έργο του Ιταλού μελετητή της Ευρωπαϊκής ενοποίησης Bino Olivi(1998). *L'Europe difficile Histoire politique de la Communaute europeenne*, Paris: Gallimard.

του, αλλά και οι βαθύτερες εξειδικεύσεις του, όπως η θεσμική παγκοσμιοποίηση, υπόκεινται σε έντονη συζήτηση. Παράλληλα, η τεχνολογία και οι σύγχρονες προκλήσεις επηρεάζουν, τόσο τους θεσμούς, όσο και μεμονωμένα τους ανθρώπους, καθώς η διεύρυνση της κλίμακας, η αύξηση της έντασης, η επιτάχυνση και η εμβάθυνση του αντίκτυπου που έχουν οι τάσεις και τα αντίστοιχα μοτίβα κοινωνικής αλληλεπίδρασης σε διαφορετικές περιοχές και ηπείρους του πλανήτη, δημιουργούν πεδία συνδεσιμότητας, αλλά βρίθουν και αβεβαιότητας.

Η πολυμέρεια εξασφαλίζει την ισορροπία, ενώ καινοτομεί, ως προς τις ραγδαίες μεταμορφώσεις των δρώντων, ενώ η ρεαλιστική θεώρηση περί ισχύος στο πλαίσιο μιας Παγκόσμιας Κυβέρνησης, επιδοκιμάζεται, ως προς τη σηματοδότηση του πυρήνα. Η ΕΕ, καλείται να προσαρμοστεί και να διαμορφωθεί σε ένα περιβάλλον κοσμοπολιτισμού, υβριδοποίησης, αλλά και το σημαντικότερο να διανύσει ένα μακρύ δρόμο κρίσεων. Εάν οι κρίσεις συνιστούν ευκαιρία για τη θεσμική αναδιαμόρφωση η απλά εξυπηρετούν την παγκόσμια όδευση ενός κόσμου που όσο μεγαλώνει άλλο τόσο συρρικνώνεται, δεν είναι παρά ένα από τα κεντρικά ερωτήματα της έρευνας μας. Ως προς τη μεθοδολογία, υιοθετούμε έμμεσα τον τύπο $5Ws + H$ (μερικές φορές αναφέρεται και ως Five Ws and How(5W1H ή Six Ws)(Hart, 1996), καθώς ένας συστηματικός διαχωρισμός στη συγκεκριμένη έρευνα της παγκοσμιοποίησης και της μετεξέλιξης της ΕΕ είναι ο βέλτιστος τρόπος της αξιολόγησης του υλικού, μεταξύ των μελετών της ίδιας της παγκοσμιοποίησης, στις διάφορες εκφάνσεις της, καθώς η αναγνώριση της εμφάνισης του συμβάντος καθορίζει τη συμμετοχή(WHO) Παγκοσμιοποίηση του..., του τόπου(WHERE) και του χρόνου(ΠΟΤΕ), ιστορική διαδρομή ενώ το ΓΙΑΤΙ(WHY) και το ΠΩΣ(HOW) παγκοσμιοποίηση σχετίζεται με άλλα φαινόμενα λειτουργώντας συμπληρωματικά και δη ερμηνεύοντας και τη συναισθηματική υπόκρουση του αποτελέσματος του εκάστοτε συμβάντος, δηλαδή την αντίληψη της δράσης, μέσω της μέτρησης της αντίδρασης στις μεταβολές. Η αύξηση και η αποσύνθεση της συνάρτησης της πυκνότητας των πληροφοριών, μας βοηθά στον καθορισμό της αρχής και του τέλους του γεγονότος, αν και η αναζήτηση ορίων, τόσο της Παγκοσμιοποίησης, όσο και της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης φαντάζουν συχνά ουτοπικό εγχείρημα, ως προς την τελεολογική ερμηνεία για δυο εν εξελίξει διαδικασίες.

Με άλλα λόγια, η συγκεκριμένη μέθοδος των «επτά περιστάσεων» προερχόμενη της μεσαιωνικής ρητορικής, με θεμελιωτή τον Thomas Wilson, αποσκοπεί στη διαμόρφωση απαντήσεων που θεωρούνται κομβικές για τη συλλογή πληροφοριών η την επίλυση προβλημάτων που δεν μπορούν να απαντηθούν με ένα απλό «ναι ή όχι», όπως τα ερευνητικά ερωτήματα που θέσαμε, καθώς οι ερωτήσεις μας, δημιουργούν απαντήσεις με προβληματισμό και αποσκοπούν στην κινητοποίηση για περισσότερη αναζήτηση. Πιο συγκεκριμένα, για την πραγμάτωση της έρευνας, έπρεπε να τεθούν κάποια ερευνητικά ερωτήματα τα οποία είναι ενδεικτικά, ως προς τη φύση της αναγκαίας παγκοσμιοποίησης, η όποια δεν συνιστά μύθο, αλλά πραγματικότητα, δημιουργώντας ένα «Πολιτισμικό πάζλ» και προσιδιάζοντας στις

προκλήσεις μιας μαινόμενης "Παγκόσμιας Τάξης". Τα ερευνητικά μας ερωτήματα είναι ορισμού, περιγραφικά, συνάφειας και συγκριτικά και πιο συγκεκριμένα είναι:

- Συνιστά η παγκοσμιοποίηση ένα νέο φαινόμενο ή ένα κυκλικό πρότυπο σε όλη την ανθρώπινη ιστορία;
- Η αποσαφήνιση της σημασίας της θεωρίας μέσα από την πολυδιάστατη προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης;
- Πως η παγκοσμιοποίηση μέσω των διαφορετικών μορφών της, δημιουργεί διαφορετικές αναγνώσεις αυτού του φαινομένου- Καταρρίπτονται οι μύθοι της παγκοσμιοποίησης;
- Η αλλαγή του χαρακτήρα του Διεθνούς Συστήματος μέσω της Παγκόσμιας διακυβέρνησης. Πως η Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, η Ένωση των είκοσι επτά κρατών μελών, λειτουργεί;
- Θα μας απασχολήσει η μοντελοποίηση των σεναρίων που απαντούν στο βασικό ερώτημα "*QUO VADIS EUROPA*" / Για ποια Ευρώπη μιλάμε και που οδεύει αυτός ο ιδιαίτερος "sui generis" οργανισμός;
- Πως μέσω της ΕΕ, ερμηνεύεται η παγκοσμιοποίηση και γιατί, η αντιευρωπαϊκή στάση, ταυτίζεται με την τάση της απο-παγκοσμιοποίησης; Συσχέτιση με το λαϊκισμό.
- Πως οι κρίσεις εξελίσσονται και ο χαρακτήρας τους μεταλλάσσεται; Είναι η ΕΕ έτοιμη η κατάλληλα προετοιμασμένη να διαδραματίσει το ρόλο της, ως μια κυρίαρχη δύναμη στην παγκόσμια σκακιέρα;
- Πως ο μεταλλασσόμενος χαρακτήρας των κρίσεων-οικονομική-θεσμική-«πολυκρίση» αναδεικνύει τις εσωτερικές δυσλειτουργίες της ΕΕ, ώστε να εξελιχθεί σε μια Παγκόσμια Ένωση. Καταφέρνει η ΕΕ να επιβεβαιώσει τον κανόνα, ότι κάθε κρίση πέρα από το στοιχείο της καταστροφής αναφύει και ευκαιρίες ή θα αποτελέσει την εξαίρεση;
- Ποιος θα είναι ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης σ' έναν πολυπολικό και ποιών ταχυτήτων κόσμο; Θα μπορέσει η ΕΕ να μιλήσει με μια φωνή εκφρασμένη μέσω των θεσμικών της οργάνων στο πλαίσιο της διεθνούς κοινότητας, η θα εξελιχθεί σ' έναν οικονομικό γίγαντα που παραμένει κομπάρσος στο διεθνές θέατρο(The Globe);
- Ποια είναι τα όρια της ΕΕ, μπορεί να γίνεται λόγος για έναν παγκόσμιο δρών η οι νέες προκλήσεις οδηγούν σε μια σμίκρυνση-αποσύνθεση της;
- Πως αντιμετωπίζει η Ευρώπη τις προκλήσεις του Brexit και της πανδημίας COVID-19 και γιατί αποδεικνύεται η διαχρονική αξία της έννοιας της κυριαρχίας για την κατανόηση της τρέχουσας κατάστασης του κόσμου;

1.3 Συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας και η συνεισφορά της στην επιστήμη

Η συζήτηση γύρω από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, στρέφεται γύρω από τις αντιφάσεις που θα μπορούσαν να ταξινομηθούν μεταξύ της νεοφιλελεύθερης αφήγησης και του λαϊκιστικού δόγματος. Ως εκ τούτου, αναδεικνύεται ένα «παίγνιο» που διαχωρίζει τη μελέτη σε δύο όψεις,

αναζητώντας το «σημείο ισορροπίας» στο πλέγμα: Παγκοσμιοποίηση, ΕΕ, χρηματοοικονομικός καπιταλισμός, Πολυεθνικές, Δημοκρατία και Λαϊκισμός. Με άλλα λόγια, σκιαγραφείται το δίλημμα του 21^{ου} αιώνα, που δεν είναι άλλο από την αντίφαση της οικονομικής και πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης, που εγκυμονεί το κίνδυνο της κατάρρευσης της ίδιας της φιλελεύθερης πολιτικής ιδεολογίας της Δύσης. Καθώς, μετά τον Β'ΠΠ, η φύση της ισορροπίας εκφράστηκε μέσω διαφορετικών εθνικών παραδόσεων: Στις ΗΠΑ, το New Deal και στην Ευρώπη η σοσιαλδημοκρατία ή η οικονομία της κοινωνικής αγοράς. Σε αυτό το σημείο, η διάκριση με βάση το υπό διαμόρφωση αποτέλεσμα περιστρέφεται γύρω από την έννοια της «ισχύος». Αν την ορίσουμε, ως κατοχή πόρων, της προσδίδουμε μια μετρήσιμη τοποθέτηση ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του κράτους(περιοχή, έδαφος, φυσικοί πόροι, οικονομικό μέγεθος, στρατιωτικές δυνάμεις και πολιτική σταθερότητα κ.α). Παράλληλα, θα πρέπει να συνοδευτεί από τη μετουσίωση της ισχύος σε ικανότητα μετατροπής σε δυναμική ισχύ. Εν αντιθέσει, ο «συμπεριφοριστικός/ συμπεριφορικός ορισμός της εξουσίας» μας βοηθά να παρατηρήσουμε βέλτιστα τα εν δυνάμει φαινόμενα και να προσαρμοστούμε στο μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, όπου οι πηγές ισχύος απομακρύνονται από τη στρατιωτική ισχύ και οι παράγοντες, όπως τεχνολογία, εκπαίδευση και οικονομική ανάπτυξη πρωταγωνιστούν, όπως στην Παγκοσμιοποίηση 4.0, που βιώνουμε με την Τήλε-μετανάστευση στον κόσμο της μετάβασης των υπηρεσιών και του ψηφιακού μετασχηματισμού. Βέβαια στον πυρήνα κάθε προβληματισμού παραμένει το θεμελιώδες ζήτημα της κρατικής κυριαρχίας, η ψυχή, όπως έλεγε ο Χομπς. Συνεπώς, πως να κινηθεί το σώμα(κράτος/μετανεωτερικά η ΕΕ) χωρίς την ψυχή του;

Μεταφερόμαστε σε έναν κόσμο μιας «κυριαρχίας», όπως την προσδιόρισε ο Krasner, που ονομάζεται «οργανωμένη υποκρισία», καθώς η διαλεκτική της παγκοσμιοποίησης και του κατακερματισμού, με τις νέες μορφές φασισμού εγκυμονούν τον κίνδυνο της κυριαρχίας, εάν το κράτος και το κεφάλαιο συνδυάζονται ενάντια στην πλειοψηφία και η ανάπτυξη του στρατιωτικού βιομηχανικού συγκροτήματος στηρίζεται στη διατήρηση ιστορικών προνομίων φυλής και τάξης(Cerny & Prichard, 2017). Όμως, το πιο ενδιαφέρον μετά τη δεκαετία του 1990, έγκειται στη συζήτηση της υπερ-παγκοσμιοποίησης και του λαϊκισμού, καθώς τα σοκ της παγκοσμιοποίησης με δυναμικές τον πολιτισμό και την ταυτότητα μέσα από μια σειρά κρίσεων, λόγω της παγκοσμιοποίησης σε τομείς, όπως το εμπόριο, μετανάστευση, χρηματοδότηση, συσχετίστηκαν σε μεγάλο βαθμό με την έξαρση της ενίσχυσης της υποστήριξης των λαϊκιστικών, ιδιαίτερα των δεξιών κινημάτων(δείτε μοντελοποίηση/σενάριο κατάρρευσης). Μια σημαντική συμβολή του άρθρου του Rodrik, D. (2020) που εξετάζει το συσχετισμό κρίσεων με το λαϊκισμό μέσα από την ανάλυση παραγόντων της ζήτησης και της προσφοράς, υπό το πρίσμα της πολιτικής, καταλήγει ότι, η Αμερικανική ελίτ σε σχέση με την παγκόσμια οικονομία(το φαινόμενο Τράμπ) και όχι η φύση του λαϊκισμού έχει αλλάξει. Ωστόσο, τι είναι ο λαϊκισμός και πως προχωράμε από τον Αμερικανικό Φιλελευθερισμό στο Ευρωπαϊκό Ιδεώδες;

➤ **Το παίγνιο οικονομικής και πολιτικής παγκοσμιοποίησης: Το άθροισμα της δημοκρατίας στα ακραία όρια της.**

Συγκεκριμένα η συλλογιστική που ακολουθήσαμε διάκειται ανάμεσα στο παραδοσιακό όραμα περί «σταθερής ηγεμονίας» που αρχικά επινοήθηκε από τον Τσαρλς Π. Κίντλεμπεργκερ και έκτοτε υιοθετήθηκε από τον Ρόμπερτ Γκίλπιν και της Νέας σχολής περί «πολιτιστικής ηγεμονίας» που διαμορφώθηκε από τον Κοινωνικό Επιστήμονα Ρόμπερτ Κοξ και τη Βρετανίδα Σούζαν Στρέιντζ. Ενώ ευρέως έγινε γνωστό, αφότου προωθήθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες μέσω του αφηγήματος της «ήπιας ισχύος» του Τζόζεφ Νάι. Μεταψυχροπολεμικά η σκληρή ισχύς λειτουργεί όλο και λιγότερο, λόγω της παγκοσμιοποίησης μέσω του γνωρίσματος της αλληλεξάρτησης, ενώ η «πολιτιστική ηγεμονία», είναι ένα είδος ηγεμονίας, όπως την υιοθέτησε ο Γκράμσι, στον κόσμο όπου η μαρξιστική οπτική της «πάλης των τάξεων» παραμένει εκτρέποντάς την, όμως στο πεδίο των ιδεών και όχι της οικονομίας. Έτσι, η «νέα πολιτιστική ηγεμονία» διαδραματίζει έμμεσα το ρόλο της προηγούμενης ηγεμονίας της σκληρής εξουσίας με κανονιστικά μέσα, ενώ παράλληλα ενισχύεται χωρίς να καταλήγει σε μια πολιτική ηγεμονία. Επιπλέον, η ΕΕ γεννά προβληματισμούς, όχι τόσο, για την ύπαρξη της, άλλα όσο για την ιδιαιτερότητα της κατασκευής της, που καταγράφεται στη βιβλιογραφία ως «*suī generis*» μόρφωμα, δηλαδή ένα μείγμα διακυβερνητικών και υπερεθνικών χαρακτηριστικών και η διασύνδεση η όπως περιέγραφε ο Κράστεβ «*το νόθο τέκνο της παγκοσμιοποίησης*». Συνεπώς το παίγνιο αναπαρίσταται αν εν τέλει, η έννοια της (αν)ασφάλειας εξαρτάται από τη συμβατότητα της «ευρωπαϊκής ηγεμονίας» με την παγκοσμιοποίηση, όταν παρατηρείται ότι, τόσο τα θεσμικά όργανα της ΕΕ όσο και, το σύστημα της συλλογικής ασφάλειας των Ηνωμένων Εθνών περιθωριοποιείται από τις κρίσεις (εσωτερικές και εξωτερικές).

➤ **Η παγκοσμιοποίηση/σεις, ως «μια εφευρετική ad-hoc προσθήκη»**

Πόσο διαχρονικός, είναι σήμερα ο Χέγκελ, που μιλούσε για μια «πανουργία λόγου». Θα μπορούσε να πλαισιώσει αυτές τις εφευρετικές ανακατευθύνσεις της παγκοσμιοποίησης, για να σκιαγραφήσει τον μονοπωλιακό, διπολικό η ολιγοπολικό ανταγωνισμό. Ο φόβος της δημοκρατίας που εξαπλώνεται μέσα από τις αφηγήσεις μιας εσωτερικής κρίσης της ίδιας της φύσεως του Νεοφιλελευθερισμού. Το παγκόσμιο σύστημα, δεν είναι το ίδιο εκ συστάσεως, αλλά ένα συνεχώς ποιοτικό μετασχηματισμένο σύνολο φαινομένων, ένα ακατάπαυστα μετεξελισσόμενο οργανικό σύστημα παραγόντων και δυνάμεων...δεν είναι επ' ουδενί ένα στατικό και τελειωμένο μηχανιστικό άθροισμα, ενώ το γνώρισμα της «εξουσίας/ισχύος», είναι το μόνο σταθερό σε όλες τις αλλαγές που θα επέλθουν. Εμείς στην παρούσα εργασία, καταρρίψαμε τις συνήθειες παρομοιώσεις με συναφείς έννοιες, όπως η διεθνοποίηση, ελευθέρωση, δυτικοποίηση, αμερικανοποίηση, χωρίς ωστόσο, να απορρίπτουμε το συνδυαστικό κρίκο διασύνδεσης τους. Προσδιόρισαμε τον όρο της παγκοσμιοποίησης, ως μια «εν δυνάμει εξελικτική διαδικασία», που συνδέεται με τη «διαδικασία της μάθησης» σχηματίζοντας έναν «υπερκύκλο», καθώς διαθέτει προγραμματισμένο χρόνο-δομή: μέσω της παραλλαγής, συνεργασίας, επιλογής και της ενίσχυσης

(Devezas & Modelski 2003), ενώ αναγνωρίζει τη μετασχηματιστική-θεσμική της ανάπτυξη μέσα από τα στάδια των μεταβολών του κόσμου, οδηγώντας σε ένα «πλανητικό συνταγματικό σχέδιο»(Modelski, 2007). Το παράδοξο έγκειται ότι, η ΕΕ δεν συγκροτεί απόρροια ενός γενικού σχεδίου, αλλά βρίσκεται υπό κατασκευή (Olsson, 2019: 157). Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάσαμε τη «διαφοροποιημένη ολοκλήρωση», ενώ το διακύβευμα του «μετανεοτερικού κράτους» αναβιώνει μέσω της συμβολής της «*sui generis*» ΕΕ που εν μέρει, έρχεται σε σύγκρουση με την επιτυχία του νεοφιλελευθερισμού, καθώς πλέον το τρίτο κύμα λαϊκισμού αποδεικνύει ότι, ζητήματα ταυτότητας, μετανάστευσης, του «κύκλου των κρίσεων» συνδέονται με το λαϊκισμό, ενώ η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση(GFC) και η κρίση της Ευρωζώνης(2009–2012), καθώς και οι πόλεμοι, οι οικονομικές κρίσεις και τα κύματα της διεύρυνσης της ΕΕ προκαλούν εκδηλώσεις έξαρσης του εξτρεμισμού. Τίθεται ο θεωρητικός διάλογος για ένα παγκόσμιο κοινωνικό συμβόλαιο, όπου η παγκόσμια σοσιαλδημοκρατία συνιστά απάντηση στη «συναίνεση» των ΗΠΑ(Held, 2008).

Μολονότι, η “δυναμική εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης” επιβάλλει μια συνεχή προσπάθεια εκσυγχρονισμού της θεωρητικής προσαρμογής στις νέες πραγματικότητες, δηλαδή πραγματοποιείται μια συνεχή προσπάθεια εκσυγχρονισμού της θεωρητικής μας αντίληψης για αυτήν, η οποία χωρίς αμφιβολία, θα γίνεται προοδευτικά όλο και πιο σύνθετη διεκδικώντας την αξιοπιστία και την εγκυρότητα στα μελλοντικά συμπεράσματα της(Βλάδος, 2006: 175). Όμως, η μοντελοποίηση μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση ανάμεσα στη διαίρεση σε δύο διακριτά σενάρια υποβόσκει πολλαπλές καταθέσεις ενώ αποδεικνύει ότι, η ΕΕ είναι δέσμια προς μια «ρητορική παγίδευση» της ίδιας της επικοινωνιακής πολιτικής, που θα πρέπει να εκσυγχρονιστεί με τα νέα δεδομένα. Το πρόβλημα έγκειται στην αργή λήψη αποφάσεων σε ένα συναινετικό μοντέλο, ενώ η ασυμμετρία καθίσταται παράγοντας σταθερότητας, χωρίς να υπονομεύονται οι κίνδυνοι αποκοινοβουλευτικοποίησης της χάραξης της πολιτικής, η μόνωση της εκτελεστικής εξουσίας, η κανονικοποίηση ενός αντι-κοινωνικού ορθολογισμού πολιτικής ατζέντας, όπου η ισχύς είναι εξαρτημένη, καθώς συνιστά το αποτέλεσμα της διατήρησης σχέσεων αλληλεξάρτησης μέσω των διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων. Ο δρόμος προς την Κοσμοπολίτικη Δημοκρατία μέσα από τη συγκρότηση μιας παγκόσμιας πολιτικής συνείδησης(Μακρής, 2002: 73-74, Held, McGrew, 2000: 36) και η ισορροπία δυνάμεων στο μετανεοτερικό σύστημα, επιχειρεί να αντισταθμίσει την πολιτική και οικονομική αλληλεξάρτηση με την πολιτισμική και κανονιστική κυριαρχία(Χατζησταύρου, 2018: 232-234).

Συνεπώς, η δυναμική της παγκοσμιοποίησης είναι τόσο εξελισσόμενη και άλλο τόσο αντιστρέψιμη, καθώς μέχρι και σήμερα, δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός, ίσως γιατί η παγκοσμιοποίηση είναι μια «ιδέα» που κινείται ανάλογα με τη μετάφραση της «διωποκειμενικότητας» η κοινωνικής πραγματικότητας της κοινωνικής επικοινωνίας, καθώς απορρίπτει τα στενά όρια των νεορεαλιστικών και νεοφιλελεύθερων θεωριών και υπό το πρίσμα του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, αναδύει μια μετα-θετικιστική συζήτηση που μπορεί να διακριθεί σε συμβατική

φιλοσοφική απόχρωση της συλλογικής γνώσης και σε κριτική(κριτικός κονστρουκτιβισμός), καθώς ο κόσμος διέπεται από την αρχή της ετερότητας η διαφορετικότητας. Σύμφωνα με την τελευταία υποκατηγορία, θα μπορούσαμε, να σκιαγραφήσουμε και έναν δικό μας ορισμό/προσδιορισμό με αναλογία τη φιλοσοφία και τα μαθηματικά, καθώς το γνώρισμα της «ετερότητας» συνιστά την κεντρική ομοιότητα στην παγκοσμιοποίηση/εις-ολοκλήρωση/εις.

Ως εκ τούτου, προσθέτουμε στην ερμηνεία της παγκοσμιοποίησης, αντλώντας στοιχεία συμβολισμού προερχόμενα από την πυθαγόρεια φιλοσοφία και προσδιορίζουμε τη σύνδεση της παγκοσμιοποίησης με την ολοκλήρωση. Πιο συγκεκριμένα, οι αριθμοί ανακάλυπταν τα μυστικά του κόσμου και η συμβολική διάσταση του δυο (Δυάς), αντιπροσωπεύει το πρώτο στάδιο προς τη διαδρομή της δημιουργίας, ενώ συνάμα αποκαλύπτει την πόλωση, την αντίθεση, την απόκλιση και την ανισότητα, καθώς και την αστάθεια. Η παγκοσμιοποίηση περιλαμβάνει το ρήμα «ποιέω», που σημαίνει μαζεύω, συγκεντρώνω, δημιουργώ. Κατά επέκταση, συνιστά το φαινόμενο που δημιουργεί ενσωμάτωση, εμβάθυνση, ολοκλήρωση, αλλά και ανασύρει την πόλωση, τον κατακερματισμό και την ανισότητα. Με άλλα λόγια, οι δύο όψεις, δεν είναι παρά η ίδια η φύση της, που οδηγεί σε αυξανόμενη αλληλεξάρτηση και συνδεσιμότητα μεταξύ των χωρών της γης, σε επίπεδα που αλληλοσυνδέονται, ενώ η οικονομία είναι η καρδιά της, που επεκτείνεται στον πολιτισμό και στην πολιτική σκιαγραφώντας ένα δίκτυο με μυριάδες διαστάσεις: οικονομική, πολιτική, πολιτισμική, στρατιωτική, νομική, οικολογική. Οι προεκτάσεις της παγκοσμιοποίησης είναι η διεθνής ολοκλήρωση και ο διεθνισμός.

Αντίστοιχα η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης περιλαμβάνει το «ορισμένο ολοκλήρωμα της f στο D» προερχόμενο από τη μαθηματική ανάλυση του απειροστικού λογισμικού, δηλαδή της μεταβολής των τιμών και κατά επέκταση των συσχετισμών. Το παγκόσμιο σύστημα μεταβάλλεται και η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση, είναι η επικείμενη προσαρμογή της στα νέα δεδομένα. Ακόμη, περιλαμβάνει και την έννοια του «τέλους», της συμπλήρωσης, με απώτερο σκοπό την τελειοποίηση της, που αναπόφευκτα οδηγεί σε περισσότερη ολοκλήρωση και στα δύο φαινόμενα. Εκεί αποσκοπεί η κάλυψη των κενών της ΕΕ, της Ευρωζώνης και της Παγκόσμιας δράσης της στρατηγικής αυτονομίας-ανθεκτικότητας. Το «δύο» αναζητά την αρμονία, εκφράζει τη συνεργασία, τη μεσολάβηση και τη διπλωματία, συμβολίζοντας το συμβιβασμό και την υπακοή, δηλαδή τα χαρακτηριστικά στοιχεία της επιτυχίας/ της ολοκλήρωσης και της μετασχηματιστικής δυναμικής της ΕΕ μέσα από την προσαρμογή της, στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Επιπλέον, ο αριθμός της δυαδικότητας του ανθρώπου, της μορφής, της ύλης, ενώ συνιστά και τη θηλυκή αρχή που είναι το «Yin» εκφράζοντας το νόμο της πολικότητας και της συμπληρωματικότητας με το Yang. Συνεπώς, δεν μπορεί να υπάρξει, ούτε ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, άλλα ούτε η παγκοσμιοποίηση χωρίς να διερευνηθούν τα εσωτερικά τους χαρακτηριστικά με βασικό γνώρισμα την «ετερότητα». Ωστόσο, η παρατήρηση μας έγκειται στη συμπληρωματικότητα τους, καθώς η ολοκλήρωση προϋποθέτει την ανοιχτότητα και την εξέλιξη μέσω της διεύρυνσης(παγκοσμιοποίησης), ενώ η

παγκοσμιοποίηση προσφέρει τη συνδεσιμότητα και γι' αυτό απαιτεί τη συνεξέταση ενός πολύ μεγάλου αριθμού πολυσχιδών υποθέσεων και διαπλεκόμενων μεταβλητών που εν τέλει οδηγούν σε εξτρεμισμό. Στην πράξη συνιστά ένα φαινόμενο που δεν αντέχει οποιαδήποτε θεματική μονομέρεια, στενή και απολιθωμένη εξειδίκευση μέσω των συγκυριακών εκφάνσεων τις.

➤ **Παγκοσμιοποίηση και Λαϊκισμός: Μια σχέση ανάμεσα στο «τοπικό» και «παγκόσμιο» κόσμο μας. Η ΕΕ ως διαμεσολαβητής στη σύγκρουση Κίνας-ΗΠΑ;**

Αφενός, ο λαϊκισμός είναι αντι-παγκοσμιοποιητικός και χρησιμοποιείται βέλτιστα από τους αρνητές της διαδικασίας. Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση ανάλογα με την ετικέτα που τη συνοδεύει «παλιά και νέα» μέσα από τις επιμέρους προεκτάσεις τις: απελευθέρωση της αγοράς, (κρατικός)καπιταλισμός της αγοράς, ηθικός κοσμοπολιτισμός, παγκοσμιοποίηση της δικαιοσύνης, προηγμένη πολυμέρεια, η στην περίπτωση του Κόμματος της Ανεξαρτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου (UKIP) και του Νάιτζελ Φάρατζ, που τείνουν να υποστηρίζουν ότι, η υπερκυριαρχία/υπερεθνική διάσταση της ΕΕ συγκροτεί μια ακόμη εκδήλωση της επικίνδυνης όψης της πολύπλοκης παγκοσμιοποίησης και έτσι τείνει να εκδηλώνεται μέσω της ετικέτας του «εθνικού λαϊκισμού» που στη βάση του, είναι οικονομικά αντι-παγκοσμιοποιητικός. Ωστόσο, παράλληλα κατέχει πολιτισμική πρακτική. Το ερώτημα δεν είναι η διαίρεση μεταξύ δεξιάς και αριστεράς, αλλά ανάμεσα σε «διεθμιστές και εθνικιστές». Αφετέρου, η στενότερη ολοκλήρωση στην ΕΕ και τα εμπόδια που αναιρούν τη «λογική οργάνωσης της» στο τελικό στάδιο της περιφερειακής ολοκλήρωσης, που είναι η «πολιτική ένωση», συντρέχει σαν γεγονός παράλληλα με την αναπαράσταση ενός επικίνδυνου παγκόσμιου τοπίου που η πολυμέρεια μέσω της ΕΕ(επετεύχθη για να διατηρηθεί) και στην περίπτωση που καταστραφεί και δεν ενισχυθεί, θα μπορούσε να οδηγήσει σε ένα διπολικό κόσμο, που θα καθοδηγείται από την τεράστια οικονομική και γεωπολιτική αντιπαλότητα μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας και έκτοτε των άλλων αναδυόμενων παικτών, όπως Ιαπωνία, Βραζιλία. Συνεπώς, το ερώτημα που προκύπτει είναι ποια θα είναι η θέση που θα μπορεί να λάβει η ΕΕ σε αυτό το μεγαλύτερο σύνολο εντάσεων και αγώνων(αν ακολουθήσει μια πιο διαφοροποιημένη ολοκλήρωση μέσα από τη συγκρότηση ενός πυρήνα). Αντιθέτως, η ΕΕ θα επιτύχει τη συνεργασία της Κίνας, που θέλει να ελέγξει τα σύνορα(άρα της Ασίας) και θα σταθεί σε αντίθεση με τις προστατευτικές πολιτικές των Η.Π.Α. που προοδευτικά υπονομεύουν την πολυμερή προσέγγιση στο διεθνές εμπόριο(έμμεσα τους εξυπηρετεί και απόλυτα χρησιμοποιείται). Καθ' ότι, αναμένεται να λάβει υποστήριξη από την Κίνα για τη διατήρηση των κανόνων του ΠΟΕ και της παγκόσμιας τάξης, αλλά «πολιτικά και στρατιωτικά» η πίστη και η ήπια ρητορική της καθώς και οι βάσεις της, θα συνόδευαν ως προς την εξωτερική πολιτική κατεύθυνση τις ΗΠΑ (και το ΝΑΤΟ) παρά την αστάθεια. Εδώ όμως, έγκειται και το βασικότερο ερώτημα, αν η ΕΕ εκπληρώσει το νεοφιλελεύθερο όραμα(βλ. την τριαδική δυναμική που αναλύσαμε με έμφαση στην κανονιστική ισχύ), πως οι ΗΠΑ, θα πορευτούν(η πολιτισμική ηγεμονία)

η αν εν τέλει(μάλλον απίθανο προς το παρόν) εξελιχθεί σε πολιτική ένωση, ως «sui generis», μήπως χρησιμοποιηθεί, σαν αντίγραφο μίμησης από τον υπόλοιπο κόσμο και καταλήξουμε σε περισσότερους περιφερειακούς συνασπισμούς;

➤ **Παγκόσμια διακυβέρνηση: ο φόβος των Πολυεθνικών/το ζήτημα της εξουσίας(κεφάλαιο)/Παγκόσμια τάξη, χωρίς κρατική κυριαρχία;**

Ο φόβος κυριαρχίας έναντι των κρατών κολοσσών του παγκόσμιου Τραπεζικού και Νομισματικού Συστήματος, επιχειρηματίες μέσα από το πρίσμα μιας παγκόσμιας στρατηγικής των γιγάντιων πολυεθνικών εταιρειών. Οικονομικός πόλεμος. Έλεγχος των κυβερνήσεων, ιδιωτικοποίηση.

➤ **Ο Κόσμος και η σημασία της Ασίας στην Ισορροπία Ισχύος**

Η μοίρα του κόσμου μπορεί να ιδωθεί ότι, διαδραματίζεται σε δύο επίπεδα. Αφενός της ιδεολογικής και θεωρητικής σύγκρουσης και αφετέρου της σχέσης των δυνάμεων. Ο νεοφιλελευθερισμός παραπαίει, καθώς η εμβάθυνση και η ολοκλήρωση της οικονομίας κατέληξαν στον προστατευτισμό, στην έξαρση του λαϊκισμού και της άρσης της προστασίας. Συνεπώς, ο 21^{ος} αιώνας, που διανύουμε, δεν μπορεί να περιγράψει μέσα από τα αυστηρά όρια της «ζούγκλας» του κλασικού η πολιτικού ρεαλισμού, καθώς τα κράτη, δεν είναι οι μοναδικοί παράγοντες σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό σύστημα, ενώ η ασφάλεια μέσω της στρατιωτικής ισχύος δεν υφίσταται στον ευρωπαϊκό άξονα. Επίσης, δεν μπορεί να χαρτογραφηθεί μέσα από τα όρια του κλασικού ρεαλισμού η αλλιώς δομικού η νεορεαλισμού, καθώς τα κράτη δεν αποτελούν ταυτόσημες λειτουργικές οντότητες. Ωστόσο, το σημαντικότερο που μας προσέφερε η αναζήτηση των ορίων της παγκοσμιοποίησης είναι ότι, οι θεωρήσεις του πολιτικού ρεαλισμού και νεορεαλισμού απορρίπτουν τη δυναμική των διεθνών οργανισμών και συνεπώς, δεν αντιλαμβάνονται τον υψηλό βαθμό επήρειας στο διεθνές η περιφερειακό γίνεσθαι, γιατί στηρίζονται σε μια φιλοσοφία διατήρησης του συστήματος. Εν αντιθέσει, με την οιονεί θεώρηση του πλουραλισμού, διεθνική, διακυβερνητική, φιλελεύθερη η ιδεαλιστική, που θεμελιώνεται στις αρχές του σεβασμού του δικαίου για την επίτευξη ειρήνης, ενώ τα κράτη ενισχύονται από την αναγκαία ύπαρξη διεθνών οργανισμών, διεθνείς κυβερνητικούς και μη οργανισμούς και εδώ η ΕΕ θέτει το δίλημμα, εάν καταφέρει να ξεπεράσει την εθνοκεντρική οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας μέσα από τη δημιουργία των υπερεθνικών δομών. Ωστόσο, ο ρόλος της ισχύος δεν απορρίπτεται, άλλα αντιθέτως οργανώνεται στον άξονα(στρατιωτική, οικονομική και θεσμική) μειώνοντας ωστόσο τις συγκρούσεις, λόγω των καθεστώτων και των διεθνών οργανισμών που παγιώνουν συνεργασίες διαφόρων μορφών. Σε αυτό το πλαίσιο, το ζήτημα της «στρατηγικής αυτονομίας», θα μπορούσε να εξηγηθεί εν μέρει μέσω αυτής της θεώρησης.

Όμως, ο Ασιατικός αιώνας, οργανώνεται σε ένα μείγμα μαρξισμού-λενινισμού και συγκεκριμένα η στρουκτουραλιστική φύση της θεωρίας της εξάρτησης και το

κλασικό έργο του Λένιν, μας δίνει στοιχεία της εξέλιξης της Κίνας, ενώ το βιβλίο «Συγκρούσεις των Πολιτισμών» μας παραχωρεί τα εργαλεία που η Δύση(νοείται εδώ ως η συνέργεια Αμερικής-Ευρώπης) που κατέχει έναντι της αφήγησης κατά της Ανατολής. Από την άλλη, προκύπτει το δίλημμα της ίδιας τη δύσης, καθώς το ευρωπαϊκό κράτος έρχεται σε ιδεολογική αντίφαση με το φεντεραλιστικό σύστημα μιας Ενωμένης Ευρώπης των Πολιτειών. Αντίστοιχα, ο ιμπεριαλισμός, το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού, μας προσφέρει σημαντικές παρατηρήσεις σε σχέση με το φόβο του πλουραλιστικού υπόβαθρου του αμερικανικού πολιτεύματος απέναντι στα συγκαιρινά ανταγωνιστικά πολιτεύματα στη διεθνοπολιτική κονίστρα, ιδίως απέναντι στα πρότυπα: α) του υπαρκτού σοσιαλισμού άλλα και του ισχυρού προτύπου της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας(Lukes, 2007: 16). Το ερώτημα τίθεται σε μια πλουραλιστική δημοκρατία ποιος κυβερνά;

➤ **Το σενάριο της “πολυεπίπεδης” αυριανής πραγματικότητας:**

α) Πόλοι με ιδεολογική αμφιθυμία(ισοπεδωτές ή Λεβιάθαν έθνη)(Εδώ οι μεσαίες δυνάμεις ισοπεδώνονται(εις βάρος των μεσαίων εθνών). Συγκεκριμένα:

1. Ωκεανία (Ηνωμένες Πολιτείες και πιθανώς το Ηνωμένο Βασίλειο),
2. Ευρασία (Ευρωπαϊκή Ένωση σύν Τουρκία ανατολική)(Ευρώπη και Ισραήλ)
3. Ανατολική Ασία (Κινεζο/κεντρική Ασία).

• **Η επόμενη παγκόσμια τάξη(SCO, το Quad και το Hanseatic League 2.0)**

- Συμμαχία Τετραμερής Διάλογος για την Ασφάλεια (the Quad). Εξασφάλιση μιας ελεύθερης και ανοιχτής περιοχής του Ινδο-Ειρηνικού(και το NATO).
- Στην αντίπερα, ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO) που ιδρύθηκε το 2001, του οποίου τα κύρια μέλη, είναι η Ρωσία και η Κίνα (το Πακιστάν είναι επίσης ενεργό μέλος και η Ινδία, είναι επίσης μέλος, αλλά είναι λιγότερο ενεργή).
- Χανσεατική Λίγκα(Hanseatic League 2.0) των μικρών βορειο-ευρωπαϊκών χωρών, που αποτελείται από το Σκανδιναβικά και Βαλτικά κράτη μαζί με την Ιρλανδία και την Ολλανδία, συγκροτώντας την ηθική αρχή στις παγκόσμιες υποθέσεις.

β) Μετά την έξοδο της Βρετανίας και το αναδυόμενο σενάριο μιας «Παγκόσμιας Βρετανίας». Ωστόσο, αν η παγκοσμιοποίηση παύσει σε ένα πολυπολικό σύστημα, η Βρετανία δεν είναι ένας κύριος δρών και η διεθνής διπλωματία μειώνεται και θα μπορούσε να αποτελέσει κάτι ανάλογο με την Ελβετία η να λάβει θέση στην Ευρώπη ανάλογη με την Ιαπωνία στην Ασία.

γ) Βάσει δημογραφικών στοιχείων έχουμε χώρες, όπως Νιγηρία και η Ινδία και αναμένεται να αυξηθεί η σύγκρουση μεταξύ Ινδίας και Κίνας, όταν η κινέζικη παρουσία στα λιμάνια της Σρι Λάνκα και του Πακιστάν επεκταθεί, εάν το σχέδιο «One Belt, One Road» της Κίνας καταπατήσει τα συμφέροντα της Ινδίας(διότι, οι δύο χώρες χωρίζονται ιδεολογικά). Ως εκ τούτου, οι Ινδοί πολιτικοί αναμένεται να

προσπαθήσουν να αντικαταστήσουν εις στο μέλλον τη μόνιμη έδρα του Ηνωμένου Βασιλείου στον ΟΗΕ, στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

δ) Αναβίωση μιας ομάδας μικρών, προηγμένων εθνών με γεωγραφικά κριτήρια (μίμηση του μοντέλου άυλης υποδομής) της Σουηδίας και της Δανίας, επενδύσεις σε ισχυρή άυλη υποδομή. Καθώς, τα μικρά κράτη είναι πιο παγκοσμιοποιημένα(π.χ. το Ισραήλ έχει επικεντρωθεί στην τεχνολογία και την καινοτομία, η Ελβετία στα προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και η Ιρλανδία φημίζεται για τη δημοσιονομική πολιτική). Ίσως, να σχεδιαστεί μια «g20» που θα ξεπεράσει τις προγενέστερες ταξινομήσεις, όπως οι «αναδυόμενες οικονομίες» ή «αγορές συνόρων».

ε) Το μέλλον των διεθνών θεσμών(νεοφιλελεύθερης πολιτικής): άνοδος νέων συμμαχιών και η πιθανή διαίρεση της παγκόσμιας τάξης. Η Τράπεζα, το ΔΝΤ και ο ΠΟΕ εξασθενούν, η Παγκόσμια Τράπεζα επικεντρώνεται τώρα στην Αφρική κ.α. Κατάργηση του Συμβουλίου ασφαλείας, νέοι αστερισμοί εθνών, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης(SCO)—που μπορεί, να αφηφούν τα Ηνωμένα Έθνη, αναθεώρηση ΔΝΤ(έρευνα, η οικονομική επιτήρηση και η άντληση κεφαλαίων, πραγματοποιούνται καλύτερα από τον ιδιωτικό τομέα), πιθανή δημιουργία ενός Υπουργείου Οικονομικών της ΕΕ που μπορεί περαιτέρω να αναιρέσει την ανάγκη συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το ΔΝΤ(O'Sullivan, 2019).

Στον 21^ο αιώνα, δημιουργούνται νέες ισορροπίες και νέες επικυριαρχίες στον κόσμο, ο οποίος είναι για όλους αβέβαιος, ενώ η συμψηφιστική λογική των ΗΠΑ, μετά την 11/9/2001, οδήγησε σε έναν νέο δυϊσμό, ανάμεσα στην ταξινόμηση σε κράτη αξιών και κράτη παρίες και ειδικότερα ο φόβος και οι λαϊκές φαντασιώσεις του δυτικού κόσμου «νομιμοποίησαν» την αναστολή του κράτους δικαίου και την κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Είμαστε σε ένα συνεχή πόλεμο, που η πολιτική εκτροχιάστηκε μέσα από την ίδια της τη δυναμική(μίντια του Μίσους και του Φόβου η της προπαγάνδας και η αναζήτηση της ασφάλειας απέναντι σε εξωτερικούς εχθρούς οδήγησε σε μια ανεξέλεγκτη παγκόσμια σύγκρουση, όπου το χάος, προσπαθεί να διευθετηθεί μέσα απο μια globalitaire(Νέα Τάξη), καθώς η παγκοσμιοποίηση έχασε το παράδειγμα της, διότι ο καπιταλισμός κυριάρχησε έναντι του ανθρωπισμού και η ιδέα της οικουμενικότητας εναπόκειται σε μια εκβιαστική εξισορρόπηση, που υπό το πρίσμα του «δημοκρατικού νεοϊμπεριαλισμού», κατευθύνει σε μια απο-παγκοσμιοποίηση παρά σε μια συλλογική διεθνή ασφάλεια.

Η «alter παγκοσμιοποίηση» συνδέεται με την παγκόσμια κοινωνία των πολιτών, με τον εκδημοκρατισμό των υπερεθνικών μορφωμάτων(Πανούσης 2007, 211-222), ενώ όπως ο καθηγητής Πανεπιστημίου του Παρισιού Rene Passet(2006: 10) ορίζει «η αρπακτική παγκοσμιοποίηση» είναι μια νεοφιλελεύθερη γαρνιτούρα, μια νομιμοποιητική ρητορική που δεν έχει καμία σχέση με τις αξίες και την οικουμενικότητα, η οποία σύμφωνα με το γαλλικό λεξικό *Larousse*, διακρίνει σημασιολογικά τις έννοιες παγκοσμιοποίηση και παγκοσμιότητα, καθώς χαρακτηρίζονται για τη διαφορετική τους κατεύθυνση. Συγκεκριμένα, η

«παγκοσμιοποίηση» είναι η πράξη του να γίνεται κάτι παγκόσμιο, να εξαπλώνεται σε ολόκληρο τον κόσμο, ενώ η «Παγκοσμιότητα» είναι το δόγμα που αποσκοπεί σε μια πολιτική ενοποίηση του κόσμου, ως μιας ενιαίας ανθρώπινης κοινότητας, διεθνισμός που θα επιφέρει την παγκόσμια κοινότητα (Passet, 2006: 41-42). Προς το παρόν, δεν τίθεται λόγος για καμία παγκοσμιότητα, αλλά για μια νέα παγκοσμιοποίηση.

Συμπερασματικά στον 21ο αιώνα, ο κίνδυνος έχει ήδη εμφανιστεί μέσα από το συνδυασμό αναρχίας και κυριαρχίας της τεχνολογίας, καθώς η εξάπλωση τρομοκρατίας και οπλών μαζικής καταστροφής, αποκαλύπτουν έναν κόσμο, όπου οι δυτικές κυβερνήσεις χάνουν τον έλεγχο και ο λαϊκισμός πρωτοστατεί εναντίον του παραδείγματος της παγκοσμιοποίησης. Διότι, εγκυμονεί μια αναδιανομή της εξουσίας μακριά από το κράτος, με κυρίαρχους παίχτες, τα άτομα που δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τα κίνητρα τους και τις πολυεθνικές μέσα στο σχηματισμό του Παγκόσμιου Οικονομικού Συμπλέγματος. Ως εκ τούτου, το διακύβευμα δεν είναι η αποδόμηση, αλλά μέσα από το πρίσμα της πολυμέρειας να καταστεί ο «ευρωπαϊκός αιώνας» απάντηση στα ελλείμματα της φιλελεύθερης πολιτείας, από τη στιγμή που η ιστορία αποδυνάμωσε το όνειρο ενός «οικουμενικού» κοινωνικοπολιτικού συμβολαίου, όπως είχε διατυπωθεί από τον Κάντιο δηλαδή ότι, *«εκείνο που ισχύει για τη θεωρία για λόγους που αναφέρονται στην τάξη του λόγου, ισχύει επίσης για την πρακτική»* με αποτέλεσμα το ζήτημα της κλειστής «κοινωνίας» να συνιστά πρόβλημα όλων των νεωτερικών πολιτειών (Τσουκαλάς, 1999: 124). Με άλλα λόγια, αυτό που ρωτούσε ο Rousseau, *τι κάνει ένα λαό να είναι λαός*, ένα φιλοσοφικό ερώτημα που παραμένει άλυτο έξω από τα όρια της υπό αναζήτηση κοινωνίας που το σημαίνει και το συγκροτεί (Ballibar, 1997 στον Τσουκαλά, 1999: 124). Το υπό αναζήτηση κοινωνικό όλο, δεν είναι δεδομένο και το «κράτος» ως συμβολικά κέντρο της κοινωνικής δομής βρίσκεται ταυτόχρονα εντός και εκτός της δομής, ένα αναγκαίο κέντρο προς μια ιδεολογική παραμόρφωση.

➤ Το ευρωπαϊκό μετανεοτερικό κράτος

Πιο συγκεκριμένα, για την Ευρώπη το 1989, σηματοδοτεί το ορόσημο, καθότι εν αντιθέσει με το 1789, 1815 ή του 1919, όπου επήλθαν επαναστάσεις, διαλύθηκαν αυτοκρατορίες η αναδιατάχθηκαν σφαίρες επιρροής. Το 1989, εγκαινίασε τη νέα δομή του ευρωπαϊκού συστήματος, που με το τέλος του ψυχρού πολέμου σηματοδότησε και τον τερματισμό του συστήματος της ισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρώπη. Ειδικότερα, ο Dahrendorf (1990) υπογραμμίζει ότι, δεν ήταν τόσο η αφήγηση περί «τέλους της ιστορίας» σε μια «δημοκρατία που βασίζεται στην αγορά», ούτε η νίκη του «καπιταλιστικού συστήματος επί του σοσιαλιστικού συστήματος», αλλά μάλλον η νίκη της ανοιχτής έναντι της κλειστής κοινωνίας, θέτοντας τα θεμέλια μιας φιλελεύθερης δημοκρατίας στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (Dahrendorf 1990). Ένα άλλο μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας θέτει ως παραπλανητική τη χρησιμοποίηση της επανάστασης του 1989, καθώς κυρίως λειτούργησε, ως αποκατάσταση με την επιστροφή της πολιτιστικής ανθεκτικότητας της Κεντρικής Ευρώπης έναντι της κουμμουνιστικής δομής. Αυτό που ο Μίλαν Κούντερα, καταγράφει ως μια «απαγόμενη Δύση», «πολιτιστικά στη Δύση και πολιτικά στην

Ανατολή», αλλά «βρίσκεται γεωγραφικά στο κέντρο», τότε το 1989, σήμανε τη δυνατότητα για τις χώρες της «άλλης Ευρώπης» να συμφιλιώσουν επιτέλους την πολιτική τους, με τον πολιτισμό και τη γεωγραφία τους.

Οικοδομήθηκε σταδιακά αυτό που ονομάζεται σήμερα «μετα-νεωτερικό κράτος» μέσα από τις «ιδέες», όπως το 1648 που οργανώθηκε στις βάσεις του Χριστιανισμού, β) μετά τη συνθήκη της Βεσφαλίας, ήταν η ισορροπία των δυνάμεων(νεωτερική Ευρώπη), γ) μετά το 1648, εμφανίστηκαν οι ιδέες της «Ευρωπαϊκής Συνόδου», συλλογικής ασφάλειας και συγκράτησης, δ) Συνθήκη Ρώμης(1957) και η Συνθήκη για τον Έλεγχο των Συμβατικών Δυνάμεων στην Ευρώπη(CFF) και ο OASE, CWC, Σύμβαση της Οτάβα για την απαγόρευση ναρκών κατά προσωπικού και η Συνθήκη για τη σύσταση ενός Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου(Cooper, 2005: 52). Δηλαδή, το μετα-νεωτερικό σύστημα, με την ιδιαίτερα αναπτυγμένη ΕΕ κατάφερε να αναμείξει στα εσωτερικά θέματα, το ένα κράτος έναντι του άλλου, η αγορά μετατρέπεται σε ζήτημα παράλληλα εσωτερικό και εξωτερικό, ενώ η βία αντικαθίσταται από τον έλεγχο βάσει κοινών κανόνων η δικαστικών αποφάσεων μέσα από ένα συλλογικό σύστημα. Καταλήγουμε ότι, η παγκοσμιοποίηση δεν οδηγεί στο τέλος της επιλογής του κράτους η στην παύση των εθνικών πολιτικών στρατηγικών, αλλά η ρυθμιστική ικανότητα του κράτους πρέπει όλο και περισσότερο να συμβαδίζει με την ανάπτυξη των συνεργατικών μηχανισμών διακυβέρνησης σε υπερεθνικά, περιφερειακά και παγκόσμια επίπεδα.

➤ **Το παράδειγμα της περιφερειακής ολοκλήρωσης της ΕΕ μέσα από τα παραδόξα των θεωριών της ολοκλήρωσης.**

Η κατανόηση των περιφερειακών θεσμών είναι αναπόσπαστο μέρος των Διεθνών Σχέσεων, ενώ η ολοκλήρωση συνιστά ένα σύνθετο πρόβλημα, καθώς συνδέεται με έννοιες, όπως τάξη, ειρήνη, δικαιοσύνη, ελευθερία, καθιστώντας την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μια κοινωνική οντολογία και πολιτειακό γίνεσθαι, ενώ οι καταβολές των θεωριών της ολοκλήρωσης της ιστορικής περιόδου του μεσοπολέμου ανασύρουν τους φιλελεύθερους νεωτερικούς προβληματισμούς του αγγλο-σαξονικού κόσμου για τις δυνατότητες ενός συστήματος «εταιρικού χαρακτήρα» στις αρχές δικαίου, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοκρατίας, ελευθέρου εμπορίου και διεθνών θεσμών. Οι προσεγγίσεις που παρουσιάστηκαν είναι: α) **Γκολική/διακυβερνητική προσέγγιση:** προς μια κοινωνία κρατών(κοινοτικό μοντέλο) στο πλαίσιο μιας άναρχης διεθνούς κοινωνίας, λειτουργώντας στις βάσεις της κρατικής κυριαρχίας, δηλαδή κατά τα πρότυπα του παραδοσιακού παραδείγματος της «Βρετανικής Σχολής», β) **Φεντεραλιστική προσέγγιση:** απόρριψη μετά τη δεκαετία του '90, μιας αμιγώς υπερεθνικής Ευρώπης ομοσπονδιακού χαρακτήρα, όπου τα έθνη κράτη μεταβιβάζουν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα σε ένα ομοσπονδιακό κράτος(θεωρίες μίμησης του αμερικανικού παραδείγματος και της Ελβετίας) που εστιάζουν στο σύστημα κεντρικών θεσμών. Επικράτηση ενός κοινοτικού μοντέλου ενός αναδυόμενου ομοσπονδιακού συστήματος η ως ένα σύστημα ιδιόμορφης ομοσπονδίας με εταιρικές παραδοχές, γ) **Διακυβερνητική/ομοιότητες με τον παραδοσιακό φιλελευθερισμό (καπιταλισμό):** Υποβαθμίζεται ο ρόλος των πολιτικών θεσμών και της ισχύος και

εστιάζει στις μακρόχρονες διαδικασίες συστημικών αλλαγών σε τομείς που άπτονται καθημερινών αναγκών και ειδικότερα συγκεντρώνεται στη συνεργασία με μη πολιτικούς τομείς ή ολοκλήρωση, δ) **Νεολειτουργική προσέγγιση** (ομοιότητες με τις Φεντεραλιστικές αξιώσεις): απαραίτητη η συνταγματική ρύθμιση υπερεθνικού χαρακτήρα για την ολοκλήρωση ενός συστήματος- η μόνη οδός/ τα βιώσιμα έθνη κράτη.

Συνεπώς, η «διαφοροποιημένη ολοκλήρωση», δεν είναι, παρά η σκιαγράφηση των αποχρώσεων της κοινωνικοπολιτικής μορφολογίας του ευρωπαϊκού χώρου που μέσα από την ιστορική καταγραφή και παρατήρηση, δείχνει να ενισχύει λογικές διακρατικού συστήματος και συνεπώς έτσι, εξηγείται η άνιση ανάπτυξη και η διατήρηση της αρχής της αυτοβοήθειας. Ωστόσο, η ΕΕ συνιστά ένα ιδιαίτερο παράδειγμα, καθώς είναι ένα ημιτελές ομοσπονδιακό οιονεί κράτος, ενώ οι τρεις διαφορετικές δυναμικές που εσωκλείει(κανονιστική/ήπια, μεταβεσταφαλιανή και αγοράς) την αναδεικνύουν ως ένα σημαντικό δρών, έναν παγκόσμιο παράγοντα, ενώ η διαδικασία της ολοκλήρωσης τα τελευταία χρόνια σχετίζεται με το δίλημμα του εθνικισμού απέναντι στη σύγχρονη διάσταση για το έθνος-κράτος. Μέχρι τούδε, η ΕΕ είναι ένα εν δυνάμει «έργο σε εξέλιξη», καθώς συνιστά ένα ημιτελές εφεύρημα, που τείνει προς μια ομοσπονδία, όπως διαφαίνεται μέσα από τις Συνθήκες Μάαστριχτ (ίδρυση της Νομισματικής Ένωσης και η έννοια της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας της ΕΕ και η Συνθήκη της Λισαβόνας(Μεταρρυθμιστική Συνθήκη) με τη θέσπιση καθηκόντων μόνιμου προέδρου του Συμβουλίου και Υπουργού Εξωτερικών, καθώς και την απλούστευση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο του Συμβουλίου των Υπουργών.

Ωστόσο, τυπολογικά ως προς τον ακριβή τύπο των πολιτικών συστημάτων, η ΕΕ ως "sui generis" βρίσκεται σε ένα «καθεστώς ανάμεσα», καθώς είναι κάτι περισσότερο από διεθνής οργανισμός, αλλά δεν είναι μια ομοσπονδία, καθότι κ-μ, λογοδοτούν μέσω των κυβερνήσεων στα εθνικά εκλογικά σώματα και στα εθνικά κοινοβούλια. Το διακύβευμα του 20/21^{ου} αιώνα σχετίζεται με τη διάβρωση του έθνους-κράτους, εξαιτίας των «παγκοσμιοποιήσεων» που μειώνουν την ικανότητα του κράτους να ελέγχει την οικονομία, ενώ άμεσα συνδέεται και με τη δημοκρατική κρίση. Συνεπώς, η κρίση ταυτότητας της ΕΕ προϋποθέτει τον περιορισμό των ευρωπαϊκών εθνικισμών, ενώ σύγχρονη συζήτηση περί ταυτότητας της ΕΕ τείνει να αποκλείει στοιχεία ενός ευρωπαϊκού πολιτισμού(εβραϊκή, χριστιανική, ελληνική και ρωμαϊκή) καθώς και ο διαχωρισμός ότι, η Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα δεν είναι Αμερική και γι' αυτό έρχεται σε σύγκρουση το ευρωπαϊκό κράτος πρόνοιας απέναντι στον αμερικανικό «καπιταλισμό»(Markovits, 2007: 201-223).

- **Όμως, η ΕΕ ως αποτέλεσμα του “περιφερειασμού” οδηγεί σε κατακερματισμό που έρχεται σε αντίφαση με την αλληλεξάρτηση. Το σενάριο μετάβασης από τον πολυμερισμό στον πολυγεωγραφισμό. Πολυπεριφερειοκρατία (η πολυμερής περιφερειακισμός) σε αντίθεση με την κίνηση του Νέο-Φιλελευθερισμού.**

Μέχρι στιγμής η ΕΕ είναι ένας σημαντικός παγκόσμιος οικονομικός παράγοντας, ενώ τείνει να λειτουργεί ως υπερεθνική μονάδα (όπως συμβαίνει στο πλαίσιο του ΠΟΕ και των διεθνών και διαπεριφερειακών εμπορικών συμφωνιών) όπως επί παραδείγματι με συνεργασία και συντονισμό μεταξύ των κρατών, μελών(σύμβαση ΑΚΕ οι διαπεριφερειακές συμφωνίες με τη MERCOSUR κ.α). Επίσης, ως προς τον τομέα «Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας» είμαστε μάρτυρες μιας θεαματικής εξέλιξης προς μια φιλοδοξία μια παγκόσμιας Ευρώπης με κανονιστική ισχύ. Ενώ η ιδεαλιστική έννοια της «πολιτικής δύναμης της Ευρώπης» συνδέθηκε με την «ημι-κυριαρχική» εξουσία, ενώ η περιφερειακή «αστική δύναμη» τείνει να ακολουθεί το γαλλικό μοτίβο του «*Europe puissance*». Εν τω συνόλω, η ΕΕ έρχεται σε αντίθεση με την παραδοσιακή μορφή του κράτους και ιδιαίτερα με μια «υπερδύναμη», που συγκεντρώνει τόσο ήπια επιρροή, όσο και σκληρή δύναμη, δηλαδή τα μέσα για την εφαρμογή των στόχων τις, σε διάφορους τομείς: ιδεολογία, πολιτική, οικονομία, στρατιωτικό πεδίο, πυρηνική τεχνολογία. Όμως, η **περιφερειακή ολοκλήρωση** έχει ήδη προχωρήσει τόσο βαθιά που το διασωθέν ευρωπαϊκό εθνικό κράτος παρουσιάζει σημαντικές διαφορές με το κυρίαρχο μοντέλο του κράτους στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Ωστόσο, η ΕΕ παραμένει ένα μείγμα πολυεθνικών κρατών. Μολονότι, η απο-εδαφικοποίηση και η υποχώρηση των εθνών κρατών προάγει το επιχείρημα ότι, τα έθνη κράτη θα εξασθενίσουν προς όφελος των περιοχών και των υπερ-περιοχών που μπορούν να επιβιώσουν και να ευδοκιμήσουν εντός της ΕΕ και της παγκόσμιας οικονομίας. Δηλαδή, η ΕΕ από μόνη της, σαν δημιουργήμα του Β'ΠΠ (της νέο-φιλελεύθερης ιδεολογίας)μέσω της ιδιόμορφης κατασκευής(μείγμα διακυβερνητικών και υπερεθνικών οργανισμών), θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα μοναδικό πρότυπο «μια τρίτη γενιά» συστήματος ένταξης για την αναδυόμενη παγκόσμια διακυβέρνηση. Ως εκ τούτου, ο «νέος περιφερειακισμός», ως πυλώνας ενός νέου πολυμερούς κόσμου, μας φέρνει σε αντίθεση με τις εξιδανικευμένες εικόνες εκπολιτιστικών και κανονιστικών αρχών μιας διευρυνόμενης παγκόσμιας Ευρώπης. Ειδικότερα σχετίζεται με την άνοδο μιας νέας παγκόσμιας τάξης βασισμένης στην σταδιακή μετάβαση από τον πολυμερισμό στον «πολυγεωγραφισμό. Πολυπεριφερειοκρατία η πολυμερής περιφερειακισμός», δηλαδή σε μια παγκόσμια τάξη που βασίζεται σε μια παγκόσμια περιφερειοποίηση, που συνεπάγεται συστηματικές σχέσεις μεταξύ όλων των περιφερειακών οργανισμών συγκροτώντας τη νέα μορφή παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Που είμαστε τώρα; Μετα-δυτικισμός η ανατολισμός; Ο Covid-19

Στο ταξίδι της μετάβασης, όπου οι παγκόσμιοι συσχετισμοί αλλάζουν γεωγραφική τοποθεσία, από την οικονομία του Ατλαντικού (Ατλαντική παγκοσμιοποίηση) στην οικονομία του Ειρηνικού της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας (ΗΠΑ). Ο μη περιορισμός της «ανόδου των υπολοίπων» με κυρίαρχη δύναμη την Κίνα, μέσω του εναλλακτικού προτύπου της παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης τερματίζει τη φιλοσοφία ενός «Δυτικού Κόσμου» εξαιτίας της ανόδου των αναδυόμενων οικονομιών στη «νέα παγκοσμιοποίηση». Σε αυτά, ως υπολογιστεί, η αποτυχία της εξέλιξης της φιλελεύθερης ιδεολογίας(παραδοσιακού, ενσωματωμένου

και νεοφιλελεύθερου). Ωστόσο, ο Covid-19 αναστέλλει την άνοδο των υπολοίπων, ενώ συνάμα όπως υποστηρίζει ο Axford, B. (2021: 64) προκαλεί αναμόρφωση του εμπορίου με τη συντόμηση των αλυσίδων εφοδιασμού. Το διακύβευμα της συγκρουσιακής φύσης της νεοφιλελεύθερης κυριαρχίας έγκειται στη δημιουργία ενός «ιδεότυπου» του Μάξ Βέμπερ, που στη βάση της δύναμης, κυριαρχίας και πειθαρχίας ανάμεσα στο δίπολο του εξουσιαστή και του εξουσιαζόμενου στο αξίωμα της εξουσίας στα θεμέλια εθελούσιας ή μη υποταγής και διαταγής, αναμένεται να εξελιχθεί ή να καταστραφεί και εδώ νοσηματοδοτείται η αφήγηση του κόσμου με τις ετικέτες(μεταδυτικός, ανατολικός).

ο **Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και παρατηρήσεις:**

- **21^{ος} Αιώνας: Το ζήτημα της Λαϊκής Κυριαρχίας στο σύστημα της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.**

Το πρόβλημα είναι ότι, η λογική της ολοκλήρωσης δεν είναι συμβατή με τη λογική της ετερότητας(αξίωση κυριαρχίας/ανεξαρτησίας-τομείς άμυνας, ασφάλειας, διπλωματία, καταναλωτικοί τομείς) και γι' αυτό ανακύπτουν τα προβλήματα της εθνικής-κρατικής ετερότητας. Ως εκ τούτου, η κοσμοθεωρητική ενότητα μέσω της αλληλεγγύης των μελών, δεν αναιρεί τις κοινωνικές επιλογές με πλειοψηφικές αποφάσεις υπερεθνικού χαρακτήρα. Τα διλήμματα της Παγκόσμιας Ευρώπης είναι:

- **Ευρωπαϊκή πολιτική κυριαρχία ή εθνική κρατική κυριαρχία;**
 - α) εθνικό-κρατικό (προβλήματα διεθνούς ετερότητας).
 - β) κοινοτικό (κοσμοθεωρητική και κανονιστική εξομοίωση του ευρωπαϊκού χώρου/εξάλειψη άνιση ανάπτυξης).
- **Ο κίνδυνος της καταστροφής της ΕΕ** (αποδυνάμωση των διλημάτων ασφάλειας, το *γερμανικό ζήτημα*(πρίν τον Βίσμαρκ, ήταν συγκεκριμένα κατακερματισμένη σε ευρωπαϊκά κρατίδια/μια ιστορία αποσταθεροποίησης των εθνικών κρατικών αξιώσεων, ενώ ιστορικά η Γερμανία, συνεργάζεται περισσότερο με την Ανατολή παρά με τη Δύση(π.χ. η Συμφωνία Hitler/stalin το 1939). Ενώ, η αποτυχία της ΕΑΚ/ΕΠΚ το 1954, οδήγησε στην ένταξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στη ΔΕΕ και στο ΝΑΤΟ(1955). Αν αποδυναμωθεί, όπως η ιστορία έδειξε, ότι η Βρετανία, κάποια στιγμή θα έφευγε, έτσι αναμένεται και η Γερμανία να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στον παγκόσμιο άξονα ισορροπίας.
- **Το ζήτημα της Ευρωπαϊκής αμυντικής κοινότητας:** οι δεσμοί στο κρατικό σύστημα δεν αναιρούν την αναρχία. Η Αμερικανική εξωτερική πολιτική: το 1989 και έκτοτε μέσω της Ατλαντικής συμμαχίας εξασφάλισε συνεργασία/αποσταθεροποιήθηκε εν τέλει η ισχύς της (21^{ος} αιώνας).
- **Οι προεκτάσεις του Φιλελευθερισμού:** 19^{ος} αιώνας σε θέματα ατομικών δικαιωμάτων, ελευθεριών, φιλελευθεροποίησης του εμπορίου, ενώ μετά το 1980, οι άξονες που επικεντρώνεται είναι η Δημοκρατία και η αγορά. Σημαντικές συμβολές:

- Του Francis Fukuyama: «το τέλος της Ιστορίας» όπου ο φιλελευθερισμός μετουσιώνεται σε μια υπερεθνική δύναμη ιστορικής ενοποίησης και ωρίμανσης μέσω της φιλελεύθερης δημοκρατίας, ως ένα ενιαίο και μοναδικό σύστημα διακυβέρνησης.
- M. Doyle, B. Russet: «δημοκρατική ειρήνη», οι πόλεμοι μεταξύ δημοκρατιών είναι ανύπαρκτοι, αλλά όχι σπάνιοι. Μια παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Υποβόσκει τον κίνδυνο εξαναγκασμού των «άλλων» χωρών, ώστε να υιοθετήσουν τις αρχές φιλελευθερισμού και της ελεύθερης αγοράς.
- Richard Rosecrance: «εμπορικός φιλελευθερισμός» η αγορά ως παράγοντας μεταβολής της φύσης του κράτους και των διεθνών σχέσεων. Βρισκόμαστε στο «εικονικό κράτος», που δεν επιδιώκει να αυξήσει την παραγωγικότητα μέσα στην επικράτεια του, αλλά επενδύει στην έρευνα, κινητικότητα κεφαλαίου, εργασίας και πληροφορίας.

❖ Ποια θα είναι η επόμενη αναθεώρηση του Φιλελευθερισμού; Ο κοσμοπολιτισμός σε σύγκρουση με τον κοινοτισμό σε απάντηση;

• **Κανονιστική Θεωρία:**

- Κοσμοπολιτισμός (εστιάζει σε ανθρώπους και το άτομο) και ο Κοινοτισμός με κοινή αξίωση την ηθική επιλογή (εστιάζει στην πολιτική κοινότητα μέσω του κράτους). Αντίθεση μεταξύ ηθικής και πολιτικής μέσα από τη νοσηματοδότηση του κράτους.
- Σε απάντηση, ο Φιλελεύθερος Κοινοτισμός (Michale Walzer) (το κράτος, είναι η ύψιστη μορφή πολιτικής οργάνωσης)(Προσοχή το κράτος έχει δικαιώματα(jus ad bellum/ jus in bellum), ενώ οι κανόνες δικαιοσύνης είναι τοπικοί και όχι παγκόσμιοι).
- Terry Nardin: «ηθική της συνύπαρξης» μεταξύ «universitas και societas», προθετικής και πρακτικής ένωσης.
- Mervyn Frost: «Συντακτικός Κοινοτισμός», έμπνευση από το έργο του Χέγκελ, η συντακτική σχέση ανάμεσα σε κρατική κυριαρχία και ατομική ελευθερία.
- Chris Brown: «ηθικός πραγματισμός», το φιλελεύθερο κράτος είναι κυρίαρχο.
- Charles Beitz: «κοσμοπολίτικη δικαιοσύνη», το άτομο ως ελεύθερη και ηθικά υπέρτατη οντότητα και η παγκόσμια κοινωνική συνεργασία είναι ηθική αναγκαιότητα.
- Brian Barry: «συστημική αναδιανομή» με σκοπό την καταπολέμηση της διεθνούς δικαιοσύνης μέσα από τη διχοτόμηση α) υποχρεώσεων της ανθρωπότητας και β) δικαιοσύνης.
- Spegele, R. Rotry: αξιολογικός πραγματισμός, όπου η ηθική είναι αφηρημένη στα συλλογικά πλαίσια της παγκόσμιας (κατά Spegele) και

οι ηθικές αξίες, βρίσκονται εντός των πολιτισμικών πλαισίων και εκτός δεν έχουν ισχύ(Αλμπάνης, 2002).

➤ Η σχολή Σιγκαπούρης(Ασιατική εκδοχή ενός ημι-δημοκρατικού προτύπου).

➤ **Ένας μετα-αμερικανικός κόσμος. Το τέλος της παγκοσμιοποίησης και ο μοντέρνος λαϊκισμός.**

Η άνοδος ενός «μαζικού κοινού», ενδυναμωμένου από τον καπιταλισμό και τη δημοκρατία, συχνά συνδέεται με τον «εκδυτικισμό», γιατί αυτό τείνει να αντικαθιστά την παλιά κυρίαρχη κουλτούρα, που είναι βασισμένη στις αρχές του νεοφιλελευθερισμού. Ο νεωτερισμός, ως συνέπεια του φιλελευθερισμού και ο καπιταλισμός που πλέον έχει ξεπεράσει τα όρια τείνει να αναζητά μια «ηθική και κυριαρχική κυβέρνηση». Ο λαϊκισμός λαμβάνει δημοτικότητα, ενώ τείνει να συνδέεται με τον τοπικισμό. Το παράδοξο της παγκοσμιοποίησης είναι η αλλαγή του προσωπίου της «κυριαρχίας» των ΗΠΑ στον κόσμο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, μέσα από αφηγήσεις που θέλουν τον 21^ο αιώνα, ως την «άνοδο των υπολοίπων». Έτσι, η επιστροφή του απο-τοπικισμού(Dislocalism) για μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας τείνει να είναι ο «αμερικανισμός μεταμφιεσμένος σε παγκοσμιοποίηση», ενώ το κεντρικό επιχείρημα περί διάλυσης του έθνους, έγκειται στη σφαίρα της φαινομενικότητας, καθώς τείνει να ενδυναμώνει την αμερικανική δύναμη, η τουλάχιστον τη δυνατότητα της σε παγκόσμια κλίμακα. Καθότι, η καινοτομία έγκειται στη μη αμφισβήτηση της σε πολιτιστικό επίπεδο, η βέλτιστα στην προώθηση μια ειρηνικής στρατηγικής επικοινωνιακής πολιτικής προώθησης των αξιών της φιλελεύθερης δημοκρατίας σε αντίθεση με το νεοφιλελευθερισμό(και την πτωτική απήγηση του) για τη χαρτογράφηση του μέλλοντος μέσα από την έμμεση ανάκτηση εμπιστοσύνης. Σε αυτό το σημείο, μια σημαντική παρατήρηση έγκειται ότι, το σύνολο της βιβλιογραφίας(τείνει να είναι αμερικανικής προέλευσης, η και από συγγραφείς με αμερικανικό (δυτικό) επίπεδο σπουδών η διαμονής.

Κλείνοντας, όπως υπογραμμίζει ο φιλελεύθερος αναλυτής Andrew Moravcsik (1999), το *«μέλλον της ευρώπης αποτελεί ένα αίνιγμα»*. Ένα αίνιγμα της συστημικής αναδιαμόρφωσης του κόσμου, της Αμερικανικής παντοδυναμίας (παγκόσμια επιρροή νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας) και της Ασιατικής επιρροής (με την αντίστοιχη συναίνεση/σχολή της Σιγκαπούρης), της μάχης των αφηγήσεων (των σύγχρονων πολέμων) που μπορούν να ξαναγραφτούν υπό το πρίσμα του παραδοσιακού παραδείγματος (στο μοναδικό μόνιμο χαρακτηριστικό όλων, που βρίσκεται στην έννοια της «κυριαρχίας»), όπου η μόνη βεβαιότητα, έγκειται στην αξίωση ότι, δεν υπάρχει κατάργηση του έθνους κράτους, ίσως όμως, να υπάρχει ρεαλιστική αφήγηση με φιλοσοφικές καταβολές που απέναντι στις αφηγήσεις περί ηθικής παγκοσμιοποίησης και βιώσιμης ανάπτυξης, μιας Παγκόσμιας Ευρώπης. Με άλλα λόγια, στα υπό διαπραγμάτευση ερωτήματα της μεθοδολογίας μας, να αντικατοπτρίζεται βέλτιστα στο βιβλίο *«Κρίσεις της Δημοκρατίας»*, της Γερμανίδας Φιλοσόφου Άρεντ(1972: 4) που ειδικότερα σημειώνει ότι, το *«απόρρητο - αυτό που*

διπλωματικά ονομάζεται "διακριτικότητα," όπως καθώς και το *arcana imperii*, τα μυστήρια της κυβέρνησης και η εξαπάτηση, το εσκεμμένο ψέμα και το καθαρό ψέμα χρησιμοποιήθηκαν ως θεμιτά μέσα για την επίτευξη πολιτικών σκοπών». Συνεπώς, στον 21^ο αιώνα, ποιανού αφήγηση(πολιτική) θα επικρατήσει;

1.4. Η δομή της διπλωματικής εργασίας

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία οργανώνεται σε τρία μέρη, τα οποία αν και παρουσιάζονται ως αυτοτελή και δυναμικά, ολοκληρώνονται μέσα από τη συνέχεια τους και συνεξαρτώνται. Πιο συγκεκριμένα, το *Πρώτο Κεφάλαιο* προσφέρει μια γενικότερη επισκόπηση επί της θεματικής και αναλύει εις βάθος τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήσαμε, αλλά και τη συλλογιστική πορεία που ακολουθήσαμε πίσω από τον τίτλο και τον τρόπο ανάλυσης της παρούσας διπλωματικής. Ειδικότερα στο Α' Μέρος, το *Δεύτερο κεφάλαιο* σχετίζεται με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και μας εισάγει στις βασικές συνιστώσες και συσχετίσεις του, ώστε να διευρύνουμε τα όρια του, άλλα και να προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τον εξειδικευμένο τρόπο λειτουργίας του. Εν συνεχεία, το *Τρίτο κεφάλαιο*, προσφέρει επιμέρους παρατηρήσεις διαφόρων θεωρητικών τοποθετήσεων, όπως η Θεωρία του Παγκόσμιου Συστήματος, του Ιμπεριαλισμού και μας εισάγει στα διαφορετικά μονοπάτια της θεωρητικής συζήτησης τόσο της παγκοσμιοποίησης όσο και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Για την εξυπηρέτηση του σκοπού, εστιάζουμε σε διαχρονικά έργα, ώστε να επεξηγήσουμε το θεωρητικό υπόβαθρο, τόσο των θεωριών της ολοκλήρωσης, όσο και της παγκοσμιοποίησης. Παράλληλα, καταγράφουμε ως μέρος της αφήγησης της ιμπεριαλιστικής-αποικιοκρατικής θεωρίας και τη θεωρία του παγκόσμιου συστήματος, τον κρατικό μετασχηματισμό και εισάγουμε τον όρο της «θεσμικής παγκοσμιοποίησης», ώστε να θέσουμε την αφετηρία της παγκόσμιας διακυβέρνησης που θα μας απασχολήσει στο δεύτερο μέρος της διπλωματικής. Ταυτόχρονα καταγράφονται οι θετικές και αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής-πολιτικής-πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης στην ΕΕ. Συγχρόνως, παρουσιάζεται η έννοια της Παγκόσμιας διακυβέρνησης, ενώ επιχειρείται η ανάλυση της προβληματικής του 21^{ου} αιώνα «ως ασιατικός» και σε αυτό το πλαίσιο δίνεται έμφαση στην έννοια του «Παγκόσμιου Αιώνα». Υπό αυτή τη συλλογιστική ρητορική παρουσιάζονται καίρια ερωτήματα, όπως η διαπραγμάτευση ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή(έμφαση στην πολιτισμική διάσταση).

Στο Β' Μέρος, στο *τέταρτο κεφάλαιο* παραθέτουμε την ιστορική διαδρομή της ΕΕ ώστε να διασαφηνίσουμε βέλτιστα την «ευρωπαϊκή ολοκλήρωση» και τη μετεξέλιξη της. Ειδικότερα, μέσω της ιστορικής διαδρομής εστιάζουμε και στην ΟΝΕ, ενώ προσδιορίζουμε τον ιδιαίτερο χαρακτήρα συνδεσιμότητας ανάμεσα σε δυο εν δυνάμει και απόλυτα μοναδικά φαινόμενα: της Παγκοσμιοποίησης και του ρόλου των υπερεθνικών οργανισμών-οικονομική ολοκλήρωση-πολιτική ρύθμιση. Στο *Πέμπτο Κεφάλαιο*, πραγματοποιείται ανάλυση των κρίσεων σε μετάβαση(εστιάζουμε στην έννοια της Πολυκρίσης). Πιο συγκεκριμένα, σκιαγραφούμε τα στάδια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και πως η χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση επιδρά, ενώ προχωράμε και σε μια συνοπτική ανάλυση των εσωτερικών αδυναμιών

της ΕΕ μέσω της σκιαγράφησης της υπαρξιακής κρίσης-ταυτότητας-νομιμοποίησης. Τέλος, στο Γ' Μέρος της εργασίας κάνουμε μια προβολή στο μέλλον με χρονικό ορίζοντα το 2030, ενώ παρουσιάζουμε και αξιολογούμε καίρια κείμενα, που προσιδιάζουν στη μετεξέλιξη της μοντελοποίησης της ΕΕ, μέσα από τα σενάρια υποχώρησης και κυριαρχίας(μοντελοποίηση) με απώτερο σκοπό την επιβίωση της, σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο.

1.5.1 Περί μεθοδολογίας μιας επιστημονικής έρευνας

Στο ταξίδι για την αλήθεια συναντάμε τρεις επιστημονικούς μεθόδους που είναι διαχρονικές: α) **εμπειρία**: προσωπικά βιώματα, έμμεση επισκόπηση μέσω της αναζήτησης σε βιβλιογραφικές και διαδικτυακές πηγές, ακούσματα, β) **λογική σκέψη**: Ειδικότερα απαγωγική, απο τα γενικά επιχειρήματα στα μερικά, στην επαγωγική λογική που κινείται αντίστροφα απο τα μερικά στα γενικά και στην σύνθεση επαγωγικής και απαγωγικής μεθόδου απο το μερικό στο γενικό, γ) **έρευνα**: ο συγκερασμός επαγωγικής και απαγωγικής μεθόδου που πρέπει να διακρίνεται σε συστημική και ελεγχόμενη, εμπειρική, αυτοδιορθωτική(Τσιπλητάρης, Μπαμπάλης, 2006: 11-15). Ο επιστήμονας-ερευνητής οφείλει να υποβάλλει τις ιδέες του και να δοκιμάσει, τόσο τον εαυτό του, όσο και τις κρυμμένες πεποιθήσεις του, προάγοντας το αποτέλεσμα μέσω της εμπειρικής διερεύνησης και δοκιμασίας στο βωμό της αλήθειας. Σύμφωνα με το Δημητρόπουλο(1994:15-16), η έρευνα όταν συσχετίζεται με την αξιολόγηση, τόσο ως προς την κρίση, όσο και σε συνάρτηση με την ερμηνεία και κατανόηση φαινομένων, τότε γίνεται λόγος για **Αξιολογική Έρευνα**, ενώ η **Επιστημονική Έρευνα** είναι συστηματική, ελεγχόμενη, εμπειρική και η κριτική μελέτη υποθετικών προτάσεων που αναφέρονται στις υποτιθέμενες σχέσεις μεταξύ φυσικών φαινομένων. Για αυτό προϋποθέτει συνεχή έλεγχο των υποκειμενικών πεποιθήσεων με κριτήριο την αντικειμενική πραγματικότητα. Παράλληλα, επισημαίνει, ότι στο χώρο των κοινωνικών επιστημών συχνά χρησιμοποιείται ο όρος **Εμπειρική Έρευνα**, σηματοδοτώντας την προσέγγιση της μεθοδολογίας της επιστημονικής διαδικασίας.

Στα γνωστικά μονοπάτια τα παραδείγματα της έρευνας, στηρίζονται στις φιλοσοφικές παραδοχές και εισήχθησαν το 1962, απο τον Kuhn(θεωρητικό φυσικό), με το βιβλίο του «*Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων*», όπου υποβόσκει ο **λογικός θετικισμός**, ενώ το **παράδειγμα** σκιαγραφεί το πλαίσιο που περιέχει παραδοχές σχετικά με τη φύση της πραγματικότητας και της αλήθειας. Αντίστοιχα η **οντολογία** προσφέρει το ευρύτερο πλαίσιο των φιλοσοφικών παραδοχών σχετικά με την πραγματικότητα, αλλά και τι είδους μορφή αποκτάει (ενώ η **επιστημολογία** διακρίνει τις φιλοσοφικές πεποιθήσεις για τη φύση της γνώσης). Κατά επέκταση, το έργο των κοινωνικών επιστημών εδράζεται στα φιλοσοφικά θεμέλια των οικογενειών:

α) του **μεταεμπειρισμού**, που είναι η ερμηνεία της «*εξέλιξης του θανάτου του αυστηρού εμπειρισμού του λογικού θετικισμού*», που προκύπτει κατά τη διάρκεια της αναγέννησης(1450-1600), η παρατήρηση και ο πειραματισμός έναντι της ισχύς της θρησκείας στο Μεσαίωνα και εν συνεχεία(1600-1800), εκδηλώθηκε με την έξαρση

της γνώσης των φυσικών επιστημών και της ζωής της Ευρώπης, ενώ σαν όρος ο θετικισμός αποδίδεται στο Γάλλο Φιλόσοφο του 19^{ου} αιώνα, Auguste Comte (Glesne, 2018: 37-41).

β) τον **ερμηνευτισμό**, η πραγματικότητα είναι κοινωνικά κατασκευασμένη, σύνθετη και συνεχώς μεταβαλλόμενη σκιαγραφώντας τις κοινωνικές κατασκευές, όπου η ατομική οπτική προσέγγιση έρχεται σε αλληλεπίδραση με τη συλλογιστική και τη γλώσσα της ευρύτερης κοινωνίας προσπαθώντας να τον ερμηνεύσει. Οι ρίζες του εντοπίζονται κατά τον 18^ο αιώνα, με πρωτεργάτη τον Immanuel Kant και αποσκοπούν στην ιδεαλιστική προσέγγιση, που μπορεί να εκφραστεί μέσω της *φαινομενολογίας, εθνομεθοδολογίας και συμβολικής αλληλεπίδρασης*, στο ευρύτερο πλαίσιο της κουλτούρας (Glesne 2018: 42-43)

γ) την **κριτική θεωρία**, ο δρόμος της αμφισβήτησης και η επέκταση του «τι είναι στο τι μπορεί να είναι», προσπαθεί να ανακαλύψει τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές που θέτουν περιοριστικά όρια στην ανθρώπινη ελευθερία, δικαιοσύνη και δημοκρατία, ενώ η κριτική του καθοδηγείται μέσω της οντολογίας του **ιστορικού ρεαλισμού**, με κεντρική παραδοχή του είναι, η εικονική πραγματικότητα της ζωής που διαμορφώνεται και μπορεί να αλλοιωθεί λόγω των ιδεολογιών που συνδέονται με τις δομές. Επιπλέον, οι **επιστημολογίες οπτικής γωνίας**, είναι χρήσιμες στην ανασυγκρότηση αφηγήσεων. Αφενός, της **κριτικής φυλετικής θεωρίας** (που διερευνά τα σημάδια του ρατσισμού) και αφετέρου, της **θεωρίας Queer**, που αρνείται τα αυστηρά όρια της ετεροκανονικότητας σχετικά με την ετεροφυλοφιλία. Ως εκ τούτου, ο διάλογος και ο κριτικός στοχασμός αναθεωρεί τις βασικές παραδοχές, τους άδηλους κανόνες που ενσωματώνονται στις καθημερινές συνήθειες και πράξεις (Glesne, 2018: 43-48)

A. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια περί μεθοδολογίας

1.5.2 Μεθοδολογία έρευνας

Η μελέτη των δύο όψεων της παγκοσμιοποίησης είναι ένα αρκετά περίπλοκο θέμα, λόγω της πληθώρας πληροφοριών αλλά και ταυτόχρονα διαχρονικά επίκαιρο ζήτημα. Έλλειψη κοινώς συμφωνημένου θεωρητικού ορισμού, μεμονωμένοι ερευνητές μπορούν και λειτουργικοποιούν την παγκοσμιοποίηση, όπως τη βλέπουν, σαν «αίσθηση», «ιδέα», «διαδικασία», «δύναμη», «δυναμική» ή «μεταμόρφωση» ή και ακόμη τη μεταφράζουν ως «λόγο η ιδεολογία». Σε κάθε περίπτωση, η διαμόρφωση ενός γενικού θεωρητικού πλαισίου για τη μελέτη των τάσεων, μορφών και επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης σε συνάρτηση με τη μελέτη της ΕΕ και της ολοκλήρωσης σκιαγραφούν ένα αρκετά δύσκολο εγχείρημα.

Αρχικά ας διευκρινίσουμε, τη σημασία του συνδυασμού αξιοποίησης ποσοτικών και ποιοτικών μεθοδολογικών εργαλείων για την υιοθέτηση μιας διεπιστημονικής προσέγγισης, ακόμη και πειθαρχικής στην έρευνα και στην παραγωγή γνώσης. Παρότι, μια τέτοια πολυπαραγοντική προσέγγιση είναι εξαιρετικά χρονοβόρα και σπάνια ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένα μικρά χρονικά όρια των

οποίων επεκτείνουμε, λόγω των δυσκολιών της ειδικής παγκόσμιας κατάστασης του Covid(Sullivan, Sian, Brockington & Dan, 2004). Κατά επέκταση, για αυστηρά πρακτικούς σκοπούς, η έρευνα για την παγκοσμιοποίηση αλλά και την ΕΕ, με βάση το είδος των δεδομένων είναι: **Δευτερογενής**, καθώς η συγκέντρωση και η αξιολόγηση των δεδομένων στηρίζεται στην επεξεργασία προγενέστερων ερευνών, τα αποτελέσματα των οποίων έχουν δημοσιευτεί σε διάφορες πηγές, όπως μελέτες εργασιών, εκθέσεις επιτροπών, έρευνες που διεξάγονται, δημοσκοπήσεις, εισηγητικές εκθέσεις νομοσχεδίων κλπ. Ενώ, συγκεκριμένα επιλέξαμε τη μορφή της **Βιβλιογραφικής έρευνας**, λόγω της μελέτης, κριτικής ανάλυσης των κειμένων, όπως παρουσιάζονται στα άρθρα, επιστημονικά περιοδικά και βιβλία(Κομνηνός, Δερμάτης, Λιαργκόβας, 2019: 15). Ως εκ τούτου, ως προς το είδος των συλλεγόμενων εμπειρικών δεδομένων είναι επιλεκτικά **ποιοτική**.

Ειδικότερα, οι λόγοι οι οποίοι μας οδήγησαν να επιλέξουμε την ποιοτική έρευνα έγκειται στο περιεχόμενο της, δηλαδή στα στοιχεία της φιλοσοφικής αναζήτησης, ερμηνευτικής τεκμηρίωσής καθώς και κοινωνικού κονστρουξιονισμού, αναδεικνύοντας τον πολιτικό, κοινωνικό και ιστορικό αντικείμενο της γνώσης περί παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης καλύτερα από την **ποσοτική μέθοδο**, η οποία αναπτύσσει ένα μοντέλο του τύπου «αίτιο-αποτέλεσμα», με απώτερο σκοπό να προβεί στην εμπειρική ή νομοθετική θέσπιση εξήγησης συγκεκριμένων ορίων μέσα από γενικούς κανόνες και νομούς. Η ποιοτική μέθοδος είναι περιγραφική, κατανοούσα και ιδιογραφική, ενώ συνδέεται καλύτερα με το «παράδειγμα» «ολότητα-μέρος». Σύμφωνα με τον Eisner(2017), ο ερευνητής που επιλέγει την ποιοτική έρευνα *«οφείλει να καταγράψει τα γεγονότα, αλλά ταυτοχρόνως έρχεται αντιμέτωπος με τον ίδιο του τον εαυτό, ...καθώς η ερευνήτρια αφού συλλέξει τα δεδομένα, θα προσπαθήσει να τα ερμηνεύσει»*. Αυτό που ο Ιωσηφίδης(2008) θέτει μέσω των ερωτημάτων *Γιατί* και *Πως*, ώστε να επέλθει μια λεπτομερή κατανόηση του θέματος.

Ακόμη, η μέθοδος ανάλυσης της διπλωματικής εργασίας είναι **επαγωγική**, καθώς καθοδηγούμαστε από επιμέρους παρατηρήσεις πραγματικών περιπτώσεων, στοχεύοντας στη διατύπωση γενικών προτάσεων, αρχών ή κανόνων που ερμηνεύουν ευρύτερες ομάδες ομοειδών φαινομένων(Δημητρακόπουλος, 2004). Επίσης, ως προς το χρονικό ορίζοντα συνιστά **Συγχρονική ή εγκάρσια η διατμηματική**, καθώς μελετάμε το συγκεκριμένο φαινόμενο στο πλαίσιο της εκπόνησης διπλωματικής εργασίας σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή(Δημητρόπουλος, 2004). Επιπλέον, ως προς τον έλεγχο των παραμέτρων του προβλήματος είναι **Νατουραλιστική**, διότι αναζητά τις σχέσεις μεταξύ μεταβλητών επιχειρώντας να διαπιστώσει, αν υπάρχουν μεταβλητές μεταξύ των οποίων υπάρχει συνάφεια και για να προσδιορίσει ποιες από τις σχετικές αυτές σχέσεις, είναι σχέσεις αιτίου-αποτελέσματος(Κομνηνός, Δερμάτης, Λιαργκόβας, 2019: 11). Ο Τρόπος Ανάλυσης(Method of Analyzing Data) είναι η κατηγοριοποίηση, ομαδοποίηση εννοιών- ποιοτική μέθοδος(Πετράκης, 2014: 203). Παράλληλα, ως προς τη **μεθοδολογία**, ακολουθήσαμε κυρίως την προσέγγιση της συμβολικής αλληλεπίδρασης, καθώς και το **Ανθρωπιστικό/ερμηνευτικό**

«παράδειγμα». Επιπρόσθετα, συνδυάσαμε τις δύο κατηγορίες ποιοτικών μεθόδων: αφενός τις μεθόδους επεξεργασίας λεκτικών δεδομένων και αφετέρου τις μεθόδους επεξεργασίας οπτικών δεδομένων (Flick, 2006) (απο βίντεο-συνεντεύξεις) κατά την παρουσίαση των πληροφοριών. Κατ' ακολουθίαν, ήταν αδύνατο να μην αντλήσουμε απο ποιοτικά παραγόμενες πληροφορίες για τη διαδικασία διεξαγωγής και ερμηνείας της έρευνας (Mruck & Breuer, 2003). Συνάμα αξιολογήσαμε, ότι η συγκεκριμένη θεματική θα μπορούσε να προσεγγιστεί καλύτερα εις βάθος, μέσω της ποιοτικής μεθόδου έναντι της ποσοτικής για την εξερεύνηση των πλαισίων (πραγματιστικών, χώρο-χρονικών, επικοινωνιακών, κοινωνικών, πολιτισμικών κ.ά.), όπου τα παραδείγματα κυριαρχούν και εξελίσσονται, διότι η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει *«μια ερμηνευτική, νατουραλιστική προσέγγιση στον κόσμο»* (Denzin & Lincoln, 2005: 3).

Η ποιοτική μέθοδος, είναι αναδυόμενη και δυναμική και εμείς προσπαθούμε να εστιάσουμε στην ολιστική καταγραφή και ανάλυση σύνθετων, δυναμικών και μοναδικών φαινομένων, όπως της παγκοσμιοποίησης και της ΕΕ. Άλλωστε, ένας απο τους βασικούς στόχους των ποιοτικών μεθόδων έρευνας είναι η καταγραφή, ανάλυση, ερμηνεία, κατανόηση των βιωμάτων και υποκειμενικών νοημάτων, καθώς και η σχεσιακή αλληλεξάρτηση των δεδομένων. Η παγκοσμιοποίηση και η μετεξέλιξη της ΕΕ συν-δημιουργούνται σε πλαίσια σύνθετων αλληλεπιδράσεων και η επίγνωση του χώρο-χρονικού, διαπροσωπικού, πραγματιστικού και κοινωνικό-ιστορικό-πολιτισμικού πλαισίου επεκτείνεται και στη διάσταση του αναστοχασμού μελλοντικών σεναρίων (Ίσαρη, Πουρκός, 2015: 12-44). Σε αυτό σημαντική είναι η συνεισφορά της *κοινωνιολογικής βιβλιογραφίας*, όπου χρησιμοποιείται η «έννοια του πεδίου», ώστε να χαρτογραφηθούν οι κοινότητες-κινήματα, που οι διακρατικοί ιστορικοί, τα έχουν προσδιορίσει ως *«συνδεδεμένα, υπερεθνικά ή παγκόσμια»* (Clavin, 2005). Ως εκ τούτου, το μέλλον μπορεί να προσδιοριστεί μέσα απο αλληλένδετα πεδία από πολλούς και διαφορετικούς χώρους. Πιο συγκεκριμένα, η διακρατική ιστορία επικεντρώνεται στους διεθνείς οργανισμούς που είναι απο μόνοι τους παγκόσμιοι κόμβοι και έχουν κατατεθέν αρχειακό υλικό σε οργανωμένους και σχετικά προσβάσιμους χώρους (Andersson, 2018: 9). Σε αυτό το σημείο, ας υπογραμμίσουμε ότι, το μέλλον του κόσμου τείνει να αποκλείει την αντίθεση μεταξύ εκσυγχρονισμού και παραδοσιακοποίησης, ως τα δύο πιθανά μέλλοντα της παγκόσμιας μάζας. Στο επίκεντρο τίθεται η ιδέα του διαλόγου, που μπορεί να παρομοιαστεί με μια «γέφυρα», μετατρέποντας τη διττή ανάγνωση σε μια μελλοντολογική πρόβλεψη απαραίτητη, καθώς αναγκαίος καθίσταται ο ενεργός προβληματισμός σε έναν *«πολυπολικό, αλληλεξαρτώμενο και πραγματικά παγκόσμιο κόσμο»* (Galtung, 1967).

Στα τέλη του 1960, ο «Φουτουρισμός» απέκτησε νέα διάσταση, καθώς προσδιόρισε κριτικά τον κόσμο, ως σύστημα, επηρεαζόμενος απο τις αντίστοιχες θεωρίες κρίσιμων συστημάτων, οικολογισμού και του αναθεωρητικού μαρξισμού. Το παγκόσμιο σύστημα η τάξη μετέφερε τη φαινομενολογική έννοια της ύπαρξης στο συνολικό επίπεδο του κόσμου, καθρεφτίζοντας την αλλαγή της ανθρωπότητας

(Rosenboim, 2017). Για την ακρίβεια, μεταφερόμενοι στη διάσταση της Ανατολικής Δύσης προς το βόρειο νότο και ως συνέπεια αναδεικνύοντας το πρόβλημα της ανάπτυξης συγκροτώντας μια συστημική ανισορροπία, ως απόρροια μιας μη βέλτιστης έκβασης του αθροίσματος των παγκόσμιων σχέσεων (Andersson, 2018). Ακόμη, στη συγκεκριμένη διπλωματική αντλούμε την ιδέα της διεθνούς κοινωνίας, και την εφαρμόζουμε στις προκλήσεις της παγκόσμιας πολιτικής, υιοθετώντας τη λογική της Αγγλικής Σχολής. Άλλωστε, η δυναμική της ΕΕ και η Ευρώπη το 2030, αποτελεί μια μελλοντική σκιαγράφιση των παγκόσμιων δυναμικών, αλλά και των συσχετισμών της Παγκοσμιοποίησης 4.0. Πιο συγκεκριμένα, όταν αναλύουμε τις μετασχηματιστικές τάσεις σχετικά με το μέλλον, βρισκόμαστε σε ένα δημιουργικό αδιέξοδο, καθώς «οι προβλέψεις είναι δύσκολες και ειδικότερα όταν αφορούν το μέλλον» (Byblow & Stinear, 2017). Στην πραγματικότητα επιχειρούμε, ως μέρος μιας υψηλής μοντερνιστικής προσπάθειας να απεικονίσουμε την επιρροή και μέσω του ορθολογισμού να εξερευνήσουμε τα «αχαρτογράφητα εδάφη» στην αφήγηση της ιστορίας του «πιθανολογικού συλλογισμού» (Hacking, 2006 και Scott, 2008).

Επιπρόσθετα, αξίζει να επισημάνουμε, ότι η εστίαση μεταβάλλεται ανάλογα με την υιοθέτηση: α) του Wight και Bull, που είναι υποστηρικτές της γκροτιανής ιδέας και αντιτίθενται στο χομπσιανό στοιχείο ισχύος και ανταγωνισμού, ενώ σε αυτά προστίθεται και η καντιανή έμφαση στη διακρατική αλληλεγγύη που οδηγεί στην υπέρβαση της κοινωνίας των κρατών. Κατά επέκταση, η βιβλιογραφική επισκόπηση δεν μπορεί να παραλείψει τη θεσμική και παγκόσμια διακυβέρνηση, όπου οι υποκείμενοι μηχανισμοί της παγκόσμιας κοινωνίας, διευκολύνουν τις συνεργασίες και τη διατήρηση της κοινωνικής τάξης, με αποτέλεσμα τα πρότυπα και οι θεσμοί να είναι διαπραγματεύσιμοι στη διαδικασία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Ακόλουθα σύμφωνα με τον ορθολογιστικό θεσμικισμό τα πρότυπα και οι θεσμοί είναι σκόπιμες κατασκευές, για την επίλυση προβλημάτων που απαιτούν συλλογική δράση (Andersson, 2018: 10-14). Συνεπώς, η διακυβέρνηση εξυπηρετεί τους κανόνες των παγκόσμιων μετατοπίσεων καθορίζοντας τις κοινωνικές νόρμες και καθοδηγώντας τις αλληλεπιδραστικές σχέσεις των κύριων δρώντων για την επίλυση συγκρούσεων, διευκόλυνση της συνεργασίας η γενικότερα ανακούφιση από τα συλλογικά προβλήματα δράσης σε έναν κόσμο αλληλοεξαρτώμενων παραγόντων (INOUCHI 1996).

Για την πλήρη κάλυψη όλου του παγκόσμιου συστήματος και των αλληλεπιδράσεων της διασυνδεσιμότητας και της πολυπλοκότητας των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης, αλλά και των προκλήσεων της ΕΕ σε μια πολυεπίπεδη βάση πολυμέρειας, η ιδέα του τίτλου πρέπει να χαρτογραφηθεί και να επεξηγηθεί με τα αντίστοιχα κανάλια του **Επιστημολογικού δυϊσμού η αλλιώς κριτικού ρεαλισμού**, συνδεδεμένος με την ποιοτική έρευνα, καθώς τοποθετείται ως εναλλακτική λύση σε αντίθεση με τον *επιστημολογικό μονισμό*, που εντοπίζεται στα ποσοτικά ερευνητικά ρεύματα. Ο δυαλισμός, αναδεικνύει τις αρχές, περιγράφει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, της “Sui generis” ΕΕ μέσω της αναπαράστασης δυο διαφορετικών και όπως θα εξετάσουμε συχνά και αντιφατικών μεθοδολογιών. Σε

αυτήν τη βάση έχει αναλυθεί όλη η διπλωματική εργασία αλλά και ο τίτλος που είναι “*οι δύο όψεις της παγκοσμιοποίησης και η δυναμική της Ευρώπης,*” αναγνωρίζοντας το Φιλοσοφικό νόμο που υποστηρίζει, ότι «*δεν υπάρχει ενότητα χωρίς αντιπολίτευση και η αντιπολίτευση δεν μπορεί να υπάρχει χωρίς ενότητα*»(domo-print, n.d). Ως εκ τούτου, η υπόθεση μας, βασίζεται στην αξίωση, ότι η/οι παγκοσμιοποίηση/σεις, είναι ένα ανεξάρτητο φαινόμενο που δημιουργεί διαφορετικές επιπτώσεις και επιτείνει προβλήματα, όσο συνάμα εμβαθύνει διαδικασίες, όπως της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενώ η παγκόσμια διακυβέρνηση συνιστά απόρροια για την ίδια τη διαχείριση της Παγκοσμιοποίησης.

Συμπερασματικά, ιδιαίτερα σημαντικό κρίνεται να διασαφηνίσουμε, ότι ο *διάλογος*, σίγουρα δεν είναι ο εύκολος δρόμος, αλλά ούτε και ο μοναδικός, γιατί απαιτεί μια αντίληψη του πεδίου, του συνομιλητή και την προσαρμογή επεξηγώντας την τεράστια βιβλιογραφία για την παγκοσμιοποίηση αλλά και την ΕΕ, καθώς και των αντιμαχόμενων παραδειγμάτων της παγκόσμιας πολιτικής, ενώ προϋποθέτει και την επιλογή του κατάλληλου υλικού σε ένα πλαίσιο **συγκρίσεων**. Η σύγκριση επιτρέπει τη διαλεκτική μεταξύ του οικουμενικού και του ειδικού και όπως υποστήριξε ο Francois Simiand, «*η μεμονωμένη περίπτωση δεν έχει αιτία*», αλλά το πραγματικό πρόβλημα στην εφαρμογή συγκριτικών ερευνών έγκειται στη συγκρισιμότητα πηγών(Green, 2004: 21-23). Γι’ αυτό προτεραιότητα του εκάστοτε αναγνώστη, είναι η εξακρίβωση των δυνατοτήτων και της εκάστοτε ιδεολογικής προκατάληψης του συγγραφέα. Ως εκ τούτου, τα περισσότερα από τα ευρήματα σε αυτή τη διπλωματική εργασία παρουσιάζονται, ως προς τις αντισταθμίσεις, αναδεικνύοντας τόσο τις θετικές, όσο και τις αρνητικές επιπτώσεις για να μπορέσουμε να αποφύγουμε να υποπέσουμε στην παγίδα υιοθέτησης ενός προσωπικού συμπεράσματος η μιας επηρεασμένης δημόσιας προβεβλημένης κατάληξης. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση περιλαμβάνεται και η υποκειμενική συμμετοχή του ερευνητή στην επιλογή ερωτήσεων, μεθόδων, κλπ. και στην πράξη της μέτρησης και αντίστοιχα καταγραφής δεδομένων από την προγενέστερη αξιολόγηση των μεθόδων που επιλέξαμε, ώστε να απαντήσουμε στα ερευνητικά ερωτήματα που εξ’ αρχής θέσαμε. Άλλωστε, όπως υπογράμμιζε και ο ANGEN (2000: 386), «*αντικειμενικός κόσμος της επιστήμης δεν είναι παρά μια ερμηνεία του κόσμου της άμεσης εμπειρίας μας*», που συμπλήρωσε εν συνεχεία ο LERUM (2001: 480) δεν είναι άλλο από τον «υποκειμενικό». Κατά συνέπεια, η συνεχής σύγκρουση μπορεί να είναι η κινητήρια δύναμη στην ανάπτυξη και στην εξέλιξη επί της θεματικής μας.

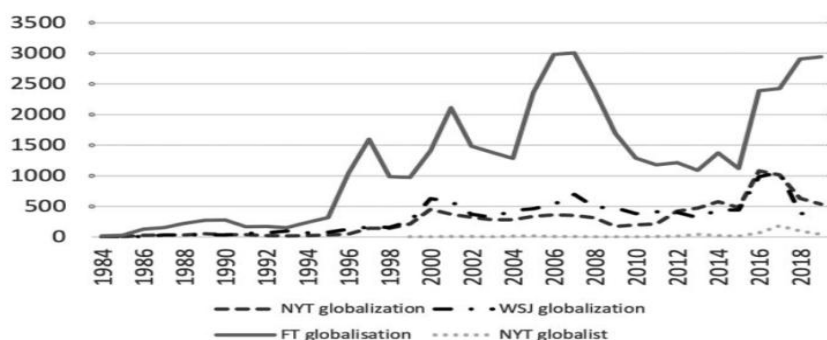
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

2.1 Καθορισμός ορίων της έννοιας της παγκοσμιοποίησης

Πριν από το 1990, ο όρος της «παγκοσμιοποίησης» δεν ήταν τόσο δημοφιλής στην ακαδημαϊκή κοινότητα και γι’ αυτό ένα από τα βασικότερα ερωτήματα που θέτουν αρκετές μελέτες, σχετίζεται με το εάν η παγκοσμιοποίηση συνιστά παλιό ή

καινούργιο φαινόμενο(Steger, 2017: 17 και Lomachenko & Kokodey, 2020). Η ευρεία χρήση του όρου σε όλο τον κόσμο, άρχισε μόνο μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου το 1989 και την επακόλουθη μερική κατάρρευση του κομμουνισμού (Robertson & White 2007: 54-55). Ενώ ως προς την ακαδημαϊκή εμφάνιση της παγκοσμιοποίησης, ο όρος «globalization», κατοχυρώθηκε επίσημα για πρώτη φορά στα αγγλικά στο λεξικό *Webster* το 1960, αν και σαν ιδέα πρωτοεμφανίστηκε μέσα από την αρνητική χροιά του «globaloney» και τη χαρακτηριστική χλευαστική διάθεση της γερουσιαστή Claire Boothe, που ειδικότερα ειρωνευόταν τις παγκόσμιες ιδέες περί κατασκευής αεροδρομίων σε διάφορα σημεία ανά τον κόσμο για την προαγωγή ειρήνης(Miller, 2002 στους Κατσούλης, Ανανιάδη & Ιωαννίδης, 2003: 17). Συγκεκριμένα ιδιαίτερα σημαντικά υψηλό ποσοστό δημοτικότητας σημειώθηκε κατά τις περιόδους 2000 και το 2001, εν μέσω της κορύφωσης των παγκόσμιων διαμαρτυριών ενάντια στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, ενώ στις γλωσσικές ρίζες ανακαλύπτεται ένας «ηπειρωτικός φοιτητικός ριζοσπαστισμός» και δη με τη δημοσίευση το 1970, του αριστερού «περιοδικού *Sinistra Proletaria*», μέσω του άρθρου με τίτλο «*The Process of Globalization of Capitalist Society*», το οποίο περιέγραφε την τότε κυρίαρχη εταιρεία λογισμικού IBM, ως οργανισμό που «παγκοσμιοποιεί κάθε δραστηριότητα στην παραγωγική διαδικασία», με αποτέλεσμα απο τότε, να υπάρχει η διασύνδεση της έννοιας παγκοσμιοποίηση(mondializzazione) με την έκφραση του καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού(Harold, 2021). Παρακάτω, όπως αντικατοπτρίζεται και από το διάγραμμα φαίνεται η άνοδος(εμφάνιση της λέξης) στις δημοσιεύσεις κατά τη χρονική περίοδο των προεδρικών εκλογών των ΗΠΑ του 2016 και αντίστοιχα του δημοψηφίσματος για το Brexit(Harold, 2021).

Εικόνα 1. Αναφορές εφημερίδων στην ορολογία «παγκοσμιοποίηση και τον παγκοσμιοποιητή»

Πηγή: (Harold, 2021: 2006).

Επιπρόσθετα, στη βιβλιογραφία των κοινωνικών επιστημών οι πρώτοι που έκαναν λόγο για την παγκοσμιοποίηση στις αρχές της δεκαετίας του '70, ήταν κοινωνιολόγοι, οι οποίοι συσχέτιζαν τον όρο με την έννοια του «Παγκόσμιου Συστήματος» του Wallerstein(Guillen, 2001: 238). Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι, η θέση της «υπερ-παγκοσμιοποίησης» είχε προαναγγελθεί από την αφήγηση της «παγκοσμιοποίησης των αγορών», η οποία εμφανίστηκε κατά τη δεκαετία του '80

από οικονομικές και επιχειρηματικές επιθεωρήσεις(Levitt 1983 στον Pegoraro et al. 2020). Αντίθετα ως προς αυτές τις θεωρήσεις, κατά τον Μπιτζένη(2009: 335) ο όρος χρησιμοποιείται τουλάχιστον από το 1944, αλλά ο πρώτος που το χρησιμοποίησε σε οικονομικό πλαίσιο ήταν ο Θιοντόρ Λέβιτ. Έκτοτε η ραγδαία μεταβολή που επέφερε η επανάσταση των πληροφοριών και της τεχνολογίας, οδήγησε στην επισημοποίηση της συζήτησης περί παγκοσμιοποίησης και με τις διάφορες παραλλαγές επί του όρου, πρωτοεμφανίστηκε στο *Oxford English Dictionary* το 1961, αναζωπυρώνοντας τον πυρήνα των πολιτικών συσχετισμών και αντιπαραθέσεων. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι, το 1995 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) ιδρύθηκε ως διάδοχος της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT), «για να βοηθήσει την ομαλή ροή του εμπορίου, ελεύθερα, δίκαια και προβλέψιμα», ως απόρροια της διαχείρισης της παγκοσμιοποίησης(World, 2003: 3).

Ένας από τους βασικούς στοχαστές, ο Jan Aart Scholte(2005: 50–51) παρατήρησε τη σχετικά καθυστερημένη προσθήκη της λέξης «παγκοσμιοποίηση» όχι μόνο στην αγγλική γλώσσα αλλά και σε άλλες γλώσσες. Η γοητεία της ασάφειας της, μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες με την ερμηνεία ενός παγκόσμιου φαινομένου, όπως 全球化 (quánqiúhuà) στα κινέζικα και σε küreselleşme αντίστοιχα στα τούρκικα(Ghemawat, 2017: 12). Οι ρίζες του εντοπίζονται γύρω από τους όρους «παγκόσμια» με την έννοια της «παγκόσμιας κλίμακας», όπως ερμηνεύτηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και του ρήματος «παγκοσμιοποιήστε» κατά τη δεκαετία του 1940(Merriam-Webster, 2015). Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι, ο όρος "διεθνής," χρησιμοποιήθηκε προγενέστερα της παγκοσμιοποίησης για τον προσδιορισμό της διεξαγωγής νομικών σχέσεων με ξένα έθνη(Janis 1984: 409) χαρτογραφώντας και τη νομική της διάσταση(Ghemawat 2017: 11). Εντούτοις, στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, οι τάσεις της παγκοσμιοποίησης, προανήγγειλαν την απαρχή μιας νέας εποχής, δηλαδή «μιας παγκόσμιας εποχής» η και για κάποιους άλλους ερευνητές ενός «δεύτερου μοντερνισμού»(Albrow, 1997).

Πιο συγκεκριμένα, η ακαδημαϊκή βιβλιογραφία για τις διεθνείς σχέσεις (IR), αναγνωρίζει μια «εγγενής ασυμβατότητα»_μεταξύ των χαρακτηριστικών των συμβατικών θεωριών Διεθνών Σχέσεων, αλλά και της πραγματικότητας της παγκοσμιοποίησης(Kacowicz & Mitrani, 2016: 190). Μολονότι, προσδιορίζει τις σχέσεις μεταξύ κρατών, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης συνδέεται με τη θύλωση των εσωτερικών και εξωτερικών σχέσεων, αλλά και με την εμφάνιση μη κρατικών μορφών παγκόσμιας διασύνδεσης σε υποεθνικό, υπερεθνικό και διακρατικό επίπεδο, δημιουργώντας το πεδίο της πολυμέρειας. Με αποτέλεσμα, η διακυβέρνηση να γίνεται ολοένα και περισσότερο πολυεπίπεδη, περίπλοκα θεσμοθετημένα και χωρικά διασκορπισμένα, ενώ συγχρόνως η εκπροσώπηση, πίστη και η ταυτότητα παραμένουν ριζωμένες στις παραδοσιακά εθνικές και περιφερειακές κοινότητες (Norris 2000: 175). Κατά επέκταση, παρατηρείται μετατόπιση από τη διακρατική εθνική επικοινωνία και τα οικονομικά συστήματα σε μια πιο περίπλοκη και ποικιλόμορφη ενσωμάτωσή σε περιφερειακές δομές σε παγκόσμιο επίπεδο. Καθώς και η μετάβαση από την κυβέρνηση(το έθνος-κράτος) στην πολυεπίπεδη

διακυβέρνηση(Scholte, 2005). Παράλληλα, αναγνωρίζεται η διχοτόμηση της παγκοσμιοποίησης σε «εκεί έξω» και «εδώ μέσα» συνδυάζοντας το μακρινό με το τοπικό, αποκαλύπτοντας την αμφίδρομη πορεία αυτού του φαινομένου που δεν υποκαθιστά τα χρονικά-χωρικά όρια, αλλά συνδέει το μακρινό στοιχείο με το τοπικό, χωρίς να σημάνει το «τέλος της εδαφικότητας», τουναντίον προαναγγέλλει ένα είδος υβριδικοποίησης. Συγκεκριμένα, η μελέτη της Sousa Santos's (1995: 263) διχοτομεί τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης σε δύο σκέλη:

α) «παγκοσμιοποιημένος τοπικισμός» (globalized localism), όπου στοιχεία τοπικά εξάγονται η διαδίδονται παγκοσμίως, όπως επί παραδείγματι μάρκες: McDonalds, Manchester, Coca-Cola, αγγλική γλώσσα, το μοντέλο της ΕΕ και,

β) «τοπική παγκοσμιοποίηση» (localized globalism), όπου τα παγκόσμια φαινόμενα υιοθετούνται τοπικά, μέσω της αφομοίωσης, όπως επί παραδείγματι οι πολιτικές/νόμοι ελεύθερων συναλλαγών.

Επιπλέον, η αντίληψη και η οργάνωση του κόσμου ως ενιαίου συνιστά μια έντονη μεταβολή μιας αντικειμενικής διαδικασίας, που επηρεάζει τη συνολική εξέλιξη της σύγχρονης πραγματικότητας, καθώς, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, όπου πίσω από τις λέξεις σκιαγραφούνται κατευθύνσεις. Αφενός, η πνευματική και αφετέρου, η συμβολική της διάσταση υπό το μανδύα της «αντιλήψεως» και αντίστοιχα της «οργανώσεως» που δομεί τη θεσμική και λειτουργική οργάνωση του κόσμου. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης το πνεύμα των καιρών συνοψίζεται στη φράση ότι, *«ο κόσμος διευρύνεται και μεγαλώνει, διότι οι ορίζοντες μας ποτέ δεν ήταν τόσο ευρείς»*(Van der Loo, Reijen, 1992: 242 στον Osterhammel & Petersson, 2021). Ωστόσο, αυτή η διάκριση έγκειται στη διασαφήνιση του βασικού της χαρακτηριστικού, της μεταβολής με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της οικονομίας, του πολιτισμού ή της πολιτικής, τα οποία η “παγκοσμιότητα” προσδιορίζει σημαντικά, χωρίς ωστόσο να εξισώνεται με αυτά.

Μείζονος σημασίας σύμφωνα με τους Coleman & Sajed(2013), είναι η τεκμηρίωση ύπαρξης «πολλαπλών παγκοσμιοποιήσεων» που δημιουργούν τις δυνατότητες των αντίστοιχων «αντι-ηγεμονικών», θέτοντας σε περαιτέρω εξέταση κατά πόσο οι αρνητικές επιπτώσεις μιας μεταβολής, προσδιορίζονται από την παγκοσμιότητα η οφείλονται σε άλλους παράγοντες, όπως η εκ φύσεως επιβολή που προκύπτει από την εκάστοτε ανθρώπινη κεφαλαιακή μεθόδευση. Γι' αυτό, η ταύτιση της παγκοσμιοποίησης με την ανισότητα δεν της επιτρέπει την καθολική ολοκλήρωση, καθιστώντας *«ανίκανη την οικουμενική διαδικασία, που βιώνεται ομοιόμορφα σε ολόκληρο τον πλανήτη»*(Held & McGrew, 2004: 18) και αναδεικνύοντας τη ζωτική σημασία της πολυπλοκότητας της παγκοσμιοποίησης, καθώς *«μπορεί να εξαφανιστεί το φαινόμενο»*(Coleman, & Sajed, 2013: 14). Συνεκδοχικά καθιστώντας το σύνθετο περιτύλιγμα του σημασιολογικού χάους ως προπομπό διαίρεσης, αλλά και παράλληλα επεξηγώντας την *«πανταχού παρούσα αιτιώδη συνάφεια»*(Tickell & Peck, 2003: 163). Εναλλακτικά αναγνωρίζεται η μη απαραίτητη ολοκλήρωση του ίδιου του φαινομένου ή και η επιτυχή ωρίμανση του,

όσο οι κρίσεις και οι προκλήσεις αυξάνονται. Με αποτέλεσμα, να αποτελεί προπομπός σύνδεσης και διαίρεσης ταυτόχρονα, καθώς συνδέει έτσι μυριάδες μικρές καθημερινές δράσεις εκατομμυρίων ανθρώπων με τις μοίρες μακρινών άγνωστων «άλλων» και ακόμη και την πιθανή μοίρα του πλανήτη (Tomlinson 1999: 25). Κατά συνέπεια, σε μια απόπειρα κριτικής αξιολόγησης η πολλαπλότητα της παγκοσμιοποίησης οδηγεί στην αναμφίβολη «σύγχυση μιας ταξινόμησης» σε μορφές όπως: οικονομική, πολιτική, κοινωνική, διαπροσωπική, τεχνολογική, περιβαλλοντική, πολιτιστική, και ούτω καθεξής (Tomlinson 1999: 13). Σε μια προσπάθεια απλούστευσης της βάσης των δεδομένων, ο Zifcak (2004: 32) διακρίνει δύο διακριτά φαινόμενα. Πρώτον, υποδηλώνει ότι, πολλές πτυχές οικονομικής, κοινωνικής, τεχνολογικής και πολιτικής δραστηριότητας γίνονται όλο και περισσότερο “διεθνή.” Δεύτερον γνωστοποιεί ότι, υπάρχει εντατικοποίηση των επιπέδων αλληλεπίδρασης μεταξύ κρατών και κοινωνιών σε όλους αυτούς τους τομείς (Zifcak, 2004).

Τέλος, υπό το πρίσμα της παγκόσμιας πολιτικής τα όρια της παγκοσμιοποίησης, αναδεικνύουν τον πλούτο και την πολυπλοκότητα των διασυνδέσεων που υπερβαίνουν τώρα τα κράτη και τις κοινωνίες στην παγκόσμια τάξη. Επιπλέον, η παγκόσμια πολιτική είναι αγκυροβολημένη σήμερα, όχι μόνο στις παραδοσιακές γεωπολιτικές ανησυχίες (δύναμη, ασφάλεια, εμπόριο), αλλά σε μεγάλο βαθμό αναδεικνύει και αναζητά απαντήσεις σε κοινωνικές και οικολογικές προκλήσεις, δηλαδή σε προβλήματα που απαιτούν μια πολυεπίπεδη παγκόσμια απάντηση, θέτοντας το «παγκόσμιο» σε αντικατάσταση του «διεθνούς». Επί παραδείγματι, ρύπανση, ναρκωτικά, ανθρώπινα δικαιώματα, μετανάστευση και η τρομοκρατία, συγκαταλέγονται σε έναν αυξανόμενο αριθμό διακρατικών θεμάτων πολιτικής, που περικλύπτουν πέραν των εδαφικών δικαιοδοσιών και των υφιστάμενων πολιτικών ορίων, καθιστώντας αναγκαία τη διεθνή συνεργασία για την ικανοποιητική επίλυση τους. Με φόντο τα πυκνά δίκτυα παγκόσμιας αλληλεπίδρασης, η δύναμη του έθνους μειώνεται, ακόμη και των μεγαλύτερων κρατών, καθώς εξαρτώνται από τη συνεργασία με άλλους για την αποτελεσματική διαχείριση και εκτέλεση των αρμοδιοτήτων τους (Held, 2003).

2.1.1 Τα τέσσερα κοινά συστατικά της παγκοσμιοποίησης:

(α) η ένταξη

Για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία είμαστε όλοι στο ίδιο σκάφος, σε έναν κόσμο που δεν υπάρχει κέντρο, δηλαδή δεν υπάρχει δυνατότητα σύλληψης ενός κέντρου, ακόμη και ενός ηγεμόνα σε αυτό το νέο παγκόσμιο κόσμο. Ωστόσο, ο κόσμος τείνει να μοιράζεται μια “παγκόσμια κουλτούρα,” μια “κοσμοπολίτικη κουλτούρα” και αναδύεται μια “παγκόσμια πολιτεία” (Baylis, Smith, Owens, 2013: 15-16). Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ένταξης αποτελεί το χαρακτηριστικό της ταυτότητας. Για παράδειγμα η Ευρώπη, χαρακτηρίζεται από μια «ποικιλομορφία και αντίφαση σε σύγκριση με τα άλλα μέρη του κόσμου» και οι Ευρωπαίοι τείνουν να ορίζονται δια του έθνους τους και στη συνέχεια ως πολίτες του κόσμου (Rolland, 2012). Ωστόσο, το συναίσθημα του “ανήκειν” σε κάτι συγκεκριμένο, είναι μια νέα πρόκληση σε αυτόν το νέο κινούμενο κόσμο που καθοδηγείται από μια πολιτική και

μια οικονομία που συνδέεται άμεσα με την παγκοσμιοποίηση(Toulotte, 2017: 7). Ως εκ τούτου, συνδυάζει τέσσερα χαρακτηριστικά: την έκταση των παγκόσμιων δικτύων, ένταση της παγκόσμιας διασύνδεσης, τοποθεσία των παγκόσμιων ροών και την επίδραση της παγκόσμιας διασύνδεσης(Held, McGrew, Goldblatt, Senarclens & Kazancigil, 2007).

(β) η κινητικότητα

Είμαστε σε έναν κόσμο επικοινωνίας η αλλιώς μιας κοινωνίας δικτύου(Held et al., 1999 & Castells, 1996), μεταφορών, οικονομικού μετασχηματισμού και οι άνθρωποι είναι όλο και περισσότερο σε θέση να κινούνται υπερβαίνοντας τα όρια. Ο χώρος και ο χρόνος μοιάζουν να καταρρέουν(Baylis, Smith, Owens, 2013: 16). Η κινητικότητα είναι μια νέα παράμετρος, η οποία αμφισβητεί την παραδοσιακή τάξη, η οποία αποτελείται από στατικότητα και εδαφική σταθερότητα. Υπάρχει κινητικότητα εργασίας(labor mobility), κινητικότητα κεφαλαίων, εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Μπιτζένης, 2009: 263) αλλά και μετανάστευση, καθώς και μεταφορά ιών. Σύμφωνα με τον Bauman(2002: 83) *«η κατάφωρη πρόσβαση στην κινητικότητα, είναι «φυσικό», αποτέλεσμα της διαφοροποίησης του εισοδήματος, ρίχνοντας το κόστος μεταφοράς πέρα από εκείνο των φτωχών και η διαφοροποίηση των πιθανοτήτων κινητικότητας, είναι μία από τις λίγες στρατηγικές που επιδιώκουν, με συνέπεια οι κυβερνήσεις των πιο εύπορων περιοχών στις σχέσεις τους με τον πληθυσμό των λιγότερο εύπορων»*. Επί παραδείγματι, η εμφάνιση μιας ολοκληρωμένης ανοιχτής αγοράς στην Ευρώπη, έχει ωφελήσει σημαντικά την κινητικότητα των καλλιτεχνικών προϊόντων, ενώ η τεχνολογία επικοινωνιών έχει δώσει μεγάλη ώθηση στη διάδοση καλλιτεχνικών ιδεών, προσεγγίσεων, πρακτικών και επιχειρημάτων(Klaić, 2007: 35). Αντίθετα αν η κινητικότητα των παραγόντων είναι χαμηλή, η οικονομική παγκοσμιοποίηση είναι πιθανό να προωθήσει συγκρούσεις που βασίζονται στη βιομηχανία και ιδίως οι παράγοντες που συντείνουν στη μείωση συγκροτούνται απο: το υψηλό κόστος μεταφοράς, της εισόδου στην αγορά και της δυσκολίας στον εντοπισμό νέων θέσεων εργασίας (Hwang & Lee, 2014: 94).

(γ) η αλληλεξάρτηση

Οι Myers, Sondra & Benjamin R. Barber (2004: vii) υποστήριξαν ότι, *«η αλληλεξάρτηση δεν είναι θεωρία ή ιδανικό, είναι η πραγματικότητα μας*. Το ερώτημα είναι *«μπορούμε να την κάνουμε δημοκρατική;»*. Πιο συγκεκριμένα, ζούμε σε έναν κόσμο στον οποίο η οικολογία, η δημόσια υγεία, οι αγορές, η τεχνολογία και ο πόλεμος, μας επηρεάζουν εξίσου όλους. Η αλληλεξάρτηση δεν είναι μια φιλοδοξία αλλά μια αυστηρή πραγματικότητα από την οποία εξαρτάται η επιβίωση της ανθρώπινης φυλής(Myers & Barber 2004: 17). Ο Kofi Annan(1998) σε ομιλία του στο πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ της Μασαχουσέτης, τόνισε ότι, *«οι πολίτες πρέπει να σκέφτονται και να ενεργούν παγκοσμίως, ώστε να επηρεάζουν τις παγκόσμιες αποφάσεις»*. Γι' αυτό, η παγκοσμιοποίηση προσεγγίζεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, που είναι το διπλανό αποτέλεσμα δύο ξεχωριστών, αλλά αλληλένδετων στιγμών (Steger & James 2019). Πράγματι, όπως υποστήριξε ο Thomas L. Friedman (2001): *«σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά, τα παραδοσιακά όρια μεταξύ πολιτικής, πολιτισμού, τεχνολογίας, οικονομίας, εθνικής ασφάλειας και οικολογίας εξαφανίζονται*.

Συχνά δεν μπορείτε να ερμηνεύσετε το ένα χωρίς ν'αναφερθείτε στα άλλα – και δεν μπορείτε να ερμηνεύσετε το σύνολο χωρίς ν'αναφερθείτε σε όλα ανεξαιρέτως». Στον 21^ο αιώνα, ο κόσμος είναι περισσότερο από ποτέ αλληλοεξαρτώμενος, αλλά το σημαντικότερο γνώρισμα της “εξουσίας” αμφισβητείται στην παγκόσμια τάξη, όπου παρατηρείται πώς μια μικρή κατάσταση, μια αδύναμη συλλογικότητα είναι σε θέση να ελέγξει, να ασκήσει πίεση, να συγκρατήσει τις δυνάμεις των ισχυρότερων και αυτό μας αναγάγει στον κανόνα της “πολυεπίπεδης διακυβέρνησης.” Αντίστοιχα, η αλληλεξάρτηση γίνεται σύνθετη, διότι χαρακτηρίζεται από πολλαπλά κανάλια αλληλεπίδρασης και συχνά οδηγεί στη μείωση της στρατιωτικής ισχύος(Weiss & Wilkinson 2013).

(δ) Συνδεσιμότητα μέσω δικτύων

Η αλληλεπίδραση είναι πια δεδομένη στον 21^ο αιώνα, λόγω της τεχνολογικής και πληροφορικής επανάστασης, αλλά το αξιοσημείωτο έγκειται ότι, συγκροτεί το βασικό χαρακτηριστικό της παγκοσμιοποίησης ήδη από την περίοδο της προϊστορίας. Η αρχική μελέτη κοινωνιολόγων και εθνολόγων επικεντρωνόταν στα δίκτυα αλληλεπιδράσεων σε πεδία, όπως, «πολιτιστική, θρησκευτική, η κυκλοφορία του χρήματος η και οι γαμήλιες σχέσεις». Για να αναζητήσουν απαντήσεις της παγκόσμιας ενοποίησης, καθώς και για να ερμηνεύσουν την ιδέα του παγκόσμιου συστήματος και της επικείμενης επιπόνησης της «παγκόσμιας κοινωνίας» μέσω των δικτύων(Osterhammerl, Petersson, 2013: 27).

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι οικονομολόγοι παρομοίαζαν την παγκόσμια οικονομία σαν ένα σφιχτό πλεγμένο παγκόσμιο δίκτυο που απαρτίζεται από μυριάδες νήματα, τα οποία ενώνουν τη μια πλευρά στην άλλη, τις επιμέρους λειτουργίες των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα να καταλήγουν στην ανάπτυξη σύγχρονων βιομηχανικών και εμπορικών κρατών και αυτό να εξετάζεται υπό το πρίσμα της παγκόσμιας οικονομίας(Arndt, 2015: 1-4). Πιο συγκεκριμένα, ένα δίκτυο χαρακτηρίζεται από διάρκεια, θεσμική υποστήριξη, άλλα και ευελιξία ενώ μόνο με την έλευση της πληροφορικής δημιουργήθηκαν δίκτυα που προσομοιάζουν στη σταθερότητα ιεραρχικών οργανώσεων και στη μετεξέλιξη τους σε θεμελιώδεις δομές οικονομικής και πολιτικής ζωής(Castells, 2000: 5-24).

Ακόμη, στη θεωρία διεθνών σχέσεων το 1970 από τον Burton, εισήχθη το «μοντέλο του ιστού της αράχνης», απεικονίζοντας τις κοινωνικές διασυνδέσεις, ενός κόσμου συνδιαλλαγών μέσω δικτύων, δομών η συστημάτων. Με απόληξη, οι διασυνδέσεις να μετατρέπονται σε δίκτυα, που μέσω των θεσμών αποκτούν σταθερότητα που απορρέει από την εκάστοτε πολιτική βούληση, εκφραζόμενη μέσω της διπλωματικής οδού με τις μεθόδους της συμμαχίας(λόγου χάρη της διατύπωσης εμπορικών συμμαχιών)(Burton, 1972: 35). Όμως, τα δίκτυα υποδαυλίζουν το χωρικό στοιχείο, την ιεραρχική δομή των κοινωνικών διεργασιών. Παράλληλα, δημιουργούν νέα, με αποτέλεσμα να αποτυπώνεται αυτή η εσωτερική αδυναμία μέσα από τις αντιφάσεις, συγκρούσεις και ανισότητες του κέντρου-περιφέρειας, καθότι αναδεικνύει ταυτόχρονα τις λύσεις. Τα δίκτυα διασυνδέσεων και αλληλεπιδράσεων δημιουργούν «σφαίρες αλληλεπίδρασης» που χαρακτηρίζονται για την

προσαρμοστικότητα και την αφομοίωση τους, από το εκάστοτε φυσικό περιβάλλον. Καθώς στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας η αλληλεπίδραση σε τέτοιες αλυσίδες δημιουργεί σφαίρες οικονομικής αλληλεπίδρασης που περιλαμβάνουν ολόκληρο τον κόσμο, υποστηρίζοντας τις διεργασίες ενοποίησης. Αυτό σηματοδοτεί ότι, η ενοποίηση συνδέει τα τοπικά δίκτυα με την προώθηση της παγκόσμιας εμβέλειας διάδοσης τους, ενώ η ένταση και η ταχύτητα αποτελούν δείκτες ισχύος. Όπως επί παραδείγματι, η σκόπιμη η και τυχαία μετάδοση μολυσματικών ασθενειών, φυτών, ζώων, μεταναστών, που σκιαγραφεί αιτιώδεις σχέσεις μεταξύ των κοινωνιών, χωρίς να υπάρξει προγενέστερη επαφή των λαών(Petersson & Osterhammel, 2013: 30-33).

Επιπρόσθετα, υιοθετώντας το συλλογισμό του Ash Amin, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι, *«η πιο ξεχωριστή πτυχή της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης»* είναι η *«διασύνδεση, η πολυπλοκότητα και ο υβριδισμός της κοινωνικής ζωής σε κάθε επίπεδο»*(Amin, 1997: 129 στον Muncck, 2006). Με αποτέλεσμα να μη μπορούμε να καθορίσουμε σαφή και σταθερά όρια μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου επιπέδου, η μεταξύ εθνικών και διεθνών σφαιρών της κοινωνικής ζωής. Εμείς, δεν μπορούμε να διαχωρίσουμε το «εδώ μέσα» της πόλης, της κοινότητας η της περιοχής στην οποία βρισκόμαστε από το «εκεί έξω» των παγκόσμιων ροών χρήματος, κεφαλαίου, ανθρώπων, εξουσίας και κυριαρχίας. Έτσι, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μια οντότητα, αλλά ένα σύνολο σχέσεων, όπου όλες οι καθημερινές μας δραστηριότητες επηρεάζονται, από αυτό το περίπλοκο και αλληλένδετο σύνολο σχέσεων που «τεντώνουν» τις κοινωνικές σχέσεις σε μια άνευ προηγουμένου βαθμού συνδεσιμότητα(Muncck, 2006: 1-2, 59-75). Πρόκειται για το σχηματισμό μιας «γεωγραφίας ενός πολιτισμού», ως διασύνδεσης διασχίζοντας ποικίλους χώρους, σχηματίζοντας «αστερισμούς προσωρινής συνοχής». Ειδικότερα, *«οι διασυνδέσεις που συνδέονται μεταξύ τους και εσωτερικά διαφοροποιούνται, όπως ο πολιτισμός της διασποράς...Μέσα σε έναν "κοινωνικό χώρο που είναι το προϊόν σχέσεων και διασυνδέσεων από το πολύ τοπικό στο διηπειρωτικό»*(Massey, 1998: 124-15). Με άλλα λόγια, ο πολιτισμός συμβολικά ερμηνεύεται, ως διαδρομές μέσα από τις κινήσεις λαών, αγαθών, ιδεών από τόπο σε τόπο. Σε αυτό ο Massey, αναζητά την προέλευση ως προς τις μεταβολές αυτών των οικιακών δεικτών, των κοινωνικών σχέσεων και ως εκ τούτου, τη βαθύτερη μελέτη της κατευθυντήριας δύναμης ανάμεσα στους τύπους των διαφορετικών επιπέδων εξουσίας(MacGregor Wise, 2008: 28). Αντίστοιχα η αυξημένη συνδεσιμότητα μεταφράζεται σε γρήγορη, σχεδόν άμεση ανταλλαγή πληροφοριών όσον αφορά την πολιτική, ασφάλεια και τα μέσα ενημέρωσης. Η παγκοσμιοποίηση, ως διαδικασία, ασκεί πιέσεις συνεχώς για περισσότερη συνδεσιμότητα και με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η έντονη δικτύωση σε όλο τον κόσμο. Ο Anthony Giddens(1990) αποκαλεί αυτό το φαινόμενο *«τοπική-παγκόσμια διάλεκτο»*, στην οποία οι μεμονωμένες ενέργειες σε τοπικό επίπεδο έχουν παγκόσμιο αντίκτυπο(Hannerz, 1990: 237-251).

Επίσης, ένα άλλο επιχείρημα είναι ότι, βιώνουμε λόγω της ολοένα και πιο αυξανόμενης συνδεσιμότητας των δικτύων μια *«σύγκρουση πολιτισμών»*. Απο αυτήν την άποψη, οι πολιτισμικές διαφορές θεωρούνται ως αμετάβλητη διαδικασία της

μείξης δημιουργώντας αντιπαλότητα και σύγκρουση. Ταυτόχρονα μια ευρέως διαδεδομένη αντίληψη θεωρεί ότι, η αυξανόμενη παγκόσμια διασύνδεση οδηγεί στην αύξηση της πολιτιστικής τυποποίησης και ομοιομορφίας, όπως στην παγκόσμια σάρωση του καταναλωτισμού δημιουργώντας κανάλια εμπορευματοποίησης. Σύντομη εκδοχή αυτής της τάσης είναι η McDonaldization. Αξιοσημείωτο είναι ότι, τα μοντέλα διαπολιτισμικών σχέσεων που αναπτύσσουν μια διαδικασία πολιτιστικής ανάμειξης η υβριδισμού μεταξύ τοποθεσιών και ταυτότητας. Οργανώνοντας ένα μετα-θεωρητικό προβληματισμό σχετικά με την πολιτισμική διαφορά που υποστηρίζει ότι, υπάρχουν μόνο τρεις απόψεις για την πολιτισμική διαφορά: α) πολιτισμική διαφοροποίηση η διαρκή διαφορά, β) πολιτισμική σύγκλιση η αυξανόμενη ομοιότητα και γ) ο πολιτιστικός υβριδισμός η συνεχή ανάμειξη. Εναλλακτικά τα δίκτυα συνδεσιμότητας στη σύγχρονη διάσταση της παγκοσμιοποίησης, είναι υπεύθυνα για τη δημιουργία μιας νέας παγκόσμιας τάξης, μιας κοσμοπολιτικής δημοκρατίας και μιας παγκόσμιας μείξης. Εν κατακλείδι, ο πληθυντικός τύπος «διαμεσολαβήσεις» περιγράφει την πληθώρα των διαφορετικών πολιτισμικών φαινομένων της παγκοσμιοποίησης και πως σκεφτόμαστε τον κόσμο σε διαφορετικούς κλάδους (Badura, 2015). Υπό αυτό το πλαίσιο, ο όρος «πλανητικότητα» λειτουργεί ως «αντίθετη έννοια» της παγκοσμιοποίησης, αναδεικνύοντας την κοινωνική ευθύνη. Όσον αφορά αυτήν την έννοια, η “ενότητα” μεταφέρεται, επειδή η ανθρωπότητα κατοικεί σε έναν κοινό πλανήτη και αυτό μπορεί να εξεταστεί μέσω των δικτύων της συνδεσιμότητας (Roosch, 2016: 16-17).

2.1.2 Το αδιέξοδο του καθορισμού της παγκοσμιοποίησης-Οι συσχετισμοί

Η Sheila Croucher (2004: 13) ορίζει την παγκοσμιοποίηση ως «ένα σύμπλεγμα σχετικών αλλαγών χωρίς να περιορίζονται σε οικονομικά, τεχνολογικά, πολιτιστικά και πολιτικά πεδία, που αυξάνουν τη διασύνδεση του κόσμου». Ωστόσο, το πρόβλημα καθίσταται στις μεταβλητές δημιουργώντας το αδιέξοδο: (α) η παγκοσμιοποίηση ως η διεθνοποίηση, (β) παγκοσμιοποίηση ως ελευθέρωση, (γ) παγκοσμιοποίηση ως δυτικοποίηση (Diaz & Zirkel, 2012 και Scholte, 2007: 5).

(α) παγκοσμιοποίηση ως η διεθνοποίηση:

Για ορισμένους συγγραφείς, όπως ο Paul Hirst και ο Grahame Thompson, η παγκοσμιοποίηση είναι μια ιδιαίτερα έντονη μορφή διεθνοποίησης, έτσι ώστε, το παγκόσμιο να χαρακτηρίζεται και ως παγκοσμιότητα. Όμως, σύμφωνα με τους Boyer R. & Drache D (1996: 62) η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαφορετική διαδικασία από τη διεθνοποίηση και την πολυεθνικοποίηση. Η παγκοσμιοποίηση δεν σημαίνει διεθνοποίηση, διότι η διεθνοποίηση συνεπάγεται σχέσεις μεταξύ εθνών-κρατών, ενώ η παγκοσμιοποίηση δεν περιορίζεται στις σχέσεις μεταξύ εθνών-κρατών. Εν αντιθέσει, περιλαμβάνει πολλούς άλλους παράγοντες και το στοιχείο της «έξω-εδαφικότητας». Ειδικότερα, ο όρος διεθνοποίηση εφαρμόζεται, όταν αναφέρεται σε θέματα χώρας, βιομηχανίας η εταιρικού επιπέδου (Dana et al., 2004). Από την άλλη πλευρά, η παγκοσμιοποίηση σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) χρησιμοποιείται μόνο σε επίπεδο χώρας η βιομηχανίας και περιγράφει τη μακροοικονομική και διακρατική συνεχή ολοκλήρωση της παγκόσμιας οικονομίας.

(β) παγκοσμιοποίηση ως ελευθέρωση:

Η παγκοσμιοποίηση είναι μια δυναμική και πολυδιάστατη διαδικασία και γι' αυτό οι πόροι που κάποτε ήταν εθνικοί γίνονται διεθνώς κινητοί, ενώ οι εθνικές οικονομίες αναπτύσσονται όλο και περισσότερο αλληλοεξαρτώμενες (Zekos, 2014: 1). Ειδικότερα ο όρος παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στην ολοκλήρωση των εθνικών αγορών στις παγκόσμιες αγορές, καταγράφοντας την παγκοσμιοποίηση, ως πολυμερής ελευθέρωση του εμπορίου. Αφενός, όπως υποστηρίζουν αρκετοί οικονομολόγοι, η πολυμερής ελευθέρωση δημιούργησε κέρδη κυρίως υπέρ των αναπτυσσόμενων χωρών από ένα απελευθερωμένο καθεστώς κεφαλαίων, το οποίο εμφανίστηκε να είναι σε δεκάτομμυρια δολάρια προστιθέμενης αύξησης του ΑΕΠ (Soto, 2000). Ωστόσο, από την άλλη πλευρά, οξύνθηκαν οι ανισότητες και χαρακτηριστικά η παγκοσμιοποίηση επηρέασε τους λιγότερο ειδικευμένους εργαζόμενους, αλλά και τους ανειδίκευτους εργαζόμενους, που ήταν σε μειονεκτική θέση από τα κίνητρα για την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών που σχετίζονται με την ελευθέρωση του εμπορίου (Potrafke, Niklas, 2013). Κατά επέκταση, η ελευθέρωση οδήγησε στην αύξηση των ανισοτήτων. Επιπλέον, οι περιφερειακές συμφωνίες μείωσαν τα εμπόδια στο εμπόριο μεταξύ των πλουσιότερων χωρών καθώς άρθηκαν οι περιορισμοί στις διεθνείς συναλλαγές και στην αγορά κεφαλαίων (Rowley & Schneider, 2004: 317). Ακόμη, σύμφωνα με τους Rowley & Schneider (2004: 315), οι προτιμησιακές ρυθμίσεις συναλλαγών είναι συνήθως περιφερειακές και αποτελούν μέρος μιας διαδικασίας ελευθέρωσης, που έχει χαρακτηριστεί και ως «περιφερειοποίηση». Χαρακτηριστικά παραδείγματα προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών αποτελούν οι μορφές της τελωνειακής ένωσης στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και η ζώνη ελεύθερων συναλλαγών στην περίπτωση της NAFTA. Επιπρόσθετα, κατά τους Hays et al. (2005) και Nooruddin και Simmons (2009), παρατηρήθηκε ότι, οι κυβερνήσεις συχνά πιέζονται από διεθνή καθεστώτα, όπως η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, ώστε να διευρύνουν τις οικονομίες τους (Hwang & Lee 2014). Κατά επέκταση, η ελευθέρωση σηματοδότησε για μερικούς, το άνοιγμα των κοινωνιών, αγορών και πόλεων και αυτό ισοδυναμεί με μια «φιλελεύθερη ουτοπία», όπου ένα καλό πράγμα οδηγεί σε ένα άλλο. Ενώ η βίαιη σύγκρουση γίνεται μακρινή μνήμη. Μια άποψη που διαμόρφωσε τη χάραξη της πολιτικής, καθώς ήταν ιδιαιτέρως δημοφιλής από τους ομολόγους του New York Times, Thomas Friedman (The World is Flat) η του καθηγητή του Πανεπιστημίου Johns Hopkins, Francis Fukuyama (The End of History) (Gutiérrez & Schönwälder, 2010: 1). Εν αντιθέσει, άλλοι όπως, η Naomi Klein (The Shock Doctrine), χαρακτηρίζουν την παγκοσμιοποίηση, ως απειλή για τη δημοκρατική διακυβέρνηση και την εθνική κυριαρχία σκιαγραφώντας τη «φιλελεύθερη δυστοπία» (Ahmed, 2010).

Συμπερασματικά, σε αυτό τον κυκεώνα αντιθέσεων, οι υποστηρικτές του νεοφιλελευθερισμού υποστηρίζουν ότι, η οικονομική ελευθέρωση μέσω του ελεύθερου εμπορίου μεγαλύτερων ξένων επενδύσεων, λιγότερων περιορισμών στις μεταβιβάσεις κεφαλαίων διεγείρει την οικονομική ανάπτυξη. Ενάντια με τους αντιπάλους του νεοφιλελευθερισμού, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι, η οικονομική

ελευθέρωση βλάπτει την εγχώρια βιομηχανία, τις υπηρεσίες και τη γεωργία, επιδεινώνοντας περαιτέρω τις υπάρχουσες σχισμές, οδηγώντας σε περισσότερες και όχι λιγότερες ανισότητες(Gutiérrez & Schönwälder, 2010: 327). Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση η διαφορά έγκειται στο ότι, η *«παγκοσμιοποίηση μπορεί να συνεπάγεται την ανάπτυξη της ελεύθερης αγοράς, αλλά η παγκοσμιοποίηση αναδεικνύει παράλληλα και την αναγκαιότητα μιας κοινωνικής ολοκλήρωσης που διαφέρει από το φιλελεύθερο όραμα και το όραμα της ελεύθερης αγοράς για την παγκόσμια τάξη»*(Bertrand, 2015).

(γ) παγκοσμιοποίηση δεν σημαίνει δυτικοποίηση:

Πολλοί άνθρωποι στο δυτικό κόσμο θεωρούν ότι, η παγκοσμιοποίηση ήταν το τέλος της ιστορίας, δηλαδή είχε ως αποτέλεσμα την επιτυχία και τη νίκη ενός δυτικού οράματος για την παγκόσμια τάξη(Bertrand, 2015). Όμως, η πρόσληψη της παγκοσμιοποίησης ως δυτικοποίησης ενέχει μια μερική αλήθεια, καθώς είναι ολοφάνερη η *«δημοτικότητα της δυτικής μουσικής, των ταινιών του Χόλυγουντ και των «McDonalds» ως κάποια παραδείγματα δυτικοποίησης»*(Khondker, 2004: 5) η για κάποιους μελετητές αναπαριστά την έκφανση της “Αμερικανοποίησης.” Λόγου χάρη, η ηγεμονία της αγγλικής ως παγκόσμιας καθιερωμένης γλώσσας στην επικοινωνία, στις συναλλαγές, στις σπουδές, στις επιχειρήσεις, νοηματοδοτεί *«μια νέα μορφή αποικισμού»*(Souad & Ramdane, 2019: 165 και Taylor, 2000: 49-70 και Conversi, 2010: 38 και Hay & Marsh, 2000). Με αποτέλεσμα, το συγκεκριμένο θέμα να ερμηνεύεται διττά, καθώς η παγκόσμια δυτικοποίηση μπορεί να αναγνωστεί μέσω της ιστορικής ακολουθίας της αναγέννησης, του Διαφωτισμού και της Βιομηχανικής Επανάστασης, που ξεκίνησε από την Ευρώπη και αργότερα απο την Αμερική. Ακολούθως μπορεί η σχεσιακή αλληλεξάρτηση αυτών των εννοιών να σηματοδοτεί τη δυτική κυριαρχία σε παγκόσμιο επίπεδο και εν μέρει κάποιες φορές να θεωρείται ως συνέχεια του δυτικού ιμπεριαλισμού. Μολονότι, η παγκοσμιοποίηση ευνοεί τη δυτικοποίηση, με αποτέλεσμα σε σχέση με την Ευρώπη και την Αμερική, τα άλλα έθνη να βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση, όπως επί παραδείγματι στη γεωργική βιομηχανία στην οποία *«οι χώρες του δεύτερου και του τρίτου κόσμου αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό από δυτικές εταιρείες»*(Hall, 2021). Πρόκειται όμως, για μια ιδέα *«μιας αμόλυπτης δυτικής αντίληψης...μια φανταστική φαντασίωση»*(Sen, 2002). Όπως διερωτά ο Timothy Gradon(2005: 367), μήπως *«η παγκοσμιοποίηση είναι απλά ένας ευφημισμός για τη Δυτικοποίηση;»*. Κατά επέκταση, στο πλαίσιο της ανοικτής κοινωνίας κρατών ενός ελεύθερου κόσμου δεν υπάρχει σύνδεση. Στον αντίποδα με δεδομένο ότι, η δυτικοποίηση συνδέεται με τη διαδικασία της ομογενοποίησης που πραγματοποιείται, από το μετα-αποικιακό ιμπεριαλισμό, ωστόσο σήμερα βρισκόμαστε σε έναν κόσμο που δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα μιας πολιτιστικής ενοποίησης(Scholte 2003: 84-85).

Καθότι, η παγκοσμιοποίηση δημιουργεί ανισότητες και έχει διαφορετικά αποτελέσματα σε ανταγωνιστικούς πολιτισμούς: αφρικανικοί, αραβικοί, κινεζικοί πολιτισμοί. Γι’ αυτό, όπως τονίζει ο Μπιτζένης Α.(2009: 266) *«δεν αποδέχεται όλος ο κόσμος το Δυτικό Πολιτισμό ως το βέλτιστο τρόπο ζωής, και εάν οι εν λόγω χώρες θα μπορούσαν αποτελεσματικά να αποφύγουν την οικονομική εξάρτηση από τις Δυτικές*

χώρες, θα πολεμούσαν την παγκοσμιοποίηση πιο σκληρά από ότι κάνουν κάποιες ισλαμικές, Hindi και άλλες κοινότητες τα τελευταία χρόνια». Ενώ κατά τον Zekos, Georgio I.(2014: 13) η παγκοσμιοποίηση είναι περισσότερο «εναρμόνιση και ενοποίηση» παρά ομογενοποίηση. Παρά ταύτα, σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας υποστηρίζει ότι, η δομική μετατόπιση και οι συστημικές κρίσεις ανασύρουν το φόβο της αντίστροφης πορείας, δηλαδή της παγκόσμιας «απο-δυτικοποίησης» και λόγω τούτο, εμφανίζονται νέες ανοιχτές περιφερειακές περιοχές. Συγχρόνως δημιουργούνται προβληματισμοί σχετικά με μια βιώσιμη μορφή δομής. Χαρακτηριστικά οι "BRIC"(Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα), οι CIVETS (Κολομβία, Ινδονησία, Βιετνάμ, Αίγυπτος, Τουρκία, Νότια Αφρική) και οι "Next 11" (Ινδονησία, Βιετνάμ, Αίγυπτος, Μπαγκλαντές, Ιράν, Μεξικό, Νιγηρία, Πακιστάν, Φιλιππίνες, Τουρκία, Νότια Κορέα) η το "TIMBI"(Centre d'analyse stratégique, 2012).

Τοπικοποίηση (GLOCALIZATION- GROBALIZATION):

Απέναντι στο διάλογο της υπαρκτής παγκοσμιοποίησης γεννάται και η παγκόσμιο-τοπικοποίηση. Όπως σημειώνει ο Habibul Khondker(2019: 107) «η παγκοσμιοποίηση και η τοπικοποίηση είναι μπλεγμένες στον εμπειρικό κόσμο». Ειδικότερα, ο Ρόλαντ Ρόμπερτσον(2016) επινόησε τον όρο "glocalization" για να περιγράψει αυτές τις επικείμενες εντάσεις μεταξύ του τοπικού και του παγκόσμιου χωρίς ωστόσο να τις συσχετίζει. Εν συνεχεία, σύμφωνα με τους Ritzer. G. (2003), Κολέμπα Γ. (2012) και Ρίφκιν Τ. (2020), η παγκόσμιο-τοπικοποίηση (Glocalization) αποτελεί την απάντηση απέναντι στην παγκοσμιοποίηση. Δηλαδή ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση του "τίποτα" και του "κάτι," αναδύεται το μείγμα της διαλεκτικής σχέσης τοπικού και παγκόσμιου στο πλαίσιο δημιουργίας μιας αυτοδύναμης αποκεντρωμένης κοινότητας, που θα εδράζεται στην άμεση δημοκρατία και στο συνομοσπονδιακό κοινοτισμό μέσα από την τριπλή βάση του διαδικτύου(γνώση, ενέργεια, κινητικότητα). Άλλωστε κοινότητα είναι η διαπίστωση ότι, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μια διαδικασία που συντελείται ερήμην ή/και υπεράνω του τοπικού, αλλά τουναντίον είναι η ίδια η διαπλοκή του πλανητικού με το τοπικό(Δεμερτζής, 2000). Συνεπώς, η τοπικοποίηση συνεπάγεται πάντα ανάμειξη, καθώς υπογραμμίζει τη μεταβλητότητα και τη διαπραγμάτευση των φημολογούμενων αδυσώπητων παγκόσμιων περιορισμών ή της κοσμικής σύγκλισης αναγνωρίζοντας ότι, οι ντόπιοι ζουν και αναπτύσσονται σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο, όπου μεταξύ άλλων, «αυτοσυνείδητα αντλούν από παγκοσμιοποιημένες στρατηγικές» για να υπονομεύσουν και να νομιμοποιήσουν την αίσθηση της διαφορετικότητάς τους (Phipps, 2009: 28 στον Axford, 2021: 74-75). Χαρακτηριστικό παράδειγμα συγκροτούν οι «κουλτούρες σύντηξης Ανατολής-Δύσης», που εκφράζονται μέσα από τη λατινοαμερικανική ιδέα του «mestizo», των ταυτοτήτων και των πολιτισμών που συναντώνται στις κρεολικές κοινότητες και στις κουλτούρες μελαντζέ των παγκόσμιων πόλεων(Axford, 2021: 76-77). Επιπλέον και η έννοια του «εξευρωπαϊσμού» μέχρι το Brexit και το Covid-19, μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή υπερ-τοπικού και υβριδικού φαντασιακού στο πλαίσιο του παραδόξου της συσχέτισης της τοπικοποίησης και παγκοσμιοποίησης(Axford, 2021: 76-77).

Ωστόσο, η ιδέα ότι, η παραγωγή για την επιβίωση του πλανήτη αλλά και της ανθρώπινης ζωής, πρέπει να επιστρέψει στο τοπικό πεδίο δεν είναι καινούργια, αλλά αντιθέτως είναι αισθητή από την εποχή της βιομηχανοποίησης με εκφραστές το βιβλίο του Μάντερ και Γκόλντσμινθ *“Επιχειρηματολογία Ενάντια στην Παγκόσμια Οικονομία,”* και το βιβλίο *“Ο Νέος Προστατευτισμός”* του Λανγκ και Χάιν, αλλά και τους φίλους της Γής, καθώς και της ΜΚΟ Greenpeace (Brennan, 2003: 55). Ωστόσο, μια από τις βασικές αδυναμίες της επιχειρηματολογίας των τοπικιστών έγκειται υπέρ της φορολόγησης και του επαναπροσδιορισμού του ρόλου των διεθνών οργανισμών (Brennan, 2003). Ο Γκάντι, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη Μαρξιστική ιδεολογία, καθώς ο *“βιομηχανικός συγκεντρωτισμός”* είναι υπεύθυνος για την ανθρώπινη πρόοδο προβλέποντας την αντιστροφή στη μετασχηματιστική τάση και ειδικά στην περίπτωση της Ινδίας πρότεινε την παύση (Brennan, 2003: 294-295). Ανάμεσα στο όραμα για έναν παγκόσμιο σοσιαλισμό και στους τοπικά και περιφερειακά συντηρητικούς, αναδύεται και ένας *τρίτος δρόμος*, με έμφαση στον *«περιφερισμό»*, χωρίς το συντηρητισμό και την ενίσχυση σε μικροεπενδύσεις που έχει αποδειχθεί ότι, ευνοούν τη γυναικεία επιχειρηματικότητα. Υπό αυτό το πρίσμα αν η ΕΕ, γινόταν μια πολιτική και ηθική ένωση τοπικών οικονομιών, θα δημιουργούσε μια αντίφαση ανάμεσα στις σοσιαλδημοκρατικές αντιλήψεις για την ΕΕ με εκείνων που είναι αντίθετοι στην ένωση (Brennan, 2003: 304-305). Τέτοια παραδείγματα αντίστασης είναι οι περιφερειακές βιομηχανικές και εμπορικές ενώσεις στην ΒΖΕΣ και στην πετυχημένη αντίσταση στην ΠΣΕ του ΟΟΣΑ (Brennan 2003: 306). Σε αυτό το σημείο, ως υπογραμμιστεί ότι, ο Hines (2013), προτείνει τη *«στρατηγική εντοπισμού»*, ως τη βέλτιστη στρατηγική που εστιάζει στην ανασυγκρότηση και όχι στην καταστροφή των τοπικών οικονομιών, ενώ παράλληλα περιγράφει την παγκοσμιοποίηση ως μια κούρσα προς τα κάτω, που αποσκοπεί στην πολιτιστική ομογενοποίηση και επιτελείται από τις διαδικασίες της:

α) *«εσωτερικότητας»*, που χαρακτηρίζονται από τεράστιο περιβαλλοντικό κόστος εξαιτίας της μεταφοράς αγαθών από μακρινά μέρη και,

β) *«πλάνης των συνθέσεων»*, μέσω της εξαγωγής ενός συγκεκριμένου προϊόντος μεμονωμένης χώρας και της αντίστοιχης αντιγραφής εξαγωγής του ίδιου, με αποτέλεσμα τη μείωση της τιμής του (Hines, 2013).

Καθώς, η τοπική αυτονομία, λόγω της ιδιαιτερότητας της, θα εκφραστεί μέσω των τοπικών κοινοτήτων με την *«προοπτική διαβίωσης»* η οποία περιλαμβάνει τα στοιχεία συγκρότησης μιας *«οικολογικά υγιούς, δίκαιης, μη πατριαρχικής, αυτοσυντηρούμενης κοινωνίας»* (Mies & Shiva, 2014: 297). Για παράδειγμα, η προ-αποικιακή Ινδία, αποτελούσε μια αυτάρκης κοινωνία, ένα ιδανικό πρότυπο θρέψης του τοπικού πληθυσμού, αλλά και της οικο-φεμινιστικής αρχής του σεβασμού στη Μητέρα Γη έναντι του βιομηχανικού καπιταλισμού. Συνεπώς, η τοπικοποίηση συνιστά τη θεραπεία κατά της παγκοσμιοποίησης μέσα από την αποκατάσταση στο πλαίσιο της κοινότητας (Kiely, 2005: 182). Ενώ η μέγιστη διαφορά της παγκοσμιοποίησης και της τοπικοποίησης έγκειται στον εντοπισμό δυνάμεων και ιδιαίτερα μέσω των αντιθέτων αντιλήψεων περί εδαφικότητας, καθώς η

«παγκοσμιοποίηση καθιστά τα όρια και την ταυτότητα με τη γη λιγότερο εμφανή, ενώ η τοπικοποίηση, περιλαμβάνει πιέσεις για περιορισμό και απόσυρση, αναδεικνύοντας τα σύνορα και παράλληλα εντείνει τις βαθιές προσκολλήσεις στη γη» αναζωπυρώνοντας το συναίσθημα (Rosenau, 1997: 81).

Αναλογικά, ο όρος "Globalization," δημιουργείται σε απάντηση της παγκόσμιο-τοπικοποίησης και θεμελιώνεται μέσα από *«τις ιμπεριαλιστικές φιλοδοξίες των εθνών, των εταιρειών, των οργανώσεων καθώς και της επιθυμίας τους, να επιβληθούν σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές»* (Ritzer 2007: 15). Χαρακτηριστικά εδώ η παγκοσμιοποίηση είναι πιο γενική και αναφέρεται με λίγα λόγια στην παγκόσμια διασύνδεση (Roudometof, 2005) ή στην παγκόσμια διάδοση πρακτικών (Lechner, 2005 στον Roudometof, 2016). Όπως υποστηρίζει ο Van der Pijl (2001), το παρόν καπιταλιστικό σύστημα χαρακτηρίζεται από ένα συνδυασμό της πειθαρχίας του κεφαλαίου και των συμφερόντων των ελίτ, ανάμεσα σε ισχυρά κράτη τα οποία υποστηρίζονται από την επέκταση του καταναλωτισμού και του χρέους, δημιουργώντας ένα οικολογικά καταστροφικό σύστημα που απειλεί την ακεραιότητα της ανθρώπινης ζωής.

2.2 Η ιστορική-εννοιολογική τοποθέτηση μέσα στο χρόνο

Προσπαθώντας να καταγράψουμε την ιστορία της παγκοσμιοποίησης παραθέτουμε εξαρχής το δίπολο των αποτελεσμάτων. Αφενός, ορισμένοι συγγραφείς επικεντρώνονται σε γεγονότα από το 1492, αλλά οι περισσότεροι μελετητές και θεωρητικοί επικεντρώνονται στο πιο πρόσφατο παρελθόν. Ωστόσο, υπάρχουν αποδείξεις ότι, πολύ πριν από το 1492, οι άνθρωποι άρχισαν να συνδέονται και να σχηματίζουν συστήματα αλληλεπίδρασης μεταξύ του παγκόσμιου και του τοπικού επιπέδου, δηλαδή αποτελεί μια διαδικασία που εξελίσσεται εδώ και χιλιετίες (Steger, 2003). Αφετέρου, σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας υποστηρίζει ότι, η ιστορία της παγκοσμιοποίησης χαρακτηρίζεται από επικάλυψη, καθώς οι ιστορικές διαδικασίες σπάνια ακολουθούν κάποιο είδος μηχανικής τακτικότητας, ενώ η κάθε περίοδος παρουσιάζει αντιφάσεις, ως προς την ακριβή χρονολογία και μεταβάλλεται από τις συγκυρίες ταχύτατων καινοτομιών (Osterhammel & Petersson 2013). Ως εκ τούτου, η παγκοσμιοποίηση από αυτήν την άποψη περιλαμβάνει ένα σύνολο συνεξελισσόμενων διαδικασιών: παγκόσμια οικονομική εξέλιξη (των εμπορικών συστημάτων και των παγκόσμιων αγορών), παγκόσμια πολιτική εξέλιξη (του έθνους, κρατικών συστημάτων, διαγωνισμοί παγκόσμιας ισχύος και διεθνείς οργανισμοί), εκδημοκρατισμός (δηλ. ο σχηματισμός μιας δυνητικής δημοκρατικής κοινότητας) καθώς και ο,τι σχετίζεται με τη δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινής γνώμης (μέσω μέσων και διαδικασιών μάθησης) (Rennstich, Gills & Thompson, 2006: 185). Στη βάση όλων αυτών των δεδομένων θα γίνει μια συνεκτική ανάλυση.

Καταρχάς, μια εκδοχή αποτελεί η άποψη ότι, η Παγκοσμιοποίηση ξεκίνησε πολύ πριν από το 14^ο αιώνα με το Δρόμο του Μεταξιού (1ος αιώνας π.Χ.-5ος αιώνας μ.Χ. και 13ος-14ος αιώνας μ.Χ.) που αποτέλεσε την κεντρική «αρτηρία» αυτού του συστήματος, συνδέοντας τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία με την Αυτοκρατορία των Χαν

από τον 2ο αιώνα π. Χ. και τη διερχόμενη σχεδόν από όλες τις περιοχές του Αφρο-ευρασιαϊκού(Ευρασία-Αφρική) παγκόσμιου συστήματος. Μερικοί εξέχοντες μελετητές πιστεύουν ότι, η δημιουργία εμπορικών δεσμών μεταξύ της Κίνας και της Ρώμης, μέσω του δρόμου του Μεταξιού πριν από 2200 χρόνια, προκάλεσε τη γέννηση του αφρό-ευρασιατικού παγκόσμιου συστήματος(Chase- Dunn & Hall, 1997: 149 · Christian, 2000). Παρά ταύτα αν και το μετάξι ήταν ένα εξαιρετικά πολυτελές αγαθό, όπως και τα μπαχαρικά που εν συνεχεία εισήχθησαν στο διηπειρωτικό εμπόριο μεταξύ Ασίας και Ευρώπης, το καίριο γνώρισμα εκείνης της περιόδου, ήταν οι μεσάζοντες στις εξαγωγές, καθώς και ο κατά διαστήματα τερματισμός του εμπορίου, που συνδεόταν με τους τοπικούς εχθρούς της Ρώμης η της Κίνας. Συνεπώς, πρόκειται για ένα μοτίβο ανοίγματος και κλεισίματος του εμπορίου στη βάση επικράτησης των αυτοκρατοριών. Επί παραδείγματι στον ύστερο μεσαιωνικό καιρό του Μάρκο Πόλο, με την άνοδο της ηγεμονικής αυτοκρατορίας των Μογγόλων, ο δρόμος ξανάνοιξε(Vanham, 2010 παρατίθεται στο weforum n.d.).

Εν συνεχεία, σαν δεύτερος σταθμός που καταγράφεται στην ιστορία είναι το *Ισλαμικό εμπόριο και οι Διαδρομές μπαχαρικών* (Spice Routes) (7ος-15ος αιώνας). Πιο συγκεκριμένα, η κανέλα από την Κεϋλάνη (Σρι Λάνκα), η κασσία από την Κίνα, το κάρδαμο, το τζίντζερ και ο κουρκουμάς, ήταν σημαντικά εμπορικά είδη κατά την πρώτη εξέλιξη του εμπορίου η οποία εξελίχθηκε μέσω των θαλάσσιων διαδρομών, και δη μέσω των θαλάσσιων δρόμων μεταξιού(Maritime Silk Roads). Πρόκειται για μια διαδρομή που συνδέει την Ανατολή με τη Δύση, μια απόσταση πάνω από 15.000 χιλιόμετρα που εκτείνεται από τη δυτική ακτή της Ιαπωνίας μέσω των νησιών της Ινδονησίας γύρω από την Ινδία έως τα εδάφη της Μέσης Ανατολής και πέρα, από τη Μεσόγειο έως την Ευρώπη(UNESCO, n.d). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το 80 π.Χ., όπου λόγω των συχνών Ρωμαϊκών ταξιδιών από την Αίγυπτο προς την Ινδία με εμπορικό κέντρο την Αλεξάνδρεια. Ενώ τον 10^ο αιώνα τόσο η Βενετία όσο και η Γένοβα, άρχισαν να ευημερούν μέσω του εμπορίου στο Λεβάντε. Όμως, μόνον το 15^ο αιώνα με την κατασκευή πλοίων, οι μετακινήσεις και το εμπόριο αυξήθηκαν ραγδαία και τα πρώτα δείγματα καταγραφής συνδέθηκαν με τις ανακαλύψεις του Χριστόφορου Κολόμβου, του Φερδινάνδου Μαγγελάνου, του Φράνσις Ντρέικ(1577) και του Τζέικομπ Βαν Νέκ(1598) προσθέτοντας (γαρίφαλο, δαντέλα, μοσχοκάρυδο και μαύρο πιπέρι στο εμπόριο). Παράλληλα ιδρύθηκε η Ολλανδική Εταιρεία Ανατολικής Ινδίας(1602) και η Γαλλική Εταιρεία Ανατολικής Ινδίας(1664) (Encyclopædia Britannica, n.d.).

Σύμφωνα με τους Dennis O. Flynn & Arturo Giráldez(2006) η *παγκοσμιοποίηση γεννήθηκε το 1571*, διότι μόνο τότε, με την ίδρυση της ισπανικής επιχείρησης της «Μανίλας» συνδέθηκε η Ασία με την Αμερική, δηλαδή ο Παλαιός Κόσμος με το Νέο. Πριν από εκείνο το έτος, η παγκόσμια αγορά δεν είχε εδραιωθεί μέσω του διηπειρωτικού εμπορίου καθώς νοείται (1) όταν όλες οι πυκνοκατοικημένες μάζες της γης, άρχισαν να ανταλλάσσουν προϊόντα συνεχώς, τόσο άμεσα μεταξύ τους, όσο και έμμεσα ενώ (2) το έκαναν σε τιμές επαρκείς για να δημιουργήσουν μόνιμες επιπτώσεις σε όλες τις συναλλαγές, ώστε να αυξήσουν τους συνεργάτες

τους(Gills, & Thompson, 2012: 211). Μετά από περισσότερα από 10.000 χρόνια απομόνωσης το "Columbian Exchange" (Atlantic) και το "Magellan Exchange" (Pacific)(βλ. McNeill, 2001) συνέδεσαν μόνιμα όλες τις κατοικημένες ηπείρους, δια του εμπορίου, ασθενειών, οικολογιών και πολιτισμών. Κατά επέκταση, γίνεται λόγος για την εμφάνιση όλων των διαστάσεων της παγκοσμιοποίησης. Έκτοτε, τον 16^ο έως τον 18^ο αιώνα το ασήμι, ήταν το κύριο αγαθό και η Κίνα η κυρίαρχη τελική αγορά του, ενώ το τσάι και το όπιο(από την Ασία) προστέθηκαν στις παραδοσιακές εξαγωγές των προηγούμενων αιώνων(π.χ. μετάξι, πορσελάνη και μπαχαρικά)(Gills & Thompson, 2006, 2012: 219).

Επιπρόσθετα, η ιστορική διατύπωση της παγκοσμιοποίησης ως ένα πιο καινούριο φαινόμενο, υποστηρίζεται από τους Held και McGrew(1999), όπου προσδιορίζουν την *πολιτική παγκοσμιοποίηση* μέσω της διάκριση της, σε «πρώιμη - σύγχρονη» περίοδο από τον 14^ο έως 18^ο αιώνα, με βασικά χαρακτηριστικά τη διαμόρφωση σχέσεων από τις «απαρχές της αυτοκρατορικής επέκτασης» με ενδοεδαφικά και ενδοπεριφερειακά χαρακτηριστικά. Μετέπειτα, τον 19^ο έως και τον 20^ο αιώνα, τον καταγράφουν ως «μοντέρνα περίοδος» δια της περιγραφής των παγκόσμιων αυτοκρατοριών, αλλά και αντίστοιχα της δημιουργίας ενός παγκόσμιου συστήματος εθνικών κρατών. Τέλος, μετά το 1945, ακολουθεί η «σύγχρονη περίοδος», καθώς έχει ήδη καθιερωθεί το «παγκόσμιο σύστημα κρατών, η παγκόσμια πολιτική τάξη και η περιφερειοποίηση της πολιτικής και της «διαπεριφερειακότητας». Ωστόσο, δεν προσδιορίζουν με αποδεικτικά στοιχεία αυτήν την τριχοτόμηση σε ιστορικές περιόδους, ώστε η στατική βάση της «περίπλοκης παγκοσμιοποίησης» να ερμηνεύεται μέσω «ετικετών», όπως η παγκόσμια τάξη(Bordo, et. al., 2007).

Σε πλήρη αντίθεση των παραπάνω σύμφωνα με τον Κώστα Μελά και τον Γιάννη Πολλάκη, η παγκοσμιοποίηση εμφανίζεται, *προγενέστερα από τον 11^ο αιώνα στα όρια του Φέουδου*, όπου οργανώνεται η παραγωγική διαδικασία, καθώς και η διενέργεια της απόσπασης της φορολογίας προς όφελος του ηγεμόνα, αρχικά υπό τη μορφή εργασίας και αργότερα υπό τη μορφή χρήματος. Κατά τον 12^ο αιώνα καθιερώνονται οι συναλλαγματικές στις περιφερειακές εκθέσεις και έτσι το εμπόριο γίνεται ευκολότερα χωρίς τη μεταφορά χρημάτων. Τον 13^ο και 14^ο αιώνα, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις πραγματοποιούν διασυννοριακές συναλλαγές και έκτοτε, δημιουργήθηκαν ανταγωνιστικές αγορές ως απόρροια αυτονομίας πόλεων. Ακόμη, δεν πρέπει να παραλείψουμε το ευρύ κύμα απελευθέρωσης του εσωτερικού τοπικού εμπορίου(μερκαντιλισμός), το οποίο προστατευόταν μέχρι τότε, από τα φεουδαρχικά καθεστώτα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το 1300, με τη δημιουργία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Ευρώπη, στη Βόρεια Αφρική και στη Μέση Ανατολή που συνέδεε τις Χερσαίες Σαφαβίδες και τις δυναστείες στην Κεντρική Ασία και την Ινδία, δημιουργώντας το «μεγάλο αυτοκρατορικό τόξο της ολοκλήρωσης» που είχε ως αποτέλεσμα την επεκτασιμότητα του εμπορίου και των συναλλαγών με την Ευρώπη. Εν συνέχεια το 1492 και 1498, ο Κολόμβος και ο Ντα Γκάμα, ταξιδεύουν δυτικά και ανατολικά στις Ινδίες, εγκαινιάζοντας μια εποχή των

ευρωπαϊκών θαλασσιών αυτοκρατοριών. Κατά επέκταση στον 15ο αιώνα, παρατηρείται πρόοδος στους τομείς της υφαντουργίας και μεταλλουργίας, ενώ η συσσώρευση του πλούτου επιτυγχάνεται, είτε μέσω φορολογίας από το Βασιλικό Κράτος, είτε με τη διαμόρφωση ιδιωτικών κεφαλαίων μέσω της νεοσύστατης αστικής τάξης (Μελάς & Πολλάκης, 2005).

Κατά το 1650, εδράζεται η επέκταση του εμπορίου μέσω των σκλάβων συνεχίζοντας την αύξηση της Ατλαντικής Οικονομίας, δημιουργώντας ολοκληρωμένα οικονομικά βιομηχανικά συστήματα σε ολόκληρο τον ωκεανό - με κέρδη που συσσωρεύονται στην Ευρώπη. Η ιστορία της δομής της παγκοσμιοποίησης συνεχίζει το 1776/1789, όταν οι επαναστάσεις των ΗΠΑ και της Γαλλίας, σηματοδοτούν τη δημιουργία μιας σύγχρονης κρατικής μορφής, που βασίζεται σε συμμαχίες μεταξύ στρατιωτικών και επιχειρηματικών συμφερόντων που στηρίζονται στη λαϊκή εκπροσώπηση σε επιθετικά εθνικιστικές κυβερνήσεις κατευθυνόμενες στην νέα αυτοκρατορική επέκταση από το Ναπολέοντα και την Αμερική. Κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα συντελούνται τρεις κορυφαίες επαναστάσεις και συγκεκριμένα η Αμερικανική, η Γαλλική, και η Βιομηχανική. Ιδιαίτερος στον 17^ο αιώνα παρατηρείται η μεγαλύτερη στρατιωτικοποίηση της βρετανικής, ολλανδικής και γαλλικής αυτοκρατορικής ανάπτυξης στην Ασία. Αυτές οι εθνικές αυτοκρατορίες επεκτείνονται κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης, η οποία προκαλεί ταξικούς αγώνες και νέες ιδέες διαδίδονται μέσα από τα κινήματα επανάστασης στα εθνικά κράτη και εν συνεχεία στις αυτοκρατορίες τους. Επίσης, γίνεται εμφανής η παρουσία των πρώτων ευρωπαϊκών εμπορικών εταιρειών και των αγγλικών βιομηχανικών επιχειρήσεων, όπου η Ευρώπη, μετατρέπεται σε έναν πολυεθνικό χώρο ιεραρχημένο και μη ενοποιημένο πολιτικά, όπου τα κράτη-έθνη και οι αυτοκρατορίες, συνδέονται με τις οικονομικές δραστηριότητες (Braudel, 1985 και Wallerstein, 1996).

Από την άλλη πλευρά, αρκετοί μελετητές αναγνωρίζουν τις ρίζες της παγκοσμιοποίησης γύρω στον 18^ο αιώνα, θεωρώντας την προγενέστερη ανάλυση ως απλά δείγματα χωρίς ουσιαστική υπόσταση, αλλά και μια «υπόθεση προβληματική» (Robertson & White, 2007: 8). Σε αυτό συμφωνούν και οι Osterhammel, Petersson (2013: 34-35), καθώς η ιστορία της παγκοσμιοποίησης θεμελιώθηκε ως μια «μη αντιστρέψιμη διαδικασία παγκόσμιας ενοποίησης» στη βάση της ερμηνείας της «νέας παγκοσμιοποιημένης» πρωτοβουλίας από το έργο του Wallerstein, που υπογραμμίζει, ως απαρχή το 1500, με την εμφάνιση της Πορτογαλικής και Ισπανικής αποικιοκρατικής αυτοκρατορίας, φέρνοντας μέσω του εμπορίου σε άμεση επαφή την Ευρώπη με την Αφρική, Ασία και Αμερική, Ωστόσο, σύμφωνα με τους ίδιους μόνο στα μέσα του 1750, αυτή η επαφή εξελίχθηκε σε σταθερή πολυμερή αλληλεξάρτηση, ενεργοποιώντας έως το 1880, την παγκόσμια ενοποίηση με τη βοήθεια της Βιομηχανικής Επανάστασης. Έκτοτε αν και η Ευρώπη πολιτικά αποδυναμώθηκε και οι δομές της αποικιακής αυτοκρατορίας στην Αμερική εξαφανίστηκαν η παγκόσμια οικονομία κυριάρχησε μέσω του ελεύθερου εμπορίου και οι ευρωπαϊκοί δεσμοί συμπεριλαμβανομένου του έθνους-κράτους εξήχθησαν παγκόσμια μέσω της καθιέρωσης της δυτικής σκέψης. Ακολουθώντας το συλλογισμό τους, μόνο μετά το

1880, η παγκόσμια οικονομία αναγνωρίστηκε ως παγκόσμια πολιτική καθώς οι εθνικές οικονομίες εμφανίζονταν στο επίκεντρο, διανύοντας μέχρι και το 1945, μια περίοδο παγκόσμιων κρίσεων και πολέμων μεταξύ των παγκόσμιων δυνάμεων. Αυτό σημαίνει ότι, η ιστορία της παγκοσμιοποίησης διακρίνεται σε: (α) ανάπτυξη των Παγκόσμιων Διασυνδέσεων μέχρι το 1750, (β) 1750-1880, Ιμπεριαλισμός, Εκβιομηχάνιση και ελεύθερο εμπόριο, (γ) 1880-1945, ο Παγκόσμιος Καπιταλισμός και οι Παγκόσμιες Κρίσεις και (δ) Από το 1945, μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1970, με τα μπλοκ εξουσίας έθνη κράτη και διακρατικά κινήματα(Osterhammel, Petersson, 2013).

Με διαφορετική αφετηρία(10000 π.Χ) αλλά ίδιας κατάληξης(1970) έγκειται και η ιστορική περιοδικοποίηση του Steger(2003), καθώς η ιστορία της παγκοσμιοποίησης μπορεί να διακριθεί σε πέντε περιόδους βάσει των ιδιαίτερων γνωρισμάτων τους. Πιο συγκεκριμένα: (α) η Προϊστορική περίοδος (10000 π.Χ.-3500 π.Χ.) με το περιορισμένο εμπόριο λόγω γεωγραφικών εμποδίων. Ωστόσο, ξεκίνησε με την αλληλεπίδραση κυνηγών, (β) Προ-σύγχρονη περίοδος (3500 π.Χ.-1500 π.Χ) με την εφεύρεση του τροχού(3000) στην Νότια Ασία και της γραφής στην κεντρική Κίνα, την Αίγυπτο και τη Μεσοποταμία, (γ) Πρώιμη σύγχρονη περίοδος (1500-1750), με τη ραγδαία επιτάχυνση της παγκοσμιοποίησης και της σύνδεσης της, με τις εξελίξεις της νεωτερικότητας και της διαφώτισης, (δ) Σύγχρονη περίοδος (1750-1970) το παγκόσμιο εμπόριο αυξήθηκε, λόγω της ταχείας ανάπτυξης της παγκοσμιοποίησης με τη συμμετοχή πολυεθνικών τραπεζών, παγκόσμιων συστημάτων τιμολόγησης, σιδηροδρομικού συστήματος, μηχανοποιημένων πλοίων και αεροπορικών μεταφορών. Επιπλέον και λόγω του τηλεγράφου, δηλαδή χάρη στα σταθερά, κινητά, ιντερνέτ, η κοινωνική επαφή συνδέθηκε όσο ουδέποτε και, (ε) το Σύγχρονο σύστημα (1970 και έκτοτε), λόγω της τεχνολογικής προόδου, επικοινωνιών και η έκρηξη της πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης καθώς και ο μείζον ρόλος των MNCs(Mir, Hassan & Qadri, 2014: 609-610).

Κατά επέκταση, στα πλαίσια της τελευταίας δεκαετίας σύμφωνα με την πιο πρόσφατη βιβλιογραφική ανασκόπηση, αξίζει να επισημάνουμε την εξέλιξη αυτού του φαινομένου, μέσα από την ευρύτερη διάκριση του, σε τρεις φάσεις, αλλά πάντοτε με γνώμονα μετά το τέλος του 17^{ου} αιώνα, διότι οι σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές που υλοποιήθηκαν στην παγκόσμια οικονομία ξεκίνησαν στις επόμενες δεκαετίες του 18^{ου} αιώνα – αρχές 19^{ου} με το σχηματισμό των Εθνικών Οικονομιών. Στην ουσία αποτελεί μια αναλογία της κατάστασης του κόσμου στο σταδιακό πέρασμα από την παλαιά παγκόσμια τάξη στη νέα, με απώτερο στόχο την ασφάλεια και τη διασφάλιση της ειρήνης αποτρέποντας τον πόλεμο. Ειδικότερα η ιστορική χρονολόγηση της νεωτερικότητας συμπίπτει με τη χρονολογία της παγκοσμιοποίησης από τον 18^ο αιώνα. Κατά επέκταση, παρατηρούνται τρεις φάσεις-κύματα της παγκοσμιοποίησης:

- **1η φάση: Από το 1871 έως τις αρχές του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου(1914).**
- **2η φάση: Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ως το 1980(1945-1971). Το μεγάλο άλμα του Καπιταλισμού.**

- **3η φάση: 1980 έως σήμερα/Σύγχρονη φάση της Διεθνοποίησης.²**

Στην πρώτη φάση παρατηρείται η παλαιά παγκόσμια τάξη, όπου η διεθνής τάξη συνήθως βασιζόταν στην άσκηση ηγεμονίας ή στην ισορροπία δυνάμεων. Η ηγεμονική τάξη που είναι κυρίαρχη στο αρχαίο κόσμο έπαιρνε τη μορφή των αυτοκρατοριών. Παραδείγματα που αντλούνται μέσω της ιστορίας είναι: η αυτοκρατορία του Μέγα Αλεξάνδρου, η Ρωμαϊκή, Μογγολική, Οθωμανική και Κινέζικη αντίστοιχα. Ανάμεσα στο χάος και την αυτοκρατορία κυμαινόταν ο αρχαίος και ο μεσαιωνικός κόσμος, όπου ο “Ιμπεριαλισμός,” αποτελούσε έκφραση μια εσωτερικής οργάνωσης και τάξης για εκείνη την εποχή. Η ιδέα της ειρήνης και της τάξης μέσω μιας παγκόσμιας ή ευρωπαϊκής κυβέρνησης ή το μοντέλο των “Ηνωμένων Εθνών,” παρουσιάστηκε στα τέλη του Μεσαίωνα, σαν ιδέες ενοποίησης σε μια παγκόσμια κλίμακα. Μέχρι τότε, οι αυτοκρατορίες ήταν οι κύριοι παράγοντες της παγκοσμιοποίησης μεταξύ του 1750 και του 1950, όπου λόγω της ικανότητάς τους για επέκταση του δημοσίου συμφέροντος, αλλά και της ύπαρξης διασυνοριακών συνόρων. Επιπρόσθετα, ο ιμπεριαλισμός, σηματοδότησε στην αύξηση της παγκόσμιας ολοκλήρωσης με την παράδοση δημοσίων αγροτικών περιοχών που είχαν αποικιστεί.

Όμως, η στατικότητα των αυτοκρατοριών οδήγησε την παγκόσμια ηγεμονία της Ευρώπης να στηριχτεί στη δυναμική των μικρών κρατών, διότι ταυτόχρονα ο ιμπεριαλισμός μείωσε την ανεξαρτησία του κράτους- αποδέκτη. Το μικρό κράτος κατόρθωσε να συγκεντρώσει την εξουσία -ειδικά τη νομοθετική και την εκτελεστική και αυτό οφείλεται κυρίως σε έναν παράγοντα: στη δημιουργία της κυριαρχίας(Cooper, 2005: 29). Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι, αντίθετη στο ρεύμα της Ευρώπης στάθηκε η Βρετανική Αυτοκρατορία, όπου μέσω της παγκοσμιοποίησης προσάρμοσε την επικράτεια της σε ολόκληρο τον κόσμο και επέκτεινε την επιρροή της στη Λατινική Αμερική, την Οθωμανική Αυτοκρατορία και στην Κίνα. Ενώ η Ευρώπη μεταβλήθηκε από ένα αδύναμο σύστημα παγκόσμιας τάξης σε μια μορφή δυνατώτερων, αλλά γεωγραφικά περιορισμένων κυρίαρχων εξουσιών, χωρίς κανένα γενικότερο νομικό πλαίσιο(Cooper, 2005: 29). Απόρροια αυτής της μεταστροφής και δημιουργίας εσωτερικής τάξης, ήταν η μετάβαση του κόσμου σε μια διεθνή αναρχία, όπου η διαφορετικότητα των μικρών ευρωπαϊκών

2Α)16ος -18ος αιώνας: η εποχή των μεγάλων κατακτήσεων (Χρ. Κολόμβος 1492,...) και της διαμόρφωσης ενός σύγχρονου παγκόσμιου συστήματος [“Globalisation 1.0”].

Β)Η διεθνοποίηση του 19ου αιώνα (ελεύθερο εμπόριο μεταξύ Βρετανίας και των αποικιών της) που ανακόπτεται βίαια με τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και τη μεγάλη ύφεση [“Globalisation 2.0”].

Γ)Το πολύ σύγχρονο κύμα διεθνοποίησης που συνδυάζεται με το τεχνολογικό κύμα των ΤΠΕ, θεσμικές εξελίξεις και γεωπολιτικές ανακατατάξεις [“Globalisation 3.0”](Διατυπώνονται και έτσι στη βιβλιογραφία).

κρατών προκάλεσε ανταγωνισμό που καθρεφτίστηκε, τόσο αρνητικά μέσω των πολέμων, όσο και θετικά με τον ερχομό της κοινωνικής πολιτικής και της τεχνολογικής προόδου. Μετά το 1815, οι πόλεμοι που ακολούθησαν την εξέγερση των ηπειρωτικών αποικιών και της Γαλλικής Επανάστασης(1789), κατέστρεψαν τις υπερπόντιες αυτοκρατορίες των μεγάλων ηπειρωτικών δυνάμεων και ανασχημάτισαν μεγάλο μέρος της Ευρώπης στη βάση μιας νέας λογικής. Η ειρηνική διευθέτηση του 1815, καθιέρωσε τη δύναμη των νικητών.

Όμως, το ενδεχόμενο του πολέμου δημιουργούσε αστάθεια επιβάλλοντας τη θεμελίωση μιας ισορροπίας δυνάμεων, που συνοδεύτηκε από τη φιλοσοφία του κράτους δικαίου. Για μια περίοδο εκατό χρόνων η διατήρηση της ισορροπίας των δυνάμεων στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο διατυπωνόταν στις ετήσιες πράξεις ανταρσίας του Βρετανικού Κοινοβουλίου. Παράλληλα από την Αναγέννηση και μετά έως το τέλος του 19^{ου} αιώνα οδηγηθήκαμε στην αποδοχή του Κράτους Δικαίου. Στη βάση της Μακιαβελικής φιλοσοφίας ή καλύτερα στην παράφραση της, μέσω των εθνικών συμφερόντων υλοποιήθηκε η Γερμανική Ενοποίηση του 1871, όπου η ανατροπή της οδήγησε στην παρέμβαση δυο μη παραδοσιακών δυνάμεων: των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης, μεταβάλλοντας εκ νέου τη φύση του συστήματος. Πέρα από αυτό, η Βιομηχανική Επανάσταση και η ανάπτυξη της τεχνολογίας στο τέλος του 19ου αιώνα, δεν αναζωπύρωσε μόνο τα μέσα μετακίνησης των μαζών του πεδίου της μάχης, αλλά και τη μαζική κοινωνία, καθώς και τη δημοκρατική πολιτική(Cooper, 2005: 32). Αργότερα η τάξη κατά τον ψυχρό πόλεμο σηματοδοτείται με τους πολέμους του 1914 έως το 1945, που κατέστρεψαν την ευρωπαϊκή ισορροπία δυνάμεων, αλλά και των αυτοκρατοριών της Ευρώπης(Cooper, 2005: 34). Αφενός, η παλιά πολυμερής ισορροπία δυνάμεων στην Ευρώπη μεταμορφώθηκε στις αρχές του διπολικού συστήματος με την κυριαρχία των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ενώσεως, εξαγγέλλοντας μια ισορροπία τρόμου σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ ο ρόλος των αυτοκρατοριών υποβιβάστηκε στην επιρροή των υπερδυνάμεων. Μέσα σε μια ψυχροπολεμική περίοδο η παγκοσμιοποίηση αμφισβητείται, ως προς την επικρατούσα ρητορική τόσο στη φιλελεύθερη, όσο και στη ριζοσπαστική εκδοχή της, καθώς μέχρι και σήμερα, οι παρατηρούμενες αλλαγές δεν διαφέρουν σημαντικά, ούτε ποσοτικά αλλά ούτε και ποιοτικά από αλλαγές που είχαν σημειωθεί σε παλαιότερες ιστορικές περιόδους. Συνεπώς, απορρίπτεται το επιχείρημα πολλών αναλυτών περί διάλυσης των εθνικών οικονομιών και επανερχόμεστε στο εγχείρημα των δυνατοτήτων άσκησης δημόσιας οικονομικής πολιτικής.

Μετάπειτα, η αφετηρία της τρίτης βιομηχανικής επανάστασης(1970) η αλλιώς της «σύγχρονης παγκοσμιοποίησης»(Baylis, Smith, Owens, 2013: 33) είχε ως κύρια γνωρίσματα: (1) τη διάχυση της ψηφιοποίησης, της πληροφορίας που επηρέασε τις συμπεριφορές κατανάλωσης και ευνόησε (2) την καινοτομία των προϊόντων, μεταμορφώνοντας τη (3) βιομηχανική δομή, που προσδοκά περισσότερο εξειδικευμένους και λιγότερο ανειδίκευτους εργαζόμενους ή/και λιγότερους εργαζόμενους που εκτελούν καθήκοντα ρουτίνας(D' Orlando, Ferrante, Oliverio,

2021: 5-6). Με άλλα λόγια, στην τρίτη φάση που για άλλους συνιστά Διεθνοποίηση ή σύμφωνα με τον Friedman καταγράφεται ως η Παγκοσμιοποίηση 3.0(Globalisation 3.0) σχετίζεται με τα ίδια τα άτομα που «παγκοσμιοποιούν τον εαυτό τους» και ευδοκίμησε μέσω των υπολογιστών IBM της Apple και των Windows, καθώς και των αντίστοιχων κλώνων τους(Friedman, 2007: 56-57). Σε ένα πλαίσιο ισοπέδωσης του κόσμου, η παγκοσμιοποίηση 3.0, συμπεριέλαβε τη διαφορετικότητα και εξουσιοδότησε τις απαρχές του κοσμοπολιτισμού. Διαφορετικά ονόματα δόθηκαν, όπως από τον Arvind Subramanian, ως «υπερ-παγκοσμιοποίηση». Συμπληρωματικά ο Gary Gereffi την απέδωσε ως «παγκόσμια επανάσταση στην αλυσίδα αξίας» και ο Alan Blinder την ονόμασε «offshoring»(World Economic Forum, 2018). Επίσης, συνδέεται με τη μετατόπιση της οικονομικής ισχύος από τη Δύση στην Ανατολή με την άνοδο της Κίνας, Ινδίας(Baylis, Smith, Owens, 2013).

Συμπερασματικά αξίζει να σημειωθεί ότι, έχουμε εισέλθει σε μια νέα ψηφιακά καθοδηγούμενη εποχή παγκοσμιοποίησης η αλλιώς «Παγκοσμιοποίηση 4.0», η οποία ακολούθησε την τέταρτη βιομηχανική επανάσταση(Schwab, 2016), με τη ψηφιοποίηση της μεταποίησης(Baldwin, 2018 παρατίθεται στο World Economic Forum n.d.). Το μέλλον της παγκοσμιοποίησης, θα χαρακτηριστεί από ένα «ριζικά νέο μετασχηματισμό» που κυρίως θα αναθεωρήσει την παγκόσμια δομή στη βάση της μεταβλητής του κόστους, των αγαθών, ιδεών και ανθρώπων(Baldwin, 2016: 283). Μολονότι, μέχρι τα τέλη του 20^{ου} αιώνα η κύρια πηγή της παγκοσμιοποίησης, ήταν η μείωση του κόστους μετακίνησης αγαθών ως συνάρτηση της επανάστασης του ατμού. Η μετακίνηση και η αλλαγή της κύριας πηγής μεταμορφώθηκε ακόμη περισσότερο με τις ραγδαίες πτώσεις στο κόστος μετακίνησης ιδεών, λόγω της επανάστασης των ΤΠΕ. Πιο συγκεκριμένα, η τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση και οι ψηφιακές τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η ρομποτική, αναμένεται να επηρεάσουν όλους του κλάδους, με απόρροια τον εκτοπισμό ανθρώπων, την αύξηση ανισοτήτων και δη στις φτωχές περιοχές, με αποτέλεσμα να απομακρυνόμαστε ήδη από το 2021, από το Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης περί τερματισμού της φτώχειας πριν από το 2030. Επιπρόσθετα, το εμπόριο φαίνεται να κλείνει ως προς τα φυσικά εμπορικά σύνορα, αλλά οι πιο άυλες υπηρεσίες συνεχίζουν απαιτώντας μια πιο ρυθμιστική νομοθεσία(Roylance, 2019 παρατίθεται στο diplomaticourier n.d.). Αντίστοιχα ο ιός, επιτάχυνε τη διαδικασία, αποδεικνύοντας την αναγκαία προσαρμογή μας, ενώ η συνειδητοποίηση της παγκόσμιας συνδεσιμότητας, αποτελεί τη λύση, ακόμη και εάν η αρχική αντίδραση ήταν το κλείσιμο των συνόρων. Αντίστοιχα η προσαρμογή των χωρών στις προσαρμοσμένες αλυσίδες εφοδιασμού και η άμεση πρόσβαση στην παγκόσμια αγορά περιόρισε τον οικονομικό αντίκτυπο, ενώ αύξησε ραγδαία το διασυνοριακό ηλεκτρονικό εμπόριο. Πολλές εταιρείες επέκτειναν την παραγωγή και διεύρυναν την επωνυμία τους(Brand Name) σε παγκόσμια εμβέλεια και βρέθηκαν στη βέλτιστη θέση έναντι εκείνων που απέδειξαν ότι, διαθέτουν καθαρά εθνική ή περιφερειακή εστίαση, ενώ η εργασία και η εκπαίδευση άρχισαν να λειτουργούν εξ αποστάσεως, με αποτέλεσμα η κοινωνική αποξένωση να μη φθίνει την παραγωγικότητα στις περισσότερες χώρες. Με άλλα λόγια, ο COVID-19, ο αόρατος εχθρός για πολλούς σύμφωνα με τις μελέτες βάσει του παγκόσμιου

δείκτη συνδεσιμότητας DHL, κατέγραψε τη μείωση της παγκόσμιας κινητικότητας, λόγω των lockdown και των κλειστών συνόρων, άλλα ταυτόχρονα ανέδειξε τη γρήγορη ανάκαμψη των ροών κεφαλαίων μέσω των ψηφιακών πληροφοριών. Σε αυτό το σημείο, ως μην λησμονούμε ότι, η ιστορία επαναλαμβάνει πως κάθε κρίση γεννά μια ευκαιρία και συνεπώς η παγκοσμιοποίηση συνιστά μια επιταχυντική δύναμη ωθώντας μας να εξελισσόμαστε και να προσαρμοζόμαστε μέσα από την αναδιαμόρφωση της παγκόσμιας, οικονομικό-κοινωνικής δομής μας. Όμως, η φτώχεια, η αρένα ταχύτητας προσαρμοστικότητας, οι πόροι και δη στις αναπτυσσόμενες χώρες, θα μπορούσε να αντιστραφεί, εάν γίνουν δικαιούχοι της «τρίτης πράξης», όπως την ονόμασε ο Ρίτσαρντ Μπάλντουιν, ως μετρίασμό του κόστους μετακίνησης ανθρώπων από αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Νότια Αμερική, Αφρική και άλλες, κάτι που προσφέρεται ως λύση σε αυτό που ο Baldwin(2018), ονόμασε «τήλε-μετακίνηση»(Pearson, 2020 και Baldwin, 2018).

Πίνακας 1. Οι τρεις φάσεις της Παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση 1.0 ήταν από το 1492 έως το 1800	Χώρες
Η παγκοσμιοποίηση 2.0 διήρκεσε περίπου από το 1800 έως το 2000, διακόπηκε από τη Μεγάλη ύφεση και τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους.	Εταιρίες
Η νέα εποχή της Παγκοσμιοποίησης 3.0 γύρω στο έτος 2000, βασισμένη στο λογισμικό και τις νεότερες εφαρμογές του.	Άτομα

Πηγή: (Friedman, 2007).

Πίνακας 2. Εξισορροπητική κερδοσκοπία (Arbitrage)-Μετακίνηση αγαθών-Ανθρώπων

Παγκοσμιοποίηση 1.0	Η παγκοσμιοποίηση 2.0	Η παγκοσμιοποίηση 3.0
Δεν υπήρχε παγκόσμια διακυβέρνηση, εκτός και εάν προβούμε σε παραλληλισμούς με το Βρετανικό Πολεμικό Ναυτικό ως τον ΟΗΕ, την Τράπεζα της Αγγλίας ως το ΔΝΤ και τη στάση της Βρετανίας για το ελεύθερο εμπόριο ως ΠΟΕ.	Καθιέρωσε μια διεθνή διακυβέρνηση βασισμένη σε ινστιτούτα, συγκεκριμένα στον ΟΗΕ, στο ΔΝΤ, στην Παγκόσμια Τράπεζα, στη GATT/WTO και σε πολλούς εξειδικευμένους οργανισμούς, όπως ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας και ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας	Τα εργοστάσια διέσχισαν τα σύνορα και την τεχνολογία των εταιρειών της G7 μαζί με αυτά.
ΒΑΣΗ καπιταλισμός “laissez-faire,” ιμπεριαλισμός και διάφορες μορφές αυτοκρατορίας.	ΒΑΣΗ Εσωτερική πολιτική (αγορά- αποτελεσματικότητα/κέρδη), Κυβέρνηση(τήρηση δικαίου)	ΒΑΣΗ Υψηλή τεχνολογία-χαμηλοί μισθοί.

--	--	--

Πηγή: (Baldwin, 2018 in TEDxLausanne).

Πίνακας 3 Τετραφασικές μεταβάσεις: Οι τέσσερις φάσεις της παγκοσμιοποίησης

Μετάβαση 1:	Μετάβαση 2:	Μετάβαση 3:	Μετάβαση 4:
<p>Οι σύγχρονοι άνθρωποι εγκαταλείπουν την Αφρική.</p> <p>Αρχίζει η Φάση 1: Οι άνθρωποι αποικίζουν τον κόσμο.</p>	<p>Το κλίμα θερμαίνεται και αργότερα σταθεροποιείται.</p> <p>Αρχίζει η Φάση 2: Η γεωργία επιτρέπει την άνοδο των αρχαίων πολιτισμών.</p>	<p>Επανάσταση του ατμού και Βιομηχανική Επανάσταση.</p> <p>Αρχίζει η Φάση 3: Το κόστος του εμπορίου μειώνεται, η Παλιά Παγκοσμιοποίηση ξεκίνησε, εμφανίζεται η Μεγάλη Απόκλιση.</p>	<p>Επανάσταση ΤΠΕ.</p> <p>Αρχίζει η Φάση 4: Οι διεθνείς ροές γνώσης αναπτύσσονται, η Νέα Παγκοσμιοποίηση ξεκινά, η Μεγάλη Σύγκλιση ξεκινά.</p>
<p>"Εξανθρωπισμό" του πλανήτη (πρώτα 190.000 χρόνια). Η κατανάλωση περνά στην παραγωγή. Το εμπόριο είναι σπάνιο.</p> <p>Η κατανάλωση (τρόφιμα) και η παραγωγή συνεργάζονται. Φυσικά, η παραγωγή στηριζόταν στη σχέση του κυνηγού-συλλέκτη.</p>	<p>«Τοπικοποίηση» της παγκόσμιας οικονομίας (12.000 π.Χ. - 1820).</p> <p>Η ταυτόχρονη παραγωγή και κατανάλωση.</p>	<p>Μείωσε ριζικά το κόστος μεταφοράς εμπορευμάτων διασυνοριακά. Η τοπική παραγωγή και η παγκόσμια κατανάλωση .</p>	<p>Η νέα Παγκοσμιοποίηση(1990-Τώρα)</p> <p>Τα εργοστάσια χωρίζονται γεωγραφικά (offshoring). Το εμπόριο και οι διεθνείς ροές γνώσης αυξάνονται μαζικά.</p> <p>Μειώθηκε το κόστος της μετακίνησης ιδεών πέρα από τα σύνορα.</p> <p>Ξεκινάει, η μετακίνηση υπηρεσιών, και ο Covid-19 επιτάχυνε αυτήν τη διαδικασία.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τηλεμετανάστευση(TELE-MIGRATION) • Εσωτερική επικοινωνία • διαδικτυακές εταιρείες freelancing, π.χ Upwork.com • Μηχανική μετάφραση • Προηγμένη τηλεπικοινωνία.

Η πηγή φτιάχτηκε βάσει του βίντεο της ακαδημαϊκής διάλεξης του Baldwin(που παραχωρήθηκε στα πλαίσια του μαθήματος «*International Affairs: Globalization*» του Μεταπτυχιακού Ινστιτούτου Διεθνών και Αναπτυξιακών Σπουδών, παρατίθεται στο Future Learn).

2.3 Σε αναζήτηση ορισμού

Τι είναι η παγκοσμιοποίηση; Ένα διαχρονικό ερώτημα που αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα, λόγω της πολυπλοκότητας της φύσης του. Στο πέρασμα των χρόνων δόθηκαν, τόσο από την επιστημονική κοινότητα των ακαδημαϊκών, όσο και άλλων επιστημών πολυάριθμες διαφορετικές οριοθετήσεις. Ενδεικτικά σε αυτό το σημείο και εν συντομία, θα αναφερθούμε σε κάποιους ορισμούς με ιστορική ακολουθία και εξαρχής διαπιστώνουμε ότι, η λέξη παγκοσμιοποίηση συγκαλύπτεται συνήθως, από ένα πέπλο σκόπιμης δημιουργικής ασάφειας. Αν και η διεθνής κοινότητα έχει ερευνήσει εκτενώς το θέμα της παγκοσμιοποίησης, δεν έχει καταλήξει σε κάποιο συγκεκριμένο συμπέρασμα, όσον αφορά τον όρο και τη σημασία του, το οποίο να είναι γενικά αποδεκτό(Held & McGrew 2004: 19). Αν και παρατηρούμε «μόνο σταδιακές αλλαγές, αλλά ποτέ απόλυτες συναινέσεις»(Coleman & Sajed, 2013: 1) η ακόμη και την αδυναμία διατύπωσης ενός ορισμού(Held, McGrew, Goldblatt & Perraton, 2000: 1). Άλλωστε, «υπάρχουν σήμερα τόσοι ορισμοί της παγκοσμιοποίησης που θα σκεφτόταν κανείς ότι, ο ορισμός είναι εύκολο έργο. Στην πραγματικότητα, αυτό δεν συμβαίνει»(Santos, 1998: 134). Ειδικότερα, ο όρος της παγκοσμιοποίησης παρουσιάζει μια αμφισημία στη συγκρότηση ενός ενιαία αποδεκτού ορισμού, καθώς δεν είναι μια συνεκτική ιδέα, όσο μια «ασαφής αίσθηση»(Βλάδος, 2017: 48). Εν αντιθέσει με τον Scott(2013: 8) που υπογραμμίζει ότι, η παγκοσμιοποίηση είναι ένα αρκετά «συγκεκριμένο έργο». Ας δούμε ενδεικτικά κάποιους ορισμούς:

Σύμφωνα με τους Μανώλη και Μαρή(2015: 54), η παγκοσμιοποίηση είναι μια «δυναμική», σε αντίθεση με τον McGrew(2013: 26) και τον Kay(2010: 15) που την προσδιορίζουν ως «διαδικασία» προώθησης ενός νέου οικονομικού ιδεώδους, πολιτικής διαφάνειας και παγκόσμιου πολιτισμού. Λίγο παραπάνω επεκτείνουν τον ορισμό των προηγούμενων οι Thomas και Wilkin(1997), καταργώντας την αίσθηση των συνόρων, του εδάφους χαρακτηρίζοντας την συγκεκριμένα, ως «δύναμη» που εντοπίζεται στους παγκόσμιους κοινωνικούς σχηματισμούς και εκφράζεται μέσω των παγκόσμιων δικτύων, όπου αργότερα ο Μακρής(2017: 40), το προσδιόρισε ως τη «*διαδικασία ενοποίησης των παγκόσμιων δεδομένων*».

Ο καθηγητής κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο του «Aberdeen» (Σκωτία), Roland Robertson(1992: 28-29, 175), υιοθετώντας την πολιτιστική προοπτική για την παγκοσμιοποίηση προσθέτει στο διάλογο ότι, η: «*παγκόσμια συμπίεση και η εντατικοποίηση της συνείδησης του κόσμου ως συνόλου, όπου ο κόσμος βαδίζει στην κατεύθυνση να γίνει μοναδικός σε μια ενότητα*». Δηλαδή, όπως και ο Beck(2000) επισημαίνει είναι «*οι διαδικασίες μέσω των οποίων τα κυρίαρχα έθνη-κράτη διασταυρώνονται με διεθνικούς δρώντες και υπονομεύονται με αυτούς με διαφορετικές πιθανότητες για προσπορισμό ισχύος, διαφορετικούς προσανατολισμούς, διαφορετικές ταυτότητες και διαφορετικά δίκτυα*». Εν συνεχεία ο Bhagwati(2004), επισημαίνει «*την*

ενοποίηση των εθνικών οικονομιών στη διεθνή οικονομία μέσω του εμπορίου, των άμεσων ξένων επενδύσεων, των βραχυπρόθεσμων ροών κεφαλαίου, των διεθνών ροών εργατών και της ανθρωπότητας γενικότερα και των τεχνολογικών ροών». Απόλυτα συμφωνεί και ο Guillochon(2007: 7) ορίζοντας την παγκοσμιοποίηση ως: «...το σύνολο των φαινομένων που προκύπτουν από το διαρκές άνοιγμα των οικονομιών σε εμπορεύματα και κεφάλαια από το εξωτερικό. Η αναζήτηση από τις επιχειρήσεις καλύτερων ευκαιριών κέρδους, η οργάνωση των παραγωγικών διαδικασιών σε παγκόσμια κλίμακα και η ταχύτητα κυκλοφορίας των πληροφοριών» .

Σε αυτήν τη συλλογιστική βάση, οι κοινωνιολόγοι Martin Albrow και Elizabeth King γενικεύουν τον όρο της παγκοσμιοποίησης σαν «όλες εκείνες οι διαδικασίες με τις οποίες οι λαοί του κόσμου εμπειρικλείονται μέσα σε μια ενιαία παγκόσμια κοινότητα»(Rodhan & Stoudmann, 2006), δηλαδή σε μια «ενιαία παγκόσμια κοινωνία»(Albrow, 1990: 9). Σε απόλυτη συμφωνία με τον Μελά(1999: 18) που αντιλαμβάνεται την Παγκοσμιοποίηση υπό το πρίσμα «της αντίληψης και οργάνωσης του κόσμου ως «ενιαίου – όλου», που κατά τον Μπιτζένη(2003: 202), συνιστά τον πυρήνα της διαμόρφωσης του κόσμου σε μια οντότητα. Αυτό που ο Robertson(1992: 8-9), ονόμασε «σύνολο» μέσω της συμπίεσης και της ενοποίησης. Παρά ταύτα, μπορεί να οδηγήσει τους λαούς της γης με γρήγορους ρυθμούς σε μια «ολοκληρωτική ομογενοποίηση» μέσω του ενδιάμεσου σταδίου της μετακίνησης δεδομένων, εμπορευμάτων, ανθρώπων, προσδιορίζοντας την παγκοσμιοποίηση με έναν ταυτολογικό τρόπο ως ένα γεωγραφικό φαινόμενο, δεδομένου ότι, ορίζει έναν εκ πρώτης όψεως τρόπο ταξιδιού στον κόσμο, τον οποίο κάνουν τα φυσικά πρόσωπα υπό το νόμιμο τρόπο ελευθερίας να πηγαίνουν και να έρχονται(Frison-Roche, 2017): Δεδομένου ότι, αυτές οι διαδικασίες είναι πληθυντικές μπορούμε επίσης, να μιλάμε για τις «παγκοσμιοποιήσεις» στον πληθυντικό. Γι' αυτό και στην κοινωνική επιστήμη υπάρχουν τόσες αντιλήψεις για την παγκοσμιοποίηση, όσοι και οι κλάδοι που την περιβάλλουν.

Σύμφωνα με αρκετούς μελετητές η παγκοσμιοποίηση ορίζεται συνήθως, ως η διαδικασία αύξησης της αλληλεξάρτησης μεταξύ των εθνών(Chase-Dunn et al., 2000, Guille'n, 2001 και Meyer, 2017και Rugman & Verbeke, 2004 και Verbeke, Coeurderoy & Matt, 2018) ή ως η «εντατικοποίηση των διασυνοριακών αλληλεπιδράσεων και αλληλεξάρτησης μεταξύ των χωρών»(Baylis & Smith, 2001). Ειδικότερα στα οικονομικά, η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται στην οικονομική διεθνοποίηση και την εξάπλωση των σχέσεων της καπιταλιστικής αγοράς. Συνεπώς, η «παγκόσμια οικονομία είναι το σύστημα που δημιουργείται από την παγκοσμιοποίηση της παραγωγής και της παγκόσμιας χρηματοδότησης»(Cox 1992: 30 στον Pieterse, 2018). Μέσω της ελευθερίας των ελεύθερων αγορών κατά τον Kuhn(2019: 1213), υλοποιείται και η εξάπλωση της τεχνολογίας, των προϊόντων, του νομίσματος, ακόμη και του εργατικού δυναμικού πέρα από τα εθνικά σύνορα συμπεριλαμβανομένων των διαφορετικών πολιτισμών. Συνεπώς, αναπτύσσεται μια στρατηγική διασφάλισης ελεύθερου εμπορίου των εθνών πέρα από τα σύνορα τους, κάτι που συγκροτεί απόδειξη της αλληλεξάρτησης και μέσω αυτής σύμφωνα με τον Manners(2020: 139),

οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, να μοιράζονται ιδέες, έννοιες και πολλά άλλα θέματα εθνικού ενδιαφέροντος. Επομένως «εθνική ολοκλήρωση».

Επιπρόσθετα συγκεκριμένα στις διεθνείς σχέσεις, οι ορισμοί εστιάζουν στην αυξανόμενη πυκνότητα των διακρατικών σχέσεων και στην ανάπτυξη της παγκόσμιας πολιτικής. Σε αυτό το σημείο ο Clark(1998: 494) συμπεραίνει ότι, το βασικό χαρακτηριστικό της παγκοσμιοποίησης είναι η νόηση της *«μεταμόρφωσης στις σχέσεις μεταξύ κρατών, αλλά και της ίδιας της φύσης του ίδιου του κράτους»*. Ωστόσο κατά τους Chase-Dunn et al.(2000) το επίπεδο ανάλυσης είναι ο «κόσμος» και, όχι το μεμονωμένο έθνος. Με αποτέλεσμα η παγκοσμιοποίηση να είναι ένα φαινόμενο, μια πραγματικότητα, που περιλαμβάνει πολλαπλούς δρώντες και διαφορετικά πεδία ανάλυσης. Σε αυτό συμβάλλει επικουρικά και το έργο του Sklair(2006: 70), ο οποίος διακρίνει τις μελέτες σχετικά με τη θεωρία της παγκοσμιοποίησης και τις ταξινομεί σε τέσσερις κατηγορίες: παγκόσμια συστήματα, παγκόσμιος καπιταλισμός, παγκόσμιος πολιτισμός και παγκόσμια κοινωνία.

Ιδιαίτερα ο Chase-Dunn(2006: 89), γράφοντας από την προοπτική των παγκόσμιων συστημάτων υποστηρίζει ότι, διαφορετικοί τύποι παγκοσμιοποίησης παρουσιάζουν ανομοιότητα ως προς τα χρονικά χαρακτηριστικά. Αυτοί οι τύποι περιλαμβάνουν την οικονομική παγκοσμιοποίηση, την πολιτική παγκοσμιοποίηση, την πολιτιστική παγκοσμιοποίηση και την παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας που συνδέεται με τη νέα εποχή της τεχνολογίας των πληροφοριών. Παράλληλα υποστηρίζει, ότι η ηγεμονία στο σύγχρονο παγκόσμιο σύστημα, η παγκοσμιοποίηση έχει υλοποιηθεί μέσα από μια σειρά *«συστημικών κύκλων συσσώρευσης»*. Σε πλήρη αντίθεση τοποθετείται ο Ian Clark(1999: 52) υπογραμμίζοντας ότι, *«η παγκοσμιοποίηση πρέπει επίσης να γίνει κατανοητή ως μια σειρά αλλαγών εντός του κράτους και όχι απλώς ως μια σειρά εξωτερικών δυνάμεων εναντίον του»*.

Συγκεκριμενοποιεί ο Giddens(2014: 64): *«ως την εντατικοποίηση των παγκόσμιων κοινωνικών σχέσεων που συνδέουν μακρινές τοπικότητες με τέτοιο τρόπο, ώστε τα τοπικά γεγονότα να συνδιαμορφώνονται από μακρινά συμβάντα και αντίστροφα»*. Αντίθετα προς την οικονομική, κοινωνικό-πολιτισμική της διάσταση, τοποθετείται ο καθηγητής James Paul(2005) προσδιορίζοντας την παγκοσμιοποίηση, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στο ιστορικό της πλαίσιο: *«παγκοσμιοποίηση είναι η επέκταση των κοινωνικών σχέσεων σε παγκόσμιο χωρικό επίπεδο, ορίζοντάς το, σε όρους που μεταβάλλονται ιστορικά με βάση ό,τι έχει δοκιμαστεί και κατανοηθεί μέσα στην παγκόσμια ιστορία από την κοινωνία»*. Υπό αυτό το πρίσμα, υπογραμμίζει ο Adrian Wooldridge(2012) ότι, *«ο όρος της παγκοσμιοποίησης δεν συνιστά μια συγκεκριμένη έννοια. Τη μια στιγμή μπορεί να αναφέρεται σε μια διαφημιστική εκστρατεία χωρίς σύνορα και την άλλη σε ένα οργανωτικό πλαίσιο το οποίο υποτίθεται ότι, θα πρέπει να τραβήξει την προσοχή στις εθνικές διαφορές»*.

Επιπλέον, ο καθηγητής των Πολιτικών και Διεθνών Σχέσεων David Held(2000: 14) αφηρημένα προσδιορίζει με τον όρο παγκοσμιοποίηση, *«την*

πλάτυνση, εμβάθυνση και την επιτάχυνση της παγκόσμιας διασύνδεσης», σε ποικίλες πτυχές της ζωής από την πολιτιστική ιδεολογία έως την εγκληματική αφήγηση, από τα οικονομικά στο περιβάλλον, δημιουργώντας «μια παγκόσμια μετατόπιση», σε έναν «κόσμο φυγής», όπου αναπόφευκτα κατευθυνόμαστε σε μια παγκόσμια τάξη, που δεν την αντιλαμβανόμαστε, αλλά έχει άμεσες επιπτώσεις σε όλους μας»(Giddens, 1999, Διάλεξη 1). Όμως, αυτός ο ορισμός είναι αρκετά απλοϊκός και δεν επαρκεί. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να εντοπιστεί σε ένα συνεχές πεδίο τοπικής, εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας. Στη μια άκρη του συνεχούς βρίσκονται κοινωνικό-οικονομικές σχέσεις και δίκτυα οργανωμένα σε μια εθνική η τοπική βάση, ενώ από την άλλη οι σχέσεις αυτές και τα δίκτυα αποκρυσταλλώνονται στην ευρύτερη κλίμακα περιφερειακών και παγκόσμιων αλληλεπιδράσεων. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να αναφέρεται στις χώρο-χρονικές αυτές διαδικασίες αλλαγής, οι οποίες μετασχηματίζουν ριζικά την οργάνωση των ανθρώπινων σχέσεων, όταν αυτές συνδέουν και επεκτείνουν την ανθρώπινη δραστηριότητα προς τα έξω(περιφέρειες και ηπείρους). Χωρίς την αναφορά σε αυτές τις διαχωρικές σχέσεις, δεν μπορεί να υπάρξει μια συνεκτική φόρμα, για να ορίσουμε την παγκοσμιοποίηση. Κατά επέκταση, μια ικανοποιητική απόδοση του ορισμού της παγκοσμιοποίησης πρέπει να περιλαμβάνει οπωσδήποτε τα χαρακτηριστικά της «επεκτασιμότητας, της εντάσεως, της κινητικότητας και του αντίκτυπου της δράσης»(Held, 1999).

Σε αυτή τη διορθωτική βάση, ο Μάξης υποστηρίζει ότι, «η έννοια της παγκοσμιοποίησης περιγράφεται ως ένα γεωγραφικό φαινόμενο το οποίο παρατηρείται σε διεθνή κλίμακα και αφορά ομογενοποιητικές διαδικασίες σε δύο επίπεδα ολοκληρώσεως: α) διεθνικής και όχι (διεθνούς) οικονομίας και, β) σε αυτό του πολιτισμού. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Μπιτζένη(2009), η σύγχρονη διάσταση της παγκοσμιοποίησης δεν πρέπει να νοείται στα πλαίσια προσδιορισμού ως ενός νέου φαινομένου, αλλά ως ενός «νέου επεισοδίου» του φαινομένου που προϋπήρχε. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στην τρέχουσα φάση της παγκοσμιοποίησης ως ένα νέο επεισόδιο που διαφέρει των προηγούμενων λόγω των νέων τεχνολογιών, της ταχύτητας διανομής των πληροφοριών, της απελευθέρωσης του εμπορίου, της μείωσης του κόστους μεταφοράς αγαθών, κεφαλαίου, ανθρώπων και της πάσης απομόνωσης των χωρών(Μπιτζένης, 2009). Σε αυτό τοποθετείται και ο Khor(2001), υπογραμμίζοντας ότι, η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από ένα συνδυασμό νεοφιλελευθερισμού και παγκοσμιοποίησης, ενώ αναγνώρισε ως θεμελιώδες γνώρισμα της περιόδου μας, την αυξανόμενη ανισότητα(κυρίως στο Νότο) μεταξύ και εντός των χωρών υποστηρίζοντας ότι, οι εκάστοτε διαιρέσεις συνδέονται με τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης(Aoudé, Bamyeh, Dirlík, 2004: 24). Ως εκ τούτου, οι περισσότεροι ορισμοί της παγκοσμιοποίησης που την χαρακτηρίζουν ως «διαδικασία» βασίζονται στη σύνδεση, για να περιγράψουν την επέκταση των κοινωνικών σχέσεων σε ολόκληρο τον πλανήτη, περιλαμβάνουν όλα τα είδη της ανταλλαγής και σύνδεσης – κεφάλαιο, άνθρωποι, κείμενα, εικόνες, γνώση, έγκλημα, ασθένεια, μόδα, ιόντα και πεποιθήσεις που διασχίζουν, αναδιαμορφώνουν και μερικές φορές, εξαλείφουν τα τοπικά και εθνικά σύνορα και τις ταυτότητες(Axford, 2021). Συνεπώς, σκιαγραφούν μια «από-εθνικοποίηση» των εθνικών αρμοδιοτήτων,

ταυτοτήτων και πρακτικής, χωρίς να απορρίπτεται μια μετατροπή σε μετα-εθνικές κλίμακες πολιτικής και οικονομικής διακυβέρνησης, κοινωνικότητας και ταυτότητας(Sassen, 2006 στον Axford, 2021: 58-60). Εμμέσως, συνδέεται με το κίνημα των λαϊκιστών και δη του αντι-παγκοσμιοποιητικού λαϊκισμού. Αυτό που ο Steger(2019a) αποκαλεί «το παγκοσμιοποιητικό παράδοξο στην καρδιά του λαϊκισμού».

2.4 Μορφές

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναζητήσουμε την ουσία της παγκοσμιοποίησης, καθώς και τις συνέπειες εφαρμογής της, σε τομείς που εστιάζουν στην οικονομική, πολιτική και πολιτιστική διάσταση της, η αλλιώς στη «γενική» παγκοσμιοποίηση (Evans, 2005 παρατίθεται στον Lechner & Boli, 2005). Επιπλέον, ο Αλμπάνης(2003: 28-29) αναγνωρίζει την αλληλόδραση της πολιτικής, πολιτιστικής και οικονομικής μορφής και προσδιορίζει ως μια κοινή βάση την «εσωτερική λογική», η οποία μπορεί να συνυπάρχει, να ταυτίζεται με την «εξωτερική λογική» της παγκοσμιοποίησης, ως σκοπούμενου αποτελέσματος ανθρώπινης μεθόδευσης για την επιδίωξη συμφερόντων. Ακόμη, ο Fernandez(2005: 43) διαιρεί τον κόσμο σε τρεις διαφορετικούς τομείς λειτουργίας: πολιτιστικός, οικολογικός - νομικός και πολιτικός, διότι η παγκοσμιοποίηση μπορεί όχι μόνο να είναι μια «επιχειρηματική κατάσταση η σενάριο», αλλά επίσης μπορεί να επεκτείνεται σε ένα διευρυμένο μέτωπο συμπεριλαμβανομένων κοινωνικών, πολιτικών, πολιτιστικών και νομικών σεναρίων, στα οποία, είναι ενσωματωμένη, έτσι ώστε να τείνουν να αντιμετωπίζουν η να επηρεάζουν ανθρώπινες συμπεριφορές και γεγονότα στις αντίστοιχες γεωγραφικές τους θέσεις(Costa, 2019: 790). Πέραν αυτών ο Μπιτζένης(2009), διακρίνει κάποιες επιπλέον υποκατηγορίες: (1) Παγκοσμιοποίηση της πληροφόρησης: αύξηση της ροής πληροφόρησης μεταξύ γεωγραφικά μακρινών περιοχών, (2) Θρησκευτική: ανάπτυξη επαφών μεταξύ διαφορετικών θρησκειών, ευρεία διάδοση χαρακτηριστικών της κάθε θρησκείας μέσω Ίντερνετ-τάσεις για ένωση εκκλησιών, (3) Παγκοσμιοποίηση Μετανάστευσης: εγκατάλειψη φυσικών συνόρων, μετανάστευση επαγγελματική η σπουδών και της δημιουργίας ενώσεων, όπως η ΕΕ, ΟΝΕ, (4) Παγκοσμιοποίηση και υγεία: εξέλιξη τεχνολογίας και μέσων μεταφοράς, μεταφορά ασθενειών, (5) Τεχνολογική: έρευνα και ανάπτυξη, τεχνολογικά θαύματα, Ίντερνετ, διάδοση τεχνολογιών, κοινωνία της πληροφορίας, σύγχρονα μέσα μεταφοράς, “brain drain,” εξειδίκευση, ψηφιοποίηση εικόνας- αύξηση ανεργίας κ.α, (6) Παγκοσμιοποίηση και εγκληματικότητα: Επέκταση και γεωγραφική διεύρυνση της δράσης οργανωμένου εγκλήματος, έλλειψης ελέγχων, τρομοκρατικές επιθέσεις(Μπιτζένης, 2009: 335, 337).

Ωστόσο, επέλεξα να παρουσιάσω τις βασικές εκδοχές «της εξειδικευμένης παγκοσμιοποίησης» όπως και τις ονομάζω. Καθώς, πρόκειται για μορφές που αλληλοεπηρεάζονται, αλλά ταυτόχρονα και συγκρούονται, όταν ‘όπως αντιλαμβανόμαστε τον όρο που ορίσαμε και στο δεύτερο κεφάλαιο, όπου η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένα μονοδιάστατο φαινόμενο, αλλά ένα φαινόμενο

πολύπλευρο, πληθυντικού βαθμού και η περιγραφή τους ανάγεται, «*πέρα από την οικονομική δραστηριότητα που κάποιοι μελετητές εστιάζουν*»(Kamali, 2003: 43). Καθότι, οι συζητήσεις για την παγκοσμιοποίηση εξελίσσονται με μια σειρά αλληλουχίας και σε άλλους τομείς της ζωής μας. Μολονότι, συχνά δεν αντιλαμβανόμαστε την ηχώ της ραγδαίας εξέλιξης ή της υποσυνείδητης κυκλοφορίας πληροφοριών και της άμεσης επικοινωνίας χωρίς σύνορα μέσα από το διαδίκτυο. Με άμεσο αποτέλεσμα, η τάση της παγκοσμιοποίησης, να εξελίσσεται και εμείς να αξιολογούμε για την προσαρμοστικότητα μας, μέσα από την εκάστοτε θέση μας στο παγκόσμιο δίκτυο. Συνεπώς, «*αυτό το διεθνές επικοινωνιακό δίκτυο επιτρέπει τη μεταφορά πολιτικών και πολιτιστικών ιδεολογιών, τάσεων της μόδας και ιδεών παγκοσμίως*»(Μπιτζένης, 2014: 265). Οι μορφές δεν είναι παρά μια εξειδίκευση στο απόλυτο χάος και όπως ο Τζερμιάς (2000) περιγράφει μάλιστα «*το φάντασμα της παγκοσμιοποίησης, που τριγυρίζει σ' ολόκληρο τον κόσμο*». Και εμείς εδώ, θα χαρτογραφήσουμε κάποιες πιο συγκεκριμένες εφαρμογές της παγκοσμιοποίησης (πέραν της γενικής) για να διαλευκάνουμε τα ειδικότερα γνωρίσματα αυτού του φαινομένου αλλά και τις συνέπειες του:

B. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Εξειδικευμένη παγκοσμιοποίηση

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΜΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

3.1 Θεωρίες παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

Θεωρίες Παγκοσμιοποίησης

Υπάρχουν οκτώ κύριες θεωρίες για την παγκοσμιοποίηση που περιγράφουν διάφορα σενάρια που ερμηνεύουν την αλληλεξάρτηση μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων, κρατών ή ακόμη και οργανισμών στον κόσμο. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται η θεωρία του φιλελευθερισμού, ο πολιτικός ρεαλισμός, ο μαρξισμός, ο κονστρουκτιβισμός, η θεωρία του μεταμοντερνισμού, η θεωρία του φεμινισμού, η θεωρία του διαμορφωτισμού και τέλος η θεωρία του εκλεκτικισμού(Rosamond, 2019: 83). Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτών των θεωριών περιγράφονται παρακάτω:

C. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Παγκοσμιοποίησης

Θεωρίες Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Αρχικά πρέπει να προσδιορίσουμε την **έννοια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης(οικονομικά)/ενοποίησης(πολιτικά)**. Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση (ΕΠΕ) συγκροτεί την καταληκτική «**θεσμική κατάσταση**» της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής πολιτικής ενοποίησης ή ολοκλήρωσης. Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση συνιστά μέρος της ευρύτερης διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία διακρίνεται σε οικονομική και πολιτική. Όπως υπογραμμίζει ο Ιωακείμης(1993: 16), λανθασμένα οι οροί ενοποίηση και ολοκλήρωση

ταυτίζονται καθώς σύμφωνα με την εννοιολογική ανάλυση του *Λεξικού της Οξφόρδης*, ο όρος «integration» προέρχεται από το ρήμα «integrate» που σημαίνει ο συνδυασμός διαφορετικών μερών σε ένα σύνολο, εν αντιθέσει με τον όρο «Unification»(ενοποίηση) που μέσω του ρήματος «Unify», σηματοδοτεί τη διαμόρφωση μιας ενότητας. Συνεπώς, η διαφοροποίηση των εννοιών ενότητα(οne) και σύνολο(Whole), διαφοροποιούν την ολοκλήρωση, που οδηγεί σε υπερθετικές διαθρώσεις και αντίστοιχα η ενοποίηση που καταλήγει στην ένωση περιλαμβάνοντας το οτιδήποτε(Ιωακειμίδης, 1993: 17). Ωστόσο, η ολοκλήρωση ενέχει το καταληκτικό προϊόν «κατάσταση» και δη η πολιτική ολοκλήρωση διακατέχεται από ένα αίσθημα κοινότητας παραπέμποντας σε ψυχολογικές και πολιτιστικές αξίες, πρακτικές, κανόνες, σύμβολα, καθότι η υπερεθνική διάσταση μέσω της ολοκλήρωσης αναφύει μια νέα κοινότητα αξιών. Έτσι, μεταβιβάζεται πολιτική εξουσία με το όνομα της κυριαρχίας από τους εθνικούς σε υπερεθνικούς θεσμούς. Επιπλέον, η οικονομική ολοκλήρωση η ενοποίηση είναι η διαδικασία σταδιακής απομάκρυνσης όλων των εμποδίων και περιορισμών που υπάρχουν στο εμπόριο, αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και η μετακίνηση παραγωγικών συντελεστών μεταξύ δυο χωρών (Θεοδορόπουλος, 1997). Ενώ κατά τον Tinbergen(1954: 122) υφίσταται διάκριση μεταξύ αρνητικής ολοκλήρωσης με την απομάκρυνση διακρίσεων και περιορισμών για την καθιέρωση της ελευθερίας στις οικονομικές συναλλαγές, ενώ η θετική ολοκλήρωση έγκειται στη θέσπιση μηχανισμών παρέμβασης, συντονισμού, άσκησης κοινής πολιτικής(παρατίθεται στον Θεοδορόπουλος, 1997: 17-18)

Πιο συγκεκριμένα η δημιουργία το 1951 με τη Συνθήκη των Παρισίων, της ΕΚΑΧ και το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας(ΕΟΚ) με στόχο μια «διαρκώς στενότερη ένωση(προοίμιο της Συνθήκης ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας(ΕΚΑΕ) καθώς και της επακόλουθης αποτυχίας το 1954 για την εγκαθίδρυση της Ευρωπαϊκής Αμυντικής και Πολιτικής Κοινότητας, είχαν ως αποτέλεσμα να δημιουργήσουν την αίσθηση μιας οικονομικής ενοποίησης παρότι ο στόχος ήταν αμιγώς πολιτικός, όπως διαφαίνεται από τις δηλώσεις του Churchill το 1946, για τη δημιουργία των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης και της 9 Μαΐου 1950 με τη δημιουργία της ΕΚΑΧ, όπου διαμορφώθηκαν οι πρώτες βάσεις για την «ευρωπαϊκή ομοσπονδία»(Ιωακειμίδης, 1993: 22). Με άλλα λόγια, διαμορφώθηκε ένας κοινοτικός παρεμβατισμός, μέσω των κοινοτικών πολιτικών(Στεφάνου, 1999: 1). Έκτοτε, η διαπραγματεύση της Συνθήκης του Μάαστριχτ(1992) για την ΕΕ μέσα από τη διαδικασία επικύρωσης της Συνθήκης(με τα αρνητικά δημοψηφίσματα στη Δανία)(οριακό ποσοστό υπερ) Γαλλία και στην ΙΡΛΑΝΔΙΑ, ανέδειξαν τον προβληματισμό των παραδοσιακών θεωρητικών προσεγγίσεων για την ενοποιητική διαδικασία. Ιδίως η ίδρυση της ΕΚΑΧ, γέννησε τη θεωρία της ολοκλήρωσης και συγκεκριμένα τη θεωρητική προσέγγιση του νέο-λειτουργισμού(neo-fuctional). Αντίθετα οι θεωρίες επικοινωνίας, λειτουργικής προσέγγισης αναπτύχτηκαν προγενέστερα, αλλά ερμήνευσαν το φαινόμενο της ολοκλήρωσης σε εθνικό η διεθνές επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί της ενοποίησης, όπως του DeUTSCH(1966) ως βασικού εκπροσώπου της σχολής πολιτικής επικοινωνίας, που προσδιόρισε την ενοποίηση υπό

το πρίσμα της «αντίληψης μια κοινότητας», ενώ ο Etzioni(1961) μέσα από το φακό της πολιτικής κοινωνιολογίας, αναγνώρισε στην κοινότητα «την ικανότητα ενός συστήματος που μένει ενοποιημένο, μπροστά σε εξωτερικές και εσωτερικές προκλήσεις)(Μαραβέγιας, Τσινισιζέλης 1995: 30-31). Αντίθετα, ο Fred(1970: 917), προσδιόρισε την πολιτική ενοποίηση μέσα από τον «προσανατολισμό των πολιτικών παιχτών προς μια γενικότερη πολιτική δομή)(Μαραβέγιας, Τσινισιζέλης, 1995: 30-31). Συγκεκριμένα η λειτουργική προσέγγιση που διατυπώθηκε από τον Mitrani(1966) στο έργο του «*Working Peace System*», διαμόρφωσε μια στρατηγική σχεδιασμού των βέλτιστων συνθηκών για τη διασφάλιση της ειρήνης και της αποφυγής πολέμου στο διεθνές σύστημα μέσω της οικοδόμησης της υπερεθνικής διεθνούς ταυτότητας(International Community), προωθώντας την παγκόσμια ευημερία(world welfare)(αύξηση θεσμών και συρρίκνωση της προσήλωσης στο έθνος-κράτος). Μετέπειτα από τα τέλη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, οι θεωρητικές προσεγγίσεις που επηρέασαν σημαντικά την προβληματική της ενοποίησης είναι:

α) **Νέο-λειτουργική**, ως συνέχεια της λειτουργικής με εκπροσώπους Ernst B. Haas, Leon Liedberg και A. Etzioni, που ερμηνεύουν τη διαδικασία της ενοποίησης με την έννοια της «διευρυνόμενης λογικής ολοκλήρωσης», ως το αποτέλεσμα διάχυσης, με την αναγκαία συμμετοχή των πολιτικών ελίτ, ηγεσιών(σε αντίθεση με την τεχνοκρατική διαδικασία του λειτουργισμού). Συγκεκριμένα στρατηγική έμφαση δίνεται στο σημαίνων ρόλο των ομάδων πίεσης, στη λογικότητα των επιδιώξεων και στη μηχανιστική διάχυση του ενοποιητικού αποτελέσματος της πολιτικής ένωσης, μέσω των τομέων χαμηλής πολιτικής που επεκτείνονται ως αποτέλεσμα της διάχυσης(spillover effect) σε τομείς υψηλής πολιτικής, ενώ δεν δίνεται έμφαση στις ιδεολογικές κατηγορίες. Ωστόσο, προτείνεται η σύνταξη μιας «συνθήκης», ώστε να διαμορφωθεί μια πλατφόρμα κοινής υποστήριξης, ενώ ο ρόλος των κεντρικών θεσμών προωθεί την επίλυση συγκρούσεων(Ιωακειμίδης 1993, 1994).

β) **Ομοσπονδιακή**, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη λειτουργική θεώρηση προάγοντας τη σημασία της πολιτικής στην ενοποιητική διαδικασία. Ωστόσο, ομοιότητα παρουσιάζεται με τη νέο-λειτουργική θεώρηση στα στοιχεία του ελιτισμού και του θεσμοκεντρισμού δημιουργώντας πρόβλημα, λόγω της παράλειψης της δημοκρατικής νομιμοποίησης της ενοποιητικής διαδικασίας(Ιωακειμίδης, 1994: 29). Αναλυτικότερα εστιάζει στην εγκαθίδρυση θεσμών για την επίτευξη ενοποίησης και ως ιδεολογική φορτισμένη έννοια παραχώρησε σημασία, στο άμεσα εκλεγμένο κοινοβούλιο και στον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό, καθώς πίστευαν στην εξελικτική διάσταση μέσω της σταδιακής οικοδόμησης θεσμών. Παράλληλα δημιουργεί ένα συγκεκριμένο πρότυπο για την καταληκτική θεσμική οργάνωση του συστήματος, συγκροτώντας μια «ομοσπονδιακή κυβέρνηση», όπως στις περιπτώσεις των ΗΠΑ, την Ομοσπονδιακή δημοκρατία της Γερμανίας στον ευρωπαϊκό χώρο, Ελβετία, Καναδά, κ.λπ. Συνεπώς έκτος από θεωρία σηματοδοτεί και πολιτική ιδεολογία, πολιτική κίνηση, σύνθημα(Ιωακειμίδης, 1993, 1994).

Για μια συνοπτική ταξινόμηση των θεωριών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ως εξής: φεντεραλισμός(Ομοσπονδιοποίηση), κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, νέο-

λειτουργισμός, διακυβερνητική, φιλελεύθερη διακυβερνητική και πολυεπίπεδη διακυβέρνηση. Πιο συγκεκριμένα:

D. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

3.1.2 Ανάπτυξη, αντίκτυπος, επιρροή και θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παγκόσμια τάξη μέσω των στρατηγικών ένταξης

Χρησιμοποιώντας τις πολιτικές της, για να διασφαλίσει ότι, πληροί τα πρότυπα της, ως διεθνούς πολιτικής και οικονομικής Ένωσης, που προσπαθεί να ακολουθήσει την παγκόσμια τάξη(Molle, 2107: 81). Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δει τεράστιες αλλαγές στη θέση της, όσον αφορά τις στρατηγικές ένταξης. Οι θεωρίες της παγκοσμιοποίησης του φιλελευθερισμού και του ρεαλισμού, έχουν οδηγήσει σε σημαντικές αλλαγές στη στάση των στρατηγικών, των συμπεριφορών και των δομών των διεθνών επιχειρήσεων. Ο “φιλελευθερισμός” πρότεινε τις προοπτικές οικονομικών δεσμών μεταξύ των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων χωρών σε όλον τον κόσμο. Απο αυτήν την άποψη μια οικονομική σύνδεση συνεπάγεται μια πιο σημαντική επιρροή που είχε η Ένωση στον παγκόσμιο στίβο(Witt, 2019: 1053). Ως αποτέλεσμα αυτής της γνώσης δηλαδή ότι, είναι μια οικονομική και πολιτική ένωση που εκπροσωπεί είκοσι επτά ευρωπαϊκές χώρες, παράλληλα δείχνει ότι, έχει τη δύναμη να ενισχύσει τη σταθερότητα σε άλλα έθνη σε όλο τον κόσμο και να επιφέρει διάφορες μετατοπίσεις στην παγκόσμια οικονομία.

Στο πλαίσιο της θεωρίας του “ρεαλισμού” της Παγκοσμιοποίησης, προβλέπεται η δημιουργία σημαντικών οικονομικών μπλοκ. Παγκοσμίως από μια ομάδα συγκεκριμένων χωρών απεικονίζεται ότι, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξελίχθηκε για να εξετάσει τις δυνατότητες που θα ενίσχυναν την Παγκόσμια Κοινωνία. Ο αντίκτυπος της, στην παγκόσμια τάξη ερμηνεύεται μέσα από τη στενή συνεργασία με άλλα παγκόσμια οικονομικά μπλοκ, όπως η Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών της Βόρειας Αμερικής(NAFTA) και η Ένωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), η οποία στοχεύει να διασφαλίσει ότι, εξασφαλίζεται η διαφάνεια στις διαδικασίες που σταθεροποιείται η παγκόσμια οικονομία(Costa, 2019: 790). Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διασφάλιση της συνεπούς τήρησης των νόμων στα συστατικά κράτη της, όπως και στην πρόσφατη περίπτωση της Ουγγαρίας και της Πολωνίας, όπου οι συνταγματικές δομές τους αναιρέθηκαν, λόγω του αντίκτυπου των αυταρχικών λαϊκιστών συνιστά μια κίνηση που υποδηλώνει τον κατακόρυφο κατακερματισμό με πολιτικούς και συνταγματικούς μετασχηματισμούς σε εγχώριο επίπεδο και ως αποτέλεσμα οδηγεί στην πραγματοποίηση των δυνατοτήτων που αποκτά η Ευρωπαϊκή Ένωση με την αντανάκλαση της θεωρίας της “μετα-λειτουργικότητας”(Manners, 2020: 139).

Επίσης, όπως αναφέρεται στη θεωρία του “φιλελευθερισμού,” η πτυχή των παραγόντων της αγοράς, είναι μια υπαινικτική προσέγγιση ορισμένων οικονομικών θεμάτων που αποδίδουν την εξάπλωση της παγκοσμιοποίησης σε όλο τον κόσμο. Ως αποτέλεσμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση ως οικονομική και πολιτική ένωση, ενίσχυσε τη

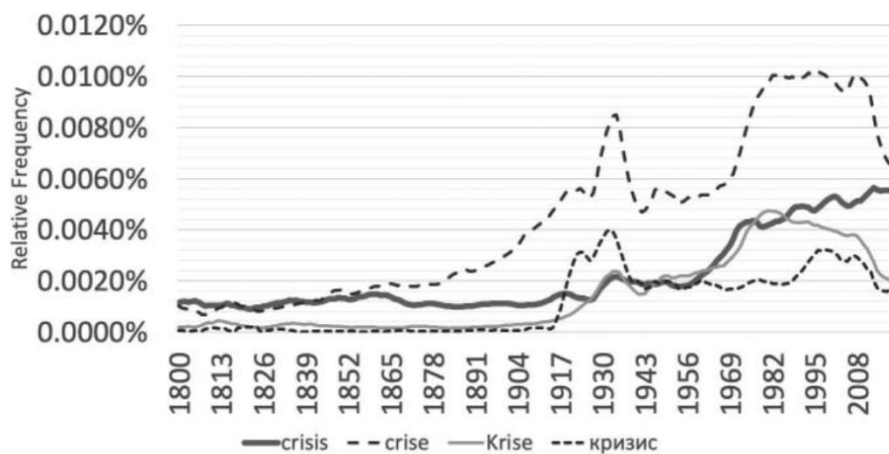
δημιουργία των καλύτερων αγορών μεταξύ άλλων παγκόσμιων εταίρων, για να σκιαγραφήσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για το χειρισμό επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Αυτό αναδεικνύει την προσπάθεια που κατέβαλε η Ευρωπαϊκή Ένωση για να βοηθήσει τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης στο παγκόσμιο στίβο(Witt, 2019: 1059).

Επιπλέον, η ειρηνική μετάβαση των ηγετικών ρόλων μεταξύ των περισσότερων παγκόσμιων χωρών έχει παρατηρηθεί ότι, επηρεάζεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έτσι ώστε, η μη τήρηση αυτού του δόγματος να συνεπάγεται με έναν άτυπο κανόνα όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να επιβάλει κυρώσεις προκειμένου να ενισχυθεί ο σεβασμός της βούλησης αθών πολιτών παγκοσμίως (Manners, 2020: 139). Οι κυρώσεις που επιβάλλονται επί του παρόντος σε χώρες, όπως η Συρία και το Ιράν με σκοπό να διασφαλιστεί ότι, τέτοιες χώρες δεν θα αναπτύξουν απειλητικά για τον κόσμο πυρηνικά όπλα προκαλώντας την επιβολή οικονομικών κυρώσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, μια παγκόσμια τάξη μπορεί να επιβληθεί με ανάλογα μέσα, δηλαδή την επιβολή και τη θέσπιση υπεύθυνων καθεστώτων παγκοσμίως(Costa, 2019: 790). Γι' αυτό απαιτείται μια συλλογική προσπάθεια, ώστε να αντιμετωπιστούν εγκαίρως περιφερειακοί εχθροί. Αυτό σημαίνει ότι, η Ευρωπαϊκή Ένωση συνιστά το κλειδί για την αντιμετώπιση αυτών των πολιτικών εχθρών, οι οποίοι μπορούν να γίνουν αντιληπτοί μέσω των απαντήσεων σε σύγχρονες μορφές πολέμου, όπως κυβερνο-επιθέσεις, κυρώσεις και ακόμη και τη χρήση των παραδοσιακών στρατιωτικών μέσων(Kuhn, 2019: 1213). Κατά συνέπεια, επιδεικνύεται ο ζωτικός ρόλος που διαδραματίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό τη διατήρηση της ισορροπίας και της πολυμέρειας στην παγκόσμια σκακιέρα.

3.1.3 Κρίσεις ως ευκαιρία ή εμπόδιο στην ένταξη

Η κρίση συνοδεύει την παγκοσμιοποίηση, ενώ τείνει να γίνει μόνιμο χαρακτηριστικό της λειτουργίας της ΕΕ κατά την τελευταία δεκαετία. Ιδιαίτερα δε σημαντική είναι και η συχνότητα εμφάνισης του όρου της «κρίσης» σε έντυπα βιβλία κατά τις χρονικές περιόδους 1800-2020, στα Αγγλικά (crisis), Γαλλικά (crise), Γερμανικά (Krise) και Ρωσικά (krizis). Αν και αντλείται γλωσσολογικά από το χώρο της Ιατρικής, επί της ουσίας από το 1970 και έκτοτε με την κατάρρευση του συστήματος του *Bretton Woods*, συνδέθηκε με την παγκοσμιοποίηση και για τους Μαρξιστές, επεξηγήθηκε μέσω του καπιταλισμού, ενώ ο Schumpeter εισήγαγε τον όρο της «δημιουργικής καταστροφής»(Harold, 2021: 262-67). Αν και η “Μεγάλη ύφεση,” προκάλεσε εκτεταμένη απο-παγκοσμιοποίηση, τα επικείμενα σοκ, οδήγησαν στη διασύνδεση για τη δημιουργία παγκόσμιων επαφών και γι' αυτό οι κρίσεις αναφύουν την έννοια της «ολοκλήρωσης»(Schäffl στον Harold, 2021).

Εικόνα 2. Συχνότητα της λέξης κρίση σε έντυπα βιβλία 1800-2020, υπολογισμένη για βιβλία που εκδίδονται στα Αγγλικά (crisis), Γαλλικά (crise), Γερμανικά (Krise) και Ρωσικά (krizis).

Πηγή: (Harold 2021: 266).

Σύμφωνα με τις “θεωρίες ένταξης” οι κρίσεις μπορούν να οδηγήσουν σε διπλό μονοπάτι, όπου τα εξωγενή σοκ της συγκεκριμένης περιφερειακής διαδικασίας, δεν καταφέρνουν να αντιμετωπιστούν εγκαίρως, ενώ στην περίπτωση ανταπόκρισης συνήθως επαναλαμβάνουν τις προγενέστερες στρατηγικές που καταλήγουν στην αυτοσυντήρηση (Schmitter, 1970: 842). Ο “Φιλελεύθερος διακυβερνητισμός,” βλέπει την κρίση περισσότερο ως εμπόδιο παρά ως ευκαιρία αναδιάταξης του συστήματος, καθώς οι διαπραγματεύσεις διαφορετικών εθνικών συμφερόντων, θα οδηγήσουν σε αποκλίνουσες, η και σε αντιφατικές θέσεις μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ σχετικά με τις οικονομικές «θεραπείες», η πολιτικές μεταρρυθμίσεις που θα χρειαστούν. Αντίστοιχα ο “μετα-λειτουργισμός,” κινείται αρνητικά, λόγω του ευρωσκεπτικισμού και των κυρίαρχων πολιτικών αφηγήσεων (Tosun, Wetzel & Zapryanova, 2014: 199-200).

Σε πλήρη αντίθεση οι “Θεωρίες Πολιτικής και Θεσμικής Αλλαγής,” τείνουν να εστιάζουν στα γεγονότα, ώστε να αντιμετωπίσουν το κεντρικό πρόβλημα, με αποτέλεσμα η κρίση να συνιστά ευκαιρία που μπορεί να οδηγήσει αφενός, στην αλλαγή της δυναμικής πολιτικής λόγω μαθησιακών διαδικασιών. Αφετέρου, να αλλάξει τη διανομή ισχύος μεταξύ των συνασπισμών υπεράσπισης (Tosun, Wetzel & Zapryanova, 2014: 201). Ειδικότερα, η “διεθνοποίηση” μεταβάλλει ριζικά τον τρόπο διακυβέρνησης των κρατών, χωρίς να καθορίζει τον τρόπο διεξαγωγής των επιμέρους αλλαγών, λόγω της αλληλοδιείσδυσης εσωτερικών και διεθνών διαδικασιών μέσω της διαδικασίας της πολιτικής (Botcheva & Martin, 2001). Πιο συγκεκριμένα, το μοντέλο προσαρμογής υποσυστήματος αλλαγής (subsystem adjustment model), με την εισχώρηση νέων ιδεών και φορέων σε καθιερωμένα δίκτυα αναδιαμορφώνει την «εικόνα της φύσης» των συζητήσεων σχετικά με τις διαρροές, που μπορούν, είτε μέσω της “διασταύρωσης υποσυστήματος” να μην προκαλέσουν καμία μόνιμη αλλαγή της ιδιότητας του υποσυστήματος, είτε μέσω της “σύγκλισης υποσυστήματος” να επιφέρουν μακροπρόθεσμες ταλαντώσεις (Howlett & Ramesh, 2002: 35-37). Πρόκειται για την «αλλαγή παραδείγματος» μέσω της εισαγωγής νέων στοιχείων, ενώ τα “ομοιόστατα” συστήματα διακρίνονται σε: α) κλειστά δίκτυα με

εγγενή σταθερότητα πολιτικής ως άμεση απόρροια της ικανότητας των υφιστάμενων φορέων πολιτικής, αλλά και της αποτροπής νέων μελών καθώς και, β) τη συνήθη δομή ενός υποσυστήματος που περιέχει παράγοντες, όπως επί παραδείγματι το βέτο, που δημιουργεί νέους κρίσιμους υποτομείς με ειδικές ικανότητες η πόρους έναντι άλλων υποτομέων(Rayner, et al., 2001). Επίσης ο “ιστορικός θεσμισμός,” παρουσιάζει την αναδιαμόρφωση ως συνέπεια της «εξάρτησης από τη διαδρομή», δηλαδή των κρίσιμων μεταβολών, όπως στο παράδειγμα της «κρίσης του ευρώ 2010–2012»(Gocaj & Meunier, 2013: 239-240).

Τέλος, οι “θεωρίες της δημόσιας γνώμης,” μπορούν να προκαλέσουν αλλαγές, διότι στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, οι άνθρωποι επηρεάζουν την ΕΕ, είτε λόγω των δικών τους μεμονωμένων εμπειριών, είτε εξαιτίας της έμμεσης έκθεσης τους σε πληροφορίες που προσφέρονται, είτε διαμέσου διαλόγου με άλλα άτομα η διάδοσης μέσω των μέσων ενημέρωσης(Visser, Holbrook & Krosnick, 2008: 129). Με άλλα λόγια, η αλληλεξάρτηση των ευρωπαϊκών οικονομιών και η σημασία του «ποιος κυβερνά την Ευρώπη», επηρεάζει άμεσα τη λειτουργία των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης(ΕΕ). Επιστρέφοντας στις θεωρίες της ένταξης, ο “φιλελεύθερος διακυβερνητισμός,” ανάμεσα στα δύο επίπεδα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αναγνωρίζει τους εγχώριους παράγοντες, λόγω των συμφερόντων να επηρεάσουν παριστάνοντας το «πρώτο επίπεδο» της τελικής διαμόρφωσης των προτιμήσεων των κυβερνήσεων κατευθυνόμενες από τον οδηγό των «εγχώριων οργανωμένων οικονομικών τους συμφερόντων»(Moravcsik, 1995). Ενώ η “νεολειτουργική θεώρηση,” κινείται παρόμοια μέσω της πολιτικοποίησης ζητημάτων της ΕΕ θέτοντας στο προσκήνιο την κοινή γνώμη που είναι απόλυτα συνυφασμένη με την “Μεταλειτουργική θεωρία,” που την εντάσσει στο ευρύτερο πλαίσιο της περιφερειακής ολοκλήρωσης. Επιπρόσθετα, η μετάβαση από την «κατανομική λογική» στη «λογική ταυτότητας» της ολοκλήρωσης επικυρώνεται μέσω του “ωφελμιστικού μοντέλου και περί ταυτότητας προσέγγισης.” Επί παραδείγματι, η κρίση του ευρώ, οδήγησε στην αναζήτηση μιας «κοινής λογικής ταυτότητας», ενώ παράλληλα ώθησε τους ανθρώπους στην εφαρμογή ενός μοντέλου επαναπροσδιορισμού της ΕΕ που εδράζεται στη «λογική χρησιμότητας»(Hobolt & Wratil, 2015).

3.2 Τα δύο «πρόσωπα» της παγκοσμιοποίησης

Τα δύο «πρόσωπα» της Παγκοσμιοποίησης έγκεινται στην αντιπαράθεση μέχρι και σήμερα που αναφύεται στη συζήτηση περί μύθου και πραγματικότητας. Διαχωρίζοντας σε δύο κύριες κατηγορίες(με υπο-κατηγορίες) τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης: α) Νεοφιλελεύθεροι, β) Φιλελεύθεροι διεθνιστές, γ) Υποστηρικτές των θεσμικών μεταρρυθμίσεων και στον αντίποδα των αντιτιθέμενων της παγκοσμιοποίησης: α) Οπαδοί του Παγκόσμιου μετασχηματισμού, β) Οπαδοί του Κρατισμού και του Προστατευτισμού και γ) Ριζοσπάστες. Ωστόσο στο πλαίσιο του υποκεφαλαίου, η αντιπαράθεση διάκειται ανάμεσα σε όσους πιστεύουν ότι, υπάρχει παγκοσμιοποίηση που θα οριστούν εξαρχής ως οπαδοί της παγκοσμιοποίησης και σε εκείνους που θεωρούν ότι, όλη η συζήτηση περί παγκοσμιοποίησης είναι υπερβολική,

θα τους προσδιορίσουμε ως σκεπτικιστές. Παρά ταύτα, στον ακαδημαϊκό χώρο καμία περιγραφή της παγκοσμιοποίησης, δεν έχει αναγνωριστεί επίσημα ως κοινά αποδεκτή(Held & McGrew, 2007: 19).

- Για τους **σκεπτικιστές**, ο ίδιος ο όρος «παγκοσμιοποίηση» δεν είναι ικανοποιητικός. Τι το «παγκόσμιο» έχει η παγκοσμιοποίηση; ρωτούν (Hirst, 1997). Για ποια παγκοσμιοποίηση μιλάμε; Η εμπειρική τους παρατήρηση, όσον αφορά τις σύγχρονες τάσεις αυτού του φαινομένου, σχετίζεται με την περίοδο, όπου αρκετοί ιστορικοί της οικονομίας την είχαν χαρακτηρίσει, ως «belle époque» της διεθνούς αλληλεξάρτησης και συγκεκριμένα το διάστημα από το 1890 έως το 1914(Gordon, 1988 και Jones, 1995 και Hirst, 1997). Με αποτέλεσμα να παρατηρείται όχι μια διαδικασία παγκοσμιοποίησης, αλλά διεθνοποίησης, μέσω της καθιέρωσης ολοένα και περισσότερων δεσμών μεταξύ ξεχωριστών εθνικών οικονομιών ή κοινωνιών, καθώς και περιφερειοποίησης, δηλαδή γεωγραφικής ομαδοποίησης των διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών ανταλλαγών(Ruigrok & Tulder, 1995 και Hirstand Thompson & Rugman, 2001). Σε αυτή τη συζήτηση υποστήριξαν ότι, η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί ένα καινούριο φαινόμενο και κατά επέκταση, ούτε και οι αντίστοιχες διαδικασίες που περιγράφονται δεν είναι πολύ παγκόσμιες(Hirst & Thompson, 1996). Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τους σκεπτικιστές, η παγκοσμιοποίηση είναι μια ιδεολογική αντίληψη όσων έχουν συμφέροντα από την ελεύθερη αγορά και γι' αυτό την προωθούν, επιθυμώντας την αποδιάρθρωση των συστημάτων πρόνοιας και τη δραστική μείωση των κρατικών δαπανών(Γκίντενς, 2002: 42). Ωστόσο, υπογραμμίζουν το σημαντικό ρόλο των εθνικών κρατών που παράλληλα αποτελούν και φορείς των διακρατικών διαδικασιών της παγκοσμιοποίησης. Ενώ, για αυτούς η παγκόσμια οικονομία είναι διεθνοποιημένη και τριαδική παρά παγκόσμια (Osterhammel & Petersson 2005). Ακόμη, επισημαίνουν τον καιρίο ρόλο της εθνικής ταυτότητας, λόγω της λαϊκής παράδοσης, κάτι που οι παγκόσμιες ταυτότητες, δεν μπορούν να αντικαταστήσουν(Martel, 2007). Συνεπώς, οι σκεπτικιστές τείνουν να μιλάνε για το μύθο που περιβάλλει τον όρο της παγκοσμιοποίησης θεωρώντας τη συζήτηση περί παγκοσμιοποίησης «απλώς...λόγια»(Γκίντενς, 2002: 41). Ειδικότερα χρησιμοποιούν τους όρους της "αμερικανοποίησης," λόγω της ισχύος της και του "εκ δυτικισμού" εξαιτίας των τάσεων επιρροής του σε όλο τον κόσμο. Σε αυτό το πλαίσιο, μεγάλο μέρος μελετών τονίζει ότι, ο κόσμος έχει «συρρικνωθεί» οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά, καθώς οι παγκόσμιες αυτοκρατορίες έχουν παραχωρήσει τη θέση που κατείχαν στα εθνικά κράτη, ενώ η πλειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού, δεν διαθέτει πρόσβαση στα οφέλη της οικονομικής ανάπτυξης(Hoogvelt, 2001). Τέλος, ακραίες θεωρήσεις περιγράφουν έναν «Κόσμο χωρίς Σύνορα»(Ohmae, 1990) όπου: η παγκόσμια οικονομία «καταπίνει» τόσο τους καταναλωτές όσο και τις επιχειρήσεις και σχεδόν εξαφανίζει τα εθνικά σύνορα.

- Αντιθέτως **οι οπαδοί της παγκοσμιοποίησης** αναπτύσσουν μια θεωρία, όπου η εξουσία και οι τρόποι διάχυσης της διαδραματίζουν τον πρωτεύον ρόλο. Στη νεωτερική εποχή εν όψει του 21^{ου} αιώνα, η συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση, συγκροτεί ένα νέο επιστημολογικό παράδειγμα των κοινωνικών επιστημών εν γένει, ορίζοντας την παγκοσμιοποίηση, ως «πολλαπλή διασύνδεση κρατών και κοινωνιών σε παγκόσμια κλίμακα», χωρίς ωστόσο να αντικατοπτρίζει την ουλσιανή αρμονία των παγκόσμιων συμφερόντων(Μακρής, 2002: 68-69). Το κεντρικό αξίωμα των οπαδών είναι, η παρακμή της εθνικής κυριαρχίας και η ανάδειξη μιας νέας παγκόσμιας κουλτούρας(Μακρής, 2002: 72). Με άλλα λόγια, η διερεύνηση της κλίμακας στην οποία οργανώνεται και ασκείται η εξουσία, η οποία δε συμπίπτει χωρικά με τις εντοπιότητες. Επίσης, απορρίπτουν τη θέση ότι, αποτελεί συνώνυμο της αμερικανοποίησης, ή του δυτικού ιμπεριαλισμού. Όμως, δε διαφωνούν ότι, η θεωρία τους, εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ισχυρών οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων της Δύσης(Held & McGrew, 2004: 24). Ακόμη, διακρίνουν την παγκοσμιοποίηση από την περιφερειοποίηση και την τοπικοποίηση, λόγω του διαπεριφερειακού η διηπειρωτικού επιπέδου των δραστηριοτήτων της. Η επιχειρηματολογία τους σχετίζεται με το αξίωμα ανάρτησης ότι, η παγκοσμιοποίηση σηματοδοτεί αποκλειστικό φαινόμενο του σύγχρονου κόσμου, αλλά η ευρύτερη κατανόηση του επιτυγχάνεται βάσει των μακροαίωνων τάσεων των παγκόσμιων ιστορικών εξελίξεων. Πιο συγκεκριμένα, οι οπαδοί της παγκοσμιοποίησης(Globalists) διακρίνονται σε τρεις σχολές διεθνολογικής σκέψης:

α) Οι **φιλελεύθεροι θεωρητικοί της αλληλεξάρτησης**, οι οποίοι περιγράφουν στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, τη στενή διασύνδεση σε οικονομικό και πολιτιστικό επίπεδο μεταξύ των κοινοτήτων, ενώ η υποκατηγορία των νεοιδεαλιστών, εκφράζει ενστάσεις σχετικά με την παγκοσμιοποίηση εκ των άνω, η οποία δεν οδηγεί στην παγκόσμια ολοκλήρωση, αφότου η κοινωνική ολοκλήρωση περιθωριοποιείται.

β) Η **μαρξιστική προσέγγιση**, συγκροτεί μια αφήγηση μιας ιστορίας παγκοσμιοποίησης απόλυτα συνδεδεμένης με τον καπιταλισμό. Ειδικότερα μέσω του καπιταλισμού, η παγκοσμιοποίηση ευνοεί την ανάπτυξη νέων μηχανισμών, όπως επί παραδείγματι ο ΠΟΕ, G7, G20, αντικαθιστώντας την αίγλη των προγενέστερων αποικιακών αυτοκρατοριών.

γ) Το **ρεαλιστικό παράδειγμα**, προτάσσει τον πολιτικό ρεαλισμό, όπου η ηγεμονία κυριαρχεί και δη μέσω των ισχυρότερων κρατών που επιδιώκουν ολοένα και περισσότερο ανοιχτές αγορές. Ειδικότερα από το 1980, το ρεαλιστικό παράδειγμα εκπροσωπείται μέσω της επικράτησης της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας των ΗΠΑ που υποστηρίζει ότι, στην περίπτωση που καταρρεύσει αυτόματα θα παύσει να υφίσταται «το παγκοσμιοποιημένο διεθνές σύστημα» (Κουσκουβέλης, 1995: 101, στον Μακρής, 2002: 71-72).

Ενώ σε μια ευρύτερη κατηγορία, μπορούν να προσδιοριστούν οι οπαδοί της παγκοσμιοποίησης γύρω από τον όρο των **υπερ-παγκοσμιοποιητών**(Held et al., 1999), που είναι η πιο αισιόδοξη παγκόσμια θεώρηση της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης, που επισημαίνει τις θετικές συνέπειες, όπως η οικονομική ανάπτυξη, άνοδος της ευημερίας και η εξάπλωση της δημοκρατίας. Θεωρεί ότι, η παγκόσμια οικονομία μείωσε την εθνική κυριαρχία του τόπου, λόγω της αυξημένης κινητικότητας κεφαλαίων, των πολυεθνικών εταιρειών ως απόρροια της οικονομικής αλληλεξάρτησης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα ανάλογων πολυεθνικών εταιρειών είναι η Coca-Cola, McDonalds, News Corporation(Thompson, 1995 και McChesney, 1999 στον Martell, 2007: 173-196). Παράλληλα, εξετάζει το ρόλο του έθνους, ως προς το πλαίσιο της μείωσης των εξουσιών του, αλλά και την εξάλειψη «της ιδέας του κράτους πρόνοιας», λόγω της θεσμικής παγκοσμιοποίησης και δη μέσω των διεθνών οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η Παγκόσμια Τράπεζα και η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) που έχουν διαμορφώσει μια «*νέα οικονομική τάξη*», η οποία πρέπει να τηρείται από τα εθνικά κράτη(Thomas, 2007: 84-107).

Τοποθετήσεις και οι Μετασχηματιστές

Σε αυτή τη διχοτόμηση περί δυο στρατοπέδων οι Pritchett, L. (1998), Rodrik, D. (1998), Bradford, S., & Lawrence, R. Z. (2004), Irwin, D. A. (2000), Devarajan, S. (2020), θέτουν το ερώτημα «*εάν η παγκοσμιοποίηση έχει πάει πολύ μακριά;*». Σε αυτό φαίνεται να απαντάει ο James Rosenau(2003) μεταξύ άλλων υπογραμμίζοντας τη διττή φύση της παγκοσμιοποίησης, καθώς αφενός, δημιουργεί «*απομακρυσμένες αντιλήψεις*» και παράδοξα οδηγεί στον πολλαπλασιασμό απειλών(π.χ. οικονομική κρίση, πρόσφυγες, τρομοκρατία). Αφετέρου, συντελεί στην περαιτέρω ανάπτυξη ευκαιριών(π.χ. με διοργανωτές οργανώσεων, κοινωνικά κινήματα, και υπερεθνικά δικαστήρια για εγκλήματα, εκ νέου ανθρωπισμού η ατομικών ελευθεριών). Πέρα από αυτό ο Simone Weil(2009: 182-215), επισημαίνει τη φύση της δύναμης, η οποία κινείται περισσότερο προς την υποταγή, ενώ χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα ιδρύματα, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα, υποσκάπτοντας οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα με προσχηματική επιδίωξη το «*γενικό τόκο*»(Simone, 2009: 305). Παρά ταύτα, σύμφωνα με τον ίδιο η παγκοσμιοποίηση πρέπει να χαρακτηριστεί και «*ως μια δύναμη που έφερε τόσο καλό*» οριζόμενο ως η ανάπτυξη των «*αναπτυσσόμενων χωρών*»(Simone, 2009: 102). Αντίθετα, ο Stiglitz J.(2018: 335), παραθέτει ότι, η παγκοσμιοποίηση «*μπορεί να είναι μια δύναμη για το καλό*», υπό την ευρύτερη διάσταση. Αντίθετα κατά τον Bourdieu, P.(1998: 34) η παγκοσμιοποίηση είναι «*ένας μύθος με την ισχυρή έννοια της λέξης, ένας ισχυρός λόγος, μια δυναμική πηγή, μια ιδέα που έχει κοινωνική δύναμη, που περιέχει πίστη*», συγκροτώντας «*το κύριο όπλο στις μάχες ενάντια στα κέρδη του κράτους πρόνοιας*» ενώ ο Giddens(2013: 64) προσθέτει στο έργο του, «*The Consequences of Modernity*» την απόπειρα κατασκευής μιας «*θεωρίας παγκοσμιοποίησης*» ορίζοντας τον όρο, ως την «*εντατικοποίηση των παγκόσμιων κοινωνικών σχέσεων*», που η παγκοσμιοποίηση είναι δυνητικά χωρίς αποκλεισμούς, αλλά κυριαρχεί μια τάση αποτύπωσης, αποσυναρμολόγησης και συμπίεσης χώρο-χρόνου, όπου τα εθνικά κράτη χάνουν τον έλεγχο έναντι των

παγκόσμιων επικοινωνιών, κεφαλαιακών ροών, νέων φιλοδοξιών και ούτω καθεξής, ενώ ο «τοπικός μετασχηματισμός είναι μέρος της παγκοσμιοποίησης»(Giddens, 2013: 76–78). Πιο συγκεκριμένα, κατά τους Held et al.(1999: 7), «οι παγκόσμιοι μετασχηματισμοί και οι σύγχρονες διαδικασίες της, δημιουργούν έναν κόσμο στον οποίο δεν υπάρχει πλέον σαφής διάκριση μεταξύ διεθνών, εσωτερικών και εξωτερικών υποθέσεων». Σε κάθε περίπτωση το μόνο σίγουρο είναι ότι, η παγκοσμιοποίηση έχει γίνει κλισέ, ακόμη και εάν οι χρήστες της λέξης διαφωνούν μερικές φορές και επιθετικά για τις συνέπειές της(Srinivasan, 2002). Αποδεικνύεται ότι, ως ένα παλιό φαινόμενο λειτουργεί εδώ και αιώνες(Gruzinski, 2004). Συγκεκριμένα στο βιβλίο, ο «Κόσμος είναι Επίπεδος»(Thomas L. Friedman, 2005) περιγράφεται η σύγχρονη μετεξέλιξη της παγκοσμιοποίησης ως: η ενδυνάμωση των ατόμων να δρουν σε παγκόσμια κλίμακα και να καινοτομούν χωρίς να μεταναστεύουν. Μολονότι, κατά τον Friedman(2005) διανύουμε την «τρίτη φάση της παγκοσμιοποίησης των ανθρώπων». Ωστόσο, μέρος της βιβλιογραφίας καταγγέλλει ότι, δεν μιλάμε για την παγκοσμιοποίηση, αλλά για την εφαρμογή σε μια νομιμοποιητική βάση του φιλελεύθερου σχεδίου για τον κόσμο, δηλαδή για τη δημιουργία μιας παγκόσμιας ελεύθερης αγοράς. Παράλληλα, ενισχύονται οι ισχυρισμοί περί εγκαθίδρυσης ενός αγγλο-αμερικανικού καπιταλισμού στις κυριότερες οικονομικές περιοχές του πλανήτη(Callinicos et al. 1994, Gordon 1988, Hirst 1997 & Hoogvelt, 1997). Εν αντιθέσει, σύμφωνα με τον Rodrik, D.(1997: 20-21), ο διάλογος είναι «αβάσιμος» και «κουφός», καθώς εμπεριέχει λίγη γνώση σχετικά με την ποιότητα της συζήτησης, για την παγκοσμιοποίηση παρά λογικές εξηγήσεις.

Σε αυτή τη διχοτόμηση, οι Held et al.,(1999: 10) προσθέτουν μια τρίτη κατηγορία, αυτή των «μετασχηματιστών» στο διάλογο μεταξύ «υπέρ-παγκοσμιοποιητών» και «σκεπτικιστών». Για την ακρίβεια για τους μετασχηματιστές, η παγκοσμιοποίηση είναι το «*άθροισμα της χώρο-χρονικής διάστασης, δηλαδή της επεκτατικότητας*»(σελ. 79), ταχύτητας, έντασης, αλλά και της οργανωσιακής δομής, μέσω των υποδομών της θεσμοποίησης, διαστρωμάτωσης και των μοντέλων αλληλεπίδρασης. Εναλλακτικά, ο «*μετασχηματισμός στη χωρική οργάνωση κοινωνικών σχέσεων και συναλλαγών*»(McGrew, 1999: 8-17). Ακόμη, διακρίνουν τη «*διάχυτη παγκοσμιοποίηση*», λόγω του ποσοστού υψηλής έκτασης, έντασης, ταχύτητας, αλλά και του χαμηλού αντίκτυπου έναντι της «*λεπτής παγκοσμιοποίησης*», που διακρίνεται για την υψηλή εκτατικότητα, τη χαμηλή ένταση, ταχύτητα και πρόσκρουση. Ωστόσο, δεν προσδιορίζουν με σαφήνεια τις επιπτώσεις σε μια πολιτική ανάλυση, καθώς δεν είναι σαφές, τι διαφορά θα επιφέρουν(Michael, 2003: 12). Για μια επιμέρους συνοπτική ανάλυση που παρουσιάζει καίρια ερωτήματα και δίνει απαντήσεις μέσα από τη διχοτόμηση, υπό το πρίσμα διαφορετικών εννοιολογικών τοποθετήσεων στον πυρήνα ομοφωνίας και αμφισβήτησης, δείτε τον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 4. Σύγκριση θέσεων και βασικά ερωτήματα περί παγκοσμιοποίησης

Ομοφωνία(Consensus)	Αμφισβήτηση(Controversy)
<p>• Η παγκοσμιοποίηση διαμορφώνεται από την τεχνολογική αλλαγή, λόγω της έκρηξης των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ).</p> <p>• Χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση, από το 1980- παγκόσμιο μάρκετινγκ, εμπόριο, καθιέρωση παγκόσμιων επωνυμιών.</p> <p>• Περιλαμβάνει την αναδιαμόρφωση των καταστάσεων. π.χ. η νέα οικονομία, το ηλεκτρονικό εμπόριο και το dot.com.</p> <p>• Συνδυασμένη επιταχυνόμενη παγκοσμιοποίηση έρχεται σε ένα πακέτο μαζί με την πληροφοριοποίηση, την ευελιξία και την απορρύθμιση.</p> <p>• Από το 1960: Συνδυάζεται με την περιφερειοποίηση με σημαντικότερο εκπρόσωπο την ΕΕ.</p> <p>• Είναι άνιση.</p> <p>ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΟΠΑΔΩΝ</p> <p>• Δεν αποτελεί συνώνυμο της αμερικανοποίησης ή του δυτικού Ιμπεριαλισμού. Ωστόσο εξυπηρετεί τις ισχυρές οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις της Δύσης.</p> <p>• Ταυτίζεται με διαδικασίες που υλοποιούνται σε διαπεριφερειακό η διηπειρωτικό επίπεδο (Geyer & Bright 1995).</p>	<p>• Η παγκοσμιοποίηση είναι ουσιαστικά οικονομική ή πολυδιάστατη;</p> <p>Πολυδιάστατη-πολυεπιστημονική ανάλογα με το πρίσμα που αναλύεται.</p> <p>• Τι είναι η «παγκοσμιοποίηση»;</p> <p>Η παγκοσμιοποίηση είναι μια αντικειμενική, εμπειρική διαδικασία της αυξανόμενης οικονομικής και πολιτικής συνδεσιμότητας, μια υποκειμενική διαδικασία που ξεδιπλώνεται στη συνείδηση, ως συλλογική επίγνωση της αυξανόμενης παγκόσμιας διασύνδεσης και μιας σειράς από συγκεκριμένα έργα που η παγκοσμιοποίηση επιδιώκει.</p> <p>• Είναι η παγκοσμιοποίηση μια πρόσφατη ή μακροπρόθεσμη ιστορική διαδικασία;</p> <p>Σαν ορόσημο το 1970....</p> <p>α) Οικονομικά 1970s> MNCs, τράπεζες, παγκόσμια εταιρία, κόσμος τεχνολογιών, παγκόσμιος καπιταλισμός.</p> <p>β) Πολιτιστικές μελέτες 1970s> Μέσα μαζικής ενημέρωσης, ΤΠΕ, παγκόσμιο χωριό, κόσμος CNN, διαφήμιση, McDonaldization, κατανάλωση, υβριδισμός.</p> <p>γ) Πολιτική επιστήμη, 1980> Διεθνοποίηση Ανταγωνιστικά κράτη, μετα-διεθνή κράτος. Κοινωνική διεθνής πολιτική, κινήσεις σχέσεων, INGOs παγκόσμια κοινωνία των πολιτών.</p> <p>δ) Γεωγραφία 1900> Χώρος και τόπος, παγκόσμια τοπική διαλεκτική, σχετικοποίηση παγκοσμιοποίηση της απόστασης.</p> <p>ε) Κοινωνιολογία 1800> Νεωτερικότητα, Καπιταλισμός, εθνικά κράτη, εκβιομηχάνιση.</p> <p>ζ) Φιλοσοφία 1700s> Παγκόσμια αντανάκλαστικότητα, πλανητική ηθική, καθολική ηθική.</p> <p>η) Πολιτική οικονομία 1500s> Καπιταλισμός, παγκόσμια αγορά.</p> <p>θ) Ιστορία, 5000 π.Χ.> Διαπολιτισμικό εμπόριο, παγκόσμια ροή, παγκόσμιες ανθρωπολογικές τεχνολογίες, παγκόσμια οικουμενική. Κλίμακα διεύρυνσης των θρησκειών. Εξέλιξη της συνεργασίας.</p> <p>ι) Οικολογία, 5000 π.Χ.> παγκόσμια οικολογία, διαστημόπλοιο γη,</p>

<p>Όμως υπάρχει διάκριση μεταξύ παγκοσμιοποίησης(περιφερειοποίησης και τοπικοποίησης).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σχέσεις ρευστές, αλλά ταυτόχρονα δυναμικές, μη ιεραρχική δομή. • Ιστορική τοποθέτηση: αξιοποίηση της ιστορίας στο πλαίσιο «μακράιωνων ιστορικών μεταβολών», δεν συνιστά αποκλειστικό φαινόμενο του σύγχρονου κόσμου. • Οι παγκόσμιες αλλαγές μεταμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τις οργανωτικές αρχές της ζωής και της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων, στην τριαδική βάση: <ol style="list-style-type: none"> α) Τα παγκόσμια Δίκτυα Παραγωγής β) Παγκόσμια δίκτυα Τρομοκρατίας γ) Διεθνή Καθεστώτα οικονομικής ρύθμισης. • Λόγω της υπέρβασης των εθνικών ορίων δημιουργείται η πρόκληση στην αρχή της εδαφικής ακεραιότητας, στην οποία στηρίζονται τα σύγχρονα κράτη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σύνδεση μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών δραστηριοτήτων με τα εθνικά σύνορα. • Το έδαφος δεν τερματίζεται, αλλά εκ νέου αναδιαμορφώνεται με την εμφάνιση «νέων παγκόσμιων περιοχών και πόλεων». • Η εξουσία δεν συμπίπτει χωρικά με τις εντοπιότητες(τα χωρογλωσσικά περιβάλλοντα), όπου γίνεται άμεσα αντιληπτή. Εμφανίζεται αντιστοιχία σχέσεων εξουσίας με τη δυναμική της παγκοσμιοποίησης και άμεσες συνέπειες στην πολιτική και τα 	<p>παγκόσμιος κίνδυνος ολοκλήρωσης των οικοσυστημάτων.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Υπάρχει παγκοσμιοποίηση ή είναι ρητορική «globaloney»; <p>Σύμφωνα με τη θέση του Grahame Thompson(1996) η «ρητορική της παγκοσμιοποίησης» ή «globaloney» πρέπει να επικριθεί για διάφορους λόγους. Το βασικό του επιχείρημα είναι, ότι πριν απο το 1914, η παγκόσμια οικονομία διεθνοποιήθηκε περισσότερο απο ότι σήμερα.</p> <p>Α) Η περίοδος του νέου ιμπεριαλισμού και της «Belle Epoque» 1870-1914, διαμορφώθηκε απο τον εδαφικό ιμπεριαλισμό.</p> <p>Β) 1870—1914, διεθνοποίηση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Γ) «παγκοσμιοποίηση» προσαρμόζεται και ερμηνεύεται στα πλαίσια λήψης αποφάσεων των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ.</p> <p>Δ) Οι ΗΠΑ δεν πρέπει να θεωρούνται ως μια ενιαία μονάδα. Εξωτερικά συγκροτούν υπερδύναμη που καθοδηγεί την παγκόσμια εκμετάλλευση και είναι υπεύθυνοι για τον τελικό χειρισμό Διεθνών Οικονομικών φορέων. Απο την άλλη, αναγκάζονται να περιοριστούν, λόγω της «παγκοσμιοποίησης»(Milner 1998).</p> <p>Ε) νεοφιλελευθερισμός δεν είναι ένα ομοιογενές η συνεκτικό έργο.</p> <p>Ζ) συναίνεση της Ουάσινγκτον έχει διαλυθεί.</p> <p>Η) 11.9.2001, αλλαγή της στάσης των ΗΠΑ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Είναι η παγκοσμιοποίηση νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός; <p>Ποικίλες κατευθύνσεις έγκειται στο σημείο τομής εκδημοκρατισμού της παγκοσμιοποίησης.</p> <p>Κοινωνικά φόρουμ, όπως το Διεθνές Φόρουμ για την Παγκοσμιοποίηση επαναπροσδιορίστηκαν ως αντί- κινήματα παγκοσμιοποίησης. Αργότερα εμφανίστηκε η ρητορική της εναλλακτικής δημοκρατικής η χωρίς αποκλεισμούς παγκοσμιοποίησης(Nederveen Pieterse, 2001α).</p> <p>Οι αντι- παγκοσμιοποιητές, θεωρούν την παγκοσμιοποίηση περισσότερο μόδα-ψευδαίσθηση και απορρίπτουν τους ισχυρισμούς του νεοφιλελευθερισμού καθώς υπογραμμίζουν, ότι «η παγκόσμια οικονομία της αγοράς λειτουργεί προς όφελος του Πρώτου Κόσμου, ιδιαίτερα ως ήδη «πλούσιος στις καπιταλιστικές δημοκρατίες»(Jan-Erik Lane, 2008: 3).</p>
---	---

εθνικά κράτη(Held & McGrew).

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΓΟΡΑ

Διαμάχη ανάμεσα σε νέο-φιλελεύθερους και αντι-παγκοσμιοποιητές(Aaron Wildavsky).

Α) Χρυσή ευκαιρία για τον Τρίτο Κόσμο:

Σύμφωνα με τον J. Bhagwati:

Λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες δεν μπορούν να πλουτίσουν, αν δεν παγκοσμιοποιηθούν και ειδικότερα πρέπει να παγκοσμιοποιήσουν τους δικούς τους χρηματοοικονομικούς τομείς. Η χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση, δεν είναι επιλογή: πρέπει να είναι το επίκεντρο, η επόμενη μεγάλη παγκοσμιοποίηση.

Η παγκόσμια αγορά χωρίς περιορισμούς απο τους κρατικούς κανονισμούς και εμπορικά εμπόδια, μεγιστοποιούν τη συνολική χρησιμότητα και τα συνολικά κέρδη η τα πλεονεκτήματα κατανέμονται και αυτό λειτουργεί προς όφελος κυρίως του Τρίτου Κόσμου.

Αίνιγμα Ενέργειας-Οικολογίας?

Νεοφιλελευθερισμός ή η αντί-παγκοσμιοποίηση γίνεται η κυρίαρχη ιδεολογία του εικοστού πρώτου αιώνα.

Η περιφερειοποίηση συνιστά απάντηση στην αντιστάθμιση της πορείας του «*Juggernaut*», αλλά δεν είναι πανάκεια λύση ενάντια στις επιπτώσεις του γρίφου ενέργειας-περιβάλλοντος.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ- Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

Η πηγή φτιάχτηκε από το συγκερασμό των δεδομένων των (Pieterse, 2009: 7-22) και (Held & McGrew, 2004: 23-29) και συμπληρωματικά της (Lane, 2016).

3.2.1 Το μοντέλο της ΕΕ και οι συνέπειες της παγκοσμιοποίησης

Ανάλογα με την ανάγνωση της έννοιας της παγκοσμιοποίησης προκύπτουν και οι αντίστοιχες συνέπειες. Ωστόσο, όπως κάθε σχέση που αναπτύσσεται έχει κάποιο κόστος, αλλά και όφελος, έτσι και η παγκοσμιοποίηση ανάλογα. Το δίλλημα περί καλής ή κακής παγκοσμιοποίησης συνιστά ένα αρκετά επιφανειακό προσδιορισμό ενός φαινομένου τέτοιου βεληγεκούς με υπερεθνικές διαστάσεις. Όπως και το επιχείρημα πολλών φιλοσόφων, διεθνολόγων που θέτουν στα βιβλία τους, το ερώτημα περί καλής η κακής φύσεως του ανθρώπου. Σίγουρα ας επισημάνουμε ότι, οι παγκόσμιοι μετασχηματισμοί και αντίστοιχα η επίδραση σε όλες τις όψεις της ζωής μας, τόσο σε παγκόσμιο, όσο και σε καθημερινό επίπεδο ζωής, οδηγούν στο διττό συμπέρασμα αυτού του φαινομένου σε μια περίοδο μετασχηματισμού.

Ενδεχομένως η λέξη παγκοσμιοποίηση να μην είναι ιδιαίτερα ελκυστική ως προς τη χρήση της, δημιουργώντας ένα κύμα υποστηρικτών και αντίστοιχα αντιμάχων. Ανάμεσα στους σκεπτικιστές και τους ριζοσπάστες ενυπάρχει η αρμονική συμφωνία της κοινής παραδοχής της παγκόσμιας εξάπλωσης του όρου. Χαρακτηριστικά στη Γαλλία, χρησιμοποιούν τη λέξη “mondialisation.” Στην Ισπανία, και τη Λατινική Αμερική ονομάζεται “globalizacion,” ενώ οι Γερμανοί, χρησιμοποιούν τη λέξη “Globalisierung”(Γκίντενς, 2002: 40). Κατά επέκταση, η ύπαρξη του όρου είναι αδιαμφισβήτητη, το ερώτημα τίθεται, ως προς τα μέσα-θεσμούς υλοποίησης του.

Από τη μία πλευρά, η παγκοσμιοποίηση ωφελεί, διότι δημιουργεί ένα δίκτυο παγκόσμιας εμβέλειας διευκολύνοντας πολλές πτυχές της ζωής μας, όπως το εμπόριο, τις μετακινήσεις και τη διάδοση πληροφοριών. Συγκεκριμένα η ανάπτυξη της επικοινωνίας και της τεχνολογίας των επικοινωνιών επιτρέπει την εύκολη μεταφορά πολιτικών και πολιτιστικών ιδεολογιών και ιδεών σε παγκόσμια κλίμακα. Στα πλαίσια της ΕΕ υλοποιείται η εξυπηρέτηση του κριτηρίου της εκχώρησης των εθνικών δικαιωμάτων κυριαρχίας προς όφελος του κοινού καλού της Ένωσης. Τα προνόμια του ελεύθερου εμπορίου της ΟΝΕ, της κοινής ατζέντας με ευρύτερες αλλά και εξειδικευμένες πολιτικές αποτελούν μερικά παραδείγματα της. Επίσης, διαμορφώνει ένα κοινό πλαίσιο αντιμετώπισης και βελτίωσης τομέων, όπως η εκπαίδευση, η ασφάλεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.α.

Από την άλλη πλευρά, αποτελεί τη βασική αιτία αναβίωσης τοπικιστικών πολιτιστικών ταυτοτήτων, ευρωσκεπτικιστών-λαϊκιστικών ιδεολογιών σε πολλά μέρη του κόσμου και κατά συνέπεια της δημιουργίας ανισοτήτων και διχογνωμιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί, «γιατί οι Σκωτσέζοι επιδιώκουν μεγαλύτερη ανεξαρτησία στο Ηνωμένο Βασίλειο»(Γκίντενς, 2002: 47). Επιπλέον, δημιουργούνται αναπόφευκτα και πλευρικές πιέσεις μεταξύ των χωρών, με αποτέλεσμα να προκαλείται η ανάδυση νέων πολιτιστικών και οικονομικών ζωνών τόσο μεταξύ τους, όσο και μέσα στα έθνη. Τέτοια παραδείγματα είναι η περιφέρεια του Χόνγκ-Κόνγκ,

η Βόρεια Ιταλία και η Σίλικον Βάλλεϋ στην Καλιφόρνια(Γκίντενς, 2002: 48). Επίσης, στα αρνητικά συγκαταλέγεται, η άνιση ανάπτυξη που προάγει και ειδικότερα σε περιοχές εκτός της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής. Η έντονη δυσαρέσκεια οφείλεται, είτε στην “εκ’δυτικοποίηση,” είτε στον “εξ’αμερικανισμό,” που υφίστανται χώρες με τόσο διαφορετική νοοτροπία. Στη βάση αυτή αναπτύσσεται η καταστροφική οπτική των τοπικών πολιτισμών, αλλά και η διεύρυνση των ανισοτήτων χωρίζοντας τον κόσμο δυικά σε πλούσιο Βορρά και φτωχό Νότο. Επιπρόσθετα, η πτωτική τάση των εθνικών πολιτικών συνόρων και της γεωγραφικής απόστασης οδηγεί σε μια πολύπλοκη αλληλεξάρτηση και συνεπώς στον οικονομικό άξονα καταλήγει σε μια καταστροφική αλληλέπλληλη σύνδεση γεγονότων, όπως επί παραδείγματι κρίσεις χρηματιστηρίων και βαθύτερα η μετεξέλιξη τους, σε κρίσεις αξιακών θεμελίων. Τίθεται σε αυτό το σημείο το ερώτημα: *‘Για ποια Ευρώπη μιλάμε;’*

Επιπλέον, μια ακόμη παρενέργεια της παγκοσμιοποίησης έγκειται στον περιορισμό των ελευθεριών και των δικαιωμάτων και κατά άμεση συνέπεια στην υποβάθμιση της δημοκρατίας. Άλλωστε, κατά τη διάρκεια του πρώτου σταδίου διαμόρφωσης της μετα-διπολικής τάξης πραγμάτων το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης συνδέθηκε μεταξύ άλλων με εύλογα αιτήματα για εκδημοκρατισμό καθεστώτων σε διαδικασία μετάβασης(Huntington, 1991, Nikolovska & Sundac, 2002). Αρχικά αν και προωθήθηκε η Αμερικανική ισχύς στο διεθνές γίγνεσθαι, στη συνέχεια μετά την 11/9/2001, τα δεδομένα μεταβλήθηκαν μέσω της εμφάνισης μιας Ευρώπης, που αδυνατεί να διαμορφώσει μια συγκροτημένη συλλογική απάντηση στο παγκόσμια φύσεως πρόβλημα της «Διεθνούς Τρομοκρατίας». Παράλληλα το μεγαλύτερο διακύβευμα της υπόκειται στο μέλλον της Ευρώπης, που συνδέεται άρρηκτα με την «υφή της παγκοσμιοποίησης και τις επιπτώσεις στα πεδία της πολιτικής, των οικονομικών και της κουλτούρας». Δηλαδή, σε οντολογικό επίπεδο δημιουργείται μια ασάφεια αν η ΕΕ με βάση την ομογενοποίηση του πολιτικού-οικονομικού και κοινωνικού συστήματος και της κυριαρχίας του νεο-φιλελευθερισμού, μπορεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης(Βοσκόπουλο, 2009: 276).

Συμπερασματικά, ως μην ξεχνάμε και την τρίτη ανάγνωση αυτού του πολύπλοκου φαινομένου που δεν είναι άλλη, από την τάση της *“ανάστροφης αποαποικιοποίησης”* όπου μη Δυτικές χώρες επηρεάζουν τις εξελίξεις του Δυτικού Κόσμου. Μεταξύ πολλών παραδειγμάτων αποτελεί και ο εκλατινισμός του Λος Άντζελες και η πώληση βραζιλιάνικων τηλεοπτικών προγραμμάτων στην Πορτογαλία (Γκίντενς, 2002: 52). Επίσης, οι συνέπειες στο εθνικό κράτος με την εκχώρηση όλων και περισσότερων δικαιωμάτων οδηγεί σε μια πλανητική κοσμοπολίτικη κοινωνία, όπου η παγκοσμιοποίηση αποκεντρώνεται από τον έλεγχο μιας ομάδας εθνών και ακόμα λιγότερο των μεγάλων επιχειρήσεων, ώστε οι επιπτώσεις να γίνονται αισθητές και στις δυτικές χώρες. Ως εκ τούτου, οι εναλλακτικοί όροι της παγκοσμιοποίησης βάσει αυτού του επιχειρήματος καταλήγουν να καταργούν την επιχειρηματολογία περί εκδυτικισμού και εξαμερικανισμού. Επιπρόσθετα, η ευρύτερη χρήση του όρου

της «ανισότητας» με την οποία η παγκοσμιοποίηση είναι συνυφασμένη, την καθιστά ανίκανη, να αποτελέσει οικουμενική διαδικασία που βιώνεται ομοιόμορφα σε ολόκληρο τον πλανήτη(Held & McGrew, 2007: 18).

Ωστόσο, το δίλημμα προσέρχεται στη διαμόρφωση μιας νέας παγκόσμιας τάξης, η οποία βρίθκει αβεβαιότητας και σπαράσσεται από ριζικές διαιρέσεις. Μέσα σε αυτές λοιπόν, πως μπορούμε να προσαρμοστούμε, ο άνθρωπος τι ρόλο διαδραματίζει και το σημαντικότερο στο χώρο της πολιτικής που γίνεται λόγος για συμφέροντα σε μια παγκόσμια κοινωνία, ποιανού συμφέροντα επιτελούμε και με τι κόστος; Το κριτήριο απάντησης σε αυτά τα θεμελιώδη ερωτήματα, έγκειται στην ανάγκη αναδόμησης των θεσμών και στη δημιουργία καινούργιων, ώστε να προσαρμοστούμε σε αυτό το νέο πλαίσιο διαμορφώνοντας το αύριο. Φυσικά συγκροτεί τον πυρήνα του διλήμματος, δηλαδή εάν η ΕΕ, θα ενδυναμωθεί ή απλά θα εξυπηρετήσει το σκοπό αυτό διαλυομένη προς μια παγκόσμια τάξη. Σε αυτό το σημείο ως υπογραμμίσουμε τη φόρμουλα που διατύπωσε ο Λιονέλ Ζοσπέν στο κέντρο Καντίντον Μεντές του Ρίο Ντε Τζανέιρο, τον Απρίλιο του 2001, «*το νόημα της παγκοσμιοποίησης θα εξαρτηθεί από τη χρήση που θα της κάνουμε*»(Lamy, 2003: 218).

3.3 Ιμπεριαλισμός

Η βιβλιογραφία στη διεθνή πολιτική οικονομία, παρουσιάζει την εναλλαγή των όρων «ιμπεριαλισμός» σε «παγκοσμιοποίηση» ενώ αναγνωρίζει ως συγγενείς έννοιες τον εθνικισμό, διεθνισμό, και αποικιοκρατία. Ο όρος ιμπεριαλισμός προέρχεται από το ρωμαϊκό “imperium”(Markoff, 2007: 609-14) η έχει καθιερωθεί με όρους, όπως “Pax Romana”(μιας ομοσπονδίας κρατών υπό μια ηγεμονία), η “Pax Britannica,” σηματοδοτώντας την κυριαρχία και τον πολιτικό έλεγχο σε έναν ή περισσότερους γείτονες-έθνη. Σύμφωνα με τον Tomlinson, η διανομή της παγκόσμιας δύναμης, που γνωρίζουμε μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ιμπεριαλισμός», ενώ η ίδια η ιδέα αποτελεί μέρος ενός σύγχρονου έργου σχετικά με την «ιθαγένεια» και τις συνδέσεις του «*να είσαι πολίτης του παγκοσμιοποιημένου χωριού*» και αντίστοιχα την «*προσαρμογή στις ανάγκες των παγκόσμιων αγορών*»(Köse, Şenses & Yeldan, 2007: 43).

Ε. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας ιμπεριαλισμού

3.4 Θεωρία Παγκόσμιου Συστήματος-Wallerstein

Η θεωρία εξάρτησης απέτυχε να εγκαθιδρυθεί επιστημολογικά μετά το 1950, καθώς δεν μπορούσε να εξηγήσει ποικίλες εξελίξεις, όπως η ραγδαία εξέλιξη των οικονομιών της Άπω Ανατολής. Ακόμη, η κρίση του σοσιαλιστικού κινήματος στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού και η πτώση του επαναστατικού μαρξισμού σε συνδυασμό με την κρίση του καπιταλιστικού συστήματος των ΗΠΑ, που επιδεινώθηκε με την πετρελαϊκή κρίση του 1973-75, οδήγησε στη δημιουργία μιας νέας θεωρίας, αυτής του Παγκόσμιου Συστήματος(Δαουτόπουλος, 2008: 48) Για μια συγκριτική μελέτη των βασικών χαρακτηριστικών δείτε τον πίνακα παρακάτω:

Ε. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας

3.5 Κρατικός μετασχηματισμός και θεσμική παγκοσμιοποίηση

Η μεγαλύτερη επιτυχία της παγκοσμιοποίησης είναι η ίδια η λειτουργία και η φύση των κρατών του 21^{ου} αιώνα, καθώς διαφέρει σημαντικά από τους προγενέστερους σχεδιασμούς του συστήματος του 20^{ου} αιώνα. Ειδικότερα, έχουμε μεταβεί από τις συνθήκες της Βεσφαλίας και του Όσναμπρουκ(1648) στη σύγχρονη πολιτική σκηνή και δη στη μεταβεσφαλική τάξη(βλ. πίνακα 1.) Χαρακτηριστικά ο ανταγωνισμός έχει κυριαρχήσει και πολλές φορές ενάντια στο κράτος πρόνοιας στις προηγμένες τεχνολογικά χώρες(Ο' Brien & Williams, 2011). Οι πολιτικές οργάνωσης των εθνικών οικονομιών στρέφονται γύρω από την επικράτηση της κυριαρχίας τους σε μια άναρχη κοινωνία. Επιπλέον, το ανταγωνιστικό πολυπολικό πλαίσιο που στοιχειοθετείται από πολλαπλούς δρώντες και η παγκοσμιοποιημένη εκδοχή του έθνους-κράτους, όπου αμφισβητείται η παραδοσιακή παραδοχή των εθνικών ορίων, κατέληξε σε πολιτικό μετασχηματισμό, αλλά και αντίστοιχα στη θέσπιση παγκόσμιων στρατηγικών για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης σειράς «διασταυρωτικών» πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών ζητημάτων(Jun & Wright, 1996: 15). 'Αλλωστε, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο τα κράτη έχουν εκχωρήσει σημαντικό μέρος των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων, χωρίς ωστόσο, να έχουν διαθέσει την αποκλειστικότητα και την αυτοδυναμία τους. Με αποτέλεσμα, η κυριαρχία να «είναι πολλαπλή και σχετική παρά μοναδική και απόλυτη»(Dugger, 1996: 427). Αντίστοιχα, γίνεται λόγος για την “ασύμμετρη παγκοσμιοποίηση” του διεθνούς συστήματος με τη δημιουργία τριών τύπων κράτους:

1. Το νεότερο κράτος, που ακολουθεί τα πρότυπα της Βεσφαλιανής λογικής, περί εσωτερικής και εξωτερικής αυτονομίας και της κυριαρχίας των κρατών.
2. Το μετα-αποικιοκρατικό κράτος ή κράτος εντροπίας
3. Το μετανεότερο κράτος με χαρακτηριστικό παράδειγμα τα μέλη της ΕΕ, δηλαδή μια σύνθετη πολιτική οντότητα με διεθνικά χαρακτηριστικά, προσαρμοσμένα στις τάσεις της παγκοσμιοποίησης και της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Ενώ στη μεταμοντέρνα θεωρία, το στοιχείο της εδαφικότητας, όπου ο ύστερος καπιταλισμός, οδηγεί στη δημιουργία ενός υπερδιαστήματος, ανατρέποντας το νεότερο κράτος(Sørensen, 1998: 95 παρατίθεται στο Μακρής, 2002: 79, 81).

Όπως όλες οι αγορές, η παγκόσμια αγορά περιλαμβάνει δύο δυνάμεις προσφοράς - ζήτησης και παραγωγής – κατανάλωσης αντίστοιχα(Maywood, 2018: 30). Γι' αυτό η σύγχρονη οικονομική παγκοσμιοποίηση επαναπροσδιορίζεται μέσω των όρων της ζήτησης και της προσφοράς, καθώς συνδέεται με την κατανάλωση και ο 21^{ος} αιώνας, θεμελιώνεται ως παγκοσμιοποίηση της παραγωγής. Η παγκόσμια κατανάλωση δημιουργεί τους παγκόσμιους καταναλωτές ενισχύοντας την μετανεωτερική εκδοχή του κράτους. Ειδικότερα, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου και την κατάρρευση του σοσιαλισμού, επαναπροσδιορίστηκε η παγκόσμια πολιτική

σε μια πλήρως ενοποιημένη παγκόσμια οικονομία. Ειδικότερα το παγκόσμιο σύστημα χαρακτηρίζεται από την:

1. εξαιρετική πρόοδο στην τεχνολογία των επικοινωνιών, η οποία οδήγησε σε ταχεία πτώση του κόστους των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και κατεύθυνε προς τη διάβρωση των φραγμών του χώρου και του χρόνου.
2. η παρουσία της “παγκοσμιοποίησης της παραγωγής,” στη σύγχρονη περίοδο και η πρότερη απουσία στην προηγούμενη παγκοσμιοποίηση.
3. σύνδεση των αναπτυσσόμενων χωρών με το παγκόσμιο σύστημα και επαναπροσδιορισμός τους, ως «εταίροι» και όχι «αποικιακές εξαρτήσεις» (Kim, 2000: 7).

Κατά επέκταση, η παγκοσμιοποίηση μπορεί να περιγραφεί ως ένα «οικονομικό τέρας», μέσω της εξάλειψης της κυριαρχίας του έθνους-κράτους, ειδικά όσον αφορά την κοινωνικό-οικονομική και πολιτική αυτονομία. Από την άλλη, η «κυριαρχία είναι η ψυχή του κράτους»(Hobbes & Misner, 2016), ενώ η παγκοσμιοποίηση της αγοράς περιορίζει το κράτος. Εν αντιθέσει, με ορισμένες σχολές σκέψης υπέρ της παγκοσμιοποίησης ως την κύρια μεταβλητή προόδου της οικονομικής, κοινωνικής, τεχνολογικής και πολιτικής οργάνωσης, λόγω της ορθολογικής συμμετοχής του εθνικού κράτους μέσω της ελευθέρωσης των αγορών, με την άμεση συσσώρευση πλούτου, αλλά και της ταχείας επέκτασης των αγορών και της εναρμόνισης του εμπορίου(Berberoglu, 2005). Επιπρόσθετα, τα χαρακτηριστικά του μετα-κρειακού καθεστώτος μας κάνουν να αντιλαμβανόμαστε το κράτος, τόσο ως αντικείμενο μεταβολών που προκαλούν οι διεργασίες της παγκοσμιοποίησης, όσο και ως υποκείμενο που αναλαμβάνει δράσεις επιβίωσης. Έτσι, ο συγκερασμός “εξωτερικών κυριαρχιών,” είτε σε υπερεθνική(τεχνοκρατική) ή είτε σε διακυβερνητική αντίληψη διαμορφώνουν την έννοια του «κυβερνάν», ως ένα σύνολο συνιστωσών, που σχετίζονται με τις δομικές και διαδικαστικές αλλαγές που προκύπτουν στην εθνική και ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, θέτοντας το ερώτημα, εάν συγκροτείται μια νέα «ευρωπαϊκή οικονομική κυβερνητικότητα», η όπως θα έλεγε και ο Faoucault(2001) μια νέα «*conduit des conduits*»(δηλαδή μια νέα δόμηση του πεδίου δράσης των άλλων)(Χατζησταύρου, 2018: 7-10).

α) Οικονομικές συνέπειες

Σε μικροοικονομικό επίπεδο η επίπεδο επιχειρήσεων, η απορρύθμιση, η αλλαγή στο εργατικό δίκαιο και η ιδιωτικοποίηση αποτελούν δείγματα αύξησης της ανταγωνιστικότητας και αντίστοιχα της ελαστικότητας. Παράλληλα, η κυβερνητική πολιτική εμβαθύνει στη γενική έννοια της πρόνοιας με ποικίλα προγράμματα κατάρτισης, αύξησης απασχόλησης, με αποτέλεσμα να ενισχύεται η εργασία με υψηλή ζήτηση ανταγωνιστικών κριτηρίων αποδοχής, αλλά με χαμηλές αποδοχές, λόγω του πληθωρισμού καθώς και των μεταναστευτικών εκροών που δημιούργησαν περισσότερα φθηνά εργατικά χέρια στην Ευρώπη. Εντούτοις, το κράτος πρόνοιας, το οποίο έχει οριστεί ως «έναν πολιτικός οργανισμός δημοκρατικού σχεδιασμού που ακολουθεί ορισμένες οικονομικές πολιτικές με εξισωτικές τάσεις», δεν μπορεί πλέον να

υλοποιήσει τον τελικό σκοπό του, καθώς αφήνεται στις επιδεινωτικές επιπτώσεις των ανεξέλεγκτων ροών εργασίας-κεφαλαίου στον κόσμο της παγκόσμιας αγοράς που έχει αναθεωρήσει τις έννοιες της εδαφικότητας και της κυριαρχίας(Herbert von Beckerath, 1949: 49–81).

Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η κυριαρχία του μονοπωλιακού καπιταλισμού, μέσω των διεθνικών εταιρειών στο GN(Global North) οδηγούν στην αποτυχία και σε κρίσεις στο GS(Global South). Άμεση απόρροια της ελευθερίας του εμπορίου, είναι οι προστατευτικές τάσεις, ενώ οι περισσότερες δουλειές, δεν συνοδεύονται και από την αντίστοιχη ποιότητα, ως προς τη βιωσιμότητα και τις συνθήκες εργασίας. Όλα αυτά σε συνδυασμό συμβάλλουν στην ανάδυση νέων, πολύπλοκων και αποκεντρωμένων συστημάτων–δικτύων με σημαντικές διαφοροποιήσεις από την προγενέστερη συγκεντρωτική διακυβέρνηση. Ωστόσο, αυτή η μορφή ελεύθερης αγοράς βλάπτει θεμελιακά τη διακυβερνητική υπόσταση του εθνικού κράτους, καθώς πληθαίνουν οι επιλογές «διωτικοποίησης» για τη βέλτιστη προσαρμογή τους στο «παγκόσμιο χωριό» εις βάρος των μαζών(Jotia, 2011: 245-246). Επιπρόσθετα, η κρίση χρέους οδήγησε στη στροφή των αναπτυσσόμενων κρατών προς το φιλελεύθερο οικονομικό πολιτικό μοντέλο και της προσαρμοστικής διάθεσης, ως απόρροια της παγκοσμιοποίησης για την ενσωμάτωσή τους, στον αναπτυξιακό σχεδιασμό μιας «ανοικτής οικονομίας». Σε αυτό συνέβαλε και η διαδικασία του «εκδημοκρατισμού», όπως στις χώρες της Νότιας Αφρικής, Βραζιλίας, Μεξικού, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο για το “Θρίαμβο των Νεοκλασικών Οικονομικών θεωριών”(O’Brien, Williams, 2011: 185-186).

Άμεση απόρροια, ήταν η άνοδος της εξωχώριας δραστηριότητας (offshore), με μείζων συνέπεια την ανάπτυξη των φορολογικών παραδείσων σε μικρά κράτη, όπως τα νησιά “Cayman,” οδηγώντας στον περιορισμό των ρυθμίσεων, καθώς οι μεγάλες εταιρείες, τράπεζες και επιχειρηματίες επιλέγουν αυτή την οδό, ώστε να μετακινούν σεβαστά χρηματικά ποσά, μέσω της αξιοποίησης των «άυλων υπεράκτιων εταιριών», για να αποφεύγουν την υψηλή φορολογία και τις νομοθετικές ρυθμίσεις. Κατά επέκταση, πρόκειται για την ανάπτυξη ελεύθερων οικονομικών ζωνών και για τις επιχειρήσεις η χρήση των «παράκτιων ζωνών», είναι μία ελκυστική μέθοδος εξοικονόμησης χρημάτων, ελαχιστοποίησης της φορολογίας, συμμετοχής στο κεφάλαιο άλλων εταιρειών και λήψης χρημάτων την κατάλληλη στιγμή σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου. Όμως, οι «φορολογικοί παράδεισοι» υποσκάπτουν κινδύνους, όπως το ξέπλυμα χρήματος. Ειδικά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η τάση δημιουργίας πολλών υπεράκτιων χρηματοπιστωτικών ζωνών, από αναπτυσσόμενες χώρες(η εδάφη) για να αναπτύξουν τις εθνικές τους οικονομίες, μέσω διεθνών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών(Mytko, 2021: 138-139). Αξιοσημείωτο είναι ότι, αρκετοί ερευνητές υποστηρίζουν ότι τα μισά χρήματα του πλανήτη τουλάχιστον βρίσκονται η περνούν μέσα από φορολογικούς παραδείσους(Palan, 2002: 151). Πέρα από αυτό, η οικονομική ανάπτυξη έχει δημιουργηθεί και με παρόμοιες εξωχώριες δραστηριότητες, όπως η δημιουργία συγκεκριμένων οικονομικών ζωνών από πλευράς της Κίνας, για την προσέλκυση ξένων άμεσων

επενδύσεων, ενώ αρκετές αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες χώρες, έχουν δημιουργήσει Ζώνες Προώθησης Εξαγωγών(EPZs) ή αφορολόγητες ζώνες(O'Brien, Williams, 2011: 187).

β) Πολιτικές

Η παγκοσμιοποίηση του έθνους κράτους οδηγεί στην ανάδυση ευρωσκεπτικιστικών τάσεων, ευνοεί τη δημιουργία εντυπώσεων λόγω της καθοδηγούμενης αφήγησης εθνικό-λαϊκιστικών τάσεων, ενώ τα οργανωτικά μοντέλα, όπως ο Τηλορισμός και ο Φορντισμός σε συνδυασμό με την έλλειψη του εξορθολογισμού της αγοράς, πυροδοτούν κρίσεις που περιθωριοποιούν τις οικονομικές θεωρίες(Hodgson 2004, 2007, παρατίθεται στον Morselli, 2018: 753). Με αποτέλεσμα σε μακροοικονομικό επίπεδο, η παρακμή της παγκόσμιας διάστασης του ρόλου της αγοράς, να συνεπάγεται τον επαναπροσδιορισμό των αρμοδιοτήτων του κράτους, που συντηρεί στο εσωτερικό του, τα παλιά γνωρίσματα, δηλαδή τη γη, το μονοπώλιο των νόμων, αλλά ταυτόχρονα υποβάλλεται σε επανεξέταση της ουδετερότητάς του, σε σύγκριση με τον οικονομικό και κοινωνικό τομέα.

Εκτός απ' αυτό, δεν πρέπει να παραλείψουμε ότι, μετά τον Β΄ΠΠ, δημιουργήθηκε ένα ανθεκτικό πολυμερές πλαίσιο διεθνών θεσμών, όπως ο ΟΗΕ, το 1945 ως διάδοχος της Κοινωνίας των Εθνών, αλλά και εξειδικευμένων οικονομικών θεσμών όπως το ΔΝΤ, ΠΟΕ και η Παγκόσμια Τράπεζα, η ομάδα του G-8, του G-20, η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών(BIS), ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης(OECD). Επιπλέον, περιφερειακές ομάδες και συμφωνίες οικονομικής ολοκλήρωσης, όπως η Βόρειο-Αμερικανική Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών (NAFTA), η Κοινή Αγορά του Νότου(MERCOSUR), η Οικονομική Συνεργασία Ασίας-Ειρηνικού(APEC), η Οικονομική Κοινότητα των Δυτικο-αφρικανικών Κρατών(ECOWAS), η Ένωση Περιφερειακής Συνεργασίας Νότιας Ασίας(SAARC) και ο Σύνδεσμος των Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας(ASEAN)(O'Brien & Williams, 2011: 189). Όλα αυτά συνθέτουν την **περίπλοκη δομή της παγκόσμιας διακυβέρνησης**(βλ. εικόνα 5.).

Σε αυτό το πλαίσιο, η «διαδικασία ανάπτυξης υπό όρους» υιοθετείται και ιδίως για την ερμηνεία της «θεσμικής υπόστασης», καθώς ενσωματώνει στοιχεία νεοκλασικισμού, σε συνδυασμό με την παραδοχή του αξιώματος περί ελλείψεως ανταγωνισμού λόγω κινήτρων. Πιο συγκεκριμένα, οι θεσμικές δομές είναι υπεύθυνες για τη διατήρηση της ειρήνης, αλλά και του εμπορίου, καθώς και για τη συμβολή τους στη διαμόρφωση της κοινωνίας, μέσα από την οργάνωση της τάξης. Με άλλα λόγια, μια χαρτογράφηση των αποδόσεων με θετικό ή αρνητικό συντελεστή μέσω των θεσμικών δομών, καθορίζει και την αντίστοιχη πτώση ή ανάπτυξη διαφορετικών χωρών(Hogarth, 1987). Ενώ συντελείται μια αμφίδρομη διαδικασία, όπου οι θεσμοί, διαμορφώνουν και τις προτιμήσεις των ατόμων, ενώ οι ίδιοι οι άνθρωποι μεταβάλλουν τις συνήθειες της σκέψης και τους κοινωνικούς κανόνες, με αποτέλεσμα να αναδύονται και νέα ιδρύματα ή να ενισχύεται η προσαρμοστικότητα των ήδη υπάρχοντων(Gonce, 1971: 86-87).

Στην αρνητική εκδοχή της θεσμικής παγκοσμιοποίησης έγκειται η ανάδειξη σε παγκόσμια κλίμακα και με την βοήθεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης, της αντίθετης πορείας των κινημάτων ριζοσπαστικοποίησης-εξτρεμισμού, η εθνικοποίηση. Χαρακτηριστικά η δημοσιότητα του «πολιτικού θεάματος» τα τελευταία χρόνια ακμάζει και αυτό διαπιστώνεται μέσα από την επιλογή πολιτικών εκπροσώπων, όπως η εκλογή του Τζάστιν Τρυντώ στον Καναδά, του Μπόρις Τζόνσον στο Ηνωμένο Βασίλειο, του Βολοντιμίρ Ζελένσκι στην Ουκρανία και του Ντόναλντ Τράμπ στις Ηνωμένες Πολιτείες(Caron, 2020: 7-8). Η βιβλιογραφία κυμαίνεται γύρω από την εξελικτική «επιταχυνόμενη αποσύνθεση» του πολιτικού συστήματος, ενώ οι εκφάνσεις λαϊκισμού και εθνικού σολιψισμού εκφράζονται από τις απόψεις μεταξύ ηγετών, όπως ο Τράμπ, ο Βλαντιμίρ Πούτιν, ο Ναρέντρα Μόντι, ο Βίκτορ Ορμπάν και ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν(Dasgupta, 2018 στο The Guardian).

Συνεπώς, ο ελεύθερος κόσμος προσφέρει φωνή σε όλους, όπως σε ΜΚΟ, ενώσεις πολιτών, διεθνικών δικτύων προώθησης, λόμπι κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών, αλλά σε καμία περίπτωση, δεν εγγυάται το είδος της ασφάλειας που θα έχουμε αύριο, η προς τα που θα κινηθούμε. Αντιθέτως ο συνδυασμός παγκοσμιοποίησης και εθνικισμού, δημιούργησαν τον όρο της «αργής εξισορρόπησης», δηλαδή της συνεχιζόμενης ολοκλήρωσης της παγκόσμιας οικονομίας, μέσω εμπορικών, χρηματοπιστωτικών και άλλων ροών ("Slowbalization"), αλλά με τις αντίστοιχες μειώσεις στο εμπόριο, στα πολυεθνικά κέρδη και στην εξωτερική και εσωτερική πολιτική των εθνών-κρατών, μεταβαίνοντας στην «κορυφαία παγκοσμιοποίηση»(urpelian, 2020 στο www.pwc.com, Yaya & Labonté, 2020). Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τον Sullivan(2019) ζούμε σε έναν «πολυπολικό» κόσμο και αναμένεται να υπάρξουν ηγέτες από διαφορετικές περιοχές με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, την Κίνα και πιθανώς την Ινδία, να γίνονται οι νέες υπερ δυνάμεις του κόσμου(KNC, 2019).

γ) Κοινωνικές

Η επανάσταση της πληροφορίας, οδήγησε στην απλούστευση και στην κατάργηση του χώρο-χρονικού άξονα και έθεσε σε κίνηση «το τρίτο κύμα της ανθρώπινης εξέλιξης»(Toffler & Alvin, 1980). Δημιούργησε έναν κόσμο χωρίς σύνορα με περισσότερες ευκαιρίες διευκολύνοντας την επικοινωνία, την εξέλιξη, οδηγώντας σε πρόοδο. Επέφερε μεταβολή στην οικονομική δραστηριότητα διευκολύνοντας τις χρηματοοικονομικές πράξεις που μπορούν να πραγματοποιηθούν 24 ώρες την ημέρα, σχεδόν στιγμιαία, αύξησε την παραγωγικότητα και δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας, όμως δεν περιόρισε την ανάπτυξη του «ψηφιακού χάσματος», καθώς οι ανάγκες για όλες τις χώρες δεν ήταν ίδιες(O'Brien & Williams, 2011: 191-192). Η οργάνωση των κοινωνιών γίνεται βάσει δικτύων και όχι μέσω ιεραρχικών δομών και οι διαρθρωτικές αλλαγές συμβαίνουν: (α) μέσω της αύξησης των ροών ανθρώπων, χρημάτων, ιδεών και υλικών αντικειμένων (β) μέσω ανταποκρινόμενων προσαρμογών των τοπικών ιδρυμάτων και (γ) μέσω αλλαγών στις δομές διακυβέρνησης του παγκόσμιου συντονισμού, καθώς και μέσω κάποιου μέτρου

εξωγενοποίησης του ελέγχου από τα εθνικά κράτη, η υποκατάσταση κυβερνητικών παραγόντων (Harold, 2021: 448). Τέλος, η αλληλεξάρτηση με τη ραγδαία ταχύτητα και τον όγκο των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων σκιαγράφησε την ανάγκη μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης.

3.5.1 Το έθνος-κράτος στα χνάρια του Γκράμσι

Η μείζον σημασία της αλληλοδιαπλοκής του κράτους με την κοινωνία είναι μια θέση που προώθησαν οι Άγγλοι φιλελεύθεροι, Γάλλοι Ουμανιστές και εγκυκλοπαιδιστές, όπως ο Χέγκελ και Φούερμπαχ, από τον Γκράμσι και την Ιταλική σχολή (Κοτζιάς, 1993: 43). Πιο συγκεκριμένα, η προσέγγιση των “Τετραδίων” υπό το πρίσμα της παγκοσμιοποίησης, μέσα από την οπτική γωνία του μαρξιστή διεθνιστή Γκράμσι, που κατατάσσεται στους «κλασικούς» της πολιτικής σκέψης, εμπεριέχει τη σύνδεση πολιτικής και πολιτισμού, ακολουθώντας την αρχαιοελληνική συλλογιστική της «κάθαρσης» (Βούλγαρης, 2010). Ως εκ τούτου, το έθνος κράτος δεν είναι μια αλλαγή της μορφής κυριαρχίας, άλλα η αποκρυστάλλωση μιας νέας σχέσης «φιλοσοφίας», πολιτικής ιστορίας, ένα πέρασμα από τον «πόλεμο κινήσεων στον πόλεμο θέσεων», διαβλέποντας τον Αμερικάνικο Φορντισμό, ως κέντρο πλέον της διεθνοποίησης νέων παραγωγικών σχέσεων και πολιτισμικών αλλαγών. Συνεπώς, πρόκειται για μια «παθητική επανάσταση», όπου μεταβαίνουμε από τον οικονομικό ατομικισμό στην προγραμματισμένη οικονομία (Βούλγαρη & Κωτσονόπουλο, 2010: 27-28).

Σύμφωνα με τους Βούλγαρη και Κωτσονόπουλο (2010: 28) η παγκοσμιοποίηση είναι η *«αξεδιάλυτη σύνδεση της ανάλυσης των διαδικασιών παγκοσμιοποίησης με την πολιτική στρατηγική»*. Κατά επέκταση, η παγκοσμιοποίηση ως η νέα εμφάνιση νέων υπερεθνικών διαδικασιών και κέντρων εξουσίας, οι μεταλλαγές των πολιτισμικών ταυτοτήτων στην εποχή της πολυπολιτισμικότητας, οδηγούν σε δύο διαφορετικές διαδρομές. Αφενός, μας υπενθυμίζουν ότι, η σχέση παγκοσμιοποίησης-εθνικού κράτους δεν είναι μηδενικού αθροίσματος, καθώς η παγκοσμιοποίηση μετασχηματίζει το κράτος με αμφοότερες διαδικασίες, ενώ το έθνος κράτος γίνεται παράγοντας διεύρυνσης, εμβάθυνσης και επιτάχυνσης της παγκοσμιοποίησης. Σε αυτό το σημείο η Sassen (2006) υπογραμμίζει ότι, οι μετασχηματισμοί αποεθνικοποιούν, ο,τι είχε συγκροτηθεί ως εθνικό χωρίς όμως να καθιστούν πάντα εμφανή την αλλαγή (Stinson, 2011). Άλλωστε, κατά την ίδια, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, αποτελεί ο μείζον παράγοντας στον κόσμο της πολιτικής, όπου υπονομεύει την παραδοσιακή τάξη αναδεικνύοντας νέους παίκτες, όπου τα έθνη-κράτη μοιράζονται τη δύναμη τους με τρεις παγκόσμιες ομάδες που είναι οι διεθνικές εταιρείες, διακυβερνητικοί οργανισμοί, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ) και όλα αυτά οδηγούν στην παγκόσμια αταξία (Suter, 2003: 1, 67). Όταν το έθνος κράτος μεταβαίνει σε μια μεταμεταβεσφαλιανή εποχή, το νέο παγκόσμιο σύστημα τον αντικαθιστά και σε αυτό συνέβαλλαν η: (α) κατάργηση του κόσμου δυο επιπέδων μέσω του εξευρωπαϊσμού με τα έθνη-κράτη και οι αποικίες τους, (β) αλλαγή διπλωματίας και μορφής πολέμου από το συμβατικό και διεθνή στον αντάρτικο και εσωτερικό και (γ) οι επιθέσεις της

11.9.2001 που σηματοδότησαν την αποτυχία της διεθνούς κοινότητας να αντιμετωπίσει τις προεκτάσεις της «τρομοκρατίας»(Suter, 2003: 37).

Αφετέρου, εξετάζοντας από την οπτική γωνία της προοδευτικής στρατηγικής η παγκοσμιοποίηση δεν είναι απλά μια γεωγραφική επέκταση-μετατόπιση στους χώρους της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Ως εκ τούτου, τα δίκτυα του παγκοσμίου καπιταλισμού ακόμα και οι πιο προωθημένες εκφάνσεις του, όπως το χρηματιστηριακό κεφάλαιο σε κάποια σημεία *«γειώνονται σε εθνικούς-κοινωνικούς χώρους στους οποίους τα εγχώρια υποκείμενα ενός εν δυνάμει αντι-ηγεμονικού σχεδίου έχουν πρόσβαση»*. Γι' αυτό το λόγο, η *«ΕΕ, συνιστά εργαστήριο ανάλυσης όπου μέσω της θεσμικής υλικότητας ενώνεται το εθνικό με το υπερεθνικό»*(Βούλγαρης, Κωτσόπουλος, 2010: 32).

Τέλος, το κράτος επιδέχεται πολλών ορισμών, όπως «θωρακισμένη ηγεμονία καταναγκασμού, νομιμοποιημένη φυσική βία, αλλά στο μετανεωτερικό περιβάλλον το κράτος είναι αυτό που Μπαλιμπάρ και ο Μπίλ Γκλικσμάν προσδιόρισαν, ως *«μεσολαβητή ανάμεσα στο ίδιο το κράτος και τη βάση του, τη βάση και το εποικοδόμημα...δηλαδή στηρίζεται σε ένα συσχετισμό δυνάμεων»*(Κοτζιάς, 1993: 75-79). Συνοψίζοντας η συμβολή του Γκράμσι, με την έννοια της ηγεμονίας υπογραμμίζει τέσσερις διαφορετικούς, αλλά συναφείς προσδιορισμούς: (1) η οικονομική υπεροχή της κοινωνίας των πολιτών, πέρα από το κράτος, (2) η υπεροχή της ιδιωτικής σφαίρας έναντι της δημόσιας σφαίρας, (3) η αυξανόμενη σημασία της συναίνεσης και της πειθούς ως όργανα πολιτικής νομιμοποίησης και κοινωνικής ένταξης και (4) η συνακόλουθη αντίληψη του παρακμιακού ρόλου και της χρησιμότητας της βίας ως τα απαραίτητα όργανα της κρατικής δράσης(Fontana, 2002: 157-158).

3.6 Παγκόσμια Διακυβέρνηση

Στο ερώτημα, *τι είναι η παγκόσμια διακυβέρνηση*; η απάντηση έχει δοθεί εδώ και χρόνια "σχεδόν οτιδήποτε" (Finkelstein, 1995: 368 στον Dingwerth & Pattberg, 2006) *«μια υποθετική μορφή διακυβέρνησης(κόσμος κυβέρνηση ή παγκόσμια αυτοκρατορία), μπορεί να θεωρηθεί ότι, έχει μια ιεραρχική μορφή συντονισμού, είτε κεντρική(ενιαία), είτε αποκεντρωμένη(ομοσπονδιακή), ενώ εάν η μορφή συντονισμού είναι μη ιεραρχική αυτό θα ονομαστεί πολυμερές»*(Weiss & Wilkinson, 2013: 209). Είναι μια ιδέα, η οποία έχει αναληφθεί από το χώρο της διοίκησης και η μεταφορά της στο παγκόσμιο επίπεδο διαχέεται παράλληλα από την κατεύθυνση της νέας παγκόσμιας τάξης και του παραδοσιακού φιλελεύθερου οράματος περί παγκόσμιας τάξης. Συνοψίζεται στα έγγραφα: α) έκθεση "Meadows" σχετικά με τα όρια ανάπτυξης(1972), β) έκθεση "Brundtland," "Το κοινό μας μέλλον," η οποία δημοσιεύτηκε κατά τη δεκαετία του '80. Στη συνέχεια πρέπει να λάβουμε υπόψιν μια τρίτη έκθεση η οποία είναι η περίφημη έκθεση της Επιτροπής για την "παγκόσμια διακυβέρνηση." Ενώ τα τρία κύρια χαρακτηριστικά της παγκόσμιας διακυβέρνησης για να είναι «χρηστή» είναι: α) η κοινή δράση για ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο και όχι ο διορατικός ανταγωνισμός, β) τα κοινά αγαθά για την παγκόσμια επιβίωση

μας, και γ) συνέργειες δημόσιων φορέων με ιδιώτες(Sciences Po, coursera). Πιο συγκεκριμένα, οι διαφορετικοί προσδιορισμοί της παγκόσμιας διακυβέρνησης, έγκεινται στην ποικιλία ορισμών που έχουν δοθεί στο πέρασμα των χρόνων. Ενδεικτικά είναι:

(α) Σχεδόν τα πάντα

Η Επιτροπή για την Παγκόσμια Διακυβέρνηση που ιδρύθηκε το 1995, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, συνέταξε την έκθεση *«η παγκόσμια γειτονιά μας- ένας νέος κόσμος»*, προσδιορίζοντας ως βασική πρόκληση του 21^{ου} αιώνα, τη διαμόρφωση ενός *«πιο δημοκρατικού, ασφαλή και βιώσιμου»* κόσμου. Όρισε την παγκόσμια διακυβέρνηση *«ως το άθροισμα πολλών τρόπων, ατόμων και θεσμών, δημόσια και ιδιωτικά που διαχειρίζονται τις κοινές υποθέσεις τους. Πρόκειται για μια συνεχιζόμενη διαδικασία, μέσω της οποίας μπορούν να επιτευχθούν αντικρουόμενα η ποικίλα συμφέροντα και να ληφθούν μέτρα συνεργασίας. Περιλαμβάνει επίσημους θεσμούς και καθεστώτα εξουσιοδοτημένα που επιβάλλουν τη συμμόρφωση, καθώς και άτυπες ρυθμίσεις που τα άτομα και τα ιδρύματα, είτε έχουν συμφωνήσει, είτε θεωρούν, ότι είναι προς το συμφέρον τους»*(Commission on Global Governance, 1995: 3-4). Με άλλα λόγια, απορρίπτεται η παραδοσιακή κρατικο-κεντρική προοπτική από πάνω προς τα κάτω, καθώς *«δεν υπάρχει ενιαίο μοντέλο ή μορφή της παγκόσμιας διακυβέρνησης, ούτε υπάρχει μια ενιαία δομή η σύνολο δομών... είναι μια ευρεία, δυναμική, πολύπλοκη διαδικασία διαδραστικής λήψης αποφάσεων που εξελίσσεται συνεχώς και ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες»*(Commission on Global Governance, 1995: 4 και Soederberg, 2006: 2).

(β) συστήματα κανόνων -Νέος Περιφερισμός- έξι (6) τύποι διακυβέρνησης

Η Παγκόσμια διακυβέρνηση είναι *«το άθροισμα μυριάδων-κυριολεκτικά εκατομμυρίων-μηχανισμών ελέγχου που οδηγούνται απο διαφορετικές ιστορίες, στόχους, δομές και διαδικασίες»*(Rosenau, 1995: 16). Εισήγαγε τον όρο "διακυβέρνηση χωρίς κυβέρνηση," καθώς η απουσία κάποιας κυρίαρχης κυβερνητικής εξουσίας σε διεθνές επίπεδο, δεν προϋποθέτει τον αποκλεισμό εθνικών η υποεθνικών κυβερνήσεων και διαχώρισε τον όρο της διακυβέρνησης από τα καθεστώτα, καθώς η διακυβέρνηση αναφέρεται *«στις ρυθμίσεις που επικρατούν στα κενά μεταξύ των καθεστώτων και ίσως πιο σημαντικά υπογραμμίζει τις αρχές, κανόνες και διαδικασίες που μπαίνουν στο παιχνίδι, όταν δύο η περισσότερα καθεστώτα επικαλύπτονται»*(Rosenau, Czempiel & Smith, 1992: 5-9). Επιπλέον, μετά τον ψυχρό πόλεμο, επισήμανε τη "νέα περιφερειοποίηση," καθώς *«αποτελείται από πιο αυθόρμητες διαδικασίες, από μέσα που εκτυλίσσονται σε μεγάλο βαθμό από τη βάση προς τα πάνω, καθώς τα συστατικά κράτη βρίσκουν κοινή αιτία σε μια εμβάθυνση της αλληλεξάρτησης»*(Rosenau, 1995: 27). Σε αυτό αναγνώρισε την επανάσταση της πληροφορίας χαρακτηρίζοντας την, ως μια ουδέτερη κατάσταση καθώς η φύση της, προσανατολίζεται από τις παραλλαγές της δύναμης, της ανθρώπινης βούλησης σε έναν πολυκεντρικό κόσμο που έχει μικρή συνοχή, ώστε να συνυπάρχει με τον κρατοκεντρικό κόσμο(Rosenau & Singh, 2002: 275-284). Εν ολίγοις, ο διχασμός των

παγκόσμιων δομών, έχει οδηγήσει σε μια τεράστια αποκέντρωση εξουσίας κατά την οποία η παγκόσμια διακυβέρνηση γίνεται λιγότερο κρατικοκεντρική και οι κατευθύνσεις που μπορεί να πάρει είναι είτε μονοκατευθυντική είτε πολυκατευθυντική ανάμεσα σε έξι τύπους διακυβέρνησης που συγκεκριμένα αναγνωρίζει:

1. Η **μονοκατευθυντική και επίσημη διακυβέρνηση** είναι η διακυβέρνηση από πάνω προς τα κάτω και στην εσωτερική πολιτική ασκείται με τη μορφή κρατικής διακυβέρνησης, ενώ σε διεθνές επίπεδο μπορεί να διεξαχθεί από μεμονωμένα κράτη μέσω της επιβολής ενός κανόνα στα άλλα κράτη, ή αφομοίωσης ενός καθορισμένου μοτίβου εξωτερικής ή εγχώριας συμπεριφοράς από τα άλλα κράτη, όπως επί παραδείγματι ο ρωσικός πόλεμος στη Γεωργία το 2008, παρέμβαση του NATO στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, η οι αποφάσεις της G8 και της G20, σχετικά με τις οικονομικές πολιτικές και τους οικονομικούς χρηματοπιστωτικούς κανονισμούς, ή αντίστοιχα η απόδοση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, έναντι όλων των άλλων κρατών του διεθνούς συστήματος(υποχρεωτικά ψηφίσματα). Κατά επέκταση, διεξάγεται από διακυβερνητικούς οργανισμούς-θεσμικά όργανα(ΗΕ, ο ΠΟΕ, το NATO, η Παγκόσμια Τράπεζα, το ΔΝΤ), διεθνικές εταιρείες.
2. **Μονοκατευθυντική και άτυπη διακυβέρνηση**, είναι η διακυβέρνηση από κάτω προς τα πάνω. Οι κανόνες εκπονούνται δια μη κρατικών φορέων και μεταβιβάζονται στα κράτη και στους διεθνείς οργανισμούς, για να επικυρωθούν από κυβερνήσεις ή/και διεθνή ιδρύματα. Διεξάγεται από ΜΚΟ(εθνικές όσο και διεθνείς), κοινωνία πολιτών και «οι κυβερνήσεις είναι απλώς επικυρωτές πολιτικής στο τέλος της ροής των αρχών». Επί παραδείγματι, η σύμβαση για τα ναρκοπέδια.
3. Η **μονοκατευθυντική και η μικτή διακυβέρνηση, διακυβέρνηση της αγοράς**. Πρόκειται για άτυπες οριζόντιες ροές εξουσίας, όπως οι οικονομικές ανταλλαγές, αλλά που συντελούνται στο πλαίσιο τυπικών ρυθμιστικών μηχανισμών, όπως λόγω χάρη η σύμβαση Ρωσίας-ΕΕ για το ποσοστό αερίου. Διεξάγεται από κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς που εμπλέκονται στην παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση όσο και από παράγοντες της αγοράς, εταιρείες και άτομα.
4. **Πολυκατευθυντικές**, είναι οι πιο πολύπλοκες διαδικασίες διακυβέρνησης καθώς στερούνται ιεραρχίας, ή αλλιώς καταγράφεται και ως **διακυβέρνηση δικτύου**, με οριζόντια, τυπικά και ορατά δίκτυα που στηρίζονται στην αρχή της διπλωματικής ισοτιμίας. Με άλλα λόγια, υπάρχουν επίσημες αλληλεπιδράσεις μεταξύ τυπικά οργανωμένων συλλογικοτήτων διαφορετικής φύσεως, όπως κυβερνήσεων, διεθνών οργανισμών, επίσημα οργανωμένων ΜΚΟ και επίσημα οργανωμένων επιχειρηματικών συμμαχιών και ενώσεων. Επίσης, οι προτάσεις δημιουργούν αντιπροτάσεις που αν προκαλέσουν αλλαγές στους συνασπισμούς και στις διακυμάνσεις της άσκησης της εξουσίας, ονομάζονται «βρόχοι ανατροφοδότησης», με απόληξη η διακυβέρνηση να υλοποιείται ταυτόχρονα και διττά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Σύνοδος Κορυφής για την Κλιματική Αλλαγή στο Παρίσι, απόδοση της G20(δεν υπάρχει ηγεμόνας, αλλά οριζόντια συνεργασία όλων των μεγάλων κρατών), η αλληλεπίδραση των πέντε μονίμων

μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, πολυμερείς διπλωματικές «ad hoc» ομάδες, όπως το Κουαρτέτο της Μέσης Ανατολής. Διεξάγεται από κυβερνήσεις ή κράτη, διεθνείς οργανισμούς, ΜΚΟ.

5. **Πολυκατευθυντικές διαδικασίες** διακυβέρνησης αλλά άτυπης φύσης, **διακυβέρνηση δίπλα-δίπλα**, καθώς προκύπτει από άτυπες συνεργατικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ διακρατικών μη κυβερνητικών ελίτ και κρατικών αξιωματούχων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η παράλληλη διακυβέρνηση της Διεθνούς Διαφάνειας, τα πάνελ και οι επιτροπές υψηλού επιπέδου, όπως η Τριμερής Επιτροπή, η οποία συγκεντρώνει τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και την Ιαπωνία, η Διάσκεψη Ασφάλειας του Μονάχου. Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται κυρίως ΜΚΟ, άτομα με επιρροή, όπως ο Τζορτζ Σόρος και οι κρατικές κυβερνήσεις.
6. **Πολυκατευθυντικό, μκτό τυπικό/άτυπο τρόπο διακυβέρνησης**, η **σύνθετη διακυβέρνηση ιστού** που είναι υβριδική καθώς περιλαμβάνει πολυκατευθυντικές, ως προς τις διαδικασίες και μικτές κυβερνήσεις ως προς τις δομές. Συγκροτεί την πιο περίπλοκη μορφή, καθώς έχει στοιχεία από όλους τους παραπάνω τύπους. Περιλαμβάνει κράτη, διεθνείς οργανισμούς, διεθνικές εταιρείες, ΜΚΟ, μαζικά κοινά και ελίτ. Τέτοιο παράδειγμα συνιστά η διακυβέρνηση του περιβάλλοντος της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής που περιλαμβάνει δίκτυα παραγόντων σε υποεθνικό, εθνικό, διεθνικό και διεθνές επίπεδο (HSE University, Suslov, 2018).

Εικόνα 3. Τύποι Παγκοσμιοποίησης σύμφωνα με τον Rosenau

		Processes	
		Unidirectional	Multidirectional
Structures	Formal	<i>Top-down governance</i>	<i>Network governance</i>
	Informal	<i>Bottom-up governance</i>	<i>Side by side governance</i>
	Mixed	<i>Market governance</i>	<i>Complex web governance</i>

There are in the world six general forms of global governance, depending on whether it is uni- or multidirectional, formal or informal.

Πηγή: Coursera, 2018 (HSE University, *Classification of global governance-week 10*)

(γ) Τα πέντε κενά(φακοί) Παγκόσμιας διακυβέρνησης- συλλογικές προσπάθειες

Σύμφωνα με τον Weiss(2013) η παγκόσμια διακυβέρνηση είναι μια «ευρετική» κατασκευή, αλλά δεν αποτελεί ένα νέο «παράδειγμα» διεθνών σχέσεων που θα αντικαταστήσει το κράτος κυριαρχίας και συγκεκριμένα ορίζει την παγκόσμια διακυβέρνηση, ως «*τις συλλογικές προσπάθειες για τον εντοπισμό, την κατανόηση η την αντιμετώπιση παγκόσμιων προβλημάτων που υπερβαίνουν τις δυνατότητες επίλυσης μεμονωμένων κρατών*»(Weiss, 2013: 99,

117). Παράλληλα ανακάλυψαν μαζί με τον Reigh Thakur, τα πέντε κενά της παγκόσμιας διακυβέρνησης:

1. **Γνώση:** Έλλειψη συναίνεσης σχετικά με τη φύση, τις αιτίες, τη βαρύτητα και το μέγεθος διάφορων ζητημάτων, όπως η υπερθέρμανση του πλανήτη και τα πυρηνικά όπλα.
2. **Νόρμες:** Η καθιέρωση μιας συμπεριφοράς ως αναμενόμενη, επειδή συμμορφώνεται με τις αξίες. Εξαναγκασμός(αποδοκιμασία ή δημόσια ντροπή) και ο φόβος περί εικόνας και απόψεων διαμορφώνουν την κοινωνική συμπεριφορά, όπως επί παραδείγματι το τέλος του απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική. Διαμορφωτές είναι ο ΟΗΕ, η κοινωνία των Πολιτών.
3. **Πολιτικές:** ένα συνδεδεμένο σύνολο κυβερνητικών αρχών και στόχων συμφωνημένων προγραμμάτων δράσης, ενώ υπάρχουν τρία κύρια στάδια: διαμόρφωση, υιοθέτηση και υλοποίηση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα το Πρωτόκολλο του Κιότο, η Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων(NPT).
4. **Ιδρύματα-Οργανισμοί:** τα θεσμικά κενά η τρύπες στο νόμο (κωδικοποιημένων κανόνων) και πρότυπα, όπως η έλλειψη ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων.
5. **Συμμόρφωση:** μπορεί να χωριστεί σε εφαρμογή(συμπεριλαμβανομένων παρακολούθηση) και κενά επιβολής. Ενώ η επιβολή ακόμη και η χρήση βίας εξαρτάται από τη σχετική ισχύ μιας χώρας(Weiss, 2013: 11-19, Weiss & Thakur, 2011: 145-156).

Κατά επέκταση, υπάρχουν πολλές αφηγήσεις σχετικά με την παγκόσμια διακυβέρνηση και η κατεύθυνση εξαρτάται από το πεδίο εφαρμογής. Γενικά ως διατυπώσουμε ότι, η παγκόσμια διακυβέρνηση συγκροτείται από διαφορετικούς φορείς και έχει ως στόχο να επιλύσει τις παγκόσμιες προκλήσεις. Πιο συγκεκριμένα ο ΟΗΕ, θεωρείται ο κορυφαίος θεσμός που είναι υπεύθυνος για την παγκόσμια διακυβέρνηση, αλλά και ειδικότερα για την παγκόσμια οικονομία είναι τα ιδρύματα *Bretton Woods*: η Παγκόσμια Τράπεζα και το ΔΝΤ, αλλά και ενδιαμέσοι φορείς, όπως η ΕΕ, ASEAN, που είναι υπεύθυνοι για τον περιφερειακό συντονισμό, καθώς και ως στρατηγικός άξονας υπεράσπισης παγκόσμιων παικτών, όπως το NATO για τις ΗΠΑ, η πρωτοβουλία «μιας ζώνης ενός δρόμου» της Κίνας για παράδειγμα - η γενικότερα ο συντονισμός αμυντικής η οικονομικής ολοκλήρωσης, όπως το APEC η το ANZUS. Σε αυτό πρέπει να προστεθούν τα φόρουμ καθορισμού παγκόσμιων κανόνων, όπως οι G20, η G7, αλλά και εταιρείες, όπως η “*Internet Engineering Task Force, Τακτική Δύναμη Μηχανικών Internet*”(IETF) που προωθεί πρότυπα του Internet, συνεργαζόμενη στενά με τους οργανισμούς W3C και ISO/IEC(Global Challenges Foundation, n.d.). Δυνητικά η Παγκόσμια διακυβέρνηση είναι «*το άθροισμα των νόμων, των κανόνων, των πολιτικών και των θεσμών που καθορίζουν, συνιστούν και μεσολαβούν στις σχέσεις μεταξύ πολιτών, κοινωνιών, αγορών και κρατών στο διεθνές σύστημα-οι φορείς και τα αντικείμενα άσκησης της διεθνούς δημόσιας εξουσίας*»(Marbella International University Centre, 2019). Κατά επέκταση, το σύστημα της παγκόσμιας διακυβέρνησης επιδιώκει να επιβάλλει μια διαδικαστική

ομοιομορφία που θεωρείται ως η μόνη καθολική, ενώ ταυτόχρονα διακηρύσσει τις αξίες της δημοκρατίας και της διαφορετικότητας ως τους βασικούς πυλώνες της δικής της, όλο και πιο αμφισβητήσιμης νομιμότητας(Nye, 2017και Pabs, 2019: 15).

Επιπρόσθετα, σημαντική είναι η συνεισφορά του Robertson, R.(1992), που διακρίνει την παγκόσμια τάξη ανάμεσα σε γενικές εικόνες που διαθέτουν υπό-παραλλαγές ανάλογα με το βαθμό ισότητας ή συμμετρίας του καθεστώτος που υπάρχει εντός της παγκόσμιας αρένας. Αφενός, η «αδύναμη» η αποκεντρωμένη έκδοση του παγκόσμιου “*Gesellschaft*”(Κοινότητα-εθελοντική ένωση), που μπορεί να εκληφθεί μέσω των αντίθετων πρότυπων συμμετοχής σε διεθνικές οργανώσεις, όπως επί παραδείγματι στις G20(όπου τα έθνη) τα οποία έχουν καίριες θέσεις στον ΟΗΕ και στην Παγκόσμια Τράπεζα σε σύγκριση με τις φτωχότερες και μικρότερες αναπτυσσόμενες χώρες(Holton, 2011: 54). Αφετέρου, οι πιο δυναμικές μορφές και πιο προσιτές μορφές ολοκλήρωσης συνήθως δημιουργούν μήνυμα συμβολικής ισότητας αυτόνομων εθνών εντός της παγκόσμιας τάξης με έντονη παρουσία του πολιτιστικού και κοινωνικού άξονα, όπως στο παράδειγμα των Ολυμπιακών Αγώνων(Holton, 2011: 54). Εν αντιθέσει, με την Sutter(2003: 1-13), που διακρίνει την εποχή σε παγκόσμια και όχι διεθνής, ενώ υπογραμμίζει τη μείζον σημασία του έθνους-κράτους, ως το βασικό συστατικό που υποβαθμίζεται, λόγω των παγκόσμιων υποθέσεων, όπου η παγκοσμιοποίηση νοείται ως μια «σκοτεινή, πονηρή συνωμοσία» που οργανώθηκε από μια ομάδα διεθνικών εταιρειών η συγκεκριμένων ομάδων-ατόμων με σκοπό να καταλάβουν τον κόσμο(Solar, 1980). Με άλλα λόγια, τα εθνικά κράτη πρέπει να μοιράζονται την εξουσία με τους νέους παγκόσμιους παράγοντες που είναι: διεθνικές εταιρείες, διακυβερνητικοί οργανισμοί, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και μη κυβερνητικές οργανώσεις(MKO)(Sutter, 2003: 67).

Με αυτή τη θεώρηση συμφωνεί και ο Στρίγκας(2006: 11) όπου επισημαίνει ότι, το παγκόσμιο οικονομικό σύμπλεγμα, διοικείται από «μεσίτες εξουσίας», με αποτέλεσμα ο πλανήτης μας, να έχει μεταβεί σε μια φάση διακυβέρνησης από ένα σύμπλεγμα συμφερόντων, «που δεν έχουν ούτε πατρίδα, θρησκεία, σημαία και συνδέονται μεταξύ τους, με τους δικούς τους ομφάλιους λώρους, εκείνους της παγκόσμιας ισχύος και του χρήματος»(Στρίγκας, 2006: 12). Ειδικότερα, αυτό το σύμπλεγμα απαρτίζεται από μεγάλους επιχειρηματίες, κολοσσούς του παγκόσμιου τραπεζικού και νομισματικού συστήματος, της ενέργειας, της διατροφής, των όπλων, των πάντων(Στρίγκας, 2006: 13). Πρόκειται για τη συστηματική ενίσχυση του εταιρικού κεφαλαίου που συγκροτείται από συγκεκριμένες ομάδες ευπόρων και δισεκατομμυριούχων, καθώς συγκροτούν τους κύριους δικαιούχους του πειθαρχικού νεοφιλελεύθερου «πολιτισμού της αγοράς»(Gill, 1995a: 399). Αυτό ο Scholte, J. A.(2021: 864) το ονομάζει ως η «εμπλοκή των ελίτ», δηλαδή ανθρώπων με υψηλά αξιώματα στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα και τους χαρακτηρίζει ηγέτες, που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις ιδιαίτερες κατευθύνσεις, που ακολουθεί η παγκόσμια διακυβέρνηση. Κατά επέκταση, η παγκόσμια διακυβέρνηση περιλαμβάνει αφενός διακυβερνητικούς οργανισμούς(IGO) και αφετέρου διακυβερνητικά δίκτυα, ιδιωτικούς μηχανισμούς, πρωτοβουλίες πολλών ενδιαφερομένων ως εναλλακτικές

μορφές(GGIs), λόγω της υιοθέτησης νέων πολυμερών συνθηκών(Abbott & Faude, 2020 & Scholte, 2021: 865). Ενώ ας υπογραμμιστεί ότι, τα παγκόσμια ιδρύματα διακυβέρνησης(GGI) χρειάζονται οικονομικούς πόρους και ανθρώπινο δυναμικό για την αποτελεσματική επίτευξη των πολιτικών τους στόχων(Abbott & Faude, 2020: 313). Πρόκειται για μια κυκλική διαδικασία ανατροφοδότησης.

3.6.1 Παγκόσμια Τάξη

Σε ένα κόσμο γεωπολιτικών συσχετισμών, η τάξη που διαμορφώθηκε και παρουσιάστηκε για οικουμενική από δυτικές χώρες βρίσκεται σε ένα σημείο καμπής, διότι οι αρχές γίνονται κατανοητές σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά δεν υπάρχει συμφωνία ως προς την εφαρμογή τους, ενώ έννοιες κλειδιά, όπως ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία και διεθνές δίκαιο χρησιμοποιούνται από αντιμαχόμενες παρατάξεις και γι' αυτό τους προσδίδεται η διάσταση των «πολεμικών ιαχών»(Kissinger, 2014: 509). Ο κόσμος μας συγκροτείται από ένα πλήθος πόλων – εξουσίας και ασύμβατων πραγματικοτήτων, καθώς συστήματα συμφερόντων αναδύονται θέτοντας σε δίλημμα τη διεθνή τάξη ανάμεσα στις αξίες και στην επικείμενη αναθεώρηση διεθνών διευθετήσεων που οδηγούν σε επαναστάσεις. Ακόμη, η αποτυχία του συστήματος να προσαρμοστεί στη μεταβολή που συμβαίνει, λόγω του μετασχηματισμού των δυνάμεων συνιστά ένα συμβολικό πόλεμο ισχύος και νομιμότητας. Με απότοκο, η διεθνής τάξη να αντιμετωπίζει το παράδοξο, όπου η ευημερία εξαρτάται από την επιτυχία της παγκοσμιοποίησης, ενώ ομοίως η διαδικασία προκαλεί μια πολιτική αντίδραση αναιρώντας τους στόχους τις(Kissinger, 2014: 512-516). Ως εκ τούτου, η μελλοντική αφήγηση μας βοηθά να αντιληφθούμε ότι, πρέπει να εξετάζουμε μεμονωμένα τις αρχές που αναγνωρίζονται από το διεθνές δίκαιο και την παγκόσμια τάξη(Chomsky, 2001: 231). Παρακάτω θα αναφερθούμε σε μια σύγκρουση νέο-πραγματισμού και νέο-ιδεαλισμού, ώστε να αντιληφθούμε καλύτερα τη “νέα τάξη”. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι, στα πλαίσια του Νέο-Πραγματισμού, η σύγκρουση πολιτισμών, η συνεπιλογή και η δομική ισχύς, είναι ιδέες με ορόσημο τη συστημική προσέγγιση ενός άναρχου και πολωμένου διεθνούς συστήματος(λόγω των ηγέτιδων υπερδυνάμεων, όπου μια διπολική δομή(με τη στρατηγική του αμοιβαίου πλήγματος) είναι σταθερότερη με μικρότερη αλληλεξάρτηση από την πολυπολική που οργανώνεται δια της στρατηγικής των συμμαχιών), όπου η βία είναι η κυρίαρχη λογική σε ένα σύστημα «αυτοβοήθειας» και παράλληλα συγκροτεί ένα σύνολο που υπέρκειται των μονάδων του, προσδιορίζοντας τη συμπεριφορά και τις δυνατότητες τους. Ακόμη, το οικονομικό υποτάσσεται στο πολιτικό συμφέρον, υπό το ευρύτερο πλαίσιο της ασφάλειας, ενώ οι διεθνείς νομικοί και ηθικοί κανόνες αποτελούν επιφανόμενα που ασκούν επουσιώδη επίδραση στο διεθνές σύστημα(Waltz 2018, Αλμπάνης 2000).

- Ο Samuel Huntington, στο βιβλίο του “*The clash of Civilizations and the Remaking World Order*” (2011), εισήγαγε στο γεωπολιτικό τοπίο τον όρο της “σύγκρουσης των πολιτισμών,” όπου ο πολιτισμός αναδεικνύεται σε εργαλείο αναγνώρισης της ταυτότητας, ομαδοποίησης και διάκρισης του κόσμου σε επτά η οκτώ κύριους πολιτισμούς: το δυτικό, σινικό, ιαπωνικό, ινδουιστικό,

τον Ισλαμικό, τον Ορθόδοξο, το Λατινοαμερικάνικο και τον αφρικανικό με κεντρικό στοιχείο τη θρησκεία. Παράλληλα αναγνωρίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο του κράτους, που ασκεί ηγεμονικό ρόλο μέσα στην περιφέρεια και διαπραγματεύεται μια διαπεριφερειακή η παγκόσμια τάξη με τους άλλους πολιτισμούς. Σε αυτό το σημείο, η Παγκόσμια ηγεμονία της Δύσης, μέσω της προώθησης ενός ενιαίου δυτικο-κεντρικού πολιτισμού τη φέρνει σε σύγκρουση με τους υπόλοιπους πολιτισμούς και δη με το Σινικό και Ισλαμικό, όταν δε μπορεί να διατηρήσει την κυριαρχία της(Huntington, 2011).

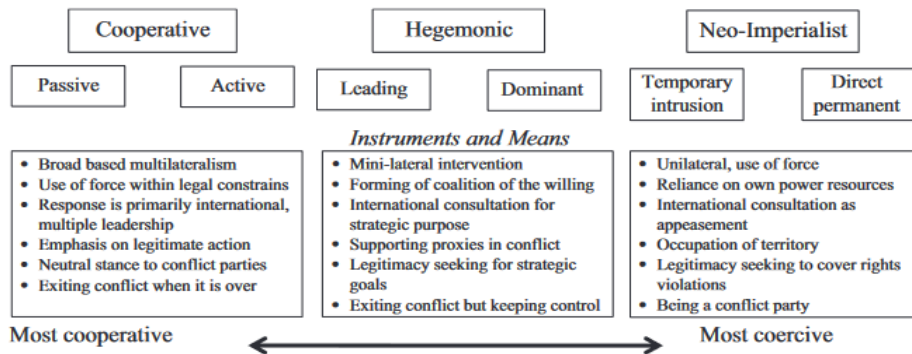
- Ο Joseph Nye, στο βιβλίο του *“Bound to Lead, The changing Nature of American Power”*(2016) σηματοδοτεί το πέρασμα του συγγραφέα από την αλληλεξάρτηση και το νέο-φιλελευθερισμό, στο νέο-πραγματισμό προσδιορίζοντας την ισχύ με πολιτισμικούς ιδεολογικούς ή και θεσμικούς όρους, παρά στρατιωτικούς και οικονομικούς, καθιστώντας την «άυλη», που είναι η απαραίτητη βάση της διαμόρφωσης της συμπεριφοράς των αλλήλων μέσα από την πολιτισμική η ιδεολογική ελκυστικότητα της, ή τη δυνατότητα να διαμορφώνει το διεθνές θεσμικό πλαίσιο μέσα από την ισχύ της συνεπιλογής(co-optive power). Σύμφωνα με τον ίδιο, μεταψυχροπολεμικά χρειαζόμαστε μια σταθερή παγκόσμια ισορροπία στρατιωτικής ισχύος, σταθερά θεμέλια παγκόσμιου γεωπολιτικού πλαισίου, καθώς και μια ανοιχτή παγκόσμια οικονομία με θεσμούς διαχείρισης της αλληλεξάρτησης(Nye, 2016).
- Η Suzan Strange θεωρεί ότι, ο ορός της παγκόσμιας διακυβέρνησης είναι εξωπραγματικός, ενώ μελετά την έννοια της “δομικής ισχύος” και τη μεταφορά ισχύος από το κράτος στις αγορές, καθώς η έννοια της ασφάλειας διευρύνεται στο σύγχρονο κόσμο, λόγω της τεχνολογίας, ενώ το κράτος συρρικνώνεται ποσοτικά, αλλά και σε επίπεδο ισχύος, καθώς η λήψη αποφάσεων μεταφέρεται στο απρόσωπο επίπεδο της παγκόσμιας αγοράς, όπου όλο και περισσότεροι μη κρατικοί δρώντες και υπερεθνικά υποκείμενα αποκτούν εξουσία(Strange, 2015). Η δομική ισχύς(δομή γνώσης, ασφάλειας και παραγωγής) είναι το πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται η σχέση που προσδιορίζει το εκάστοτε αποτέλεσμα δρώντας έμμεσα, ενώ η ισχύς συσχετισμού δρα άμεσα σε σχέση με τα άλλα μέρη, ξεχωρίζοντας εκείνα που διαθέτουν τη δυνατότητα πλεονεκτικά να επηρεάσουν τη δομή(May, 1996).

Στα πλαίσια του Νέο-ιδεαλισμού, όπου η ειρήνη, δικαιοσύνη και αρμονία είναι το σκοπούμενο αποτέλεσμα, καθώς ο κόσμος θα επέλθει σε μια φυσιολογική κατάσταση, μέσα από τον εκδημοκρατισμό και τη διαμόρφωση της αντίληψης των αρχών και των θεσμών του περιβάλλοντος, ενώ εκπρόσωποι αυτής της τάσης είναι η θεωρία της κοσμοπολιτικής δημοκρατίας και του ριζοσπαστικού ιδεαλισμού. Ο David Held υποστηρίζει ότι, η δημοκρατία συνιστά δημόσιο αγαθό, όπου αφομοιώνονται και συνυπάρχουν τα στοιχεία φιλελευθερισμού και μαρξισμού, ενώ συντελείται η υπέρβαση του εθνικού κράτους. Το πρότυπο της “κοσμοπολιτικής δημοκρατίας” που προτείνει στηρίζεται στη διάχυση, εμπάθυνση και ενίσχυση της σε όλα τα επίπεδα. Το κράτος συγκροτεί στοιχείο στα πλαίσια μιας παγκοσμιοποιημένης νόμιμης

πολιτικής εξουσίας, ενώ υποστηρίζει ότι, το βέλτιστο πρότυπο είναι μια ομοσπονδία η συνομοσπονδία στην οποία συνυπάρχουν διαφορετικά επίπεδα εξουσίας που αναδιατάσσονται από την αντικατάσταση της διακυβέρνησης από την κοσμοπολιτική δημοκρατία και σε αυτό το σημείο η παγκοσμιοποίηση ενισχύει την προαγωγή της. Αντίθετα, ο Falk, εστιάζει στην «παγκοσμιοποίηση του ανθρωπισμού» και αναγνωρίζει τη δύναμη του κοσμοπολιτισμού και δη από τα τέλη του 1980, που την κατατάσσει ως «παγκοσμιοποίηση εκ των κάτω»(Globalization From Below), της παγκόσμιας πολιτικής κοινωνίας, ενώ σημειώνει ότι, το κράτος θα πρέπει να σπάσει τις αλυσίδες του νεοφιλελευθερισμού και της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, ώστε να ενισχυθεί ασκώντας «υπεύθυνη κυριαρχία»(Αλμπάνης, 2000: 74-78).

Συμφωνά με τον Thompson, R. J.(2020) η νέα τάξη είναι το «ταξίδι των κοινών», που μας οδηγούν στη μετα-καπιταλιστική παγκόσμια τάξη πραγμάτων, με πρωτεργάτες διαφορετικούς οργανισμούς αλληλοβοήθειας που εμφανιστήκαν στην πανδημία που συνδέονταν με κοινωνικά κινήματα και ακτιβιστές, όπως το «Occury». Τα βασικά αγαθά που συνδέονται με την επιβίωση μας, όπως τροφή, νερό, καταφύγιο, ιατρική περίθαλψη και ούτω καθεξής, αναδείχτηκαν με την κρίση του Covid-19. Ειδικότερα, οι αλλαγές που συντελούνται σε ποικίλα επίπεδα είναι: (α) η αντίληψη ότι τα κοινά μας ανήκουν(ατομική συνείδηση) και ο σημαντικός ρόλος της νεολαίας, (β) Σχισιακή οντολογία: όπου η έννοια της πολυκοσμίας αντικαθίσταται από την αποδοχή του ενός κόσμου, (γ) Κοινοτικό/Οργανωτικό Επίπεδο και τα κοινά ως κυρίαρχο παράδειγμα: Οι δομές και οι διαδικασίες διακυβέρνησης των κοινών, δηλαδή το οριζόντιο στυλ αυτοδιαχείρισης συγκροτεί πρότυπο για την πλειοψηφία των οργανισμών και αντιπροσωπεύει μια δραματική μετατόπιση από το ιεραρχικό μοντέλο που κυριαρχούσε παραδοσιακά σε τόσες γενιές. Για την ακρίβεια, προωθεί τη συμμετοχή όλων σε έναν οργανισμό, (δ) επίπεδο παραγωγής, όπου η βίο-πολιτική είναι το νέο παράδειγμα: Χαρακτηριστικά ο Rifkin(2014) το ονόμασε, ως το «διαδίκτυο των πραγμάτων» και κάλεσε για «συνεργατική κατανάλωση», (ε) Επίπεδο Κοινωνίας και Καθολικό Επίπεδο: η αναγνώριση των κοινών ως θεμιτού τομέα και η χειραφέτηση για την ιδανική πολιτεία, θα γίνει μακροπρόθεσμα μέσω αρκετών διαμαρτυριών, ώστε να σφυρηλατηθεί το συν δημιουργικό «εμείς» ως τα νέα θεμέλια για έναν νέο κόσμο, (ζ) Το Κεφάλαιο: θα συνεχίσει να περικλείει πόρους(Thompson, 2020: 183-188). Σε αυτό ας προσθέσουμε ότι, στη νέα τάξη πραγμάτων περιφερειακοί δρώντες αποκτούν εξουσία, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν την παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφάλειας. Ένα τέτοιο παράδειγμα συνιστούν οι BRICS και κατά τον Brosig, M.(2019), οι διαδικασίες δημιουργίας από “κάτω προς τα πάνω,” σε κρίσεις σε μακροοικονομικό επίπεδο μπορούν να διακριθούν: σε μεγάλης κλίμακας ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ συνεταιριστικής(παθητική αποδοχή και πολυμερούς εξεύρεση λύσης), ηγεμονικής(κυριαρχία και καθοδήγηση), νέο-ιμπεριαλιστικής συμπεριφοράς(ως άμεση και μόνιμη παρέμβαση, είτε προσωρινή, είτε παρεμβατική δέσμευση ως ιδανικού, ενώ κάθε τύπος περιλαμβάνει τους υπό-τύπους απάντησης με τα ειδικά μέσα(δείτε εικόνα 4.)(Brosig, 2019: 1-48).

Εικόνα 4. Τα τρία είδη συμπεριφοράς απέναντι σε κρίσεις

Πηγή: (Brosig, 2019).

Τέλος, ο Elias(1939: 426, 2008: 4) από τα τέλη της δεκαετίας του 1930, χαρακτηρίζει το μετασχηματισμό της αναδύμενης παγκόσμιας τάξης πραγμάτων, ως μια «ολοκληρωτική διαδικασία πολιτισμού σε όλη την ανθρωπότητα» μέσα από πολιτισμένες αυτοεικόνες που φωτίζουν τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» και τη «συζήτηση βασανιστηρίων». Επιπλέον αυτή η “εκπολιτιστική διαδικασία,” ξεκίνησε αρχικά μέσα από τους Ανατολικούς και Αφρικανικούς πολιτισμούς στην κατεύθυνση των δυτικών προτύπων υπό το πλαίσιο του αέναου εκ’πολιτιστικού κινήματος, με αποτέλεσμα να επέλθει ευθυγράμμιση μη ευρωπαϊκών λαών με τα δυτικά πρότυπα. Κατά επέκταση, ως απόρροια της εξέγερσης εναντίον της Δύσης, ήταν η δημιουργία αλλαγών στις παγκόσμιες κατανομές ισχύος μέσα από το «σύνολο» ή αλλιώς τις ονόμασε εκπολιτιστικές διαδικασίες, μεταξύ “εμικής και ητικής” σημασίας του πολιτισμού(Linklater, 2020: 216). Επιπρόσθετα, η σύγχρονη διάσταση προσέγγισης δεν εμπεριέχει την έννοια του συμβολισμού και της επέκτασης των παγκόσμιων συμβόλων και θέτει το ερώτημα, εάν γίνει ο ιός COVID-19 σύμβολο; των εθνικών φόβων και ανησυχιών που προκύπτουν από τις προβλέψεις των παγκόσμιων διασυνδέσεων; Εισάγει τη νέα φάση πολιτισμού σε έναν κόσμο αλληλεξάρτησης, ενώ διατείνεται ότι, η αντίθεση στην παγκοσμιοποίηση είναι απόδειξη της απόρριψης μια εκπολιτιστικής διαδικασίας στην οποία τα έθνη-κράτη δεσμεύονται σε επίπεδο διεθνούς συντονισμού, ανασύροντας τη διεύρυνση της συναισθηματικής ταύτισης μεταξύ ανθρώπων για την υπεράσπιση της απειλούμενης μετα-εθνικής συλλογικής ταυτότητας(Linklater, 2020). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αντίθεσης εκφράζεται μέσω της εθνικολαϊκιστικής εξέγερσης, ενώ παράλληλα προτάσσει μελλοντικά την ιδέα ενός οικολογικού πολιτισμού, ως καθοριστική συνιστώσα για το μέλλον της παγκόσμιας τάξης, όπου οι κόμβοι, θα είναι ανθρωπιστικές η κοσμοπολίτικες πρωτοβουλίες, σηματοδοτώντας την παράταση της συναισθηματικής ταύτισης(Elias, 2009c: 256 στον Linklater, 2020: 248, 254). Συγχρόνως αναγνώρισε το «ήθος της παγκόσμιας αλληλεγγύης» που συγκρατείται εξαιτίας της σταθερής ανθρώπινης πίστης, η οποία παραμένει «σε τοπικό επίπεδο σε εθνικές μονάδες ολοκλήρωσης», παρόλο που οι «πραγματικές αλληλεξαρτήσεις είναι ήδη παγκόσμιες»(Elias, 2009c: 256 στον Linklater, 2020: 248, 254).

3.6.2 Δυτική παγκόσμια τάξη;

Καθώς η δύναμη είναι το κεντρικό στοιχείο στην πολιτική μεταξύ των εθνών(De Wijk, 2015), αξίζει να υπογραμμιστεί ότι, η τρέχουσα «δυτική παγκόσμια τάξη» θεσμοθετήθηκε μετά τον Β.ΎΠΠ και περιλάμβανε τη δυναμική των ΗΠΑ και της αφήγησης των φιλελευθέρων δημοκρατιών. Ειδικότερα, αυτό αντικατοπτρίστηκε από τη χρηματοοικονομική συμφωνία *Bretton Woods*, που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και υπογράφηκε από 44 χώρες το 1944, δημιουργώντας ένα σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Έκτοτε οδήγησε στη σύσταση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου(ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ ο ΟΗΕ, ιδρύθηκε στις 24 Οκτωβρίου 1945 από 51 χώρες, παραχωρώντας μόνιμες θέσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, στους νικητές του Β.ΠΠ(De Wijk, 2020). Σε αντίθεση με την Ασία, Αφρική και Νότια Αμερική, η Δύση κυριάρχησε στον κόσμο μέσω κανονιστικών αιτιολογήσεων στη βάση διάκρισης καλού-κακού. Ωστόσο η Δυτική Παγκόσμια τάξη, υποβαθμίζεται με συντελεστή τη μέτρηση της «διεκδικητικότητας» της ανόδου τόσο της Κίνας όσο και της Ρωσίας, τα τελευταία χρόνια(HCSS 2014α στον Hosli & Selleslaghs, 2020: 51). Κατά επέκταση, λόγω των αυξανόμενων δυνάμεων δημιουργείται ένα πολυπολικό σύστημα με πολλαπλά κέντρα εξουσίας, ενώ η 11/9/2001, σηματοδότησε την «πρώτη κρίση της μονομέρειας» των ΗΠΑ, λόγω των τρομοκρατικών επιθέσεων της Αλ Κάιντα στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου στη Νέα Υόρκη και στο Πεντάγωνο στην Ουάσινγκτον το 2001(Hosli & Selleslaghs, 2020).

Έκτοτε υιοθετήθηκε από τις ΗΠΑ, η επιθετική στρατηγική κυριαρχίας και τα αποτελέσματα ήταν η εμπλοκή τους σε ένα μεγάλο αριθμό συγκρούσεων, ώστε να προασπίσουν την παγκόσμια ηγεμονική τους δύναμη: Κουβέιτ (1991), Κοσσυφοπέδιο (1999), Αφγανιστάν (από το 2001), Ιράκ (από το 2003) και έστω έμμεσα Λιβύη (2011)(Monteiro, 2011). Αυτές οι παρεμβατικές επιχειρήσεις, αποτελούν αντανάκλαση της σκληρής δύναμης που εκφράζεται μέσω της στρατιωτικής δύναμης για τη διατήρηση της παγκόσμιας διακυβέρνησης προς όφελος της εγκατεστημένης τάξης(Falk, 2015: 28). Αυτό σε παγκόσμια κλίμακα αργότερα πυροδότησε μια σειρά εξελίξεων, όπως η Ρωσία, που επαναπροσδιορίζεται ως πυρηνική δύναμη, ενώ η ρητορική για τη Βόρεια Κορέα και τα πυρηνικά προγράμματα του Ιράν, πυροδότησαν την αδιαθεσία του ηγεμόνα(Grigoryev & Pabst, 2019: 76). Επιπλέον, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ερευνητικής έκθεσης που εκδόθηκε από την “*Price water house Coopers*,” το τεράστιο μέγεθος των αναδυόμενων επτά - δηλαδή η Κίνα, Ινδία, Ρωσία, Βραζιλία, Μεξικό, Ινδονησία και Τουρκία - όσον αφορά τις αγορές βάσει του ΑΕΠ προσαρμοσμένο στην ισοτιμία ισχύος ήταν ήδη παρόμοιο στην ισοτιμία με αυτό του G7 το 2015 και έως το 2040, αναμένεται να διπλασιαστεί σε μέγεθος σε σχέση με τις G7(Global, P. W. C., 2017).

Η τωρινή μεταβαλλόμενη ισορροπία της ισχύος, είχε ήδη προβλεφθεί από τον Jim O'Neill, στέλεχος της *Goldman Sachs* και αργότερα υπουργό στην κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου επινόησε το ακρωνύμιο «BRIC» το 2001, για να αναφερθεί στις τέσσερις ταχέως αναπτυσσόμενες αναδυόμενες αγορές - Βραζιλία,

Ρωσία, Ινδία και Κίνα, ενώ το 2010 προστέθηκε και η Νότια Αφρική, μεταφράζοντας την ομάδα σε «BRICS» κατόπιν αιτήματος της Κίνας. Η ραγδαία άνοδος τους, προκάλεσε αντιδράσεις για μια νέα παγκόσμια τάξη, που ονομάστηκε «μετα-αμερικανική ή ακόμα και ένας «μεταδυτικός» κόσμος»(Zakaria, 2008), καθώς συνιστά πρόκληση για τη συναίνεση της «Ουάσιγκτον»(Ban & Blyth, 2013). Επιπρόσθετα, ένα άλλο σημαντικό μέρος των δυτικών διεθνών σχέσεων υποστηρίζει ότι, η μετάβαση σε ένα «μεταδυτικό κόσμο» θα προκαλέσει αταξία και χάος στον κόσμο, ενώ η σχετική παρακμή της ισχύος των Ηνωμένων Πολιτειών, που παρατηρείται κυρίως με την παραίτηση της ηγεσίας τους, θα είναι η κύρια αιτία ανάδυσης βαθιά αρνητικών παγκόσμιων συνεπειών. Σε ένα κόσμο χαμένων και νικητών, οι G7, θα είναι ένας απλός αναχρονισμός, οι G20, θα καταστούν περισσότερο ως μια φιλοδοξία, ενώ το σενάριο δημιουργίας μιας συμμαχία G3(Αμερική, Ευρώπη και την Ιαπωνία), θα το διαδεχτεί ο κόσμος του G-Zero, όπου η Βραζιλία, αναμένεται να είναι ο κύριος ανταγωνιστής των ΗΠΑ, τόσο ως πηγή, όσο και ως προορισμός για περιφερειακές επενδύσεις(Bremmer, 2012). Σε ένα κόσμο G-Zero, ο ανταγωνισμός θα διεξάγεται στον κυβερνοχώρο παρά στο πεδίο της μάχης, ενώ οι αναδυόμενοι παίκτες θα τείνουν να αμφισβητούν τις υποθέσεις της Δύσης για τις τράπεζες, τις τηλεπικοινωνίες και τα πρότυπα του διαδικτύου, ενώ οι κυβερνήσεις θα αναζητούν τρόπους για να αποκαταστήσουν τον κρατικό έλεγχο της ροής ιδεών, πληροφοριών, ανθρώπων, χρημάτων, αγαθών και υπηρεσιών πέρα από τα σύνορά τους(Bremmer, 2012).

Σε αυτό το σημείο ας σημειωθεί ότι, οι BRICs έως το 2050, αναμένεται να είναι μεγαλύτερες σε σχέση με τις ΗΠΑ και δη η Ινδία, που θα αναπτυχθεί πάνω από 3% έως το 2050, ενώ θα ξεπεράσει και την Ιαπωνία έως το 2032 και αντίστοιχα η Κίνα μέχρι το 2041, θα υπερβεί την ανάπτυξη των ΗΠΑ. Ωστόσο, παρά τη ραγδαία ανάπτυξη τα άτομα στα BRICs είναι πιθανό να είναι φτωχότερα κατά μέσο όρο από τα άτομα στις οικονομίες του G6 έως το 2050, με εξαίρεση τη Ρωσία(Wilson & Purushothaman, 2003: 3-11). Σε αυτό το μεταβαλλόμενο περιβάλλον, όπου η Δύση κατακερματίζεται, λόγω των πολλαπλών κρίσεων, ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν, επέστησε την προσοχή κατά τη διάρκεια της ομιλίας του, απευθυνόμενος σε κορυφαίους διπλωμάτες επισημαίνοντας ότι, *«αυτές οι νέες οικονομίες που δεν είναι μόνο οικονομικές, αλλά και πολιτικές δυνάμεις(Brics) και θεωρούν τους εαυτούς τους, όπως σημείωσαν ορισμένοι, γνήσια κράτη πολιτισμού κάτι που δεν έχει μόνο διασπάσει τη διεθνή μας τάξη, αλλά ανέλαβαν βασικό ρόλο στην οικονομική τάξη, αλλά επίσης, αναμόρφωσαν πολύ δυναμικά την πολιτική τάξη και την πολιτική σκέψη που τη συνοδεύει»*(France24, 2019).

Τα τελευταία χρόνια βιώνουμε ένα είδους κρίσης, μιας μετα-κρίσης, ή αυτό που ο Τζόναθαν Σπέρμπερ, αποκάλεσε ως «κρίση μετάβασης», επειδή ο φιλελευθερισμός διαβρώνει τα οικονομικά και πολιτιστικά θεμέλια(Milbank & Pabst, 2016). Πιο συγκεκριμένα, ο πυρήνας των προκλήσεων του φιλελευθερισμού ενισχύεται μέσα από τα παραδείγματα του Brexit και της νίκης του Ντόναλντ Τράμπ, σηματοδοτώντας μια εξέγερση ενάντια στον οικονομικό και κοινωνικό

φιλελευθερισμό που στηρίζει την παγκοσμιοποίηση, τη μαζική μετανάστευση και το πολυμερές ελεύθερο εμπόριο, ενώ στη Γαλλία, ο Εμανουέλ Μακρόν, έχει να αντιμετωπίσει τη ραγδαία άνοδο του κινήματος των «κίτρινων γιλέκων» και στη Γερμανία, σταδιακά φαίνεται να αποσύρεται η Άνγκελα Μέρκελ, αποδυναμώνοντας την καρδιά του ευρωπαϊκού σχεδίου. Παράλληλα, ο διχασμός ενισχύεται, διότι η τάξη που κυριαρχείται από τις ΗΠΑ, διχотоμείται ανάμεσα σε μια πιο φιλελεύθερη-κοσμοπολίτικη ΕΕ και σε μια πιο εθνικό-συντηρητική ΗΠΑ και Ιαπωνία, ενώ η Κίνα αντιμετωπίζει γειτονικές χώρες ως υποτελή κράτη από τον πολιτισμό αφήνοντας τη Ρωσία, κολλημένη σε μια γεωπολιτική γκρίζα ζώνη (Grigoryev & Pabst, 2019: 17-20).

Συνεπώς, βρισκόμαστε σε ένα περιβάλλον διαδοχικών κρίσεων και οι θεσμικές ελλείψεις, η έντονη δυσαρέσκεια των αναδυόμενων δυνάμεων, η άνοδος του οικονομικού εθνικισμού και η απόρριψη της παγκοσμιοποίησης από λαϊκιστές, οδηγούν σε μια «παγκόσμια διακυβέρνηση που βρίσκεται σε κρίση» (Held & Young 2013 & Gill, 2015: 181-199). Τίθεται ο συλλογισμός, όπου η φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη αποκτά αρνητικό συντελεστή και τείνει προς την αταξία, ενώ αντίστοιχα η παγκόσμια διακυβέρνηση μεταβαίνει από ένα παγκόσμιο σύστημα συνεργασίας για την αντιμετώπιση διακρατικών προβλημάτων στην εκπλήρωση των συμφερόντων των «μεγάλων δυνάμεων» (Pabst, 2018β). Με αυτό το επιχείρημα συμφωνεί και ο Ikenberry (2010: 509), συγκεκριμενοποιώντας την κρίση της αμερικανικής διακυβέρνησης της φιλελεύθερης τάξης και όχι της ίδιας της φιλελεύθερης τάξης, ενώ αντίθετα υποστηρίζει ότι, η κρίση του φιλελευθερισμού σήμερα, θα φέρει τελικά «περισσότερο φιλελευθερισμό». Σε αυτό προσθέτει ο Stephen Gill (2012: 1-20) υπογραμμίζοντας ότι, οι παγκόσμιες κρίσεις και η κρίση της παγκόσμιας ηγεσίας έγκειται στην επιμονή μιας ανατολίτικης επιστημολογίας, που συνεχίζει να ελέγχει τη δυτική σκέψη, παρά την κατάρρευση της αποικιακής δομής. Όμως, το πιο σημαντικό σύμφωνα με τον Axford (2021: 60-61) έγκειται ότι, η άνοδος των υπολοίπων συνδέεται με τη σταδιακή πτώση του νεοφιλελευθερισμού, που είναι το «μπετ νουάρ» του αντι-παγκοσμιοποιητικού αισθήματος σήμερα, συμπεριλαμβανομένης της λαϊκιστικής αντιπολίτευσης, καθώς επικρίνεται η λογική της αγοράς χωρίς σύνορα ως μονόδρομος για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, καθώς συνιστά μια οπισθοδρομική παγκοσμιοποιητική ιδεολογία, εξαιτίας της έξαρσης της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας κατά τη δεκαετία του 1990 και του 2000, όπου η ανάπτυξη του εμπορίου ήταν ισχυρή, αλλά εν τέλει επιβραδύνθηκε από τον αυξανόμενο όγκο των χρηματοοικονομικών ροών. Ως αποτέλεσμα, η παγκόσμια οικονομία χρηματοδοτείται και κυριαρχείται κατά το πλείστον από πολυεθνικές εταιρείες και χρηματοπιστωτικές, οικονομικές αγορές, όπου διαδραματίζουν μείζον ρόλο οι δρώντες, όπως η Κίνα και η Ινδία, που ενέτειναν και επέκτειναν τον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, με αποτέλεσμα να βιώνουμε ένα φαύλο κύκλο, όπου η οικονομική λογική του νεοφιλελευθερισμού επώαζε τη δική της κρίση.

Πίνακας 5. Αλλαγές και βασικά γνωρίσματα απο τη βεστροφαλική στη μεταβεστροφαλική τάξη

Ο ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	ΜΕΤΑΒΕΣΤΦΑΛΙΚΗ ΤΑΞΗ
<p>1. ΕΔΑΦΙΚΟΤΗΤΑ Πολιτικές κοινότητες με σταθερά σύνορα.</p> <p>2. ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ Εντός των συνόρων, η κρατικό-κυβερνητική, δικαιοματική ανώτατη και αποκλειστική νομική και πολιτική εξουσία.</p> <p>3. ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ Η αρχή της αυτοδιάθεσης και της αυτοκυβέρνησης –σταθερά σύνορα που χωρίζουν το εσωτερικό από τον έξω κόσμο.</p> <p>Γιατί απέτυχε το Βεστφαλιανό σύστημα;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ένας κόσμος δύο επιπέδων, τα έθνη-κράτη και οι αποικίες τους. ● Η εποχή του εξευρωπαϊσμού του πλανήτη τερματίστηκε, όταν οι ευρωπαϊκές αυτοκρατορίες διαλύθηκαν και μετατράπηκαν σε συστατικά του παγκόσμιου τάγματος και της παγκόσμιας διαταραχής. ● Μετά την ανεξαρτησία-λογική αποαποικιοποίησης, τα νέα ασιατικά και αφρικανικά έθνη-κράτη έλαβαν τα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής διπλωματίας. ● Η διπλωματία είναι πλέον πολύ πιο περίπλοκη και πιο παρατεταμένη χρονικά, π.χ ΟΗΕ. Περισσότερα κράτη-έθνη, συγκροτούν κέντρο πολυμερούς διπλωματίας και η αντίστοιχη πολυπλοκότητα της Παγκόσμιας Ατζέντας. ● Ο συμβατικός διεθνής πόλεμος περνά τώρα σε μια νέα εποχή πολέμου, όπου χαρακτηρίζεται από λιγότερο συμβατικές μάχες και περισσότερες τακτικές ανταρτών- το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, απέδειξε, ότι καμία χώρα δεν είναι ασφαλής από την επίθεση, ανεξάρτητα από το πόσο υψηλό είναι το επίπεδο των αμυντικών δαπανών. 	<p>1.ΕΔΑΦΙΚΟΤΗΤΑ-ανάδυση μιας νέας γεωγραφίας πολιτικής ισχύος και οργάνωσης, μέσα από περιφερειακούς, παγκόσμιους φορείς και διακυβερνητικά δίκτυα. Με αποτέλεσμα να υπερβαίνονται τα όρια της επικράτειας και τα σύνορα.</p> <p>2.ΚΡΑΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ- κοινή άσκηση δημόσιας ισχύος και εξουσίας, μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και παγκόσμιων εξουσιών.</p> <p>3.ΚΡΑΤΙΚΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ-Οι εθνικοί στόχοι, σε έναν αλληλεξαρτώμενο κόσμο, οδηγούν τις κυβερνήσεις να υλοποιούν πολυμερείς συνεργασίες, ενώ η κρατική αυτονομία – περιορίζεται.</p>

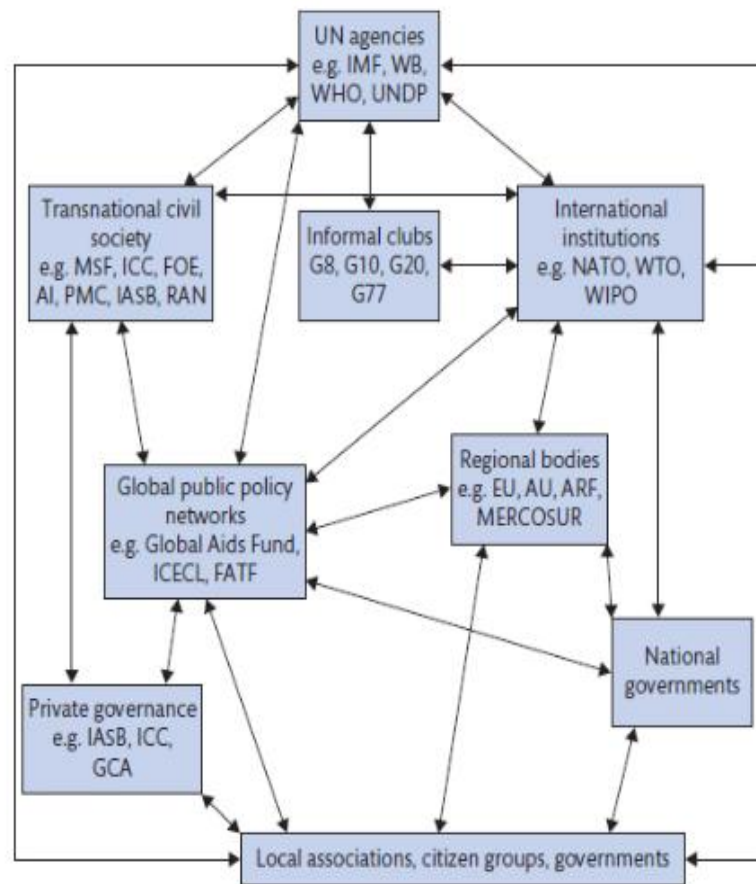
Πηγή: Φτιάχτηκε από (Baylis, Smith, Owens 2013: 35-36 & Suter 2003: 31-67).

Πίνακας 6 Τα Μέσα της Παγκοσμιοποίησης-Η Σύγχρονη Παγκοσμιοποίηση

ΤΕΧΝΙΚΗ-Υλική Υποδομή	ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΠΟΛΙΤΙΚΗ-Κανονιστική Υποδομή
<p>Τεχνολογικές αλλαγές και κοινωνική οργάνωση στη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου συστήματος η μιας παγκόσμιας οικονομίας.</p>	<p>Αγορές-Καπιταλισμός</p> <p>Αναπόφευκτη παγκοσμιοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας.</p> <p>Η παγκοσμιοποίηση θεωρείται ως η επέκταση του καπιταλισμού σε όλο τον κόσμο, ενώ η πολυεθνική, είναι οι εταιρείες, που αντικατοπτρίζονται, ως τα Β-52 του καπιταλισμού και της παγκόσμιας εμβέλειας του.</p>	<p>Ισχύς, συμφέροντα και θεσμοί.</p> <p>Κυβερνήσεις, όπως οι ΗΠΑ και το Η.Β, αποτέλεσαν βασικοί δρώντες στην εξέλιξη της παγκοσμιοποίησης.</p> <p>Κατά τον Jan Nederveen(2018: 11)περιλαμβάνει μια «νέα γεωγραφία του εμπορίου, της ασθενέστερης ηγεμονίας και της αυξανόμενης πολυπολικότητας».</p> <p>Η νέα παγκοσμιοποίηση έχει «αναδειχθεί ως ένα απο τα κύρια ιδεολογικοπολιτικά λάθη της σύγχρονης πολιτικής».</p>

Πηγή: Φτιάχτηκε απο (Baylis, Smith, Owens, 2013: 33 & Bhagwati, 2004: 440 & Axford, 2021: 70-71):

Εικόνα 5. Η περίπλοκη δομή της παγκόσμιας διακυβέρνησης

KEY:

AI	Amnesty International	GCA	Global credit agencies, e.g. Moody's, Standard & Poor's
ARF	ASEAN Regional Forum	IASB	International Accounting Standards Board
AU	African Union	ICC	International Chamber of Commerce
EU	European Union	ICECL	International Convention on the Elimination of Child Labour
FATF	Financial Action Task Force (on money-laundering)	IMF	International Monetary Fund
FOE	Friends of the Earth	MERCOSUR	Southern American Common Market
G8	Group of 8 (USA, Italy, UK, France, Germany, Russia, Canada, Japan & EU)	MSF	Médecins sans Frontières
G10	Group of 10 (Belgium, Canada, France, Germany, Italy, Japan, Netherlands, Sweden, Switzerland, UK, USA)	NATO	North Atlantic Treaty Organization
G20	Brings together the major Western governments and the governments of the leading emerging economies, including Brazil, China, India, and Russia	PMC	Private military companies, e.g. Sandline
G77	Group of 77 developing countries	RAN	Rainforest Action Network
		UNDP	UN Development Programme
		WB	World Bank
		WHO	World Health Organization
		WIPO	World Intellectual Property Rights Organization
		WTO	World Trade Organization

Figure 1.2 The global governance complex

Πηγή: (Baylis, Smith, Owens, 2017).

Πίνακας 7. Εικόνες παγκόσμιας τάξης σύμφωνα με την αρχή της κοινωνικής οργάνωσης και τους τύπους διασύνδεσης

1. Gemeinschaft (κοινότητα)	Α. Μια μοναδική παγκόσμια κοινότητα. Πίστη στην κοινοτική ενότητα. Σύνδεση με θρησκευτικά
-----------------------------	---

	<p>η ουτοπικά όνειρα για ένα γήινο παράδεισο(δυναμική σύνδεση).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συγκεντρωτικές και αποκεντρωμένες μορφές, ως «παγκόσμιο χωριό», που περιέχει, αφενός μια παγκόσμια «συλλογική συνείδηση» του “Durkheimian”. Αφετέρου, η πλουραλιστική βάση της παγκόσμιας κοινότητας. <p>B. Ο κόσμος αποτελείται απο κλειστές κοινότητες, όπως τα έθνη η περιοχές(αδύναμη σύνδεση).</p>
<p>1. Gesellschaft (εθελοντική ένωση)</p>	<p>A. Παγκόσμια κυβέρνηση, ομοσπονδιακή παρά κοινοτικής μορφής. Τα συστατικά μέρη της παγκόσμιας τάξης συμφωνούν να συνεργαστούν μαζί(δυναμική σύνδεση).</p> <ul style="list-style-type: none"> • μια ισχυρή υπερ-φυσική πολιτική, ενώ η αποκεντρωμένη μορφή υποστηρίζει κάτι σαν ομοσπονδία σε παγκόσμιο επίπεδο. <p>B. Κόσμος που αποτελείται απο περιορισμένα εθνικά κράτη, τα οποία μερικές φορές συμφωνούν να συνεργαστούν απο κοινού εκτός εθνικού συμφέροντος, παρά δέσμευση προς την παγκόσμια κυβέρνηση(αδύναμη σύνδεση).</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανοιχτές κοινωνίες, με σημαντική κοινωνικό-πολιτισμική αλληλεπίδραση. • Στρατηγικά κυρίαρχες ή ηγεμονικές κοινωνίες για τη διατήρηση του κόσμου συγκροτώντας τον πρωταρχικό μηχανισμό της παγκόσμιας τάξης.

Η πηγή: φτιάχτηκε απο την ανάλυση του (Robertson, 1992: 78-83).

3.7 Το παιχνίδι ανατολής και δύσης-Ανατολισμός(Easternization)

Η αποδοχή μιας εν εξέλιξη παγκόσμιας κουλτούρας(King, 1990 και Smith, 1990), οδηγεί σε συσχετισμούς της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης με τη δυτικοποίηση, και εν συνεχεία η εμφάνιση της μεταπολεμικής γενιάς «έκρηξης» που ωρίμασε το 1960(Roof, 1993) οδήγησε στη δημιουργία μιας νέας αφήγησης μέσω της ανάδυσης ενός νέου κοινωνικού-πολιτιστικού κινήματος, ή αλλιώς της αντικουλτούρας ή «αντι-κατασκευάσματος» της δυτικοποίησης, όπως ονομάστηκε(Hsiao, 2010: 667). Εξ αρχής, ας υπογραμμιστεί ότι, οι έννοιες «Ανατολή» και «Δύση» αποτελούν μια από τις πιο ενδιαφέρουσες πτυχές της διατριβής του Colin Campbell, που μέσω της μελέτης του εμβάθυνε στη φαινομενική ανατολίωση της δύσης από τη δεκαετία του 1960. Πιο συγκεκριμένα υπογράμμισε ότι, η "Ανατολίωση" μπορεί να αναφέρεται, είτε σε διαδικασίες που γίνονται αντιληπτές στην ίδια την Ανατολή

(προσανατολισμός), η στις διαδικασίες που συμβαίνουν στη Δύση(πολιτιστική αλλαγή) και γι' αυτό συνδέονται με την «κοσμικότητα»(Campbell, 2012: 1-2). Άλλωστε, η ανατολική επίδραση ήταν αναπόσπαστο μέρος της δυτικής πνευματικής και θρησκευτικής ζωής από την ίδρυση του δυτικού πολιτισμού, που χρονολογείται από τους αρχαίους Έλληνες Πυθαγόρειους και έκτοτε των πρώιμων αγνωστικιστών Χριστιανών, ενώ όλα τα κινήματα της «Νέας Εποχής» παρουσιάζουν στοιχεία δυτικού εσωτερισμού(Faivre, 1994). Ως εκ τούτου, «όλοι γινόμαστε λίγο ανατολίτες» (Fischer, 1992: 32).

Ειδικότερα μελέτες κυρίως της πολιτιστικής παγκοσμιοποίησης, αναφέρονται και στην τάση του ανατολισμού, λόγω της παγκόσμιας μίξης, που τροφοδοτείται από τη διασταυρούμενη ροή, ενώ ο ευρωπαϊκός και δυτικός πολιτισμός αναμειγνύεται με αυτήν. Στα τέλη του 20^{ου} αιώνα παρατηρήθηκε μια στροφή στην Ανατολή-Δύση, σε ένα βαθμό ανάπτυξης μιας σχέσης αλληλεξάρτησης και ολοκλήρωσης. Πρόκειται για μια αντίστροφη διαδικασία αυτής της Ανατολίωσης, δηλαδή η υιοθέτηση από τους Δυτικούς, των εθίμων και των πρακτικών της Ανατολής, που παρουσιάζει ομοιότητες με την έννοια του «αντίστροφου ανατολισμού»(Campbell, 2012) με τη διαφορά ότι, ο ανατολισμός είναι η τάση των δυτικών κοινωνιών να υιοθετούν αντί να επαινούν αυτά που θεωρούνται, ως διακριτικά χαρακτηριστικά των ανατολικών πολιτισμών, ενώ παράλληλα, δεν τις συσχετίζουν με οικονομικά ζητήματα. Συνεπώς, σε παγκόσμιο πλαίσιο «ο κόσμος έχει γίνει ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων»(Hannerz, 1990: 237) στον οποίο οι διαφορετικές πολιτιστικές ροές συνδέουν τις διαφορετικές τοποθεσίες, η όπως ο Castells(2004) ονομάζει αυτό το φαινόμενο συνιστά την «κοινωνία δικτύων».

Ωστόσο, το ερώτημα της απαρχής της ανατολίωσης εξειδικεύτηκε στα τέλη του 1800, μέσα από τον εκβιομηχανισμό και τη διάδοση του εμπορίου, δηλαδή δια μέσου της νεοφιλελεύθερης οικονομικής παγκοσμιοποίησης, η οποία εξελίχθηκε σε παγκόσμια εμβέλεια μέσω της ναυτιλίας, της στρατιωτικής κινητικότητας, αλλά και των διαδικασιών της αποικιοκρατίας και του ιμπεριαλισμού. Δυτικές επιρροές, μεταλαμπάδευσαν τον ιδεολογικό λόγο της ελευθερίας και της δημοκρατίας μέσω της επιστήμης και των κρατικών θεσμών, όπως τα συντάγματα και τις σύγχρονες γραφειοκρατίες. Επί παραδείγματι, από το 1960, «Ανατολικές» μορφές πεποιθήσεων και πρακτικών, όπως η μετενσάρκωση, γιόγκα και φένγκ σούι, έχουν υιοθετηθεί στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική, καθώς και εν συνεχεία η εκβιομηχάνιση στην Αίγυπτο και Περσία, οι μεταρρυθμίσεις του Tanzimat στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η αποκατάσταση του Meiji στην Ιαπωνία και στις αρχές του 1900, οι Νεότουρκοι και οι Νέοι Πέρσες, καθώς και η διαμόρφωση μετά του γερμανικού μοντέλου του συντάγματος, των αντίστοιχων δημοσίων γραφειοκρατιών και αντίστοιχα του στρατού στην Ταϊλάνδη, Ιαπωνία και Ινδονησία.

Στη χαρτογράφηση του ανατολισμού ο 19^{ος} αιώνας, διετελέσε σταθμός, καθώς διέδωσε τις ρομαντικές ιδέες της δυτικής ελευθερίας με ένα μείγμα ευρώσοβινιστικών βάσεων, δημιουργώντας την αφήγηση του φιλελληνισμού που οδήγησε στη χορήγηση της βρετανικής υποστήριξης στον ελληνικό εθνικό-απελευθερωτικό

αγώνα, εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι, η εμφάνιση νέων παγανιστικών κινήματων κατά τη Νέα Εποχή οδήγησε στην αποκατάσταση και στην επιστροφή της αναδιαμόρφωσης της μαγείας, της σχέσης, της φύσης τόσο εντός όσο και εκτός (Lewis και Melton, 1992), δηλαδή της συσχέτισης της φύσης και του φυσικού, δημιουργώντας ένα νέο είδος υπο-ρεύματος στην πολιτιστική ιστορία της Δύσης (Adler, 1972). Η υπαρξιακή αναζήτηση, τα ερωτήματα περί θεού, οδήγησαν στη διαδικασία της απο-δυτικοποίησης των βασικών συντελεστών του δυτικού πολιτισμού: (α) θρησκεία, (β) κοσμική πολιτική ιδεολογία και (γ) επιστήμη. Ενώ, ο ψυχρός πόλεμος δημιούργησε τη νέα αφήγηση του «ελεύθερου κόσμου» έναντι του κομμουνισμού και μεταψυχροπολεμικά η δυτική σκέψη κυριάρχησε μέσω του έργου της "σύγκρουση των πολιτισμών" των Bernard Lewis και Samuel Huntington. Έκτοτε η μεταπολεμική περίοδος σημαδεύτηκε με το «τέλος της ιδεολογίας», αλλά και με το «θάνατο του Θεού» (Bell, 1960 και Altizer & Hamilton, 1996). Πιο συγκεκριμένα, ο Samuel Huntington (1996: 75–76) έχει συνοψίσει τη σύνθετη αλληλεπίδραση μεταξύ (μετά)εκσυγχρονισμού και θρησκείας ως εξής:

Στις πρώτες φάσεις της αλλαγής, η δυτικοποίηση προωθεί τον εκσυγχρονισμό. Στο μεταγενέστερο στάδιο, ο εκσυγχρονισμός προωθεί την αποδυτικοποίηση και την αναζωπύρωση του αυτόχθονου πολιτισμού με δύο τρόπους. Σε κοινωνικό επίπεδο, ο εκσυγχρονισμός ενισχύει την οικονομική, στρατιωτική και πολιτική δύναμη του κοινωνικού συνόλου και ενθαρρύνει τους ανθρώπους αυτής της κοινωνίας να έχουν εμπιστοσύνη στον πολιτισμό τους και να γίνουν πολιτιστικά διεκδικητικοί. Σε ατομικό επίπεδο, ο εκσυγχρονισμός δημιουργεί συναισθήματα αλλοτρίωσης και ανομίας, καθώς οι παραδοσιακοί δεσμοί και οι κοινωνικές σχέσεις διαλύονται και αυτό οδηγεί σε κρίσεις ταυτότητας στις οποίες η θρησκεία δίνει μια απάντηση (Sander & Cavallin, 2015).

Επιπλέον, η εμφάνιση των «New Agers» και η δημόσια διπλωματία μέσω της διάδοσης και δη μέσω των ΜΜΕ, αλλά και της επικοινωνιακής προσέγγισης συγκεκριμένων ομάδων, οδήγησε στη διαμόρφωση της αντι-κουλτούρας, ως μια νέα εξέλιξη μορφής τέχνης, αποδοχής του διαφορετικού, αλλά και προάσπισης μέσω των ηθικών σταυροφοριών των δικαιωμάτων ενός ενιαίου κόσμου. Η νέα γενιά των αντικομοφοριστών, η μεσαία τάξη αλλά και κινήματα, όπως των Πολιτικών Δικαιωμάτων στις Ηνωμένες Πολιτείες και η εκστρατεία για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό στο Ηνωμένο Βασίλειο και στη Δυτική Ευρώπη, σκιαγράφησαν τη «μεγάλη αφήγηση». Τέτοιοι διαμεσολαβητές ήταν οι εκπρόσωποι της σχολής της Φρανκφούρτης, ιδιαίτερα στοχαστές, όπως ο Marcuse, ο Adorno και ο Horkheimer (Chiodi, 1976 και Kellner, 1984 και Bokina & Lukes, 1994), τα άρθρα της Νέας Αριστεράς (Bottomore, 1993) και η επιστήμη που έδινε απαντήσεις, όπως η κβαντική επανάσταση που πυροδότησε μια καινούρια ρηξικέλευθη κοσμοθεωρία που ερχόταν σε αντίθεση με τα κεντρικά στοιχεία των παραδοσιακών δυτικών πολιτιστικών παραδόσεων (Lanczos 1965 και Davis & Gribbin, 1992).

Επιπρόσθετα, η αναθεώρηση του υλισμού μέσω των πνευματικών παραδόσεων και κυρίως ο υπαρξισμός, ο φρουδισμός(και μάλιστα η ψυχανάλυση γενικότερα), μαζί με τη γερμανική ιδεαλιστική φιλοσοφία σε συνδυασμό με την ανάμειξη διάσημων καλλιτεχνών της αντί-κουλτούρας, όπως οι Beatles και το φλερτ τους με τον Ινδουισμό, πυροδότησαν τη μέγιστη έκφραση της ελευθερίας, της αναζήτησης των αναγκών μιας νέας γενιάς. Με αποτέλεσμα, η βάση του δυισμού της δυτικής κοσμοθεωρίας και της υλιστικής δυαδικότητας να καταρρέει σε αντίθεση με τον ουσιαστικό μονισμό της Ανατολής. Η απρόσωπη θεϊκή δύναμη ζωής η εξουσία, της Νέας Θεολογίας τερμάτισε τις βάσεις της διακρατικής δημιουργίας του θεού, οδηγώντας σε μια «πολιτιστική στροφή». Ενώ σε αυτό βοήθησε και η επικείμενη άνοδος του φρουδομαρξισμού που εξαφάνισε τη φιλοσοφία του υλισμού και οδήγησε στην επικράτηση ουτοπικών δυναμικών στις αρχές της απόλαυσης, τέχνης, αυτοέκφρασης και ικανοποίησης απο τον εαυτό του(Marcuse, 1956 στον Partridge, 2018).

Μολονότι, επήλθε μέσω της παγκόσμιας ιστορίας ένας αποϊστορισμός με το «τέλος της ιστορίας». Ο 20^{ος} αιώνας, με το μεγάλο πόλεμο οδήγησε στην επέκταση του «ανατολισμού του κόσμου» και στην τάση της ανατολίωσης που άρχισε επικίνδυνα να υπερτερεί σε αντίθεση με τη δυτικοποίηση, μέσω της αυξανόμενης επιρροής της Ιαπωνίας, κυρίως δια της οδού της διπλωματίας της μάρκας *Toyota*, των τεράστιων οικονομιών της Ασίας και δη της Νοτιοανατολικής πλευράς, όπου συντέλεσαν στη διαμόρφωση μιας νέας αφήγησης ενός «ασιατικού μοντέλου». Με αποτέλεσμα ο 21^{ος} αιώνας, λόγω της επιτυχίας της Κίνας και της ασιατικής βιομηχανίας να χαρακτηρίζεται, ως «ασιατικός αιώνας, η αλλιώς «ασιατική αναγέννηση»(Mahbubani, 2019).

Συνεπώς, η διαδικασία της ανατολίωσης, λειτουργεί διττά. Αφενός, ως μια διαδικασία εμπλουτισμού μέσω της προσθήκης των στοιχείων της πολιτιστικής ποικιλομορφίας στη Δύση, χωρίς να συνιστά απειλή για την παγκόσμια δομή ισχύος-κέντρου-περιφέρειας της δυτικοποίησης(Hsiao, 2010: 667-668). Κατά επέκταση, ενισχύει τη σημασία της «διαφορετικότητας» η οποία συγκροτεί έναν ουδέτερο όρο, όσον αφορά τη διαμόρφωση ατομικής και ομαδικής ταυτότητας, ορίζοντας «*την παρουσία ποικίλων πολιτισμών και πολιτιστικών προοπτικών μέσα σε μια κοινωνία*»(Parekh, 2000: 165). Αφετέρου εν αντιθέσει, η ταχύτητα και το εύρος των μεταβάσεων, λόγω των παγκόσμιων μετασχηματισμών οδήγησαν σε μια «πολιτιστική επανάσταση», η αλλιώς σε «πολιτιστικό σεισμό»(Sander & Cavallin, 2015: 1745). Δηλαδή, στην ανάμειξη, ανάδευση, διασταύρωση η αφαίρεση πολιτισμών(Pieterse, 2004). Ως εκ τούτο, ενώ ο 20^{ος} αιώνας, έγινε μάρτυρας της δυτικοποίησης (εκσυγχρονισμού) του κόσμου, ο 21^{ος} αιώνας, βιώνει την ανατολίωση του κόσμου και τέσσερις συγκεκριμένες δυνάμεις οδήγησαν στην ανατολίωση με κοινό άξονα τη γήρανση των εύπορων εθνών, όπου βρίσκονται σε ένα στάδιο αυτοπραγμάτωσης: (α) διαλογισμός και η γιόγκα είναι επομένως το πρώτο κύμα ανατολίωσης, δηλαδή ο πνευματισμός έναντι του δυτικού υλισμού, (β) η περιβαλλοντική βιωσιμότητα και η διάδοση της χορτοφαγίας και του βιγκανισμού και της ανακύκλωσης, (γ) η επιρροή

των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το Instagram, το WhatsApp και το YouTube και η χαρτογράφηση ενός κόσμου χωρίς σύνορα, λόγω των πολυπολιτισμικών και διαπολιτισμικών επιρροών, (δ) η άνοδος του εθνικισμού σε αναδυόμενες αγορές, όπως η Κίνα και η Ινδία(Sheth, 2021: 657-59). Σε αυτό ο Campbell(2012: 2) πρόσθεσε και το διαχωρισμό των θρησκειών σε Δυτικές, όπως Ιουδαϊσμός, Χριστιανισμός και Ισλάμ και Ανατολικές «θρησκείες του πνεύματος», όπως Ινδουισμός, Βουδισμός, Ταοϊσμός, Κομφουκιανισμός και Σίντο ισοδυναμώντας την ανατολίωση με τη διαδικασία της αποδυτικοποίησης.

Ακόμη, η μεταβλητή της μετανάστευσης και η πρόσφατη άνοδος του μη φιλελεύθερου εθνικισμού στην Ευρώπη ως μια κίνηση «ανατολικά» με τη ραγδαία άνοδο της Κίνας και γενικότερα της Ασίας, συμπεριλαμβανομένης της επιρροής της Ινδίας και της Ιαπωνίας, αντικατοπτρίζεται μέσα από το φαινόμενο της «ανατολίωσης» που έχει επιπτώσεις, όχι μόνο στον πόλεμο και την ειρήνη, αλλά και στην παγκόσμια διακυβέρνηση μέσα από το φαινόμενο της «συναίνεσης της Σιγκαπούρης» ενάντια στη «συναίνεση της Ουάσιγκτον». Οι κινέζοι προπαγανδιστές στρέφονται ενάντια στις «δυτικές αξίες» της πολυκομματικής δημοκρατίας, ενώ η πιθανότητα ενός σινο-αμερικανικού πολέμου, ή εναλλακτικά η αναβίωση της «παγίδα του Θουκυδίδη» είναι ένα πιθανό μελλοντικό σενάριο, καθώς τα θεσμικά ιδρύματα δεν οργανώθηκαν, ώστε να προσαρμοστούν στις ανατολικές μεταβολές της εξουσίας σχετικά με παγκόσμια θέματα που απαιτούν συνεργασία, όπως επί παραδείγματι για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, της χρηματοπιστωτικής αστάθειας, της υπανάπτυξης και της πυρηνικής διάδοσης(Rachman, 2017). Συνοψίζοντας τις βασικές παραδοχές της διατριβής του «σχολείου της Σιγκαπούρης» οι αξιώσεις που προκύπτουν έγκειται ότι, η οικονομική τους επιτυχία έχει οικοδομηθεί σε ένα σύστημα «τεχνοκρατικού ελιτισμού» που έχει οδηγήσει στη δημόσια αποδοχή της συγκέντρωσης της εξουσίας στα χέρια τεχνοκρατών που έχουν επιλεγεί ειδικά για να διευθύνουν την κυβέρνηση(Cheang & Choy, 2021). Ως εκ τούτου, προβάλλεται εναλλακτικά ως ένα ημιδημοκρατικό, αναπτυξιακό κρατικό καπιταλιστικό μοντέλο(κυβερνητική φιλοσοφία του ΠΑΠ), που εστιάζει στο σταθερό κρατικό έλεγχο της κοινωνίας, στην αποστροφή του δυτικού στυλ δημοκρατικών κανόνων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και τον οικονομικό προσανατολισμό υπέρ των επιχειρήσεων. Παράλληλα παρατηρείται μεταρρύθμιση σε μια αριστερή-φιλελεύθερη κατεύθυνση(Cheang & Choy, 2021: 1-32).

Σε αυτό το πλαίσιο, η Κίνα, εμφανίζεται να αναλαμβάνει πρωταγωνιστικό ρόλο για να καλύψει τα θεσμικά κενά διακυβέρνησης μέσω πρωτοβουλιών, όπως η “τράπεζα επενδύσεων στην υποδομή της Ασίας” και η πρωτοβουλία “μιας ζώνης και ενός δρόμου,” καθώς και η εξέλιξη των εμπορικών και οικονομικών σχέσεων των ασιατικών κρατών με την Αφρική και τη Λατινική Αμερική(Christensen, 2017). Άλλωστε, η ιστορική σημασία της μετατόπισης σε οικονομική και πολιτική δύναμη, μέσα από τη σύγκρουση ΗΠΑ –Κίνας, θα επηρεαστεί μέσω της ανατολίωσης καθώς η Κίνα, Ινδία ή ακόμα και η Βόρεια Κορέα, θα μπορούν να μεταβάλλουν τα δεδομένα στη Νέα Υόρκη και το Λονδίνο. Πρόκειται για ένα “domino-effect” εξελίξεων, όπου

η κλιματική αλλαγή, η έλλειψη νερού κυρίως στη Νότια Ασία, την Κίνα και την Ωκεανία, η ερημοποίηση στην Αφρική που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή και την αύξηση του πληθυσμού, είναι παράγοντες που οδηγούν στη μαζική μετανάστευση στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα να αποσταθεροποιείται η ΕΕ. Παράλληλα η αναταραχή της Μέσης Ανατολής, το τζιχαντιστικό Ισλάμ που όχι μόνο απειλεί την Μέση Ανατολή, τις Ηνωμένες Πολιτείες, την ΕΕ αλλά και την Κίνα, Ινδία και Ρωσία, μπορεί να οδηγήσει αντίθετα και στη συνεργασία Ανατολής-Δύσης (Rachman, 2017).

Κατά επέκταση, η άνοδος της ασιατικής οικονομικής δύναμης αλλάζει την παγκόσμια πολιτική σκηνή, ενώ όλο και περισσότεροι μελετητές υποστηρίζουν ότι, «η αιώνια κυριαρχία της Δύσης στις παγκόσμιες υποθέσεις που ξεκινούσε από το 1500, τώρα φτάνουν στο τέλος της» (Mathews, 2020). Πιο συγκεκριμένα σε μια συνέντευξη με ιστορική βάση, ο Friedman και ο Rachman υποστήριξαν ότι, ο Συριακός Εμφύλιος Πόλεμος, είναι ένα ακόμη σύμπτωμα της ανατολίωσης καθώς με την Αραβική Άνοιξη και τον πόλεμο στο Ιράκ, άρχισε η Αμερική, να αποδυναμώνεται ως κυρίαρχη στα γεγονότα της Μέσης Ανατολής και οι Ευρωπαίοι δεν κατάφεραν να συμπληρώσουν αυτό το κενό, με αποτέλεσμα οι Ρώσοι να στραφούν προς τη Συρία, δημιουργώντας μια άναρχη κατάσταση με ανεξέλεγκτα κινέζικα οικονομικά συμφέροντα. Καθώς η Τουρκία, υπό την ηγεσία του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, επιστρέφει περισσότερο στις ισλαμικές ρίζες απορρίπτοντας το Δυτικό πρότυπο, ενώ το Ισραήλ, στρέφεται κατά αποκλειστικότητα στον επαγγελματικό στίβο με τις Ινδία και Κίνα, καθώς αποτελούν στρατηγικοί συνεργάτες που δεν εμπλέκονται στο παλαιστινιακό ζήτημα (Friedman, 2017). Ενώ αναμένεται μέχρι το 2030, οι περισσότερες από τις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου να μην είναι δυτικές και οι περισσότερες από τις μισές, ή υπάρχουσες μεγαλύτερες εταιρείες στον κόσμο θα έχουν την καταγωγή τους στις αναδυόμενες χώρες. Αυτό θα επηρεάσει άμεσα τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η παγκοσμιοποίηση στον ανταγωνισμό Κίνας-Δύσης («Οικονομικοί πόλεμοι») ιδίως στους τομείς: εμπόριο/νόμισμα, περιβάλλον, φυσικούς πόρους, τεχνολογίες και εξαγωγές εταιρειών και για αυτό προτείνεται η Δύση, να αυξήσει ραγδαία τον αριθμό εγχώριων εργοστασίων (Tselichtchev, 2011: 48-55). Αντίθετα η αγροτική Κίνα, λόγω της αποκέντρωσης που προωθεί την περιφερειακότητα, καθώς και τον τοπικισμό, με αποτέλεσμα η πολυφωνία της τοπικής κοινωνίας να οδηγεί σε αλλοίωση της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας των κεντρικών κυβερνήσεων, ώστε να επέλθει μια κοινωνική αλλαγή που εν τέλει, θα κατευθυνθεί σε κοινωνική και πολιτική αποσταθεροποίηση που συνδέεται με τη διάβρωση των παραδοσιακών κοινωνικών δομών (οικογένεια, φυλή), την άνοδο ενός στρώματος «νεόπλουτων» ανθρώπων, τη γρήγορη μετανάστευση από αγροτικές προς αστικές περιοχές, τη δυσαρέσκεια μεταξύ φτωχών και πλούσιων, όπου η κοινωνική απογοήτευση θα συνεπάγεται την απώλεια της τάξης (Heberer & Taubmann, 2015).

3.7.1 Ο Ασιατικός αιώνας: Το παράδειγμα υπεροχής της Κίνας

Τα τελευταία χρόνια η βιβλιογραφία καταγράφει τη διαμόρφωση ενός κόσμου που δεν θα είναι δυτικός, αλλά «ασιατικός», καθώς για πρώτη φορά στη σύγχρονη

εποχή η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο καθιερώνεται μέσω μιας αναπτυσσόμενης χώρας παρά μιας αναπτυγμένης δυτικής χώρας. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, που πριν δυο αιώνες, ο Ναπολέων, προειδοποιούσε «*αφήστε την Κίνα να κοιμάται, όταν ξυπνήσει θα ταρακουνήσει όλο τον κόσμο*»(Allison, 2020: 15). Η Κίνα, ως ανερχόμενη οικονομική και γεωστρατηγική υπερδύναμη και δη μετά το 2010, κατατάσσεται ως προς την εξελικτική δράση σε διάφορους τομείς μετά τις ΗΠΑ, ενώ αναμένεται να κυριαρχήσει τα επόμενα χρόνια, ως η πρώτη οικονομική δύναμη στον πλανήτη. Αν και αυτό εξαρτάται από το βαθμό που θα επηρεαστεί από την παγκόσμια κρίση και τις επικείμενες(Jacques, 2009). Επίσης, γεωγραφικά το Οροπέδιο του Θιβέτ διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο για το μέλλον της. Συγκεκριμένα είναι ένα οροπέδιο στην κεντρική και ανατολική Ασία, που καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα του Θιβέτ και της επαρχίας Σινγκάι στη δυτική Κίνα, όπως και το τμήμα του Λαντάκ στο Τζαμού και Κασμίρ της Ινδίας, που εναλλακτικά ονομάζεται «*ταράτσα του κόσμου*» με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση νερού οπουδήποτε στον πλανήτη σηματοδοτώντας το σημείο έριδος ανάμεσα στην Κίνα-Ινδία(Doshi, 2014). Μια στρατηγική ελέγχου των περιοχών του ινδικού και ευρωπαϊκού εμπορίου που επινοήθηκε από τα Ευρωπαϊκά κράτη, αντιγράφεται από την Κίνα(Πορτογάλοι 14-15^{ος} αιώνα, Ολλανδοί 16-17^{ος}, Βρετανοί 18-19^{ος} αιώνας)(Doshi, 2014).

Σύμφωνα με τον Segal, G. (1999: 24-25, 35-36) η Κίνα, είναι μια θεωρητική δύναμη και αντιμετωπίζεται από τη Δύση ως η πιο σημαντική, καθώς διαθέτει την ικανότητα να κάνει κακό, είτε απειλώντας τους γείτονές, είτε βοηθώντας αντιδυτικές δυνάμεις, ενώ ο ίδιος προτείνει την υιοθέτηση μιας «στρατηγικής περιορισμού», όπου αντιμετωπίζεται ως μια μεσαίου βαθμού δύναμη και τοποθετείται σε παρόμοια θέση με τη Βραζιλία ή Ινδία στην παγκόσμια κλίμακα, ώστε η Δύση να διατηρήσει μια συνεκτική και μακροπρόθεσμη πολιτική προς αυτήν μελλοντικά. Ωστόσο, ο φόβος του έγινε πραγματικότητα αφότου η Κίνα στον 21^ο αιώνα, συνιστά μια ιδεολογική, οικονομική και στρατηγική απειλή για τα εθνικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών και την ασφάλεια Ασίας-Ειρηνικού, καθώς και παγκόσμια μέσω της αμφισβήτησης της υιοθέτησης της «*θεωρίας περί επιβίωσης και εγκαθίδρυσης της δημοκρατίας*» σε όλο τον κόσμο. Ως εκ τούτου, η θεωρία της «*κινεζικής απειλής*» υποστηρίζει ότι, η Κίνα, θα χρησιμοποιήσει την ανερχόμενη δύναμή της, για να αποσταθεροποιήσει την περιφερειακή ασφάλεια εκπληρώνοντας τη βαθιά της επιθυμία να αντικαταστήσει τις ΗΠΑ, ως κυρίαρχη δύναμη(στρατιωτικός εκσυγχρονισμός, ΛΔΚ(PRC)). Καθότι, διακυβεύονται διαφορετικά συμφέροντα στην Ταϊβάν, το Θιβέτ, στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, το μέλλον της Ιαπωνίας κ.λπ. Συγχρόνως η Κίνα, αντικατοπτρίζεται να αντιμετωπίζει τις ΗΠΑ, ως απειλή καθώς τις χαρακτηρίζει ως «*ηγεμονικές,*» που απειλούν τη δική τους ανεξαρτησία και κυριαρχία(Broomfield, 2003). Γι' αυτό η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας(ΛΔΚ) καθιέρωσε σχέδια έκτακτης ανάγκης για μια πιθανή σύγκρουση με τις Ηνωμένες Πολιτείες σε περιοχές κλειδιά, όπως η Ταϊβάν και η θάλασσα της Νότιας Κίνας, ενώ ο ιδεολογικός κίνδυνος της διάδοσης του κομμουνισμού στο μεταψυχροπολεμικό κόσμο, καθιστά τον 21^ο αιώνα ως «*ανύπαρκτο*»(Broomfield, 2003: 265-270, 283-284).

Εν αντιθέσει, με μεγάλο μέρος της Δυτικής βιβλιογραφίας, ο Martin Jacques(2011) σε ομιλία του στο *Tedx* διασαφήνισε ότι, η υπεροχή της ανατολής(ανατολική Ασία) και δη στην περίπτωση της Κίνας, θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του πολιτισμού–κράτους και όχι μέσω της παραδοσιακής ερμηνείας περί έθνους κράτους, καθώς ο αυτοπροσδιορισμός των Κινέζων διαμορφώνεται από την αίσθηση της πολιτιστικής ταυτότητας, της ύπαρξής ως πολιτισμικού-κράτους(civilatation-state). Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μια χώρα εξαιρετικά ποικιλόμορφη και πολύ πλουραλιστική και από πολλές απόψεις αποκεντρωμένη. Αν και σαν ενιαίο κράτος με διακυμάνσεις εμφανίστηκε ήδη από το 220 π.Χ και ο πολιτισμός της χρονολογείται στα πέντε χιλιάδες χρόνια, ενώ τον 14^ο αιώνα ήταν η ισχυρότερη οικονομία στη βάση μέτρησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος (Καλτσώνης, 2019: 16-17). Ωστόσο, μόνο μετά το 1978, η Κίνα κατατάσσεται ως η χώρα με ανώτερο μεσαίο εισόδημα καθώς κυριαρχεί στην παραγωγή πόρων, στις εξαγωγές και στη χαμηλή αμειβόμενη εργασία(The World Bank, 2021).

Παρά ταύτα, αξίζει να υπογραμμιστεί ότι, η καταμέτρηση του διεθνούς ορίου φτώχειας που καθιερώθηκε δια της εκτίμησης της Παγκόσμιας Τράπεζας, ορίζεται σε 1,90\$ την ημέρα, ενώ τα 3,20\$ και 5,50\$, συνιστούν σημεία αναφοράς για την εκτίμηση χωρών χαμηλότερου μεσαίου και ανώτερου μεσαίου εισοδήματος αντίστοιχα(Ferreira, Jolliffe, Prydz, 2015). Υπό αυτό το πρίσμα για την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας έως τα τέλη του 2020, το κόμμα του Σι Τζινπίνγκ, υιοθέτησε πολιτικά ένα σχέδιο όπου αφιερώθηκαν 248 δισεκατομμύρια δολάρια για την ανακούφιση της φτώχειας. Παράλληλα, ισχυρίστηκε τη νίκη του στον πόλεμο της φτώχειας, ενώ με την αυστηρή θεσμοθέτηση του κράτους παγκόσμια, κήρυξε επιπρόσθετα τη νίκη στον πόλεμο κατά του Κορονοϊού(Κυο, 2021). Πρόκειται για μια παγκόσμια συλλογιστική πολιτικής προπαγάνδας, καθώς επιθυμεί να καθιερωθεί, ως ο επόμενος ισχυρός ηγέτης της χώρας, με πρότυπο τον Μάο Τσε Τουνγκ(Κυο, 2021). Όμως, κατηγορίες έγκειται παρά την αύξηση του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος(AEE) της Κίνας, που υπερδεκαπλασιάστηκε από μόλις 940\$ το 2000 σε 10.410\$ το 2019, σχετικά με προγράμματα μεταφοράς μετρητών, όπως το «*dibao*», που χαρακτηρίστηκε ως μια λανθασμένη κίνηση που μειώνει την απασχόληση και μας απομακρύνει από τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της καταπολέμησης της φτώχειας(Solinger, 2017). Σε αυτό το σημείο ας διασαφηνίσουμε ότι, Κίνα είναι μια μοναδική χώρα που λειτουργεί ως «παράδειγμα», καθώς αναιρεί τις βασικές συνιστώσες της Δυτικής σκέψης και ειδικότερα τα παράδοξα που εμφανίζονται είναι:

1. Η οικονομία και η δημοκρατία αλληλοεξαρτώνται: Η Κίνα έρχεται σε αντίθεση με την αναπτυξιακή πορεία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο που κινήθηκε προς το φιλελεύθερο μοντέλο(Ιαπωνία, Βρετανία, Γερμανία και η Γαλλία, Νότια Κορέα και Μαλαισία), καθώς άρχισε να αναπτύσσεται μετά την 40ετή μαοϊκή παράκαμψη και σε αντίθεση με το πλουραλιστικό μοντέλο δημοκρατιών μετά το 1945(ΗΠΑ, Ιαπωνία, Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία), πρωτοστάτησε μέσω της αυταρχικής, αλλά

σταθερής κομμουνιστικής διακυβέρνησης. Μάλιστα η επιθετική διαχείριση του Covid-19, ενίσχυσε αυτή τη θεωρία. Ακόμη, η πολιτική μεταρρύθμιση στην Κίνα συνεχίζει ακάθεκτη, αλλά όχι στο μοτίβο της φιλελεύθερης αφήγησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το 2010, η δημιουργία της Κεντρικής Επιτροπής για την Επιθεώρηση Πειθαρχίας που κατάφερε να αντιμετωπίσει σε μεγάλο βαθμό τη διαφθορά, καθώς λειτούργησε σε ένα πλαίσιο υπεράνω του νόμου.

2. Τα αυταρχικά πολιτικά συστήματα δεν μπορούν να είναι νόμιμα: Η Κίνα είναι ένα αυταρχικό μαρξιστικό(οικονομικά)-λενινιστικό σύστημα (πολιτικό δόγμα), που η ιεραρχία και η ισότητα είναι συμπληρωματικές και συνδέονται με το κράτος, όπου ο πολίτης δεσμεύεται να υπηρετεί. Πρόκειται για μια ιστορική θεμελίωση καθώς η Κίνα κέρδισε τον πόλεμο κατά της Ιαπωνίας(1937-1941), ενώ η ήττα του Chiang Kai-shek(1949) οδήγησε στην καθιέρωση του ΚΚΚ. Ως εκ τούτου, το μαρξιστικό-λενινιστικό σύστημα της Κίνας, συνδυάζει οικονομικά αποτελέσματα ταυτόχρονα με την απόκτηση και διατήρηση του ελέγχου του ίδιου του συστήματος(περιλαμβάνει υποχρεωτικά μαθήματα στα πανεπιστήμια). Ο συνδυασμός του «αγώνα»(douzhen) και της «αντίφασης»(maodun), προς μια νικηφόρα νίκη, όπου σε κάθε περίπτωση σύγκρουσης(jiejue), σηματοδοτείται με απόλυτη νίκη της μίας πλευράς έναντι της άλλης(όχι win-win καταστάσεις).
3. Οι Κινέζοι ζουν, εργάζονται και επενδύουν σαν Δυτικοί. Το πρόβλημα έγκειται ότι, οι Δυτικοί δεν διαβλέπουν τον κινητό ρόλο του κινεζικού κράτους, ως επενδυτή, ρυθμιστή και ιδιοκτήτη πνευματικής ιδιοκτησίας. Επιπλέον, σε αντίθεση με σταθερές κοινωνίες τείνουν να εφαρμόζουν προεξοφλητικό επιτόκιο σε πιθανά μακροπρόθεσμα αποτελέσματα παρά σε βραχυπρόθεσμα. Με απόληξη να μην επικεντρώνονται σε μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, αντιλαμβάνοντας τα μεγάλα χρονικά διαστήματα ως κίνδυνο. Γι' αυτό ένα μεγάλο ποσοστό Κινέζων επενδυτών συμπεριφέρεται περισσότερο σαν να είναι έμποροι(Mitter & Johnson, 2021).

Συνεπώς, ο φόβος της ανάδυσης της Κίνας, μέσα από το διαδεδομένο μοτίβο της «ειρήνης και ανάπτυξης» που μας απασχολεί τα τελευταία χρόνια μπορεί να εξηγηθεί μέσω της «θεωρίας της μετάβασης της ισχύος», του βιβλίου Organski(1958), με τίτλο «World Politics» που προέβλεψε την αξιοσημείωτη άνοδο της Κίνας και ανέδειξε τη δυναμική του πιθανού πολέμου μετάβασης της εξουσίας μεταξύ της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας(ΛΔΚ) ως ανερχόμενου αμφισβητία, ενώ παρουσίασε τις Ηνωμένες Πολιτείες ως φθίνων ηγεμόνα στο διεθνές σύστημα(Kim & Gates, 2015: 221). Ειδικότερα τα στάδια της μετάβασης ισχύος είναι τρία:

1. Το στάδιο της δυνητικής ισχύος: το έθνος δεν είναι βιομηχανικό, αγροτικοί κάτοικοι, χαμηλή οικονομική παραγωγικότητα, ο πληθυσμός αυξάνεται, ενώ πολιτικά το έθνος είναι σε στάδιο της πρωτόγονης ενοποίησης. Με

αποτέλεσμα η χώρα να κυβερνάται από ξένους κατακτητές ή από μια μικρή αριστοκρατία ενώ μπορεί να είναι ισχυρό σε έναν κόσμο όπου κανένα έθνος δεν είναι βιομηχανικό. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η Γουατεμάλα και Ινδία.

2. Το στάδιο της μεταβατικής ανάπτυξης στην εξουσία: το έθνος υφίσταται τη μετάβαση από ένα προβιομηχανικό στάδιο σε ένα βιομηχανικό στάδιο και στη διαδικασία αυτής της μετάβασης, η δύναμή του αυξάνεται γρήγορα σε σχέση με εκείνη των άλλων προβιομηχανικών εθνών που αφήνει πίσω του και με εκείνη των ήδη βιομηχανοποιημένων εθνών τα οποία αρχίζει να φτάνει.
3. Το στάδιο ωριμότητας της ισχύος: ως το τελευταίο στάδιο, όταν το έθνος είναι πλήρως βιομηχανικό, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Δυτική Ευρώπη. Ωστόσο, η εξουσία είναι σχετική, όχι απόλυτη. Η σχετική ισχύς του μειώνεται, γιατί άλλα έθνη εισέρχονται στο δεύτερο στάδιο της μεταβατικής ανάπτυξης και αρχίζουν να μειώνουν το χάσμα μεταξύ τους και αυτών που βιομηχανοποιήθηκαν πριν από αυτούς(άνιση βιομηχανοποίηση)(Qrgansk, 1968: 339-343).

Άρα, στην πραγματικότητα το διακύβευμα έγκειται πέρα από τη διαμόρφωση του παγκοσμίου συστήματος, αλλά και τη μετεξέλιξη της κρατικής υπόστασης ή της διαφορετικής αντίληψης ανάμεσα στη Δύση-Ανατολή. Ειδικότερα, η Δυτική θεώρηση υιοθετεί την προσέγγιση ενός έθνους ενός συστήματος. Εν αντιθέσει η ιστορία της Κινάς αποδεικνύει ότι, δεν εφαρμόστηκε στην παράδοση του Χόνγκ Κόνγκ από τη Βρετανία στην Κίνα το 1997, όπως συνέβη στη γερμανική ενοποίηση του 1990. Χαρακτηριστικά η συνταγματική πρόταση αφορούσε μια χώρα, δυο συστήματα, όπως αργότερα και στο ζήτημα της Ταϊβάν, η απάντηση συγκροτήθηκε από τη θεώρηση ενός πολιτισμού, πολλών συστημάτων(Jacques, 2011). Μια ακόμη διαφοροποίηση έγκειται, λόγω της φυλής(XAN)(Jacques, 2011). Ο ισχυρός δεσμός μέσω της πολιτιστικής ταυτότητας, άλλα και της αίσθησης ότι, στο σύνολο ανήκουν σε μια δυναμική και ανώτερη φυλή συγκριτικά με τις προφυλετικές χώρες του κόσμου: Ινδία, Ηνωμένες Πολιτείες, Ινδονησία, Βραζιλία. Ως εκ τούτου, διαμορφώνεται μια αίσθηση πολιτιστικής ταυτότητας των ΧΑΝ και της ανωτερότητας έναντι των άλλων, όπως στο παράδειγμα της κυριαρχικής αντίληψης τους για τους Θιβετιανούς. Εναλλακτικά πρόκειται για μια στρατηγική του Χί Jiping, που όπως δήλωσε το 2013 στο Εθνικό Λαϊκό Συνέδριο: «για να κυβερνήσουμε καλά τη χώρα πρέπει πρώτα να κυβερνήσουμε καλά τα σύνορα και για να κυβερνήσουμε καλά τα σύνορα πρέπει πρώτα να διασφαλίσουμε τη σταθερότητα στο Θιβέτ»(China Today, 2019). Συμπληρωματικά, τα κείμενα της λευκής βίβλου του 2015, 2019, παρουσιάζουν την Κίνα, ως βοηθό της απελευθέρωσης των θιβετιανών από το φεουδαρχικό θεοκρατικό σύστημα, αλλά και την απαραίτητη διατήρηση του κινεζικού ελέγχου στην επιλογή του επόμενου Δαλάι Λάμα, καθώς και τη σωστή κατάληξη «του Θιβετιανού Βουδισμού στα πρότυπα της σοσιαλιστικής κοινωνίας»(Joshi, 2021)

Εν κατακλείδι, η σχέση κράτους-κοινωνίας στη Δύση συνδέει την εξουσία και τη νομιμότητα του κράτους σε συνάρτηση με τη δημοκρατία. Τουναντίον στην Κίνα, το κράτος είναι ο εκπρόσωπος ενσαρκώνοντας το φύλακα του Κινέζικου πολιτισμού και απολαμβάνει τόσο υψηλά ποσοστά νομιμοποίησης που δεν είναι δημοκρατικά προσφιλή, αλλά ένα μείγμα κουμμουνισμού-λενισμού, που εδράζεται στα τρία βασικά αξιώματα της κινέζικης εξωτερικής πολιτικής: περιφερειακή κυριαρχία, σεβασμός των γειτονικών χωρών προς την ανωτερότητα της Κίνας και προθυμία συνδυασμού ανωτερότητας και κυριαρχίας για την ενορχήστρωση μιας ομαλής συνύπαρξης με τους γείτονες (Kissinger, 2011). Παρά ταύτα, η ισχύς της νομιμοποίησης του είναι ακέραη για πάνω από 1.000 χρόνια, καθώς δεν διακατέχεται από αέναη αμφισβήτηση σε σύγκριση με τη Δύση, όπως σε παραδείγματα της Ευρώπης και Βόρειας Αμερικής (ως ιστορικό κατάλοιπο της ευρωπαϊκής παράδοσης που βασίζεται στις διαιρέσεις ενάντια στην εκκλησία, της αριστοκρατίας ενάντια στους εμπόρους κ.α.) (Jacques, 2011). Η εσωτερική ενότητα της Κίνας, συνιστά απειλή, καθώς η φιλοδοξία μιας μεγάλης Κίνας, σηματοδοτεί κυριαρχία επί της Ασίας, την ανάκτηση εδαφών της «ευρύτερης Κίνας», όπως Ξινγιάνγκ, Θιβέτ, Χονγκ Κονγκ και η Ταϊβάν και ο πυρήνας των εθνικών στόχων της Κίνας, έγκειται στο πολιτισμικό δόγμα του Μεσαίου Βασιλείου (Zhong guo) που σηματοδοτεί τη θέση μεταξύ ουρανού και γής (Allison, 2020: 145-147).

B' ΜΕΡΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

4.1.1 Στο πεδίο εξερεύνησης της ευρωπαϊκής ιδέας-ΑΠΠ και ΒΠΠ

Μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η Ευρώπη, ως μία κατεστραμμένη ήπειρος γεμάτη ερείπια και χαρακτηριζόμενη από οδύνη και πόνο βρισκόταν σε αρκετά μειονεκτική θέση από πολιτικής, οικονομικής και στρατηγικής σημασίας. Ο ακραίος εθνικισμός μέσα από τις ποικίλες μορφές που οδήγησε στον κατακερματισμό της Ευρώπης, παράλληλα αναβίωσε ποικίλα ζητήματα, όπως της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών της συνεργασίας των κρατών και της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Δηλαδή, τέθηκε ξανά το ζήτημα του διακρατικού ανταγωνισμού μέσα από ένα αυτορρυθμιζόμενο διεθνές σύστημα που θα στηρίζεται στην αρχή της ισορροπίας της ισχύος. Ιχνηλατώντας πίσω στην ιστορία, οι ρίζες της ευρωπαϊκής ιδέας εντοπίζονται στην Ελληνική αρχαιότητα, υπό τη μορφή των αμφικτυονιών και από εκεί στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και στην Αυτοκρατορία του Καρλομάγνου (Χριστοδουλίδης, 2004: 12). Όμως, ως φαινόμενο αναφερόμενο στην Ευρωπαϊκή οργάνωση, η ευρωπαϊκή ευημερία έχει την αφετηρία της στον 14ο αιώνα. Ακόμη, στη βιβλιογραφία εντοπίζονται δείγματα της ευρωπαϊκής ιδέας ήδη από τους προηγούμενους αιώνες μέσα από διάφορους ιδεολόγους που δημοσίευαν μελέτες για την ενοποίηση της Ευρώπης π. χ. ο Κάντ το 1995, ο Β. Ουγκώ το 1848, ο Προυντόν το 1863. Ωστόσο, σημαντικής αξίας υπήρξε το βιβλίο "*Παν-Ευρώπη*" του Ριχάρδου

Κούτενχοβ- Καλλέργη που εκδόθηκε το 1923, ο οποίος παράλληλα ίδρυσε και την "Πανευρωπαϊκή Ένωση" στη Βιέννη. Έκτοτε το 1947, δημιουργήθηκε η «Κοινοβουλευτική Ευρωπαϊκή Ένωση» στην οποία συμμετείχαν μέλη των εθνικών κοινοβουλίων.

G.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ιστορικής διαδρομής

4.2 Η Ίδρυση της ΕΕ-Εμβάθυνση-Διεύρυνση

4.2.1 Η ΕΕ

Η ίδρυση της ΕΕ, αποτέλεσε μια σταδιακή διαδικασία από την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έως και τη συγχώνευση τους. Οι πιέσεις για επέκταση, ενίσχυση και προβολή του δημοκρατικού χαρακτήρα του πλαισίου της συνθήκης ΕΚ/ΕΕ, οδήγησαν σε μια τροποποίηση ιδίως της συνθήκης ΕΟΚ, διότι η οικονομική πολιτική έπρεπε να συνοδευτεί από την πολιτική ρύθμιση. Η ΕΕ αποτελεί την ισχυρότερη ένωση κρατών μέχρι και σήμερα. Ιδρύθηκε στις 1 Νοεμβρίου 1993 με τη θέση σε ισχύ της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση(υπεγράφη 7.2.1992), γνωστή ως Συνθήκη του Μάαστριχ, βασιζόμενη στις τότε Ευρωπαϊκές Κοινότητες (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας), τις οποίες και αντικατέστησε. Ειδικότερα, η συνθήκη για την ΕΕ που προέκυψε δεν ήταν αυτόνομη, αλλά αποτελούσε εκτεταμένη τροποποίηση των υπαρχόντων συνθηκών, ενώ επιπρόσθετα συνοδευόταν από πρωτόκολλα και δηλώσεις που ήταν λιγότερο φεντεραλιστικές σε σχέση με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη(Παπαδάκη, 2010: 73). Ως τελικό αποτέλεσμα της οικονομικής και νομισματικής Ένωσης την 1^η Ιανουαρίου 2002, καθιερώθηκε ένα ενιαίο νόμισμα σε όλες σχεδόν τις χώρες που σχημάτισαν την Ευρωπαϊκή Ένωση: το ευρώ. Στις 28 Φεβρουαρίου 2002, ολοκληρώθηκε η μεταβατική φάση της διπλής κυκλοφορίας των παλαιών νομισμάτων και του ευρώ και το τελευταίο έγινε από τότε το ενιαίο νόμισμα για περισσότερους από 300 εκατομμύρια Ευρωπαίους(Baquero et al., 2021).

Οι παραδοσιακές αναθεωρήσεις των Ευρωπαϊκών Συνθηκών, είχαν προετοιμαστεί από μια Διακυβερνητική Διάσκεψη(ΔΔ) που συγκέντρωσε εκπροσώπους των κυβερνήσεων των κρατών μελών και ενοποίησε τις διαφορετικές λύσεις που παρουσιάστηκαν. Ωστόσο, με βάση τα τελευταία αποτελέσματα το σύστημα ήταν ανεπαρκές καθώς πολλά κρίσιμα θεσμικά ζητήματα, όπως για την παραμονή της διεύρυνσης είχαν μείνει χωρίς επαρκή απάντηση. Η ΕΕ από τα 15 μέλη μετατράπηκε σε 28 το 2003, με την υπογραφή δέκα(10) νέων συνθηκών προσχώρησης(ΕΕ 2003, L 157/1), δηλαδή της Εσθονίας, Λετονίας, Λιθουανίας, Σλοβακίας, Τσεχίας, Πολωνίας, Ουγγαρίας, Σλοβενίας, όπως επίσης της Κύπρου και της Μάλτας στις 1. 5. 2004. Με πιο αργό ρυθμό αν και υπογράφηκε η προσχώρηση το 2005(ΕΕ 2005, L 157/1) της Βουλγαρίας και αντίστοιχα της Ρουμανίας που

ολοκλήρωσε τη δική της ένταξη στις 1.1.2007. Τέλος, η Κροατία το 2013, εισήλθε στην ΕΕ συμπληρώνοντας την ΕΕ των 28 κρατών-μελών.

Σήμερα η ΕΕ αποτελεί ένα μοναδικό οργανισμό που συγκροτήθηκε στις φιλοσοφικές βάσεις του οράματος μια ενοποιημένη Ευρώπη χωρίς πολέμους. Οι συστημικοί κίνδυνοι και ο φόβος του πολέμου με τις καταστροφικές συνέπειες του, οδήγησε στην εφαρμογή της ευρωπαϊκής ιδέας. Η ιδέα της ενοποίησης, της δημιουργίας μιας κοινής ενότητας στη βάση μια ενιαίας οντότητας, οδήγησε στη σημερινή οργάνωση της ΕΕ και στο πέρασμα από μια Ευρώπη των 9 των 10, 12, 15, 25, 27 και 28. Σε αυτήν την πορεία, δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε και τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Τουρκία(2005), το καθεστώς υποψήφιας προς ένταξης χώρας που έχουν το Μαυροβούνιο, Σερβία, Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κόσοβο, που ήδη έχουν προσχωρήσει στην κατάρτιση συμφωνιών σταθεροποίησης και σύνδεσης, ενώ παράλληλα προσπαθούν να εκπληρώσουν τη μελλοντική επιθυμία να αποτελέσουν εν δυνάμει υποψήφιες χώρες είναι η Γεωργία και η Ουκρανία.

Καταληκτικά σήμερα η ΕΕ αριθμεί 27(έξοδος Μ.Β) κράτη-μέλη, ενώ το 1993 αριθμούσε μόνο 12 μέλη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον κόσμο, με περισσότερους από 513,5 εκατομμύρια κατοίκους(Eurostat) η 7,4% του παγκόσμιου πληθυσμού(Vienna Institute of Demography n.d.) και συνδυασμένο ονομαστικό ΑΕΠ περίπου στα 15,3 τρισ. Ευρώ(Euroρα-ΑΕΠ, 2017) καθιστώντας την οικονομία της ΕΕ, μεγαλύτερη από την οικονομία των ΗΠΑ, ενώ πληθυσμιακά ακολουθεί την Κίνα και την Ινδία.

4.2.2 Οικονομική Ολοκλήρωση και Νομισματική Ένωση– ΤΟ ΕΝΣ

Η διαδικασία της εμβάθυνσης από τις Κοινότητες στην ΕΕ χαρακτηρίστηκε από μια σειρά τροποποιήσεων του θεσμικού συστήματος. Από τη Συνθήκη της Συγχώνευσης του 1965, στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986, όπου θεσμοθετήθηκε σε εμβρυακή κατάσταση η ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση στις 1.1.1999. Σύμφωνα με τον Μπιτζένη(2009), μπορούμε να διακρίνουμε έξι(6) μορφές οικονομικής ολοκλήρωσης.

- Η προνομιακή περιοχή εμπορικών συναλλαγών.
- Η περιοχή ελεύθερου εμπορίου(π.χ το Βόρειο Αμερικανικό Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου(NAFTA).
- Τελωνειακές Ενώσεις.
- Κοινή αγορά(1957 ΕΟΚ)-ενιαία αγορά(1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχ)
- Οικονομική και Νομισματική Ένωση.
- Η δημιουργία μιας πολιτικής και οικονομικής ένωσης(π.χ ΗΠΑ και Η.Β).

4.2.3 ONE

Σαν ιδέα γεννήθηκε κατά τη διάσκεψη της Χάγης το 1969, μεταξύ των μελών της κοινότητας. Όμως η ενεργειακή κρίση του 1971, καθυστέρησε τις διαδικασίες που επαναλήφθηκαν ξανά στις 13.3.1979, όπου τέθηκε σε ισχύ το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα(ΕΝΣ) και η Ευρωπαϊκή Νομισματική μονάδα, το «ecu». Το 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ανόβερου, δημιούργησε μια επιτροπή υπό την προεδρία του Jacques Delors, του τότε Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Μπιτζένης, 2009: 397), ο οποίος στο Συμβούλιο της Ευρώπης της Μαδρίτης του 1989, κατέληξε στα τρία στάδια της ONE, με απώτερο σκοπό το 2002, η Ευρώπη να διαθέτει ενιαίο νόμισμα. Μέχρι τη στιγμή που η συνθήκη του Μάαστριχ ήταν υπό διαπραγμάτευση το 1990-91, το ΕΝΣ θεωρήθηκε τεράστια επιτυχία, λόγω της μείωσης της αστάθειας των συναλλαγματικών ισοτιμιών και της πτώσης του ποσοστού πληθωρισμού και εξαιτίας των μακροπρόθεσμων ρυθμών επιτοκίων. Ωστόσο, το ΕΝΣ δεν ήταν σε καμία περίπτωση μια νομισματική ένωση, αλλά κυρίως λειτουργούσε μέσω ενός Μηχανισμού Συναλλαγματικής Ισοτιμίας(ΜΣΙ). Στο ΜΣΙ, τα κράτη-μέλη διατήρησαν τα νομίσματα τους και τον έλεγχο των εθνικών νομισματικών πολιτικών τους(Μπιτζένης, 2000: 398). Όμως, η νομισματική σταθερότητα του ευρωπαϊκού οικοδομήματος του 1980, δεν ανταποκρινόταν στις πραγματικές απαιτήσεις μιας αληθινής οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Η συνολική αδυναμία οδήγησε στη συνθήκη του Μάαστριχ, η οποία προέβλεψε την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης έως την 1.1.1999, με την εισαγωγή κοινού νομίσματος(Παπαγιάννης, 2016: 59). Έτσι, στο τρίτο στάδιο της ONE που ξεκίνησε στις 1 Ιανουαρίου 1999, με τον αμετάκλητο καθορισμό ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων των συμμετεχόντων χωρών μεταξύ τους και με το ευρώ(Κανονισμός 2866/98). Το ECU, αντικαταστάθηκε από το ευρώ, το οποίο κατέστη πλέον αυτοτελές νόμισμα των κρατών-μελών που συμμετέχουν πλήρως στην ενιαία νομισματική πολιτική(άρθρο 123 ΣΕΚ).

Η ONE, λειτουργικά στηρίζεται στο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και σε ένα ανεξάρτητο νομισματικό θεσμό, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών. Πιο συγκεκριμένα, το Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών είναι υπεύθυνο για τη χάραξη οικονομική πολιτικής στα πλαίσια ετήσιων γενικών προσανατολισμών και απαρτίζεται από τις κεντρικές τράπεζες των Κρατών-μελών και την ΕΚΤ. Η ΕΚΤ, ιδρύθηκε στις 1 Ιουνίου 1998 και επίσημα λειτούργησε, στις 1 Ιανουαρίου 1999, με βασικό ρόλο τον έλεγχο της σταθερότητας των τιμών (Μπιτζένης, 2009). Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης η ONE, ως φορέας αποτελεί το φυσικό συμπλήρωμα στο χάρτη της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς στη βάση των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, δηλαδή της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Ακόμη, μια σημαντική παρατήρηση έγκειται, ότι η ONE δεν προϋποθέτει την πολιτική ένωση, όμως διαδοχικά οδηγεί σε αυτή για τη βιώσιμη ανάπτυξη της, εις στο μέλλον. Επίσης, όπως παρατηρείται στο άρθρο 109/παράγραφος 1 της ΣΕΕ, υιοθετήθηκαν τα τέσσερα (4) κριτήρια σύγκλισης Μάαστριχ για την ένταξη στην ONE: σταθερότητα τιμών, δημοσιονομική κατάσταση,

συναλλαγματική ισοτιμία και τα μακροπρόθεσμα επιτόκια. Παράλληλα, θεσπίστηκε μια αυτόνομη νομισματική πολιτική για τα κράτη-μέλη που δεν συμμετέχουν στο ευρώ, αλλά οι κεντρικές τους τράπεζες παραμένουν ως μέλη του ΕΣΚΤ(Μπιτζένης, 2009: 432).

Πρόσφατα μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, η ΟΝΕ συνιστά έναν από τους κύριους στόχους της ΕΕ(άρθρο 3ΙV ΣΕΕ/Λ). Η διαφοροποίηση με την προγενέστερη παρουσία που διέθετε έγκειται στο ότι, η οικονομική πολιτική αποτελεί εργαλείο απλώς συντονισμού των κρατών-μελών, ενώ η νομισματική πολιτική εντάσσεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης(άρθρο 3 Ι γ ΣΛΕΕ). Οι κανόνες νομισματικής πολιτικής αφορούν το σύνολο των κρατών μελών(άρθρα 127-135 ΣΛΕΕ), ενώ ειδικές ρυθμίσεις προβλέπονται για τις χώρες με νόμισμα το ευρώ (άρθρα 136 επ, ΣΛΕΕ). Ο θεσμικός χαρακτήρας των άρθρων 127-135 ΣΛΕΕ, συγκροτείται από τη λειτουργία του ΕΣΚΤ(Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών) και της ΕΚΤ(Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας). Τέλος, μια σημαντική καινοτομία στο πλαίσιο της νομισματικής πολιτικής ήταν η συγκρότηση κατά το άρθρο 134 ΣΛΕΕ της ΟΔΕ(της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, που υποκατέστησε τη Νομισματική Επιτροπή(Σαχπεκίδου, 2013).

4.2.4 ΟΝΕ ως φορέας παγκοσμιοποίησης–Οδηγός πολιτικής ολοκλήρωσης

Η ΟΝΕ αποτελεί το «όχημα» για την προσαρμογή της ευρωπαϊκής οικονομίας στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης και ειδικότερα η ΟΝΕ μέσω της οικονομικής ευθυγράμμισης(νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής) γνωστής, ως «πολιτικής σύγκλισης» αποτελεί μια μικρογραφία της παγκοσμιοποίησης. Στο πλαίσιο της ΟΝΕ διευκολύνεται η πρόσβαση σε νέες αγορές, ελεύθερη διακίνηση του ανθρωπίνου δυναμικού και των συντελεστών παραγωγής μεταξύ των χωρών-μελών και καταργείται ο συναλλαγματικός κίνδυνος στις οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές με την εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος, μιας κοινής νομισματικής πολιτικής. Γεγονότα που έχουν, ως αποτέλεσμα την αύξηση των διασυνοριακών επενδύσεων και του εμπορίου(Μπιτζένης, 2006). Σε αυτό το σημείο, ας υπογραμμίσουμε, το δίλημμα ανάμεσα στο *"εάν η ΟΝΕ πετύχει, θα προωθήσει την ευρωπαϊκή πολιτική, καθώς επίσης και την οικονομική ολοκλήρωση, ενθαρρύνοντας την ειρήνη και την ευημερία σε μια περιοχή που θα μπορούσε κάποια ημέρα να περιλαμβάνει και την Ανατολική Ευρώπη. Εάν η ΟΝΕ, αποτύχει εντούτοις, η κατευθυντήρια δύναμή της, ο στόχος της ευρωπαϊκής πολιτικής ενοποίησης, θα οπισθοδρομήσει"*(Krugman & Obstfeld, n.d.).

4.3 Η Ιδιαίτερη Περίπτωση της ΕΕ: Η σημασία της παγκοσμιοποίησης και ο ρόλος των υπερεθνικών οργανισμών-οικονομική ολοκλήρωση-πολιτική ρύθμιση.

Μετά τη δημιουργία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά τη δεκαετία του 1950, οι χώρες που προτιμούσαν την οικονομική ολοκλήρωση χωρίς πολιτική ολοκλήρωση σχημάτισαν τρεις άλλες ζώνες ελεύθερου εμπορίου, μεταξύ των οποίων είναι και η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ). Τα περισσότερα μέλη της ΕΖΕΣ, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστρία, Σουηδία, Πορτογαλία, Δανία,

Φινλανδία, επέλεξαν αργότερα να ενταχθούν στην ΕΕ και έπαυσαν να είναι μέλη της ΕΖΕΣ(Hume, 1987). Όμως, η σημερινή ιδιαίτερη μορφή της ΕΕ ανέδειξε ότι, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι ένας μύθος αλλά μια πραγματικότητα. Το σημερινό μόρφωμα της ΕΕ, συγκροτεί ένα ιστορικά υβριδικό εργαλείο(Holm/Sorensen, 1995: 175), ενώ αποδεικνύει τη μεταβατική της πορεία από το βασικό οικονομικό-κεντρικό της χαρακτήρα σε μια πολιτική επικέντρωση με απώτερο στόχο την ολοκλήρωση(Kotziás, 1995α: 114). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ενσωμάτωση των χωρών της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που προτιμούν την κοινή οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση, μέσω της εφαρμογής μιας στρατηγικής αμιγώς οικονομικής ολοκλήρωσης. Επί του παρόντος, η ΕΕ έχει αποκλειστική αρμοδιότητα σε διάφορους τομείς πολιτικής. Συγκεκριμένα σε εκείνους που αφορούν τη ρύθμιση της εσωτερικής αγοράς. Πρακτικά η οικονομική της έκφραση υλοποιείται από μια σειρά υιοθέτησης και εκπλήρωσης πολιτικών κανόνων. Με αποτέλεσμα να ενυπάρχει μια παράλληλη οικονομική και πολιτική σύμπραξη μέσω της ΕΕ.

Τέλος ως σημειώσουμε ότι, το μέγιστο πρόβλημα της οικονομικής ολοκλήρωσης έγκειται στη βασική λειτουργία της, η οποία ραγδαίως μεγιστοποιεί τον ανταγωνισμό στην οικονομική αγορά και όχι στην πολιτική σκακιέρα. Με αυτόν τον τρόπο, η πολιτική ολοκλήρωση συμπληρώνει και έως ένα βαθμό επιλύει τη βασική αδυναμία της οικονομικής ολοκλήρωσης μέσα από την αύξηση του πολιτικού ανταγωνισμού δημιουργώντας μια ισορροπία στα επίπεδα οικονομίας-πολιτικής. Αυτό εξασφαλίζει, ότι τα οφέλη του αυξημένου οικονομικού ανταγωνισμού υλοποιούνται πλήρως. Στην πράξη, η οικονομική ολοκλήρωση θεωρείται γενικά, ότι είναι επωφελής για την ποιότητα των θεσμών(Brou & Ruta, 2011: 1143-1445), ενώ η ΕΕ αποτελεί μια πολυεπίπεδη σύμπραξη μεταξύ κοινωνικών κεφαλαίων και εθνικών συλλογικών κεφαλαιοκρατών(Κράτη)(Σακελλαρόπουλος, 2004: 203). Συνεπώς, δημιουργούνται πολλά συνδεδεμένα μέσω των αλληλεπιδράσεων, δίκτυα κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, ιδεολογικών διασυνδέσεων με διαφορετικούς φορείς που μπορεί να είναι υπερεθνικοί μηχανισμοί, εθνικά κράτη, περιφερειακές διοικήσεις, πολυεθνικοί επιχειρηματικοί όμιλοι, ομάδες συμφερόντων διεθνούς βεληνεκούς κ.λπ.(Σακελλαρόπουλος, 2004: 203-204).

4.4 Η πολιτική αναζήτηση της φύσης της ΕΕ

Η αέναη συζήτηση περί θεσμικής οργάνωσης που οδηγεί στη δημοκρατική νομιμοποίηση εξαρτάται από την οπτική γωνία που κάποιος εξετάζει τη μορφή της ΕΕ. Τα σενάρια ποικίλουν από ομοσπονδιακό, συνομοσπονδιακό/διακυβερνητικό ή ένα σύστημα όπου η εξουσία ασκείται σε πολλαπλά επίπεδα διακυβέρνησης(τοπικό, εθνικό, υπερεθνικό). Χαρακτηριστικά ο Nugent(2012: 571), προσπαθώντας να καταγράψει μέσω της εννοιολόγησης την οργανωτική φύση της ΕΕ, η αλλιώς τη φύση του «Τέρατος», όπως αποκάλεσε τον πολύπλοκο χαρακτήρα της ένωσης. Σημαντικές παρατηρήσεις συνιστούν ότι, η ΕΕ δεν καθορίζει εξειδικευμένα το πολιτικό της χαρακτήρα, αλλά θέτει ρητά το χαρακτηριστικό της μετάβασης(άρθρο 1 ΣΕΕ). Η μοναδικότητα της, μέσω του συγκερασμού διακυβερνητικών και

υπερεθνικών χαρακτηριστικών καταγράφεται στη βιβλιογραφία ως “Sui generis.”
Εντούτοις:

- **Η ΕΕ δεν είναι κράτος με την παραδοσιακή έννοια**, δηλαδή “ως νομική και πολιτική οντότητα,” η οποία διαθέτει πέντε κύρια γνωρίσματα: κυβέρνηση, πληθυσμό, νομιμοποίηση, επικράτεια και κυριαρχία (Hague, Harrop, McCormick, 2020: 118). Ως εκ τούτου, δεν είναι καθώς το έδαφος της προσδιορίζεται από το σύνολο των εδαφών των Κ-Μ της. Ειδικότερα, είναι μια μεταβαλλόμενη επικράτεια, λόγω διευρύνσεων και διαχέεται από ανεπίσημο καθεστώς, καθώς η απόρριψη του Συντάγματος και η επέλαση της Συνθήκης της Λισσαβόνας κατήγγησε τα σύμβολα. Ενώ η κυριαρχία της καθίσταται μονό εντός του πλαισίου εφαρμογής των πολιτικών αρμοδιοτήτων μέσω της υπεροχής του δικαίου. Παράλληλα η έλλειψη ενός κοινού συναισθήματος, μιας κοινής ταυτότητας η ευρωπαϊκής ιθαγένειας, αφαιρεί από τη νομιμότητα της (εσωτερικά). Εξωτερικά μονό η ΚΕΠ, είναι καλά οργανωμένη. Αντίστοιχα η διακυβέρνηση επέρχεται μονό σε λίγους τομείς και η εξάρτηση από τα Κ-Μ, που δεν είναι “*de jure*” κυρίαρχα. Ωστόσο, στο σύγχρονο περιβάλλον εισάγεται η έννοια του «*ρυθμιστικού και μεταμοντέρνου κράτους*» (Nugent, 2012: 571-576). Επιπλέον η ΕΕ ως ρυθμιστικό κράτος, αντλεί τη νομιμοποίησή της, από την οικονομική συνεργασία και η αποτελεσματικότητά διαφαίνεται μέσα από το σεβασμό της ατομικής ελευθερίας που σημαίνει ότι, το σύστημα λήψης αποφάσεων της ΕΕ δεν απαιτεί τον εκδημοκρατισμό, αλλά τη βέλτιστη λειτουργία αποτελεσματικών και ανεξάρτητων θεσμών (Φραγκονικόπουλος, 2017: 45).
- **Η ΕΕ είναι περισσότερο από ένας διακυβερνητικός οργανισμός**, καθώς διαθέτει περισσότερα υπερεθνικά χαρακτηριστικά, πιο πολύπλοκη θεσμική δομή (Επιτροπή, Μόνιμες Αντιπροσωπείες, τακτικές και συχνές συνεδριάσεις, του Δικαστηρίου της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Πολλές πολιτικές αρμοδιότητες της ΕΕ και δη η πρωτοβουλία της, σε τομείς εξωτερικού εμπορίου-γεωργίας και ανταγωνισμού. Επιπλέον, η ΕΕ διαθέτει κάποια ομοσπονδιακά χαρακτηριστικά, καθώς η εξουσία κατανέμεται μεταξύ κεντρικών οργάνων λήψης αποφάσεων και περιφερειακών (κυβερνητικές αρχές στα Κ-Μ). Ενυπάρχει το συνταγματικό στοιχείο μέσα από τις συνθήκες και με την ύπαρξη της ανώτατης δικαστικής αρχής με τα Δικαστήρια της ΕΕ. Παράλληλα κυμαίνεται ανάμεσα σε δύο επίπεδα διαφορετικών εξουσιών σε τομείς δημόσιων πολιτικών, αλλά το κεντρικό επίπεδο εστιάζει στην οικονομική σφαίρα. Ωστόσο, δεν είναι ένα αμιγώς ομοσπονδιακό μοντέλο, καθώς τομείς πολιτικής συνήθως απαιτούν μεγάλες δαπάνες, όπως η υγεία, η κοινωνική πρόνοια και η άμυνα, καθώς και ο έλεγχος φορολογίας και δημοσιονομικών πόρων, που κατά κόρον είναι εθνικές πολιτικές. Ως εκ τούτου, δεν συνιστούν αρμοδιότητες των κεντρικών αρχών στην ΕΕ ενώ δεν διαθέτουν το «δικαίωμα άσκησης βίας» στο έδαφος της ΕΕ. Ακόμη, οι περισσότερες εξουσίες του κέντρου εξαρτώνται από τη συγκατάθεση των περιφερειακών μονάδων, δηλαδή των Κ-Μ της ΕΕ, όπως επί παραδείγματι η

αρχή της ομοφωνίας. Σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ότι, μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ θεωρείται ότι, κατευθύνεται προς μια οιονεί ομοσπονδιακή κατεύθυνση, λόγω της θεσμικής εμβάθυνσης, θέσπισης ιθαγένειας, κωδικοποίησης της αρχής της επικουρικότητας(Nugent, 2012). Δηλώσεις χαρακτηρισμού, όπως ή «Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία», από τον Γιόσκα Φίσερ, απλά επισφραγίζουν αυτήν τη δήλωση ή του Warleigh(2000) ότι, συγκροτεί συνομοσπονδία, όπου η ισορροπία κλίνει περισσότερο στο περιφερειακό επίπεδο(έναντι του κεντρικού)(Nugent, 2012: 578-579). Παρά ταύτα, ο Börzel (2003: 2) υπογραμμίζει ότι, συνιστά κοινή αποδοχή ότι, η «ΕΕ έχει εξελιχθεί σε κάτι περισσότερο από διεθνή οργανισμό η συνομοσπονδία κρατών, χωρίς ωστόσο να έχει γίνει ομοσπονδιακή οντότητα»(Börzel, 2003: 2).

- **Κρατικοκεντρική προσέγγιση και η διακυβερνητική οπτική ενός συναινετικού πολιτικού συστήματος.** Αρχικά το «παιχνίδι δύο επιπέδων», αναπτύχθηκε από τον Robert Putnam, όπου υποστηρίζει ότι, οι κυβερνήσεις των κ-μ συμμετέχουν στη διαμόρφωση πολιτικών σε εσωτερικό και διακυβερνητικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, το «συναινετικό μοντέλο του Lijphart», είναι το πρότυπο εξήγησης της συναίνεσης των δημοκρατικών κρατών, όπως του Βελγίου. Ο Taylor θεώρησε ότι, υποβόσκει μια συμβίωση μέσω μιας αμοιβαίας εξάρτησης ανάμεσα στα κ-μ και στη συλλογικότητα, δηλαδή στις δομές της ΕΕ(Nugent, 2012: 579-580). Η συγκεκριμένη κρατικοκεντρική προσέγγιση υποστηρίζει αφενός ότι, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση καθοδηγείται από διαπραγματεύσεις μεταξύ των εθνικών κυβερνήσεων και αφετέρου, δεν αμφισβητεί την αυτονομία των εθνικών κρατών, ενώ υπογραμμίζει ότι, τα ιδρύματα δεν είναι αυτόνομοι υπερεθνικοί φορείς(Hooghe, Marks & Marks, 2001: 1-2).
- **Η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση-Νέα διακυβέρνηση,** έρχεται σε σύγκρουση με το μοντέλο της κρατικοκεντρικής προσέγγισης, καθώς οδηγεί σε γενίκευση της υπεροχής των κρατικών εκτελεστικών λειτουργιών και αν και ταυτίζεται με τη θέση της μείζον σημασίας των εθνικών κυβερνήσεων, δεν μπορεί να συμμεριστεί τη θέση ότι, αυτές ελέγχουν και κυριαρχούν κατά αποκλειστικότητα στη λήψη αποφάσεων. Άλλωστε, η ΕΕ από σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας παρουσιάζεται, ως ένα «εξελισσόμενο σύστημα διακυβέρνησης», σαν συστατικό μέρος ευρύτερων συστημάτων διακυβέρνησης, όπως επί παραδείγματι στον τομέα διακυβέρνησης της ασφάλειας στην Ευρώπη, η ΕΕ συμμετέχει στο NATO και στον ΟΑΣΕ(Ceccorulli, Fassi & Lucarelli, 2020). Σύμφωνα με τον Hix(1998: 54), η ΕΕ προβάλλει ένα σύστημα πολυεπίπεδης «μη ιεραρχικής, συμβουλευτικής και απολιτικής διακυβέρνησης, μέσα από έναν πολύπλοκο ιστό δικτύων και υπηρεσιών που ασχολούνται κατά το μέγιστο με την απορρύθμιση και επαναρύθμιση της αγοράς»(Nugent, 2012: 581-582). Αυτό ο Massimo Severo Giannini το οριοθέτησε, ως οι δημόσιες αρχές συμπεριλαμβανομένου του κράτους που είναι «*enti esponenziali di collettivita-εκθετικές οντότητες*» η καλύτερα «*αντιπροσωπευτικοί θεσμοί*» των εδαφικών κοινοτήτων(Sweeney, 2019: 1). Με άλλα λόγια, το πολυεπίπεδο μοντέλο χαρακτηρίζεται από

πολλαπλότητα και δη από το μοίρασμα των αρμοδιοτήτων λήψης αποφάσεων μεταξύ διαφορετικών επιπέδων και όχι μονοπωλιακά, καθώς συγκροτεί ένα μοντέλο «διακυβέρνησης μέσω δικτύων, μια πειραματική διακυβέρνηση που ακολουθεί τη λογική της συναίνεσης»(Φραγκονικόπουλος, 2017: 46). Το κεντρικό χαρακτηριστικό είναι ότι, τα υπερεθνικά θεσμικά όργανα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχουν ανεξάρτητη επιρροή στην πολιτική σκηνή και η λήψη αποφάσεων δεν μπορεί να εξυπηρετήσει το ρόλο «ως εντολοδόχου εθνικών στελεχών», ενώ οι αποφάσεις σχετικά με τους κανόνες που πρέπει να εφαρμοστούν σε ολόκληρη την ΕΕ λόγω της εκχώρησης κυριαρχίας μπορεί να οδηγήσουν μεμονωμένα κράτη, είτε σε κέρδη ή είτε σε ζημίες, ως ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, όπου οι πολιτικές αρένες είναι αλληλένδετες και οι εθνικοί φορείς συμμετέχουν και στις «εθνικές και υπερεθνικές αρένες, δημιουργώντας διακρατικές ενώσεις στη διαδικασία»(Hooghe, Marks & Marks, 2001: 3-4). Εδώ, η «Ευρώπη μαθαίνει από την Ευρώπη» και οι αλλαγές συνιστούν ένα μείγμα «εξευρωπαϊσμού», «επανεθνικοποίησης» και «αμερικανοποίησης», που περιλαμβάνεται στη διαδικασία «εξευρωπαϊσμού» πολλαπλών ταχυτήτων (Marginson, & Sisson, 2006: 293, 289). Τέλος, σύμφωνα με την πρωτότυπη έρευνα της Sweeney, S.(2019), η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση διαθέτει τη δική της «εννοιολογική αυτοτέλεια, καθώς είναι μια νομική/συνταγματική αρχή που πηγάζει από το ευρωπαϊκό συνταγματικό σύνθετο» και επιτελεί: (α) την προστασία της περιφερειακής/τοπικής αυτοδιοίκησης, ως αναπόσπαστο μέρος της εθνικής ταυτότητας(βλ. άρθρο 4, παράγραφος 2 ΣΕΕ), (β) την αρχή της επικουρικότητας(βλ. άρθρο 5 (3) ΣΕΕ), (γ) την αρχή της διαφάνειας και της εγγύτητας προς τον πολίτη(βλ. άρθρο 10 (3) ΣΕΕ) και (δ) σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής των Περιφερειών του 2009, τον Ευρωπαϊκό Χάρτη του 2014, επιβάλλει τη συμμετοχή και των υποεθνικών αρχών στη νομοθεσία και στη χάραξη πολιτικής της ΕΕ(Sweeney, 2019: 45, 180-181). Επιπλέον, παρατηρείται η ομοιότητα με το συνεργατικό φεντεραλισμό και γι' αυτό κάποιοι μελετητές προσδίδουν το χαρακτηριστικό της «διπλής πολιτικής εμπλοκής»(doppelte Politikverflechtung), δηλαδή της «συμμετοχής για την αντιστάθμιση της απώλειας της αυτονομίας», που σαν πρότυπο θεωρείται το γερμανικό ομοσπονδιακό σύστημα(Lander)(Sweeney, 2019).

- Τέλος, η ΕΕ ως **μοντέλο διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης**, προσφέρει στα κ-μ, την ελευθερία επιλογής της διαδρομής που θα ακολουθήσει μελλοντικά η ένωση και εδώ η Δημοκρατία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο μέσα από τις αποφάσεις του λαού. Επί παραδείγματι η συμμετοχή στην ευρωζώνη, όπως η Δανία, Σουηδία και το Η.Β, για τη νομική ενσωμάτωση τους στο χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως το Η.Β και η Τσεχία και το παράδειγμα της ΚΠΑΑ, όπως στην περίπτωση της Δανίας(Φραγκονικόπουλος, 2017: 46)(για περισσότερα δείτε το υποκεφάλαιο 6.1.1).

4.5(Νέα)Περιφεραιοποίηση-Παγκοσμιοποίηση-(Ευρωπαϊκή)Ολοκλήρωση

Ήδη από τον 14^ο αιώνα, εισάγεται η χωρική και γεωγραφική σημειολογία που προσδίδεται με τον όρο **περιφέρεια(regio)** στις λατινογενείς γλώσσες, ενώ αργότερα εισέρχεται στο γερμανικό κόσμο. Παρόλο που οι λέξεις pays, land, shire, κ.λπ., φανερώνουν τη διοικητική διάσταση του όρου. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την **ευρωπαϊκή περιφέρεια**, μονό μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, καθιερώνεται ο όρος περιφέρεια στην Ευρώπη(region)(Γρηγορίου, 2006: 17). Αντίθετα σύμφωνα με την Μανώλη (2012β) ο όρος «**υπο-περιφερισμός**» περιγράφει βέλτιστα τα φαινόμενα της διακρατικής συνεργασίας στη μεταψυχροπολεμική Ευρώπη(Μανώλη, Μαρής, 2015). Επιπρόσθετα, ο όρος **περιφερισμός** μεταφράζει το πλαίσιο νομικής και θεσμικής οργάνωσης της ενωσιακής τάξης για τις διεκδικήσεις της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με σκοπό τη μεγιστοποίηση της αυτονομίας της, έναντι της κεντρικής εξουσίας των εθνικών κρατών(Γρηγορίου, 2006: 18).

Σε αυτό το σημείο, αξ σημειωθεί, ότι η επιλογή της ορολογίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, καθώς ο «**περιφερισμός**»(**regionalism**) είναι μια *de jure*, θεσμοποιημένη, περιφερειακή ολοκλήρωση, η οποία προωθείται «εκ των άνω» (top down) εκφράζοντας πολιτικό σχεδιασμό, ενώ η **περιφεραιοποίηση** (**regionalization**), είναι αντίστροφα μια *de facto* περιφερειακή ολοκλήρωση, που προωθείται «από κάτω προς τα πάνω»(bottom up)(Μανώλη, Μαρής, 2015). Ακόμη, η «**περιφεραιοποίηση**» έγκειται στην έννοια της γεωγραφικής εγγύτητας και επιτελεί στη δημιουργία ζωνών ελευθέρου εμπορίου, στην πρόοδο των υποανάπτυκτων χωρών και ευρύτερα στην απελευθέρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων. Παράλληλα, εμβαθύνει την ειρήνη μέσα από τη συνεργασία «*με τη μορφή ενός επίσημου οργανισμού*», ενώ παράλληλα εξυπηρετεί την είσοδο «*μικρών και αναπτυσσόμενων χωρών μέσα σε μια ένωση, όπως της ΕΕ που θεωρείται μια εκτεταμένη περιφερειακή οργάνωση*»(Μπιτζένης, 2009: 267-8).

Αντίθετα η «**Νέα περιφεραιοποίηση**» συνδέει τις μικρές χώρες με μια τουλάχιστον μεγάλη χωρά μέσω επί παραδείγματι των εμπορικών συμφωνιών και περιφερειακών συμφωνιών και πρωτοβουλιών αντίστοιχα. Με άλλα λόγια, δημιουργείται μια βάση για εξαγωγές, μεγαλώνει το μερίδιο αγοράς και ανάλογα, μειώνεται το κόστος και αυξάνονται οι ΞΑΕ, ενώ συνάμα δημιουργούνται τα απαραίτητα κριτήρια προσέλκυσης MNEs, καθώς διαμορφώνεται και η βάση για τις εξαγωγές(Μπιτζένης, 2009: 272). Εντούτοις, σύμφωνα με τον Παναγιώτη Ρουμελιώτη(2006) απότοκο της παγκοσμιοποίησης, συνιστά η δημιουργία περιφερειακών ομογενών συνασπισμών και όχι η ομογενοποίηση του παγκόσμιου οικονομικού χώρου. Ειδικότερα, αυτό συνδέεται με την έννοια της παγκόσμιας διακυβέρνησης σε έναν πολυπολικό κόσμο, καθώς ενδέχεται σε πλανητικό επίπεδο να επέλθει εξισορρόπηση μέσα από τη ρύθμιση τριών περιφερειών και συγκεκριμένα αναγνωρίζει τη Βόρεια και Νότια Αμερική, διευρυμένη Ευρώπη(Κεντρικό Ανατολική Ευρώπη-μεσόγειος) και από την άλλη, την Ιαπωνία και Ασία(Ρουμελιώτη, 2006). Μολονότι, αν και σε περιφερειακό επίπεδο, αν οι περιφερειακές δυνάμεις πρωτοστατήσουν(ηγεμονικό ρόλο), τότε θα δημιουργηθεί μια μεγάλη σύγκρουση με

τα παγκόσμια συμφέροντα των επιχειρήσεων, που είναι οι νέοι παίκτες στο παγκόσμιο σύστημα. Η διάρκεια της ζωής της περιφερειακής εξουσίας, θα εξαρτάται από την ύπαρξη βιομηχανικών ζωνών που εντοπίζονται τόσο σε ενδοκρατικό και διασυνοριακό επίπεδο και αυτό, θα οδηγήσει στη σύσταση μητροπόλεων (Μεγαλουπόλεις), που ξεπερνούν σε παράγωγη και πλούτο, σε σύγκριση με εκείνων των χωρών-μελών της ΕΕ. Με αποτέλεσμα τα κράτη έθνη, να χάνουν την παραδοσιακή ισχύ προς όφελος των περιφερειακών βιομηχανικών ζωνών. Εν συνεχεία, οι κανόνες ρύθμισης και οι μηχανισμοί ελέγχου των παγκόσμιων ολιγοπωλίων διαμορφώνουν ένα δίκαιο κόσμο χωρίς κράτος και εξυπηρετούν το ρόλο κάλυψης των κενών της απορρύθμισης που στηρίχθηκε η παγκοσμιοποίηση, ενώ η παγκόσμια διακυβέρνηση συγκροτείται μεταξύ τριών επιπέδων: σχέσεις μεταξύ κρατών και επιχειρήσεων, κρατών και επιχειρήσεων και επιχειρήσεων(Ρουμελιώτη, 2006: 271).

Τουτέστιν, σχετικά με την ΕΕ η περιφερειακή συνεργασία από ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας χαρακτηρίζεται και ως «ξεχωριστή ευρωπαϊκή ιδέα», καθώς αποτελεί εξωτερική στρατηγική σχεδιασμού της «κανονιστικής ισχύς της ευρώπης» προς τον κόσμο και δη κατά τη δεκαετία του 1970, ξεκινώντας διαπραγματεύσεις που οδήγησαν σε διαπεριφερειακές συμφωνίες με την Ασία, τη Λατινική Αμερική η Αφρικανικά κράτη, συμπεριλαμβανομένης της συμφωνίας συνεργασίας ΕΚ-ASEAN (1980) και τη διαπεριφερειακή συμφωνία-πλαίσιο συνεργασίας ΕΚ-Mercosur (1995)(Diez & Tocci, 2017: 1-3). Κατά επέκταση, στη στρατηγική του αξιοποίηση ο **ευρωπαϊκός περιφερισμός** μπορεί να επιμεριστεί και να διακριθεί σε: α) αφομοιωτικό(με ισχυρή πολιτική και οικονομική διάσταση), β) σε αυτονομιστικό(ισχυρό σημείο αναφοράς αναζήτησης διακρίσεων) και γ) μειονοτικό εθνικιστικό(ισχυρή ιστορική/πολιτιστική διάσταση)(Γρηγορίου, 2006: 18). Ιστορικά απαρτίζεται από τρεις χρονικές περιόδους μετά τη σύναψη της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου(GATT) το 1947:

1. Με ορόσημο τη Δυτική ευρωπαϊκή τελωνειακή ένωση, η οποία ακολούθησε τη Συνθήκη της Ρώμης του 1957. Ειδικότερα προσπάθησαν να αντιγράψουν αυτό το πρότυπο αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Αφρική, Καραϊβική, Κεντρική Αμερική και η Νότια Αμερική, ενώ δημιουργήθηκαν ρυθμίσεις, όπως η Κοινότητα της Ανατολικής Αφρικής και η Κοινή Αγορά της Κεντρικής Αμερικής που κατά τη δεκαετία του 1970 κατέρρευσαν, γιατί στηρίχτηκαν σε μια λογική μορφής «περιφερειακής υποκατάστασης» των εισαγωγών, με αποτέλεσμα το κάθε μέλος να επιδιώκει να δημιουργήσει μια αυτόνομη περιφερειακή αγορά.
2. Νέος περιφερισμός με τη σύναψη των συμφωνιών της δεκαετίας του 1980, με τη μείωση δασμών, με οδηγό τη βαθύτερη ολοκλήρωση, ξεκίνησε με την έξοδο των ΗΠΑ από την αρχή της μη διάκρισης της GATT. Έκτοτε, ακολούθησε το 1990, η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου της Βόρειας Αμερικής(NAFTA) και δύο χρόνια αργότερα τέθηκε σε εφαρμογή το ευρωπαϊκό σχέδιο για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ. Το

1995, αντικατέστησε τη GATT, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ).

3. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, το τρίτο κύμα, εισέρχεται με πρωτοστάτες τις ασιατικές χώρες. Μια απόπειρα της «ασιατικής περιφερειοποίησης», που προέκυψε μέσω της έντονης έλλειψης εμπιστοσύνης στους θεσμούς Μπρέτον Γούντς, μετά το ξέσπασμα της ασιατικής κρίσης του 1997, που εν τέλει, οδήγησε στην Πρωτοβουλία του Τσιάνγκ Μάι του 2000, η όποια συνιστά μια πολυμερής συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων μεταξύ των δέκα μελών της Ένωσης Εθνών της Νοτιοανατολικής Ασίας(ASEAN), της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας(συμπεριλαμβανομένου του Χονγκ Κονγκ), της Ιαπωνίας και της Νότιας Κορέας. Όμως, η κατάρρευση των συνεδριάσεων του ΠΟΕ το 1999 στο Σιάτλ και η πτώση της σημασίας της Οικονομικής Συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού(APEC), αναβίωσαν νέες προσεγγίσεις, που εκφράστηκαν μέσω διμερών διαπραγματεύσεων στην περιοχή Ασίας/Ειρηνικού το 1999/2000(επί παραδείγματι με την Ιαπωνία με τη Σιγκαπούρη, τη Νότια Κορέα, τον Καναδά και το Μεξικό, τη Νότια Κορέα με τη Χιλή και τη Νέα Ζηλανδία, καθώς και με την Ιαπωνία και από τη Σιγκαπούρη με τη Νέα Ζηλανδία, την Αυστραλία, τις ΗΠΑ, τον Καναδά κ.α)(Fратиanni, 2006: 41-50).

Τέλος, τα στάδια περιφερειοποίησης(ενώ διαφορετικά μοντέλα περιφερειακής οργάνωσης υπάρχουν(δες την εικόνα 6.), μπορούν να διακριθούν σε πέντε στάδια που είναι: (α) Η Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΖΕΣ) η Ζώνη Ελευθέρου Εμπορίου (ΖΕΕ): μείωση και κατάργηση δασμών των κ-μ και η οικονομική αποτελεσματικότητα μέσα από τη δημιουργία οικονομικών κλίμακας, (β) Η τελωνειακή ένωση: Διαμορφώνει μια κοινή εμπορική πολιτική, κοινά εξωτερικά τιμολόγια μεταξύ κ-μ, τρίτων-χωρών, που αποσκοπεί στο μετριασμό των όρων ανταγωνισμού και στην αντιμετώπιση των προκλήσεων των επανεξαγωγών, (γ) Η κοινή αγορά η εσωτερική αγορά: ελεύθερη μετακίνηση υπηρεσιών, κεφαλαίου, γενικότερα των παραγωγικών συντελεστών με την εκχώρηση περισσότερης εθνικής κυριαρχίας. Ωστόσο, κάθε εθνική αγορά διαθέτει τους ατομικούς κανονισμούς, όπως τα πρότυπα προϊόντων, (δ) Η οικονομική(και νομισματική) ένωση: ολική κατάργηση δασμών για τα κ-μ, δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς με την εναρμόνιση νομισματικών και δημοσιονομικών πολιτικών και η νομισματική ένωση με τη χρήση κοινού νομίσματος(Ευρώ-ΕΕ), (ε) Τέλος, η πολιτική ένωση: συγκροτεί το υψηλότερο στάδιο ολοκλήρωσης(όπου τα κ-μ, έχουν αναπτύξει κοινές πολιτικές σε όλους τους τομείς), με σκοπό την εναρμόνιση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής με κοινό γνώρισμα την εκχώρηση εθνικής κυριαρχίας στο μεγαλύτερο μέρος προς μια κοινή κυβέρνηση που συχνά συναντάται σε ομοσπονδιακά συστήματα που διαθέτουν έναν υψηλό βαθμό αυτονομίας στην κεντρική κυβέρνηση και σε περιφέρειες(επαρχίες, πολιτείες κ.λπ.)(Μανώλη και Μαρής, 2015: 76-82, The Geography of Transport Systems, n.d.).

Εικόνα 6. Μοντέλα περιφερειακής ολοκλήρωσης

Type	Geographic membership requirement	Objectives	Structure of delegation			Decision-making rule	Norms and their effect	Cases
			Decision-making organs	Parliaments	Delegation to agencies (executive/ judiciary)			
Integration								
Free trade area	Any	Free circulation of goods		No	No (arbitration panels and national systems)	Unanimity/ consensus	No	AFTA, ANZCER, CEFTA, EFTA, GAFTA, NAFTA
Customs union/ common market	Regional	Free circulation production factors	Intergovernmental/ presidentialism	Yes, but no powers	Courts	Unanimity/ consensus	Few. Effects according to public international law	AEC, CARICOM, COMESA, EAC, MERCOSUR, SADC, SICA (CACM)
Communities	Regional	Economic policies	Intergovernmental/ presidentialism	Yes, some powers	Courts and executive delegation plus some legislative delegation	Consensus	Direct effect, direct applicability, primacy	Andean Community, ECOWAS
Type	Geographic membership requirement	Objectives	Structure of delegation			Decision-making rule	Norms and their effect	Cases
			Decision-making organs	Parliaments	Delegation to agencies (executive/ judiciary)			
Political unions	Regional	Political objectives	Decisional triangle: government/ agencies/ representative assembly	Yes, increased powers	Courts, legislative and executive delegation	Qualified majority	As above	EU
No integration								
Continental and cultural “framing” organizations	Continental	Identity, values, security		No (only CoE)	Limited/courts			CoE, OAS, OAU, ODECA, OIC, AU, UNASUR
Security organizations	Any	Defense	Intergovernmental		No. Military committees	Consensus	No	CENTO, NATO, OSCE, SEATO
Functional agencies	Any	Sector-specific	Technical	No	Yes. Strictly defined along functional lines	Majority		IHO, ILO, UPU

Πηγή: (Closa & Casini, 2016: 143-144).

Β-ΜΕΡΟΣ

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΕ

Εισαγωγή

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια επέκταση των αρνητικών αντίκτυπων της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης μέσα από την ερμηνεία των διαδοχικών κρίσεων στο κόσμο. Εξ' αρχής, κρίνεται αναγκαίο με όρους οικονομίας να αναζητήσουμε τη σύνδεση των γεγονότων, με στόχο να ερευνήσουμε πέρα από τη θεωρία, που δεν εξαρτάται από την ηθική, αλλά από την παρατήρηση των γεγονότων στη βάση της αξιοπιστίας των θεωρητικών μας υποθέσεων. Σκοπός, η απόδειξη ότι, η εργαλειική χρήση των «κρίσεων» οδήγησε στη σημερινή κρίση της ΕΕ που είναι οικονομική, πολιτική, ηθική. Ακόμη, χαρακτηριστικό στοιχείο των κρίσεων είναι το «domino effect» και το «spillover» της παγκοσμιοποίησης. Ειδικότερα, ο 20^{ος} αιώνας γνώρισε τρεις κύριες μορφές χρηματοοικονομικών κρίσεων: χρηματιστηριακές κρίσεις(krachs), κρίσεις συναλλάγματος και τραπεζικές κρίσεις. Ενδεικτικά από το 1992 έως το 2009, έχουμε τις ακόλουθες κρίσεις που θα δείτε παρακάτω. Ενώ, παρατηρείται η ευθυγράμμιση των κρίσεων, όπως της ΝΑ Ασίας το 1988, της Ρωσίας το 1999, της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, κτλ.(Μπιτζένης, 2009: 345).

- 1992-1993: κρίση του ευρωπαϊκού νομισματικού συστήματος
- 1994: μεξικάνικη κρίση “tequila”
- 1997: κρίση των “ασιατικών δράκων”: Ταϊλάνδη, Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Κορέα του Νότου
- 1998: κρίση της Ρωσίας(LTCM)
- 1999: κρίση συναλλάγματος της Βραζιλίας
- 2000: χρηματιστηριακή κρίση στις Η.Π.Α. και των μεγάλων βιομηχανικών χωρών
- 2000: κρίση της Τουρκίας
- 2001: κρίση της Αργεντινής
- 2007: κρίση των ενυπόθηκων δανείων
- 2008: πετρελαϊκή κρίση(Το Βήμα, Χριστοδουλάκης 2008)
- 2009: κρίση των κρατικών δανείων και του ευρώ(Κολλίτζας, 2009).

Αντίθετα ο 21^{ος} αιώνας φαίνεται να υφίσταται μια θεσμική κρίση-κρίση ταυτότητας-ανθρωπιστική. Ως εκ τούτου, πραγματοποιείται μια μετεξέλιξη του «χαρακτήρα των κρίσεων». Μια οικονομική κρίση που από το 2009, έως σήμερα(2021) μας ταλανίζει, ενώ μεταμορφώθηκε σε μια κρίση με διακυμάνσεις. Δηλαδή, μετεξελίχθηκε σε μια ποικιλόμορφη κρίση που οδήγησε σε μια Δύσκολη Ευρώπη, που βρίσκεται στο σταυροδρόμι αναζήτησης «της Νέας Ευρωπαϊκής Αλληλεγγύης»(Ντάλης, 2017). Στην πορεία ο κόσμος γνώρισε την ασιατική γρίπη του 1957, τη γρίπη του Χονγκ Κονγκ το 1968 και τη γρίπη των χοίρων του 2009 με τη διαφορά ότι, οι οικονομικές κρίσεις, δεν κατεγράφησαν παράλληλα με τις κρίσεις υγειονομικής φύσεως, αλλά ήρθαν διαδοχικά(Rickards, 2021). Συνεπώς, η παγκόσμια

ιστορία έχει σημεία καμπής. Η διαφορά μεταξύ ενός αληθινού σημείου καμπής και μιας άλλης κρίσης, δεν είναι το ίδιο το γεγονός, αλλά το τι έπεται μετά (Rickards, 2021). Έτσι ο Covid-19, λειτουργεί ως σημείο καμπής, δηλαδή είναι μια στιγμή κατά την οποία μια παρέμβαση που έγινε ακούσια σε μια κατάσταση μη αντιληπτών συστημικών αντιφάσεων, στη συνέχεια «αποδεικνύεται αποφασιστική όσον αφορά το μετασχηματισμό του εν λόγω συστήματος» και απαιτεί «άμεση διαχείριση που μπορεί να βλάψει τη φήμη του εκάστοτε οργανισμού, τη λογική, την εικόνα ή τη βιωσιμότητα του» (CERC, 2014 και Hay, 1999: 325).

5.1 Η μετάβαση από τη χρηματοπιστωτική κρίση στην κρίση της παγκόσμιας Οικονομίας/παγκόσμιες απειλές και διακυβέρνηση

Η κρίση μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε τρία επεισόδια τα οποία συνδέονται διαμορφώνοντας ένα συνεκτικό δεσμό. Το πρώτο επεισόδιο αρχίζει με το τέλος της φούσκας του ίντερνετ το 2001 και της πολιτικής ανάκαμψης που εφάρμοσαν οι ΗΠΑ, μέσω της επεκτατικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Στα τέλη του καλοκαιριού του 2007, τελειώνει η πρώτη εκδοχή με την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης, η οποία ξεκίνησε αργά, αλλά ιδιαιτέρως μεθοδικά προκαλώντας χρηματοοικονομική αστάθεια και συντόμως εξελίχθηκε στη βίαιη διάλυση του αμερικανικού χρηματοοικονομικού συστήματος μετά την πτώχευση της *Lehman Brothers*. Το τρίτο επεισόδιο της κρίσης σχετίζεται με τη μεταφορά της, στην παγκόσμια οικονομία (Askenazy & Cohen, 2010: 151-153).

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να τεθεί το ερώτημα, *πως προκλήθηκε η χρηματοπιστωτική κρίση;* Η απάντηση στο ερώτημα βρίσκεται σε μια αναλογία της κρίσης που ξέσπασε στη Νοτιοανατολική Ασία τον Ιούλιο του 1997, λόγω της υπερβολικής αύξησης του δανεισμού σε συνδυασμό με το γεγονός ότι, οι εγχώριες τράπεζες δανειζόταν βραχυπρόθεσμα σε δολάρια και χρηματοδοτούσαν σε αυτήν τη βάση κερδοσκοπία στα ακίνητα και υλοποιούσαν επανεπένδυση στη βιομηχανία και σε τοπικά νομίσματα (Παπαγιαννίδης, 2009: 34). Όμως, η διαφορά με την κρίση του 2000 της Αμερικής, έγκειται στην εσωτερική οργάνωση της Ασίας, με την πλούσια εγχώρια αποταμίευση κατά την οποία οδηγήθηκαν στη φούσκα των ακινήτων στην Ταϊλάνδη τον Ιούλιο του 1997, διαδίδοντας την κρίση σε όλη την Ασία, μέσω των υποτιμήσεων των τοπικών νομισμάτων και της αφερεγγυότητας των εγχώριων δανειοληπτών, εξαιτίας των πιστώσεων από τις τοπικές τράπεζες.

Ωστόσο, η αναφορά στη συγκεκριμένη κρίση οδηγεί και στο συμπέρασμα της μεταδοτικότητας της κρίσης που το 1988, εκδηλώθηκε στη Ρωσία και στη Λατινική Αμερική. Τα μέτρα αντιμετώπισης οδήγησαν σε μια αλλαγή του προγενέστερου οικονομικού μοντέλου, δηλαδή η ανάπτυξη, θα προερχόταν από τις εξαγωγές και όχι από την εγχώρια ζήτηση. Έτσι, το Διεθνές εμπόριο απελευθερώθηκε για την Κίνα και την Ινδία. Ειδικότερα η εισδοχή της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, δημιούργησε μια περίοδο σταθερού και χαμηλού πληθωρισμού στις Δυτικές χώρες, λόγω της πίεσης που ασκήθηκε μέσω των χαμηλότερων τιμών βιομηχανικών προϊόντων σε διεθνή κλίμακα. Συνεπώς, την εποχή εκείνη οι ΗΠΑ έβγαιναν από την

χρηματιστηριακή κρίση που είχε δημιουργηθεί το 2001 και κατά ακολουθία της ασιατικής κρίσης(Παπαγιαννίδης, 2009: 35). Πρακτικά η Χρηματοπιστωτική κρίση – *Credit Crunch* που ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2007, οδήγησε σε μια σύγχρονη παγκόσμια οικονομική κρίση ιστορίας. Διότι, η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης(subprime mortgages) των ΗΠΑ, το καλοκαίρι του 2007, μετατράπηκε ραγδαία σε κρίση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και μεταφέρθηκε στην πραγματική οικονομία με ταχύ ρυθμό. Άλλωστε, η παρατήρηση της ομοιότητας με τη Μεγάλη Ύφεση στη δεκαετία του 1930, δεν είναι τυχαία(Shambaugh, 2012).

5.1.1. Αιτίες–αποτελέσματα της χρηματοοικονομικής κρίσης

Ειδικότερα, ως κύριες αιτίες δημιουργίας της χρηματοοικονομικής κρίσης του 2008, αποτέλεσαν: (α) οι παγκόσμιες μακροοικονομικές ανισορροπίες, (β) η υπερβολική πιστωτική επέκταση και μόχλευση: ΗΠΑ/αναπτυγμένες χώρες και, (γ) η ασύμμετρη πληροφόρηση, καθώς και τα προβλήματα εντολέα-εντολοδόχου.

Ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας καταγράφει ως βασικά αίτια της κρίσεως του 2008, τη μη έγκαιρη διάγνωση της θεσμοθέτησης των κανόνων και τη μη τήρηση του ρυθμιστικού πλαισίου, από τα πιστωτικά ιδρύματα και τους λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Αφενός, δεν εφαρμόστηκε σωστά η εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου της οδηγίας της ΕΕ για τις Χρηματοπιστωτικές αγορές(Οδηγία 39/2004/ΕΚ) που είχε ως ημερομηνία εφαρμογής τις 11 Νοεμβρίου 2007. Αφετέρου, δεν εποπτεύθηκε η εφαρμογή από τα πιστωτικά ιδρύματα των κανόνων της Επιτροπής της Βασιλείας Ι(BaselI), ενώ η εκτέλεση των κανόνων τη Βασιλείας ΙΙ(BaselII) είχε ως αφετηρία τον Ιανουάριο του 2008. Επιπλέον, η μη ορθή εφαρμογή των Διεθνών Προτύπων Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης(ΔΠΧΠ) και η απουσία επαρκούς ρυθμιστικού πλαισίου για επενδυτικά σχήματα, όπως τα «Hedge Funds» και τα «Private equity funds» σε συνδυασμό με την πλημμελή εποπτεία τους και τη λανθασμένη αξιολόγηση από τους οίκους αξιολόγησης θέσεων(Short - Long) των τοξικών ομολόγων και χαρτοφυλακίων οδήγησαν σε συνθήκες εξισορροπητικής κερδοσκοπίας(arbitrage) και αντίστοιχα εκδηλώσεων απληστίας των επενδυτικών οργανισμών και επενδυτών(Αγγελόπουλος, 2013: 66-68).

Όλες μαζί συνδυαστικά κατέληξαν στη δημιουργία αλληπάλληλων «φουσκών» σε διάφορες αγορές φυσικού και χρηματοοικονομικού κεφαλαίου (ακίνητα, εμπορεύματα, μετοχές, παράγωγα). Παρά ταύτα, η χρηματοοικονομική κρίση μεταλαμπαδεύτηκε στην **πραγματική οικονομία** εξαιτίας της απροθυμίας των πιστωτικών ιδρυμάτων να χορηγήσουν δάνεια και μέσω της καταστροφής του πλούτου νοικοκυριών και των επιχειρήσεων από το «σπάσιμο στις φούσκες». Με αποτέλεσμα το εξωτερικό εμπόριο να καταρρεύσει, αφού μειώθηκε η κατανάλωση και κατά συνέπεια και το ΑΕΠ παγκοσμίως. Απόρροια όλων αυτών, η ραγδαία μείωση της απασχόλησης και η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας, καθώς και της υποαπασχόλησης. Παράλληλα, καταγράφηκε η σχεδόν ενιαία αντίδραση στις χώρες που εκδηλώθηκε με τη συγχρονισμένη μείωση των επιτοκίων και με τη διαμόρφωση

πολιτικών για την ενίσχυση της ρευστότητας(εγγυήσεων – αύξησης της κεφαλαιακής τους βάσης)- απομάκρυνση(toxic papers).

Συνεπώς, το Φεβρουάριο του 2009, κλείνει το πρώτο κεφάλαιο της χρηματοοικονομικής κρίσης που ονομάστηκε κρίση των ομολόγων μειωμένης εξασφάλισης(Subprimes)(Askenazy & Cohen, 2010: 9). Ενώ σε μια απόπειρα κριτικής ανάλυσης αντιλαμβανόμαστε ότι, δεν ήταν απλά μια οικονομική κρίση, αλλά επίσης πνευματική και ιδεολογική. Όπως και ο Allan Greenspan παραδέχεται ότι, η σημερινή κρίση διαφεύδει τον ίδιο τον πυρήνα των φιλελεύθερων θέσεων, δηλαδή την υποτιθέμενη ικανότητα του ιδιωτικού συμφέροντος να διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα των χρηματοοικονομικών διαμεσολαβήσεων)(Askenazy & Cohen, 2010: 13).

5.1.2. Το δεύτερο επεισόδιο

Στο **δεύτερο επεισόδιο** περιλαμβάνεται, η *κρίση των Subprimes* που αρχίζει με τη φούσκα των ακινήτων, λόγω του εύκολου δανεισμού οδηγώντας συστηματικά σε κρίσεις, τόσο τραπεζικές, όσο και οικονομικές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κρίση στην Ιαπωνία. Άλλωστε, όπως γράφει ο Michael Bordo(2009) πρόκειται για την «*ίδια την παλιά ιστορία και μόνο οι παίκτες αλλάζουν*»(Bordo, 2009: 39-50).

Η κρίση του 2008, ταυτίστηκε με την κατάρρευση της *Lehman Brothers*: μιας επενδυτικής τράπεζας που λειτούργησε επί 148 χρόνια και δεν πτοήθηκε από έναν εμφύλιο πόλεμο, δύο παγκόσμιους πολέμους, από το Κράχ του 1929, καθώς και τις υπόλοιπες κρίσεις της Wall Street. Ωστόσο, διαπιστώθηκε ότι, η κρίση του 2008 ξεπερνούσε κατά πολύ την κρίση της Ανατολικής Ασίας 1986/7 και την κρίση των «dotcoms» και των Χρηματιστηρίων του 2000/1. Καθώς, ο δανεισμός είχε φτάσει σε επίπεδο χωρίς προηγούμενο με το φαινόμενο της μόχλευσης να αναζωπυρώνεται με τη ραγδαία αύξηση τιμών, του στοιχείου του ενεργητικού, ιδίως δε ακινήτων. Αυτό το φαινόμενο καταγράφηκε ιδιαίτερα στην Ισπανία, τη Μεγάλη Βρετανία και στις Ηνωμένες Πολιτείες(Aglietta, 2009: 22).

Τα εγγενές χαρακτηριστικά αυτής της κρίσης ήταν ποικίλα. Αρχικά, οι τράπεζες υιοθέτησαν την καινούργια μέθοδο υπολογισμού «*market-to-market*» η οποία οδήγησε σε αποτίμηση των στοιχείων ενεργητικού με βάση τις εκάστοτε αγοραίες τιμές. Παράλληλα, δημιούργησαν παράγωγα προϊόντα εφαρμοσμένα στις πιστώσεις, τα «*credit default swaps*»(CDS), δηλαδή μια ανταλλαγή ανάμεσα σε κάποιον που αγοράζει κάλυψη και σε κάποιον που πουλάει κάλυψη. Άμεση συνέπεια αυτού, ήταν η δημιουργία ασφάλισης του πιστωτικού κινδύνου τρίτων. Ειδικότερα, τα παράγωγα επί πιστώσεων, εξασφάλιζαν τη δημιουργία πιστώσεων ανεξαρτήτως κατηγορίας δημιουργώντας εκρηκτική ανάπτυξη. Συγκεκριμένα προκλήθηκε επιτάχυνση της δυναμικής των αγορών και απογείωση της τιμής των στοιχείων ενεργητικού, ενώ ο χρηματοπιστωτικός χειριστής που μεταβιβάζει τον κίνδυνο, πολλαπλασίαζε τις χορηγούμενες πιστώσεις και οδηγούσε σε συρρίκνωση του

εγγυητικού κεφαλαίου. Επιπλέον, το νέο μοντέλο που ακολούθησαν οι επενδυτικές τράπεζες μέσω της πώλησης των πιστώσεων και της μεταβίβασης του κινδύνου σε άλλους υπάγονταν σε ρυθμιστικούς μηχανισμούς. Η καταστροφική του εκδοχή έγκειται στο ρίσκο της σωστής εκτίμησης του κινδύνου που γίνεται με στατιστικό έλεγχο από τον εκάστοτε τραπεζίτη και όχι στη βάση της προσωπικής εκτίμησης των ατομικών φακέλων των επίδοξων δανειοληπτών. Επιπρόσθετα, προστέθηκε και η διαδικασία τιτλοποίησης που δημιουργήθηκε από επιμέρους πιστώσεις που πωλούνταν από περιφερειακές τράπεζες, αλλά και από γραφεία κάθε είδους, καθώς και από μεσίτες(brokers) που αναζητούσαν πελάτες για να τους προτείνουν την αγορά ενυπόθηκων δανείων(Aglietta, 2009: 28-29). Όμως, οι τίτλοι δεν αντικατοπτρίζουν επακριβώς τις πιστώσεις, διότι εκδίδονταν σύμφωνα με την αρχή της ιεραρχίας του κινδύνου, όπου υπήρχαν διαβαθμίσεις ανάμεσα σε «senior η super senior» τίτλους (κορυφή) και equity(η κατώτερη σκάλα-ζημιές). Ωστόσο, η πρακτική της τιτλοποίησης παρά την αρχική της επιτυχία, γρήγορα οδήγησε στην έκδοση ομολόγων. Κατά επέκταση, αυτά τα ομόλογα δεν αποτελούσαν συνήθως αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε δευτερογενή αγορά και γι' αυτό δεν υπήρχαν για αυτά πάντοτε τιμές. Ταυτόχρονα παρουσιαζόταν πρόβλημα αδιαφάνειας τιμών και εσφαλμένης εκτίμησης πιστωτικού κινδύνου(economia, 2008: 54).

5.1.3 Το τρίτο επεισόδιο-το πέρασμα στην παγκόσμια οικονομία

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να επισημανθεί ο παγκόσμιος χαρακτήρας της κρίσης της περιόδου 2007-2009, γνωστής ως κρίσης της χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων της αγοράς των ΗΠΑ(subprime mortgage crisis)(Κώστας, 2011: 272). Αρχικά αν και ξέσπασε στην αμερικανική κτηματαγορά γρήγορα εξαπλώθηκε και στις υπόλοιπες πιστωτικές αγορές μέσα από τα καταναλωτικά-προσωπικά-φοιτητικά δάνεια και τα δάνεια των «poors» τιτλοποιημένων πιστώσεων, με αποτέλεσμα το κλίμα αφερεγγυότητας, που αναπτύχθηκε να οδηγήσει στην απώλεια εμπιστοσύνης των επενδυτών. Ειδικότερα, μεταξύ του τελευταίου τριμήνου του 2008, μετά την κατάρρευση της Lehman και του πρώτου τριμήνου του 2009, η κάμψη του εμπορίου κατά 22% ήταν πιο αισθητή από εκείνη του Παγκόσμιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος(-8%). Το CEPII(Κέντρο Προγνωστικών Μελετών και Διεθνών Πληροφοριών), ανήγγειλε τον Οκτώβριο του 2009 ότι, το παγκόσμιο εμπόριο αυξήθηκε κατά 8% το δεύτερο τρίμηνο του 2009, σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο. Αυτή η ανάκαμψη του εμπορίου παρουσίαζε αυξητική πορεία σε σύγκριση με την ανάκαμψη του ΑΕΠ(5,8%) της ίδιας χρονικής περιόδου.

Το Σεπτέμβριο του 2008, η κρίση επιδεινώθηκε και εμφάνισε το συστημικό της χαρακτήρα, όταν πολλές αμερικανικές και ευρωπαϊκές τράπεζες, δεν μπορούσαν να καλύψουν τις ζημιές από τις μη εξυπηρετούμενες πιστώσεις που είχαν χορηγήσει. Με αποτέλεσμα, η κρίση να γενικευτεί στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος του πλανήτη. Επομένως, παρατηρείται στην κρίση αυτή, μια υπερβολική αντίδραση του εμπορίου, σε σύγκριση με τις μεταβολές της οικονομικής δραστηριότητας οδηγώντας σε μεγαλύτερη μεταβλητότητα των συναλλαγών σε σχέση με εκείνη του ΑΕΠ. Άμεσες επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης ήταν αφενός, η διάψευση της ελπίδας ότι,

οι αναδυόμενες χώρες, θα αποσυνδεόταν από την κρίση, καθότι και η κατάρρευση της γενικότερης αντίληψης εκείνης της περιόδου, όπου η Κίνα και ορισμένες ακόμη αγορές, θα μπορούσαν λόγω της ανάπτυξης τους να διαδραματίσουν ρόλο σταθεροποιητή που θα αντιστάθμιζε την χρηματοπιστωτική αταξία (Aglietta, 2009: 45). Αντίθετα οι πιο εύθραυστες οικονομίες που είχαν δανειστεί σε ξένο νόμισμα με τη μεσολάβηση δυτικών τραπεζών για να εξασφαλίσουν την ανάπτυξη τους, ήταν και οι πρώτες που επλήγησαν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως το Μεξικό και η Αργεντινή, ενώ και η ιδιαίτερη περίπτωση της Ισλανδίας, που μετατράπηκε σε κέντρο offshore. Σε αυτόν το χάρτη, δεν θα μπορούσε να μη σημειωθεί η πτώση και στην πλευρά της Ανατολικής Ευρώπης, όπου μεγάλες τράπεζες χρεοκόπησαν. Αυτό συνέβη στις Βαλτικές χώρες, Βουλγαρία, Ρουμανία και στην Ουγγαρία (Aglietta, 2009: 47).

Συμπερασματικά, η οικονομική κρίση του 2007-08, γνωστή και ως παγκόσμια οικονομική κρίση και οικονομική κρίση του 2008, ήταν μια σοβαρή παγκόσμια οικονομική κρίση που καταγράφηκε από πολλούς οικονομολόγους, ως η σοβαρότερη οικονομική κρίση από την προγενέστερη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του '30 (Reuters, 2009 και Eigner, PUmlaufT., 2015 και Voxeu.org, 2019 και TeminP., 2010). Αυτή η δίδυμη συναλλαγματική και πιστωτική κρίση, ως επανάληψη της Ασιατικής κρίσης οδήγησε όλες τις χώρες του πλανήτη ανεξαρτήτως, εάν αποτελούν μέλη της ΕΕ να αναζητήσουν βοήθεια, είτε της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, είτε του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), τον Αύγουστο του 2009 εκτίμησε ότι, το συνολικό κόστος της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης έφθασε τα 11,9 τρισεκατομμύρια δολάρια, συμπεριλαμβανομένων των εγχύσεων μετρητών σε τράπεζες και του κόστους αγοράς τοξικών περιουσιακών στοιχείων, εγγυήσεων για την υποστήριξη χρέους και ρευστότητας από τις κεντρικές τράπεζες. Αυτό ισοδυναμούσε με το 1/5 της παγκόσμιας ετήσιας οικονομικής παραγωγής (Conway, 2009 στον Sun, Stewart & Pollard, 2011: 2-3).

5.1.4 Συμπεράσματα-Ομοιότητες και διαφορές με άλλες κρίσεις

Για να απαντήσουμε στο δεύτερο σκέλος του ερευνητικού μας ερωτήματος του συγκεκριμένου υποκεφαλαίου, όλες οι κρίσεις παρουσιάζουν μια συνεκτικότητα, ως προς τη συστημική προσέγγιση σε σχέση με τα χαρακτηριστικά τους (για περισσότερα δεξ τον πίνακα 8.). Ακόμη, η θεωρητική μας βάση στηρίζεται στην παραδοχή «*ότι, η κρίση δεν περιορίζεται στην οικονομική της διάσταση, αλλά είναι επίσης πνευματική και ιδεολογική*». Καθώς, οι μεγάλες κρίσεις αναφύουν από τη φύση τους, δύο πλευρές, την υλική και την πνευματική (Askenazy, Philippe, Cohen, Daniel, 2010: 10-11). Κατά συνέπεια, όταν καταρρέει ένα συγκεκριμένο οικονομικό οικοδόμημα, καταρρέουν ταυτόχρονα και οι αντιλήψεις που κυριάρχησαν την περίοδο της κατασκευής του. Ειδικότερα, η κρίση του 1929, αποτελεί μια μακροχρόνια φάση πιστωτικής επέκτασης, μόχλευσης και οικονομικής άνθησης, που οδήγησε στη δημιουργία «*φουσκών και συστημικών κινδύνων*». Η εικόνα της πτώχευσης μεγάλων τραπεζών, συρρίκνωσης διεθνούς εμπορίου, μείωσης ΑΕΠ,

αύξησης ανεργίας, αποτελούν αποτελέσματα παρομοίωσης με τη Χρηματοοικονομική κρίση του 2008. Ωστόσο, η κρίση του 1929, είναι η μεγαλύτερη κρίση που κατέγραψε μια ποικιλία δισταμένων απόψεων. Οι Romer και Aglietta(2009) υποστηρίζουν ότι, η πρόσφατη κρίση είναι επισκιασμένη από την κρίση του 1929, ενώ από την άλλη πλευρά, οι Eichengreen και O'Rourke(2010) βασισμένοι σε δείκτες κυρίως της βιομηχανικής παραγωγής, το παγκόσμιο εμπόριο και το χρηματιστήριο, επισημαίνουν ότι, η πρόσφατη κρίση είναι το ίδιο σημαντική και καταστρεπτική για την παγκόσμια οικονομία(Aiginger, 2010b: 3). Όμως, βασική ομοιότητα και των δύο κρίσεων αποτελεί η αφετηρία από τις ΗΠΑ και ότι στη συνέχεια εξαπλώθηκαν σε όλον τον κόσμο θεμελιώνοντας τον παγκόσμιο χαρακτήρα των κρίσεων. Συγκεκριμένα του 1929, εξαπλώθηκε κυρίως στη Λατινική Αμερική, ενώ του 2008, κυρίως στην Ευρώπη.

Παρά ταύτα, οι διαφορές υπερτερούν με τις νομισματικές κρίσεις των χωρών της Λατινικής Αμερικής, να χαρακτηρίζονται από πιστωτική επέκταση, υψηλό πληθωρισμό και τη μικρή αξιοπιστία των τοπικών νομισματικών αρχών. Ενώ, στις χρηματοοικονομικές κρίσεις στα τέλη της δεκαετίας του 90' στη Νότιο-Ανατολική Ασία και τη Ρωσία, η επίλυση επήλθε άμεσα λόγω της τοπικότητας. Επιπλέον, παρόμοια περίπτωση αποτελεί και το μεμονωμένο περιστατικό της κρίσης του "hedge fund LTCM" το 1998, που αντιμετωπίστηκε στο εσωτερικό μη έχοντας επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία. Ωστόσο, οι διαφορές της κρίσης 1929 και αντίστοιχα του 2008, λόγω της αναλογικής παρομοίωσης που χρησιμοποιήθηκε παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις όσον αφορά την ποσοστιαία αυξητική κλίμακα μείωσης του ΑΕΠ και του επιπέδου των τιμών στην καταστροφή του πλούτου των νοικοκυριών. Ειδικότερα στην κρίση του 2008, η καταστροφή του πλούτου επικεντρώθηκε στις απώλειες των χαρτοφυλακίων επενδυτών υψηλής εισοδηματικής στάθμης, ενώ η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική του 2008, κινήθηκε αντίθετα από τις αντίστοιχες πολιτικές του 1929(Κολλίτζας, 2009 και Lapavitsas, 2010). Ακόμη, η διάδοση της κρίσης του 1929, επισφραγιζόταν από το νόμο " *Smoot-Hawley Act*, " όπου ο υπερπροστατευτισμός των ΗΠΑ, κατέληξε σε οικονομική απομόνωση μετά την υιοθέτηση των δασμών στο διεθνές εμπόριο. Εν αντιθέσει, σήμερα γίνεται λόγος για ένα ανεπτυγμένο εμπόριο σε διεθνές επίπεδο, όπου υπάρχει αυξητική ποσόστωση αλληλεξάρτησης μεταξύ των χωρών, με αποτέλεσμα μέσω των αλληλεπιδράσεων και της διασύνδεσης, οι επιπτώσεις να εξομαλύνονται.

Συμπερασματικά, οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις αποτελούν δομικό φαινόμενο της εμπορευματικής και καπιταλιστικής οικονομίας(Galbraith, 1993). Αυτό άλλωστε, έχει αποδειχτεί μέσα από τα συντριπτικά εμπειρικά στοιχεία που αντλούμε μέσα από την ιστορία. Είναι πλέον κοινώς παραδεκτό ότι, σε περιόδους με υψηλή κίνηση διεθνών κεφαλαίων παράγονται τραπεζικές κρίσεις με διεθνείς επιπτώσεις, όχι μόνο γνωστές, όπως αυτές της περιόδου 1990-2010, αλλά και λιγότερο γνωστές, όπως

αυτές της προηγούμενης περιόδου 1970-1990(Μελάς, 2011: 148).³ Το χρηματοπιστωτικό σύστημα μεταμορφώθηκε δραστικά τα τελευταία 20-25 χρόνια, ως συνέπεια του συνδυασμού τριών δράσεων: της παγκοσμιοποίησης, της αποκανονικοποίησης και της τεχνολογικής επανάστασης της μικροηλεκτρονικής(Dale, 1992). Η τριπλή αυτή ώθηση έχει μεταβάλλει το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα από ένα σύστημα που ήταν πλήρως ελεγχόμενο από το 1933 και οργανωμένο σε εθνική βάση καθώς και επικεντρωμένο στην κλασική εμπορική τραπεζική(λήψη καταθέσεων-χορήγηση δανείων), σε ένα σύστημα αυτορυθμιζόμενο παγκοσμιοποιημένο και επικεντρωμένο στην επενδυτική τραπεζική(αγοραπωλησία τίτλων, διαχείριση θέσεων χαρτοφυλακίου τίτλων, έκδοση χρεογράφων). Όμως, όλες αυτές οι καινοτομίες οδήγησαν στη δημιουργία φουσκών των στοιχείων του «ενεργητικού», στην υποτίμηση των κινδύνων και στην υπέρμετρη μόχλευση. Επίσης, μετά από τριάντα χρόνια λειτουργίας του διεθνούς νομισματικού συστήματος στις βάσεις του “Bretton-woods” του 1944, αυτό κατέρρευσε στις αρχές της δεκαετίας του 1970(Μελάς, Πολλάλης, 2005).⁴ Έκτοτε διαμορφώθηκε ένα διεθνές νομισματικό σύστημα «*κυμαινόμενων ισοτιμιών*» για τη ρύθμιση της μεγέθυνσης και της σταθεροποίησης της παγκόσμιας οικονομίας. Επιπρόσθετα, η συστολή της πίστωσης που παρατηρήθηκε οδήγησε στην απότομη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με την άνοδο που δημιουργήθηκε. Όμως, το νέο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα δημιούργημα της φιλελευθεροποίησης των αγορών, χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα ρευστό κεφάλαιο με βραχυπρόθεσμες πράξεις. Απόρροια του οποίου είναι η διαδοχή κρίσεων, όπως του 1979-1981 στη Λατινική Αμερική, η κρίση του χρέους των αναπτυσσόμενων χωρών το 1982, του Μεξικού την περίοδο του 1994-1995, η κρίση στη Νότια Ασία 1997-1998, η βραζιλιάνικη κρίση του 1999, η κρίση της Αργεντινής του 2001, των χρηματιστηρίων της περιόδου 1987-2001, η κρίση των εταιρειών πληροφορικής το 2001, η μεγάλη κρίση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων(subprime) της περιόδου 2007-2009 και τέλος, η κρίση χρέους των περιφερειακών χώρων της ΕΕ το 2010(Μελάς, 2011: 26-27). Εν κατακλείδι, ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος και ιδιαιτέρως στις δυτικές αναπτυγμένες οικονομίες εκδηλώνεται συχνά με τη μορφή της στασιμότητας και του αντιπληθωρισμού(IMF, 2003).

Πίνακας 8. Οι βαθύτερες αιτίες της χρηματοοικονομικής κρίσης-το πέρασμα στην πραγματική οικονομία

Μακροοικονομικοί παράγοντες	Μικροοικονομικοί
1. Παγκόσμια ανισορροπία σε σχέση με το διαφορετικό βαθμό αποταμίευσης	1. Η ραγδαία αύξηση των δανείων μειωμένης εξασφάλισης(Subprime),

³ Οι λεγόμενες «πέντε μεγάλες κρίσεις του τραπεζικού τομέα»(Ισπανία 1977, Νορβηγία 1987, Φιλανδία και Σουηδία 1991, Ιαπωνία 1992). Για περισσότερα (βλ. Κώστας Μελάς 2011, σ.145-225).

⁴Τα ζητήματα αυτά διαπραγματεύονται στο Μελάς, Κ.-Πολλάλης, Γ.(2005)*Παγκοσμιοποίηση και Πολυεθνικές Επιχειρήσεις*, εκδόσεις: Παπαζήση, κεφάλαιο 4.

<p>και επένδυσης, οδήγησαν σε μεταφορά κεφαλαίων από την Ασία στις ΗΠΑ(φθινό χρήμα-πλεονάσματα των χωρών της Ασίας). Με αποτέλεσμα να έχουμε μεγάλη ρευστότητα και χαμηλά πραγματικά επιτόκια στις ΗΠΑ.</p> <p>2. Η φούσκα τιμών των ακινήτων των ΗΠΑ, από την ταχύτατη άνοδο από το 1990, μετέβη σε στασιμότητα στα μέσα του 2006 και έκτοτε σε πτώση. Αντίστοιχα η πτώση των τιμών νοικοκυριών οδήγησε στην αργοπορία των δόσεων προς τις τράπεζες και επήλθε η χρεοκοπία, που οδήγησε σε μειωμένες εισροές στα ταμεία τιτλοποιημένων δανείων.</p> <p>3. Το δόγμα της αποτελεσματικής αγοράς, οδήγησε σε ριψοκίνδυνες επενδύσεις των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων και των εποπτικών αρχών. Κατεύθηκε στην απορρύθμιση, δηλαδή στην αποκανονικοποίηση και στην επίρριψη ευθυνών στις κρατικές παρεμβάσεις.</p>	<p>χωρίς ανάλογη τραπεζική εγκράτεια και έλεγχος για τον πιστωτικό κίνδυνο που συνδυαστικά συνέβαλαν στην αύξηση των τιμών των κατοικιών/αποδυνάμωση μεσαίας τάξης.</p> <p>2. Νέες μορφές τιτλοποιήσεων με πολύπλοκους τίτλους, όπως τα “<i>Collateralized Debt Obligations</i>”(CDO). Συνήθως, οι επενδυτικές τράπεζες, που δημιουργούσαν τιτλοποιήσεις ή ήσαν μεσάζουσες, κατείχαν τα «equity tranche» των ταυτοποιήσεων(υψηλό ρίσκο απώλειας, άλλα και αναμενόμενης απόδοσης). Ωστόσο, έχασαν, όταν ξέσπασε η κρίση καθώς κατείχαν πολλούς τίτλους, όπου η αξία τους μειώθηκε.</p> <p>3. Η νέα κερδοσκοπική κουλτούρα στον τραπεζικό τομέα με βάση τη γένεση προσόδων–συνδεδεμένη με την αντίληψη περί αποτελεσματικότητας αγοράς και ορθολογικών προσδοκιών(υψηλές αμοιβές στελεχών στη βάση βραχυχρόνιων εσόδων).</p> <p>4. Υψηλή μόχλευση-λιγιστά ίδια κεφάλαια και υψηλός δανεισμός σε σχέση με το ενεργητικό ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος. Κυρίως δε, η απομόχλευση δηλαδή η άρνηση νέου δανεισμού στα χρηματοοικονομικά ιδρύματα που επένδυαν για τον ίδιο λογαριασμό με δανεικά κεφάλαια διαδραμάτισε το κυριότερο λόγο στην επέκταση της κρίσης πέραν του στενού χώρου των δανείων «subprime» σε όλες τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες.</p>
---	--

Πηγή: (Καραμούζης & Χαρδούβελης, 2011: 35-39).

5.2 Αιτίες της κρίσης στην Ευρωζώνη και οι άμεσες συνέπειες της πολλαπλής κρίσης της ΕΕ- Το «εργαλείο» της κρίσης⁵

Σύμφωνα με τον Καστοριάδη(1988) ο καπιταλισμός σήμερα με το άνοιγμα και την απορρύθμιση των αγορών, έχει στραφεί ενάντια στη δική του λογική μετατρέποντας την παγκόσμια οικονομία σε ένα «πλανητικό καζίνο»(Καστοριάδης, 1988). Αυτή η παρομοίωση, θα μπορούσε να εξηγήσει τη διαδοχή των κρίσεων που παρουσιάσαμε παραπάνω, αλλά και να επισημάνει ότι, μετά τις βασανιστικές εξελίξεις του φθινοπώρου του 2008, γινόταν λόγος για τον πανευρωπαϊκό χαρακτήρα της κρίσης. Στην πραγματικότητα έγινε αισθητή μετά την πρώτη παγκοσμιοποιημένη κρίση και το αντισυστημικό κίνημα ότι, το θεμελιακό χαρακτηριστικό της σημερινής κρίσης είναι ο παγκόσμιος χαρακτήρας που δεν είναι όπως κατά το μεσοπόλεμο, απλώς αντανάκλαση της κρίσης σε κάποιες κύριες καπιταλιστικές οικονομίες (Ηνωμένες Πολιτείες, Βρετανία, Γερμανία κ.λπ.), αλλά αντίθετα αποτελεί οργανικό και αναπόσπαστο τμήμα της ίδιας της γένεσης και της εξέλιξης της. Ως εκ τούτου, μέσω του ανοίγματος και της απελευθέρωσης των αγορών πάνω στη βάση της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Ειδικότερα στο πλαίσιο της ΕΕ η κρίση, η ανεργία και η υποαπασχόληση διαμέσου της διεθνοποιημένης οικονομίας της αγοράς, οδηγεί σε συστημικά φαινόμενα που απορρέουν από αυτήν την ίδια την ενσωμάτωση (Φωτόπουλος, 2009: 20-21).

Η κρίση της ευρωζώνης η αλλιώς “ευρωκρίση” αποτελεί μια συνεχιζόμενη κρίση, που επηρεάζει τις χώρες της ευρωζώνης από τις αρχές του 2009, όταν μια ομάδα δέκα(10) τραπεζών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης ζήτησαν να λάβουν πακέτο διάσωσης(Financial Times, 2009). Καθώς, όπως εξετάσαμε παραπάνω η κρίση του 2007-2009, επιδείνωσε τη θέση των περιφερειακών χωρών που ήταν ήδη σε δυσμενή θέση, λόγω των νομισματικών και οικονομικών μηχανισμών της Ευρώπης. Υπό αυτό το πρίσμα, η έλλειψη ρευστότητας για τις ευρωπαϊκές τράπεζες οδήγησε την ΕΚΤ να δανειστεί, ώστε να παραχωρήσει τη δυνατότητα στις τράπεζες να αντιμετωπίσουν τις αδυναμίες τους. Βασικό χαρακτηριστικό της κρίσης του 2009, έγκειται στην αντίδραση της ΕΚΤ, που μετατρέπεται σε έναν απλό παρατηρητή αφήνοντας τα μέλη της Ευρωζώνης να αντιμετωπίσουν μεμονωμένα τις αυξανόμενες ανάγκες δανεισμού. Τα επιτόκια του κρατικού δανεισμού αυξάνονταν, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κερδοσκοπούσαν εις βάρος του δημοσίου χρέους και το κλίμα της κρατικής πτώχευσης ορθωνόταν

5 Υποστηρίζουμε, ότι οι κρίσεις λειτουργούν διττά. Ένα σύστημα για να διατηρηθεί στο μέλλον χρειάζεται πάντοτε αναδιαμορφώσεις και κάλυψη κενών. Οι κρίσεις, όχι μόνο επέφεραν οικονομική δυσπραγία, αλλά ταυτόχρονα μέσω της παγκοσμιοποίησης εν έτη 2020, ανέδειξαν, ότι η ΕΕ παραμένει ενωμένη. Με άλλα λόγια, εξετάζω όλα τα μειονεκτήματα-εμπόδια απο την αντίθετη πλευρά. Σε καμία περίπτωση δεν κινδυνολογώ υπέρ των κρίσεων απλά αντιπαραθέτω, ότι μέσω της παγκοσμιοποίησης οι κρίσεις διαδέχονται η μία την άλλη, αλλά δεν επέφεραν ολική καταστροφή(μέχρι στιγμής). Άλλωστε, “όταν γράφτηκε στα Κινέζικα η λέξη «κρίση» συμπεριέλαβε δυο χαρακτήρες. Ο «ένας αναπαριστά τον κίνδυνο και ο άλλος την ευκαιρία»-John F.Kennedy.

απειλητικό(Λαπαβίτσας, 2010: 16). Ακόμη, το συνολικό ΑΕΠ των χωρών μελών κυμαινόταν στα 9 τρις. ευρώ για το 2009, δηλαδή στη δεύτερη θέση κατάταξης των μεγάλων οικονομικών δυνάμεων πίσω από τις ΗΠΑ, αλλά μπροστά από την Κίνα και την Ιαπωνία.

Κύριο μειονέκτημα της ευρωζώνης το οποίο οι ειδικοί είχαν επισημάνει από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, αποτελεί το γεγονός ότι, αν και το νόμισμα ελέγχεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η ΕΕ δεν διαθέτει κεντρικό μηχανισμό μακροοικονομικής πολιτικής. Φορολογία και δαπάνες συνεχίζουν να αποτελούν αρμοδιότητα των εθνικών κυβερνήσεων παρά την κοινή δέσμευση συμμόρφωσης στους κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας(kathimerini, 2012). Ιστορικά το ευρώ εισήχθη το 2002, ως ενιαίο νόμισμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εδραιώνοντας το μεγαλύτερο εμπορικό μπλοκ στον κόσμο και δημιουργώντας ένα από τα ισχυρότερα νομίσματα παγκοσμίως. Ωστόσο, η συσσώρευση μαζικών και μη βιώσιμων ελλειμμάτων και δημοσίου χρέους σε ορισμένες απομακρυσμένες οικονομίες σύντομα απείλησε τη βιωσιμότητα της ευρωζώνης, προκαλώντας μια κρίση δημοσίου χρέους. Η κρίση υπογράμμισε την οικονομική αλληλεξάρτηση της ΕΕ αναδεικνύοντας ταυτόχρονα την έλλειψη πολιτικής ολοκλήρωσης που είναι απαραίτητη για την επίτευξη συντονισμένης δημοσιονομικής και νομισματικής αντίδρασης(Alessi & McBride, 2015 και Council on Foreign Relations, 2015).

Πρακτικά η κρίση στην Ευρωζώνη υπήρξε εν μέρει προέκταση της γενικότερης παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης που ξεκίνησε στο τέλος της δεκαετίας του 2000, με την εικόνα της κατάρρευσης της *Lehman Brothers* (Σεπτέμβριος 2008). Παράλληλα, αποτέλεσε και απόρροια ενδογενών παραγόντων, όπως η «ημιτελής κατασκευή» της οικονομικής και νομισματικής ένωσης(ONE) με ουσιαστικά μόνο τη νομισματική ένωση σε λειτουργία, χωρίς οικονομική, δημοσιονομική και τραπεζική ένωση, αλλά και χωρίς έναν αποτελεσματικό νομιμοποιημένο θεσμικό πλαίσιο. Καθώς και διαδικασιών για τη διαχείριση της ευρωζώνης και των προκλήσεων η των κρίσεων που ενδεχομένως θα αντιμετώπιζε η οικονομική διακυβέρνηση(Economic Governance). Όλη αυτή η κατάσταση οδήγησε στην αποκάλυψη των αδυναμιών των οικονομιών της, μετά την οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση που έπληξε την Ευρώπη το 2009. Καθότι, αναδείχθηκε ο βαθμός αλληλεξάρτησης των ευρωπαϊκών οικονομιών κυρίως στην Ευρωζώνη: οι δημοσιονομικές δυσκολίες ορισμένων χωρών επεκτάθηκαν σε άλλες και επιβάρυναν την οικονομική κατάσταση. Η κρίση έπληξε τα δημόσια οικονομικά, τον τραπεζικό τομέα, την οικονομική μεγέθυνση, τις θέσεις απασχόλησης και την ανταγωνιστικότητα. Η οικονομική ανάπτυξη διακόπηκε, η οικονομία εισήλθε σε στασιμότητα, επιχειρήσεις έκλεισαν και εργαζόμενοι απολύθηκαν. Τα φορολογικά έσοδα μειώθηκαν, οι δαπάνες για τα επιδόματα ανεργίας αυξήθηκαν και τα κράτη έπρεπε να δανειστούν περισσότερα χρήματα για να καλύψουν τα αυξανόμενα ελλείμματα. Το δημόσιο χρέος σε ορισμένες χώρες αυξήθηκε γρήγορα ωθώντας τα επιτόκια δανεισμού σε μη ανεκτό ύψος, ενώ ορισμένες χώρες κατευθύνθηκαν στο χείλος της χρεοκοπίας(Concilium Europe, 2017).

Άλλωστε, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης της Ρώμης «η κοινότητα έχει ως αποστολή, με τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς και την προοδευτική προσέγγιση της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών, να προάγει την αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της κοινότητας, τη συνεχή και ισόρροπη επέκταση της οικονομίας, αυξημένη σταθερότητα, επιταχυνόμενη ανύψωση του βιοτικού επιπέδου και σχέσεις περισσότερο στενές μεταξύ των κρατών που συνενώνει». Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσαμε να εισάγουμε και την έννοια του «κοινού ευρωπαϊκού νομίσματος», που αποτελεί και εξηγητική βάση της σύστασης της Ευρωζώνης. Χαρακτηριστικά το κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ως λογιστικό εργαλείο το 1999, με τα πρώτα κράτη-μέλη να είναι η: Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Ιρλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία και Φινλανδία. Ταυτόχρονα η Ευρωζώνη διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στην κρίση της Ευρώπης, επιτυγχάνοντας την αναδιαμόρφωση της, μέσα από τη χορήγηση δανείων έκτακτης ανάγκης σε κράτη μέλη, ως αντάλλαγμα για τη θέσπιση οικονομικών μεταρρυθμίσεων, καθώς και μιας περιορισμένης δημοσιονομικής ενοποίησης (Wikipedia Eurozone). Ως “case study” η Ελληνική κρίση, αποτελεί ένα εξέχον παράδειγμα στον τρόπο διαμόρφωσης της Ευρωζώνης, διότι στα πλαίσια αντιμετώπισης της ελληνικής κρίσης, η Ευρωζώνη οδηγήθηκε στην επιβολή εξαιρετικά αυστηρών πολιτικών λιτότητας (δημοσιονομικής πειθαρχίας) με άμεση συνέπεια την οικονομική ύφεση, τη διόγκωση της ανεργίας, τη διεύρυνση των ανισοτήτων και τη φτωχοποίηση τμημάτων του πληθυσμού (Karyotis & Gerodimos, 2015).

Εμβαθύνοντας η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης προχώρησε σε μια σειρά μέτρων αντιμετώπισης των προβλημάτων. Σε αυτά περιλαμβάνονταν η ενίσχυση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο συμβάλλει στην επιβολή δημοσιονομικής πειθαρχίας και στην εξασφάλιση υγιών και βιώσιμων δημόσιων οικονομικών (Eurofa, 2017). Συγκεκριμένα τον Ιούλιο του 2015, υιοθετήθηκε ο χάρτης πορείας δύο σταδίων για την εμβάθυνση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης που θα πρέπει να ολοκληρωθεί έως το 2025. Ειδικότερα στο 1^ο στάδιο που ονομάστηκε «Εμβάθυνση στην πράξη» (1^η Ιουλίου 2015–30 Ιουνίου 2017), όπου τα μέτρα στόχευαν στην ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας και της διαρθρωτικής σύγκλισης, ώστε να ολοκληρωθεί η χρηματοοικονομική ένωση, καθώς και να ενισχυθεί η δημοκρατική λογοδοσία. Στο 2^ο και τρέχον στάδιο που ονομάστηκε «Ολοκλήρωση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης» (έως το 2025), δρομολογούνται αυστηρότερα μέτρα, ώστε να επιτευχθεί σύγκλιση με νομική δεσμευτική ισχύ, αλλά και για να δημιουργηθεί ένα δημόσιο ταμείο της ευρωζώνης.

Σε αυτό το σημείο, ας μην λησμονούμε και την οικονομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης και στα πλαίσια αυτής, η ύπαρξη του ευρώ, έχει πολλές και σημαντικές επιδράσεις στις χρηματοοικονομικές αγορές της Ευρώπης και στις διεθνείς νομισματικές σχέσεις. Αφενός, η ύπαρξη του ευρώ επιταχύνει την ενοποίηση των χρηματοοικονομικών αγορών στην Ευρώπη μέσω της εξάλειψης των

συναλλαγματικών κινδύνων στην Ευρωζώνη, συμβάλλοντας στην «απελευθέρωση» των ροών χρηματοοικονομικών στοιχείων και υπηρεσιών (Grauwe, 2018: 450). Σε σύγκριση με τα πολλά εθνικά νομίσματα στην Ευρώπη και τη λειτουργία των αγορών μέσω εταιρικών ομολόγων που δημιουργούσαν αβεβαιότητα, λόγω του ρίσκου μακροοικονομικά. Χαρακτηριστικά μετά τη δημιουργία της Ευρωζώνης ευνοήθηκε η ενοποίηση των αγορών εταιρικών ομολόγων, των αγορών ασφαλειών, των αγορών κυβερνητικών χρεογράφων και άλλων χρηματοοικονομικών αγορών στην Ευρώπη. Παρά ταύτα, δεν εξαλείφθηκαν πλήρως τα εμπόδια, λόγω των διαφορών στα νομικά συστήματα των χωρών-μελών της Ευρωζώνης, ώστε μέχρι και σήμερα να μην έχει ολοκληρωθεί η ενοποίηση των χρηματοοικονομικών αγορών, λόγω ασύμμετρων διαταραχών. Αφετέρου, ένα σημαντικό κριτήριο που συχνά παραλείπεται είναι ο συγκερασμός πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης στην Ευρώπη. Η συνοχή και η βιωσιμότητα της Ευρωζώνης σε μακροχρόνια περίοδο προϋποθέτει μια πολιτική ενοποίηση, ώστε να αντιμετωπιστεί η διαρθρωτική ευπάθεια της ημιτελούς νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη, αλλά και για να επιτευχθεί η άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των χωρών-μελών οδηγώντας στη σύγκλιση των οικονομιών της Ευρωζώνης σε μια κοινή αναπτυξιακή πορεία (Grauwe, 2018: 264-265). Με άλλα λόγια, η ολοκλήρωση μιας νομισματικής ένωσης, μέσω του μοντέλου της Ευρωζώνης, συνδέεται άρρηκτα με την προώθηση της πολιτικής ενοποίησης των χωρών-μελών της. Αυτή η «βαθιά συνιστώσα» της πολιτικής ενοποίησης, χαρακτηριστική της τρέχουσας ιστορικής μας περιόδου, συνδέεται με την ισχυρή έννοια της «δέσμευσης σε κοινό σκοπό» και της έντονης αίσθησης της «συμμετοχής σε ενιαίο έθνος» (Baldwin & Wyplosz, 2006).

Σήμερα η κρίση διαφέρει ριζικά από χώρα σε χώρα στην Ευρώπη, ενώ από τη μια πλευρά η κρίση οδήγησε τους υπεύθυνους να ξεπεράσουν ανά την Ευρώπη τις διαφορές και τις διαφωνίες τους, δημιουργώντας μια συνεργασία ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Eurogroup στην παράλληλη διαχείριση της κρίσης. Ωστόσο, η έλλειψη μια δημοσιονομικής πολιτικής, μιας τέτοιας ευρωπαϊκής διακυβέρνησης οδήγησε σε μια προσωρινή ύφεση. Το δίπολο ανάμεσα στις χώρες, που σέβονται και επιδιώκουν κοινοτική δράση, όπως η περίπτωση της Γαλλίας σε πλήρη αντίθεση με χώρες που δεν θέλουν να υποσκάψουν την εθνική τους δημοσιονομική ισορροπία, όπως στην περίπτωση της Γερμανίας. Όμως, στο κάλεσμα μιας συλλογικής οικονομικής στρατηγικής σε επίπεδο Eurogroup οδηγηθήκαμε στον εναγκαλισμό της τυπικής πανοπλίας του συμφώνου σταθερότητας και ανάπτυξης. Σύμφωνα με αυτό, τα κράτη οφείλουν να σέβονται ένα όριο 3% του ΑΕΠ, ως προς το δημοσιονομικό τους έλλειμμα (Aglietta, 2009: 88). Από την άλλη πλευρά, τα φαινόμενα αυτά συνέβαλαν στην ενίσχυση των τάσεων απονομιμοποίησης της Ένωσης, καθώς και της ενίσχυσης των ευρωσκεπτικιστών, εθνολαϊκιστικών δυνάμεων στον Ευρωπαϊκό χώρο (Serricchio, Tsakatika & Quaglia, 2013: 51-64).

Τμηματικά η διαχείριση της κρίσης στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες, όπως η Πορτογαλία, Ισπανία, Κύπρος και Ιρλανδία, αναβίωσαν ορισμένα στερεότυπα «πολιτιστικής ταυτότητας», ανάμεσα στους λαούς. Η διαφοροποίηση του Βορρά και του Νότου και η απόδοση προσωνομιών σε ολόκληρους λαούς διαχώρισε τον κόσμο

στη βάση ταυτοποίησης εθνών του Μεσογειακού Νότου, ως ανεύθυνους και τεμπέληδες και αντίστοιχα του Ευρωπαϊκού Βορρά, ως εξαιρετικά πειθαρχημένους και εργατικούς. Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της πεποιθήσης αποτέλεσε η δημιουργία μιας απόκλισης από τον κανόνα των συνθηκών για μια «στενότερη ένωση μεταξύ των λαών της Ευρώπης»(άρθ. 1, ΣΕΕ). Συνεπώς, η ευρωκρίση αποτέλεσε μια νέα συνθήκη ή τάση, που άνθισε εθνικιστικές τάσεις διευρύνοντας τις «πολιτιστικές διαχωριστικές γραμμές» στην Ευρώπη, χωρίζοντας τον κόσμο σε πλούσιο Βορρά και φτωχό Νότο. Ενώ διευρύνθηκαν και οι οικονομικές ανισότητες ανάμεσα στον Ευρωπαϊκό Βορρά και το Νότο σε ό,τι αφορά τα επίπεδα ανάπτυξης, απασχόλησης και κοινωνικής συνοχής(Andor, 10.10. 2014). Επίσης, αναβίωσε η ανάγνωση εκ νέου, του «Γερμανικού ζητήματος»(German question), η οποία συνοψίζεται στο ερώτημα *εάν οδηγούμαστε σε μια «γερμανική Ευρώπη» ή θα συνεχίσουμε στη λογική της «ευρωπαϊκής Γερμανίας»*. Η παρουσία του «ζητήματος» αυτού στην ατζέντα οξύνει το «έλλειμμα νομιμοποίησης» της Ένωσης(Bulmer, 2014: 1244-1263). Επιπρόσθετα, μας αναγάγει στο πρακτικό μας ερώτημα για «ποια Ευρώπη μιλάμε». Το «Γερμανικό ζήτημα» όξυνε τις διακρατικές σχέσεις στην Ευρωζώνη, διότι η Γερμανία με τη σύμπραξη μιας ομάδας άλλων κρατών-μελών από το Βορρά(Ολλανδία, Φινλανδία, κ.ά.) και την Ανατολή(χώρες της Βαλτικής, Σλοβακία κ.ά.), ως κυρίαρχη δύναμη στην Ευρωζώνη, επέβαλλε την αυστηρή πολιτική δημοσιονομικής πειθαρχίας και λιτότητας ως λύση στην κρίση(Ιωακειμίδης, 2015).

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να υπογραμμιστεί και ο παράγοντας της μετανάστευσης, που συνέβαλε στη μετάδοση της κρίσης στο Νότο και αργότερα ευρύτερα στην ΕΕ. Αν και πολλοί υποστηρίζουν ότι, η παγκοσμιοποίηση ωφελεί τις χώρες του Νότου μέσω της διευκόλυνσης της πρόσβασης στις αγορές των πλούσιων χωρών, καθώς οδηγεί και στην ταχύτατη ανάπτυξη σε πολλές χώρες μεσαίου εισοδήματος και κυρίως σε φτωχά κράτη(Askenazy, Philippe, Cohen, Daniel, 2010: 239). Όμως, ταυτόχρονα αποτελεί πηγή αστάθειας, αφού προϋποθέτει την έντονη έκθεση σε οικονομικές διακυμάνσεις προερχόμενες κατά βάση των αναπτυσσόμενων οικονομιών. Ειδικότερα, η μετανάστευση αποτελεί κύρια πηγή εσόδων για πολλά φτωχά κράτη λειτουργώντας εμβασματικά(χρήματα από την εργασία τους, πίσω στη χώρα καταγωγής τους). Ως εκ τούτου, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι, τα εμβάσματα αποτελούν τη βασική συνιστώσα της παγκοσμιοποίησης, μέσω της αναγκαίας ένταξης των οικονομιών των φτωχών χωρών στην παγκόσμια οικονομία.

Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η λειτουργία εξασφάλισης μέσω εμβασμάτων έχει αντικυκλωνικό χαρακτήρα, διότι όταν μια οικονομία του Νότου διαταράσσεται από ένα μακροοικονομικό κλυδωνισμό, η μετανάστευση και τα εμβάσματα αποτελούν σημαντικό μέσο εξομάλυνσης της κρίσης. Υπό αυτήν την ανάγνωση, τα εμβάσματα αποτελούν αυτόματοι σταθεροποιητές σε χρηματοοικονομικές η νομισματικές κρίσεις. Εν αντιθέσει με την κρίση του 2008, όπου τα εμβάσματα αποτέλεσαν έναν πρόσθετο δίαυλο διάδοσης της κρίσης(Askenazy, Philippe, Cohen, Daniel, 2010: 248). Υπό αυτό το πρίσμα, εξελίχθηκε σε μείζον πρόκληση-θεματική της ΕΕ το ζήτημα της αυξανόμενης εισροής προσφύγων και μεταναστών από τη

Μέση Ανατολή και την Αφρική. Οι συγκρούσεις και η εντεινόμενη αστάθεια στην περιοχή έχουν οδηγήσει εκατοντάδες χιλιάδες στην αναζήτηση καταφυγίου προστασίας και προοπτικής εξέλιξης στην Ευρώπη(Nougayredde, 21.08.2015). Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι η συσσώρευση του μεταναστευτικού κινήματος σε χώρες της Μεσογείου, ώστε να μετακυλήσουν προς την ευρωπαϊκή ήπειρο, αλλά η διαδικασία εμποδίζεται με απόληξη να παρατηρείται το φαινόμενο της «αιχμαλώτισης των ανθρώπων» στη Μεσόγειο και δη στην Ιταλία και Ελλάδα, δημιουργώντας μια εσωτερική κρίση εμποτισμένη με πολιτιστικό περιεχόμενο. Επιπρόσθετα, η μετανάστευση αύξησε το έγκλημα και τη διαφθορά.

Κατά την άποψη μας, η κρίση δεν οφείλεται σε κάποια παράβαση των κανόνων του χρηματοοικονομικού παιγνίου, αλλά στην εφαρμογή τους που δεν συνυπολογίζει τη διαφορετικότητα των χωρών, ως μονάδες ενσωματωμένες σε μια ενιαία οντότητα, ως βασικό χαρακτηριστικό, αν όχι ο πυρήνας της παγκοσμιοποίησης. Η παγκοσμιοποίηση πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα παλιό φαινόμενο εκφραζόμενο σε διαφορετικές φάσεις, ανάλογα με την ιστορική περίοδο και προσδιοριζόμενο από τα εκάστοτε χαρακτηριστικά της. Η ΕΕ των 27 κρατών μελών, η Ευρωζώνη των 19 μελών, αποσκοπούν στη δημιουργία μιας ενιαίας κοινότητας. Προς το παρόν, η διαδοχή των οικονομικών κρίσεων απέδειξε την αδυναμία της νομισματικής ένωσης και τον ημιτελή χαρακτήρα των νομισματικών ενώσεων και δη μέσω των διαδοχικών τραπεζικών κρίσεων. Επιπλέον, η εφαρμογή ενός κοινού νομίσματος προσφέρει μια σειρά πλεονεκτημάτων, όπως η εξάλειψη κόστους συναλλαγών, διαφάνεια τιμών, ευημερία και οικονομική μεγέθυνση, καθώς και σταθεροποίηση συναλλαγματικών ισοτιμιών οδεύοντας στην «τελειοποίηση» του βαθμού της οικονομικής ολοκλήρωσης των χωρών στη βάση της αλληλεξάρτησης και στο δικαίωμα επιλογής να διαδραματίσουν το ρόλο τους στην παγκόσμια σκακιέρα, είτε ως συλλογικοί παίκτες, είτε ατομικά να γευτούν την απομόνωση και κατά συνέπεια, το κόστος του «απομονωμένου παίκτη» από το μηχανισμό ισορροπίας του συστήματος. Συνεπώς, η σημερινή κρίση είναι μια εξελεγκτική πορεία των προγενέστερων κρίσεων που σε συνδυασμό με την τάση της παγκοσμιοποίησης συνθέτει το πλαίσιο μιας πολλαπλής κρίσης. Μια κρίσης που μεταλλάσσεται σαν ασθένεια αναδεικνύοντας τις παθογένειες των δομών. Ωστόσο, ο μηχανισμός αυτορρύθμισης του συστήματος, θα επαναφέρει την ισορροπία ισχύος, μέσω του μοτίβου «κόστους-τιμωρίας» των αποκλινόντων από τον κανόνα(Μ-Βρετανία-Βόρεια Κορέα)(Waltz, 1979).

Εντούτοις, το πέραςμα από τις χρηματοοικονομικές κρίσεις-τραπεζικές και η κυκλική τους διάχυση παρέλειψε την ενσωμάτωση της πολιτιστικής διάστασης που διαμόρφωσε τη «νέα ταυτότητα των κρίσεων» συνοδευόμενη από το «επεισόδιο της παγκοσμιοποίησης». Άλλωστε, η κατάρρευση του εμπορίου αποτελεί ένα από τα εντυπωσιακότερα συμπτώματα της. Το εμπόριο χρησιμοποιήθηκε ως μέσο διάδοσης της κρίσης, όπως αποδείχθηκε στην περίπτωση των αμερικανικών χωρών, οι οποίες αντίθετα με τις χώρες της Ευρώπης, δεν επλήγησαν από τις άμεσες συνέπειες της κρίσης, ούτε από τη διάχυση της, αλλά από τη μείωση των εξαγωγών τους(Askenazy,

Cohen, 2010: 236-237). Ακόμη, η ευπάθεια των ημιτελών νομισματικών ενώσεων βάσει συστημάτων καθορισμένων και σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, όσο και οι ημιτελείς νομισματικές ενώσεις με χαρακτηριστικά ευρωζώνης οδήγησαν στην απώλεια αξιοπιστίας και της φερεγγυότητας των οικονομικών αρχών μιας χώρας καταλήγοντας, είτε σε αναγκαστική υποτίμηση του εθνικού νομίσματος, είτε σε αναγκαστική χρεοκοπία. Στην Ευρωζώνη ο κίνδυνος της απώλειας της αξιοπιστίας και της φερεγγυότητας ανάγκασε τις οικονομικές αρχές ορισμένων χωρών να προχωρήσουν στη λήψη αυστηρών μέτρων λιτότητας, τα οποία επιδείνωσαν τα θεμελιώδη οικονομικά μεγέθη σε αυτές τις χώρες. Έτσι, οι μεγάλες αποκλίσεις στις αποδόσεις των κυβερνητικών χρεογράφων(spreads), η λήψη αυστηρών μέτρων λιτότητας και οι κρίσεις ρευστότητας μετεξελίχθηκαν σε σοβαρές κρίσεις αξιοπιστίας και φερεγγυότητας σε ορισμένα μέλη της Ευρωζώνης(Grauwe, 2018: 236). Κατά επέκταση, η εμπορική ολοκλήρωση αποτέλεσε φορέας εξάπλωσης της κρίσης και η μετανάστευση το «προσωπείο» της σύγχρονης εκδοχής της κρίσης μέσω του κύματος της παγκοσμιοποίησης. Ωστόσο, το ερώτημα σε αυτό το «domino effect»- είναι εάν μπορεί, η εμπορική ολοκλήρωση, να αποτελέσει φορέα επιτάχυνσης της ανάκαμψης μέσω της παγκοσμιοποίησης και φυσικά εάν η ΕΕ η οποία βρίσκεται σε πολλαπλή κρίση καταφέρει να ανταπεξέλθει στο βασικό της μέλημα, δηλαδή μια ολοκληρωμένη οικονομική και νομισματική ένωση και σε μια δυναμική αναπτυξιακή πολιτική, ώστε να επέλθει η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

Παρά ταύτα, αξίζει να επισημανθεί ότι, η οικονομική και νομισματική ένωση δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο προώθησης των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και βελτίωσης της ζωής των πολιτών στις χώρες της ΕΕ(Euroga, 2017). Επίσης, η ΈΕ ιστορικά ξεκίνησε, ως μια οικονομική συνεργασία και μετεξελίχθηκε στη σημερινή της μορφή(ΕΕ), που μεταβαίνει από μια οικονομική σε μια πολιτική ένωση 27 ευρωπαϊκών χωρών. Υπό αυτό το πρίσμα, οι κρίσεις αποδυνάμωσαν τα κράτη-έθνη και μετεξελίχθηκαν σε ποικίλες επικείμενες κρίσεις(ταυτότητας-περιφερειακής αστάθειας κ.α), αλλά παράλληλα μέσω της παγκοσμιοποίησης διαχύθηκε το μήνυμα σε όλο τον κόσμο ότι, η ΕΕ είναι ενωμένη και σταθερή στις πολιτικές τις, εκπροσωπώντας ένα δίκτυο αξιών στο όνομα της δημοκρατίας και των ελευθεριών τις. Παράλληλα, η θέσπιση του ευρώ- ευρωζώνη επήλθε επίσημα στις 16 Δεκεμβρίου 1995(Europarl.europa.eu., 1995), ενώ εισήχθη στις παγκόσμιες οικονομικές αγορές ως λογιστικό νόμισμα στις 1 Ιανουαρίου 1999, αντικαθιστώντας την πρώην Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα(ENM) σε αναλογία 1:1(1,1743 \$ ΗΠΑ). Ενώ τα νομίσματα και τα τραπεζογραμμάτια του ευρώ τέθηκαν σε κυκλοφορία στις 1η Ιανουαρίου 2002, μετατρέποντας το ευρώ σε καθημερινή νομισματική μονάδα των αρχικών μελών του(Bank European Central, 2002).

Με αφετηρία την ιστορική αναδρομή που παραθέσαμε, θα μπορούσαμε να εξετάσουμε την αλληλουχία των κρίσεων του κόσμου πριν το 1995 και μετά το 2002 και δη από το 2007-9, έως και σήμερα σε συγκριτική βάση με την εμφάνιση του ευρώ. Απο τη μία, οι διαδοχικές κρίσεις αποδυνάμωσαν εθνικές οικονομίες, πτώχευσαν αρκετές, αλλά απο την άλλη, οικοδόμησαν την πεποίθηση ότι, το κοινό

νόμισμα και η ΕΕ παράσχουν ασφάλεια και λύση σε αυτήν την δίνη. Παρά τις εμφανείς αδυναμίες στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης μέσω του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, οι κρίσεις ενδυνάμωσαν την εικόνα της ΕΕ αλλά και εξυπηρέτησαν την ένταση της εμβάθυνσης με την προσάρτηση νέων μελών. Κατά επέκταση, εάν οι κρίσεις υποστήριζαν την έννοια της «ενιαίας οντότητας» στο «πρόσωπο» της ΕΕ, μπορεί στην πραγματικότητα να αποτελούν εργαλεία που εξυπηρετούν το μακροπρόθεσμο όραμα της δημιουργίας μιας «Ενωμένης Ευρώπης», αφού καταρχάς τελειοποιηθεί το προσχέδιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Γι' αυτό, όταν η Ευρωζώνη «ξεπεράσει» την κρίση κυβερνητικού χρέους και αποκτήσει θεσμούς μειώνοντας την ευπάθεια, μεταβαίνοντας στην πολιτική της συνιστώσα, το ευρώ θα καταστεί διεθνές νόμισμα. Επιπρόσθετα, σημαντική είναι η συμβολή του υποσυστήματος για τη συγκεντρωτική και αποτελεσματική λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο της ενοποιητικής διαδικασίας μέσω της εύρυθμης λειτουργίας της Ευρωζώνης. Ωστόσο, η αδυναμία του υποσυστήματος έγκειται στη σχεδιαστική του βάση, καθώς η ανεξαρτησία δεν βρίσκεται σε αρμονική σχέση με την υπευθυνότητα και την εποπτεία, διότι η ΕΚΤ έχει φτάσει σε ένα επιθυμητό τρόπο ανεξαρτησίας, εν αντιθέσει με τις διοικήσεις τις ΕΚΤ, λόγω του χαμηλού βαθμού πολιτικής εποπτείας. Οι αρμοδιότητες της ΕΚΤ εκτείνονται πλέον από το σχεδιασμό και την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, μέχρι την επιτήρηση των τραπεζών της Ευρωζώνης, καθιστώντας επιτακτικότερη την ανάγκη ενίσχυσης της πολιτικής εποπτείας των διοικήσεων της ΕΚΤ(Grauwe, 2018: 340-341).

Η κρίση είναι οικονομική, πολιτική, ταυτότητας, αλλά πάνω απ' όλα είναι κρίση νομιμοποίησης(legitimacy)(Beet ham & Lord, 2013). Η τελειοποίηση είναι όραμα και επιδίωξη πολλών παικτών και πέρα από τους κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος που είναι τα κράτη, δεν πρέπει να παραλείψουμε και το ρόλο των Πολυεθνικών Εταιρειών και κατά επέκταση τη δυναμική της ιδιωτικοποίησης και των κεφαλαίων. Αυτή η θεωρητική υπόθεση που καταγράψαμε και παραπάνω επιβεβαιώνεται και γίνεται πρόταση σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας του Forbes(2020), όπου ανάμεσα στις δέκα(10) πιο επικερδείς εταιρείες, βρίσκονται οι ICBC, Wells Fargo, China Construction Bank, JP Morganchace, Apple, Bank of China, Agricultural Bank of China, HSBC Holdings, Citigroup, Bank of America(Forbes, 2020). Με τη διατύπωση πολλαπλών επιφυλάξεων η Κίνα, αποτελεί πρώτη στην κατάταξη και αυτό καταγράφεται, ως συνέπεια της παγκοσμιοποίησης μέσω του εμπορίου-επενδύσεων. Υπό αυτή τη βάση, θα μπορούσαμε να προβλέψουμε μια ανακατανομή της ισχύος στην πλανητική σκακιέρα. Συγκεκριμένα οι διακρατικές συγκρούσεις και ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε ΗΠΑ-ΚΙΝΑ, θα μπορούσαν να επαναφέρουν μελλοντικά μια διπολική επικράτεια μέσω δύο κορυφαίων μεγάλων δυνάμεων. Παράλληλα, προσκολλάται και η αστάθεια του περιφερειακού περιβάλλοντος που οξύνεται, λόγω της αδυναμίας των ΗΠΑ, να ανταπεξέλθουν ουσιαστικά στις προβληματικές περιοχές της Μέσης Ανατολής και στη Βόρεια Αφρική. Άλλωστε, οι ΗΠΑ μετά την 11 Σεπτεμβρίου του 2001, παρά τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας που εκπόνησαν έχασαν την κυριαρχία του «status quo» στη διεθνή σκηνή. Πλέον χώρες, όπως το Ιράκ, Αφγανιστάν, Κέρας της

Αφρικής, Μαλί κ.α., σε συνδυασμό με την άνοδο του Ισλαμικού Κράτους (Islamic State, IS) επιτάχυναν τις διαδικασίες τροφοδότησης της μετανάστευσης και της τρομοκρατίας σε όλο τον κόσμο (Cockburn, 2015). Στις τρέχουσες εξελίξεις οι ΗΠΑ επικεντρώνονται στην περιοχή του Ειρηνικού, όπου διακυβούνται σημαντικά οικονομικά, πολιτικά και γεωπολιτικά συμφέροντα (αντιμετώπιση της Κίνας, κ.λπ.) (Ιωακειμίδης, 2015).

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται απέναντι σε πολλά ερωτήματα, αλλά και προκλήσεις, όπως της ανόδου της Κίνας και των χωρών του Ειρηνικού, της αδυναμίας των ΗΠΑ να επικρατήσουν, αλλά και του δικού της βασικού μελήματος να «ολοκληρωθεί». Συνεπώς, η σταδιακή διαδικασία μετατόπισης της οικονομικής και τελικά πολιτικής δύναμης, αποτελεί το κυρίαρχο μέλημα της και η παγκοσμιοποίηση παρουσιάζεται ως επιταχυντής προ αυτήν τη διαδρομή. Ως εκ τούτου, οι «κρίσεις» συμβάλλουν στην οικονομική, αλλά και στην πολιτική της παγκοσμιοποίησης, στο «πρόσωπο» της μετουσίωσης μιας δυναμικής και ανεξάρτητης οντότητας.

5.2.1 Θεσμικές αλλαγές μετά την κρίση της Ευρωζώνης

Η παγκόσμια κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες της ευρωπαϊκής οικονομικής και νομισματικής ένωσης, μέσω της εμφανούς ανισορροπίας μεταξύ της ισχυρής νομισματικής, καθώς και της ασθενούς οικονομικής διάστασης της. Η δομή της λειτουργίας της ζώνης του Ευρώ διαμοιράζεται ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (αποκλειστική αρμοδιότητα νομισματικής πολιτικής), ενώ οι οικονομικές και δημοσιονομικές πολιτικές έγκειται στα ίδια τα έθνη. Μετά την κρίση στην Ευρωζώνη υιοθετήθηκαν μια σειρά από μέτρα, ώστε να επέλθει ολική αναβάθμιση του ημιτελή χαρακτήρα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE), με ενιαία νομισματική πολιτική, αναβαθμίζοντας το ρόλο της Ευρωζώνης. Στα μέτρα συμπεριλαμβανόταν αφενός, η παροχή χρηματοδοτικής βοήθειας στα κράτη μέλη και αφετέρου, υλοποιούνταν η ενίσχυση του συντονισμού πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών (Kyriakidis, 2017: 212). Μετά την κρίση της Ευρωζώνης από το 2010 έως το 2012, δημιουργήθηκε μια σειρά μηχανισμών και συμφώνων για την ανάκαμψη της παγκόσμιας φύσεως οικονομικής δυσπραγίας. Ακριβέστερα, ο Ευρωπαϊκός μηχανισμός οικονομικής σταθεροποίησης (EFSM) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), τα οποία τον Ιούνιο του 2013, αντικαταστάθηκαν από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (EMΣ) (Μούσης, 2015: 152). Παράλληλα, ως προς το εθνικό επίπεδο στο πλαίσιο της Ένωσης, δημιουργήθηκε το 2010, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ΕΣΧΕ), ενώ στο πλαίσιο της Ένωσης διαμορφώθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου, η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων καθώς και η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών. Επιπλέον, υιοθετήθηκε το Σύμφωνο για το Ευρώ και η στρατηγική «Ευρώπη 2020», αλλά και το «Ευρωπαϊκό εξάμηνο». Στη συνέχεια, ενισχύθηκε ο ρόλος της Τραπεζικής Ένωσης που δημιουργήθηκε το 2009, δηλαδή ανανεώθηκε το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες από

την 1^η Ιανουαρίου 2014, μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020. Στόχος η εποπτική σύγκλιση και συνεργασία στον τομέα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σχετικά με τη χρηματοοικονομική αναφορά και τους λογιστικούς ελέγχους(Κανονισμός 258/2014, ΕΕ Λ 105, 08.04.2014).

Ειδικότερα οι θεσμικές τροποποιήσεις πραγματοποιήθηκαν μέσα από τα μέτρα κρίσης, τροποποιώντας τη θεσμική δράση-λειτουργία της ΕΚ, ΕΚΤ, ΕΕπ., Συμβούλιο Υπουργών, ΔΕΕ. Ακόμη, διαδοχικά δημιουργήθηκαν αντιφάσεις συγκριτικά με το νομικό πλαίσιο της ΕΕ θέτοντας το θέμα της δημοκρατικής νομιμοποίησης και της υπερεξουσίας στην Εεπ και στην ΕΚΤ. Επιπρόσθετα, αυξήθηκαν δραματικά οι λειτουργίες της Εεπ, η οποία μπορεί να επηρεάζει επί εθνικών πολιτικών μέσα από το συντονισμό των διαδικασιών ΜοU/ΠΜΠ, αλλά και να επηρεάσει με την αντίστροφη ειδική πλειοψηφία το Συμβούλιο Υπουργών, καθώς και να τροποποιήσει τα σχέδια των κρατών μελών σε σχέση με τον προϋπολογισμό της Ευρωζώνης. Το παράδοξο έγκειται στην αποκλειστική της ευχέρεια να επιλέγει ανάμεσα σε τομείς(π.χ δαπάνες άμυνας) κάτι που συγκρούεται με το νομικό πλαίσιο της ΕΕ. Αντίστοιχα η ΕΚΤ, αναβαθμίστηκε παρόμοια ασκώντας επιρροή στις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών μέσω της διαδικασίας του ΜοU/ΠΜΠ, παρότι είναι ένας αμιγώς νομισματικός μηχανισμός. Αντίθετα υποβαθμίστηκε ο ρόλος του Συμβούλιο των Υπουργών και η εξουσία του ΕΚ μειώθηκε με τη ραγδαία αύξηση της εξουσίας των τεχνοκρατικών θεσμών της ΕΕ. Ωστόσο, το ΔΕΕ μέσω των νέων αρμοδιοτήτων που του παραχωρήθηκαν οδηγεί σε πλήρη αντίφαση με τις αρχές της Συνθήκης της ΕΕ.

Έκτοτε η *Έκθεση των Πέντε Προέδρων*, με χρονικό ορίζοντα από της 1η Ιουλίου 2015 έως το 2025, με όραμα τη βαθύτερη και δικαιότερη ΟΝΕ, καθώς και το ενδιάμεσο βήμα της ολοκλήρωσης της Τραπεζικής Ένωσης και της αντίστοιχης φιλοδοξίας δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού συστήματος εγγύησης των καταθέσεων και της αναδιαμόρφωσης της αρχιτεκτονικής μέσα από το σχηματισμό ενός ταμείου της ζώνης του ευρώ αποτελεί απότοκο της συνεργασίας των Jean-Claude Juncker(Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), Donald Tusk(Πρόεδρο της Συνόδου Κορυφής για το ευρώ), Jeroen Dijssel bloem(Πρόεδρο της Ευρωομάδας), Mario Draghi(Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας) και Martin Schulz(Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου)(Press corner- European Commission, 2015). Πιο συγκεκριμένα, σκιαγραφήθηκε ένας Χάρτης Πορείας, ο οποίος οργανώνεται σταδιακά μέσα από τρία επιμέρους στάδια που αποσκοπούν σε μια: α) ουσιαστική Οικονομική Ένωση, β) σε μια Χρηματοοικονομική Ένωση με την εγγύηση ακεραιότητας του νομίσματος, χρηματοπιστωτική σταθερότητα και γ) Δημοσιονομική Ένωση (βιωσιμότητα, δημοσιονομική σταθερότητα). Πιο αναλυτικά, το 1 Στάδιο(1 Ιουλίου 2015-30 Ιουνίου 2017) με τίτλο: «*εμβάθυνση στην πράξη*». Εν συνεχεία, ακολούθησε το 2 Στάδιο η «*Ολοκλήρωση της ΟΝΕ*» και το τελευταίο στάδιο έως το 2025, που αναμένεται να δημιουργηθεί ένας χώρος σταθερότητας και ευημερίας που θα προσελκύσει και άλλα κράτη.

Μετάπειτα η Επιτροπή κατέθεσε τη Λευκή Βίβλο για το μέλλον της Ευρώπης το Μάρτιο του 2017, ενώ κατά την τετραετή σύνοδο κορυφής για το ευρώ της 21ης Ιουνίου 2019, ο Γιούνκερ υπογράμμισε ρητά ότι, αν και «έχουν επιτευχθεί πολλά, αλλά πολλά απομένουν ακόμη να γίνουν»(Europe Direct, λεμεσός 2019). Σε αυτό το πλαίσιο συμφωνούν με την έρευνα που διεξήγαγαν ο Ταγκαλάκης και ο Σαραϊδάρης(2021), καθώς τα τελευταία τριάντα χρόνια παρατηρείται βελτίωση στη συνολική διακυβέρνηση της ΟΝΕ και αυτό οφείλεται στις ατέλειες που ανέδειξε η οικονομική κρίση(βλέπε εικ.7.). Παρά ταύτα συναινούν ότι, η οικονομική διακυβέρνηση δεν είναι ισορροπημένη, καθώς η νομισματική πολιτική, αν και είναι κεντρική στη ζώνη του Ευρώ, συνδυάζεται με αποκεντρωμένες δημοσιονομικές και τομεακές πολιτικές που εκφράζουν κατά κόρον εθνικές προτιμήσεις, ενώ το παράδοξο έγκειται στην αμφισημία των μέσων μέσα από το συγκερασμό αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων, που οδηγούν σε κυρώσεις και αντίστοιχα ο ήπιος συντονισμός οικονομικών κατευθύνσεων, όπως επί παραδείγματι το «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο». Ακόμη, το μικτό σύστημα που χαρακτηρίζει τη θεσμική αρχιτεκτονική της ΟΝΕ προσδοκά περισσότερη διαφάνεια και λογοδοσία, εκφράζοντας την έλλειψη εμπιστοσύνης των κρατών μελών έναντι των θεσμικών οργάνων της ΕΕ, ενώ ταυτόχρονα η έλλειψη εκπροσώπησης του κοινού συμφέροντος στο κοινό μέλλον συνιστά πρόβλημα για το μέλλον(Ταγκαλάκης, Σαραϊδάρης, 2021: 26-29).

Συμπερασματικά, ο χαρακτήρας της ΕΕ έγινε περισσότερο γραφειοκρατικός μέσω των τεχνοκρατικών λειτουργιών της. Μειώθηκαν κατά πολύ τα εθνικά προνόμια και αυξήθηκαν εξουσίες δημιουργώντας ασυμβατότητα, ως προς το νομικό πλαίσιο της ΕΕ απο συγκεκριμένα όργανα, όπως Εεπ, ΕΚΤ και σαφέστατα η ίδια η Ευρωζώνη. Ωστόσο, το ζήτημα περί δημοκρατικού ελλείμματος υπεισέρχεται, λόγω της αύξησης των εξουσιών των θεσμικών οργάνων έναντι των εθνικών πρωτοβουλιών, με αποτέλεσμα οι πολίτες να συμμετέχουν λιγότερο.

Εικόνα 7. Πρόδος όσον αφορά την εμπάθυνση της ONE τέσσερα χρόνια μετά την έκθεση των πέντε

<p>Οικονομική Ένωση:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✔ Διαδικασία μακροοικονομικών ανισορροπιών: έγκαιρος εντοπισμός απειλών για την οικονομική σταθερότητα ✔ Αναδιάρθρωση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου: εξορθολογισμός και ενίσχυση, μεγαλύτερη έμφαση στα κοινωνικά ζητήματα ✔ Συστάσεις για την ευρωζώνη: μεγαλύτερη εστίαση στις προτεραιότητες της ευρωζώνης ✔ Υψηλός Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων: τεχνική στήριξη για μεταρρυθμίσεις στα κράτη μέλη ✔ Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων: βασικές αρχές για τη στήριξη δίκαιων και εύρυθμων αγορών εργασίας και συστημάτων πρόνοιας ✔ Εκτίμηση κοινωνικών επιπτώσεων: διενεργήθηκε για το τελευταίο πρόγραμμα στήριξης της σταθερότητας για την Ελλάδα ✔ Εθνικά Συμβούλια Παραγωγικότητας: παρακολούθηση των εξελίξεων της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας ✔ Προτάσεις για δημιουργία ειδικών δημοσιονομικών μέσων για την ενίσχυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης 	<p>Χρηματοοικονομική Ένωση:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✔ Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων: εναρμονισμένοι κανόνες για πιο ανθεκτικό, πιο διαφανή και πιο αποδοτικό ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό τομέα ✔ Δέσμη μέτρων για τις τράπεζες: ένα πλήρες σύνολο μεταρρυθμίσεων που θα ενισχύσουν περαιτέρω την ανθεκτικότητα και τη δυνατότητα εξυγίανσης των τραπεζών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης πρότασης για ένα ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης καταθέσεων ✔ Εναρμονισμένοι κανόνες για την ασφάλιση των καταθέσεων: προστατεύονται οι καταθέσεις ύψους έως 100 000 EUR ανά καταθέτη και ανά τράπεζα ✔ Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός / Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης: κεντρική εποπτεία και εξυγίανση των τραπεζών στη ζώνη του ευρώ ✔ Ένωση Κεφαλαιαγορών: νέοι κανόνες για την ενίσχυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης και του διεθνούς ρόλου του ευρώ προωθώντας την κινητικότητα των κεφαλαίων και τον επιμερισμό των κινδύνων στον ιδιωτικό τομέα. ✔ Η Ένωση Κεφαλαιαγορών θα ενισχύσει επίσης την πρόσβαση σε χρηματοδότηση αυξάνοντας τη χρηματοδότηση με βάση την αγορά, ιδίως για την καινοτομία και τις νεοφυείς επιχειρήσεις
<p>εγκρίθηκαν μετά την κρίση (2010-2014) έγιναν/δραματολογήθηκαν κατά τη διάρκεια της θητείας της</p>	
<p>Δημοσιονομική Ένωση:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✔ Χρηματοδοτική στήριξη στα κράτη μέλη που βρίσκονταν σε δυσχερή θέση: διάφορα ταμεία διάσωσης που οδηγούν στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας ✔ Νομοθετικό δίπτυχο/εξάπτυχο: ισχυρότερη δημοσιονομική εποπτεία και εστίαση στο χρέος ✔ Ευρωπαϊκό Δημοσιονομικό Συμβούλιο: ανεξάρτητες συμβουλές σχετικά με την εφαρμογή των δημοσιονομικών κανόνων της ΕΕ και τον δημοσιονομικό προσανατολισμό της ευρωζώνης ✔ Απλούστευση των δημοσιονομικών κανόνων μεγαλύτερη έμφαση στο όριο αναφοράς για τις δημόσιες δαπάνες ✔ Ευελιξία στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης: για τη στήριξη των επενδύσεων και των μεταρρυθμίσεων και για την καλύτερη αποτύπωση των οικονομικών κύκλων 	<p>Δημοκρατική λογοδοσία και ισχυρά θεσμικά όργανα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✔ Αυξημένη αποδοχή: εντατικοποίηση του διαλόγου με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα εθνικά κοινοβούλια, τις εθνικές κυβερνήσεις και τα ενδιαφερόμενα μέρη ✔ Νέο ξεκίνημα για τον κοινωνικό διάλογο στην ΕΕ: περισσότερες ευκαιρίες για τους κοινωνικούς εταίρους σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου να συζητηθούν οι προτεραιότητες ✔ Μεγαλύτερη έμφαση στον διεθνή ρόλο του ευρώ και πρόταση ενίσχυσης της εξωτερικής εκπροσώπησης της ζώνης του ευρώ ✔ Προτάσεις για ενσωμάτωση των διακυβερνητικών συμφωνιών στο δίκαιο της ΕΕ και για ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της λογοδοσίας μέσω ενός Ευρωπαϊού Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών

προέδρων

Πηγή: (Ταγκαλάκης & Σαραϊδάρης, 2021: 48).

5.3 COVID- 19 – Η κρίση του αύριο

Για πολλούς αναλυτές μεταξύ των οποίων και ο G. John Ikenberry, παρατηρώντας τους μετασχηματισμούς του σύγχρονου διεθνούς συστήματος, υπογράμμισαν ότι, η έλλειψη αλληλεγγύης, δεν προκλήθηκε από το χάος της πανδημίας του κορονοϊού, καθώς αυτό αποτελεί ένα μεμονωμένο γεγονός που απλά επιτάχυνε αυτό που συνέβαινε από τη «δεκαετία του 1930, όπου ο κόσμος στερούταν τις πιο «στοιχειώδεις μορφές συνεργασίας»(Ikenberry, 2020). Αν και ο Kagan(2018), αντίθετα θεωρεί ότι, τα προβλήματα που μεταφέρθηκαν από τα έτη του Μεσοπολέμου, όπου η διεθνής τάξη κατέρρευσε μέσα στο χάος, δεν ξεπεράστηκαν ποτέ και πολύ πριν τη μετάδοση του ιού το Δεκέμβριο του 2019(Kagan, 2019). Ως εκ τούτου, όπως υποστηρίζουν οι ιστορικοί «μια αληθινή επιδημία είναι συμβάν, όχι τάση»(Rosenberg 1992, 279). Το παράδοξο έγκειται πως πρόκειται για ένα συμβάν που είχε ήδη προβλεφτεί το 2004, από το Εθνικό Συμβούλιο Πληροφοριών των ΗΠΑ, προμηνύοντας ότι, μετά τη γρίπη του 1918-19, αναμένεται μια πανδημία που θα

«σταματήσει τα διεθνή ταξίδια και το παγκόσμιο εμπόριο για ένα μεγάλο διάστημα, υποβάλλοντας τις κυβερνήσεις σε τεράστιες δαπάνες για την αναζωπύρωση των καταβεβλημένων συστημάτων υγείας των χωρών τους»(NIC, 2003 και NIC, 2004 και Temin, 2020).

Έκτοτε το 2015 σε μια ομιλία στο TED, ο επιχειρηματίας Μπιλ Γκέιτς, μας προειδοποίησε ότι, είμαστε απροετοίμαστοι απέναντι στον επικείμενο μολυσματικό ίο, «που αναμένεται να σκοτώσει πάνω από 10.000.000 ανθρώπους... και ο κίνδυνος ενός πυρηνικού πολέμου αντικαθίσταται από τις μολύνσεις»(Γκέιτς, 2015). Επιπρόσθετα ο Krastev(2020: 17) υπογράμμισε ότι, ο Covid-19, θα αλλάξει τον κόσμο «σε βάθος...καθώς ο κόσμος, θα μεταμορφωθεί όχι επειδή οι κοινωνίες θα θέλουν αλλαγή, η επειδή υπάρχει συναίνεση για την κατεύθυνση της αλλαγής, άλλα επειδή μπορούμε να γυρίσουμε πίσω»(Krastev, 2020: 17). Πρόκειται για την αποπαγκοσμιοποίηση και η ΕΕ, ως «νόθο τέκνο της παγκοσμιοποίησης»(Krastev, 2020: 30), θα έρθει στο προσκήνιο, αναθεωρώντας το όραμα του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, καθώς απειλεί την ίδια την επιβίωση της δομής του. Άλλωστε, η αντίσταση από την ΕΕ και όχι μόνο από τους «*Frugal Four*» στην προοπτική της πραγματικής ενδοκοινοτικής αλληλεγγύης, παραμένει μία από τις καίριες προκλήσεις για την αναδόμηση της οικονομικής διακυβέρνησης σε επίπεδο ΕΕ(Ladi & Tsarouhas, 2020). Όπως, χαρακτηριστικά δήλωσε ένας επιδημιολόγος της *Pekka Nuorti*, «Μια πανδημία είναι πραγματικά ένας καθρέφτης της λειτουργίας και της οργάνωσης μιας ολόκληρης κοινωνίας στο σύνολό της»(Milne, 2020). Αυτήν την αντανάκλαση της κρίσης της πανδημίας, ο Krasnev(2020), την περιέγραψε μέσα από τα επτά παράδοξα:

1. Δρά παράλληλα, ως παράγοντας της παγκοσμιοποίησης, ενώ συνάμα αναδεικνύει και τη σκοτεινή της πλευρά μετουσιώνοντας την αίσθηση ότι, για ένα διάστημα ζούμε σε έναν κοινό κόσμο. Το σημερινό παράδοξο της παγκοσμιοποίησης ή της αποπαγκοσμιοποίησης είναι ότι, ο Κορονοϊός, μόλυνε τον πλανήτη με **κοσμοπολιτισμό**, στρέφοντας συγχρόνως τα κράτη ενάντια στην παγκοσμιοποίηση.
2. Επιτάχυνε την τάση της **αποπαγκοσμιοποίησης** που πυροδοτήθηκε από τη μεγάλη ύφεση του 2008-9, εκθέτοντας τα όρια της **επανεθνικοποίησης**. Η πανδημία είναι μια κρίση που επιτρέπει στην ανθρωπότητα να βιώσει την αλληλεξάρτηση και την αλληλεγγύη της.
3. Ο αρχικός φόβος επανέφερε το παλιό **πνεύμα της εθνικής ενότητας**, ενώ όταν θα αντιμετωπιστεί, θα αποτελεί μια ανάμνηση και η κοινή γνώμη, αναμένεται να επικρίνει τις λανθασμένες πολιτικές κινήσεις.
4. Έθεσε τη **Δημοκρατία σε αναστολή** και το ευρωπαϊκό μήνυμα έκτακτης ανάγκης, θα οδηγήσει στον περιορισμό της αποδοχής απολυταρχικών καθεστώτων, λόγω της περιστολής των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών εξαιτίας της μεταβαλλόμενης συμφοράς του κορονοϊού, όπου τα υγειονομικά προβλήματα θα αντικατασταθούν από τα οικονομικά. Χαρακτηριστικά στους απολυταρχικούς, επισημαίνει ότι, δεν αρέσουν οι

κρίσεις που για την επίλυση τους απαιτούν κανόνες και μάλιστα το παράδειγμα της «συμμαχίας του στρουθοκαμήλου» που απαρτίζεται από τους τέσσερις απολυταρχικούς ηγέτες που πεισματικά αρνούνται την ίδια την ύπαρξη της πανδημίας(ο Βραζιλιάνος πρόεδρος Ζαΐρ Μπολσονάρο, ο ισχυρός άνδρας της Λευκορωσίας Αλεξάντερ Λουκασένκο, ο δεσποτικός πρόεδρος του Τουρκμενιστάν Γκουρμπανγκουλί Μπερντιμουχαμέντοφ και ο διδάκτορας της Νικαράγουας Ντάνιελ Ορτέγα), συνιστά την απόδειξη ότι, ο κορονοϊός είναι απειλή και εξαναγκασμός για τις απολυταρχικές τάσεις και όχι ευκαιρία.

5. Ανέδειξε το σημαίνων ρόλο της ΕΕ όπου στην αρχή άργησε να απαντήσει, ενώ τόνισε ότι, απειλείται με εδαφικό κατακερματισμό λόγω του Brexit, άλλα και παρουσίασε το σενάριο να καταδικαστεί από ασημαντότητα.
6. Ξύπνησε τα **φαντάσματα των προηγούμενων τριών κρίσεων**, του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, της προσφυγικής και της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, θέτοντας υπό αναθεώρηση και αντιστρέφοντας τις τότε πολιτικές αποφάσεις: α) χαλάρωση των κυβερνητικών δαπανών και την απροθυμία αμοιβαιοποίησης των χρεών, β) μετά την 11.9.2001, οι ευρωπαίοι σε αντίθεση με τους Αμερικανούς, δεν εκχώρησαν τα δικαιώματα τους στην ιδιωτική ζωή έναντι της ασφάλειας και, γ) αρνήθηκαν να κλείσουν τα ευρωπαϊκά σύνορα με την προσφυγική κρίση.
7. Η ΕΕ παρουσιάζεται, ως ο τελευταίος υπερασπιστής της ανοιχτότητας και της αλληλεξάρτησης, που αναδεικνύει την πιθανότητα της **πίεσης της αποπαγκοσμιοποίησης** να κάνει του Ευρωπαίους να υιοθετήσουν πιο κοινές πολιτικές, ακόμα και να εκχωρήσουν ορισμένες έκτακτες εξουσίες στις Βρυξέλλες(Krastev, 2020: 53, 54, 75-83).

Η. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ανάλυσης της ενότητας Covid-19

5.4 Πρωτοβουλίες της επιτροπής: Προς μια Παγκόσμια Ευρώπη

Η «πολιτική επιτροπή» είναι η κεντρική ιδέα της **Προεδρίας Γιούνκερ** και μέσω των δέκα στόχων και των 23 νέων πρωτοβουλιών, αποσκοπούσε να δημιουργήσει ένα επενδυτικό σχέδιο για την Ευρώπη, 315 δις ευρώ, για τον εκσυγχρονισμό κανόνων όπως: α) για τις ηλεκτρονικές και τις ψηφιακές αγορές, β) ευρωπαϊκής ενεργειακής ένωσης, γ) την ανανέωση του ευρωπαϊκού θεματολογίου για τη μετανάστευση, δ) έναν πιο δίκαιο φορολογικό κόσμο με την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και ηλεκτρονικών απατών καθώς και την ευθυγράμμιση της βάσης της φορολογίας εταιρειών, ε) σταθεροποίηση της βάσης φορολογίας εταιρειών και ζ) μια βαθύτερη οικονομική και νομισματική ένωση και προσέλκυση επενδύσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι 10 πολιτικές κατευθύνσεις για την περίοδο 2014-19 είναι:

Πίνακας 9. Οι δέκα προτεραιότητες της Επιτροπής για την περίοδο 2015-19

10 προτεραιότητες της Επιτροπής για την περίοδο 2015-19-Jean-Claude Juncker

1. **Θέσεις εργασίας**, ανάπτυξη και επενδύσεις: τόνωση των επενδύσεων και δημιουργία θέσεων εργασίας.
2. **Ψηφιακή ενιαία αγορά**: Εξάλειψη των φραγμών για το ξεκλείδωμα στο Διαδίκτυο ευκαιρίες.
3. **Ενεργειακή ένωση και κλίμα**: Κάνοντας την ενέργεια πιο ασφαλή οικονομικά προσιτή και βιώσιμη.
4. **Εσωτερική αγορά**: Μια βαθύτερη και δικαιότερη εσωτερική αγορά.
5. **Μια βαθύτερη και δικαιότερη οικονομική και νομισματική ένωση**: Συνδυάζοντας τη σταθερότητα με δικαιοσύνη και δημοκρατική ευθύνη.
6. **Μια ισορροπημένη και προοδευτική εμπορική πολιτική για την αξιοποίηση της παγκοσμιοποίησης**: ανοιχτό εμπόριο, χωρίς να θυσιάζονται τα πρότυπα της Ευρώπης.
7. **Δικαιοσύνη και θεμελιώδη δικαιώματα**: Ενίσχυση της συνεργασίας. Τα συστήματα δικαιοσύνης της ΕΕ και η διατήρηση του κράτους δικαίου.
8. **Μετανάστευση**: Προς μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τη μετανάστευση.
9. **Ένας ισχυρότερος παγκόσμιος παράγοντας**: Ενίσχυση του παγκόσμιου ρόλου της Ευρώπης.
10. **Δημοκρατική αλλαγή**: Κάνοντας την ΕΕ, πιο διαφανή και δημοκρατικά υπεύθυνη.

Πηγή: (European Commission, 26-01-2018).

Ενώ η «Γεωπολιτική Ευρώπη» της Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, οργανώνεται γύρω από τις έξι (6) πολιτικές προτεραιότητες για τα επόμενα πέντε χρόνια(2019-24) και εστιάζει να ενισχύσει τη διεθνή υπόσταση της ΕΕ, ώστε να την καταστήσει διαμορφωτή για μια καλύτερη παγκόσμια τάξη μέσω της ενίσχυσης της πολυμέρειας. Αυτό σηματοδοτεί την κεντρική προτεραιότητα μιας «ισχυρότερης Ευρώπης στον κόσμο». Συνοδευτικά οι πέντε (5) επιμέρους άξονες είναι: «μια ευρωπαϊκή πράσινη συμφωνία», «μια Ευρώπη κατάλληλη για την ψηφιακή εποχή», «μια οικονομία που λειτουργεί για τους ανθρώπους», «νέα ώθηση για την Ευρωπαϊκή δημοκρατία» και «προώθηση του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής». Αναλυτικότερα:

I. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας

5.4.1 Θεσμικές αλλαγές στην ΕΕ- Από τη Γερμανική Προεδρία στην Πορτογαλική

Η ΕΕ προσχώρησε στην αναδιαμόρφωση των θεσμικών λειτουργιών τις, ώστε να ανταποκριθεί σε μια ακόμη κρίση. Αυτό μας κάνει να ανατρέχουμε στα λόγια του Ζαν Μονέ, που υποστηρίζει ότι, η ενωμένη Ευρώπη, θα οικοδομηθεί μέσα από κρίσεις και θα αποτελέσει το άθροισμα των λύσεων, που θα έχουν δοθεί στις κρίσεις αυτές(Monnet, 1978: 417). Η πορεία της, το αποδεικνύει περίτρανα και το σημαντικότερο είναι ότι, πάντοτε επιδεικνύει την ικανότητα της “αυτοδιόρθωσης” μέσα από τα λάθη τις. Βρισκόμαστε σε ένα σταυροδρόμι και η ΕΕ πλέον καλείτε να κάνει πράξεις όσα έχει υποστηρίξει. Πρέπει να συμπεριφερθεί, ως «έξυπνη δύναμη» και να ξαναγεννηθεί από τις στάχτες της. Αυτό θα γίνει μέσα από την «εμβάθυνση και ολοκλήρωση της Ευρωζώνης», αλλά και με την ενίσχυση της «στρατηγικής αυτονομίας» στα πλαίσια μιας «κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας»(Ντάλης, 2021).

Οι αλλαγές είναι πολλές και η Γερμανική Προεδρία που ανέλαβε τα ηνία από την Κροατία, την 1^η Ιουλίου 2020 έως 21 Μαΐου 2021, ήρθε αντιμέτωπη με πολλές προκλήσεις και δη ως η 13^η Προεδρία της ίδιας της χώρας(eu2020, 20.de 2020). Τέθηκαν θεμελιώδη ζητήματα που σχετίζονται με την υπαρξιακή κρίση της ΕΕ, ενώ

αποτελέσει την πρώτη εκ περιτροπής προεδρία(για 6 μήνες) της ΕΕ σε καιρό πανδημίας. Γι' αυτό για πολλούς, όπως μεταξύ άλλων και ο υπουργός Υγείας Γενς Σπαν, την κατέγραψαν ως την «προεδρία κορονοϊού»(Lübckemeier & Ondarza, 2020).

Το ερώτημα είναι τι κατάφερε να αλλάξει κατά τη διάρκεια της προεδρίας της, καθώς στηρίχτηκε στην τριπλή πρόκληση της ΕΕ περί εσωτερικής συνοχής, των δικαιωμάτων των πολιτών και της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας, καθώς και τη θωράκιση του παγκόσμιου ρόλου της ΕΕ. Η προ κορωνοϊού ατζέντα της, οργανώθηκε γύρω από ζητήματα μετάβασης σε μια πιο πράσινη οικονομία, ενίσχυση της ψηφιοποίησης, μεταρρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής και τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων του μπλοκ με το Ηνωμένο Βασίλειο μετά την αποχώρηση, καθώς και τη διαμόρφωση των σχέσεων με την Κίνα(Federal Foreign Office, 2021). Ωστόσο, μετά το ξέσπασμα του ιού η Άνγκελα Μέρκελ επισήμανε ότι, *«η γερμανική προεδρία του Συμβουλίου, θα ακολουθήσει διαφορετική πορεία από αυτήν που είχαμε σχεδιάσει»*. Με άλλα λόγια, κυριάρχησε το μείζον ζήτημα *«της καταπολέμησης της πανδημίας και των συνεπειών της»*(Burchard Hvon der & Mischke, 2020). Σε αυτό το πλαίσιο στις επιτυχίες που κατέγραψε, προσμετρήθηκε η ορθολογική εκτέλεση και η λειτουργία της, ως συνδεδετικός κρίκος, σαν «γέφυρα» προασπίζοντας το σύνθημα της Προεδρίας: *«Μαζί για την ανάκαμψη της Ευρώπης»* με προτεραιότητα τη γαλλογερμανική πρωτοβουλία στο πολυετές πλαίσιο της ΕΕ (MFF) και το Ταμείο Ανάκαμψης (RI). Ως εκ τούτου, διαμεσολάβησε και κατέληξε σε συμβιβασμό με το βέτο που έθεσαν η Ουγγαρία και η Πολωνία αντίστοιχα. Ειδικότερα, στις 10 Δεκεμβρίου 2020, τα κράτη μέλη της ΕΕ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησαν να οριστικοποιήσουν την έγκριση του κανονισμού ΠΔΠ, σε επίπεδο Συμβουλίου.

J. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια θεσμικών αλλαγών

5.4.2 Η προσαρμοστικότητα της ΕΕ

Σύμφωνα με την έρευνα της A. Schmidt(2020) υπό το πρίσμα του νεοθεσμικού πλαισίου του ιστορικού θεσμικισμού, όπου εξετάστηκε η προσαρμοστικότητα της αλληλεπίδρασης των παραγόντων της ΕΕ και της ολοκλήρωσης, λόγω της αυξανόμενης πολιτικοποίησης που σημειώθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Αφενός, μέσω της μορφής της αποσυμπίεσης ανεστάλησαν ορισμένοι δημοσιονομικοί κανόνες, που σχετίζονται με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, οι κανόνες για τα ανοιχτά σύνορα του Σένγκεν και οι κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις και της πολιτικής ανταγωνισμού(Schmidt, 2020: 1178-9). Ακόμη, η κρίση του Covid-19, επανέφερε στην επιφάνεια προγενέστερες αδυναμίες που αντιμετώπιζε η ΕΕ κατά τη διάρκεια της κρίσης στη ζώνη του ευρώ σχετικά με τον ηθικό κίνδυνο και την αντίθεση μεταξύ των βασικών και περιφερειακών οικονομιών της ζώνης του ευρώ. Σε αυτό το πλαίσιο μετά την Άνοιξη του 2020, με τις αποφάσεις της 21^{ης} Ιουλίου σε επίπεδο Συμβουλίου, εισήχθησαν νέα εργαλεία πολιτικής, όπως η κοινή έκδοση χρέους και η ενσωμάτωση μιας πολιτικής ενδοκρατικής οικονομικής ανακατανομής στην οικονομική διακυβέρνηση

μεταβάλλοντας τον τρόπο λειτουργίας της ONE. Πιο συγκεκριμένα, υπερβαίνοντας το πρότυπο της σταδιακής αλλαγής που ακολουθούσε μέχρι τώρα η **οικονομική διακυβέρνηση**(Verdun, 2015) και απορρίπτοντας μια «ένωση μεταφοράς», όπως στην κρίση της ευρωζώνης που κόντεψε να καταστρέψει τη ζώνη του ευρώ, η ΕΕ απάντησε με την ανακατανομή και την αλληλεγγύη βάσει επιχορηγήσεων(Ladi & Tsarouhas, 2020). Σε αυτό συνέβαλε, η θετική στάση της Γερμανίας μέσω της Καγκελαρίου Μέρκελ, όπου σε κυβερνητική δήλωση της για την επικείμενη γερμανική Προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ, που αιτήθηκε για συνοχή και αλληλεγγύη καθώς, όπως επισήμανε *«καμία χώρα δεν μπορεί να επιβιώσει από την κρίση μεμονωμένα»*(Tagesschau.de., 2020). Ενώ, σε συνέντευξή που παραχώρησε στη *“Süddeutsche Zeitung”* υπογράμμισε ότι, το κράτος δικαίου, το ταμείο ανοικοδόμησης και η σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των στρατηγικών εταίρων είναι αναλογική καθώς ό,τι είναι *«καλό για την Ευρώπη είναι καλό και για εμάς»*(Bundeskanzlerin.de, 2020).

Στην **ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού** μετά τον Covid-19(ECP), η παραδοσιακή εστίαση στο θεμιτό ανταγωνισμό της αγοράς, οδήγησε σε μεγαλύτερη πολιτικοποίηση και προβολή της πολιτικής ανταγωνισμού στο κοινό, υπό την ώθηση της Γαλλίας και της Γερμανίας, που πίεσε την Επιτροπή να μετατοπίσει τον **πολιτικό** προσανατολισμό της, στη συγχώνευση και την κρατική ενίσχυση μέσω της άτυπης διακυβέρνησης. Ακόμη, η υπερεθνική ηγεσία εφαρμόστηκε σε θέματα αντιμονοπωλιακών και οριακών συγκεντρώσεων που σχετίζονται με την ψηφιοποίηση(Ladi, Tsarouhas, 2020 και Meunier, Mickus, 2020). Καθώς, με την πανδημία αναδείχθηκε η υπερβολικά μεγάλη εξάρτηση της ΕΕ σε τεράστιες ξένες διαδικτυακές πλατφόρμες, άλλα και ο επικείμενος φόβος ότι, ξένες εταιρείες που υποστηρίζονται από το κράτος και δη από την Κίνα, θα πολλαπλασιαστούν στην ενιαία αγορά. Έτσι, η Επιτροπή δημιούργησε ένα «πλαίσιο συνεργασίας» για να εξαιρέσει την επιχειρηματική συνεργασία στις κρατικές ενισχύσεις εκτός από την αναστολή των υφιστάμενων κανόνων. Παράλληλα, καθιερώθηκαν νέα μέσα της ΕΕ για την αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με ξένες επιδοτήσεις σχετικά με την προστασία και την προώθηση της Ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας(Ladi, Tsarouhas, 2020: 1179). Η δυναμική της αλλαγής του ECP, μέσω της κρίσης Covid-19, αντανάκλα ένα συνδυασμό διακυβερνητικών και θεσμικών διαδικασιών που αναμένεται να ενισχύσουν τις πιέσεις για την ψηφιοποίηση, τη γεωπολιτικοποίηση και το Brexit.

Η μελέτη των Meunier και Mickus(2020) υπογράμμισε πιθανολογικά μελλοντικά τις ισχυρές πιέσεις για την **ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα**, σύμφωνα με τα προ-πανδημικά επιχειρήματα υπέρ μιας βιομηχανικής πολιτικής σε ολόκληρη την ΕΕ. Ως εκ τούτου, κάποια κράτη μελή, αναμένεται να οικειοποιηθούν το «δίλημμα της διακριτικής ευχέρειας» και να εκμεταλλευτούν υπέρ τους, την πολιτικοποίηση του ECP, για να πιέσουν την Επιτροπή, να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της βιομηχανίας μέσω άτυπης η βασισμένης σε κανόνες διακυβέρνηση(Moravcsik, 2018 στην Kleine, 2018). Τουτέστιν, αναμένεται οι επιχειρηματίες πολιτικής στην

Επιτροπή, να υιοθετήσουν κοινές στρατηγικές διαχείρισης πολιτικοποίησης, όπως η «αναβάθμιση του γενικού συμφέροντος» η αλλιώς «πολιτική με την πολιτική», ώστε να εισάγουν νέες πολιτικές, όπως με τη δημοσίευση του ήπιου νόμου για τις κρατικές ενισχύσεις κατά τη δεκαετία του 2000(Meunier & Mickus, 2020). Επιπρόσθετα, η κρίση Covid-19, αναμένεται να ενισχύσει την υπερεθνική επιβολή του ECP, καθώς η ρύθμιση του ανταγωνισμού χαρακτηρίζεται από υψηλή διακρατική αλληλεξάρτηση και από ισχυρή υπερεθνική ικανότητα, ενισχύοντας την ενοποίηση στον τομέα του ανταγωνισμού. Με αποτέλεσμα, να ενισχυθεί η δύναμη και η αυτονομία της Επιτροπής στο ECP, μέσω της μη συμμόρφωσης, τεχνικής απόφασης-διαμόρφωσης και σε σχετικά περιορισμένο πεδίο εφαρμογής πολιτικής(Moravcsik, 1998: 73–76).

Στον τομέα της **πολιτικής υγείας της ΕΕ** αποδείχτηκε ήδη από την αρχή της κρίσης, πόσο περιορισμένες αρμοδιότητες κατέχει ως σύνολο, καθώς οι εθνικές κυβερνήσεις επέμεναν να διατηρούν τον έλεγχο των συστημάτων τους για την υγεία, με αποτέλεσμα η ΕΕ να μη διαθέτει ούτε τα αναγκαία αποθέματα για να ανταποκριθεί στα αιτήματα για εξοπλισμό ατομικής προστασίας, άλλα ούτε την ικανότητα να τερματίσει τις απαγορεύσεις εξαγωγών που υιοθετήθηκαν από τις εθνικές κυβερνήσεις. Ωστόσο, η ΕΕ μπορούσε να απαντήσει αφενός, μέσω του πλαισίου της υγειονομικής ασφάλειας που θεσπίστηκε με την απόφαση του 2013, μετά τη γρίπη των χοίρων για τις σοβαρές διασυννοριακές απειλές για την υγεία, η οποία καθορίζει το ρόλο των κρατών μελών και των διαφόρων ιδρυμάτων σε επίπεδο ΕΕ(Brooks & Robert Geyer, 2020). Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση κρίσης ενεργοποιείται η αξιολόγηση κινδύνου από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων (ECDC) και οργανώνονται οι εθνικές απαντήσεις μέσω της επιτροπής(HSC)(υψηλών εθνικών εκπροσώπων που επικουρείται από την Επιτροπή και εμπειρογνομόνων), αφού προειδοποιηθούν για τη νέα απειλή, μέσω του Συστήματος Έγκαιρης Προειδοποίησης και Απόκρισης(EWRS) και στην περίπτωση που υπερκαλύπτεται το άρθρο 11 παράγραφος 4 της απόφασης, δίνεται εντολή στις εθνικές κυβερνήσεις να ενεργοποιήσουν το Μηχανισμό Πολιτικής Προστασίας της ΕΕ CPM(Decision 1082/2013/EU, Brooks & Robert Geyer, 2020). Αφετέρου το CPM, είναι ουσιαστικά ένα σύστημα αντιστοίχισης της διακυβέρνησης, όπου τα κράτη μέλη αναφέρουν στην ΕΕ έναν κατάλογο των διαθέσιμων στρατηγικών πόρων τους(πυροσβεστικός εξοπλισμός, ομάδες εμπειρογνομόνων διάσωσης, μεταφορά εκκένωσης), που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης και το 2019, το CPM «αναβαθμίστηκε» με την προσθήκη του «RescEU», δηλαδή ένα κοινό απόθεμα μεταφορών ιατρικού εξοπλισμού και νοσοκομείων. Παρ' όλα αυτά, η ανάγκη αναβάθμισης επικαλέστηκε μέσα από τη διοργάνωση ενός διαδικτυακού σεμιναρίου της Επιτροπής το Νοέμβριο του 2020, ώστε να υλοποιηθούν οι «τροποποιήσεις του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πρόληψης και Ελέγχου Νοσημάτων(ECDC) και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων(EMA), καθώς και για να αναθεωρηθεί το διασυννοριακό νομικό πλαίσιο απειλής για την υγεία»(European Commission., 2020e). Επιπλέον, στα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με το ρόλο της ΕΕ για την ενίσχυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας(ΠΟΥ) αναγνωρίστηκε ο «κεντρικός ρόλος του ΠΟΥ, ως «ηγετικής και συντονιστικής αρχής» στην αντιμετώπιση των

παγκόσμιων προκλήσεων υγείας, ενώ παράλληλα εκφράστηκε η «δέσμευσή» του, να αναλάβει συντονιστικό, προληπτικό και ηγετικό ρόλο(Συμβούλιο ΕΕ, 2020).

Τέλος, στον τομέα της **Κυβερνοασφάλειας**, παρατηρείται η ενίσχυση της προγενέστερης ιδεολογικής θέσης σχετικά με τους παρόδους της κοινωνικής δικτύωσης, όπου υπογραμμίζεται ότι, προκύπτουν τα αντίθετα αποτελέσματα σχετικά με την ασφάλεια απέναντι σε υβριδικές απειλές που μπορούν να βλάψουν και τις δημοκρατικές αξίες της ΕΕ(Carrarico & Farrand, 2020). Η έντονη εξάρτηση από ψηφιακές λύσεις που κυμαίνονται από την τηλεργασία, έως τα συστήματα παρακολούθησης ιών, επανέφεραν τον πολλαπλασιασμό του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο. Ενώ έντονες ήταν και οι επιθέσεις σε κρίσιμες υποδομές πληροφοριών, καθώς και στη διάδοση μιας παγκόσμιας πανδημικής παραπληροφόρησης. Ειδικότερα το Μάιο η Επιτροπή, αναφέρθηκε στον όρο «*infodemic*», για να ενημερώσει σχετικά με τις ψευδείς η παραπλανητικές αφηγήσεις που είναι μια «*πλημμύρα πληροφοριών σχετικά με τον ιό, συχνά ψευδείς η ανακριβείς και εξαπλώνονται γρήγορα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης....που μπορούν να πάρουν ποικίλες μορφές, όπως «θεωρίες συνωμοσίας» και «επιχειρήσεις ρωσικής επιρροής»*»(Document 52020JC0008, EUR 2020, Commission 2020 Communication, n.d, 51). Επιπρόσθετα, η μελέτη των Lallie et al.,(2021) περιέγραψε τα βήματα, δηλαδή για την ακρίβεια ότι, αρκετές κυβερνοεπιθέσεις ξεκινούν με μια καμπάνια ηλεκτρονικού ψαρέματος που κατευθύνει τα θύματα να κατεβάσουν ένα αρχείο η να έχουν πρόσβαση σε μια διεύθυνση URL, που ενεργοποιεί κακόβουλο λογισμικό με σκοπό την προαγωγή οικονομικής απάτης. Ενώ η επιτυχία της εκστρατείας «*phishing*», αξιοποιεί τα μέσα ενημέρωσης και τις κυβερνητικές ανακοινώσεις (Lallie, et.al., 2021). Καταληκτικά ας υπογραμμιστεί ότι, η Επιτροπή τον Ιούνιο 2020, προέβει σε ανακοίνωση για την «*αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης για τον COVID-19*» ανακαλύπτοντας τα μελανά σημεία του «*Κώδικα του 2018*», με αποτέλεσμα να καταθέσει δύο εβδομάδες μετά το Σχέδιο Δράσης για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία και το Νόμο για τις Ψηφιακές Υπηρεσίες(Commission, Digital Services Act 2020) που επικεντρώνεται κυρίως στους κινδύνους της παραπληροφόρησης για την ευρωπαϊκή δημοκρατική ανθεκτικότητα στην Ευρώπη, άλλα και όπως δηλώνεται στο κείμενο της επιτροπής «*όσο αυξάνεται η πίεση στη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως, η ΕΕ εργάζεται ενεργά για την προστασία, την έμπνευση και την υποστήριξη των δημοκρατιών σε όλο τον κόσμο*»(JOIN/2020/5 final, 25 March 2020, COM/2020/790 final). Πρόκειται για ένα νέο μοντέλο «*συρρύθμισης backstop*» για τα μέτρα που θα περιλαμβάνονται στον «*Κώδικα του 2021*». Μια νέα γραμμή κατεύθυνσης «*καταναλωτικής επίκεντρης λύσης*» στην παραπληροφόρηση που δεν εμβαθύνει σε μια ουσιαστική τροποποίηση της συνθήκης που σχετίζεται με τα ψηφιακά δικαιώματα και τη διακυβέρνηση στην ΕΕ(Harrison, 2021). Με άλλα λόγια, κρίνεται αναγκαία μια εναλλακτική νομική βάση στο σκεπτικό της εσωτερικής αγοράς του άρθρου 114 ΣΛΕΕ. Έτσι ώστε, η σύνταξη κανόνων να ενισχύει το διαδικτυακό δημόσιο διάλογο και κατά επέκταση, να αυξάνεται η δημοκρατική συμμετοχή(Harrison, 2021).

5.5 Η Κρίση ταυτότητας της παγκοσμιοποίησης– Θεσμική κρίση της ΕΕ

Ποια Ευρώπη θέλουμε; Ένα ερώτημα που αποτελεί και το εφαλτήριο της δομής της εργασίας μας, λόγω της διαχρονικότητας του ζητήματος, αλλά και των διαφορετικών οπτικών της ίδιας της ΕΕ. Η ΕΕ των 27 κρατών μελών εκφράζεται, ως μια ενοποιημένη κοινότητα, η ως ένας φορέας πολλών και διαφορετικών φωνών. Ποια είναι η θέση της ΕΕ στην πλανητική σκακιέρα και ποιος είναι ο ρόλος της Ευρώπης σε έναν πολυπολικό κόσμο είναι μερικά από τα ερωτήματα μας. Κατά επέκταση, η ΕΕ είναι η λύση, όπου μέσω της οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης, θα αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης ή ο ρόλος της, θα επισκιαστεί από τη «μεσσιανική φύση» της πολυμερούς διαχείρισης της παγκοσμιοποίησης. Οι σύγχρονες προκλήσεις της ΕΕ έχουν τις ρίζες τους στην ίδια την αφετηρία της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η διακήρυξη του Schumann στις 9 Μαΐου 1950, που μέσω αυτής αναλήφθηκαν πρωτοβουλίες για τη διαφύλαξη της ειρήνης στην Ευρώπη και Διεθνώς. Ο Α'Π.Π. και ο Β'Π.Π., υπέδειξαν την αναγκαιότητα για τη σταδιακή ενοποίηση των οικονομιών, την εγκαθίδρυση υπερεθνικών πολιτικών θεσμών, καθώς και την εκ νέου προσέγγιση σε μια συστημική ανάλυση της Ευρώπης. Το τρίπτυχο της εμβάθυνσης, διεύρυνσης και διεθνούς συνεργασίας, αποτελεί τον άξονα προσδιορισμού των προκλήσεων της ΕΕ, αλλά και της επικείμενης απάντησης μας, στο βασικό ερώτημα για «ποια Ευρώπη μιλάμε;»(Τσούκαλης, 2004 και Ντάλης, 2014 και Αρβελέρ, 2018).

Σήμερα η Ευρώπη, βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι και πρέπει η ίδια να επιλέξει το δρόμο που θα διασχίσει. Κάποιοι υποστηρίζουν ότι, η ΕΕ πάσχει από ανίατη ασθένεια απώλειας προσανατολισμού και ταυτότητας. Άλλοι αντίθετα προσθέτουν ότι, έχει απλώς ένα «φούσκωμα» γιατί δεν μπορεί να αφομοιώσει τη μεγάλη διεύρυνση προς τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι που θεωρούν ότι, η αποτυχία της Συνταγματικής Συνθήκης και η αντικατάσταση της από τη Μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβόνας, μπορεί να είναι σύμπτωμα της κρίσης και όχι η αιτία της. Σχεδόν όλοι ωστόσο συμφωνούν ότι, η Ευρωπαϊκή Ένωση των 27, δεν μπορεί να είναι πλέον η Ευρώπη των 15(Μαραβέγιας, 2019). Σύμφωνα με τον Λούκα Τσούκαλη(2004) η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση αποτελεί μια σύνθετη αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτικής και οικονομίας. Ως εκ τούτου, η πολιτική αφενός, λειτουργεί ως διαδικασία υπό τους «αντικειμενικούς» περιορισμούς του οικονομικού περιβάλλοντος και αφετέρου, το οικονομικό περιβάλλον συναρτάται μεταξύ άλλων με επιλογές και διαδικασίες που είναι βαθύτατα πολιτικές(Τσούκαλης, 2004: 190). Παράλληλα, η Αρβελέρ(2017) στο ερώτημα «*Quo Vadis Europa?*», απαντά κατηγορηματικά ότι, η «*Ευρώπη θα πάει εκεί που θα την πάμε εμείς, δεν μπορεί να πάει μόνη της αλλού*», ενώ η θέση της συνοψίζεται στη φράση λέμε «*ναι στην Ευρώπη, την ευρύτερη πατρίδα μας*»(Kathimerini, 2015). Μια άποψη που κατά τον Μαραβέγια(2019) κατατίθεται στο ζήτημα ότι, το θέμα δεν σχετίζεται με το ποια Ευρώπη θέλουμε, αλλά ποια

Ευρώπη είναι ιστορικά εφικτή στη σημερινή πραγματικότητα(Μαραβέγιας, 2011)(δες εικ.9.).

Ωστόσο, πέρα από τη θεσμική κρίση της ΕΕ και την αναζήτηση της υπαρξιακής της ταυτότητας, η παγκοσμιοποίηση στην ιστορική φάση που διανύουμε αναζητά και τη δική της μορφή. Σε αυτό το σημείο ας υπογραμμιστεί ότι, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί μια παλιά υπόθεση που όπως διατύπωσε ο Πολύβιος, δυο αιώνες π. Χ(Laidi, Zaki, 1999: 520-5220) βασίζεται στην αλληλεξάρτηση των γεγονότων. Ειδικότερα στον 19^ο αιώνα, παρουσιάζεται μια συρροή αλληλοεξαρτώμενων μεταβολών, όπως η βιομηχανική επανάσταση, η επανάσταση στις συγκοινωνίες, δημογραφική επανάσταση που συνδυαστικά επιτάχυναν την παγκοσμιοποίηση(Defarges Moreau P., 2002). Συνεπώς, η παγκοσμιοποίηση αποτελεί ένα ρήγμα συνδέοντας το χρόνο με το χώρο συνθέτοντας μια νέα «φαινομενολογία», δηλαδή μια αναπαράσταση αλυσιδωτών γεγονότων, τα οποία καταλήγουν να συγκροτούν ένα σύστημα(Laidi, 2001 και Lamy, 2002 και Hall & Soskice, 2001). Αυτό που όπως περιγράφηκε παραπάνω, ως ένα νέο «επεισόδιο», σαν μια νέα «τάση» του παγκόσμιου συστήματος. Συνδυαστικά η αναζήτηση ενός ενιαίου και καθολικά αποδεκτού ορισμού της Παγκοσμιοποίησης συνιστά μια πρόκληση, διότι ο καθορισμός των ορίων αυτής της έκφρασης, αλλά και το «χρώμα» με το οποίο εμφανίζεται προσδιορίζει και την πορεία της ΕΕ.

Χαρακτηριστικά στο βιβλίο των Στεφάν Εσέλ και Εντγκάρ Μορέν «*Ο δρόμος της ελπίδας*» περιγράφεται το όραμα τους που εμπερικλείει σαν σταθμούς, τις έννοιες «πολιτεία-δικαιοσύνη, ελευθερία και ισότητα». Συνεπώς, η μείζον πρόκληση ενός παλιού φαινομένου έγκειται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της χρήσης του, μέσω της αξιοποίησης των πλεονεκτημάτων των πολιτικών και οικονομικών συστημάτων. Η γνώση είναι εργαλείο, όχι «η γνώση επί της γνώσης», αλλά η αποτελεσματική αξιοποίηση της, μέσω του σκοπού και της ορθολογικής εφαρμογής. Με λίγα λόγια να ξέρουμε, τότε κάνουμε παγκοσμιοποίηση στο πεδίο της πλανητικής αλληλεγγύης και ποτέ «αποπαγκοσμιοποίηση» για την ανάδειξη των τοπικών αρετών, τότε να ενθαρρύνουμε την ανάπτυξη και τότε να επιδιώξουμε την επιβράδυνση(Hessel & Morin, 2012). Η τάση της απο-παγκοσμιοποίησης ταυτίζεται και με την οπισθοδρομική πορεία που επικαλούνται οι ευρωσκεπτικιστές για το μέλλον της ΕΕ. Εντούτοις, το βασικό πρόβλημα του κόσμου μας, συνίσταται στην απουσία συγχρονισμού και κατανόησης του 21^{ου} αιώνα που διανύουμε.

Η έλλειψη εμβάθυνσης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και των ζητημάτων της εποχής μας, αλλά και η εύκολη ταύτιση εννοιών. Η αναζήτηση ενός «μεσσιανικού ηγέτη» σε μια ενότητα 27 κρατών μελών που πρέπει να δρά σε μια ενιαία βάση, ως «οντότητα» χωρίς να υποδιαιρείται εσωτερικά σε ομάδες, ελίτ συμφερόντων. Στην πραγματικότητα τα τελευταία χρόνια διανύουμε μια ιδρυτική αναταραχή με σημάδια απορρύθμισης του κόσμου, λόγω της σύγκρουσης Δύσης και Αραβικού Κόσμου(Μααλούφ Αμίν, 2010). Γι' αυτό στο κάδρο της παγκόσμιας σκακιέρας, η σύγκρουση πολιτισμών αντικαθιστά την τεχνοκρατική και τεχνολογική εσπεράντο του 20^{ου} αιώνα και συνεχίζει να επιδρά καταλυτικά στον 21^ο αιώνα. Πλέον

η συζήτηση αφορά, όπως τονίζει και ο Τζόρτζ Στάινερ(2000) τη θέση που κατέχουν, η κουλτούρα και η διανοήση στην κοινωνία μας(Steiner & Spire, 2000). Επί παραδείγματι, η βαρβαρότητα της άγνοιας αποτελεί κοινότυπο στοιχείο της καθημερινότητας μας και βασικό μας παράλειψη, ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την εξέλιξη του ανθρώπου της «παγκόσμιας καθημερινής ζωής» που δύναται να επιλέγει ταυτότητες, αξίες, ιδεολογίες από μια παγκόσμια υπεραγορά πολιτισμού. Ειδικότερα η εκχώρηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του κάθε κράτους οδηγεί στη δημιουργία ενός «πάλζ επιμιξίας», όπου ο άνθρωπος του μέλλοντος, ανήκει σε πολλούς κόσμους(Ντάλης, 2014: 102). Το ζήτημα της «ταυτότητας» και της αίσθησης του «ανήκειν» δίνει στους ανθρώπους τη δυνατότητα επιλογής βάσει των ατομικών κριτηρίων τους, αλλά δεν εξετάζει τη συστημική επίδραση και την ανισορροπία ισχύος που θα δημιουργηθεί, καθώς η ελευθερία στην υπερβολική της έκφραση, ίσως αποτελεί τη μεγαλύτερη παγίδα του αιώνα μας. Σήμερα από τη μια πλευρά παρατηρώντας τον παγκοσμιοποιημένο κόσμο διαβλέπουμε ότι, η τεχνολογική εξέλιξη, οι άμεσες και ελεύθερες εμπορικές επενδυτικές ροές κεφαλαίων και η διάδοση της Δημοκρατίας, έχουν επιφέρει ευημερία και ελευθερία στο σύνολο. Από την άλλη πλευρά, τα στατιστικά στοιχεία μας διαψεύδουν για την ολοκληρωτική επιτυχία αυτού του εγχειρήματος. Τα αποτελέσματα της ανισότητας, ανεργίας, υποαπασχόλησης, ένδειας και φτώχειας αποτυπώνονται στη διάταξη των τάξεων και στο χάσμα μεταξύ πλούσιου Βορρά και φτωχού Νότου. Ακόμη οι πόλεμοι μετά το 1990, δεν εξαλείφθηκαν σε παγκόσμια κλίμακα. Συνεπώς, σε μεγάλο μέρος του αναπτυσσόμενου κόσμου, η ένδεια και οι αρρώστιες, προξενούν ανείπωτα δεινά και εμπνέουν σοβαρές ανησυχίες σε θέματα ασφάλειας(Duflo, 2010). Επιπλέον, ας μην λησμονούμε τη σειρά των πολέμων που ξέσπασαν, μετά την τρομοκρατική επίθεση του 2001, στις ΗΠΑ(Ραρανίου., 2019).

Ωστόσο, η στασιμότητα της προόδου της ΕΕ έγκειται στην ίδια την ιστορική της ταυτότητα. Το δίλλημα ανάμεσα στο ρόλο της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής μεταξύ των μελών της Ένωσης. Αν η ΕΕ πρέπει να είναι μια «οικονομική δύναμη» αφιερωμένη στην άσκηση της επιρροής της, μέσω της ρύθμισης της αγοράς και της εμπορικής μόχλευσης; Ή θα πρέπει να θεωρηθεί μια πιο «δημιουργική πολιτική οντότητα» που μπορεί να συνδυάσει την ήπια ισχύ μιας πολυμερούς οργάνωσης και τα σκληρότερα γεωπολιτικά ένστικτα ενός εθνικού κράτους;(BOMASSI & VIMONTP., 2019). Αντίστοιχα και η αρνητική διάσταση της Παγκοσμιοποίησης έγκειται στην ταυτότητα που προσδιορίζει αυτό το νέο επεισόδιο. Δεν είναι λίγοι που υποστηρίζουν ότι, παρατηρείται μια τάση απο-παγκοσμιοποίησης, μιας ιστορικής αναδρομής προς τα πίσω με την επιστροφή του προστατευτισμού. Ο Τζόρτζ Μάγκνους, ως ανώτατος οικονομικός σύμβουλος της UBS σημειώνει ότι, μολονότι η παγκοσμιοποίηση είναι «μεγάλη», δεν είναι πολύ μεγάλη για να καταρρεύσει αναφερόμενος στις άμεσες επιπτώσεις της κρίσης του 2008, που συνέβαλαν στη χρηματοοικονομική από-παγκοσμιοποίηση(DonnanS, 2013). Ακόμη ο Νίκο Πεχ καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Χίντεμπουργκ, στο πλαίσιο ανάπτυξης της θεωρίας «μετά την ανάπτυξη οικονομία» υποστήριξε ότι, η «Γερμανία πρέπει να από-παγκοσμιοποιηθεί! Η παγκοσμιοποίηση, όπως τη βιώνουμε τώρα είναι καταραμένη.

Διότι, οι ανισότητες και οι τεράστιες διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στον καταναλωτή και τον παραγωγό, προκαλούν βαθύ οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό χάσμα, μεταμορφώνουν τις σχέσεις παραγωγής-κατανάλωσης σε ένα πολύπλοκο μηχανισμό με δική του δυναμική και κυρίως δημιουργούν όλο και μεγαλύτερη εξάρτηση από τα ενεργειακά αποθέματα»(www.dw.com D., 2010). Σε αυτή την απορρύθμιση εμφανίζονται και οι έννοιες της «απομόχλευσης, αποπαγκοσμιοποίησης, επαναρρύθμισης» στο όνομα της βελτίωσης της παγκόσμιας οικονομίας(Το ΒΗΜΑ, 2011). Επιπλέον σύμφωνα με τον Ιωακείμδη Π.(2016), «έχουμε μπει σε μια περίοδο «απο-παγκοσμιοποίησης»(deglobalisation), κυρίως στο οικονομικό πεδίο(γιατί κάποιες άλλες μορφές παγκοσμιοποίησης, όπως η επικοινωνιακή, συνεχίζονται)».

Καταληκτικά, η κρίση που συντρέχει ως προς την «ταυτότητα» τους, τόσο η ΕΕ, όσο και η Παγκοσμιοποίηση, αποτελούν κίνδυνο σηματοδοτώντας το τέλος των φάσεων της ολοκλήρωσης. Εναλλακτικά η διαδικασία της απο-παγκοσμιοποίησης, εμφανίστηκε με τη μεγάλη οικονομική κρίση του 2009, αποδυναμώνοντας την οικονομία σε παγκόσμια κλίμακα. Στο πλαίσιο της απο-παγκοσμιοποίησης εντάσσεται και η κρίση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, η υπαρξιακή κρίση της ΕΕ με χαρακτηριστικό παράδειγμα την έξοδο της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), αλλά και τις πολλαπλές άλλες διαδοχικές κρίσεις που υφίσταται μέχρι και σήμερα, οικονομική, προσφυγική, μεταναστευτική και περιφερειακής αστάθειας. Η απο-παγκοσμιοποίηση φαίνεται να οδηγεί και σε απο-ολοκλήρωση(disintegration). Μια διαδικασία που πρέπει να αντιστραφεί σύντομα για να μην επιστρέψει η Ευρώπη στο σκοτεινό παρελθόν της(Ιωακείμδης, 2016). Κατά επέκταση, η αντίστροφη τάση μας υπενθυμίζει τα λόγια του καθηγητή Harold James(The End of Globalization – Lessons from the Great Depression) σχετικά με το τέλος της παγκοσμιοποίησης, κατά τη δεκαετία του 1930, όπου συνοδεύτηκε από την άνοδο των ακραίων πολιτικών ρευμάτων, φασισμού, ναζισμού κ.ά., με τελική κατάληξη τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ίσως αυτή η τάση του απομονωτισμού και της αντίστροφης πορείας να δημιουργήσει και ένα Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο, εάν δεν βρούμε το φάρμακο της συλλογικότητας και της αλληλεγγύης. Οι αλλαγές στο διεθνές σύστημα είναι εμφανείς με τη μετατόπιση των Ηνωμένων Πολιτειών και της αμφισβητήσεως του «Status-Quo» της. Με την ταχεία ανάδυση μιας αυταρχικής Κίνας σε παγκόσμιο οικονομικό δυνάστη, την ενδυνάμωση της Ρωσίας, αλλά και άλλων δυνάμεων, όπως η Τουρκία, Βραζιλία και το Ιράν που διεκδικούν περισσότερο χώρο και ισχύ.

Επιπλέον, η πρόκληση έγκειται στο βαθμό της ολοκλήρωσης της ΕΕ και κατά πόσο τα κράτη ενωμένα, θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν τις φάσεις ακινησίας, που χαρακτηρίζονται από την ανυπαρξία συναίνεσης, μεταξύ των κρατών-μελών, για μια πιο φιλόδοξη ολοκλήρωση, καθώς και για την έλλειψη ελκτικής δύναμης αυτής της προοπτικής(Taylor, 2010: 51). Ειδικά σε σχέση με τη διεύρυνση, όπου μετά τη φιλοευρωπαϊκή περίοδο που διαδέχτηκε την προσχώρηση των νέων κρατών μελών, ακολούθησε μια περίοδος, όπου φούντωσαν οι αμφιβολίες στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη(Mikulova, 2006). Ως εκ τούτου, σε πολιτικό επίπεδο η

διαδικασία της απο-παγκοσμιοποίησης έχει, ως κύρια συμπτώματα, τις κυρίαρχες ευρωσκεπτικιστικές πολιτικές ηγεσίες/elites(the anti-establishment revolt) ανά τον κόσμο που θέλουν λιγότερη Ευρώπη. Από τη σκληροπυρηνική πολιτική του Ντόναλντ Τράμπ στις ΗΠΑ, της Μαρίν Λεπέν στη Γαλλία, του Ματέο Σαλβίνι στην Ιταλία, της αδυναμίας συγκρότησης κυβέρνησης στην Ισπανία κ.α. Άλλωστε το ισχυρότερο ρεύμα του ευρωσκεπτικισμού άρχισε με την οικονομική κρίση του 2008 και τη λεγόμενη κρίση της ευρωζώνης. Ενώ το αποτέλεσμα περί εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου, ήρθε να ενδυναμώσει έναν ισχυρό πόλο ευρωσκεπτικιστών ιδεολογιών που έχει δημιουργηθεί ενάντια στην Ένωση.

Συνοψίζοντας αποδεικνύεται ότι, παλιές και σύγχρονες προκλήσεις συνθέτουν την παγκόσμια σκηνή και αποδεικνύουν το διαχρονικό χαρακτήρα των κρίσεων. Από τη μία, ο ευρωσκεπτικισμός διαταράσσει και υποβιβάζει το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, ενώ αναντίρρητα αποτελεί μια σοβαρή εξωτερική απειλή. Μια απειλή που προσπαθεί με κάθε τρόπο να πολεμήσει η Ένωση και οι φιλοευρωπαϊστές(Banks.com.gr., 2019) Μολονότι, από την άλλη η Ευρώπη έχει ήδη αποδείξει ότι, μπορεί να σταθεί επάξια μπροστά στους κινδύνους. Τέλος, η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να αποτελέσει το «κλειδί» για τη βαθύτερη ολοκλήρωση της.

5.5.1 Οι πηλγές της ΕΕ σε οικονομικό(Γερμανία) –πολιτικό(Brexit) και σε κοινωνικό επίπεδο(Δημοκρατία)

Οι «Πηλγές της ΕΕ» συνίστανται στην ίδια τη δομή, διότι θεσμικά παρουσιάζει αδυναμίες. Πρόκειται για ζητήματα διαχρονικής φύσεως που συνθέτουν τη σημερινή μορφή της «υπαρξιακής κρίσης» του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Σε οικονομικό επίπεδο, καθώς η ΕΕ πρέπει να ανταπεξέλθει στην αρνητική όψη της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης. Αφενός με τη Συνθήκη του Μάαστριχ, επιτεύχθηκε το άνοιγμα της οικονομικής συνεργασίας, ελεύθερο εμπόδιο κ.α. Όμως, παραλήφθηκε η πολιτική ρύθμιση της οικονομίας, διότι τότε η Ευρώπη, ήταν η κοιτίδα του κοινωνικού κράτους. Το εγχείρημα αυτό συμπληρώθηκε με τη νομισματική ένωση που είναι αποτέλεσμα ενός ιστορικού συμβιβασμού ανάμεσα στη Γερμανία και τη Γαλλία, ώστε να επέλθει η σταθερή πρόσδεση της Γερμανίας στην κοινή ευρωπαϊκή πορεία(Κουκιάδης, 2017). Όμως, η γερμανική ηγεμονία συμφώνησε με αντάλλαγμα τη ρύθμιση του νέου νομίσματος σύμφωνα με τις αρχές του μάρκου. Ως εκ τούτου, η αλλαγή ιστορικά ζημιώνει τα υπόλοιπα μέλη, διότι η Γερμανία, έχει ευνοϊκούς όρους που σχετίζονται με την πολιτική χαμηλού πληθωρισμού, μικρών ελλειμμάτων και την πολιτική λιτότητας. Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι, αν και είναι οικονομικά η μεγαλύτερη και ισχυρότερη ευρωπαϊκή χώρα, μια παγκόσμια οικονομική δύναμη και συγκεκριμένα ο τρίτος σε μέγεθος εξαγωγέας στον κόσμο, αδυνατεί να αποτελέσει πρότυπο ηγεσίας στο μετα-κρυσιακό καθεστώς. Ωστόσο, κατάφερε να φέρει εις πέρας, τη δαπανηρή επανένωση των νέων *Länder* της πρώην κομμουνιστικής Ανατολικής Γερμανίας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, ενώ οι θεσμοί της, μεταπολεμικά σχεδιάστηκαν από ένα μείγμα ελέγχων σε ένα αποκεντρωμένο σύστημα θεσμικών αντίβαρων που ενισχύθηκε από το ισχυρό συναινετικό στοιχείο της γερμανικής πολιτικής κουλτούρας(Τσούκαλης στον

Ιωακειμίδα, 2017). Σημειωτέον η αξιοσημείωτη πολιτική σταθερότητα επισκιάστηκε από τις εκδηλώσεις του αντιευρωπαϊκού λαϊκισμού και της ξενοφοβίας, σε συνδυασμό με τον κομβικό ρόλο που διαδραμάτισαν οι πολιτικές προσωπικότητες, όπως της Μέρκελ που κατά τη διάρκεια της κρίσης κατάφερε να μετατρέψει τη χώρα της, ως «αναντικατάστατη»(Sikorski, 2011).

K. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας

5.5.2 Δημοκρατία χωρίς σύνορα;

Στο διάλογο περί δημοκρατικής νομιμοποίησης(δες εικ.10.) αξίζει να αναφερθούμε σε διαφορετικές απόψεις, όπως στην υιοθέτηση μιας ανταποκρινόμενης δημοκρατίας(Responsive Democracy) που κατά τον Kuper A.(2004) είναι η συγκρότηση ενός πολύμορφου παγκόσμιου συστήματος που απορρίπτει τις προοπτικές υπέρ ενός παγκόσμιου κράτους ή ενός συστήματος υπερκρατών στη συλλογιστική βάση, όπου ο φιλελευθερισμός και η δημοκρατία, είναι απόλυτα συνδεδεμένες με την κρατική μορφή. Παράλληλα απορρίπτεται ως ελλιπής η κοσμοπολίτικη θεωρία καθώς, δεν περιέχει τις βάσεις, όπου οι θεσμοί συμβαδίζουν και προάγουν τη δημοκρατία, αλλά αντιθέτως υπερασπίζεται τη φιλοσοφική εμβέλεια του Αριστοτέλη και του Ρουσσώ — «ότι η δημοκρατία είναι αδύνατο να υπάρξει παρά μόνο σε μικρές ομάδες»(Kuper, 2004: 48). Γι' αυτόν το λόγο, η ανταποκρινόμενη Δημοκρατία, εδράζεται μέσω του εκδημοκρατισμού μεγάλων και παγκόσμιων θεσμών αντιπαραβάλλοντας τη θεωρία του Rawls, ως υπόδειγμα του φιλελεύθερου κρατισμού και του Habermas, ως υπόδειγμα της διαβουλευτικής δημοκρατίας(Kuper, 2004: 50, 95). Με άλλα λόγια, η κοσμοπολίτικη δικαιοσύνη αποτελεί τη βάση, όπου χαρακτηρίζεται και εναλλακτικά ως «ηθικός κοσμοπολιτισμός», μετατοπίζοντας μέρος της πολιτικής εξουσίας μακριά από το συγκεντρωτικό κράτος και οδηγώντας προς μια ισορροπία τοπικών, περιφερειακών και παγκόσμιων θεσμών(Kuper, 2004: 4).

Ο Κράουτς, πρωτεργάτης της κριτικής θεωρίας, της μεταδημοκρατίας, συμπληρώνει το διάλογο αναφερόμενος σε μια κυρίαρχη τάση μεταλλαγής των Δυτικών δημοκρατιών, καθώς υποστηρίζει ότι, η διάβρωση της δημοκρατίας ξεκίνησε από τις αρχές της δεκαετίας '70 και η παγκόσμια οικονομική κρίση διαμόρφωσε μια δοκιμασία στους μεταπολεμικούς κενσκιανούς συμβιβασμούς της κοινωνικής δημοκρατίας του κράτους πρόνοιας και της μαζικής παραγωγής και κατανάλωσης(Κράουτς, 2006). Παράλληλα υποστηρίζει ότι, η κρίση προήλθε από την αποδυνάμωση του μαζικού πολιτικού υποκειμένου και την ταυτόχρονη γιγάντωση των διεθνοποιημένων επιχειρήσεων(Κράουτς, 2006: 7-8). Πιο συγκεκριμένα, έχει χρησιμοποιήσει τους γνωστούς όρους της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, της αποαποικιοποίησης του κράτους και της «κοινωνίας από την αγορά», της «παγκοσμιοποίησης της αναστόχαστης ύστερης νεωτερικότητας» υπογραμμίζοντας ότι, ο καπιταλισμός λειτουργεί ως όπλο του 19-20^{ου} αιώνα, προάγοντας το επιχείρημα ότι, οι πολυεθνικές δεν λειτουργούν επικερδώς, αν δεν απαλλαγούν από τις κρατικές ρυθμίσεις και τις απαιτήσεις της κοινωνικής πολιτικής,

υπερενισχύοντας το “ενδογενές δημοκρατικό διάλογο”(Κράουτς, 2006: 201). Ως εκ τούτου, τα φαινόμενα διαπλοκής, ιδιωτικοποιήσεων, απελευθέρωσης αγορών, παγκοσμιοποίησης, νέων τεχνολογιών, μεγέθυνση του τομέα των υπηρεσιών, ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και οι ανισότητες με την αναπόφευκτη εντροπία της δημοκρατίας, παρομοιάζονται με την προδημοκρατική εποχή, όπου η πολιτική ήταν κλειστή υπόθεση ολίγων(Κράουτς, 2006: 5, 179).

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Tilly(2011), εισήγαγε τον όρο της «κατηγορικής ανισότητας» δηλαδή, όταν οι κοινωνικές διαφοροποιήσεις και ταυτότητες(φύλο, φυλή, εθνική καταγωγή, θρησκεία, κοινωνική τάξη και ούτω καθεξής), περικλείουν μια κοινωνία και γύρω τις, οργανώνονται και δομούν τη ζωή τους τα μέλη, άλλα εάν υπάρχουν πολίτες δύο ή περισσότερων ταχυτήτων, όπως στα παραδείγματα της Νότιας Αφρικής Απαρτχάιντ, ο εκδημοκρατισμός καθίσταται αδύνατος και ειδικότερα η εμπιστοσύνη πλήττεται. Χαρακτηριστικά υπογραμμίζει ότι, η παγκόσμια τράπεζα ανακάλυψε τη δημοκρατία που προάγει την οικονομική ανάπτυξη και αυτό συγκεκριμένα διαφαίνεται από την έκθεση του 2006, που αναφέρεται στον εκδημοκρατισμό υπό τον τότε πρόοδο της Παγκόσμιας Τράπεζας *Πωλ Γούλφοβιτς*. Ωστόσο, το πιο σημαντικό κατά τον Tilly συνιστά ότι, οι μετασχηματιστικές διαδικασίες προέρχονται από το συγκερασμό της ενσωμάτωσης δικτύων εμπιστοσύνης, της μόνωσης από την κατηγορηματική ανισότητα και της εξάλειψης των αυτόνομων κέντρων εξουσίας που συνδυαστικά και μονό οδηγούν στον εκδημοκρατισμό, ενώ αντίθετα η μετατόπιση οδηγεί στην αποδημοκρατικοποίηση (Tilly, 2011: 144, 285). Επιπλέον, με υποθετικό τόνο τονίζει ότι, οι αγωνιστές της προώθησης της δημοκρατίας θα ενισχυθούν, αν αναζητήσουμε τρόπους προώθησης της ενσωμάτωσης των δικτύων εμπιστοσύνης, της μόνωσης της πολιτικής ζωής από την κατηγορηματική ανισότητα και της εξάλειψης των αυτόνομων κέντρων εξουσίας (Tilly, 2011: 315). Επιπρόσθετα, ο Παιονίδης(2018), είναι υπέρμαχος της δημοκρατίας ως «λαϊκή κυριαρχία», σαν εναλλακτική σύλληψη της δημοκρατικής διακυβέρνησης και τη σκιαγραφεί ως «αντίδοτο» στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία που είναι η κυριαρχία των αιρετών κομματικών, καθώς σύμφωνα με τον ίδιο η κυριαρχία του λαού γίνεται ερήμην του.

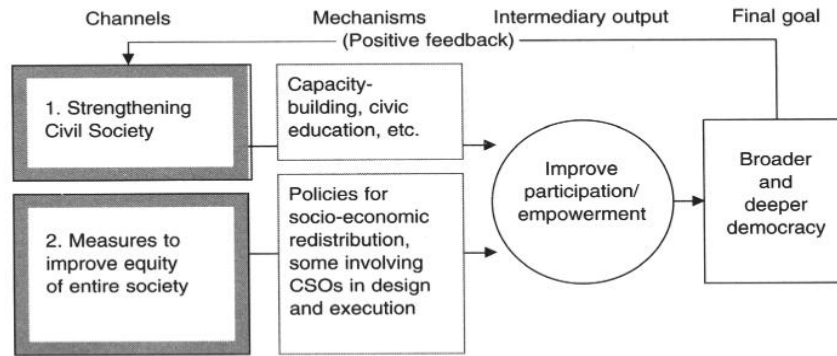
Σε αυτό το σημείο, η «διανομή» της δημοκρατίας πρέπει να στηρίζεται στην «κοινωνία των πολιτών», η οποία μπορεί να ενισχυθεί αφενός, μέσω του ιστού της κοινωνίας με τη δημιουργία των αντίστοιχων μηχανισμών και αφετέρου, οι κυβερνήσεις μπορούν να συμβάλλουν στην προώθηση της δημοκρατίας μέσω μιας δημιουργίας πολιτικών που συμβάλλουν σε μια πιο δίκαιη κατανομή του εισοδήματος και καταλήγουν στην εμβάθυνση των διαδικασιών της ενσωμάτωσης νέων ομάδων στο διάλογο. Συνεπώς, η «κοινωνία των πολιτών» ορίζεται «ως το σύνολο των ιδιωτικών ενώσεων που δραστηριοποιούνται στο δημόσιο τομέα, χωρίς να αποτελούν μέρος του πολιτικού συστήματος και που δεν έχει ως πρωταρχικό στόχο την επίτευξη οικονομικών στόχων»(Grugel, 2002: 44-47). Εναλλακτικά όπως ο Vilas(1993: 38) αναφερόμενος στην Αμερικανική κοινωνία τονίζει ότι, έφτασε η «ώρα της κοινωνίας των πολιτών», ενώ ο εκδημοκρατισμός είναι ένα σύνθετο ανοιχτό κοινωνικό σύνολο,

όπου νοείται, ως η «άσκηση της κοινωνικής ιθαγένειας μέσω μιας συγκεκριμένης εθνικής επικράτειας»(Grugel, 2002: 11, 157). Ως εκ τούτου, η παγκοσμιοποίηση δεν επεξηγεί την αλλαγή, αλλά συνιστά τη μεταβλητή περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς των φορέων στον εκδημοκρατισμό και στην ανάγκη να ενσωματωθούν πληρέστερα οι διεθνικές διαδικασίες στις εξηγήσεις του εκδημοκρατισμού, ενώ ταυτόχρονα αξιολογείται απαραίτητη η ύπαρξη του κράτους, ως εγγυητή των πολιτικών δικαιωμάτων και υπερασπιστή της μικτής οικονομίας (Linz & Stepan, 1996: 14 και Grugel, 2002: 158-159).

Τέλος, υπό αυτό το πρίσμα, υιοθετείται η ιδέα ενός «παγκόσμιου κοινοβουλίου» στο πλαίσιο μιας «κοσμοπολίτικης δημοκρατίας», που διερευνά τη μέση οδό ανάμεσα στο συνομοσπονδιακό και στον ομοσπονδιακό μοντέλο για μια διεθνή τάξη, όπου η παγκόσμια συνεργασία είναι συλλογικό έργο πολιτικής ενσωμάτωσης(Leinen & Bummel, 2018). Μια ιδέα με πρωτεργάτες κατά τον 18-19^ο αιώνα τον επαναστάτη *Anacharsis Cloots* και του κοινωνικού μεταρρυθμιστή *Constantin Pecqueur*, που ήταν οι υπεύθυνοι που διατύπωσαν τις αρχές της «καθολικής ισότητας και της κυριαρχίας των λαών», μέσα από το πρίσμα των αυστηρών ορίων μιας κοσμοπολίτικης προσέγγισης(Leinen & Bummel, 2018). Συγκεκριμένα αυτή η ιδέα ενός παγκόσμιου κοινοβουλίου συνιστά προϊόν της παγκόσμιας ενοποίησης και της δημοκρατικής αυτο-συνειδητοποίησης της ανθρωπότητας, ως κεντρικό μέρος της ταχέως εξελισσόμενης παγκόσμιας διαδικασίας σχηματισμού κράτους και αποδοχής της παγκόσμιας διακυβέρνησης. Ενώ ο τρίτος δημοκρατικός δρόμος, παρουσιάζεται σαν ένας «νέος παγκόσμιος διαφωτισμός», στον οποίο πρωταγωνιστούν αφενός, οι μεσαίες τάξεις στις αναπτυσσόμενες χώρες και αφετέρου, οι στριμωγμένες μεσαίες τάξεις στις βιομηχανοποιημένες χώρες, συγκροτώντας μαζί το παγκόσμιο πρεκαριάτο, που οδηγεί σε ένα «δημοκρατικό κοσμοπολίτη» και εγκαθιδρύει ένα «παγκόσμιο κράτος» ή εναλλακτικά όπως σημειώνει ο Paul Raskin(2011), αναπαριστά την έκφραση μιας «υπερεθνικής ταυτότητας στην οποία δομούνται νέοι θεσμοί για μια πλανητική εποχή» και η συγκρότηση του κινήματος των «παγκόσμιων πολιτών», καθώς και η ίδρυση ενός παγκόσμιου κοινοβουλίου είναι ένα παράδειγμα αυτού του νέου κινήματος, αλλά και η επίτευξη ενός παγκόσμιου συντάγματος έως το 2048, που ζωντανεύει μια «Κοινοπολιτεία της Γης»(Raskin, Kriegman & Xercavins, 2010).

Εικόνα 8. Ευρωπαϊκοί δρώντες στην παγκόσμια αλλαγή

EUROPEAN ACTORS IN GLOBAL CHANGE

Πηγή: (Grugel, 2002: 46).

Πίνακας 10. Τα Τρία κύματα Παγκόσμιου Εκδημοκρατισμού-Αντίστροφα(Samuel Huntington, 1991)

1 ^ο	2 ^ο	3 ^ο
Ξεκίνησε στις αρχές του 19 ^{ου} μέχρι τη δεκαετία του 1920, με πολλές δημοκρατίες έκτοτε να οπισθοδρομούν εκείνη την εποχή λόγω του αυτοκρατισμού.	Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου- αλλά σύντομα αρκετές χώρες υπέκυψαν στην απολυταρχία κατά τη δεκαετία του 1950.	Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και έκτοτε συνέχισε να ισχύει μέχρι τη δεκαετία του 1990, με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Πηγή: (Gates, Hegre, Jones & Strand, 2007: 1).

5.5.3 Οι σύγχρονες προκλήσεις της ΕΕ: Προσφυγική Κρίση- Σύνορα και Ευρωπαϊκός Στρατός-Η πρόκληση του 21^{ου} αιώνα της ΕΕ- Η μετάβαση από την οικονομική κρίση στην κρίση ταυτότητας

Σήμερα μας ταλανίζει το ερώτημα, τι βασανίζει την Ευρώπη και γιατί το διακύβευμα της "ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης" έχει παγιδευτεί στα σκαριά μιας στασιμότητας ή και μιας εναλλακτικής μορφής του; Το 2021, δεν σφυρηλατείται τόσο από την οικονομική δυσπραγία που "έπνιξε" μέσω της οικονομικής κρίσης τον κόσμο, αλλά όσο από μια εσωτερική και άκρως παγιδευτική διαδικασία αντίστροφης πορείας στις επιταγές του παρελθόντος σε έναν κόσμο που έχει ανοιχτεί στις επιταγές της παγκοσμιοποίησης του μέλλοντος. Πλέον διανύουμε μια περίοδο, όπου η ιστορία δεν καταγράφεται σε νέες σελίδες, αλλά παγιδεύεται στη λανθασμένη και εθνικιστική ανάγνωση παλιών σελίδων που γράφτηκαν με το αίμα του Α' και Β' Παγκοσμίου Πολέμου και το παγκόσμιο αγαθό της ειρήνης, πλέον δεν καθίσταται δεδομένο.

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

6.1 Πέντε δρόμοι της Λευκής Βίβλου

Οι οικονομικές και χρηματοπιστωτικές αναταράξεις και η πρόσφατη κρίση των ευρωπαϊκών μεταναστευτικών πολιτικών έχουν κλονίσει τα ίδια τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θέτοντας το ζήτημα της υπαρξιακής κρίσης, όλο και πιο έντονα. Παράλληλα με την πρωτοφανή βρετανική ψήφο και την αντίστοιχη αποχώρηση, καθώς και με την ενεργοποίηση του άρθρου 50, για την οριστική έξοδο της, από την Ευρωπαϊκή Ένωση, συνάμα πυροδοτήθηκε η ανάγκη διεξαγωγής μιας ανοιχτής συζήτησης για το μέλλον της Ευρώπης. Σε αυτό το κάλεσμα ο πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jean Claude Juncker, πρότεινε πέντε εναλλακτικά σενάρια, ως δρόμους επιλογής της μεταρρύθμισης της ΕΕ διευρύνοντας το διάλογο ανάμεσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα Εθνικά Κοινοβούλια, τις κυβερνήσεις, τις περιφερειακές και τοπικές αρχές και φυσικά στην κοινωνία των πολιτών.

Η Λευκή Βίβλος, είναι συστατικό μέρος της διαδικασίας που οδήγησε στον εορτασμό των εξήντα γενεθλίων της Συνθήκης της Ρώμης στις 25 Μαρτίου, που συμβολικά μας υπενθυμίζει την ίδρυση της ΕΟΚ(Cuyvers, 2017). Μέσα από μια πολυπαραγοντική συζήτηση με αφετηρία το όραμα της συνύπαρξης των 27 κρατών μελών στη βάση αμφισβήτησης του διλήμματος για περισσότερη ή λιγότερη Ευρώπη, ο Γιούνκερ επισήμανε ότι, *«είναι ώρα για ηγεσία, ενότητα και κοινή αποφασιστικότητα»*(European Commission, 2015). Διατυπώθηκε το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην ερώτηση *«ποιο μέλλον θέλουμε για εμάς τους ίδιους, για τα παιδιά μας και για την Ένωσή μας;»*(Kaeding, Pollak, Schmidt, 2019: ix & White paper, 2017: 6). Σε αυτό το πλαίσιο η Λευκή Βίβλος, εξετάζει τα πιθανά σενάρια αλλαγής της ΕΕ με άξονες προβληματισμού τον αντίκτυπο των νέων τεχνολογιών στην κοινωνία και τις θέσεις εργασίας, την παγκοσμιοποίηση, τις ανησυχίες για την ασφάλεια και την άνοδο του λαϊκισμού, καθώς όπως υπογραμμίζει και ο Harwood, M. (2020: 78) *«ο πολίτης της ΕΕ, είχε χάσει την πίστη του στην Ευρωπαϊκή Ένωση»*(Directorate-General for Communication-European Commission, 2017).

Ειδικότερα τα πέντε σενάρια της Λευκής βίβλου, παρουσιάστηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 1 Μαρτίου 2017, προσιδιάζοντας το μέλλον της ΕΕ με χρονικό ορίζοντα το 2025. Εισαγωγικά διατυπώνεται η θέση μιας ενωμένης ΕΕ μέσα από την περιληπτική αναφορά των επιτευγμάτων της. Η επιλογή επισήμανσης στο *«Μανιφέστο»*, μας εισάγει σε με αφηγηματική ρητορική, σκιαγραφώντας την εικόνα ενός ενωμένου τόπου με δεσμούς συμμαχίας μεταξύ αντιμαχόμενων με σκοπό να

ξεπεραστούν οι «παλιοί παραλογισμοί» της Ευρώπης(White paper, 2017: 7). Υπονοώντας ότι, η ειρήνη που εξασφαλίστηκε μετά το τέλος του Β'ΠΠ, πρέπει να διατηρηθεί καθώς η ΕΕ καλείται να αντιμετωπίσει δυσμενείς προκλήσεις, λόγω των περιφερειακών συρράξεων, της μετανάστευσης, τρομοκρατίας, αμφισβήτησης της αλληλεγγύης και του γραφειοκρατικού οικοδομήματος, συνδυαστικά με την έλλειψη πόρων που αδρανεί να εμβαθύνει στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση(Κορκόβελος, 2017). Η ΕΕ είναι ένα πείραμα, που αποσκοπεί να γίνει μια επιτυχημένη εμπορική, οικονομική και πολιτική ένωση, αλλά τώρα φαίνεται ότι, συσσωρεύονται οι κατηγορίες καθώς αποτελεί ένα περίπλοκο γραφειοκρατικό μοντέλο, ενώ το «κλειδί» για τη μελλοντική επιτυχία βρίσκεται στον τετραγωνισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εμπλουτίζοντας τον πλουραλισμό του ευρωπαϊκού μωσαϊκού παρά το έπος του Brexit, τις προκλήσεις της μετανάστευσης, την οικονομική στασιμότητα και την απώλεια επιρροής της ΕΕ στον παγκόσμιο χάρτη(Κορκοβέλος, 2017 και EuropePlan, 2019: 2). Πιο συγκεκριμένα, τα σενάρια είναι:

- **Σενάριο 1: Συνεχίζουμε κανονικά**

Η ΕΕ μέχρι το 2025, με μια «κοινή αίσθηση σκοπού» αναμένεται να ολοκληρώσει το πρόγραμμα των θετικών μεταρρυθμίσεων σε ένα παγκόσμιο θεματολόγιο σε ποικίλους τομείς, όπως είναι το κλίμα, η οικονομική σταθερότητα και η βιώσιμη ανάπτυξη. Αναμένεται η ενίσχυση της ενιαίας αγοράς και του ευρώ, αλλά και της χρηματοοικονομικής εποπτείας, ενώ η συγκέντρωση της προσοχής στον ψηφιακό και ενεργειακό τομέα, θα οδηγήσει σε περισσότερες επενδύσεις και εμπορικές συμφωνίες, όπως μεταξύ άλλων με την Ιαπωνία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Λατινική Αμερική. Η εξωτερική της πολιτική, θα ενισχυθεί μέσα από την ενιαία έκφραση της θέσης της στις εξωτερικές υποθέσεις, ενώ η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ εθνών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αλλά και της ενισχυμένης συνεργασίας στον ευρύτερο τομέα της άμυνας μέσω των επενδύσεων στην έρευνα, τη βιομηχανία και τις κοινές δημόσιες συμβάσεις. Παράλληλα, ενισχύεται η ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων χάρη στην επιχειρησιακή υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής και οδεύει προς την κατεύθυνση διαμόρφωσης ενός κοινού συστήματος ασύλου. Με άλλα λόγια, διατηρεί το «status quo» με την επιδίωξη εμβάθυνσης της ενοποίησης της ολοκλήρωσης στις πολιτικές κατευθύνσεις των δέκα(10) προτεραιοτήτων της Επιτροπής «Γιούνκερ». Συνεπώς, επιδιώκει μια μεταρρυθμιστική ατζέντα, που παρουσιάστηκε στο έγγραφο της Επιτροπής το 2014 «*Νέο ξεκίνημα για την Ευρώπη*», καθώς και στη Διακήρυξη της Μπρατισλάβας του 2016, σχετικά με την ΕΕ χωρίς το ΗΒ(Ahrens & Van der Vleuten, 2020).

- **Σενάριο 2: Τίποτα περισσότερο από την ενιαία αγορά**

Υλοποιείται επαναπροσδιορισμός της ατζέντας της ΕΕ καθώς προβλήματα, όπως η μετανάστευση, ασφάλεια, άμυνα, αποτελούν αντικείμενο διμερούς συνεργασίας. Τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής παύουν να βρίσκονται στο επίκεντρο της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, διότι ο βασικός στόχος, αλλά και ο καίριος παράγοντας της ύπαρξης της ΕΕ είναι η βέλτιστη λειτουργία της ενιαίας αγοράς. Υπό αυτό το πρίσμα,

η παγκοσμιοποίηση και δη η οικονομική, ενισχύεται μέσα από την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και αγαθών, αλλά ταυτόχρονα η ανάδυση της παγκόσμιας τάξης καθώς και η ενίσχυση αυτού του μοναδικού υβριδικού μοντέλου μειώνεται, αφότου η ανθρωπιστική και η αναπτυξιακή βοήθεια μεταβιβάζονται σε τοπικό-εθνικό επίπεδο. Απόρροια όλης αυτής της εσωτερικευσης, θα είναι η μείωση των συνεργασιών με παγκόσμιους εταίρους, αλλά και η δυσκολία διαχείρισης των αντίστροφων τάσεων της παγκοσμιοποίησης σε ποικίλα ζητήματα, όπως επί παραδείγματι, η προώθηση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, η φοροδιαφυγή, η αντιμετώπιση νέων οικονομικών κρίσεων και ο κίνδυνος της σταθερής αξίας του ευρώ. Επιπλέον, η τιθάσευση της αύξησης του «ανταγωνισμού προς τα κάτω», αλλά και η δυσκολία μετακίνησης ανθρώπων για δουλειά η για τουρισμό(White paper, 2017). Συνεπώς, πρόκειται για μια μινιμαλιστική συγκέντρωση σε μια ζώνη ελεύθερων συναλλαγών που προωθεί τις τέσσερις(4) ελευθερίες, κυρίως στην ελεύθερη αγορά προϊόντων και την κίνηση κεφαλαίων, ενώ θέτει σε πλήρη αμφισβήτηση την εμβάθυνση της ONE, θέτοντας σε εύαλωτη ζώνη το ευρώ σε μια επικείμενη οικονομική κρίση.

- **Σενάριο 3: Αυτοί που θέλουν περισσότερα κάνουν περισσότερα**

Η δυνατότητα επιλογής και συγκρότησης «συμμαχιών πρόθυμων κρατών», που συνεργάζονται σε συγκεκριμένους τομείς πολιτικής, όπως ασφάλεια, μετανάστευση, σε φορολογικά και στην καθιέρωση κοινωνικών προτύπων. Η συνεργασία, θα θεμελιώνεται στη βάση της χώρας, αρά και της αντίστοιχης εκπροσώπησης της σχετικά με τα δικαιώματα και το δίκαιο, θέτοντας σοβαρά ερωτήματα περί λογοδοσίας και σύνθετης διαδικασίας λήψης αποφάσεων(White paper, 2017). Κατά συνέπεια, πρόκειται για το σενάριο μιας Ευρώπης των πολλαπλών ταχυτήτων, ερμηνεύοντας την ιδέα μιας μεταβλητής γεωμετρίας, όταν ένας «συνασπισμός των πρόθυμων» κατά επιλογή, συγκροτείται για να συνεργαστεί σε ένα συγκεκριμένο τομέα πολιτικής συγκρίσιμο με το χώρο του Σένγκεν η την ευρωζώνη.

- **Σενάριο 4: Κάνουμε λιγότερα με πιο αποδοτικό τρόπο**

Ο σχεδιασμός νέων προτεραιοτήτων με σκοπό τη βέλτιστη ευθυγράμμιση υποσχέσεων, προσδοκιών και παράδοσης σε συγκεκριμένους τομείς προτεραιότητας, όπως το εμπόριο, η διαχείριση των συνόρων ή η μετανάστευση, όπου η ΕΕ θα μπορούσε να προχωρήσει γρήγορα καθότι, θα μπορούσε να κάνει λιγότερα η ακόμη και να απέχει από τη δράση στους υπόλοιπους τομείς. Αποσκοπώντας μέσω αυτής της επιλογής «να αντιμετωπίσουμε καλύτερα ορισμένες προτεραιότητες, όχι «λιγότερο», αλλά κάνοντας περισσότερα σε «μειωμένο αριθμό περιοχών»(Eder, Heath, Barigazzi et al., 2017). Μέχρι το 2025, σηματοδοτεί επί παραδείγματι η ΕΕ 27, να εντείνει σε περαιτέρω συνεργασία για το χώρο στη Ε&Α, τεχνολογία και στην ολοκλήρωση των περιφερειακών ενεργειακών κόμβων, καταπολέμηση της τρομοκρατίας μέσα από τη συνεργασία αστυνομικών και δικαστικών αρχών(κοινή Ευρωπαϊκή Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία) η και διαχείριση των εξωτερικών συνόρων μέσω της Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής με τις αιτήσεις να

διεκπεραιώνονται κατ' αποκλειστικότητα από το αντίστοιχο πρακτορείο, καθώς και τη δημιουργία κοινών αμυντικών δυνατοτήτων(White paper, 2017: 22-23).

- **Σενάριο 5: Κάνετε πολλά περισσότερα μαζί**

Πρόκειται για ένα σενάριο ομοσπονδοποίησης, καθώς η συνεργασία επιτυγχάνεται μεταξύ όλων των μελών και τα κράτη προχωράνε μαζί σε όλους τους τομείς της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, οπού μέχρι το 2025, η Ευρώπη μιλά και ενεργεί ως «ένα» στο εμπόριο και αντιπροσωπεύεται από μία έδρα στα περισσότερα διεθνή φόρουμ. Η ευρωζώνη ενισχύεται και το ευρώ, αποτελεί το κοινό νόμισμα που χρησιμοποιείται για να υλοποιηθούν γρηγορότερα οι αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Επιπρόσθετα, ενισχύεται ο θεσμικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην αποκλειστική διαχείριση διεθνών εμπορικών συμφωνιών και δίνεται προτεραιότητα στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας για τη συμπλήρωση του NATO, με τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής άμυνας, ώστε η ΕΕ27, να συνεχίσει να πρωταγωνιστεί στην παγκόσμια σκηνή μεταξύ πολλών άλλων δυνάμεων, να ηγηθεί στην παγκόσμια απειλή της κλιματικής αλλαγής και να καθιερωθεί, ως ο μεγαλύτερος ανθρωπιστικός και αναπτυξιακός πάροχος βοήθειας στον κόσμο. Χάρη σε αυτό, ζητήματα μετανάστευσης, αύξησης των επενδύσεων και η ανάδυση νέων οικονομικών ευκαιριών, θα καθοδηγηθούν από τη φιλοδοξία μιας Παγκόσμιας Ευρώπης με κέντρο βάρους την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς στον τομέα της ενέργειας, ψηφιακό κόσμο και τις υπηρεσίες. Τέλος, υπάρχει ταχύτερη λήψη αποφάσεων και οι ευρωπαίοι πολίτες έχουν περισσότερα δικαιώματα που απορρέουν άμεσα από το δίκαιο της ΕΕ, με επικείμενο κίνδυνο, αν ενισχυθεί ο φόβος της αποξένωσης τμημάτων της κοινωνίας που ιδεοληπτικά πιστεύουν ότι, η ΕΕ έχει υπονομεύσει σημαντικά την εξουσία των εθνικών αρχών, ενώ θα μπορούσε να κατηγορηθεί, ότι στερείται νομιμότητας(White Paper, 2017: 24-25).

Σχολιασμός

Τα σενάρια που παρουσιάστηκαν χαρακτηρίζονται για τον πιθανολογικό και ενδεικτικό τους χαρακτήρα, ενώ η Επιτροπή δεν επέλεξε κανένα, παρότι σχεδίασε πέντε πιθανές εξελίξεις και γι' αυτό επικρίθηκε ότι, συμβαδίζει περισσότερο με το πλαίσιο μιας «συμβουλευτικής προσέγγισης μιας Πράσινης, παρά μιας Λευκής Βίβλου» (Begg, 2017: 1). Ωστόσο, όπως υπογραμμίζει ο Bardutzky, S.(2018: 5), πρόκειται για ένα «χαρτί που συμπτωματικά, σκιαγραφεί μια ατμόσφαιρα κρίσεων και μετακρίσεων». Με επικρατέστερες τη δημιουργία ενός μοντέλου πολλών ταχυτήτων, όπου κάθε κράτος διαθέτει το δικαίωμα της επιλογής, αλλά και την ευθύνη αν θα επιλέξει να ακολουθήσει τις διαδικασίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενώ το τελευταίο σενάριο επαναφέρει τη συζήτηση περί ομοσπονδιοποίησης της Ευρώπης ως τη βέλτιστη προοπτική. Σύμφωνα με τον Palmeri(2016), συνιστά μια «συζήτηση για τη δημιουργία μιας πολύ άτυπης ομάδας «βασικών» χωρών που είναι έτοιμη να ωθήσει την ΕΕ προς τα εμπρός». Ο πυρήνας του προβληματισμού μεταξύ των σεναρίων έγκειται στο ότι, η επιλογή του ενός δεν αποκλείει του άλλου, ενώ δεν χαρακτηρίζονται από ομοιομορφία και εν τέλει, τίθεται το ζήτημα της

«διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης», είτε θεσμικής, είτε συνταγματικής. Παράλληλα, αποτελεί ένα δείγμα ενός πλουραλιστικού μωσαϊκού, όπου οι διαφορετικές απόψεις κυριαρχούν. Χαρακτηριστικά ο διάλογος για περισσότερη Ευρώπη εκφράστηκε κυρίως μέσω των κύριων κομμάτων EPP, S&D, ALDE και η G/EFA(κέντρο και στην κεντροδεξιά) και των αντιμαχόμενων που επιζητούν λιγότερη Ευρώπη(ECR) ή και εκείνων που επιθυμούν να διαμορφώσουν ένα νέο πολιτικό σύστημα για την Ευρώπη των GUE/NGL(αριστερή πτέρυγα) ή θέλουν να σταματήσουν εντελώς τη διαδικασία ολοκλήρωσης(EFDD και ENF) καθώς και ο μεγάλος αριθμός ΝΙΟ(Harwood, 2020). Για την ακρίβεια, η κεντροδεξιά ομάδα του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, εμφανίστηκε πιο συναινετική στη συγκρότηση ενός συνδυασμού των πέντε σεναρίων, ώστε να υπάρχει ευθυγράμμιση συμφερόντων στο πλαίσιο συναίνεσης. Σε πλήρη αντίθεση η κεντροαριστερή προοδευτική συμμαχία Σοσιαλιστών και Δημοκρατών απογοητεύτηκε από το μη ευδιάκριτο πρόγραμμα της Ευρώπης θεωρώντας το πέμπτο σενάριο ως το πιο βιώσιμο, καθώς συνδυάζει τα στοιχεία του κοινωνικού άξονα των δικαιωμάτων, την ολοκλήρωση της ONE, την πράσινη ανάπτυξη και τον κοινό ευρωπαϊκό στρατό. Ωστόσο, οι Ευρωπαίοι Συντηρητικοί και Μεταρρυθμιστές ευρωσκεπτικιστικά απέρριψαν το πέμπτο σενάριο, λόγω των κρίσεων, επιλέγοντας το τέταρτο σενάριο, λόγω της ευελιξίας. Η Κεντρώα Συμμαχία Φιλελεύθερων και Δημοκρατών στην Ευρώπη, υιοθέτησε το συλλογισμό, ότι η ΕΕ είναι μια χαλαρή συνομοσπονδία κρατών που διάκειται υπέρ του τέταρτου η πέμπτου σεναρίου προτείνοντας να υλοποιηθεί ένας «διαθεσμικός προβληματισμός»(naftemporiki, 2017). Η ριζοσπαστική αριστερή Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά/Βόρεια Πράσινη Αριστερά στράφηκε στο σχεδιασμό ενός έκτου σεναρίου με επίκεντρο την ανάπτυξη στη νότια Ευρώπη, ενώ οι Πράσινοι - Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία, μίλησε για τον επαναπροσδιορισμό υπό το πρίσμα των πολιτών. Τέλος, αντιευρωπαϊκές ομάδες, όπως η λαϊκιστική δεξιά ομάδα «Ευρώπη για Ελευθερία και Άμεση Δημοκρατία»(UKIP) και η ακροδεξιά ομάδα «Ευρώπη των Εθνών και της Ελευθερίας» υπό το γαλλικό Εθνικό Μέτωπο της Μαρίν Λεπέν, απέρριψαν όλα τα σενάρια αποδίδοντας ευθύνη στην ΕΕ για την έξοδο της Βρετανίας(naftemporiki, 2017).

Συνεπώς, ανάμεσα στην επιλογή συμμετοχής λειτουργούμε ανάλογα με τις δυνάμεις ή κάνουμε περισσότερα, τα ερωτήματα σχετικά με τη μοίρα της Ευρώπης παραμένουν χρόνια αργότερα διαχρονικά σχετικά με το σχηματισμό μιας Μικρής Ευρώπης, ενώ η κατάληξη περί κοινών αξιών, όπως η «ειρήνη, δημοκρατία, αλληλεγγύη, έννομη τάξη, ισότιμη αξιοπρέπεια, ελεύθερος ανεξάρτητος τύπος», οδηγούν την ένωση λειτουργώντας ως την ενοποιητική πλέξη προς μια ασφαλέστερη, ισχυρότερη και πιο Κοινωνική Ευρώπη προχωρώντας στο μονοπάτι του οράματος της φιλοδοξίας μιας Παγκόσμιας Ευρώπης. Όμως, πολλές από τις κατευθύνσεις που συζητήθηκαν μπορούν να αξιολογηθούν ως έλλειψη αληθοφάνειας η σκοπιμότητας. Επί παραδείγματι το πρώτο σενάριο, δεν προσφέρει καμία επιλογή, καθώς διακατέχεται από την περιγραφή μιας «ψευδαισθητικής βιωσιμότητας, του *status quo-ante*»(Avbejl, 2017: 9), ενώ το δεύτερο σενάριο «τίποτα εκτός από την ενιαία αγορά», ακυρώνει τη συνολική εξέλιξη της πολιτικής βούλησης της ΕΕ, αλλά και της νομικής

της προσωπικότητας ενισχύοντας τους κινδύνους διάλυσης των υφιστάμενων δομών. Το τρίτο σενάριο, οραματίζεται μια «*Ευρώπη πολλών ταχυτήτων*». Καθώς, φαίνεται να είναι από τις λίγες πρακτικά και πολιτικά εφικτά άμεσες επιλογές, ενώ το πέμπτο σενάριο «*κάνοντας πολύ περισσότερα μαζί*», υποβόσκει ένα «ομοσπονδιακό σενάριο»(Anbeij, 2017: 16). Ο Ζακ Ντελόρ, πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις 6 Ιουλίου 2012, υπογράμμισε ότι, η «ομοσπονδία εθνικών κρατών [είναι] μια θεσμική φιλοσοφία ...για έναν καλό συμβιβασμό μεταξύ της κοινοτικής μεθόδου και της διακυβερνητικής μεθόδου» (Fabbrini, 2015). Εν κατακλείδι, η βασική ιδέα των πέντε εναλλακτικών οδών κυμαίνεται γύρω από «το άγχος σχετικά με την εθνική κυριαρχία και τον προβληματισμό σχετικά με τον καταμερισμό της εξουσίας στην Ευρώπη»(Kaeding, Pollak, Schmidt, 2019). Άλλωστε θεμέλιο της σύνολης επιστημολογίας, οικοδομείται από την προσδοκία διαμόρφωσης ενός έκτου σεναρίου μέσα από το συνδυασμό χαρακτηριστικών και από τα πέντε σενάρια(White Paper, 2017: 15).

6.1.1 Διαφοροποιημένη ολοκλήρωση

Πιο συγκεκριμένα, η λευκή βίβλος με τα πέντε σενάρια περιγράφει μια Ευρώπη εναλλακτικών πιθανών μελλοντικών σχεδιασμών και έρχεται σε αντίθεση χωρίς ωστόσο, να απορρίπτει μια ενιαία ολοκλήρωση, καθώς η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση δημιουργεί ένα πλαίσιο κατά το οποίο παραχωρούνται στα κράτη διαφορετικά δικαιώματα και υποχρεώσεις η επίπεδα συμμετοχής σε συγκεκριμένες κοινές πολιτικές και στο δίκαιο της ΕΕ(Wareigh, 2002). Η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση μπορεί να είναι:

1. **Θεσμική διαφοροποίηση**/τρεις ιδανικοί τύποι: α) βάσει χρόνου (πολλαπλής ταχύτητας), β) χώρου (μεταβλητή γεωμετρία) και γ) τομέας πολιτικής και ευελιξία (*à la carte*), «ομοσπονδιακός πυρήνας Ευρώπης».
2. **Συνταγματική διαφοροποίηση**: προκύπτει από τις αναθεωρήσεις των συνθηκών μεταξύ υφιστάμενων κρατών μελών τα οποία μεταβιβάζουν πρόσθετες αρμοδιότητες στην Ένωση(«εμβάθυνση της εξουσίας της ΕΕ»). Συνδέεται κυρίως στη βάση της συγκριτικής πολιτικής με ευρωσκεπτικιστικές χώρες, που αντιτίθενται ιδεολογικά ή φοβούνται τη λαϊκή αντίσταση στον υπερεθνικό συγκεντρωτισμό, λόγω ανησυχιών που πηγάζουν από την εθνική κυριαρχία και ταυτότητα. Γι' αυτό σχετίζεται κατά κύριο λόγο, με βόρεια κράτη μέλη: Βρετανία, Δανία, Ιρλανδία και Σουηδία(Schimmelfennig & Winzen, 2013: 355).

Κατά τους Leuffen et al.(2012: 1–11) η ΕΕ είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που είναι ιδιαίτερο, καθώς δεν είναι ούτε διεθνής οργανισμός, αλλά ούτε κράτος, με αποτέλεσμα η κατανόηση του, να νοείται μέσα από ένα σύστημα διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης, όπου η «φύση του θηρίου» συλλαμβάνει τις πολιτικές, ως «τριδιάστατες διαμορφώσεις εξουσίας» περιγράφοντας την(κάθετη ολοκλήρωση) και την εδαφική επέκταση(οριζόντια ενσωμάτωση) με την πάροδο του χρόνου. Ειδικότερα, τα κριτήρια είναι:

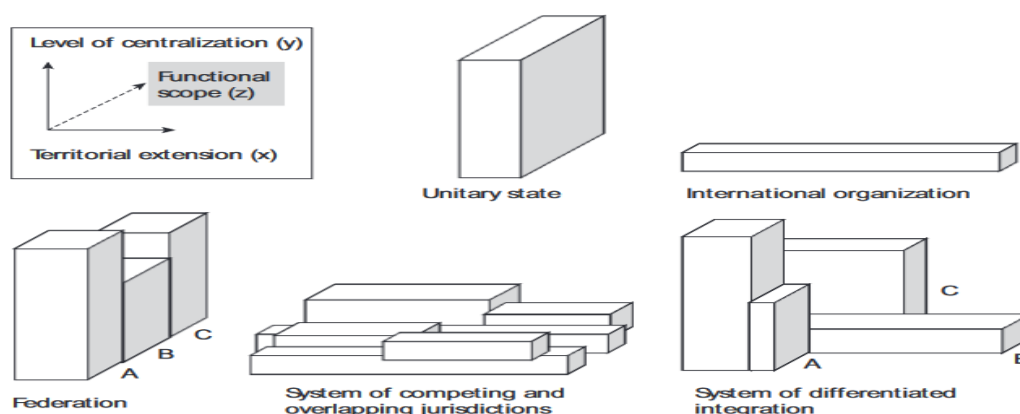
1. Το **επίπεδο συγκέντρωσης** (Level of centralization): πολιτικές, όπου όλη η εξουσία ανατίθεται σε ένα μέρος (το κέντρο). Έχουν το μέγιστο επίπεδο συγκέντρωσης, ενώ η εξουσία λήψης αποφάσεων, που είναι διασκορπισμένη σε ένα πλήθος παραγόντων υποδηλώνει χαμηλό επίπεδο συγκέντρωσης.
2. Η **λειτουργική εμβέλεια** μιας πολιτείας (functional score): Διαφέρει μεταξύ εξουσίας για ένα μόνο ζήτημα (ελάχιστο λειτουργικό πεδίο) και εξουσία σε όλο το φάσμα των πολιτικών (μέγιστο λειτουργικό πεδίο εφαρμογής). Το κράτος με την καθολική αρμοδιότητα πολιτικής και ο λειτουργικά εξειδικευμένος διεθνής οργανισμός διαφέρουν έντονα και σε αυτήν τη διάσταση.
3. Η **Εδαφική επέκταση**: Η εξουσία μιας πολιτείας μπορεί να περιοριστεί σε μια ενιαία πολιτική επικράτεια (ελάχιστη εδαφική επέκταση) ή να περιλαμβάνει ολόκληρο τον κόσμο (μέγιστη εδαφική επέκταση). Και εδώ το κράτος και ο (παγκόσμιος) διεθνής οργανισμός (με καθολική ιδιότητα μέλους) βρίσκονται δυνητικά στα αντίθετα άκρα της διάστασης (Schimmelfennig, Leuffen & Rittberger, 2015: 765-766).

Σε αυτό το σχεδιασμό μπορούμε να έχουμε και «σύνθετες διαμορφώσεις», όπως η ομοσπονδία (το πέμπτο σενάριο) που είναι το βασικό μοντέλο των φεντεραλιστικών θεωριών για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Διαφέρει από το ενιαίο κράτος στο ότι τουλάχιστον μία πολιτική διέπεται σε υποεθνικό (περιφερειακό) επίπεδο (εδώ: τομέας Β) ή συγκυβερνείται από υποεθνικές και εθνικές αρχές (τομέας Γ), ενώ άλλες πολιτικές είναι πλήρως συγκεντρωτικές (Τομέας Α) (δείτε παρακάτω το σχεδιάγραμμα εικ.9.) (Leuffen, Rittberger & Schimmelfennig, 2012). Επιπρόσθετα, μια άλλη διακύμανση σύνθετης διαμόρφωσης είναι η «μεγέθυνση», δηλαδή ένα σύστημα ανταγωνιζόμενων και αλληλεπικαλυπτόμενων δικαιοδοσιών, όπως επί παραδείγματι, ο «*νέος δημοκρατικός φεντεραλισμός για την Ευρώπη*», η όπως ονομάστηκε από τον Philippe Schmitter (1996: 136) μέσω των λατινοποιημένων όρων «*consortio και condominium*», δηλαδή οι νέες δυνατότητες για μια μη κρατική τάξη στην Ευρώπη. Κατά επέκταση, γίνεται λόγος για μια πολυεπίπεδη διακυβέρνηση ή αλλιώς μια πολυκεντρική διακυβέρνηση (Kincaid, 2001) η οποία επιτρέπει στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων να προσαρμόσουν «*την κλίμακα διακυβέρνησης που αντανακλά την ετερογένεια*» (LIESBET & GARY, 2003). Σε κάθε περίπτωση προβληματική αναπαρίσταται, η σχέση, όταν μια αναπτυσσόμενη τάση στην Ευρωπαϊκή Ένωση εξαρτάται από την αντικειμενική ικανότητα του κράτους, καθώς αυτό ενισχύει σημαντικά το χάσμα της κέντρο-περιφέρειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Bardutzky, 2018: 3).

Ως εκ τούτου, παρά τα πολλαπλά σενάρια η ΕΕ είναι ένας υβριδικός τύπος και δεν συνιστά ομοσπονδιακή διακυβέρνηση τύπου 1, καθώς η εδαφική επέκταση της ΕΕ, διαφέρει ανάλογα με την πολιτική η το καθήκον, καθώς έχει διαφορετικά σύνορα για την ευρωζώνη η την ενιαία αγορά. Συμπληρωματικά η κατηγοριοποίηση της ΕΕ, ως λειτουργικής ή εθνικής διακυβέρνησης τύπου 2, τείνει να αγνοεί το βαθμό στον οποίο η ΕΕ έχει αναπτύξει ένα θεσμικό κέντρο με τα θεσμικά όργανα, ενώ

καλύπτει όλες τις πολιτικές της. Πιο συγκεκριμένα στη Συνθήκη της Λισαβόνας, καθορίζεται στην ΕΕ η ενιαία νομική οντότητα, αλλά παράλληλα περιλαμβάνει και έναν πυρήνα μελών(τα αρχικά έξι κράτη μέλη) που συμμετέχουν σε όλους τους άξονες πολιτικής, λόγω του υψηλού επιπέδου συγκεντροποίησης(Leuffen, Rittberger & Schimmelfennig, 2012).

Εικόνα 9. Διαφορετικοί τύποι πολιτικών που προκύπτουν από παραλλαγή στη διαμόρφωση της εξουσίας

Πηγή: (Leuffen, Rittberger & Schimmelfennig, 2012: 9).⁶

Επιπρόσθετα, η «διαφοροποιημένη ολοκλήρωση» ενσωματώνει την υιοθέτηση διαφορετικών επίσημων και ανεπίσημων ρυθμίσεων(σκληρό και ήπιο δίκαιο) εντός ή εκτός του πλαισίου της συνθήκης της ΕΕ(διαφορά προσχώρησης και διαφοροποίηση παράλληλα με διάφορες μορφές οικονομικής, εμπορικής και ασφάλειας). Ενώ θα πρέπει να τεθεί στους κατά τα άλλα συγγενικούς συσχετισμούς η διασαφήνιση ότι, η «ολοκλήρωση» δε συνιστά «συνεργασία», αναμφισβήτητα ούτε καν «ένωση» και δεν είναι «εξευρωπαϊσμός». Γι' αυτό, η διευθέτηση συχνά οδηγεί σε «ορολογική σημασιολογική σύγχυση»(Edwards & Phillipart, 1997: 1). Αφενός, μια σημαντική διαφορά έγκειται στην ακολουθία, καθώς η αρχή της ενιαίας ολοκλήρωσης έχει καταγραφεί στη διαδικασία ολοκλήρωσης μετά το 1945, σε επίπεδο οικοδόμησης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και όχι σε πανευρωπαϊκό επίπεδο σηματοδοτώντας το μοίρασμα στα πλαίσια του πυρήνα μιας κοινότητας, των ίδιων

⁶ (Η εδαφική επέκταση εμφανίζεται στον οριζόντιο άξονα x, το επίπεδο συγκέντρωσης στον κατακόρυφο άξονα y και το λειτουργικό πεδίο στον άξονα z. Στις κλασικές διαμορφώσεις είναι αφενός, το (ενιαίο) κράτος και αφετέρου, ο διεθνής οργανισμός. Στο ενιαίο κράτος, όλες οι πολιτικές γίνονται στο ίδιο (κεντρικό) επίπεδο και καλύπτουν το ίδιο (περιορισμένη) επικράτεια. Επιπλέον, το κράτος έχει παραδοσιακά μέγιστο λειτουργικό πεδίο εφαρμογής: καλύπτει όλες τις πολιτικές. Αντίθετα, οι διεθνείς οργανισμοί είναι συνήθως αποκεντρωμένοι και εξαρτώνται από συγκεκριμένες εργασίες, αλλά καλύπτουν περισσότερα εδάφη).

δικαιωμάτων και υποχρεώσεων οδηγώντας στη δημιουργία της τελωνειακής ένωσης, της εξωτερικής εμπορικής πολιτικής, καθώς και της ενιαίας αγοράς και της πολιτικής ανταγωνισμού. Από την άλλη, η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση, περιλαμβάνει τον όρο της «εμβάθυνσης», της ολοκλήρωσης και εντεύθεν η προσφυγή του γίνεται μέσω της Ευρωπαϊκής Κοινότητας(ΕΚ), η όποια στη συνέχεια μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση(ΕΕ) με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση του 1993. Πιο συγκεκριμένα, σχεδιαστικά τα ασύμμετρα κέρδη, αλλά και το κόστος σε ποικίλα προβλήματα της ενιαίας ολοκλήρωσης προτρέπουν στην προσφυγή μιας διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης για τη σύνδεση ζητημάτων(Dyson & Sepos, 2010: 8).

Συνεπώς, η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση είναι το «κλειδί» της ετερογένειας και της ομοιογενοποιητικής αφομοίωσης υπό το πλαίσιο μιας κοινής αφήγησης, που ενσωματώνει μέσω διαπραγματευτικών παιχνιδιών τη διαφορετικότητα-ανισότητα με εισοδηματικά κριτήρια. Ακόμη, λειτουργεί σαν «ασπίδα» σε γεωστρατηγικά συμφέροντα και πολιτιστικές ταυτότητες ειδικά μετά την ένταξη της Βρετανίας και της Δανίας το 1973 και αργότερα με τη διεύρυνση της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης το 2004 και το 2007, άλλα και με την έξοδο της Βρετανίας στις 1. Φεβρουαρίου 2020. Αυτό με τη σειρά του, οδηγεί στο συμβιβασμό μέσα από την έκφραση των παραλλαγών στην πολιτική βούληση και στη θεσμική και οικονομική ικανότητα για ενσωμάτωση μεταξύ κρατών μελών, άλλα και στην προάσπιση του εαυτού τους μέσα από την ομπρέλα της ευρωπαϊκής ταυτότητας σε διχαστικές προκλήσεις γεωστρατηγικών προβλημάτων, όπως στο Ιράκ το 2003, η κριτική του υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ, Ρόναλντ Ράμσφελντ της «παλιάς» Ευρώπης και η συζήτηση για την ανάγκη δημιουργίας ενός «αντίβαρου» στην εξουσία των ΗΠΑ(Dyson & Sepos, 2010).

Στην κατηγοριοποίηση της ΕΕ που συνιστά ένα ιδιόμορφο, πολύπλοκο και μοναδικό θεσμικό πλαίσιο πρέπει να ληφθούν υπόψη οι παράμετροι του «χώρου και του χρόνου», στα πλαίσια τα οποία αναλύεται το πολιτικό φαινόμενο, καθώς η ενοποίηση είναι μια εξελισσόμενη μη στατικής υφής διαδικασία, που επαναπροσδιορίζεται μέσω των συνθηκών που είναι αποτέλεσμα εξωτερικών και εσωτερικών πιέσεων, αλλά και μέσω του κάθε νέου κύματος διεύρυνσης. Ενώ, εμπλέκονται νέοι δρώντες, καθώς η τελεολογική ασάφεια της ενοποιητικής διαδικασίας δεν επιτρέπει εκ του ασφαλούς τη συνέχιση, ενσωμάτωση και διαμόρφωση ενός συμπαγούς δημοκρατικού οικοδομήματος(Βοσκόπουλος, 2012: 25-26). Ωστόσο, συμφωνά με τον Χρυσόχοου(2001: 53) *«αν η ένωση αποτελεί έναν εν εξελίξει θεσμικό πείραμα για την οικοδόμηση μιας νέας οργανωτικής δομής διακυβέρνησης σε συνθήκες πολιτιστικού και πολιτικού πλουραλισμού, τότε ο πειραματισμός αυτός δεν εξασφαλίζει a priori, μια βέλτιστη δημοκρατική διακυβέρνηση και δεν μπορεί να καταστήσει την Ένωση, ισχυρό διεθνή δρώντα σε συνθήκες συμβίωσης»*. Αντίθετα ο Alan Milward(1999) υποστηρίζει ότι, διέσωσε το ευρωπαϊκό εθνικό κράτος και ότι, μεταπολεμικά επήλθε μια επιβεβαίωση του έθνους κράτους μέσω της οργανωτικής αντίληψης, ενώ η ΕΚ εξελίχθηκε στη βάση επιβεβαίωσης

αυτής της λογικής καθώς η ενδεχόμενη κατάργηση του εθνικού κράτους ισοδυναμεί με κατάργηση της κοινότητας. Αυτό ο Βοσκοπουλος(2012: 35) το ερμήνευσε, ως πολυεπίπεδη διαδικασία επανομιμοποίησης του εθνικού κράτους με την προϋπόθεση, ότι θα αμφισβητηθούν οι θεωρητικές προσεγγίσεις που προσεγγίζουν τις ηγεσίες η και τις ομάδες τεχνοκρατών για να διαμορφώνουν τα ίδια συμφέροντα.

Ωστόσο, σε ένα πολυπολικό κόσμο η ισορροπία είναι το αποτέλεσμα της ποικιλόμορφης έντασης μεταξύ της διαφοροποιημένης και ενιαίας ολοκλήρωσης και δη της σύγχρονης Ευρώπης σε μακρό-ηπειρωτικό επίπεδο στο οποίο η ΕΕ, είναι ο «πυρήνας» της Ευρώπης και εντός της ίδιας της ΕΕ. Καθώς η διεύρυνση της ΕΕ σε μακροοικονομικό επίπεδο μαζί με το ΝΑΤΟ και το Συμβούλιο της Ευρώπης λειτουργεί ως αντίβαρο της μείωσης της διαφοροποίησης, αν και συχνά με την εκ νέου διαμόρφωση των σχέσεων, δηλαδή της εξωτερικής πολιτικής, συνιστά παράδοξα και πόλος κλιμακωτής ένταξης. Το αποτέλεσμα αυτών των διεργασιών είναι η πολιτικοποίηση της ΕΕ με ιδεολογικές αποχρώσεις που είναι η συνέπεια της μεγαλύτερης πιθανότητας διαφωνιών όχι μόνο για τις πολιτικές, αλλά και σχετικά με τις θεμελιώδεις αρχές της ολοκλήρωσης. Συγκεκριμένα το ιδεολογικό κενό δημιουργεί αποστάσεις γύρω από τις αρχές υπέρ της ολοκλήρωσης έναντι της κυριαρχίας και υπέρ της αγοράς έναντι των αρχών. Με αυτό τον τρόπο ανάλογα με το επίπεδο ανάλυσης, η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση αναδιαμορφώνεται και για αυτό, δημιουργείται η προοπτική διαφορετικών επιπέδων. Παράλληλα σε πολλούς νέους τομείς πολιτικής, παρατηρείται η αυξανόμενη καταφυγή σε πιο πολωμένες μορφές ολοκλήρωσης «μεταβλητής γεωμετρίας» και «à la carte» μιας «de facto Ευρώπης δύο επιπέδων». Επομένως, ανάλογα με το επίπεδο της ανάλυσης, η διαφοροποίηση μπορεί να μειωθεί, αυξηθεί και αναδιαμορφωθεί όπως:

1. Η **φιλοκοινωνική Ευρώπη**: υποκείμενη στροφή από το μέτριο πλουραλισμό σε έναν περισσότερο πολωμένο πλουραλισμό εντός της ΕΕ.
2. Στην **αναδυόμενη Ευρώπη «δύο επιπέδων»**: ένα σύνολο υπέρ, όπου τα κράτη ένταξης σχηματίζουν μια βαθύτερη «de facto» κοινότητα μέσω της συμμετοχής τους σε μια σειρά διαφοροποιημένων έργων ολοκλήρωσης.
3. **Ενσωμάτωση πολλαπλών ταχυτήτων**: ως μια επιλογή σε μια σειρά πολιτικών πάνω απ' όλα από τον παραδοσιακό πυρήνα. Υπό αυτή την έννοια, ο «μετριοπαθής» πλουραλισμός εξακολουθεί να αποδεικνύεται μέσα από τη διαδικασία ένταξης(Dyson & Sepos, 2010: 343-345).

Επιπρόσθετα, η κρίση του ευρώ αποτέλεσε τη λυδία λίθο στο θεσμικό μετασχηματισμό και αυτό διότι, από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992, έως και τη Συνθήκη της Λισαβόνας του 2009, η ΕΕ αναπτύχθηκε ως ένα εσωτερικά πολύ διαφορετικό διαφοροποιημένο πολιτικό σύστημα(Dyson & Sepos, 2010) και με τη Συνθήκη της Λισαβόνας εισήχθη μια ευελιξία της φύσης της, όπως με το άρθρο ΣΕΕ 50.1 δηλώνοντας ότι, «κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει να αποχωρήσει από την Ένωση σύμφωνα με τις δικές τις συνταγματικές απαιτήσεις». Έκτοτε, ελήφθησαν μέτρα όπως το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, το Six Pack, Two Pack, οδηγία και κανονισμοί για την τραπεζική ένωση μέσω της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, ενώ η

απάντηση στην κρίση ήταν περισσότερο κοντά στο διακυβερνητικό επίπεδο, καθώς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναδείχτηκε, ως ο ισχυρότερος θεσμός του συστήματος στη λήψη αποφάσεων της ΟΝΕ, διατηρώντας τον έλεγχο της ημερήσιας διάταξης της επεξεργασίας και απόφασης για τα ληφθέντα μέτρα, ενώ στην Επιτροπή(RQMV του Συμβουλίου ECOFIN), παραχωρήθηκε περισσότερη εξουσία στη διευθέτηση διαφόρων ζητημάτων που παραβιάζουν τους δημοσιονομικούς κανόνες(Fabbrini, 2015: 31-32, 62-63). Αντίθετα η Συνθήκη του Μάαστριχτ μέσω των τριών πυλώνων εισήγαγε ένα συμβιβασμό μεταξύ της διακυβερνητικής και υπερεθνικής προοπτικής για την ΕΕ, καθώς μέσω του εξευρωπαϊσμού πολιτικών που παραδοσιακά συγκροτούσαν τον πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας, όπως μεταξύ άλλων η ασφάλεια, οικονομική και νομισματική πολιτική. Έκτοτε δημιουργήθηκε ένα νέο πλαίσιο, όπου η διαχείριση νέων πολιτικών δεν υλοποιούταν εντός του εθνικού παραδοσιακού μοτίβου, αλλά μέσω των διακυβερνητικών θεσμών και δια του εθελοντικού συντονισμού εθνικών κυβερνήσεων(Fabbrini, 2015).

Αρα, η συνθήκη της Λισαβόνας, που επακολούθησε μετά την απόρριψη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος μέσω της Γαλλίας(Μάιο 2005) και της Ολλανδίας(Ιούνιο 2005) οδήγησε την ΕΕ σε βαθιά κρίση(Ιωακειμίδης, 2008: 10). Σε αυτό το σημείο ως σημειωθεί, η πρότερη πρόβλεψη του Ιωακειμίδη(2008: 11) που επισήμανε ότι, μελλοντικά σε μια επικείμενη συνθήκη, η αποχώρηση της Βρετανίας, δεν θα επηρεάσει ουσιαστικά το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, καθώς το πιο σημαντικό στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση για να συνεχίσει την πορεία της, είναι η «πλήρης σύμπραξη της Γαλλίας», ενώ η «Συνθήκη της Λισαβόνας», αποτελεί μια «συνθήκη θεσμικής μηχανικής» και βασικό της έλλειμμα, είναι η απουσία ενός συνολικού πολιτικού σχεδίου και αφήγησης, όπως συνιστούσε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη/Εσωτερική αγορά, Συνθήκη ΕΕ/ΟΝΕ(Ιωακειμίδης, 2008: 136). Επιπρόσθετα, ο Χρυσομάλλης (2010: 127) χαρακτηρίζει αυτή τη συνθήκη, ως «*συμβιβασμό που αποτελεί οπισθοδρόμηση σε σχέση με τη Συνταγματική Συνθήκη*». Παρά ταύτα, ισχυροποιεί τη δημοκρατία με την ισότιμη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη διαδικασία λήψης όλων των αποφάσεων της ένωσης με εξαίρεση την ΚΕΠΑ, καθώς και την υιοθέτηση θεσμών συμμετοχικής δημοκρατίας, όπως η αναγνώριση δικαιώματος της «λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας(Χρυσομαλλης, 2010: 128-129). Σε κάθε περίπτωση η ευρωκρίση, οδήγησε σε διαφορετική κατανομή υποχρεώσεων σχετικά με το ευρώ, όπως οι προϋποθέσεις που επιβάλλονται στην Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Κύπρος και στην Ισπανία(Beukers & van der Sluis, 2017: 144).

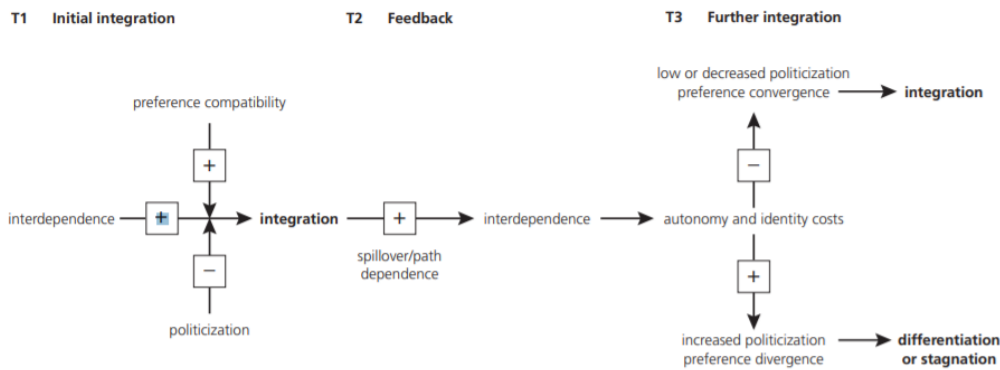
Συμπερασματικά, καταλήγουμε σύμφωνα με την ανάλυση των Leuffen, D., Rittberger, B. & Schimmelfennig, F. (2012) ότι, η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση στη βάση της συγκριτικής ενσωμάτωσης με τις θεωρίες του Διακυβερνητισμού, Υπερεθνικισμού και Κονστρουκτιβισμού, οδηγεί σε ένα σύνθετο μόρφωμα (δείτε εικόνα 10.) μιας ΕΕ που συνεχώς εξελίσσεται και συλλαμβάνει ανάλογη κατεύθυνση η ολοκλήρωση ανάλογα με το βαθμό της πολιτικοποίησης:

1. Σταθεροποιείται ως αποτέλεσμα υπερεθνικών ικανοτήτων επιβολής και υπερεθνικών περιορισμών στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις:

Παραμένει σε χαμηλά επίπεδα σε περιοχές αδύναμης αυτονομίας και συνάφειας ταυτότητας, προώθησης διαδικασιών διάχυσης-ενδογενής αλληλεξάρτησης και σύγκλιση προτιμήσεων και έτσι περαιτέρω ενσωμάτωση. Το αρχικό στάδιο ολοκλήρωσης(T1), όπου η αλληλεξάρτηση δημιουργεί ζήτηση για ολοκλήρωση, ιδίως εάν οι κρατικές προτιμήσεις είναι συμβατές και η πολιτικοποίηση παραμένει αδύναμη, ενώ το αρχικό αποτέλεσμα ολοκλήρωσης δημιουργεί δευτερογενή αποτελέσματα και επιδράσεις θεσμοθέτησης, που δημιουργούν πρόσθετη αλληλεξάρτηση απαιτώντας περισσότερη ολοκλήρωση τη στιγμή T2. Ανάλογα με το κόστος αυτονομίας και ταυτότητας που οι κυβερνήσεις και οι πολίτες αντιλαμβάνονται, ότι προκύπτουν από τα δευτερογενή αποτελέσματα, η διαδρομή ολοκλήρωσης διχάζεται κατά τη χρονική στιγμή T3.

2. Στασιμότητα ή περισσότερη ολοκλήρωση με περαιτέρω διαφοροποίηση: Στους τομείς πολιτικής η στις χώρες που είναι ανήσυχτοι σχετικά με την αυτονομία και την ταυτότητα, η ενσωμάτωση αυξάνει την ευαισθησία προκαλώντας αντίθεση στην (περαιτέρω) ενσωμάτωση και οδηγεί σε αποκλίσεις στις κυβερνητικές προτιμήσεις. Συνεπώς, όταν το κόστος αυτονομίας και ταυτότητας είναι υψηλό, οι προτιμήσεις είναι πιθανό να αποκλίνουν και η πολιτικοποίηση να αυξάνεται. Η ένταξη, είτε μένει στάσιμη, είτε γίνεται πιο διαφοροποιημένη καθώς προχωρά(Leuffen, Rittberger & Schimmelfennig, 2012: 265-267).

Εικόνα 10. Διαφοροποιημένη ολοκλήρωση στη βάση της συγκριτικής ενσωμάτωσης

Πηγή: (Leuffen, Rittberger & Schimmelfennig, 2012: 266).

6.1.2 Οι τρεις εικόνες της Ευρωπαϊκής δύναμης

Οι τρεις εικόνες που περιγράφουν τη διακρατική προσέγγιση της ΕΕ αντικατοπτρίζονται μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες της δυναμικής κατεύθυνσης της. Αφενός, ως έκφραση της «μετα-βεσφαλικής πολιτικής» που εξηγείται μετά το μεταψυχροπολεμικό ανανεωμένο πλαίσιο διακυβέρνησης, λόγω της ανανεωμένης εννοιολόγησης της ασφάλειας, υπό το ευρύτερο πλαίσιο της

παγκόσμιας διακυβέρνησης. Πιο συγκεκριμένα το ευρωπαϊκό πείραμα-εγχείρημα πέτυχε, διότι μέσω της διασύνδεσης προέκυψε η ενίσχυση της υλικής, ιδεολογικής και πολιτισμικής διάστασης της ΕΕ και αυτό επιτευχθεί σταδιακά μέσα από τη σύγκλιση γύρω από τους κανόνες του πολιτικού και οικονομικού ανοίγματος και των δημοκρατικών πολιτικών. Το τίμημα της εκχώρησης της κυριαρχίας, χάριν του δικτύου της διασυνδεσιμότητας που αναπόφευκτα μεταβάλλει το πλαίσιο της δια-εξάρτησης στο μέγιστο βαθμό σε ένα πλαίσιο πολλαπλών δρώντων, όπου τα κράτη είναι αδύναμα στην αντιμετώπιση της δαιδαλώδους επιρροής μη κρατικών παραγόντων. Κατά επέκταση, λόγω της διάτρητης κυριαρχίας και της εμφάνισης αποτυχημένων κρατών στην περιφέρεια της Ευρώπης σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον πολλαπλών απειλών γίνεται λόγος για τη μετα-βεσπταλική πολιτική (Sperling, 2009: 3-4 στον Wagnsson, Sperling & Hallenberg, 2009).

Αφετέρου, η ΕΕ συνιστά μια «κανονιστική δύναμη», πρόκειται για έναν όρο που ουσιαστικά αποτελεί τη μετεξέλιξη της ήπιας ισχύς της. Ένας όρος που καθιερώθηκε από τον Πρώην Υφυπουργό Άμυνας για θέματα Διεθνούς Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, Τζόζεφ Νάι, και μπορεί να αντικατοπτριστεί στο σχέδιο «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης». Συγκεκριμένα η ικανότητα μιας χώρας να προωθεί οικουμενικούς κανόνες και αξίες, αξιοποιώντας την οικονομική και πολιτιστική επιρροή της, έναντι της στρατιωτικής στα πεπραγμένα των διεθνών ζητημάτων. Επιπρόσθετα, αυτή η μετατόπιση προς μια «Παγκόσμια Ευρώπη», χωρίς να ταυτίζεται η ΕΕ με την Ευρώπη και αντίστροφα, προσθέτει στο διάλογο περί ταυτότητας της ΕΕ μέσα από την κανονιστική υιοθέτηση της ισχύς της Ευρώπης(NPE) με θεμελιωτή τον Ian Manners, όπου εξελίσσει τις ιδέες του Carr, που αναγνώρισε την κανονιστική λειτουργία και διατυπώθηκε μέσω της φράσης «εξουσία επί της γνώμης» και του Duchêne «η δύναμη της ιδέας» η «ιδεολογική εξουσία»(Manners, 2002: 237-40).

Πιο συγκεκριμένα ο Ian Manners, με τον όρο «Κανονιστική Ισχύ της Ευρώπης»(NPE) υπογράμμισε ότι, η ΕΕ δεν είναι μια πολιτική δύναμη που στηρίζεται στη διακυβερνητική συνεργασία, άλλα κανονιστική εξαιτίας της ιδεολογικής φύσης της, που χαρακτηρίζεται από κοινές αρχές. Με άλλα λόγια, «*τι είναι, όχι αυτό που δείχνει η λέει*». Αυτή η εφευρετική σημασιολογική προσέγγιση σηματοδοτεί την αλλαγή των κανόνων στο δια-εθνικό σύστημα, καθώς και παράλληλα εκφράζει την επέκταση των κανόνων της(Voloshin, 2014: 1-10). Συνεπώς, είναι η μετάφραση της «*ικανότητας και της φιλοδοξίας της ΕΕ*» να διαμορφώσει τους διεθνείς κανόνες και να γίνει ο ίδιος καθιερωτής κανόνων συγκροτώντας παράδειγμα προς μίμηση για τους άλλους(Ceccorulli, Fassi, Lucarelli, 2021: 274). Πιο διεξοδικά αναγνώρισε έξι μεθόδους προώθησης των(NPE) νορμών: (α) μετάδοση η ακούσια διάχυση κανόνων(ομοιότητα με το μηχανισμό έλξης του Nye), (β) διάχυση πληροφοριών μέσω των στρατηγικών επικοινωνιών (ομοιότητα με τη διάδοση των αμερικανικών αξιών μέσω των παγκόσμιων τηλεοπτικών δικτύων, όπως το CNN/του Nye), (γ) διαδικαστική διάχυση μέσω της εταιρικής σχέσης και της σύναψης συμφωνιών συνεργασίας(PCAs), (δ) μεταφορά μέσα από την εξαγωγή

αγαθών, οικονομικής, η και κάθε είδους τεχνικού τύπου επικουρικής βοήθειας, (ε) φανερή διάχυση μέσω της φυσικής της παρουσίας σε τρίτες χώρες και (ε) το πολιτιστικό φίλτρο(κατασκευή/ κοινωνικές και πολιτικές ταυτότητες)(Manners, 2002).

Τέλος, μια τρίτη προσέγγιση της δυναμικής της ΕΕ, προέρχεται από τον Chad Damro(2015), ο οποίος θεωρητικοποιεί την ΕΕ ως η «ευρωπαϊκή δύναμη της αγοράς»(Market Power Europe, MPE), που νοείται ως «παγκόσμιος ρυθμιστής» που επηρεάζει το διεθνές σύστημα, εξωτερικεύοντάς τις εσωτερικές οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές και τα ρυθμιστικά μέτρα που σχετίζονται με την αγορά(Damro, 2015: 1336-7). Με άλλα λόγια, το μέγεθος και η δυναμική της εσωτερικής αγοράς αποτελούν το μέσο που έλκει τους εξωτερικούς δρώντες. Η συγκεκριμένη εκτίμηση του MPE(με ορόσημο ανάπτυξης από τη βιβλιογραφία CIPE), στηρίζεται στην επιχειρηματολογία ότι, η ΕΕ δεν εξαρτάται από το αν είναι «*sui generis*» παράγοντας, αλλά συγκροτεί την ταυτότητα της, μέσα από τη σύνδεση των γνωρισμάτων του μεγέθους της αγοράς, των θεσμικών χαρακτηριστικών και της αμφισβήτησης των συμφερόντων(Damro, 2015: 1339).

6.2 Η μορφοποίηση της ΕΕ μέσω των μοντέλων της κατάρρευσης και της κυριαρχίας

Το μοντέλο κατάρρευσης

«Θα επιβιώσει, θα καταρρεύσει ή θα κυριαρχήσει η ΕΕ;» Ένα υπαρξιακό ερώτημα που ταλανίζει τα τελευταία χρόνια της ύπαρξης της ΕΕ αναδύοντας ερωτήματα σχετικά με το Ευρωπαϊκό Εγχείρημα, ενώ οι διαπιστώσεις αυξάνονται ραγδαία περί κόπωσης ή οποία συνυπάρχει με την αδυναμία κατανόησης της διεύρυνσης και τη “φοβία για την παγκοσμιοποίηση”(Booker, 2005). Η πολιτική-θεσμική κρίση υπογραμμίζεται από τον Garton Ash, με τη φράση η *«ένωση έχασε την πλοκή»*, ενώ οι Piasecki, R. & Woroniecki, J. (2013) επισημαίνουν ότι, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει προφανώς αναπτυχθεί από κρίση σε κρίση, ωστόσο αναμφίβολα τώρα *«βρίσκεται στο σταυροδρόμι»*: είτε προς τη σταδιακή αποσύνθεση και ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του ρόλου της ΕΕ στην παγκόσμια σκηνή ή θα ακολουθήσει τον τρόπο αναγέννησης με την ενίσχυση της πολιτικής και γεωστρατηγικής, οικονομικής και τον πολιτιστικό αντίκτυπο(Piasecki & Woroniecki, 2013: 173). Ως εκ τούτου, όπως ρητορικά ρώτησε ο Jan Zielonka(2014) στο έργο του, *«Είναι η ΕΕ καταδικασμένη;»* επισημαίνοντας ότι, *«το πρόβλημα καταγράφεται όταν οι ειδικοί της ΕΕ αναφέρονται τόσο στην άνοδο της, αλλά δεν καταγράφουν ουσιαστικά τίποτα για την πιθανή πτώση της»*.

Κοιτίδα των προβλημάτων αποτελεί η παγκοσμιοποίηση λειτουργώντας ως αποσταθεροποιητικός παράγοντας στα δρώμενα της Ευρωπαϊκής Ολοκληρώσεως, ενώ και ο λαϊκισμός τείνει να συναρτάται με τη «Νέα Παγκοσμιοποίηση». Σύμφωνα με τον Fukuda(2021: 135) η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι ένα *«κοινωνικό πείραμα σε περιφερειακό επίπεδο»* που έχει δημιουργήσει ένα κοινό πλαίσιο για την

παγκοσμιοποίηση. Ιδίως στα τελευταία αποτελέσματα των εκλογών ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη παρατηρείται μια έντονη διάσπαση ανάμεσα στους Ευρωπαίους πολίτες που υποστηρίζουν την ενότητα στην ΕΕ αγκαλιάζοντας έτσι, την παγκοσμιοποίηση και σε εκείνους που προασπίζονται πάνω από όλα την εθνική τους κυριαρχία, δηλαδή τους αντι-παγκοσμιοποιητές, που αντιτίθενται στην ευρωπαϊκή ενσωμάτωση. Ειδικότερα, οι παράγοντες που δημιουργούν «το συναίσθημα της κατάρρευσης» για την ΕΕ είναι:

1. Η θεσμική κρίση μετά την απόρριψη του Ευρωπαϊκού Συντάγματος από τη Γαλλία και Ολλανδία το 2005.
2. Η έλλειψη ισχυρής πολιτικής ενοποίησης της ΕΕ μεταψυχροπολεμικά και η διττή της εξέλιξη σε διαφορετική ταχύτητα εσωτερικά με την προοπτική διεύρυνσης σε 3^ο μέλη, με την πιθανή είσοδο Δυτικών Βαλκανίων και Τουρκίας και την αλλοίωση της ταυτότητας της ΕΕ, ενώ εξωτερικά η κρίση νομιμοποίησης θέτει σε κίνδυνο τον «πολιτικό στόχο»(Finalite politique) της ΕΕ.
3. Λόγω κοινωνικό-ευρωπαϊκών προβλημάτων και αδυναμιών μεταρρύθμισης του οικονομικό-κοινωνικού συστήματος.
4. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, ως ρίζα των μετασχηματισμών σχετικά με τη διαδικασία της αντίστροφής πορείας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και του ενδεχομένου δημιουργίας μιας παγκόσμιας Ευρώπης, ως μέρος της ευρύτερης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, χωρίς διακριτή πολιτική ταυτότητα(Ιωακειμίδης, 2007: 11-18).
5. Ο πολιτικός και οικονομικός αντίκτυπος του Brexit και του COVID-19 (Πανδημία Κορονοϊού)(Haba & Holland, 2021: 136)
6. Το τρίτο κύμα(ακραίας ψηφοφορίας/λαϊκισμός έναντι του φιλελευθερισμού) (Stankov, 2021) π.χ. Ουγγαρία/Πολωνία(σύγκρουση με τις Βρυξέλλες για το σεβασμό του κράτους δικαίου, αρ.1, 2, 19/κυβέρνηση Μοραβιέτσκι, ίδρυση του Πειθαρχικού Συμβουλίου.⁷

Σε σύγκριση με τα εντυπωσιακά βήματα προς την πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση, τις τελευταίες δεκαετίες η κοινωνική ολοκλήρωση φαίνεται να υστερεί (Bach, 2008 και Bartolini, 2005 και Fligstein, 2008). Έτσι, το σενάριο της κατάρρευσης, θεμελιώνεται, λόγω της θεσμικής κρίσης της ΕΕ και δη μετά την αποτυχία της επικύρωσης του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και του αποτελέσματος της

7 (Το Ανώτατο Δικαστήριο της Πολωνίας έκρινε πρόσφατα ότι, στοιχεία του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν είναι συμβατά με το πολωνικό σύνταγμα, παραβιάζοντας την αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού δικαίου έναντι των εθνικών δικαίων, η οποία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης/Δράση(ΔΕΕ) Η απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 7^{ης} Οκτωβρίου 2021, με αναδρομική ισχύ/ άρθρο 7-αναστολή του δικαιώματος ψήφου στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο(ενός εκατομμυρίου ευρώ την ημέρα/ποινή από την ΕΕ).

ψηφοφορίας του Brexit, καθώς και της επικείμενης αδυναμίας διαχείρισης της «ευρωπαϊκής προσφυγικής κρίσης» από το 2015-17. Όλα αυτά υπογραμμίζουν την έλλειψη ισχυρής πολιτικής νομιμοποίησης στην Ευρώπη και θέτουν υπό αμφισβήτηση τη ραγδαία διεύρυνση της ΕΕ με νέα μέλη τα επόμενα χρόνια. Συχνά στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, η μελέτη της **κοινής γνώμης** σε σχέση με το αποτέλεσμα συσχετισμού με το Ευρωπαϊκό Ιδεώδες, συνιστά αποτέλεσμα, είτε οικονομικού συμφέροντος (οικονομική παγκοσμιοποίηση), είτε ταυτότητας (πολιτικό-πολιτιστική παγκοσμιοποίηση), δηλαδή η υποστήριξη της ΕΕ μπορεί να αναλυθεί βάσει του «ωφελμιστικού μοντέλου» στη μελέτη της δυαδικής διάκρισης κόστους -οφέλους (Gabel, 1998). Επιπλέον, η στάση και η αποδοχή απέναντι στις μειονοτικές ομάδες και τα μεταναστευτικά κινήματα, υποδεικνύουν το βαθμό ευρωσκεπτικισμού, καθώς ένα σημαντικό μέρος ερευνητών υποστηρίζει ότι η μετανάστευση εντός της ΕΕ αποτελεί καίριο παράγοντα για το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος του Brexit, ενώ άλλοι αντιστέκονται σε αυτή την κοινοτοπία (Hobolt, 2016 και Becker et al., 2017 και De Vreese Boomgaarden, 2005). Αντίστοιχα πρόσφατες μελέτες αντιτίθενται στην ευρύτερη διαπίστωση ότι, η κρίση αύξησε τα αντι-μεταναστευτικά συναισθήματα και την επικριτική στάση απέναντι στην ΕΕ (Daniel, Arne, Doris & Johanna, 2019: 22-25).

Πιο συγκεκριμένα, η επιχειρηματική δραστηριότητα μέσω του εμπορίου, της άρσης των εμποδίων και λόγω της διασυννοριακής επέκτασης, αλλά και του ποσοστού εξειδίκευσης του κεφαλαίου, χάριν της ενιαίας αγοράς η σε χώρες που λαμβάνουν διαρθρωτικά ταμεία, καθορίζει το αποτέλεσμα της στάσης των ανθρώπων απέναντι στη λειτουργική φύση της κοινότητας. Ακόμη, η ανάγκη του «ανήκειν» και η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της αμοιβαίας υποχρέωσης, δηλαδή βάσει της προσκόλλησης των ανθρώπων στο έθνος τους και στις ευρύτερες αντιλήψεις τους σχετικά με άλλους πολιτισμούς (Kuhn, 2015). Επομένως, ο ευρωσκεπτικισμός ταυτίζεται με τα υπερβολικά συναισθήματα εθνικής ταυτότητας και υπερηφάνειας, με αποτέλεσμα να αυξάνονται, όταν θεωρούν την εθνική τους ταυτότητα ως αποκλειστική σε σύγκριση με εκείνους που έχουν πολλαπλές ένθετες ταυτότητες (Hooghe & Marks, 2009). Εν αντιθέσει παρατηρήθηκε ότι η διακρατική κινητικότητα η κατά διαστήματα μετακόμιση σε χώρα της ΕΕ τείνει να δημιουργεί συναισθήματα ασφάλειας για την ΕΕ (Kuhn, 2015).

Το παράδοξο έγκειται, όταν ο ευρωσκεπτικισμός συνδέεται με τις χώρες που έχουν ξεπεράσει την κρίση της Ευρωζώνης και έχουν ωφεληθεί περισσότερο από το ενιαίο νόμισμα (Stiglitz, 2016). Αυτό η Catherine E. De Vries (2018) το χαρακτηρίζει, ως το «*πρώτο πάζλ του ευρωσκεπτικισμού*» εξετάζοντας τις ευρωβουλευτικές εκλογές του 2014. Ειδικότερα, εμφανίζονται τα ευρωσκεπτικιστικά κόμματα στη δεξιά πτέρυγα, όπως το Εθνικό Μέτωπο της Μαρίν Λεπέν στη Γαλλία, το Κόμμα για την Ελευθερία του Γκερτ Βίλντερς στις Κάτω Χώρες η το Κόμμα Ανεξαρτησίας του Ηνωμένου Βασιλείου η στην αριστερή πτέρυγα το Κομμουνιστικό Κόμμα στην Ελλάδα, ο Ενιαίος Δημοκρατικός Συνασπισμός στην Πορτογαλία η του Αριστερού Κόμματος στη Σουηδία και το Κίνημα των Πέντε Αστέρων του Μπέπε Γκρίλο στην

Ιταλία(De Vries, 2018: 15-16). Όμως, ο συγκεντρωτισμός της υποστήριξης των ευρωσκεπτικιστικών κομμάτων παρατηρείται κυρίως στις χώρες: Αυστρία, Δανία, Μεγάλη Βρετανία, Κάτω Χώρες η Σουηδία, ενώ δεν υπάρχει σε χώρες, όπως η Ιρλανδία, η Ισπανία η Κύπρος που βίωσαν την κρίση της Ευρωζώνης, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα εμπειρικό κενό στο ωφελμιστικό μοντέλο(Peet & La Guardia, 2014).

Αντίστοιχα το παράδειγμα του Brexit του 2016, συνδέεται περισσότερο με την εσωτερική ανισότητα παρά με την κρίση της Ευρωζώνης καθώς η Μεγάλη Βρετανία, χαρακτηρίζεται από εξαιρετική οικονομία και σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη οι επιπτώσεις της ύφεσης ήταν πιο ήπιες. Παρά ταύτα, μετά την έξοδο του Η.Β, η συζήτηση έκλεινε στην αναδιαμόρφωση της ΕΕ στο πλαίσιο μιας Ευρώπης δύο ταχυτήτων, θέτοντας σε αμφισβήτηση το μέλλον της Ένωσης(Cavalli & Martinelli, 2015). Κάποιοι μελετητές αναζητώντας την κυρία αιτία του Brexit υπογραμμίζουν ότι, η «υποστήριξη για την άδεια» ήταν η κύρια αιτία, που ανέδειξε το χάσμα ανάμεσα στους εξειδικευμένους νέους επαγγελματίες που ζούσαν στο Λονδίνο, ευνοώντας την ευρωπαϊκή παραμονή έναντι «περιοχών με ιστορική εξάρτηση», λόγω της μεταποίησης ή της απασχόλησης. Με χαρακτηριστικό παράδειγμα, το αποτέλεσμα του Σάντερλαντ με 61% υπέρ στην ψηφοφορία για αποχώρηση και 39% για παραμονή στην ΕΕ»(De Vries, 2018: 17). Όλα αυτά συγκλίνουν σε μια διαμάχη ανάμεσα σε εκείνους που επωφελούνται ή αδυνατούν να ωφεληθούν από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ή την παγκοσμιοποίηση γενικότερα με μέτρο σύγκρισης την εσωτερική ανισότητα(Goodwin & Heath, 2016). Με άλλα λόγια, οι πολλαπλές κρίσεις της ΕΕ(κρίση της Ευρωζώνης, κρίση μετανάστευσης/προσφύγων και η νέα κρίση του κορωνοϊού κλπ.), θα πρέπει επίσης, να εξεταστούν «**υπό το πρίσμα του κοινωνικού αποκλεισμού**». Αυτό κυρίως οφείλεται στις αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης που έχουν εξαπλωθεί σε ολόκληρη την Ευρώπη και ως αποτέλεσμα η οικονομική ανάπτυξη επιβραδύνθηκε, η οποία μαζί με τη μείωση των γεννήσεων, τα ποσοστά της γήρανσης του πληθυσμού συνδυαστικά καθιστούν δημοσιονομικά δύσκολη τη συνέχιση της παροχής κοινωνικής ασφάλισης, ιατρικών και άλλων κοινωνικών υπηρεσιών, ακόμη και στα παραδοσιακά πιο πλούσια ευρωπαϊκά κράτη μέλη(Fukuda, 2021). Αυτό το φαινόμενο της ταυτότητας/ανισότητας συνδέεται με την έξαρση των λαϊκιστικών κομμάτων και αφηγήσεων εντός της ΕΕ, όπως και για τον Ali(2021) αναζωπυρώνεται η «σαγηνευτική γοητεία του εθνικισμού».

Άλλο σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας υπογραμμίζει ότι, η ΕΕ πάσχει από σοβαρή ασθένεια απώλειας προσανατολισμού που μπορεί να είναι και ανίατη(PaulT., 2010: 11), Ωστόσο, σχεδόν όλοι συμφωνούν ότι η ΕΕ των 27, δεν μπορεί να είναι η Ευρώπη των 9, 12, 15. Η διευρυμένη ΕΕ των 27 σήμερα κρατών-μελών, δεν χαρακτηρίζεται από ομοιομορφία, αλλά αντίθετα από γεωγραφικές, οικονομικές, πολιτιστικές, κοινωνικές και ιδεολογικές διαφορές. Η διεύρυνση με τόσο ανομοιογενείς οντότητες δημιούργησε και ελλείμματα κάθε μορφής: **δημοκρατικής λειτουργίας και νομιμοποίησης, διαφάνειας, κοινωνικής πολιτικής, συνοχής και**

στρατηγικής στις προκλήσεις του σημερινού κόσμου. Κατά επέκταση, η θεσμική κρίση της ΕΕ και η ποικιλομορφία των εκφάνσεων της(ηθικής, ταυτότητας, προσανατολισμού, οικονομική), δεν αποτελεί παρά ένας παράγοντας που επεκτάθηκε στη σημερινή κατάσταση ανομοιογένειας, λόγω των κοινωνικών και οικονομικών διαφορών μεταξύ των κρατών-μελών. Εκφραστές αυτών, τα ευρωπαϊκά κόμματα και η εσωτερική πολιτική κρίση καθώς οι πολιτικές ελίτ, διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τη δημόσια στήριξη για την ΕΕ(Ray, 2003).

Γι' αυτό, ο βαθύτερος παράγοντας που τροφοδοτεί τον προβληματισμό για τις δυνατότητες επιβίωσης της Ένωσης, έγκειται στη **σύγχρονη τάση της ταυτότητας, της κρίσης, η οποία συνδέεται άμεσα με το φαινόμενο της Παγκοσμιοποίησης και της σκιάς του Φιλελευθερισμού που είναι ο λαϊκισμός**, διότι η κρίση δεν είναι αμιγώς οικονομική αλλά πολύπλοκη και πολυδιάστατη, όπως εμφανίζεται να χαρακτηρίζεται και η ασύμμετρη παγκοσμιοποίηση. Κατά τους Beetham, D. και Lord(2013) η *«κρίση είναι οικονομική, πολιτική, ταυτότητας, αλλά πάνω απ' όλα, είναι κρίση νομιμοποίησης(legitimacy)»*. Με άλλα λόγια, δημοκρατική, καθώς η υπάρχουσα εμπειρία της ΕΕ έχει φανερώσει ότι, σε υπερεθνική κλίμακα οι δημοκρατικές διαδικασίες λειτουργούν μάλλον ακατάλληλα(Grinin, 2009: 92). Παράλληλα σε μακροοικονομικό επίπεδο ο ευρωσκεπτικισμός- ή αντι- ευρωπαϊκός λαϊκισμός διαδίδεται, ως μια ισχυρή πολιτική ρητορική, αλλά ταυτόχρονα, όπως επισημαίνουν οι Tilly και Tarrow(2006), η κινητήριος δύναμη τους είναι ότι, πρόκειται για μια αμφισβητούμενη πολιτική. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις χωρών, όπως η Ρωσία και η Τουρκία που ιστορικά θεμελιώνονται σε σταθερά αυταρχικά καθεστώτα ελεγχόμενης δημοκρατίας, το φαινόμενο της αντίστροφης μέτρησης, της απο-παγκοσμιοποίησης, διαφαίνεται ήδη από το 2015, όπου σε 72 χώρες έχει καταγραφεί η υποχώρηση των βασικών ελευθεριών τους. Μάλιστα σε μια πρόβλεψη με χρονικό ορίζοντα το 2030, σύμφωνα με το κείμενο της EPSAS, η Ευρώπη θα συνεχίσει να είναι ο βασικός παγκόσμιος παίκτης σε πολλές περιοχές, αλλά *«ο κόσμος δεν θα είναι πλέον ευρωκεντρικός»*, ενώ η Ευρώπη αναμένεται να παραμείνει εκτός σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα, καθώς η παγκόσμια οικονομία θα στραφεί Ανατολικά, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ειδικά για τους Ευρωπαίους, η έμφυτη απαισιοδοξία για το μέλλον(World Economic Forum, 2017). Ο Denis Macshane προσθέτει ότι, *«η επίκληση της Κοινοπολιτείας ενάντια στην Ευρώπη είναι πια πολύ παλιό καπέλο για τους αντιευρωπαίους»*(Ali, 2021).

Επιπλέον, ένας άλλος παράγοντας που ενισχύει το μοντέλο της κατάρρευσης, διαπνέεται από τις **διασυννοριακές αλληλεπιδράσεις** που πέρα από οφέλη επέφεραν ένα ραγδαίο κύμα διακρατικής μετανάστευσης και δημιούργησαν μια σειρά προβλημάτων, τόσο εσωτερικά, όσο και σε παγκόσμια κλίμακα. Η μετανάστευση αποτέλεσε μοχλός ανάδυσης ευρωσκεπτικιστών και λαϊκιστικών κομμάτων και ιδίως με τις ευρωεκλογές του 2014 και του 2019 που το σενάριο της «κατάρρευσης» επανήλθε. Έτσι, η «πρόταση» των AI.Alesina και FR.Giavazzi στο βιβλίο τους *«The Future of Europe. Reform or Decline»* παραμένει επίκαιρη μέχρι και σήμερα. Συγκεκριμένα διατείνονται ότι, *«εάν η Ευρώπη δεν αναλάβει σύντομα δράση, η*

περαιτέρω οικονομική και πολιτική της παρακμή είναι αναπόφευκτη. Υπάρχουν ενδείξεις, «ότι ο 21^{ος} αιώνας, θα είναι ο αιώνας της παρακμής της Ευρώπης» (Al.Alesina & Fr.Giavazzi, 2008). Ωστόσο, μια σημαντική λεπτομέρεια έγκειται στην αναλογία της «πρότασης» τους, ως προς τη σύγκριση της Ευρώπης με τις ΗΠΑ. Ειδικότερα αναφέρονται στη «σχετική παρακμή», η οποία μπορεί να μετεξελιχθεί σε «απόλυτη παρακμή» στη βάση των αδυναμιών του οικονομικού και κοινωνικού προτύπου της Ευρώπης, ενώ η λύση επέρχεται μέσω των μεταρρυθμίσεων που συνάδουν με το αμερικανικό πρότυπο. Μια θέση που συνοψίζεται από την Rana Foroohar στο περιοδικό *Time* επισημαίνοντας ότι, «αν το ευρωπαϊκό όνειρο αποτύχει, τότε κινδυνεύει και το αμερικανικό»(LIFO, 2011). Υπό αυτή την έννοια, η αποτυχία της Ευρώπης, θα είναι μια αντανάκλαση μιας επικείμενης αποτυχίας της Αμερικής και το «domino-effect» θα σήμαινε και μια «σκοτεινή περίοδο» μέχρι και το τέλος του κόσμου.

Επιπρόσθετα, αναπόφευκτες είναι οι εξελίξεις της **μετανάστευσης**, που συνοδεύονται με συναισθήματα αποκλεισμού, φόβου και μίσους, τα οποία αναμένεται να αυξηθούν καθώς σύμφωνα με την εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έως το 2030, ο ενεργός πληθυσμός της ΕΕ, θα μειωθεί δραστικά μειώνοντας κατά 20 εκατομμύρια, με αποτέλεσμα να αυξηθεί αναγκαία ο αριθμός των μεταναστών. Άλλωστε, ήδη περίπου το 16% του πληθυσμού ανήκει σε διαφορετικές εθνικές, πολιτιστικές ή θρησκευτικές μειονότητες και ζει εντός της ΕΕ(Winkler, n.d.). Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης αναδεικνύονται, τόσο γλωσσικά, όσο και πολιτιστικά εμπόδια στην ευρωπαϊκή μετανάστευση. Συνάμα, ανησυχίες για τη μετανάστευση διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην άνοδο των εξτρεμιστικών κομμάτων σε όλη την Ευρώπη, το δημοψήφισμα για το Brexit και η προεδρική εκστρατεία του Τράμπ και για αυτό παρατηρήθηκε σημαντική ώθηση για ακραίες ψήφους στην Αυστρία(Halla et al., 2017), Γαλλία(Edo et al., 2019), Ιταλία(Caselli et al., 2019), Γερμανία(Karapin, 1998) και η Ελβετία(Krishnakumar & Müller, 2012), μεταξύ άλλων αναπτυγμένων χωρών(παρατίθενται στον Stankov, 2021).

Επίσης, στη βιβλιογραφία υπάρχουν διατυπώσεις, πως **η οικονομική κρίση δεν κατάφερε να αντιμετωπιστεί και η Ευρωζώνη-ONE** αδυνατούν να διαδραματίσουν το ρόλο τους. Στο πλαίσιο αυτό, οι θέσεις που υποστηρίζει ο Marc Leonard στον 21^ο αιώνα: *Ο αιώνας της Ευρώπης κρίνονται υπεραισιόδοξες ακόμα και από τους ευρωπαίους*(Leonard, 2006). Ωστόσο, κατά τον Paul Taylor(2010), η ΕΕ αποτελεί ένα πρωτόγνωρο και μοναδικό σύστημα ισότιμων και κυρίαρχων κρατών, όπου η ΕΕΠ επικεντρώθηκε στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και η Συνθήκη του Μάαστριχ, είχε στον πυρήνα της, την οικονομική και νομισματική ένωση. Δηλαδή, τίθεται το ερώτημα, μήπως η άρνηση όλων των κρατών-μελών με διαβαθμίσεις οδήγησε στην ακινησία της οικονομικής ολοκλήρωσης και στην εμμονή τους, στο πρώιμο στάδιο της εσωτερικής αγοράς και νομισματικής ενώσεως; Η κρίση επιβεβαίωσε την αδυναμία της ONE, λόγω έλλειψης μια οικονομικής κυβέρνησης πέρα της νομισματικής φύσεως της. Στη βάση αυτή οι σύγχρονες εξελίξεις, οδηγούν

σε αρνητική πρόοδο σχετικά με το μέλλον της ΕΕ. Διαδοχικές έρευνες κοινής γνώμης (Eurobarometer) καταγράφουν πτωτική τάση, όσον αφορά την αποδοχή της Ένωσης από τους Ευρωπαίους Πολίτες αλλά και του «ευρωπαϊκού εγχειρήματος». Πριν από την κρίση του 2008, το ποσοστό όσων πίστευαν(σε μια ομάδα τριάντα ανεπτυγμένων χωρών), ότι «το μέλλον θα είναι καλύτερο» έφτανε περίπου στο 65%. Σήμερα το ποσοστό αυτό, έχει περιοριστεί κάτω από το 20%(Ιωακειμίδης, 2017). Συνδυαστικά με την ανάδυση στις Ευρωεκλογές 2014-2019, ευρωσκεπτικιστών-λαϊκιστικών κομμάτων αποδεικνύεται, ότι το σενάριο της κατάρρευσης ενισχύεται από το λαό. Χαρακτηριστικά η τάση της απο-παγκοσμιοποίησης επικυρώνεται καλύτερα από τις κυρίαρχες πολιτικές ηγεσίες/elites(the anti-establishment revolt) με νικητές ανά τον κόσμο τον Ντόναλντ Τράμπ στις ΗΠΑ μέχρι την Μαρίν Λεπέν στη Γαλλία και τον Πέπε Γκρίλο στην Ιταλία, κ.λπ. Γι' αυτό η σύνδεση της οικονομικής κρίσης με το φαινόμενο της από-παγκοσμιοποίησης και των άμεσων πολιτικών επιπτώσεων (λαϊκισμός), δεν είναι ούτε χρονικά, αλλά ούτε ιστορικά τυχαίες, καθώς φαίνεται, ότι παρουσιάζουν μια σύγκλιση οδηγώντας σε έναν κόσμο που επικίνδυνα μικραίνει. Συγκεκριμένα ο Norberto Bobbio, είχε επισημάνει ότι, η ιδέα του συνδυασμού φιλελευθερισμού και δημοκρατίας συνιστά έναν ανήσυχο συνδυασμό καθώς είναι *«αντίθετες στην αίσθηση, ότι η δημοκρατία που ωθήθηκε στα απώτατα όρια της καταλήγει στην καταστροφή του φιλελεύθερο κράτος»*(στον Van Herpen, 2021: 261).

Ακόμη, άλλες πηγές εξηγούν την «κατάρρευση της Ευρώπης/ΕΕ, λόγω των **δημογραφικών εξελίξεων** στην Ευρώπη που έγκειται αφενός, στη συρρίκνωση του συνολικού πληθυσμού, πρόωρη γήρανση του πληθυσμού της Ευρώπης και αφετέρου, στην αντίστοιχη **θεαματική αύξηση της Κίνας και της Ινδίας**. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκτιμάται ότι, ο συνολικός πληθυσμός της Ευρώπης, θα μειωθεί από τα 730 εκ. το 2000 στα 650 εκ. το 2050, ενώ ο πληθυσμός των ΗΠΑ, θα αυξηθεί από 285 εκ. στα 395 εκ. και της Κίνας και της Ινδίας θα αγγίξουν γύρω στο 1,6 δις το 2050. Αντίστοιχα ο ενεργός πληθυσμός της Ένωσης στη ηλικιακή μέτρηση βάσης από 15-64, θα μειωθεί δραματικά γύρω στα 48(χρόνια) μέχρι το 2050. Παράλληλα παρατηρείται αύξηση ηλικιωμένων στη βάση των 65 ετών και άνω. Κατά επέκταση, ο πληθυσμός της ένωσης θα μειωθεί από 7% σε 5%(COM 2006). Επομένως, οι δημογραφικές αλλαγές, μεταβάλλουν την κατανομή ισχύος και θα αλλάξουν τη δυναμική θέση της ΕΕ στο παγκόσμιο σύστημα. Επιπρόσθετα, ήδη λόγω της νεαρής θνησιμότητας και της επικράτησης μεγαλύτερων ανθρώπων διαφαίνονται στην παρούσα κατάσταση τα προβλήματα στα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης και συνταξιοδότησης.

Όμως, τα προβλήματα δεν τελειώνουν καθώς η ΕΕ θα καλεστεί να αντιμετωπίσει εσωτερικά προβλήματα, λόγω της **ανισότητας**. Η βιομηχανική επανάσταση-παγκοσμιοποίηση 4.0, θα επιφέρει τεράστιες αλλαγές καθώς ήδη με το Covid-19, ξεκίνησε η μετάβαση προς μια οικονομία υπηρεσιών, ως αποτέλεσμα της αυτοματοποίησης και της παγκοσμιοποίησης. Ο Gingrich(2019) υποστηρίζει ότι, αυτή η αλλαγή θα οδηγήσει στη ραγδαία αύξηση του ποσοστού της ανισότητας, διευρύνοντας το χάσμα ανάμεσα σε εργαζόμενους με παραγωγικές βιομηχανικές

θέσεις εργασίες, εν συγκρίσει με λιγότερο παραγωγικές θέσεις(συνδεόμενες με το εμπόριο). Με αποτέλεσμα μελλοντικά να δημιουργηθεί υψηλότερη φορολογία από την πλευρά της ΕΕ για την αντιστάθμιση της εσωτερικής δυσλειτουργίας.

Συνοψίζοντας η αναζήτηση του ελάχιστου παρονομαστή οδήγησε σε μια ΕΕ27 κρατών-μελών, σε μια μετεξέλιξη της οικονομικής κρίσης σε κρίση ενότητας στόχων και προσανατολισμών, αλλά και ηγεσίας ως αποτέλεσμα της μαζικής αμφισβήτησης περί της εμβάθυνσης. Άμβλυνε την ενδοοικογενειακή αλληλεγγύη, καθώς και την ικανότητα της ΕΕ να διαδραματίζει έναν πρωτεύον ρόλο, που είναι αυτοδύναμος και συμπαγής στα διεθνή δρώμενα(Ροζάκης, 2009: 15-17). Άλλωστε, όπως έλεγε και ο Isamu Noguchi(1904-1988⁸) *«περιπλανιέμαι σε έναν κόσμο που μικραίνει με ταχείς ρυθμούς»*. Άρα, σήμερα η ΕΕ καλείται να αντιμετωπίσει τη μεγαλύτερη πρόκληση των αιώνων, ώστε να συνδράμει στους ιστορικούς και πολιτικούς θεσμούς έναντι της αντιευρωπαϊστικής ιδεολογίας, αλλά και να συμπορευτεί με τις εξελίξεις της παγκοσμιοποίησης που προτάσσει το νέο Ευρωπαϊκό σχέδιο, δηλαδή το «μετανεωτερικό ευρωπαϊκό κράτος», απαντώντας στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα ως παγκόσμιος δρών. Πρόκειται για ζητήματα που αποτελούν τα «κλειδιά» της Ευρωπαϊκής ταυτότητας: άμυνα και κοινωνική δημοκρατία(Taylor, 2010: 269), ενώ από την παρούσα έρευνα προάγεται η σκιά του φιλελευθερισμού που είναι το μέγιστο εμπόδιο του 21^{ου} αιώνα(όταν αυτό εκμεταλλεύεται) που είναι ο λαϊκισμός, που συνδέεται άρρηκτα με την κυκλική διάδραση των κρίσεων.

6.2.1 Λαϊκισμός -Παγκοσμιοποίηση: Η σκιά του Φιλελευθερισμού

Αρχικά, ας διασαφηνιστεί ότι, ο λαϊκισμός είναι μια «ουσιαστικά αμφισβητούμενη έννοια»(Mudde & Rovira Kalt-wasser, 2017), όπως και η «παγκοσμιοποίηση», καθώς όπως σημειώνει ο Rodrik(2011), το παράδοξο της παγκοσμιοποίησης επεξηγεί, γιατί η παγκοσμιοποίηση σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικές περιόδους, όπως και ο λαϊκισμός. Γι' αυτό καταλήξαμε ότι, υπάρχουν πολλές «παγκοσμιοποιήσεις» και πολλοί «λαϊκισμοί». Πιο συγκεκριμένα και μια απλή αναζήτηση του όρου σχετικά με τον ορισμό μας οδηγεί σε τρεις κύριες θεωρητικές τοποθετήσεις: α) ως ιδεολογία, β) σαν ένα στυλ επικοινωνίας ή γ) ως μια πολιτική στρατηγική. Ειδικότερα σύμφωνα με τον Ασλανίδη(2018), συνιστά το «συλλογικό κύριο πλαίσιο δράσης για διακρατική κινητοποίηση», αλλά ίσως βέλτιστα να προσδιοριστεί και ως «ιδεολογία», καθώς μπορεί να τοποθετηθεί και να εξηγηθεί ευρύτερα στο φάσμα αριστερά-δεξιά από τον αναρχισμό και το μαρξισμό(Ασλανίδης, 2016 και Freedon, 2017). Ενώ ευρωπαϊκά καταλήγει και ως μια «τεχνική» που μονοπωλεί στο λεκτικό πεδίο μάχης «Kampfbegriff»(«λέξη μάχης») εντός του λόγου των μέσων ενημέρωσης και της πολιτικής πρακτικής. Ιδιαίτερα στην Ευρώπη, ο λαϊκισμός χαρακτηρίζεται ως «λεπτή ιδεολογία» και συνδέεται με το έργο του Cas Mudde(2007) μεταξύ άλλων. Με κύρια

⁸ Ένας πολυπράγμων καλλιτέχνης, αμερικανό-ιαπωνικής προελεύσεως. Βλ. περ. το έργο του με τίτλο «Ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση», στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στην Άνδρο.

επιχειρηματολογία μια αφήγηση μιας διχοτομημένης κοινωνίας σε δύο ομοιογενείς και ανταγωνιστικές ομάδες, τους «αγνούς ανθρώπους» και «τη διεφθαρμένη ελίτ», ενώ η σύγκρουση επέρχεται μέσω του «volonté générale(γενική βούληση) του λαού».

Στην αντίπερα όχθη των «λεπτών ιδεολογιών» πάνω στις οποίες θεμελιώθηκαν τα κινήματα οικολογισμού, εθνικισμού και του φεμινισμού με στενή διασύνδεση με την παγκοσμιοποίηση, ο λαϊκισμός στη σφαίρα των πολιτικών ιδεών μετουσιώνεται σε μια «λογική» ως ένα είδος ρητορικής και γι' αυτό χαρακτηρίζεται και σαν «ύφος ή τρόπος στην πολιτική έκφραση- πλαισίωση», όπως επί παραδείγματι η έννοια της «διεφθαρμένης» ελίτ, ως του λαϊκιστικού αντιπροσώπου-toire, (ευρωκεντρική). Τέλος, μια τρίτη θεώρηση μας ταξιδεύει στην καρδιά της δημοκρατικής θεωρίας του Rousseau, από τον οποίο προέρχεται η αντίληψη του «volonté générale», η της γενικής βούλησης από όπου προέρχεται ο όρος. Ως εκ τούτου, ο λαϊκισμός και ο εθνικολαϊκισμός αποτυπώνονται στη βιβλιογραφία, ως ο αντίποδας της παγκοσμιοποίησης, ως μια τοπική-παγκόσμια αντίσταση απέναντι στη δυναμική της «παγκοσμιοποίησης», που τείνει να παράγει υβριδικές ταυτότητες και στοχεύει στο παγκόσμιο σύνταγμα, οραματιζόμενη έναν ειρηνικό κόσμο που είναι υβριδοποιημένος η κρεολισμένος και η ποικιλομορφία προσωποποιείται κατά αποκλειστικότητα μέσω του εμπορίου(Axford, 2021).

Πιο συγκεκριμένα, το σημαντικότερο στοιχείο που απορρέει από τη μελέτη του λαϊκισμού έγκειται στην άνοδο του από τη δεκαετία του 1980 και κυρίως μετά την κρίση που παρατηρείται μετά την πτώση του Τείχους του Βερολίνου το 1989, με σταθερή αυξητική διακύμανση των δημοκρατιών ανά τον κόσμο, ενώ συνάμα η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση(GFC) ανέδειξε τις σύγχρονες προκλήσεις που συνδέονται με τα πολιτικά συστήματα των δημοκρατιών που άπτονται της ταυτότητας, οικονομίας και δικαιοσύνης. Ως εκ τούτου, ο λαϊκισμός μπορεί να λειτουργήσει, είτε ως απειλή, είτε ως διορθωτική βάση για τη δημοκρατία(Mudde & Rovira Kaltwasser, 2017: 83). Ωστόσο, σε κάθε μοτίβο κρίσης παρατηρούνται περίοδοι: α) αυξανόμενης εισοδηματικής ανισότητας και εκρήξεις των τιμών των εμπορευμάτων, καθώς και σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Συνεπώς, η παγκοσμιοποίηση, όπως σημειώνουν και οι Pastor & Veronesi(2018: 2), «*κουβαλά τους σπόρους της δικής της καταστροφής*», οι οποίοι εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια στο ευρωπαϊκό κέντρο, μέσα από τη μετατόπιση από την παραδοσιακή αριστερά-δεξιά του φάσματος προς μια διάσταση αυταρχικού-φιλελευθερισμού(Besley & Persson, 2019: 37).

Ειδικότερα η πρώτη περίοδος(και η καθεμιά κρατάει 35-45 χρόνια) τρέχει από την αρχή του 20^{ου} αιώνα μέχρι τα βάθη της Μεγάλης Ύφεσης που παρατηρήθηκαν τα υψηλότερα ποσοστά ψηφοφορίας εξτρεμιστών στη σύγχρονη δημοκρατική ιστορία του κόσμου. Σε μια πρώτη φάση, σημαντικός σταθμός τερματισμού αποτέλεσε το πρώτο κύμα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Διεύρυνσης της Κοινότητας(EOK), όταν το ΗΒ, η Ιρλανδία και η Δανία, εντάχθηκαν στην EOK(Stankov, 2021). Ενώ στο τρίτο κύμα ακραίων ψηφοφοριών που εκτυλίσσεται μέχρι και σήμερα, συνδέουν το φαινόμενο της ακραίας ψήφου με τις διευρύνσεις και τον εθνικισμό(πχ μετά το 1981,

όταν η Ελλάδα προσχώρησε, μετά το 1986 που εντάχθηκαν η Ισπανία και η Πορτογαλία και ιδιαίτερα μετά τη σημαντικότερη διεύρυνση, όταν 12 κράτη μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προσχώρησαν μεταξύ του 2004 και 2007). Ως εκ τούτου, η διεύρυνση πυροδοτεί τις εθνικιστικές απαντήσεις των ψηφοφόρων και το πρόσφατο αποτέλεσμα είναι οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο του 2019, που σημείωσαν τα υψηλότερα ποσοστά ακραίων προτιμήσεων που δεν παρατηρήθηκαν(ως προς τα δεδομένα) έκτοτε σε συγκριτική βάση με τη Μεγάλη Ύφεση(Stankov, 2021).

Συνεπώς, σε κάθε περίπτωση αξίζει να αναφερθούμε στο νέο λαϊκισμό(εθνικός χαρακτήρας), διότι έχει λάβει διεθνή μορφή μέσα από τις τελευταίες τάσεις της αυξανόμενης υποστήριξης για λαϊκιστικά εξτρεμιστικά κόμματα επαναφέροντας στο προσκήνιο τη συζήτηση ότι, ο λαϊκισμός δεν είναι ιδεολογία, αλλά μια καλά σχεδιασμένη στρατηγική για την απόκτηση και τη διατήρηση της εξουσίας. Δεν είναι αποτέλεσμα της κρίσης της ταυτότητας, αλλά της υπερ-παγκοσμιοποίησης, καθώς σύμφωνα με τον Arvind Subramanian, η τελευταία μορφή της παγκοσμιοποίησης ξεκίνησε αργά τη δεκαετία του 1970, επιταχύνθηκε γρήγορα κατά τη δεκαετία του 1980, απογειώθηκε στο μέγιστο τη δεκαετία του 1990 και συνέχισε να επιταχύνεται στη συνέχεια μέχρι το κραχ του 2008(Cox, 2018). Πλέον βρισκόμαστε σε έναν κόσμο, όπως υπογραμμίζει ο Tony Giddens, που είναι περισσότερο «αναρχικός, τυχαίος, μοδάτος...γεμάτος άγχη, καθώς και με σημάδια από βαθιές διαιρέσεις και μια αίσθηση ότι είμαστε όλοι στη λαβή δυνάμεων πάνω στις οποίες δεν έχουμε κανέναν έλεγχο»(cox, 2018). Συμπληρωματικά σύμφωνα με τον Carrión, J. F.(2021: 1, 3-15), λόγω της «παγκόσμιας ανόδου του λαϊκισμού» ανακύπτει η έννοια των «υβριδικών καθεστώτων», δηλαδή των πολιτικών καθεστώτων που συνδυάζουν δημοκρατικά χαρακτηριστικά με αυταρχικές πρακτικές και τείνουν να διαβρώνουν τη δημοκρατία, καθώς μπορεί να προκύψει ο «ανταγωνιστικός αυταρχισμός», οδηγώντας ορισμένες δημοκρατίες στην απόρριψη του πλουραλισμού(δες παραδείγματα στην ΕΕ, όπως Ουγγαρία 2010 και η Πολωνία 2015, όπου μετά την εκλογή ανελεύθερων λαϊκιστικών κυβερνήσεων με απόλυτη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, η δημοκρατία παρατηρείται να οπισθοδρομεί προς ημι-εξουσιαστικά υβριδικά καθεστώτα ή ακόμη και να καταδικάζεται σε έναν πλήρη αυταρχισμό). Εν αντίθεση κατά τον Axford, B.(2021), η σημασία του «μεταμοντέρνου λαϊκισμού και της νέας παγκοσμιοποίησης», συγκεντρώνεται γύρω από το επιχείρημα ότι, ο λαϊκισμός είναι μια πτυχή της τοπικής-παγκόσμιας αλληλεπίδρασης και θα μπορούσε να ερμηνευτεί αυτή η ιδιότυπη σχέση του λαϊκισμού(ως άπληστος τοπικισμός) με τη συνδιαλλαγή του με το παγκόσμιο και ειδικότερα μέσα από το παράδειγμα του Covid-19, ενώ όπως προσθέτει ο Peacock, ο τοπικισμός και ο λαϊκισμός μοιράζονται μια κοινή αφήγηση περί αποκέντρωσης για το καλό της δημοκρατίας(παρατίθεται στον Axford, 2021: 83).

Μ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια

Το μοντέλο κυριαρχίας

Στον αντίποδα των απόψεων, κυριαρχούν οι απόψεις ότι, «ο 21^{ος} αιώνας θα είναι ο αιώνας της Ευρώπης». Εξ αρχής, ο όρος “παρακμή” αντικαθίσταται από την έννοια της “κυριαρχίας” και της μετατροπής της ΕΕ σε μια υπερδύναμη. Σε απόδειξη των απόψεων αυτών αποτελεί το βιβλίο του M. Leonard με τον ενδεικτικό τίτλο, «γιατί η Ευρώπη θα κυριαρχήσει στον 21^ο αιώνα»(why Europe will run the 21st Century)(Leonard, 2006). Ειδικότερα, λόγω της παγκοσμιοποίησης και των συνεπειών, η ΕΕ θα αναδειχτεί σε μια υπερδύναμη. Χαρακτηριστικά σε μια «νέα μορφή υπερδύναμης» στην παγκόσμια σκακιέρα. Σύμφωνα με το W. Hutton (2007), η «Ευρώπη μπορεί να σώσει τον κόσμο» και χαρακτηριστικές αποδείξεις αποτελούν οι αποφάσεις που έλαβε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Μάρτιο του 2007, σχετικά με την προστασία του κλίματος, αλλά και με την ικανότητα της ΕΕ, ώστε να ξεπεράσει τη θεσμική της κρίση μέσω της Συνθήκης της Λισσαβόνας τον Δεκέμβριο του 2007. Βέβαια η Ένωση, αναδεικνύεται ως ένας νέος τύπος υπερδύναμης(Biscop, 2016), αλλά και ως μια υπερδύναμη χωρίς κεντρική εξουσία/κυβέρνηση και χωρίς επαρκή στρατιωτικά μέσα για να τα χρησιμοποιήσει σε έσχατη λύση»(Last resort)(Ιωακειμίδης, 2003). Επίσης, συμφωνεί και ο J. MacCormick(2007) υπογραμμίζοντας ότι, στο μετενεωτερικό περιβάλλον τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες που έχει καλλιεργήσει και προβάλλει η ΕΕ θα την αναδείξουν σε ένα νέο είδος υπερδύναμης. Τέτοια χαρακτηριστικά έγκειται στην κατοχή «ήπιων μορφών δύναμης» χωρίς ωστόσο να παραλείπεται ένα μείγμα «ήπιων μέσων δύναμης», όπως επί παραδείγματι διπλωματίας σε συνδυασμό με τη χρήση στρατιωτικής ισχύος όπου επιβάλλεται. Ακόμη, η ΕΕ αποτελεί ένα πρότυπο «παιδαγωγικής δύναμης» που λειτουργεί ως προσχέδιο για την αντιγραφή του από άλλες χώρες(Manners, 2002). Τουτέστιν, η ΕΕ γεννήθηκε από τις στάχτες του πολέμου και οι αδυναμίες τις, δεν αποτελούν παρά τυπικά εμπόδια προς την τελική εξυπηρέτηση του στόχου της. Η ΕΕ, δεν έχει την επιλογή της αποτυχίας.

Υπό αυτό το πρίσμα, η ολοκλήρωση δεν αποτελεί μια μονομερής κατευθυντική πορεία αλλά δομείται σε ένα πλουραλιστικό σύστημα. Γι’ αυτό το κύριο επιχείρημα των διαδοχικών κρίσεων μπορεί να ερμηνευτεί αντίστροφα στο πλαίσιο ανταπόδειξης ότι, χρησιμοποιείται από το σύστημα ως «εργαλείο». Σε αυτήν τη βάση λογικής, όπως και οι Lindberg και Scheingold(Lindberg & Scheingold, 1970 και Lindberg, 1971) υπογραμμίζεται ότι, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν αναπτύσσεται απαραίτητα μονοκατευθυντικά, γι’ αυτό προτείνεται ένα εννοιολογικό άνοιγμα προς τις διαδικασίες αποσύνθεσης. Δηλαδή οι διαδικασίες ολοκλήρωσης και αποσύνθεσης μπορούν να συμβούν σε έναν παράλληλο άξονα κάτω από τον οποίο, οι κρίσεις αποτελούν «εργαλεία» και η σύνδεση τους, δεν αποτελεί παρά ένα μοντέλο ενίσχυσης της ONE-Ευρωζώνης. Ως εκ τούτου, η αποσύνθεση μέσω των διαδοχικών κρίσεων δεν οδηγεί στην πλήρη καταστροφή του συστήματος, αλλά στην επανεκκίνηση του. Άλλωστε, όπως ο Nye(1968) και άλλοι εκπρόσωποι του Νέο-Λειτουργισμού(Haas, 1958) και του Ομοσπονδιακού(Friedrich, 1964) υπογράμμισαν,

η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, προϋποθέτει μια πολυδιάστατη κατανόηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Κατά επέκταση, οι μορφές της παγκοσμιοποίησης αντικατοπτρίζουν και την ποικιλομορφία των πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών δράσεων της ΕΕ και η ίδια η ιστορική μετεξέλιξη που διαμόρφωσε τη σημερινή μορφή της, συντρέχει απόλυτα με το σημερινό «επεισόδιο» της παγκοσμιοποίησης, αλλά και αντίστοιχα. Υπό αυτή τη βάση παρατηρείται ότι, η δομή της ΕΕ αποτελεί το κυριότερο επιχείρημα και εγχείρημα της παγκοσμιοποίησης. Άλλωστε, η ΕΕ μέσα από τη μορφή των Κοινοτήτων εξελίχθηκε στη σημερινή μορφή της ΕΕ, ενώ η απαρχή της στηρίχθηκε σε μια οικονομική συνεργασία, έξι(6) κρατών μελών που μέσω της διεύρυνσης(χαρακτηριστικό της ΕΕ) σήμερα αποτελεί μια ένωση με 27 κράτη-μέλη. Ωστόσο, ιδεολογικά ο σκοπός ήταν πολιτικός(αποφυγή πολέμου) και δεν στηριζόταν μόνο στην ελευθερία κυκλοφορίας κεφαλαίων, ανθρώπων και αγαθών, αλλά σχημάτισε μια ιδεολογία ενός νεωτερικού έθνους-κράτους μέσα από την αντίσταση των κοινωνιών και των ηγετών τους κατά των αυτοκρατορικών-θεοκρατικών σχεδίων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, με αντίθεση πολλά κράτη στα νότια και ανατολικά της Ευρώπης(π.χ Ελλάδα) όπου η εκκλησία διαδραμάτισε το σημαντικότερο ρόλο(Ηφαιστος, 2001: 295).

Τέλος, αρκετοί βλέπουν στο πρόσωπο της ΕΕ την «απάντηση στην πρόκληση της παγκοσμιοποίησης» ενώ παράλληλα τονίζουν την ανάγκη διαρθρωτικών αλλαγών, είτε μέσω της προώθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας, είτε μέσω άλλων συμπληρωματικών πολιτικών. Παράλληλα, οι A. Giddens, P. Diamond και R. Little(2006) επισημαίνουν ότι, *«ο κοινός στόχος της Ευρώπης θα πρέπει να είναι ένα ανεπτυγμένο ισχυρό κράτος πρόνοιας που αντιμετωπίζει τις ανισότητες που η παγκοσμιοποίηση οξύνει και εφοδιάζει τους πολίτες με την οικονομία της γνώσης»*. Ενώ σύμφωνα με τον Κλαούντιο Μάγκρις, σήμερα η μοναδική δυνατή πραγματικότητα που μπορεί να εγγυηθεί ασφάλεια και σταθερότητα είναι η Ευρώπη – δηλαδή ένα ευρωπαϊκό κράτος που μέσω του αποτελεσματικού και πραγματικού δικαίου, θα διοικεί και θα οργανώνεται χωρίς την ύπαρξη απειλών η προειδοποιήσεων(Ζαν-Μάρκ Φερί, 2006).

N. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια του μοντέλου κυριαρχίας

6.3 Βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030: Κριτική επισκόπηση κενών

Η βιώσιμη ανάπτυξη με χρονικό ορίζοντα το 2030, παρουσιάζει 17 στόχους-άξονες, συνοδευόμενη από 169 σχετικούς στόχους και 232 δείκτες με απώτερο σκοπό να ενισχυθεί η αλληλεγγύη σκιαγραφώντας ένα μονόδρομο μεταρρυθμίσεων για ένα πιο δίκαιο, ειρηνικό και υγιή κόσμο. Η Ατζέντα 2030, δεν είναι παρά μια προβολή της προσαρμογής των χωρών στις τάσεις της παγκοσμιοποίησης, ενώ οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης(ΣΒΑ) επιδιώκουν να βασιστούν, αλλά και να πετύχουν αυτό που δεν υλοποιήθηκε με τους προγενέστερους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (ΑΣΧ)(Froehlich, 2018: ν). Επίσης, σηματοδοτούν την πιο φιλόδοξη προσπάθεια που έχει υλοποιηθεί μέχρι και σήμερα, ώστε να τεθεί ο «στόχος» στο επίκεντρο της παγκόσμιας πολιτικής και διακυβέρνησης(Biermann, Kanie & Kim, 2017).

Ειδικότερα στην 70^η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου του 2015, στη Νέα Υόρκη, πραγματοποιήθηκε μια «ιστορική συμφωνία», όπου πάνω από 190 ηγέτες, δεσμεύτηκαν να αναδιαμορφώσουν τον κόσμο χωρίς φτώχεια, πείνα και ανισότητες(in action, 2020). Μετέπειτα ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Αντόνιο Γκουτέρες, κατά τη διάρκεια της ομιλίας που παραχώρησε το 2019, επισήμανε απευθυνόμενος σε ένα πολιτικό φόρουμ υψηλού επιπέδου για τη βιώσιμη ανάπτυξη ότι: *«καλεί την κοινωνία των πολιτών, οργανώσεις βάσης, ΜΜΕ, τον ιδιωτικό τομέα, συνδικάτα, ακαδημαϊκό κοινό και άλλους να κινητοποιήσουν συνεργασίες, όπως ποτέ άλλοτε...να υιοθετήσουν νέα επιχειρηματικά μοντέλα που ταιριάζουν με τις απαιτήσεις της ατζέντας του 2030»*(Guterres 2019 in United Nations, n.d.). Επίσης, την ίδια περίοδο εγκρίθηκαν οι ιστορικές συμφωνίες της Ατζέντας Δράσης της Αντίς Αμπέμπα(AAAA), διαμορφώνοντας ένα παγκόσμιο πλαίσιο για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης μετά το 2015(United Nations, 2015) και η Συμφωνία του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή που στοχεύει στη μείωση των εκπομπών αερίων, στην καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου, καθώς και στη σχετική χρηματοδότηση για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων μέσω του περιορισμού τους(Paris Agreement-UNFCCC, 2015).

Πιο συγκεκριμένα, η Ατζέντα 2030, προωθεί την ενσωμάτωση και των τριών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης –κοινωνική, περιβαλλοντική και οικονομική σε όλες τις τομεακές πολιτικές(Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων), καθώς η ανάπτυξη πλαισιώνεται ως «καθολική φιλοδοξία» που πρέπει να ενισχυθεί σε ένα πολυμερή κόσμο, κατευθυνόμενη *«προς το παγκόσμιο κοινό καλό»* (Messner & Scholz, 2018) και οι παρακάτω στόχοι έχουν αναπτυχθεί μέσω της προσέγγισης επίλυσης προβλημάτων(Wakimoto, 2018: 1-9). Παρά ταύτα, ως υπογραμμιστεί ότι, η ευρύτερη αντίληψη της «βιωσιμότητας» ως οδηγού παραδείγματος αναδεικνύει τις δυσκολίες ενσωμάτωσης κοινωνικών, οικονομικών και οικολογικών διαστάσεων, λόγω των πολύπλοκων αλληλεπιδράσεων και

συμβιβασμών τους(Lucatello, Huber-Sannwald, Espejel & Martínez-Tagüeña, 2020: vii).

Η ατζέντα 2030, εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας, δηλώνει πως «από τώρα έως το 2030, για να τερματιστεί η φτώχεια και η πείνα παντού, για την καταπολέμηση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ χωρών · να οικοδομήσουμε ειρηνικές, δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες · την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προώθηση της ισότητας των φύλων και την ενδυνάμωση των γυναικών και των κοριτσιών · και να διασφαλιστεί η διαρκής προστασία του πλανήτη και των φυσικών πόρων του. Αποφασίζουμε επίσης, να δημιουργήσουμε συνθήκες για βιώσιμη χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, κοινή ευημερία και αξιοπρεπή εργασία για όλους, λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα εθνικής ανάπτυξης και ικανότητας»(UN General Assembly, 2015). Σε αυτό το σημείο, το σύστημα περιοδικής αναθεώρησης της εφαρμογής σε όλα τα επίπεδα ελέγχεται με τη μορφή του πολιτικού φόρουμ υψηλού επιπέδου(HLPF) στους ΣΒ (SDG), καθώς συνεδριάζει σε ετήσια βάση(Harrington, 2021: 13). Ειδικότερα, οι ΣΒΑ είναι:

1. Μηδενική Φτώχεια
2. Μηδενική Πείνα
3. Καλή Υγεία και Ευημερία
4. Ποιοτική Εκπαίδευση
5. Ισότητα των Φύλων-Επιτυγχάνουμε την ισότητα των φύλων και τη χειραφέτηση
6. Καθαρό Νερό και Αποχέτευση
7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια
8. Αξιοπρεπής Εργασία και Οικονομική Ανάπτυξη
9. Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές-Οικοδομούμε ανθεκτικές υποδομές.
10. Λιγότερες Ανισότητες
11. Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες
12. Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή
13. Δράση για το Κλίμα
14. Ζωή στο Νερό
15. Ζωή στη Στεριά
16. Ειρήνη, Δικαιοσύνη και Ισχυροί Θεσμοί
17. Συνεργασία για τους Στόχους(United Nations, 2015).

Ο: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια της ενότητας Βιώσιμης Ευρώπης

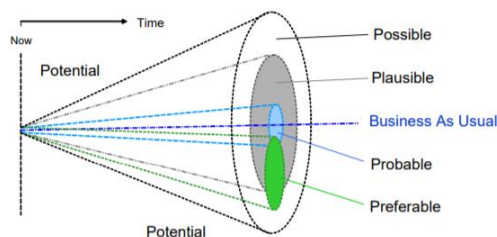
6.4 Κόσμος 2030 και η Ευρώπη

Η αναδιάταξη του Κόσμου 2030, περιλαμβάνει την πτώση της κυριαρχίας των ΗΠΑ και την ανάδυση παγκόσμιων δυνάμεων, καθώς καμία δύναμη, δεν θα είναι ηγεμονική, ενώ η ανθρώπινη ενδυνάμωση μέσω της διάχυσης και της συνεργασίας άτυπων δικτύων και κρατών, θα μεταβάλλει την ιστορική άνοδο της Δύσης από το 1750 και θα εγκαινιάσει μια νέα αποχή «εκδημοκρατισμού της Ασίας»(National Intelligence Council, 2012). Το ερώτημα επανέρχεται θέλουμε μεγάλη ή ισχυρή

Ευρώπη, ενώ το βιβλίο η “Μεγάλη σκακιέρα” του πρώην Συμβούλου της Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ, Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι, είναι δογματικό αλλά και επίκαιρο. Συγκεκριμένα αναφερόμενος στην Ευρώπη υπογραμμίζει ότι, ο κεντρικός γεωστρατηγικός στόχος της Αμερικής, δεν είναι άλλος, από το να «σταθεροποιήσει μέσα από μια γνήσια σχέση εταίρων το προγεφύρωμα των ΗΠΑ, στην ευρασιατική ήπειρο, έτσι ώστε μια διευρυμένη Ευρώπη να γίνει το πιο βιώσιμο εφελτήριο για την προβολή στην Ευρασία της διεθνούς δημοκρατικής και συνεργατικής τάξης πραγμάτων» Με άλλα λόγια, η δύναμη των ΗΠΑ, είναι η δύναμη που θα επιβάλλει τη διεθνή δημοκρατία και συνεργασία(Φιλιπούλη, 2005: 167). Αν καταφέρει να φέρει σε επιτυχία τη φιλελεύθερη παγκόσμια δράση της.

Όπως, υποστήριξε ο Mettler(2019: 2) ο «κόσμος βρίσκεται σε καλό δρόμο προς μια νέα γεωπολιτική, γεωοικονομική και γεωτεχνολογική τάξη» και η ΕΕ διασφαλίζει, ότι δεν θα καταλήξει μια μεσαία δύναμη μέσα από τη διαμόρφωση μιας «κουλτούρας ετοιμότητας» η οποία απαιτεί προνοητικότητα που δεν είναι άλλη από «μια διανοητική άσκηση, όπου εμείς φανταζόμαστε διαφορετικές εναλλακτικές του μέλλοντος»(EPSAS, 2019: 3, 5). Σε αυτό το σημείο, ας προσθέσουμε ότι, η φιλοδοξία διαφέρει της σκληρής πραγματικότητας και των ενδεχόμενων προκλήσεων(δείτε Μαύροι Κύκνοι) και η προνοητικότητα δεν μπορεί να προληφθεί μέσα από τη μόνιμη αβεβαιότητα των παραγόντων. Επίσης, σε καμία περίπτωση δεν αντικαθιστά το μέλλον, άλλα αποτελεί σημαντική μεταβλητή που ενημερώνει το μέλλον. Οι παραδοχές ότι, η λήψη αποφάσεων και ότι οι παίκτες του παγκόσμιου συστήματος δεν είναι ελεύθεροι καθώς το μέλλον αναδιαμορφώνεται από τις μεγάλες τάσεις που εξελίσσονται και δρουν καταλυτικά προσφέρει διαφορετικές εναλλακτικές(δείτε το παρακάτω περίγραμμα, εικ.11)

Εικόνα 11. Κατηγορίες Μέλλοντος

Πηγή: (Hancock & Bezold, 1994: 25).

Τεκτονικές μετατοπίσεις—κρίσιμες, με παράγοντες τη δημογραφική πίεση, με μεγάλο ποσοστό ηλικιωμένων, άλλα και την έλλειψη πόρων όπως το νερό(πόλεμοι για το νερό). Όπως επισήμανε ο Robert Muggah, τα εθνικά κράτη θα έχουν ξεκινήσει μια επιστροφή και το πολυπολικό σύστημα θα απαρτίζεται από τις ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα, Γερμανία, Ινδία και Ιαπωνία, όπου θα εμφανίζονται ημι-αυτοκρατορικές τάσεις. Ωστόσο, ταυτόχρονα ο ρόλος του κράτους απειλείται από τάσεις που περιλαμβάνουν την άνοδο των πόλεων και τη διάδοση των διαδικτυακών ταυτοτήτων, την αύξηση της αστικοποίησης, την αύξηση του εκτοπισμού από τις συγκρούσεις και την κλιματική αλλαγή, σχεδόν καθολική πρόσβαση στο διαδίκτυο, το τέλος του κινητήρα

εσωτερικής καύσης και των συστημάτων τροφίμων με λιγότερη ένταση πόρων και αυξανόμενη ζήτηση(Drabble, Ratzmann, Hoorens, Khodyakov & Yaqub, 2015).

Στο πλαίσιο αυτό το Εθνικό Συμβούλιο Πληροφοριών δημοσίευσε το 2012, τις «μέγα-τάσεις», των εναλλακτικών κόσμων έως το 2030 και προσδιόρισε τέσσερα αρχετυπικά μέλλοντα: **α) Στάσιμες Μηχανές(Stalled Engines)**—ένα σενάριο στο οποίο οι ΗΠΑ και η Ευρώπη, στρέφονται προς τα μέσα και η παγκοσμιοποίηση σταματά. Ωστόσο παρατήρηση μας συνιστά, ο συλλογισμός, ότι το πρώτο σενάριο με την κρίση της πανδημίας είναι ένα ενδεχόμενο που μέχρι στιγμής έχει απορριφθεί και σίγουρα η αποδοχή μιας διμερούς σύγκρουσης θα ήταν παγκόσμια καταστροφική, ενώ το τέλος της παγκοσμιοποίησης είναι υπερβολική έκφραση απέναντι στην ανάγκη επεξήγησης του προσωρινού κλεισίματος των συνόρων, ίσως όμως να συνεπάγεται το τέλος της έμμεσης πολιτιστικής ηγεμονίας των ΗΠΑ, **β) Σύντηξη ενός κόσμου(Fusion—ένας κόσμος)**, κατά τον οποίο οι ΗΠΑ και η Κίνα συνεργάζονται στο διευρυνόμενο τομέα ασφάλειας(ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και καινοτομίας) σε παγκόσμιες προκλήσεις, όπως η εύρεση-διανομή πόρων και η κλιματική αλλαγή, ενώ η οικονομική ανάπτυξη αυξάνεται και η Κίνα οδεύει σε μια διαδικασία πολιτικής μεταρρύθμισης. Στην Ευρώπη, η κρίση της ευρωζώνης αποδεικνύεται καταλύτης για μια βαθιά πολιτική και οικονομική αναδιάρθρωση(ένα αρκετά απίθανο σενάριο, λόγω των διαφορετικών συμφερόντων), **γ) Το τζίνι εκτός του μπουκαλιού(Gini-Out-of-the-Bottle)**—ένας κόσμος στον οποίο κυριαρχούν οι οικονομικές ανισότητες και διευρύνεται το χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών χωρών. Η ΕΕ παραπαίει και τελικά διαλύεται, ενώ οι ΗΠΑ επιτυγχάνουν οικονομική ανάκαμψη και διατηρούν την κυριαρχία τους, χάρη στη νέα «ενεργειακή επανάσταση, τεχνολογική καινοτομία, συνετές δημοσιονομικές πολιτικές», **δ) Μη κρατικός κόσμος(nonstate world)**—ένα σενάριο στο οποίο, οι μη κρατικοί φορείς αναλαμβάνουν την ηγεσία(ΜΚΟ), πολυεθνικές επιχειρήσεις, ακαδημαϊκά ιδρύματα και πλούσια και ισχυρά άτομα(ιδιώτες), υποεθνικές μονάδες, όπως οι μεγαλουπόλεις και «ad-hoc» συνασπισμοί εγκαινιάζουν μια νέα εποχή για το κράτος, που δεν εξαφανίζεται στο υπέρ-παγκοσμιοποιημένο κόσμο, όπου η τεχνογνωσία, η επιρροή και η προσαρμοστικότητα αναδύουν νέους παίκτες. Ενώ μετράμε περισσότερο έναντι του «βάρους» ή της «θέσης(National Intelligence Council, 2012: 113-137).

Σύμφωνα με τα στοιχεία του National Intelligence Council(2012), αν και περιγράφονται τέσσερα διαφορετικά μέλλοντα υπογραμμίζεται παράλληλα, ότι αναμένεται ένας κόσμος που περιέχει στοιχεία και από τα τέσσερα, ενώ επικεντρώθηκε στις «διαφαινόμενες» προκλήσεις με μεθοδολογικό ερώτημα *«πώς θα αντιδρούσαν άλλες δυνάμεις σε μια πτώση ή μια αποφασιστική επαναβεβαίωση της ισχύος των ΗΠΑ»*. Παράλληλα, επισήμαναν τον κίνδυνο συμπεριφορών που μετουσιώνονται σε ιδεολογία, καθώς είναι μια απογοητευτικά ασαφής έννοια. . . δύσκολο να οριστεί...και να μετρηθεί(National Intelligence Council 2012). Σε αυτά αναγνωρίζονται τέσσερεις μεγαλειώδεις τάσεις που προκαλούν τεκτονικές μεταποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα είναι:

1. **ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ:** ανάπτυξη μεσαίας τάξης, μείωση φτώχειας, στο πλαίσιο μιας διευρυνόμενης παγκόσμιας οικονομίας που θα οδηγήσει στη ραγδαία άνοδο των αναπτυσσόμενων χωρών, άλλα και στη διττή εκμετάλλευση των νέων επικοινωνιών και τεχνολογιών παραγωγής. Εμφάνιση μεγάλης κλίμακας βίας από μικρό-μεσαίες ομάδες, μέσω της τεχνολογίας (όπλα βίο-τρομοκρατία).
2. **ΔΙΑΧΥΣΗ ΙΣΧΥΟΣ:** Η Ασία ξεπερνάει τη Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη βάσει ΑΕΠ, το μέγεθος του πληθυσμού, στρατιωτικές δαπάνες και τεχνολογικές επενδύσεις, ενώ η Κίνα καθίσταται η μεγαλύτερη οικονομία πριν το 2030. Ινδία, Βραζιλία ακολουθούν, ενώ περιφερειακοί παίκτες αναδύονται, όπως η Κολομβία, Ινδονησία, Νιγηρία, Νότια Αφρική και η Τουρκία, οι οποίες διεκδικούν μεγαλύτερο ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. Αντίστοιχα η Ευρώπη, Ιαπωνία και Ρωσία, συνεχίζουν πτωτικά. Σε έναν πολυπολικό κόσμο, η φύση της ισχύος μεταβάλλεται και μετακινείται ηλεκτρονικά στις τεχνολογίες επικοινωνίας.
3. **ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ:** Τάσεις, όπως η μετανάστευση, η οποία θα αντιμετωπίζεται ως διασυνοριακό ζήτημα, ενώ το ειδικευμένο και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό θα αξιοποιηθεί. Ακόμη, παρατηρείται αστικοποίηση με την αύξηση κατασκευών ως συναρτήσεις της αύξησης του πληθυσμού περίπου στα 8,3 δισεκατομμύρια άτομα(πάνω από 7,1 δισεκατομμύρια το 2012).
4. **ΑΥΞΗΣΗ ΤΡΟΦΗΣ, ΝΕΡΟΥ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ(ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ):** (National Intelligence Council, 2012: 9-38).

Πίνακας 11 Μαύροι Κύκνοι

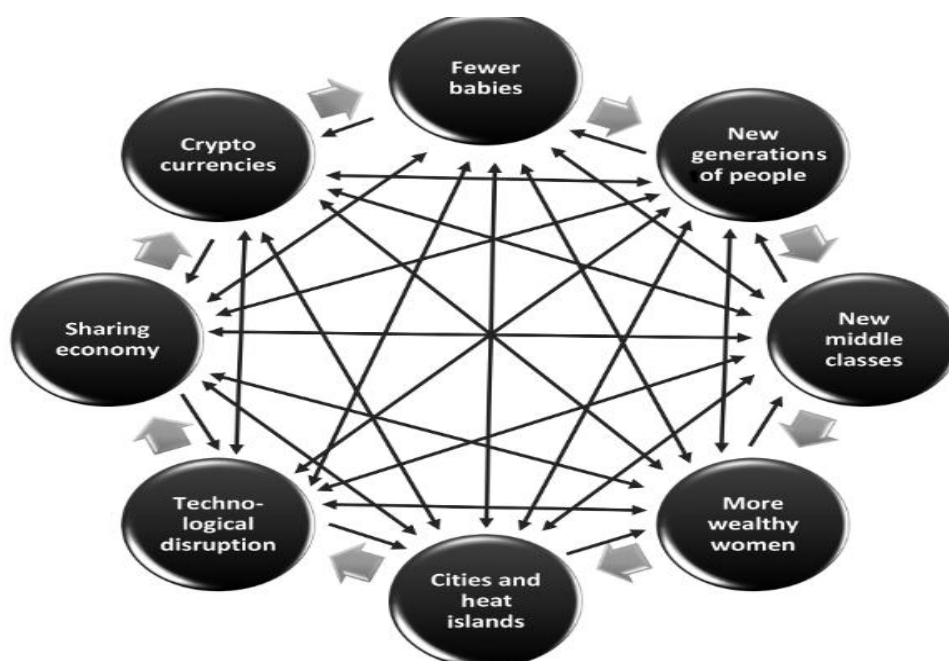
Πανδημία, Δραματικές και απρόβλεπτες αλλαγές στο κλίμα, όπως κατάρρευση ευρώ/ΕΕ, έξοδος της Ελλάδας από την ευρωζώνη θα μπορούσε να προκαλέσει οκταπλάσια παράπλευρη ζημιά, Πτώχευση της Lehman Brothers προκαλώντας μια ευρύτερη κρίση σχετικά με το μέλλον της ΕΕ. Μια ενδεχόμενη κατάρρευση της Κίνας, θα πυροδοτούσε πολιτικές αναταραχές επηρεάζοντας την παγκόσμια οικονομία. Η μεταρρύθμιση του Ιράν, ένα αυξανόμενο φιλελεύθερο καθεστώς, θα ασκήσει πιέσεις για τον τερματισμό της απομόνωσης στο Ιράν, ενίσχυση των ενδεχομένων να ευθυγραμμιστεί σε σταθερές βάσεις η Μέση Ανατολή. Πιθανότητα χρήσης πυρηνικών δυνάμεων για πολιτικό κέρδος-ανισορροπία διεθνούς συστήματος(Ρωσία, το Πακιστάν και εν δυνάμει Ιράν και η Βόρεια Κορέα). **Μη κρατικοί παράγοντες, ξεκινούν να διεκδικούν υπόσταση και μεταφερόμαστε στο πεδίο επιθέσεων στον κυβερνοχώρο, αύξηση όπλων καταστροφής.** Εξάρτηση του κόσμου από την ηλεκτρική ενέργεια και η απειλή των ηλιακών γεωμαγνητικών καταιγίδων. Πιθανή αποχώρηση των ΗΠΑ, οδηγεί σε παγκόσμια αναρχία και καμία δύναμη δεν την αντικαθιστά.

Πηγή: (National Intelligence Council, 2012).

Σε αυτά, θα πρέπει να προσθέσουμε και τη συμβολή του βιβλίου του Gullen(2020), με τίτλο «2030: Πώς θα συγκρουστούν οι μεγαλύτερες τάσεις του σήμερα και θα αναδιαμορφώσουν το μέλλον των πάντων», ο οποίος αναλύει τη

διασύνδεση των τάσεων που θα μεταβάλλουν το κόσμο έως το 2030 και δη μέσω της υιοθέτησης της «πλευρικής αντι για κάθετης σκέψης», μιας έννοιας που επινοήθηκε από τον εφευρέτη *Edward de Bono*, όπου αναδιαμορφώνονται τα υπαρκτά δεδομένα, ώστε να παρατηρήσουμε τον κόσμο με «άλλα μάτια». Παράλληλα, δίνεται έμφαση στην περιφερειακή δομή και τοποθετεί, ως ύψιστη απειλή τη γήρανση του πληθυσμού στην Αμερική και τη Δυτική Ευρώπη, ενώ οι νέες γενιές οδηγούν στην υπεροχή της μέσης κατηγορίας στις αναδύμενες αγορές αναβιώνοντας ένα νέο είδος μέσου καταναλωτή, αύξηση συσσώρευσης πλούτου στις γυναίκες και ραγδαία εισροή μετανάστευσης στις πόλεις σε όλο τον κόσμο, αναθεώρηση από μεμονωμένα άτομα του «status quo» σε σχέση με την καινοτομία και τεχνολογία και εμφάνιση εναλλακτικών αντιλήψεων χρημάτων που είναι πιο διανεμημένα και αποκεντρωμένα (για περισσότερα δεξ εικόνα 12.). Βάσει αυτής της μελέτης, συνδυαστικά με άλλες έρευνες παρακάτω αναλύονται οι πέντε πιο βασικές μεταβλητές:

Εικόνα 12. Τάσεις του 2030

Πηγή: (Guillén, 2020).

- **Λιγότερα βρέφη-Δημογραφική πτώση Μεγάλων Δυνάμεων και η Νέα Δυναμική της Αφρικής**

Μέχρι το 2030, θα αντιμετωπίσουμε μια «βρεφική ξηρασία», καθώς ο παγκόσμιος πληθυσμός αναμένεται να αυξηθεί λιγότερο εν συγκρίσει με τη ραγδαία ανάπτυξη του, από το 1960(από 3 δις.) έως το 1990(πάνω από 6 δις.). Ειδικότερα, η Νότια Ασία(μαζί με την Ινδία) θα καταστεί πρώτη ως προς την αύξηση πληθυσμού, ενώ θα την ακολουθήσει η Αφρική στη δεύτερη θέση και η Ανατολική Ασία(με την Κίνα), θα πέσει στην τρίτη θέση(Guillén, 2020). Ωστόσο, η σημαντικότερη μετατόπιση θα επιτευχθεί στην Ευρώπη, όπου σε σύγκριση με το 1950(2^η θέση) θα υποβιβαστεί(στην έκτη θέση) πίσω από τη Νοτιοανατολική Ασία(η οποία περιλαμβάνει την Καμπότζη, την Ινδονησία, τις Φιλιππίνες και την Ταϊλάνδη μεταξύ άλλων χωρών) και τη Λατινική Αμερική(Guillén, 2020). Σε αυτό καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνικό-πολιτικό-οικονομική κατάσταση της κάθε χώρας, άλλα και ο μεταβαλλόμενος ρόλος της γυναίκας ανάμεσα στη δύση και την ανατολή(Guillén, 2020). Άλλοι συμπληρωματικοί παράγοντες είναι η μείωση του σεξ σε σύγκριση με τις δεκαετίες του 1930(σιωπηλή γενιά) που έκαναν σεξ πιο συχνά και του 1990(Millennials και iGen) που έκαναν σεξ λιγότερο συχνά. Η γήρανση των *Baby Boomers*, οι οποίοι το 2030, θα είναι ηλικίας 66 έως 84, ο «νεαρός ηλικιωμένος» και θα αριθμούν 61 εκατομμύρια άτομα. Ενώ όσοι γεννήθηκαν πριν από το 1946 -το «παλαιότερο παλιό» - θα φτάσουν στα 9 εκατομμύρια ανθρώπους το 2030(Knickman & Snell, 2002: 850-851). Επίσης, αυτό συνδέεται και με τη φροντίδα των παιδιών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν μεταφορικά και ως «όπλα» για την καταπολέμηση της μείωσης των δημογραφικών ποσοστών, όπως επί παραδείγματι φαίνεται να αποσκοπεί η επένδυση της κυβέρνησης Μπάιντεν, με ποσοστό που ανέρχεται πάνω από 225 δισεκατομμύρια δολάρια, αφιερωμένα στη φροντίδα των παιδιών(The White House, 2021). Σε αυτό αντέδρασε μέσω του Twitter και ο πιθανός Ρεπουμπλικανός υποψήφιος Γερουσιαστής του Οχάιο, J.D. Vance, αποκαλώντας αυτήν την «καθολική ημερήσια φροντίδα», ως έναν ταξικό πόλεμο εναντίον κανονικών ανθρώπων»(Brown MSNBC, 2021).

Ακόμη, παρουσιάζεται το τεράστιο χάσμα δημογραφικών εξελίξεων και η μεταβλητή της ανισορροπίας του φύλου καθώς η Κίνα, έχει περισσότερους άνδρες και η Ρωσία, περισσότερες γυναίκες. Τίθεται το ερώτημα περί μείξης καθώς τόσο η Κίνα όσο και η Ρωσία εν δυνάμει, θα αντιμετωπίσουν την πτώση του πληθυσμού. Ειδικά η Κίνα, είναι ο παγκόσμιος ηγέτης σε μέγεθος πληθυσμού (1,38 δισεκατομμύρια άνθρωποι), ενώ η Ρωσία, με το πολύ μεγαλύτερο έδαφός της, παρουσιάζει σχεδόν δέκα φορές λιγότερο πληθυσμό(144,3 εκατομμύρια) και η Κίνα αναμένεται να γίνει 2 δισεκατομμύρια έως το 2038 και 3 δισεκατομμύρια έως το 2061(Korolenko, 2019) Επομένως, η ραγδαία αύξηση θα οδηγήσει αναπόφευκτα στο να υπερ-παραγάγουμε και να εξαντλήσουμε τις πηγές μας και βασικά αγαθά, όπως η τροφή, το νερό που θα μειωθούν, υποβόσκοντας να πέσουμε στη "Μαλθουσιανή παγίδα,"(Follett, 2020). Ακόμη, σε όλα αυτά δε θα πρέπει να υποτιμηθεί η εξέλιξη της Αφρικής, λόγω της γεωργικής και βιομηχανικής επανάστασης που θα βιώσει έως το 2030, παρόμοια με αυτήν που συνέβη στην Ευρώπη, την Αμερική και την Ανατολική Ασία στο παρελθόν.

Ειδικότερα ο Μπιλ Γκέιτς επισήμανε ότι, η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει την Αφρική να επιτύχει την αυτάρκεια των τροφίμων μέχρι το 2030, αλλά προειδοποίησε επίσης, για την επικείμενη απώλεια θέσεων εργασίας λόγω αυτοματισμού(2030 Vision). Ως εκ τούτου, θα δοθεί μια νέα ώθηση και θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας και συναφείς οικονομικές δραστηριότητες σε όλο τον κόσμο. Θα παρατηρηθεί, η βελτίωση στη διαχείριση του εδάφους, στην άρδευση και στη διανομή, όπως επί παραδείγματι μέσω της αξιοποίησης της μανιόκας(ταπιόκα), ως πηγή εισοδήματος καθώς συνιστά την τρίτη κύρια πηγή σε υδατάνθρακες μετά από το ρύζι και το καλαμπόκι στις αναπτυσσόμενες χώρες. Παράλληλα, ο Guillén, M. F. (2020) θέτει την πρόταση, ότι ίσως μελλοντικά να δημιουργηθεί μια παγκόσμια βιομηχανία μύρας που θα ανταγωνίζεται τις μεγαλύτερες εταιρείες στον κόσμο, όπως SABMiller και Diageo. Συγχρόνως, η άνοδος στην κινητή τεχνολογία τηλεπικοινωνιών είναι αξιοσημείωτη, τόσο που το Ναϊρόμπι, ονομάστηκε "Silicon Savannah"(Haikin, 2018). Ενώ προτείνεται να δημιουργηθεί μια κοινή φωνή «για συνηγορία, πίεση και αφήγηση της ιστορίας της Κένυας»(Haikin, 2018: 32), καθώς μπορεί να επιτελέσει βοηθητικό ρόλο και στην υγειονομική περίθαλψη. Όπως φαίνεται στην Κένυα, παρατηρείται έντονη διαλειτουργικότητα-ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ διαφορετικών συστημάτων και εγκαταστάσεων πληροφορικής και χρηστικότητας αντικαθιστώντας «τα συστήματα που βασίζονται σε χαρτί με ψηφιακά συστήματα»(Muinga, 2020: 2).

• Οι δύο όψεις του μεταναστευτικού-Brain Drain

Πρόκειται για ένα θέμα καθαρά οπτικής, καθώς στην Ευρώπη, οι θέσεις εργασίας χαμηλής ειδίκευσης εξακολουθούν να είναι άφθονες ειδικά στη γεωργία και στους τομείς των υπηρεσιών, όπως και η ζήτηση για εργαζόμενους υψηλής ειδίκευσης. Η μετανάστευση μπορεί να βοηθήσει στο να αντιμετωπιστούν προβλήματα που σχετίζονται με τη γήρανση του πληθυσμού. Τα Ηνωμένα Έθνη το αποκαλούν «μετανάστευση αντικατάστασης». Ακόμη, αναμένεται μια πλήρη Αφρικανή Οικονομική Κοινότητα(AEC) έως το 2028 και αυτό θα οδηγήσει στην ελευθέρωση της ενδοπεριφερειακής μετανάστευσης(Marcelino, 2012: 184). Ωστόσο, ο Guillén(2020) καταρρίπτει το κοινότυπο επιχείρημα ότι, οι μετανάστες κλέβουν δουλειές και το αντιπαράθετει υποστηρίζοντας, ότι δημιουργούν. Λόγου χάρη, οι Google, Intel, eBay, Facebook, LinkedIn και Tesla, παρουσιάζουν ομοιότητες στο πλαίσιο της μεταμόρφωσης της αμερικανικής οικονομίας και ιδρύθηκαν ή συν ιδρύθηκαν από μετανάστες. Υπό αυτό το πρίσμα, η μετανάστευση είναι μια μορφή επιχειρηματικότητας και παρατηρείται ότι, μεγάλα ποσοστά των επιχειρήσεων με τίτλους ιδιοκτησίας ανήκουν σε ξένους γεννημένους σε σχέση με τους ιθαγενείς σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, Ηνωμένου Βασιλείου, Καναδά και Αυστραλίας(Kerr, 2016: 5). Σε αυτό το σημείο, αξίζει να παρουσιαστεί συμπληρωματικά και η έρευνα των Szczepanikova, A. & Van Crielinge, T. (2018), σχετικά με το μέλλον της μετανάστευσης μέσα από την υιοθέτηση των τεσσάρων σεναρίων της μετανάστευσης του 2030 στην ΕΕ που είναι:

- Ισχυρή απόκλιση μεταξύ των προηγμένων οικονομιών και των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών, καθώς μια παγκόσμια κρίση που προέρχεται από την Κίνα, οδηγεί σε μεγάλες οικονομικές αποτυχίες στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οδηγούμαστε σε μια διεθνή και περιφερειακή διακυβέρνηση. Μέχρι το 2025, αυξάνεται η ζήτηση εργασίας υψηλής ειδίκευσης κυρίως στον τομέα της υγείας και των υπηρεσιών. Ενώ το 2030, δημιουργούνται επιλεκτικά προγράμματα μετανάστευσης και κορυφώνεται ο ρόλος των περιφερειακών οργανώσεων στις χώρες αποστολής.
- Παγκόσμια διακυβέρνηση σε τομείς, όπως η φοροδιαφυγή και η μετανάστευση, μείωση του ποσοστού ανισότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες και η ΕΕ εμφανίζεται πιο ενωμένη μετά το Brexit, καθώς πραγματοποιεί διεθνή συνεργασία(φόρος, περιβάλλον) και έως το 2025, δημιουργούνται «νέα κανάλια» για ξένους εργαζόμενους, τόσο στις χώρες αποστολής, όσο και στην Ευρώπη και έως το 2030, επιτυγχάνεται η μείωση προσφύγων και η αύξηση των ροών «κυκλικής μετανάστευσης».
- Η παγκόσμια οικονομική σύγκλιση με πολλές αναπτυσσόμενες χώρες να κινούνται προς οικονομική κατάσταση υψηλού/ανωτέρου μεσαίου εισοδήματος εμφανίζεται σε αντίστροφη πορεία συγκριτικά με την κοινωνική πρόοδο(νεανική ανεργία). Στην ΕΕ(οικονομική ύφεση, κοινωνικές διαταραχές και αυξανόμενη ανισότητα)παρατηρείται στα κράτη μέλη και στις περιφέρειες, με αποτέλεσμα έως το 2025, η μετανάστευση από την ΕΕ και η άμεση επιστροφή τους, κυρίως στην Αφρική και την Ασία. Το 2030, η παράτυπη μετανάστευση πιέζει σε συνδυασμό με τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού στην Ανατολική Ευρώπη. Παράλληλα σημειώνονται περιβαλλοντικές πιέσεις και πολιτική αστάθεια, καθώς και η παγκόσμια οικονομική απόκλιση και στασιμότητα σε διάφορα μέρη του κόσμου. Ακόμη, παρατηρούνται αυξανόμενες πιέσεις στα συστήματα πρόνοιας και στις προηγμένες οικονομίες και υψηλά ποσοστά ανεργίας και αντίστοιχα διόγκωσης των κοινωνικών ανισοτήτων. Αύξηση θανάτων λόγω λιμού και πανδημιών και εκφάνσεις εξτρεμισμού που καταλήγουν σε αναγκαστικές μεταναστεύσεις μεγάλης κλίμακας. Ενώ η κυβερνο-τρομοκρατία αυξάνεται και οι χώρες εξαρτώνται όλο και περισσότερο από την τεχνολογία. Μέχρι το 2025, τα μεταναστευτικά κύματα περιθωριοποιούνται, λόγω της έλλειψης επενδύσεων στην ένταξη και το 2030 εκτιμάται ότι, η ΕΕ δεν παραμένει ελκυστικός προορισμός για μετανάστευση(Szczepanikova, 2018: 26-29).

- **Το αδιέξοδο της Μεσαίας Τάξης**

Ενώ η αμερικανική και η ευρωπαϊκή μεσαία τάξη εξακολουθούν να κατατάσσονται στον κόσμο ως πλουσιότεροι, η οικονομική τους περιουσία παραμένει στάσιμη και η κατάστασή τους μειώνεται μετά τις πολλές κρίσεις. Ειδικότερα σε παγκόσμια κλίμακα η μεσαία τάξη με απόλυτη προσέγγιση, περιλαμβάνει άτομα που έχουν εισόδημα μεταξύ \$10 και \$100 την ημέρα, δηλαδή ετήσιο εισόδημα μεταξύ \$15.000 και \$150.000 για μια τετραμελή οικογένεια

(Guillén, 2020) (το κατώτερο όριο επιλέγεται με αναφορά στο μέσο όρο φτώχειας στην Πορτογαλία και στην Ιταλία σε συνδυασμό). Συγκεκριμένα στην Αμερική, ως πηγή είναι διπλάσια, λόγω της διαφορούμενης «μεσαίας τάξης» ξεπερνώντας την επόμενη μεγαλύτερη οικονομία, την Ιαπωνία στον κόσμο. Ανακύπτει ένας «νέος καταναλωτισμός»(Schor, 1999). Όμως, αναδύεται συγχρόνως και μια νέα παγκόσμια μεσαία τάξη - μια ασιατική μεσαία τάξη, καθώς οι αναδυόμενες οικονομίες στην Ασία(Κίνα, Ινδία, Ινδονησία, το Βιετνάμ και άλλες οικονομίες της ASEAN) αναμένεται να αυξήσουν την παγκόσμια παραγωγή από 28%(1,8 δισεκατομμύρια άνθρωποι) σε 43% έως το 2030(Kharas, Gertz, 2010). Κατά επέκταση, μέχρι το 2030 η Κίνα, η Ινδία και η υπόλοιπη Ασία(εκτός της Ιαπωνίας) θα φιλοξενήσουν πάνω από τη μισή παγκόσμια αγοραστική δύναμη του καταναλωτή, ενώ η Κίνα, ήδη έχει ξεκινήσει να κυριαρχεί στις διαδικτυακές αγορές και γι' αυτό ορισμένα πεδία κατανάλωσης θα στραφούν προς την Ασία. Χαρακτηριστικά η Κίνα, μονοπωλεί ως προς την αγορά κινητών τηλεφώνων στον κόσμο με πάνω από 700 εκατομμύρια συνδρομητές(Lau & Menn, 2009: 9). Όμως, στο τέλος η Ινδία, αναμένεται να αποτελέσει την πιο ελκυστική αναδυόμενη αγορά, λόγω των ραγδαίων αναπτυξιακών δυνατοτήτων και του καλύτερα μορφωμένου πληθυσμού που συγκεντρώνει. Σηματοδοτώντας τη μεταβολή της επιχειρηματικής δραστηριότητας, θέσεων εργασιών που κατά τη Χρυσή Εποχή βασιζόταν στις ΗΠΑ και την Ευρώπη, ενώ εν συνεχεία αναμένεται να στραφούν γεωγραφικά στην Κίνα, Ινδία(Versace, Hawkins, Abssy, 2021).

- **Η σημασία της γενιάς και η άνοδος της Γυναίκας-Ισότητα Φύλων;**

Οι γυναίκες συσσωρεύουν πλούτο γρηγορότερα από τους άνδρες, έτσι έως το 2030, θα κατέχουν πάνω από το ήμισυ του συνολικού πλούτου του κόσμου και αυτό είναι αποτέλεσμα πολλών αλληλένδετων παραγόντων με κινητήρια δύναμη τη συνεχή εκπαίδευση, εργασία και λιγότερες γεννήσεις σε συνδυασμό με το επιχείρημα ότι, τείνουν να ζουν γύρω στα 7 χρόνια περισσότερο από τους άντρες. Με εξαίρεση τις κατηγορίες: ανύπαντρες μαμάδες, διαζευγμένες γυναίκες, την εφηβική ανύπαντρη μητρότητα-εγκυμοσύνη(Austad, 2006). Επιπλέον, η αύξηση προγραμμάτων γονικής άδειας και φροντίδας παιδιών σε χώρες, όπως Γαλλία, Φινλανδία, Σουηδία, Νορβηγία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ουγγαρία και Ρωσία, βελτιώνουν τις συνθήκες αναπαραγωγής και αυτό συνιστά μια έξυπνη μεταρρύθμιση που υποβοηθά τις κυβερνήσεις να πετύχουν τους ΣΒΑ 3, 4, 5, 16. Παρά ταύτα, η ισότητα ανάμεσα στα φύλα δεν είναι δεδομένη, το μισθολογικό χάσμα και μάλιστα τα περιορισμένα δικαιώματα σε άκρως πατριαρχικές κοινωνίες που καθοδηγούνται περισσότερο από τα έθιμα, οδηγούν συχνά σε εγκλήματα, όπως στον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων, τακτοποιημένοι γάμοι κοριτσιών κυρίως στην Αφρική, Νότια Ασία και Λατινική Αμερική(Guillén, 2020).

Παρόμοια ο Hammond(2007: 13) στο βιβλίο του «ο Κόσμος το 2030», αναγνωρίζει έξι(6) κύριους μοχλούς μεταβολής του κόσμου μέχρι το 2030, που είναι:

1. **Έκρηξη του παγκόσμιου πληθυσμού και η αλλαγή των δημογραφικών στοιχείων της κοινωνίας:** Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της εκτίμησης του πληθυσμού των Ηνωμένων Εθνών αναμένεται αύξηση κατά 50% του παγκόσμιου πληθυσμού, ενώ γύρω στα εννέα δισεκατομμύρια υπολογίζεται στο σύνολο. Επίσης, η ηλικιακή σύνθεση του παγκόσμιου πληθυσμού μεταβάλλεται με τις αναπτυσσόμενες χώρες να παρατηρούν αύξηση ηλικιωμένων, άλλα και την Ευρώπη, να υποφέρει από το συνδυασμό οικονομικών πιέσεων εξαιτίας των χαμηλών ποσοστών γεννήσεων και τη γήρανση του πληθυσμού(σελ. 13-22).

2. **Κλιματική Αλλαγή και Περιβάλλον ή αλλιώς «Κλιματική ασθένεια» η «Κλιματική Καταστροφή»:** Σε αυτό το σημείο αναφέρεται στο χειρότερο σενάριο σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έκθεσης του 2003, προερχόμενο από τους συμβούλους άμυνας των ΗΠΑ, με τίτλο «*An Abrupt Climate Change Scenario and Its Implications for United States National Security*», όπου οι Peter Schwartz, (σύμβουλος της CIA και πρώην επικεφαλής του σχεδιασμού στο Royal Dutch/Shell Group) και Doug Randall(επικεφαλής της παγκόσμιας επιχείρησης που βασίζεται στην Καλιφόρνια) παρομοίασαν την κλιματική αλλαγή ως μια παγκόσμια απειλή που θα επισκιάσει σε μεγάλο βαθμό εκείνη της τρομοκρατίας και θα μας μεταφέρει σε έναν κόσμο στα όρια της αναρχίας, καθώς ασταθείς χώρες αναμένεται(σε μεγάλα ποσοστά) να αναπτύξουν πυρηνική απειλή για να εξασφαλίσουν τα βασικά αγαθά(νερό, ενέργεια, τρόφιμα). Πιο συγκεκριμένα, οι ετήσιες μέσες θερμοκρασίες, θα μειώνονταν μέχρι πέντε βαθμούς στην Κλίμακα Φαρενάιτ για την Ασία και τη Βόρεια Αμερική και έξι βαθμούς Φαρενάιτ στη βόρεια Ευρώπη(σελ. 23-25, 99-101). Σε αυτό το σημείο, υποστηρικτικά να σημειώσουμε και το νόημα της έκθεσης του 2018, σχετικά με την κλιματική αλλαγή, όπου ο Rhodes(2019 in Cook, 2020: 7), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, «η ανθρωπότητα έχει μόλις 12 χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων έναντι των εκπομπών άνθρακα πρέπει να εγκαινιαστούν στρατηγικές μετριασμού για να αποφευχθεί η παγκόσμια μέση θερμοκρασία από την άνοδο πάνω από το όριο του 1,5 °C που ορίζει η Συμφωνία του Παρισιού για την Κλιματική Αλλαγή του 2015 και κάτω από τους 2 °C άνωθεν των προβιομηχανικών επιπέδων».

3. **Διαφαινόμενη Ενεργειακή Κρίση:** Παρατηρείται περισσότερη αύξηση της παγκόσμιας κατανάλωσης ενέργειας κατά 50% έως το 2030, ενώ προτείνεται από τον συγγραφέα να αναζητήσουμε την καθαρή ενέργεια που χρειαζόμαστε γύρω μας στον ήλιο, στον άνεμο, στα κύματα και στα βράχια. Ενώ η πρόκληση της ενέργειας είναι ένα καθαρά πολιτικό ζήτημα, καθώς τα κράτη τείνουν να εξισώνουν την ασφάλεια με τον εθνικισμό. Στο μετριασμό στοχεύει και ο στόχος της Επιτροπής της ΕΕ, ο οποίος αποσκοπεί να μειώσει τις εκπομπές άνθρακα κατά 30% έως το 2030(σελ.167-168, 171-2).

4. **Επέκταση της Παγκοσμιοποίησης:** Στηρίζεται στη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος που δημιουργεί άνοιγμα(τάση διεθνοποίησης) που ανασύρει το δίλημμα μεταξύ της άνισης κατανομής. Με άλλα λόγια, το εμπόριο συντελεί σημαντικός οδηγός των αλλαγών, όσο και της απόστασης (μέσω της τεχνολογίας,

διαδικτύου) θέτοντας την πρόκληση περί «ηθικής παγκοσμιοποίησης» και δη εξετάζοντας την έρευνα της παγκόσμιας τράπεζας, όπου αφενός η παγκοσμιοποίηση, θα οδηγήσει σε ταχύτερη ανάπτυξη των μεσαίων εισοδημάτων στα επόμενα είκοσι πέντε χρόνια σε σύγκριση με ο,τι συνέβη κατά τη διάρκεια της περιόδου 1980-2005, με τις αναπτυσσόμενες χώρες να διαδραματίζουν το μέγιστο ρόλο. Αφετέρου, κορυφώνει την ηπειρωτική ανισότητα με εισοδηματική ανισότητα και περιβαλλοντικές πιέσεις, ώστε μέχρι το 2030, τα έθνη του κόσμου αναμένεται να επιδιώξουν «ηθική, βιώσιμη παγκοσμιοποίηση» μέσω του εμπορίου(σελ. 27-28, 31-32).

5. Επιταχυνόμενη, Εκθετική Τεχνολογία Ανάπτυξης: Επιχειρηματολογεί υπέρ της τεχνολογικής ανάπτυξης, καθώς υιοθετεί την υπόθεση ότι, είναι η ίδια παράταση της ανθρώπινης εξέλιξης, αφότου η ανάπτυξη είναι το άμεσο προϊόν της ταχέως αυξανόμενης ταχύτητας και ο πλούτος των ροών πληροφοριών σε όλο τον κόσμο. Ενώ αναμένεται η έξυπνη τεχνολογία(Machine Intelligence) να ξεπεράσει την ανθρώπινη νοημοσύνη(σελ. 35-37).

6. Το μοντέλο «Πρόληψη-Επέκταση» στην Ιατρική(Πρόληψη ασθενειών και μακροζωΐα): Θεραπείες για υπάρχουσες ασθένειες, αύξηση ποσοστού μακροζωΐας, ανάπτυξη των βλαστικών κυττάρων και δημιουργία νέων οστών βάσει του DNA του ασθενούς. Με αποτέλεσμα να ιδρυθούν βιομηχανίες επέκτασης ζωής προς πώληση, μέσα από τη σύγκλιση των βιομηχανιών Pharma, Biotech και Na-Notech(σελ.37-42).

Συμπερασματικά, η μελλοντική πρόβλεψη σχετικά με τις μεταβλητές, τις μελλοντικές τάσεις, αντλήθηκαν από διάφορα βιβλία που εστιάζουν στο μέλλον, αξιοποιώντας διάφορες μελέτες Παγκόσμιων Οργανισμών, ενώ επιλέξαμε να στηρίξουμε την ανάλυση μας, βάσει των δεδομένων που παρουσιάστηκαν στο κείμενο του Εθνικού Συμβουλίου Πληροφοριών. Ακόμη αντιλαμβανόμαστε ότι, υπάρχουν συναινέσεις με διαφορετικές εκδοχές ως προς τις προκλήσεις, ενώ τα αριθμητικά ποσοστά είναι συγκριτικά κοντά, αν και αποτελούν μετρήσεις του κατά δύναμιν. Στο επόμενο υποκεφάλαιο εστιάζουμε στην Ευρώπη, ενώ αξίζει να προσθέσουμε ότι, στη νέα παγκόσμια εποχή πέρα από τις δαιδαλώδεις διαστάσεις της παγκόσμιας ανισότητας και των μεταβλητών, μείζον σημασία κατέχει το «τυχαίο και μη αναμενόμενο γεγονός», που μπορεί συθέμελα να αλλάξει την οικονομική σύνθεση ολόκληρων των ηπείρων ή και όλης της δομής του κόσμου, όπως επί παραδείγματι:

1. Πυρηνικός πόλεμος μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ρωσίας η Κίνας(θα επιφέρει μαζική καταστροφή και μακροχρόνια μόλυνση από ραδιενέργεια).
2. Πυροδότηση πυρηνικής βόμβας από τρομοκράτες.
3. Πόλεμος ανάμεσα στην Κίνα και την Ιαπωνία.
4. Πολιτική επανάσταση ή/εμφύλιος πόλεμος στην Κίνα, που θα οδηγήσει σε διάσπαση της χώρας.
5. Εμφύλιος πόλεμος μεταξύ μουσουλμάνων και ινδουιστών στην Ινδία.

6. Επανάσταση στη Σαουδική Αραβία.
7. Συνεχής μείωση της σημασίας της Ευρώπης, λόγω συρρίκνωσης του πληθυσμού και της αδυναμίας να απορροφήσει μετανάστες και πρόσφυγες από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική.
8. Σύγκρουση μεταξύ Μουσουλμάνων και Χριστιανών που θα σαρώσει τη Μέση Ανατολή και θα εξαπλωθεί στην Ευρώπη (Milanovic, 2019: 139).

6.4.1 Ευρώπη 2030

Κατά τον J. MacCormick. (2007), στο μετανεωτερικό περιβάλλον τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες που έχει καλλιεργήσει και προβάλλει η ΕΕ, θα την αναδείξουν σε ένα νέο είδος υπερδύναμης. Τέτοια χαρακτηριστικά έγκειται στην κατοχή «ήπιων μορφών δύναμης» χωρίς ωστόσο να παραλείπεται ένα μείγμα «έξυπνων μέσων δύναμης», όπως επί παραδείγματι διπλωματίας σε συνδυασμό με τη χρήση στρατιωτικής ισχύος, όπου επιβάλλεται. Ακόμη, η ΕΕ αποτελεί ένα πρότυπο «παιδαγωγικής δύναμης» που λειτουργεί ως προσχέδιο για την αντιγραφή του, από άλλες χώρες (Manners, 2002). Αντίστοιχα ο Mark Leonard υποστηρίζει ότι, η ΕΕ είναι μια «μετασχηματιστική δύναμη» ενώ «η Ευρώπη είναι ένα είδος αποκεντρωμένου συλλόγου» με τη μεγαλύτερη ενιαία οικονομική αγορά στον κόσμο και έως και την περίοδο που ξέσπασε το παγκόσμιο οικονομικό κραχ, οι ειδικοί περιέγραφαν την ΕΕ ως «ένα στεροειδές για την οικονομική ανάπτυξη» (Hill, 2010: 200-201). Επιπλέον, συνιστά μια πολιτική οντότητα, χωρίς ιστορικό προηγούμενο και γι' αυτό χαρακτηρίζεται από τη βιβλιογραφία σαν «*suoi generis*» καθώς λειτουργεί, ως ένας ενδιάμεσος τύπος μεταξύ ομοσπονδιακού κράτους (η ομοσπονδίας) και ομοσπονδιακής ένωσης κρατών (η συνομοσπονδίας) (Χρυσόχοου, 2003: 48). Επίσης, σύμφωνα με τον Hill (2010: 252, 256-7), οι περισσότερες νέες δημοκρατίες έχουν αντιγράψει το πρότυπο των πολιτικών θεσμών της δυτικής Ευρώπης και δημιούργησαν την «πολυκομματική δημοκρατία» και δη τα ευρωπαϊκά εκλογικά συστήματα αναλογικής εκπροσώπησης που στηρίζονται στη μέθοδο της συναίνεσης και είναι συγκριτικά αποτελεσματικότερα σε σύγκριση με τη μέθοδο εκλογικού Κολλεγιού, ή ο νικητής τα παίρνει όλα (ΗΠΑ). Με άλλα λόγια, η έννοια της «πολυεπίπεδης διακυβέρνησης» που εστιάζει στην κυβέρνηση με τη σύμπραξη μη εθνικών φορέων να συγκυβερνούν με κρατικούς φορείς για τα «συλλογικά αγαθά» και τις παγκόσμιες προκλήσεις. Η προβληματική έγκειται στο βαθμό αυτονομίας, καθώς αυξάνεται η επίδραση στην εθνική επικράτεια από μη εθνικούς παράγοντες, όπως ισχυρά άτομα, ΜΚΟ και εταιρείες, καθώς και τα δίκτυά τους (Wurzel, Liefferink & Torney, 2019).

Υπό αυτό το πρίσμα, ο Giles Merritt (2016) στο βιβλίο του "*SLIPPERY SLOPE Europe's Troubled Future*," καταρρίπτει τους δέκα (10) πλησιέστερους μύθους της Ευρώπης, που συχνά παρουσιάζονται ως εμπόδια απέναντι στην ικανότητα των Ευρωπαίων, να αντιμετωπίσουν τις αδυναμίες που τους κατευθύνουν σε παρακμή. Πιο συγκεκριμένα:

1. **Η Ευρώπη είναι υπερπλήρης.** Ο πληθυσμός συρρικνώνεται στο σύνολο της ΕΕ ενώ αναμένεται να μειωθεί από μισό δισεκατομμύριο σε 450 εκατομμύρια περίπου στα μέσα του αιώνα, ακόμη και με την προσθήκη των αναμενόμενων εξήντα εκατομμυρίων μεταναστών. Αναμένεται να μειωθεί από τα 240 σε 207, ως προς την εργασιακή ηλικία του πληθυσμού. Επιπλέον, η μέση πυκνότητα της ΕΕ είναι περίπου η ίδια με τη Γαλλία, που αντιμετωπίζει εσωτερικά το πρόβλημα της «ερημοποίησης» της υπαίθρου της. Κατά επέκταση, η Ευρώπη έχει ανάγκη βελτίωσης των υποδομών και των υπηρεσιών τις, όπως στέγαση, δημόσιες συγκοινωνίες που θα αποτρέψουν προβλήματα υπερπληθωρισμού σε κεντρικά μέρη έναντι υποανάπτυκτων η παραμελημένων χωρών.
2. **Η Ευρώπη είναι πλούσια.** Σε μια συγκριτική μελέτη με τις Ηνωμένες Πολιτείες, το μέσο εισόδημα στην Ευρώπη, η για την ακρίβεια το ακαθάριστο εγχώριο κατά κεφαλήν προϊόν είναι περίπου τα 2/3 του αντίστοιχου στην Αμερική και μέχρι το 2025, αναμένεται να μειωθεί στα 3/5. Ακόμη η Κίνα μαζί με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία, συγκροτούν τον πυρήνα των τριών κορυφαίων υπερ-πλούσιων χωρών ξεπερνώντας την Ιταλία και την Γερμανία, με αποτέλεσμα η Ευρώπη, να ακολουθεί την κατιούσα πορεία, το οποίο σχετίζεται άμεσα και με την ανάπτυξη των κοινωνικών ανισοτήτων. Αν και το δημόσιο χρέος στην Ευρώπη αντισταθμίζεται σε μεγάλο βαθμό με αποταμιεύσεις, οι πολιτικές συγκρούσεις στο μέλλον αποτελούν ένα πιθανό σενάριο καθώς οι επενδύσεις τείνουν να μειώνονται.
3. **Η Ευρώπη είναι ισχυρή.** Ως το μεγαλύτερο οικονομικό μπλοκ της Ευρώπης, ενώ θα έπρεπε να είναι, δεν έχει καταφέρει να μιλήσει παγκόσμια με μια φωνή. Οι περικοπές στους εθνικούς αμυντικούς προϋπολογισμούς στην Ευρώπη και οι ελλείψεις στο στρατιωτικό τομέα, σε συνδυασμό με τη διαφορετική ατζέντα στο εσωτερικό της ΕΕ ανάμεσα στη διάκριση σε μικρές χώρες και στις μεγάλες χώρες, αποδεικνύει τις διαφορετικές ατζέντες. Επί παραδείγματι η Γαλλία, διαδραματίζει μεγαλύτερο διεθνή ρόλο, μετά την έναρξη της ουκρανικής κρίσης, χωρίς να διαθέτει μια ενιαία εξωτερική πολιτική που να υπερβαίνει τα εμπορικά συμφέροντα της, ενώ αντίστοιχα η Βρετανία και η Γαλλία, θεωρούνται ως οι ισχυρότεροι δρώντες ασφάλειας. Ωστόσο, δεν ακολουθούν την ίδια πολιτική κατεύθυνση, με αποτέλεσμα, να μη σκιαγραφείται μια ενιαία συντονισμένη απάντηση απέναντι στη Ρωσία για τους Ουκρανούς αυτονομιστές στην Αραβική Άνοιξη η στον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας. Με άλλα λόγια, η ασυνάρτητη και μη συντονισμένη δράση στα ζητήματα παγκόσμιας διακυβέρνησης που διαμορφώνουν τους νέους κανόνες στην παγκόσμια οικονομία του 21^{ου} αιώνα.
4. **Η Ευρώπη είναι τεχνολογικά προηγμένη.** Αργεί να μετουσιώσει ιδέες σε βιομηχανικές καινοτομίες με χαρακτηριστικό παράδειγμα το γραφένιο, στο οποίο πρωταγωνιστούν σε πατέντες ευρεσιτεχνίας που (ιδρυτικά) κατέχονται από την Κίνα, τις ΗΠΑ και τη Νότια Κορέα. Αν και ο στόχος του 21^{ου} αιώνα, ήταν να «καταστήσουν την Ευρώπη πιο ανταγωνιστική και πιο δυναμική ως προς την οικονομία βασισμένη στη γνώση στον κόσμο». Μέχρι στιγμής, θα πρέπει να μας προκαλεί ανησυχία η τάση των Ευρωπαίων, να επενδύουν στην αμερικανική έρευνα και ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΕ αντιπροσωπεύει τα 3/4 όλων των ξένων επενδύσεων σε ερευνητικά προγράμματα των ΗΠΑ.

5. **Η Ευρώπη είναι ανθεκτική.** Μάλλον πρόκειται για μια παρελθοντική αίγλη, καθώς τα δείγματα ανάκαμψης από τον ισχυρό κλονισμό της οικονομικής κρίσης η αλλιώς της «μεγάλης ύφεσης», διαπιστώνονται μέσα από την αργή ανάπτυξη στις πιο αδύναμες οικονομίες. Ειδικότερα αντικατοπτρίζονται στον κορεσμό των καταναλωτικών αγορών, άλλα και στη μειωμένη ζήτηση, παράλληλα, με την έλλειψη εκπαιδευμένων εργαζόμενων και τη νεαρή ανεργία, τη γνωστή «χαμένη γενιά» ειδικά στις περιοχές της νότιας Ευρώπης. Κατά επέκταση, η ΕΕ χρειάζεται μια πιο συνεκτική πανευρωπαϊκή οικονομική και βιομηχανική στρατηγική και σίγουρα πρέπει να επενδύσει στην εκπαίδευση δεξιοτήτων, ώστε να ωθήσει την κατευθυντική της πολιτική προς την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα.
6. **Η Ευρώπη αιμορραγεί σε θέσεις εργασίας, λόγω της δυναμικής παραγωγής της Ασίας.** Διότι αν και δημιουργούνται θέσεις εργασίας και στην Ευρώπη, ο συναγωνισμός καθίσταται ανέφικτος, καθώς τα εργοστάσια με χαμηλούς μισθούς στην Κινά και στην ανατολική Ασία, δημιουργούν φθηνότερα προϊόντα για τους δυτικούς καταναλωτές, διαμορφώνοντας μια σχέση άνιση ανάμεσα στην ασιατική ανάπτυξη και την αντίστοιχη οικονομική ευημερία της Ευρώπης. Εν αντιθέσει, με την Ασιατική πλευρά, όπου οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν σχεδόν τα 3/4 της ευρωπαϊκής οικονομίας και η τεχνογνωσία έγκειται σε τομείς που κυμαίνονται από εξελιγμένες επιχειρηματικές υπηρεσίες έως αεροπορικά ταξίδια χαμηλού κόστους που δημιουργούν εσωτερικά πλούτο.
7. **Οι Ευρωπαίοι χάνουν από τους μετανάστες.** Πρόκειται για μια αφήγηση κυρίως σε θέματα απασχόλησης που αναζωπυρώνουν αντι-μεταναστευτικά συναισθήματα. Λόγου χάρη η «*Migration Watch*», που διακήρυττε το «κομμάτι της εργατικής πλάνης» δηλαδή ότι, κάθε νέα άφιξη από μετανάστη στην αγορά εργασίας εκτοπίζει κάποιον άλλο. Όμως εδώ παραβλέπεται ότι, κάθε μετανάστης σε μια γηράσκουσα Ευρώπη, αποτελεί και καταναλωτής και η Ευρώπη, χρειάζεται μετανάστες για να ενισχύσει το εργατικό της δυναμικό και αντίστοιχα την οικονομία της.
8. **Η φωνή της Ευρώπης ακούγεται σε όλον τον κόσμο.** Αυτό συμβαίνει κυρίως στις εμπορικές διαπραγματεύσεις, καθώς η ΕΕ ως η μεγαλύτερη συνολική οικονομία στον κόσμο και η μεγαλύτερη στην αγορά αγαθών και υπηρεσιών, της προσδίδει πραγματική επιρροή. Όμως, κρίσεις της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας, καθώς και η κακοφωνία των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων σε παγκόσμια θέματα πλὴν του κλιματικού, συνιστά μια καίρια πρόκληση.
9. **Η Ευρώπη βρίσκεται στο ίδιο μήκος κύματος με την Αμερική.** Εδώ ας υπογραμμίσουμε ότι, μετά την κρίση της Ουκρανίας, αναζωπυρώθηκε το συναίσθημα της μόνιμης αβεβαιότητας καθώς στον 21^ο αιώνα, οι αμερικανικές και ευρωπαϊκές απόψεις για την ασφάλεια δεν είναι πλέον ταυτόσημες. Παραδείγματα αντλούμε από τα διδάγματα στο Ιράκ, Λιβύη, Αφγανιστάν και Συρία, όπου η Ευρώπη δεν φαίνεται πλέον όπως μετά την 11.9.2001, να ακολουθεί αυτοματοποιημένα τις ΗΠΑ. Παρά ταύτα, η σύνδεση δεν πρέπει να αμφισβητείται και δη στον άξονα των οικονομικών, αλλά με τη διαφοροποίηση πολιτικών ως προς τις εταιρικές

διασταυρώσεις, τη ρύθμιση των επιχειρήσεων και τους μηχανισμούς διακυβέρνησής τους. Παρουσιάζεται τόσο ως μια σχέση αμφίρροπη και ανταγωνιστική όσο και συνεργατική. Ειδικότερα αυτό αποδεικνύεται από τις μεγαλύτερες εταιρείες των «*Boeing και Airbus*» που είναι σκληροί αντίπαλοι. Ακόμη, η ενέργεια προκαλεί μια διαμάχη συμφερόντων μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΕ.

10. **Το «υπερκράτος» της ΕΕ απειλεί την εθνική κυριαρχία.** Η ιδέα ότι, οι Βρυξέλλες θα είναι η «πρωτεύουσα της Ευρώπης», απέχει πολύ από την πραγματικότητα μιας γραφειοκρατικής δομής, που στερείται πόρων και εγκεφαλικής λειτουργίας. Πρόκειται για μια άκαμπτη ιεραρχία, που αδυνατεί κυρίως να εκφραστεί μέσω των θεσμικών οργάνων τις, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ώστε να προσεγγίσουν την κοινή γνώμη (Merritt, 2016: 1-29).

Συμπληρώνοντας σημαντική είναι και η συνεισφορά των Alberto Alesina & Francesco Giavazzi, στο βιβλίο τους «*The Future of Europe*» προτείνοντας έξι(6) μεταρρυθμίσεις περί διάσωσης της ΕΕ: (α) απελευθέρωση των αγορών προϊόντων και υπηρεσιών, (β) απελευθέρωση της αγοράς εργασίας: συγκεκριμένα σχεδιασμός επιδοτήσεων ανεργίας που συνδέονται με την πραγματική αναζήτηση εργασίας και η πρόταση τους, να διακόπτονται σε περίπτωση που ένας άνεργος εργαζόμενος αρνηθεί μια δουλειά, όταν διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα για να την εκπληρώσει, (γ) χρηματοδότηση ενός μέτριου φόρου στις επιχειρήσεις για τις απολύσεις, (δ) μετανάστευση: η ορθολογική οικονομική λύση είναι η «επιλεγμένη μετανάστευση», όπως στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Κάρτας, που προτείνει η Έκθεση Sapir, (ε) Έρευνα και Ε&Α: η Ευρώπη σε σύγκριση με τις ΗΠΑ, υστερεί στις βιομηχανίες υψηλής τεχνολογίας με εξαίρεση το Η.Β, που έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στους τομείς της τεχνολογίας. Ενώ η Γαλλία και η Γερμανία, ειδικεύονται σε πιο παραδοσιακές βιομηχανίες(χημικά, αυτοκίνητα και φορτηγά, ηλεκτρικά μηχανήματα) και η Ισπανία και Ιταλία, κυρίως σε τομείς χαμηλής τεχνολογίας(όπως η κλωστοϋφαντουργία που τώρα απειλείται από την Κίνα). Γι' αυτό, απαιτείται άμεση προσαρμογή στις εξελίξεις των ΤΠΕ, καθώς τείνει να ακολουθεί το μοντέλο της μίμησης, ενώ δεν εκμεταλλεύεται την εσωτερική της δυναμική που σχετίζεται με την παραγωγικότητα των καλύτερων αποφοίτων από τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και την υιοθέτηση στο επιχειρηματικό περιβάλλον το πλαίσιο των «δημιουργικών καταστροφών», όπου οι αδρανείς επιχειρήσεις μπορούν να κλείσουν και να αναδυθούν νέες εταιρείες. (ζ) δικαστικά συστήματα και το κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας: να χαρακτηρίζεται από μια ενιαία εκτέλεση των συμβάσεων για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς. Το πρόβλημα έγκειται στην έλλειψη εμπιστοσύνης, στο μεγάλο χρονικό διάστημα εκτέλεσης και στο υψηλό κόστος Ως εκ τούτου, ο νόμος και η τάξη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη λειτουργική εμβέλεια της κυβέρνησης. (η) δημοσιονομική πολιτική(αναδιαμόρφωση στο συνταξιοδοτικό σύστημα κυρίως στην ηπειρωτική Ευρώπη, ενώ το κενό εντοπίζεται στο σύστημα της Γερμανίας. Τέλος, δίνεται το παράδειγμα των φορολογικών περικοπών των ΗΠΑ, για την ενδυνάμωση της οικονομίας. Ωστόσο,

δεν προτείνεται ως σχέδιο υλοποίησης από τις ευρωπαϊκές χώρες, εξαιτίας του υψηλού ποσοστού κρατικών δαπανών (γύρω στο 50% του ΑΕΠ) ενώ ισχυρίζονται ότι, συνδυαστικά το συσσωρευμένο χρέος των χωρών, θα καταστεί απροσπέλαστο εάν τα επιτόκια αυξηθούν. Αντί αυτού προτείνουν η Ευρώπη να εφαρμόσει φορολογικές περικοπές σε συνδυασμό με την αντιστάθμιση περικοπών των κρατικών δαπανών, καθώς οι δημοσιονομικές προσαρμογές που βασίζονται σε περικοπές δαπανών είναι λιγότερο πιθανό σε σύγκριση με αυτές που στηρίζονται σε αυξήσεις φόρων να δημιουργήσουν υφέσεις (το παράδειγμα των «μη κεϋνσιανών επιπτώσεων», όπως στο επιτυχημένο μοντέλο της Ιρλανδίας 1987–89, όπου σε πέντε χρόνια η Ιρλανδία, μείωσε το έλλειμμα σχεδόν σε ποσοστό 6 % του ΑΕΠ μετατρέποντας το σε πλεόνασμα άνω του 2 %).

Επίσης, σημαντική είναι η συμβολή του Etienne Ballibar (2016), κατατάσσοντας τον εαυτό του, στους διανοούμενους της κριτικής ευρωπαϊκής αριστεράς που προτείνει μια Ευρώπη της “εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης,” καθώς συνιστά τον καθοριστικό παράγοντα, ενώ η άρση του δημοκρατικού μπλοκαρίσματος είναι ο πολιτικός τελικός στόχος, αλλά η ενεργή άρνηση του εθνικιστικού λαϊκισμού και η επινόηση ενός λαϊκού λόγου που δεν θα ασκείται, ώστε να αντιπαραθέτει στην τεχνοκρατική αλαζονεία και τη διαιώνιση των κεκτημένων προνομίων είναι η «υποκειμενική συνθήκη» αυτής της απεμπλοκής (Ballibar, 2016: 56). Επιπρόσθετα, όπως τονίζουν οι Marek Belka και Philippe Le Hoérou στον πρόλογο της έκθεσης της Παγκόσμιας Τράπεζας «υπολογίστε την Ευρώπη» (Gill, Raiser, Growth, 2012: i-ii).

Σε αυτό συμβάλλει και το κείμενο της Παγκόσμιας Στρατηγικής (EUGS), όπου υπογραμμίζει τόσο τις αξίες και τα επιτεύγματα της ΕΕ όσο και ότι, βρίσκεται σε ένα συνεχές πλαίσιο «πολλαπλών κρίσεων» (Smith, Youngs, 2018) η αλλιώς της «πολυκρίσης», ενώ εσωτερικά διακατέχεται από ένα εσωτερικό «άγχος» (Krstev, 2017), που εκφράζεται και στην εξωτερική της υπόσταση. Η ΕΕ παρουσιάζεται, ως μια «δύναμη του καλού» στα όρια του κοσμοπολιτισμού, ενώ εξάγει την κανονιστική δυναμική της, μέσω της προβολής των ικανοτήτων της. Γι’ αυτό, σημαντική παρατήρηση συνιστά το μήνυμα «μιας ισχυρής Ευρωπαϊκής Ένωσης», όπου ο όρος “Παγκόσμιος” δεν περιορίζεται μόνο στα αυστηρά όρια μιας γεωγραφικής σημασιολογικής τοποθέτησης, αλλά αναφέρεται επίσης στο ευρύ φάσμα πολιτικών και μέσων που προωθεί η στρατηγική μέσα από πέντε επιμέρους στόχους, που είναι:

α) Η Ασφάλεια της Ένωσης μας, όπου θίγεται το στοιχείο της πολυπλοκότητας και της ασφάλειας που «ξεκινά από το σπίτι» και γι’ αυτό αξιολογείται ότι, οφείλει να αντιμετωπίσει: α) την κλιματική αλλαγή, β) ενεργειακή ανασφάλεια και γ) να αναπτύξει ένα κατάλληλο επίπεδο φιλοδοξίας και στρατηγικής αυτονομίας. Παράλληλα, δίνεται έμφαση στις συνέργειες με πρωτεργάτη εταίρο το NATO.

β) Πολιτική και Κοινωνική Ανθεκτικότητα στην Ανατολή και στο Νότο μας, όπου κρίνεται αναγκαία η ενίσχυση της ανθεκτικότητας και δη η εξισορρόπηση των ταραχών στα Δυτικά Βαλκάνια και στην Τουρκία.

γ) Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στις συγκρούσεις, δηλαδή η αναγνώριση ότι, η ΕΕ θα ενεργήσει σε διαφορετικά επίπεδα διακυβέρνησης, όπως στη Συρία, τη Λιβύη και ευρύτερα θα εφαρμόσει μια «συνολική προσέγγιση».

δ) Συνεταιριστικές Περιφερειακές Διαταγές, ώστε να ξεφύγει από την παγίδα ανάμεσα στο τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο αντιδράσεων σε περιοχές, όπως Μεσόγειος, στη Μέση Ανατολή και στην Αφρική, Ασία, Αρκτική και αυτό θα επιτευχθεί μέσα από το σχηματισμό εθελοντικών μορφών περιφερειακής διακυβέρνησης, που θα οδηγήσουν στη βέλτιστη διαχείριση φόβων περί παγκοσμιοποίησης.

ε) Παγκόσμια Διακυβέρνηση για τον 21^ο αιώνα. Σε αυτό το σημείο η ΕΕ αναδεικνύει τη δέσμευση της, να πραγματοποιήσει τη φιλοδοξία της, μέσα σ' έναν πολυμερή κόσμο. Να μεταμορφωθεί και να πρωτοστατήσει σε μια παγκόσμια τάξη που θα στηρίζεται στο διεθνές δίκαιο με προτεραιότητες τη βιώσιμη ανάπτυξη, ανθρώπινα δικαιώματα, την ελεύθερη πρόσβαση στα παγκόσμια κοινά. Γι' αυτό, η ΕΕ, αναμένεται να ενισχύσει τις προσπάθειες για ένα ισχυρό ΟΗΕ, που θα αποτελεί τη βάση της πολυμερούς τάξης και μέσω αυτής, θα δίνονται συλλογικές απαντήσεις σε ζητήματα παγκοσμίου βεληνεκού(EUGS, 2016).

Παράλληλα, οριοθετώντας την «υπαρξιακή κρίση», εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης(EUGS, 2016) και γι' αυτό δεν είναι τυχαία η αναφορά στην εξαγωγή του συγκεκριμένου μοντέλου της ΕΕ μέσα από τις συνέργειες και υπό αυτό το πλαίσιο καλείται να αναζητήσει τα κοινά χαρακτηριστικά στα πεδία της αμοιβαιότητας κατά τις πολιτικές αξίες που είναι η δημοκρατία, πολυμέρεια και ανθρωπινά δικαιώματα προωθώντας το μοντέλο της, μέσω των «διαφορετικών περιφερειακών εμπειριών»(EUGS, 2016: 32). Επίσης, η «Παγκόσμια Στρατηγική (EUGS) για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, καλλιεργεί ένα κοινό αίσθημα στρατηγικής κατεύθυνσης προσφέροντας παράλληλα μια σειρά εκδηλώσεων της πολιτικής ευθύνης όπου όπως και ο Tocci(2016: 462) επισημαίνει, ζούμε σε έναν πολύπλοκο κόσμο και σε μια πολύ πιο συνδεδεμένη αμφισβητούμενη και πολύπλοκη Ένωση και γι' αυτό χρειάζεται ολοένα και περισσότερο μια «στρατηγική ολοκλήρης της ΕΕ», για να καταστεί η ευρωπαϊκή ενότητα πιο δυνατή και αυτό επισφραγίζεται μέσω της EUGS(Tocci, 2016: 464, 470-1). Ωστόσο, το σημαντικότερο στοιχείο της είναι ότι, προασπίζει τη διπλωματία ως το ύψιστο εργαλείο για την ειρήνη και παράλληλα προωθεί και τα μέσα με την εξωτερική δέσμευση από επαγγελματίες διπλωμάτες, ενώ αντίστοιχα εστιάζει στην ανθεκτικότητα, τη δημιουργικότητα και τον κοινό-στόχο μέσα από το συγκερασμό ιδεαλισμού και πραγματισμού της «κοινής δράσης» που δομείται μέσω της έξυπνης προσέγγισης, που προσανατολίζεται στην εξουσία και κατά επέκταση της αξιοποίησης, του συνδυασμού της σκληρής και ήπιας δύναμης. Έτσι, αναθεωρείται η αφήγηση της ΕΕ και τίθεται στο επίκεντρο της δημοσιοποίησης και άρα γνωστοποίησης της «επικοινωνιακής ταυτότητας», των δυνατοτήτων και των στόχων της, προς τον έξω κόσμο(Mai'a K. Davis Cross, 2016: 403). Με άλλα λόγια, όπως και ο Giovanni Grevi(2016: 9-10) υπογράμμισε η «Παγκόσμια Στρατηγική» να μεν είναι

«πιο μετριοπαθής και πιο συγκεκριμένη», αλλά δεν παύει να σηματοδοτεί το «σημείο αναφοράς για μια ΕΕ που αναζητά την ψυχή».

Τέλος, σε αυτό το πλαίσιο το 2019, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ανάλυσης Στρατηγικών και Πολιτικών(ESPAS), δημοσίευσε μια έκθεση με τίτλο «παγκόσμιες τάσεις έως το 2030: Προκλήσεις και επιλογές για την Ευρώπη», ενώ αναγνωρίζει ότι, η Ευρώπη είναι ο βασικός παγκόσμιος παίκτης σε αρκετές περιοχές, αλλά ο κόσμος δεν είναι ευρωκεντρικός, καθώς οι Ευρωπαίοι δημογραφικά μειώνονται και καθίστανται φτωχότεροι σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Αφότου υστερούν σημαντικά σε σύγκριση με την Κίνα και τις ΗΠΑ, στο σκέλος της τεχνολογίας και καινοτομίας, όπως επί παραδείγματι η Τεχνητή Νοημοσύνη στην Κβαντική Υπολογιστική. Ωστόσο, ο κόσμος χρειάζεται την Ευρώπη ως έμπνευση για ένα καλύτερο μέλλον. Αν και η Ευρώπη, συνιστά μια κανονιστική υπερδύναμη, καλείται να επιλέξει ανάμεσα στη δράση και την αδράνεια, ενώ οι παράγοντες αλλαγής λειτουργούν αντίστροφα, καθώς μπορούν να επιταχύνουν ή να επιβραδύνουν τις τάσεις. Πιο σημαντικές είναι η:

(1) **κλιματική αλλαγή** για την ΕΕ: ως η πιο σημαντική πολιτική και δη μετά την απομάκρυνση των ΗΠΑ, από τη συνθήκη των Παρισίων. Γι' αυτό, η Ευρώπη, χρειάζεται να προβεί σε συνέργειες στο πλαίσιο της παγκόσμιας διακυβέρνησης,

(2) **γήρανση του πληθυσμού**: που συνδέεται με την υγεία, εξαιτίας την ανθυγιεινής ανάπτυξης(παχυσαρκία-κάπνισμα), αλλά και οι μη μεταδοτικές ασθένειες, όπως ο καρκίνος, που για να αντιμετωπιστούν απαιτούν μια άρτια υγειονομική και μακροχρόνια περίθαλψη,

(3) **Τέταρτη βιομηχανική επανάσταση**: όπου οι Κίνα και ΗΠΑ, διαθέτουν την πρωτοκαθεδρία στις πατέντες και στις νέες τεχνολογίες, αρά και στην ψηφιακή αγορά. Επομένως, η ΕΕ πρέπει να καταστεί διαμορφωτής της ψηφιακής ηθικής, ένας δεινός ψηφιακός ηγέτης,

(4) **Ευρώπη στον κόσμο και η αύξηση της επιρροής της**: καθίσταται κομβική στα πλαίσια ενός **πολυκομβικού συστήματος**, ενώ ο πληθυντικός χαρακτήρας του κόσμου, θα αντικατοπτρίζει την πλουραλιστική φύση της Ευρώπης. Σε αυτό το πλαίσιο, το όραμα της «Παγκόσμιας Στρατηγικής» καθοδηγεί μια ΕΕ που είναι ένας ισχυρός ηγέτης. Γι' αυτό η διεύρυνση της στρατηγικής αυτονομίας διαμορφώνει μια ΕΕ ως ηγέτη στον αγώνα της κλιματικής αλλαγής, της προώθησης της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υποστηρικτή του παγκόσμιου εμπορικού συστήματος και συνέταιρο σε πολυμερείς οργανισμούς, διαμορφωτή και όχι αποδέκτη της ατζέντας για την ανάπτυξη με εστίαση στην ανθρωποκεντρική τεχνολογία. Ταυτόχρονα προασπίζει την ειρήνη μέσω της προώθησης της ηθικής φιλοσοφίας, αξιοποίησης και όχι χρησιμοποίησης της Τεχνητής Νοημοσύνης(AI),

(5) Ισχυρός δρών στη διαχείριση συγκρούσεων σε κάθε μορφή επίθεσης, από τις κλασικές παραδοσιακές εκδοχές του πολέμου μέχρι και τις επικοινωνιακές-σύγχρονες διαστάσεις του(ESPAS, 2019: 33-38). Πιο συγκεκριμένα, αν και

υποστηρίζει ότι, στο μέλλον θα έχουμε ένα συνδυασμό με κοινά στοιχεία και από τα δύο σενάρια που είναι:

α) **ΑΝ ΛΑΜΒΑΝΟΥΜΕ ΔΡΑΣΗ:** θα μειωθούν οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, η θερμοκρασία θα μετριαστεί κάτω από 1,5 βαθμούς. Στην περίπτωση της αποχώρησης των ΗΠΑ από τη Συνθήκη των Παρισίων, θα αντισταθμιστεί ο κίνδυνος μέσω της συνεργασίας ΕΕ, Κίνας και της Ιαπωνίας. Ακόμη έως το 2030, το ΑΕΠ της Ευρώπης, θα μειωθεί γύρω στα 9–32 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ αναμένεται να πρωταγωνιστήσει μετά το 2030, με τη μετάβαση σε μια νέα πράσινη οικονομία. Επιπρόσθετα, μπροστά στις νέες τεχνολογικές αλλαγές μέσω της κατάρτισης, η ΕΕ προετοιμάζεται και αναμένεται να υποστηρίξει τη δημιουργία νέων θέσεων, ενώ η τεχνητή νοημοσύνη(AI) θα υποβοηθά σε βασικές εργασίες. Η υγεία θα βελτιωθεί και οι ηλικιωμένοι θα αξιοποιούνται παραγωγικά. Τέλος, η δημοκρατική ανάκαμψη είναι δεδομένη και με τη σταθεροποίηση των αναταραχών στην Τυνησία, επέρχεται μια ισορροπία στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική αντίστοιχα. Στην Ευρώπη μειώνεται η ανισότητα, η ξενοφοβία και τα λαϊκιστικά κόμματα χάνουν ψήφους, ενώ ρυθμίζεται το μεταναστευτικό με τη βοήθεια προγραμμάτων ένταξης. Συνεπώς, η Ευρώπη αποκτά την ικανότητα υπεράσπισης της παρουσίας της, στον πραγματικό κόσμο και η αυξημένη συνεργασία εντός της Ένωσης, προάγει έναν ισχυρό στρατηγικό βαθμό αυτονομίας. Επίσης, αναμένεται να συνεχιστούν οι επενδύσεις για στενότερη άμυνα συνεργασία και ανάπτυξη ικανοτήτων, ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο η ΕΕ συνεργάζεται με τις Κίνα και Ινδία(και άλλα κράτη), ώστε να διατηρήσουν μια παγκόσμια συνδεδεμένη οικονομία και να ευθυγραμμίσουν παγκόσμιες προκλήσεις, όπως επί παραδείγματι η κλιματική αλλαγή.

(β) **ΑΝ ΔΕΝ ΛΑΒΟΥΜΕ ΔΡΑΣΗ:** Η θερμοκρασία αυξάνεται πάνω από δυο βαθμούς, το κόστος σε πάρα πολλούς τομείς πολλαπλασιάζεται, όπως της υγειονομικής περίθαλψης. Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει σημαντικά και οδηγεί πάνω από 100 εκατομμύρια ανθρώπους σε ακραία φτώχεια έως το 2030, καταστρέφοντας την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε από τη δεκαετία του 1980. Οι φυσικές καταστροφές συνεχίζουν και ραγδαία αυξάνονται και τα ποσοστά μετανάστευσης. Υποσιτισμός, κοινωνικός αποκλεισμός και άκαμπτα περιβάλλοντα εργασίας, υψηλά ποσοστά ανισότητας δυσχεραίνουν άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, καθώς βιώνουν καθημερινά τον αποκλεισμό από τον εργασιακό χώρο, ενώ συστήματα υγειονομικής περίθαλψης και πρόνοιας κατακερματίζονται. Σε αυτό συμβάλλει και η μη χρηστή αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας, όπως επί παραδείγματι της ρομποτικής στον πόλεμο, οδηγώντας σε αλληπάλληλες εκτελέσεις σε συνδυασμό με την κατάχρηση μεγάλων δεδομένων και την αντικατάσταση πολλών τομέων, με την ανεξέλεγκτη εξέλιξη της υπερευφυΐας. Ακόμη, οι δημοκρατίες πλήττονται και δη στα ταραγμένα Δυτικά Βαλκάνια και στη Μέση Ανατολή και η Ευρώπη, παύει να επενδύει σταθερά στους τομείς Έρευνας και Ανάπτυξης(E&A). Συνακόλουθα υστερεί ακολουθώντας την Κίνα, στην καινοτομία με αποτέλεσμα να χάνονται θέσεις εργασίας και να μην ενσωματώνονται ομαλά οι μετανάστες. Απόρροια αυτής της κατάστασης είναι η αύξηση τρομοκρατικών επιθέσεων, η ξενοφοβία, καθώς και η ενδυνάμωση των

λαϊκιστικών κομμάτων. Ωστόσο, το μείζον πρόβλημα παραμένει με την έλλειψη του κατάλληλου μηχανισμού επίλυσης συγκρούσεων και δη στα νότια-ανατολικά της Ευρώπης και η ένωση καθίσταται όλο και πιο παθητική. Στρατιωτικά η ΕΕ παραμένει ευάλωτη σε ασύμμετρες μεθόδους, όπως οι κυβερνο-επιθέσεις και η διεθνής εικόνα της διαβρώνεται, αλλά και το σύνολο των αξιών που προασπίζει (EPSAS, 2019: 40-41).

Τέλος, η ΕΕ βρίσκεται μπροστά σε μια αναδυόμενη τάξη που μπορεί να πάρει ποικίλες διαστάσεις εκφράζοντας το παράδοξο μεταξύ του τοπικισμού και της παγκοσμιοποίησης, ενώ εμπλέκουν τη «Νέα Περιφερειοποίηση», ως μια πιθανή λύση μέσα από τα σενάρια διακυβέρνησης:

- **Κόσμος χωρίς σύνορα**– μια κοσμοπολίτικη παγκόσμια οικονομία στην οποία τα κράτη αποδυναμώνονται και θεσμοθετείται μια καλοήθης παγκόσμια διακυβέρνηση μέσω των αγορών.
- **Δημοκρατία- Περιφερειακά μπλοκ**: διαίρεση του κόσμου σε προστατευτικές σφαίρες επιρροής και αντίπαλοι πολιτισμοί που ελέγχονται από λίγες μεγάλες δυνάμεις.
- **Αμερικανική Αυτοκρατορία**–ένας κόσμος που κυριαρχείται από μονομερείς Ηνωμένες Πολιτείες.
- **Νέος Μεσαιωνισμός**(Bull, 1977). Ένας κόσμος στον οποίο δεν υπάρχει ενιαία πηγή νομιμότητας, αλλά ένα πολύπλοκο σύνολο επιπέδων, δικτύων και δικαιοδοσιών που διαμορφώνουν τη διακυβέρνηση και τις ταυτότητες. Ουσιαστικά ο «νέος μεσαιωνισμός» περιλαμβάνει την αντίθεση το μοντέρνου με το μεσαιωνικό κρατικό σύστημα και το επιχείρημα έγκειται στο ότι, ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του τελευταίου γίνονται ξανά εμφανή. Ωστόσο, σημαντικές διαφορές παρουσιάζονται καθώς ο ευρωπαϊκός μεσαιωνισμός ήταν μόνο μία τοπική πολιτική και πολιτιστική τάξη στον κόσμο εκείνη την εποχή. Πλέον σε έναν ολοένα και αλληλεξαρτώμενο παγκόσμιο σύστημα η Ευρώπη και η Ανατολική Ασία για παράδειγμα είναι αλληλεξαρτώμενα μέρη αυτού του συστήματος παρά ξεχωριστοί κόσμοι. Επίσης, απορρίπτεται η ενιαία θεοκρατική βάση για το σύγχρονο κρατικό σύστημα, εκτός από μερικά ισλαμικά κράτη και δεν υφίσταται κανένα καθολικό δόγμα, όπως ήταν ο Χριστιανισμός για την Ευρώπη, καθότι δεν υπάρχει σήμερα, αν και ο νεοφιλελευθερισμός παρουσιάζει αξιώσεις προς αυτή την κατεύθυνση, αλλά εντόνως αμφισβητείται. Τέλος, το βεστφαλικό σύστημα διακριτών εδαφικών κυριαρχιών είναι ακόμα ισχυρό και ιδίως μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, έχει ενισχυθεί καθώς η σύγχρονη αντίληψη μιας κοινής εξουσίας ως ικανότητας δημιουργίας νέων νόμων και επιβολής υπακοής σε αυτούς αποδυναμώνεται σε ορισμένους τομείς. Όμως, αυτό το σενάριο έχει σημασία σχετικά με τα πέντε σημεία της ανάλυσης του Bull, τα οποία σήμερα τα βρίσκουμε στον πυρήνα της σύγκρουσης νεοτερικού/μοντέρνου και παραδοσιακού/σύγχρονου κράτους. Ειδικότερα:

α) Περιφερειακή ολοκλήρωση μέσα από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα(ΕΚ) καθώς σύμφωνα με τον Bull, το παραδοσιακό διεθνές κρατικό σύστημα, ή αν ήταν ένα νέο υβρίδιο, στο οποίο η κυριαρχία, θα μοιράζεται μεταξύ της κοινότητας και των κρατών μελών. Αυτή η κατάσταση, θα δημιουργούσε ασάφεια κυριαρχίας και σήμερα η ΕΕ νοείται, ως ένας νέος τύπος πολιτικού συστήματος, το πρώτο μεταμοντέρνο κράτος.

β) Αποσύνθεση των υπαρχόντων κρατών—κυρίως ως αποτέλεσμα νέων αποσχιστικών κινήσεων και αυτή η τάση θα ήταν σημαντική για το «νέο μεσαιωνισμό» μόνο εάν η αποσύνθεση σταματήσει πριν από τη δημιουργία νέων κρατών.

γ) Αναβίωση της ιδιωτικής διεθνούς βίας(πλέον μόνο τα κράτη δεν έχουν το μονοπώλιο της βίας). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις με νέες τεχνικές και στρατηγικές και οι ιδιώτες.

δ) Ανάπτυξη διεθνικών οργανισμών—Ο Bull προέβλεψε τη σημερινή έκρηξη σε τέτοιους οργανισμούς που κυμαίνονται από εταιρείες, πολιτικά κινήματα και θρησκευτικές ενώσεις, μέχρι διεθνείς και διακυβερνητικούς φορείς. Ενώ πρότεινε μια ταξινόμηση κάθε οργανισμού ως εθνικός, πολυεθνικός ή διακρατικός, ανάλογο με το ποιος την ελέγχει, το προσωπικό της και το γεωγραφικό εύρος των εργασιών του.

Ε) Τεχνολογική ενοποίηση του κόσμου—ιδιαίτερα στις επικοινωνίες, μεταφορικά και πολιτιστικά δίκτυα(το Παγκόσμιο Χωριό). Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε στο παράδειγμα της «παγκόσμιας πόλης»(Telò, 2013: 21-37).

Εν κατακλείδι, οι έρευνες και τα βιβλία με φουτουριστική διάθεση είναι πολυάριθμα, άλλα εμείς εστιάζουμε στην επιλογή παρουσίασης εναλλακτικών δεδομένων, χωρίς ωστόσο, να υιοθετούμε κάποια συγκεκριμένα με αποκλειστική διάθεση συμπεράσματα. Καθώς σύμφωνα με το λεξικό *Merriam Webster*, η έννοια μελλοντολογία είναι η «*μελέτη που ασχολείται με μελλοντικές πιθανότητες με βάση τις τρέχουσες τάσεις*». Αυτές τις τάσεις εμείς, συνοψίσαμε στο παρόν υποκεφάλαιο, το οποίο συνδέεται και με την ανάλυση των τριών εικόνων της δυναμικής της Ευρώπης και έχει ως στόχο να αναδείξει το παράδοξο ανάμεσα στην παγκοσμιοποίηση-τοπικοποίηση- Νέος Περιφερειασμός, μπροστά στην αναδυόμενη παγκόσμια τάξη, η οποία μέσω της ΕΕ παρουσιάζει ομοιότητες μέσω του «Νέο Μεσαιωνισμού» με πολυεπίπεδα συστήματα εξουσίας παρά με το βεσφαλικό σύστημα εδαφικής κυριαρχίας μπροστά στην εμφάνιση μιας νέας παγκόσμιας τάξης που χαρακτηρίζεται από μια πολυεπίπεδη δομή και ουσιαστικά διαλύει το παραδοσιακό κρατικό σύστημα. Όμως, η νέα παγκόσμια τάξη στην πραγματικότητα φωτίζει την αέναη σύγκρουση του παγκόσμιου συστήματος ανάμεσα στις αρχές της αλληλεξάρτησης και της εδαφικής κυριαρχίας. Καθότι, η αλληλεξάρτηση συνοδεύει τον ανταγωνισμό στην παγκόσμια αγορά, προβάλλει μια παγκόσμια χρηματοδότηση χωρίς εδαφικά όρια και παγκόσμια παραγωγή. Αντίθετα η εδαφική αρχή είναι κρατική και στηρίζεται σε στρατιωτικές δομές καθώς και στην πολιτική δύναμη. Συνεπώς, παρατηρούμε τη συγκρουσιακή φύση της σύγχρονης παγκόσμιας τάξης.

Συμπεράσματα εργασίας

We learn from history that we do not learn from history.

“reason rules the world.”

(Hegel & Sibree, 2004).

Η εργασία αυτή επιχείρησε σε ένα πρώτο άξονα να διερευνήσει το ζήτημα της λεγόμενης γενικής «**παγκοσμιοποίησης**» και στις τρεις σφαίρες των κοινωνικών δραστηριοτήτων: την οικονομική, την πολιτική και την πολιτισμική μέσω της γενικής της εκδήλωσης, ενώ προέκτεινε σε θεωρητικό επίπεδο τον προβληματισμό μέσω της «εξειδικευμένης παγκοσμιοποίησης» στους άξονες: κοινωνιολογική, στρατιωτική, νομική η δικαίου, περιβαλλοντολογική κ.α. Μεγάλο μέρος της επιχειρηματολογίας που εξετάσαμε οδήγησε, γιατί η περίοδος στην οποία διανύουμε, δεν αποτελεί κάτι ιστορικά πρωτοφανές(ως προς την πραγματικότητα/αμφισβητώντας το «μύθο» της παγκοσμιοποίησης), αλλά σηματοδοτεί στάδιο μετα-εξέλιξης, ως προς την αντίφαση μεταξύ της **νέας και παλιάς παγκοσμιοποίησης**. Ωστόσο διαχώρισε ότι, η παγκοσμιοποιητική διαδικασία, δεν οδηγεί στην ομογενοποίηση και πρέπει οπωσδήποτε να τη διακρίνουμε από την έννοια της «**παγκοσμιότητας**» που ορίζεται, ως **διεθνισμός** που προσπαθεί να φέρει την ενότητα της παγκόσμιας κοινότητας (απροσδιορίστου μορφής και δείχνει να τείνει προς μια **πολυκατευθυντική, μικτή διακυβέρνηση, η σύνθετη διακυβέρνηση ιστού** που είναι υβριδική, καθώς περιλαμβάνει πολυκατευθυντικές, ως προς τις διαδικασίες και μικτές κυβερνήσεις, ως προς τις δομές. Παράλληλα προσπαθήσαμε να αποδομήσουμε την έννοια της παγκοσμιοποίησης, μέσω της απόρριψης των συναφών ιδεολογιών, όπως η

διεθνοποίηση, φιλελευθεροποίηση, ελευθέρωση, δυτικοποίηση, αποδυτικοποίηση, εμφάνιση περιφερειακών δρώντων.

Ωστόσο καταλήξαμε ότι, η **νέα διάσταση της παγκοσμιοποίησης** παράλληλα με την Παγκοσμιοποίηση 4.0(ως προς την τυπολογία), δεν είναι παρά, η διεθνοποίηση της πληροφορίας και της γνώσης με την ιδιαιτερότητα της, να επιδρά παντού «άυλα», μέσω της επιστημονικής και μη γνώσης δια των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας. Μια διαδικασία που ευνοείται εν μέσω πανδημίας, καθώς το εμπόριο διευρύνθηκε διαδικτυακά και η παγκόσμια διασύνδεση απέκτησε μορφή, ενώ οι υπηρεσίες(τηλε-μετανάστευση) μας αναγκάζουν σε μια πιο γρήγορη προσαρμογή προς την αναδυόμενη παγκόσμια τάξη η οποία εντείνει τον ανταγωνισμό και τη διαίρεση. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθούμε στα **τέσσερα κοινά γνωρίσματα** της παγκοσμιοποίησης που εντοπίσαμε ανεξαρτήτως της «ετικέτας» που φέρει, που είναι: α) **ένταξη** που δημιουργεί μια παγκόσμια κουλτούρα, μια «κοσμοπολίτικη» κουλτούρα, β) **κινητικότητα** λόγω της κοινωνίας δικτύου, όπου κυριαρχεί η κινητικότητα εργασίας, κεφαλαίων, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά και μετανάστευση, καθώς και ιών και τρομοκρατίας, γ) **αλληλεξάρτηση** που εν τέλει θέτει το δίλημμα της δημοκρατίας, καθώς αποτελεί μια πραγματικότητα, η οποία αποσκοπεί να δημιουργήσει μια παγκόσμια κοινότητα, παγκόσμια δημόσια αγαθά και να συγκλίνει ως προς το πρότυπο της διακυβέρνησης. Ο λαϊκισμός ως παγκόσμιο φαινόμενο, δ) **διασύνδεση δικτύων**, που είναι η πολυπλοκότητα και ο υβριδισμός της κοινωνικής ζωής σε κάθε επίπεδο. Η σύνδεση του παγκόσμιου με το τοπικό και αντίστροφα. Όμως, καταλήξαμε ότι, ο κόσμος που ζούμε είναι **παγκόσμια τοπικός**, καθώς μέσα από την εξέταση σε βάθος του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης ανάμεσα στην κυρίαρχη **παραδοσιακή και πολιτισμική(νεοφιλελεύθερη)** ιδεολογική αντίφαση που επικρατεί μέχρι τον 21^ο αιώνα, διακρίνουμε μια σειρά **παραδόξων που οδηγούν στην ανάδυση νέων αφηγήσεων ενός μετα-δυτικού, ασιατικού αιώνα.**

Πιο συγκεκριμένα, η «εξουσία» είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της παραδοσιακής διεθνούς τάξης, όταν η «ολοκλήρωση» είναι η απόρροια μιας παγκόσμιας τάξης, που τείνει να γίνεται όλο και πιο αλληλένδετη και αλληλεξαρτώμενη. Η **παγκοσμιοποίηση** γίνεται διάσημη και αποδεκτή, γιατί αναφύει νέους πόρους, που όπως είναι φυσικό, οι κάτοχοι(με την έννοια της ιδιοκτησίας) επιθυμούν να τους κατακτήσουν για να παράγουν νέα μέσα για να κυριαρχήσουν στον κόσμο. Όμως, η «αλληλεξάρτηση» είναι μια αντιφατική δύναμη και στην παρούσα παγκόσμια σκηνή διαμορφώνει μια «τάξη», όπου η ισχύς αποδυναμώνεται και πολλές φορές αποτυγχάνει σε πολλά είδη εντάσεων και συγκρούσεων που συναντάμε τώρα στο πλαίσιο της αφήγησης των «πολιτισμών», δηλαδή των περιοχών που συγκροτούνται από διαφορετικά κράτη με διαφορετικές νοοτροπίες(κουλτούρες) που έχουν την ικανότητα να ξεπερνούν τα κρατικά σύνορα (π.χ. οι συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή και την Αφρική). Ακόμη, η «αλληλεξάρτηση» είναι η κύρια αρχή της παγκόσμιας τάξης, όταν η «**συνύπαρξη**» προέρχεται από το παραδοσιακό όραμα της κυριαρχίας, ενώ μονοδιάστατα η παγκοσμιοποίηση παρουσιάζεται, ως το επίτευγμα της αγοράς (οικονομική πτυχή

συνδεδεμένη με το νεοφιλελεύθερο όραμα), ενός είδους παγκόσμιας αγοράς, αλλά οι διαστάσεις των διαδικασιών της ολοκλήρωσης και της ένταξης, δεν είναι μόνο οικονομικής αιτιολόγησης. Επίσης, η παγκοσμιοποίηση, δεν οδηγεί σε κανένα είδος «ενοποίησης» του κόσμου, άλλα αντιθέτως ενισχύει τον «κατακερματισμό» και εδώ υπεισερχόμαστε σε ένα ταξίδι αφηγήσεων περί Παγκόσμιου, Ευρωπαϊκού, Ασιατικού ή Αμερικανικού αιώνα;

Σε ένα δεύτερο επίπεδο περιγράψαμε συνοπτικά τη **διαδοχή των κρίσεων** και την ενσωμάτωση τους στην πραγματική οικονομία που είχε ως άμεση συνέπεια την αλλαγή του χαρακτήρα-μορφής των διαδοχικών κρίσεων, ώστε στον 21^ο αιώνα, να διακυβεύεται η σύγχρονη διάσταση της υπαρξιακής κρίσης-ταυτότητας-προσανατολισμού της ΕΕ λόγω της επιτυχίας της **Παγκόσμιας Οικονομίας**, ενώ εδώ έγκειται η αντίφαση μεταξύ λαϊκισμού που εκ πρώτης όψεως εμφανίζεται ως αντι-παγκοσμιοποιητικός, αλλά η παράδοξη φύση του εθνικού λαϊκισμού(που εμείς εξετάσαμε) αποδεικνύεται ότι, είναι «οικονομικά αντι-παγκοσμιοποιητικός απέναντι στις κρίσεις, αλλά η πρακτική του «παγκοσμιοποιείται πολιτισμικά»(James, 2019: 246 στον Axford, 2021: 55). Σε αυτό το πλαίσιο διακρίναμε εννοιολογικά τις έννοιες διεθνής/παγκόσμια οικονομία βάσει των οποίων οργανώθηκε το πεδίο συνεργασιών. Μια **διεθνής οικονομία** αποτελείται από διακριτές εθνικές οικονομίες, ελέγχεται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό από τα κράτη που παραμένουν οι κύριοι πρωταγωνιστές. Εν αντιθέσει, σε μια **παγκόσμια οικονομία**, δεν υπάρχουν τα εθνικά κράτη και οι εθνικές οικονομίες, αλλά πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης που οργανώνονται από διεθνικές εταιρείες, που δραστηριοποιούνται πέρα από τα εθνικά σύνορα και δεν εξαρτώνται από οποιαδήποτε συγκεκριμένη εθνική επικράτεια ή κυβέρνηση. Ειδικότερα μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods το 1971, η ισορροπία μεταξύ διακρατικών οικονομικών δυνάμεων πλεονεκτούσε και έτσι σκιαγραφήθηκε η **Νέα Παγκόσμια Οικονομία**. Συγκεκριμένα το όραμα του 19^{ου} αιώνα για μια **παγκόσμια κοσμοπολίτικη κοινωνία** και η τάση της **υπερ-παγκοσμιοποίησης** κυριάρχησαν. Συγχρόνως παρατηρήσαμε ότι η παγκοσμιοποίηση τείνει να είναι μια επιλεκτική έννοια που συνδέεται με τον τοπικισμό και την περιφερειοποίηση, ενώ σημαντική είναι η διαφορετική ταξινόμηση, καθώς η ιστορία του 20^{ου} αιώνα μπορεί να αναλυθεί μέσα από τις **τρεις φάσεις διασύνδεσης περιφερειοποίησης(regionalization)** και παγκοσμιοποίησης: α) 1^η φάση: εμπόριο και οικονομική ολοκλήρωση, β) 2^η φάση: (Νέα)Περιφερειοποίηση(new regionalism) διευρυμένη ενσωμάτωση στις εσωτερικές πολιτικές και κανονισμούς και γ) 3^η Φάση μια «τρίτη γενιά περιφερειοποίησης», που τονίζει το ρόλο των περιφερειών ως παγκόσμιους δρώντες. Με άλλα λόγια, οι παλαιότερες εκδόσεις (τιτλοποιήσεις) της παγκοσμιοποίησης θέτουν μια επανεξισορρόπηση, καθώς και αποσταθεροποίηση της κεντρικής θέσης των απεριόριστων αγορών. Εδώ, αναφύει ο «μεταμοντέρνος λαϊκισμός», ως μέρος μιας μετα-θριαμβευτικής, μετα-ηγεμονικής φάσης της παγκόσμιας εξισορρόπησης ανάμεσα στην αντίφαση που προκύπτει μεταξύ της παγκοσμιοποίησης, ως διαδικασία διασύνδεσης και αφαίρεσης συνόρων και των κινημάτων λαϊκισμού ενάντια σε αυτή τη θριαμβολογία συνοδευόμενη με τη γέννηση της νέας παγκοσμιοποίησης.

Σε αυτό το πλαίσιο αντιλαμβανόμαστε ότι, οι **χρηματοπιστωτικές κρίσεις**, αποτελούν δομικό φαινόμενο της εμπορευματικής και καπιταλιστικής οικονομίας και ζωντανό παράδειγμα αποτελεί η χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε το 2007 στις ΗΠΑ και έκτοτε επεκτάθηκε στην Ευρώπη, αφού μετατράπηκε με ταχύτητα σε οικονομική κρίση του συνόλου της υφελίου. Ενώ εξελίχθηκε παράλληλα με τη δημοσιονομική κρίση των χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης, θέτοντας σε αμφισβήτηση και τη διατήρηση του ευρώ. Με τη σειρά ακολούθησε η κρίση χρέους, που εκτυλίσσεται σε αμφισβήτηση της διακυβερνητικής συνεργασίας με την Ευρωζώνη, καθώς και της ευρύτερης συνεκτικότητας της. Έκτοτε παρατηρήσαμε και τις σύγχρονες προκλήσεις-κρίσεις που είναι: α) νομιμοποίησης, ταυτότητας, ηθικής και προσανατολισμού, αλλά και του Covid-19, που καταγράψαμε ως «κρίση του αύριου», καθώς το πραγματικό ζωτικό διακύβευμα έγκειται στον τρόπο απάντησης, που κυμαίνεται ανάμεσα στη συλλογική απάντηση μια ενωμένης ένωσης ή στη νίκη των εθνικών αφηγήσεων. Συγχρόνως μας εισήγαγε στην Παγκοσμιοποίηση 4.0, δηλαδή στην περίοδο των υπηρεσιών και ανέδειξε τα βαθύτερα αίτια της πολιτιστικής και κοινωνικής κρίσης για τις «φιλελεύθερες δημοκρατίες», αλλά συγχρόνως αναφύει την Παγκόσμια Διακυβέρνηση μέσω της κυριαρχίας των πολυεθνικών οδηγώντας προς την «αδίστακτη παγκοσμιοποίηση» και όχι, την παγκοσμιότητα. Οι κρίσεις εργαλειοποιήθηκαν και παράλληλα αναδύθηκαν εθνικιστικές/λαϊκιστικές κυβερνήσεις. Ωστόσο, η ΕΕ δεν είναι ένα «υπερκράτος», αλλά παραμένει μια λέσχη εθνικών κρατών που συγκεντρώνουν τη δική τους κυριαρχία μέσω ενός συνόλου αμοιβαίων συνθηκών με αποκορύφωμα τη Συνθήκη της Λισαβόνας του 2009 (μάλιστα η απόρριψη του συντάγματος, το αποδεικνύει). Ωστόσο, το βαθύτερο πρόβλημα γύρω από το πρότυπο της πολιτικής ταυτότητας έχει συνοδευτεί από την αναβίωση λαϊκιστικών κομμάτων που συσχετίζονται με το σενάριο κατάρριψης της ΕΕ(λαϊκιστικά κόμματα, όπως στην Ιταλία, Ουγγαρία, Πολωνία και μέσω της κυβέρνησης συνασπισμού στην Αυστρία) και ειδικά λίγο μετά το 2016, σχετικά με το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και έκτοτε στην Ισπανία, με το σύνθημα «Πρώτα η Ισπανία»). Συνεπώς, η αντιμετώπιση των νατιβιστών και προστατευτικών δυνάμεων που και οι δύο αντιπροσωπεύουν την παραβίαση των κανόνων και των κοινών αξιών που εδράζονται στις ιδρυτικές συνθήκες έγινε το νέο τρέντ του 21^{ου} αιώνα, ως μια μορφή τοπικοποίησης με παγκόσμια πολιτιστική επιρροή. Οι κρίσεις χρησιμοποιήθηκαν(στρατηγικά) με κεντρικό άξονα το «δημοκρατικό έλλειμμα και την έλλειψη διαφάνειας» μέσα από την οικονομική(2008-9) και μεταναστευτική κρίση(2015), εκθέτοντας παγκόσμια την ευθραυστότητα στην Ευρώπη, που διευρύνεται ειδικά μετά το 2004 και το 2007 και εν τέλει η ΕΕ(το σημερινό εφεύρημα) ήδη παρουσιάζει τα σημάδια της κόπωσης με τη μη είσοδο νέων μελών και την έξοδο της Βρετανίας. Μάλιστα οι τελευταίες κοινοβουλευτικές εκλογές της ΕΕ έχουν δείξει μεγαλύτερο βαθμό κατακερματισμού που απειλεί το κατεστημένο κόμμα συνασπισμών. Με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια αφήγηση διάσπασης και διαμόρφωσης ενός κόσμου μιας «Μετά την Ευρώπη» εποχής.

Σε ένα τρίτο επίπεδο μελετήσαμε το ιδιαίτερο φαινόμενο της ΕΕ ως “*suis generis*,” η οποία στο εσωτερικό της αντικατοπτρίζει όλες τις αντιφάσεις και τα

παράδοξα της παγκοσμιοποίησης, ενώ ταυτόχρονα είναι φορέας, καθώς η ΕΕ ως «παγκόσμιος παράγοντας» σε πολλούς τομείς(εμπόριο, ανάπτυξη, ασφάλεια και εφαρμογή παγκόσμιων καθεστώτων) που συνήθως αποδίδονται στην «νέα περιφερειοποίηση», η όπως ο Telò τον καταγράφει ως «μετα-ηγεμονικό περιφερειοκρατισμό», ως συστατικό σε ένα νέο αναδυόμενο και ταραγμένο παγκόσμιο σύστημα. Με άλλα λόγια, η ΕΕ αν επιτύχει, θα μπορούσε να εγκαινιάσει ένα νέο είδος διαπεριφερειακών σχέσεων και να κατευθύνει σε μια νέα «περιφερειακή παγκόσμια τάξη» που δεν είναι μετα-βεστφαλική, αλλά μάλλον νέο-βεστφαλική. Το παράδοξο έγκειται ότι, ιστορικά σχηματίστηκαν **περιφερειακοί και εθνικοί οργανισμοί**, ως λύση στην παγκοσμιοποίηση με γνώμονα τη γεωγραφία που ήταν περισσότερο περιφερειακή παρά παγκόσμια και μια χαρακτηριστική πτυχή της **αναδυόμενης παγκόσμιας τάξης** εδραζόταν μέσα **από τους τρεις περιφερειακούς συνασπισμούς** που ήταν α) η NAFTA στην Αμερική, β) η ΕΕ στην Ευρώπη και γ) η ASEAN στη Νοτιοανατολική Ασία. Με άλλα λόγια, τα περιφερειακά μπλόκ(πολιτική ισχύ) εμφανίστηκαν για να ερμηνεύσουν την παγκόσμια πολιτική, ως αγώνα για την εξουσία μεταξύ των αντίπαλων κρατών. Ο 20^{ος} αιώνας επανέφερε αυτή τη συζήτηση υπό το πρίσμα της αντίθεσης ΕΕ και Νέας Περιφερειοποίησης(σαν τρίτος δρόμος) και ειδικότερα μέσω της αφήγησης του «νέο μεσαιωνισμού»(ξαναδιαβάζοντας τον Bull). Ως εκ τούτου, το πείραμα της ΕΕ εγείρει στον πυρήνα του, το προβληματισμό της εξέλιξης ή της κατάργησης του κράτους, ενώ ανασύρει ερωτήματα για το αν η ΕΕ είναι ένα ιδιόμορφο και μοναδικό φαινόμενο(sui generis), που παρουσιάζει ομοιότητες με την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, ή αν είναι η πρώτη ενσάρκωση μιας νέας μορφής πολιτικής διακυβέρνησης που θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο για άλλους τοπικισμούς ή αν όντως είναι ένα νέο ενοποιημένο περιφερειακό μπλοκ μέσα από το σενάριο των «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης». Εδώ ανακαλύπτουμε το παράδοξο της ΕΕ μέσω της **αντίφασης της ολοκλήρωσης και του κατακερματισμού**. Ο διάλογος της ολοκλήρωσης που εσωτερικά αναδεικνύει τις αξιώσεις της πολιτικής κυριαρχίας μέσω της κοσμοθεωρητικής ετερότητας της συνύπαρξης της λογικής της ολοκλήρωσης και αντίστοιχα της ετερότητας. Αφενός, η συζήτηση για μια στενότερη ένωση μεταξύ των λαών και των κρατών της Ευρώπης και από την άλλη, οι ευρωπαϊκές κοινωνίες, πολιτικά συστήματα και εθνικά κράτη κατευθύνονται προς τον **κατακερματισμό(fragmentation)** η αλλιώς περιφεριασμός (regionalism)μια τάση, όπου οι περιφέρειες επιδιώκουν υψηλό βαθμό αυτονομίας ή και πλήρη απόσχιση και ανεξαρτησία από τις εθνοκρατικές ενότητες στις οποίες ανήκουν.

Σε αυτά τα ερωτήματα η μελέτη των πέντε εναλλακτικών σεναρίων της Λευκής βίβλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής(2015) σκιαγράφησε την εικόνα μια διχασμένης ευρωπαϊκής ελίτ, ως προς την ευρωπαϊκή κουλτούρα της ΕΕ και ειδικότερα αναφέρθηκε στον κίνδυνο της πολυμέρειας, λόγω των αναδυόμενων δυνάμεων, θέτοντας επί τάπητος ότι, η ΕΕ κινδυνεύει να παρακμάσει, ως μια μεσάζουσα περιφερειακή δύναμη στη διεθνή σκακίερα. Η πρόταση της **διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης**(πέντε σεναρία) εσωκλείει το δίλλημα της **διεύρυνσης ή εμβάθυνσης** στην πορεία της ενοποίησης που χαρακτηρίζεται από τη

συνδυατική πλέξη της **αλληλεξάρτησης**(το γνώρισμα της παγκόσμιας τάξης) μεταξύ της οριζόντιας θεσμοθέτησης(διεύρυνση) και κάθετης(εμβάθυνση) ολοκλήρωσης. Πρόκειται για μια μετάβαση από μια ΕΕ που αποτυγχάνει, ως προς την πολιτική ενοποίηση σε μια **Πολυενταξιακή Ευρώπη**, η οποία ελλοχεύει κινδύνους που σχετίζονται με τη θεσμοθέτηση διαφορετικών ιδιοτήτων για τα μέλη της ΕΕ. Με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται μια νέα αρχιτεκτονική, μια πολύπλοκη «sui generis» ΕΕ που θα νομιμοποιήσει νέες μίξεις τομεακών συνεργασιών, που θα αναδιαμορφώσουν την κοινοτική βάση και θα ενισχύσουν την ομαδοποίηση των γκρούπ μέσα από τις διαφορετικές εθνικές και γεωγραφικές τους τοποθετήσεις. Εδώ, θα μπορούσαν να σχηματιστούν γκρούπ όπως: α) (υπέρ-μαχοι της πολιτικής Ένωσης/Ευρω-μεσογειακές χώρες: Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα, Πορτογαλία και Κύπρος, β) Κράτη μέλη με φιλελεύθερες, ατλαντικές προσεγγίσεις ενάντια σε μία συγκεντρωτική ΕΕ/Πολιτική Ένωση: Γερμανία, Σκανδιναβικές χώρες, Φινλανδία, Ολλανδία, Χώρες της Βαλτικής, Χώρες Visegrad, Ιρλανδία. Από την άλλη, μια «**Πολυενταξιακή Ευρώπη**» καταργεί τη σημασία της «ενότητας», η οποία δεν μπορεί να συνδυαστεί με την αρχή της «ευελιξίας», αλλά προοιωνίζει τη δημιουργία διαφορετικών επιπέδων ένταξης και ιδιοτήτων μέλους σε μια πολυεπίπεδη και πολυενταξιακή Ευρώπη που εν τέλει φέρνει στην επιφάνεια τις εσωτερικές ανισότητες και καταρρίπτει τη διαμόρφωση μια κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας στις αρχές του σεβασμού της ετερογένειας. Εν συνεχεία, το κείμενο της **Παγκόσμιας Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης(EUGS)(2016)**, τέθηκε ως προς την ανάγκη αναδιαμόρφωσης της αντίληψης για τη θέση της ΕΕ που αν δεν καταστεί **παγκόσμιος δρών**, δεν θα καταφέρει να συμβάλει σε προκλήσεις που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα. Συνεπώς, παρατηρείται ότι, η αντίφαση ανάμεσα στο όραμα μιας Παγκόσμιας Ευρώπης και στην πραγματική εικόνα μιας λειτουργικής διαφοροποίησης σε συνδυασμό με την αναμενόμενη πτωτική δημογραφική και οικονομική πορεία της, εις το μέλλον(2030) δημιουργεί περισσότερο αναστάτωση μέσα από τη σύγκρουση της πρότασης της προώθησης της ανθεκτικότητα (resilience) και της στρατηγικής αυτονομίας (strategic autonomy) σε εσωτερικό και εξωτερικό επίπεδο και της «διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης» που θα οδηγήσει σε μια ενοποίηση που σταδιακά θα εξασθενήσει την ευρωπαϊκή ισχύ στην αναδυόμενη παγκόσμια τάξη. Υπό αυτό το πρίσμα, υπάρχει συναίνεση προς την υιοθέτηση μιας Παγκόσμιας Στρατηγικής Αυτονομίας και τα διλήμματα στρατιωτικοποίησης και ανταπόκρισης σε καταστάσεις σύγχρονου πολέμου συνιστούν μια αναγκαία προσαρμογή που πρέπει να συμβεί, ώστε να ανταπεξέλθει αυτό το οικοδόμημα στις τεκτονικές μετατοπίσεις. Ως εκ τούτου, προς μια παγκόσμια Ευρώπη, πέρα από τα κείμενα που υμνούν την ήπια δυναμική και την παιδαγωγική της εντελέχεια, ώστε να λειτουργήσει ως παγκόσμιο πρότυπο αντιγραφής κυρίως από τις Ασιατικές χώρες, μέχρι στιγμής προτάσσεται η ανάγκη προσαρμογής στο πολυμερές πλαίσιο, όπου συνοδευτικά και η ατζέντα της βιώσιμης ανάπτυξης, αγκαλιάστηκε σαν μια προσπάθεια άμεσα από την ΕΕ να αναδείξει τη συναίνεση προς την παγκόσμια αναδιαμόρφωση της.

Τέλος, με μια **Φουτουριστική συλλογιστική**, αναλύσαμε μέσα από κείμενα-βιβλία (Gullen, 2020 και Hammond, 2007 και National Intelligence Council, 2012 και EPSAS, 2019 και Zbigniew, 1998), ώστε να προσχεδιάσουμε το μέλλον, βάσει των τεκτονικών δομικών χαρακτηριστικών του παρόντος, τον **Κόσμο 2030** και την αντίστοιχη δυναμική της Ευρώπης μέσα σε αυτόν και παρατηρήσαμε την ομοιότητα της συμφωνίας τους, στις τεκτονικές μετατοπίσεις όπως: δημογραφική πίεση με μεγάλο ποσοστό ηλικιωμένων, άλλα και την έλλειψη πόρων, όπως το νερό, σε συνδυασμό με τις λιγότερες γεννήσεις, τη δημογραφική πτώση μεγάλων δυνάμεων και τη νέα δυναμική της Αφρικής, το αδιέξοδο της μεσαίας τάξης, η άνοδος της γυναίκας, η κλιματική καταστροφή, η ενεργειακή κρίση, της εκθετικής τεχνολογίας ανάπτυξης και της μελλοντικής αναζήτησης μιας ηθικά βιώσιμης παγκοσμιοποίησης μέσω του εμπορίου στη βάση του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Σε αυτή τη μεταβαλλόμενη γεωπολιτική, γεωοικονομική και γεωτεχνολογική τάξη, η ΕΕ δεν πρέπει να καταλήξει να χαρακτηριστεί ως «μεσαία δύναμη» και γι' αυτό κρίνεται αναγκαίο να διαμορφώσει μια «κουλτούρα ετοιμότητας», όπου πρωταγωνιστεί απορρίπτοντας επιχειρήματα μετα-αλήθειας. Όμως, η επιβίωση της εξυπηρετεί στην εξισορρόπηση του υπάρχοντος διεθνούς συστήματος, καθώς και στη μετεξέλιξη του νέο-φιλελεύθερου οράματος(ΗΠΑ), της νέας παγκοσμιοποίησης, του μετά-λαϊκισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, εξαιτίας των μετα-κρίσεων και της διαδοχής της εξελικτικής διαδικασίας (που εξετάσαμε στο κεφ. 5), τα σενάρια της κατάρρευσης και ενοποίησης, στα οποία παρουσιάσαμε διαφορετικές απόψεις, με βασικούς συντελεστές, την κοινή γνώμη, δημοκρατική νομιμοποίηση, μεταναστευτικό-οικονομική κρίση, κρίση νομιμοποίησης-ταυτότητας ή διάχυσης της παγκοσμιοποίησης στο δίπολο(υπέρ-κατά) περί μύθου και πραγματικότητας της παγκοσμιοποίησης. Παρατηρήσαμε ότι, ειδικότερα στο σενάριο της κυριαρχίας, αναλύσαμε συνοπτικά την περιφερειακή και παγκόσμια διάσταση της ΕΕ, ενώ καταλήγουμε ότι, στο πέρασμα του Παγκόσμιου Αιώνα, οι διεθνείς οργανισμοί, θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην εξισορρόπηση της πολυμέρειας, όπου ο «Ασιατικός Αιώνας», συνδέεται περισσότερο με την πρόκληση της Παγκόσμιας επιβολής της Δημοκρατίας, ενώ ο φόβος για την Κίνα (πέρα από την πραγματική απειλή) συνιστά μια σύγχρονη μορφή πολέμου που εκτυλίσσεται μπροστά μας, περί ηγεμονίας και οι ΗΠΑ εγκαθίδρυσαν την παγκόσμια αφήγηση του «κοινού μας εχθρού».

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

A. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια περί μεθοδολογίας

δ) **Μετανεωτερικότητα-μετα-αποικιακή θεωρία- μεταδομισμός**, η απόλυτη σύγχυση, απροσδιοριστία και πολλαπλότητα, υπό το ευρύτερο πρίσμα μιας ριζοσπαστικής κριτικής, εσωτερικά και εξωτερικά του οικοδομήματος της νεώτερης δυτικής σκέψης, όπου δεν υπάρχει μια καθολική αλήθεια. Το μετά δηλώνει χρονική ακολουθία και εξέλιξη, αλλά παράλληλα σηματοδοτεί τη ρήξη με το παρελθόν, καθώς η μετανεωτερικότητα σηματοδοτείται από την παγκοσμιοποίηση της ραγδαίας ανάπτυξης της πληροφοριακής, τεχνολογίας και τον κατακερματισμό των εθνικών-κρατών. Σύμφωνα με τη θεωρητική σκέψη του μεταδομισμού, που είναι απόρροια της γαλλικής σχολής *Jacques and Michael Foucault*, όπου ανέδειξαν πως τα κείμενα αντιστέκονται στην τάξη και τη συστηματοποίηση. Περιγράφεται και ως *αποδόμηση*, καθώς προσπαθεί να μας κάνει σκεπτικιστικούς σχετικά με τις πεποιθήσεις που διαθέτουμε σε σχέση με την αλήθεια, γνώση, ισχύ, που συχνά θεωρούνται νομιμοποιημένα και εξυπηρετούν κατά τον Jane Flax(1990) «τη νομιμοποίηση της σύγχρονης Δυτικής κουλτούρας»(Glesne, 2018: 48-50).

Κατά τους Randy L. Joyner, William A.Rouse, Allan A. Glatthorn (2019: 84-85), στον καθορισμό του ερευνητικού προβλήματος τίθενται οι συσχετιζόμενες έννοιες που είναι: α) **ερευνητικές προοπτικές** που είναι **η ποσοτική και η ποιοτική**. Αφενός, η ποσοτική στηρίζεται σε μια πιο θετικιστική επιστημολογία, όπου υπάρχει μια αντικειμενική πραγματικότητα, η οποία εκφράζεται αριθμητικά και συνήθως στηρίζεται σε μεταβλητές, ομάδες ελέγχου και η στατιστική σημαντικότητα που αποτελεί καίριο γνώρισμα της. Αφετέρου, η ποιοτική εστιάζει σε μια πιο φαινομενολογική αντίληψη, όπου η πραγματικότητα ενυπάρχει στις αντιλήψεις των ατόμων. Για αυτό, η ποιοτική προοπτική μπορεί να είναι φυσιοκρατική, μελέτη

πεδίου, μελέτη περίπτωσης, συγκείμενο, περιστασιακός κονστρουκτιβισμός, σημασία η πολλαπλές πραγματικότητες. Πέρα απο το διαχωρισμό μπορεί να συνυπάρξουν μαζί, μέσω της υιοθέτησης μιας **Μικτής μεθόδου**, που μπορεί να διαιρεθεί σε τέσσερις διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης που είναι:

1)**Ποσοτική κύρια, ποιοτική πρώτη**, όπου η βάση αποτελείται απο τα ποιοτικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται για την ερμηνεία ποσοτικών ή

2)**Ποσοτική κύρια, ποσοτική πρώτη** μπορεί να θεωρηθεί η ποσοτική μέθοδος ως κύρια και να χρησιμοποιηθεί ποιοτική παρακολούθηση, που αποσκοπεί στην ερμηνεία των ποσοτικών αποτελεσμάτων.

3)**Ποιοτική κύρια, ποσοτική πρώτη**, αναζητούνται προκαταρκτικά δεδομένα για να τεκμηριώσουν τα κύρια ποιοτικά δεδομένα,

4)**Ποιοτική κύρια, ποιοτική πρώτη**, όπου τα ποιοτικά δεδομένα αποτελούν την απαρχή της έρευνας και η ποσοτική παρακολούθηση επεξηγεί(Greswell, 2014 & Morgan, 1997 στον Joyner et. al., 2019: 85).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να προσθέσουμε τους τέσσερις τύπους μεικτών μεθόδων που κατέγραψαν οι Greswell και Plano Clark(2007) που είναι:

1. Ο **Τριγωνισμός**, όπου η ποιοτική και ποσοτική μέθοδος εξελίσσονται ταυτόχρονα και ειδικότερα στο *μοντέλο σύγκλισης*, η ενσωμάτωση συμβαίνει κατά τη διάρκεια της ερμηνείας των αποτελεσμάτων. Στο *μοντέλο μετασχηματισμού*, τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα πρώτα συλλέγονται και μετά πολιτικοποιούνται τα ποιοτικά η ποιοτικοποιούνται τα ποσοτικά, ενώ στο *μοντέλο εγκυροποίησης* περιγράφεται η χρήση ποιοτικών για την εγκυροποίηση ποσοτικών. Τέλος, στο *πολυεπίπεδο μοντέλο*, χρησιμοποιούνται διαφορετικοί μέθοδοι στα ποικίλα επίπεδα της έρευνας.
2. Το **μοντέλο ενσωμάτωσης**, οι δυο μέθοδοι πραγματοποιούνται, είτε διαδοχικά είτε παράλληλα, ενώ η μία είναι η κυρίαρχη και η άλλη διαδραματίζει υποβοηθητικό ρόλο. Χαρακτηριστικά στο *πειραματικό μοντέλο* έμφαση δίνεται στην ποσοτική μεθοδολογία, ενώ στο *μοντέλο συσχέτισης*, τα ποιοτικά δεδομένα ενσωματώνονται σε μια ποσοτική έρευνα.
3. Ο **επεξηγηματικός σχεδιασμός**, ξεκινάει πάντα με την ποσοτική έρευνα και μετά ακολουθεί η ποιοτική, όπου ενισχύει τα ποσοτικά δεδομένα. Αφενός, διακρίνεται σε «follow –up», όπου τα περίεργα ευρήματα απο την ποσοτική έρευνα, διερευνώνται επιπρόσθετα με τις ποιοτικές μεθόδου. Αφετέρου, στο πλαίσιο επιλογής η ποιοτική προεργασία προηγείται στην αναγνώριση και επιλογή του δείγματος.
4. Ο **διερευνητικός σχεδιασμός**, υλοποιείται κατά την ποιοτική φάση που υποβοηθά την ποσοτική και είναι πιο περιορισμένης χρήσης, καθώς αναπτύσσεται για τον έλεγχο οργάνων που το βάρος έγκειται στην ποσοτική οντότητα η για την ανάπτυξη ταξινομήσεων(παρατίθεται στον Πούρκος, Δαφέρμος, 2010: 58-519).

Παρ' όλα αυτά, η *τρίτη μεθοδολογική πρόταση* συνδυασμού που παρουσιάζεται, ως εναλλακτική μεταξύ των οπαδών αμιγώς «καθαρών μεθόδων», παρουσιάζει μια σειρά απο μειονεκτήματα, όπως η υπόθεση της διχοτόμησης των μεθόδων, καθώς οι ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι δεν μπορούν να ενσωματωθούν σε μια μόνο έρευνα, λόγω των διαφορετικών οντολογικών και επιστημολογικών καταβολών τους. Με αποτέλεσμα η μικτή μέθοδος να εγείρει την παγίδα της «δικτατορίας της ερευνητικής υπόθεσης». Παράλληλα, ο όγκος δουλειάς και χρόνου, άλλα και γνώσης που απαιτείται απο τον εκάστοτε ερευνητή στην εφαρμογή ξεχωριστών φάσεων έρευνας οδηγεί συχνά στη συνεργασία και όχι στη μεμονωμένη επιλογή(Πούρκος, Δαφέρμος, 2010: 520-521).

Πιο αναλυτικά, η **ποιοτική έρευνα** μελετά κοινωνικά φαινόμενα μέσα από την οπτική των εμπλεκόμενων, εξετάζει την κοινωνική ζωή ως δυναμική διαδικασία, ενώ η ολιστική προσέγγιση έγκειται στην τοποθέτηση των φαινομένων στα ιστορικά, κοινωνικά και σε πολιτισμικά πλαίσια. Πραγματοποιείται στον πραγματικό κόσμο και σε καμία περίπτωση, δεν επιβεβαιώνει ούτε διαψεύδει προ διατυπωμένες υποθέσεις, αλλά ως προς την παραγωγή δεδομένων τείνει να είναι ευέλικτη, ώστε τα ευρήματα μιας ποιοτικής έρευνας να λάβουν μορφή μέσω μιας εμπειρικά θεμελιωμένης θεωρίας, τυπολογίας, πυκνής περιγραφής και αναπτυξιακής εξήγησης(Τσιώλης, 2014: 45-47). Ακόμη, μπορεί να διακριθεί σε: α) **βασική έρευνα** όταν αποσκοπεί να παράγει γνώση γύρω από τη θεμελιακή φύση της κοινωνικής πραγματικότητας και β) **Εφαρμοσμένη**, που αποσκοπεί στην κοινωνική παρέμβαση ή στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων, ενώ αντίστοιχα διαθέτει τις υποκατηγορίες: έρευνα αξιολόγησης, εκτίμησης αναγκών και αποτίμησης κοινωνικών επιπτώσεων και έρευνα-δράση(Τσιώλης, 2014: 51). Επιπλέον, ανάλογα με το είδος του υλικού και των ερευνητικών ερωτημάτων ως προς τις επιμέρους μεθόδους και τεχνικές ανάλυσης μπορεί να είναι: α) **Φαινομενολογική**, ερευνώντας την οικοδόμηση μιας βιωμένης εμπειρίας σχετικά με το εξεταζόμενο φαινόμενο, β) **Αφηγηματική**, προσδίδοντας έμφαση στην κατασκευή μιας αφήγησης και των σταδίων δόμησης της, ενώ συνάμα συντελεί παραστασιακή επιτέλεση του αφηγητή ενώπιον ενός ακροατή ή ακροατηρίου, γ) **Ανάλυση Συνομιλίας**, εδράζεται στην *εθνομεθοδολογία* και κυρίως εξετάζει τους τρόπους που δομούνται οι συνομιλίες οδηγώντας στην παραγωγή μιας εύτακτης κοινωνικής διάδρασης, δ) **Ανάλυση Λόγου**, με έμφαση στη χρήση της γλώσσας και της παραγωγής κειμένων και του τρόπου παραγωγής γνώσης εντός συγκεκριμένων συστημάτων από ρηματικές πρακτικές, ε) **Ανάλυση περιεχομένου**, με βάση προκαθορισμένα ερωτήματα ή συστημάτων κατηγοριών, η εστίαση γίνεται σε θέματα εντός ενός κειμένου που γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης, ζ) **εμπειρία θεμελιωμένη θεωρία**, μέσω της παραγωγής και ανάλυσης εμπειρικών δεδομένων, εξυπηρετώντας την ανάπτυξη θεωρητικών κατηγοριών και του συστήματος(Τσιώλης, 2014: 62-63).

Σύμφωνα με τους Πούρκος, Δαφέρμος (2010: 29-33), η **ποιοτική έρευνα** σε σύγκριση με την ποσοτική πραγματοποιείται χωρίς τη χρησιμοποίηση αριθμητικών δεδομένων και μαθηματικών υπολογισμών σε πραγματικές και όχι σε τεχνικά

πειραματικά ελεγχόμενες συνθήκες. Εστιάζει στο νόημα και όχι στη συμπεριφορά των ανθρώπων, ενώ βασικό γνώρισμα της, είναι η απόρριψη της φυσικής επιστήμης, ως μοντέλου έρευνας και η μελέτη επικεντρώνεται σε ένα κοινωνικό-ιστορικό πολιτισμικό πλαίσιο. Θεωρείται ημική(εσωτερική προσέγγιση στο πλαίσιο ενός συστήματος- ανάλυση ενός μοναδικού πολιτισμού) και ιδιογραφική σε αντιδιαστολή με την ποσοτική έρευνα που είναι ητική(συγκριτική μελέτη πολλών πολιτισμών στη βάση κάποιων καθολικών, οικουμενικών κριτηρίων με εξωτερικά κριτήρια, παρατηρητής εκτός) και νομοθετική. Επιπρόσθετα, ο όρος **μέθοδος(μετά-οδός)** παράγεται από το ρήμα «μετέρχομαι» και σηματοδοτεί τον τρόπο αναζήτησης και απόκτησης γνώσης και λειτουργεί στο πλαίσιο συγκεκριμένων οντολογικών και επιστημολογικών παραδοχών. Ωστόσο, ασκώντας κριτική στη μηχανιστική λειτουργία του, ο Weedon(1987:28) τον ονόμασε **«τρόπο εργασίας»**(Πούρκος, Δαφέρμος, 2010: 131-132). Χαρακτηριστικά παραγωγή ποιοτικών δεδομένων(μέθοδοι), όπως επί παραδείγματι παρατήρηση(συμμετοχική η μη), ομάδες εστίασης, βιογραφική μελέτη, έρευνα δράσης, θεμελιωμένη θεωρία, ανάλυση συνομιλίας-λόγου κ.α.(Πούρκος, Δαφέρμος, 2010: 133).

Πίνακας 12 Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας

Κλασικές και Πρότυπες	Τεχνικές-Μορφές
<ol style="list-style-type: none"> 1. Κλασικές 2. Ομάδες συζήτησης 3. Παρατήρηση 4. Σε βάθος ατομικές συνεντεύξεις. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Συνέντευξη βάθους 2. Παρατήρηση 3. Πειραματική 4. Εθνογραφική 5. Έρευνα επισκόπησης 6. Ανάλυση ποιοτικών στοιχείων.

Πηγή: (Παπαθανασοπούλου, 2020: 44).

- **Ποιοτική Συνέντευξη**, αποσκοπεί να διεξάγει με σχετικά ανεπίσημο ύφος(κουβέντα-συζήτηση), μια θεματική, θεματοκεντρική, βιογραφική ή αφηγηματική προσέγγιση και η πηγή των δεδομένων είναι είτε ο ερωτώμενος είτε η καθεαυτή η διάδραση. Συνήθως είναι ημιδομημένες η χαλαρά δομημένες με ανοιχτές ερωτήσεις. Μετά πρέπει να καταγραφούν με όσο πιο ολοκληρωμένο και σαφή τρόπο, ώστε να φτάσουμε στις ερμηνείες. Στα μειονεκτήματα τις έγκειται, ότι είναι μερική η καταγραφή της, καθώς δεν

μπορούν να μετουσιωθούν σε κείμενο μη λεκτικά στοιχεία της διάδρασης, ενώ μετά την απομαγνητοφώνηση επιδέχονται κρίσεις για το τι έπεται. Με αποτέλεσμα, η απόρροια αυτής της μεθόδου να είναι μερικά αντικειμενική και για αυτό να χαρακτηρίζεται σαν «άπληστη» ως προς τους πόρους που απαιτεί τόσο ο σχεδιασμός όσο και η διεξαγωγή συνεντεύξεων, αλλά και η ανάλυση των παραγόμενων στοιχείων (Mason, 2011: 71-109). Ακόμη, προϋποθέτει αυξημένα επικοινωνιακά προσόντα και ευελιξία από τον ερευνητή, καθώς και το υποκειμενικό στοιχείο είναι κυρίαρχο, ενώ αρκετές πληροφορίες μπορεί να μην είναι καν σημαντικές για το αντικείμενο ανάλυσης (Ιωσηφίδης, 2008: 112-113). Αντίστοιχα στα πλεονεκτήματα αυτής της μεθόδου έγκειται η αμεσότητα της σχέσης ερευνητή-ερωτώμενου, που μπορεί να οδηγήσει σε διερεύνηση θεμάτων που δεν είχαν προκαθοριστεί εξ αρχής, καθώς και στη βαθύτερη κατανόηση κοινωνικών συμπεριφορών, στάσεων και αντιλήψεων των ερωτώμενων (Ιωσηφίδης, 2008: 113).

- **Παρατήρηση:** η συμμετοχική παρατήρηση προϋποθέτει τη διεύθυνση του ερευνητή σε ένα ερευνητικό πλαίσιο και τη συστηματική παρατήρηση κάποιων διαστάσεων, όπως διαδράσεων, σχέσεων, πράξεων και γεγονότων. Ενώ ειδικά στις κοινωνικές επιστήμες, οι ερευνητές έχουν δεχτεί επιρροές από την κοινωνική ανθρωπολογία και για αυτό γίνεται χρήση του όρου «εθνογραφία» η έρευνα πεδίου, ως προς την ερευνητική στρατηγική. Σε αυτό το σημείο, έχει σημασία η μέθοδος καταγραφής, ενώ η ορθολογική λήψη αποφάσεων και η προεργασία είναι απαραίτητη, όπως και το αν θα κρατάμε σημειώσεις ερευνητικού πεδίου, η αν θα χρησιμοποιηθεί η βιντεοσκόπηση, μαγνητοφώνηση, φωτογράφιση, διαγράμματα και πίνακες (Mason, 2011: 111-12-12, 126-128). Στα πλεονεκτήματα έγκειται η συλλογή πληροφοριών και δεδομένων σε βάθος και για αυτό χαρακτηρίζεται και ως μια μέθοδος «ομπρέλα», όπου ο έλεγχος των πληροφοριών μπορεί να συμβεί μέσα από τον συνδυασμό, συστημική παρατήρηση, συμμετοχή σε διαδικασίες και δραστηριότητες, συλλογή έντυπου ή άλλης φύσης υλικού κ.α (Ιωσηφίδης, 2008: 129). Ωστόσο, μεταξύ των μειονεκτημάτων της παρατήρησης είναι αφενός, η δυσκολία καταγραφής και ποσοτικοποίησης μιας ιδιαίτερα σύνθετης συμπεριφοράς, καθώς είναι χρονοβόρα και ο προγραμματισμός ανάλογα με την ομάδα μελέτης μπορεί να αλλάξει και αφετέρου, υπάρχει έντονη εξάρτηση των αποτελεσμάτων από την υποκειμενική κρίση του αξιολογητή, ενώ η παρατηρούμενη συμπεριφορά αν και φυσική, μπορεί να είναι εσκεμμένη και παραπλανητική (Δημητρόπουλος, 1994: 135-136). Παράλληλα, η επικοινωνιακή δεξιότητα και τα προσόντα του ερευνητή σε συνδυασμό με την προσδοκώμενη ευαισθησία, άλλα και την απαραίτητη μη ταύτιση με το αντικείμενο μελέτης, κρίνεται μείζονος σημασίας. Με άλλα λόγια, ο επηρεασμός για την αναθάρρηση συμπεριφορών που άπτονται ζητημάτων ερευνητικής ηθικής (Robson 2002, παρατίθεται στον Ιωσηφίδης, 2008: 130).
- **Ομάδες εστίασης ή αλλιώς ομάδες επικέντρωσης (focus groups):** προϋποθέτει άμεση αλληλεπίδραση και οργανωμένη συζήτηση των

συμμετεχόντων στην ομάδα. Συνιστά μια μέθοδος ομαδικής συνέντευξης που διαφοροποιείται, τόσο από την ατομική συνέντευξη, όσο και τη συμμετοχική παρατήρηση. Χαρακτηριστικά τις: το σύντομο χρονικό διάστημα και η παρατήρηση ενός και μόνο καθορισμένου αντικειμένου από τον ερευνητή, ενώ περιέχει το στοιχείο της άμεσης αλληλεπίδρασης και της ομαδικής δυναμικής, αλλά υστερεί στην έκταση του βάθους της επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών, μεταξύ ερευνητή και ερωτώμενου (Ιωσηφίδης, 2008: 134-135).

- **Έρευνα Δράσης (action Research)**, με γνώμονα τη σχετικοποίηση της διάκρισης ερευνητή και ερευνώμενων, ενώ ο ερευνητής είναι οργανικό συστατικό μέρος της έρευνας και αποσκοπεί στην επίλυση προβλημάτων και στην πρόκληση αλλαγών. Για αυτό, τα αποτελέσματα ενδέχεται να έχουν ευρύτερη δράση (Ιωσηφίδης, 2008: 146-147).
- **Ανάλυση περιεχομένου**, ως μια μέθοδος δευτερογενούς ανάλυσης επιδέχεται διάφορες μορφές, όπως κείμενα, συνεντεύξεις, εικόνες, φιλμ και εφαρμόζεται, είτε σε υλικό περιεχόμενο από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, είτε και σε προσωπικά έγγραφα, ντοκουμέντα επιστολές κ.τ.λ. Στα θετικά της σημεία, έγκειται η εφαρμογή ελέγχων αξιοπιστίας και εγκυρότητας, η εφαρμογή τεχνικών δειγματοληψίας. Ακόμη, σε περίπτωση μεγάλης έκτασης του αρχικού υλικού διεξάγονται με σχετικά χαμηλό κόστος επαναλαμβανόμενες έρευνες. Αντίθετα στα αδύνατα σημεία της, έγκειται ο αυξημένος κίνδυνος διαστρέβλωσης των συμπερασμάτων, αν δε δοθεί έμφαση στην απαραίτητη διασταύρωση των πληροφοριών και στον έλεγχο της αξιοπιστίας του υπό μελέτη υλικού. Επίσης, παρουσιάζεται δυσκολία ανεύρεσης τεκμηρίωσης αιτιακών σχέσεων σε σχέση με τα υπό εξέταση κοινωνικά φαινόμενα (Ιωσηφίδης, 2008: 147-149).
- **Βιογραφική έρευνα:** Χρησιμοποιεί κυρίως την *αφηγηματική συνέντευξη* για να διερευνήσει τα όρια, των ίδιων των κοινωνικών υποκειμένων, σχετικά με τις βιωμένες εμπειρίες του παρελθόντος. Ωστόσο, δεν πρέπει να προσφύγει να πέσει στην παγίδα υιοθέτησης μιας κονστρουκτιβιστικής θέσης σύμφωνα με την οποία ο βιογραφικός λόγος, είναι μια κοινωνική κατασκευή όντος του συγκεκριμένου τοπικού πλαισίου της διαδραστικής κοινωνικής επικοινωνίας. Στα οφέλη έγκειται ο αυξημένος ρόλος των ερευνητών στην προετοιμασία της συνέντευξης και της βιογραφικής έρευνας. Επιπλέον, το πλεονέκτημα της αφηγηματικής συνέντευξης είναι η κάλυψη κενών μέσω της αφηγηματικής συνέχειας, με εμπόδιο τη σχετικά μικρή εμπλοκή των ερευνητών μέχρι να ολοκληρωθεί (Ιωσηφίδης, 2008: 149-151).
- **Ανάλυση Λόγου**, χαρακτηρίζεται από μια ασάφεια, ως προς την υλοποίηση της, αλλά σύμφωνα με τους Bavelas et. al (2002) σχετίζεται με τους τρόπους χρήσης της γλώσσας, εκφοράς λόγου και προσπαθεί να απαντήσει σε ερωτήματα τύπου «πώς χρησιμοποιείται η γλώσσα» και ο λόγος από ποιους, για ποιους λόγους και πότε. Απαιτείται μια κριτική ανάλυση του λόγου, η όποια υποβόσκει ρητορικές διαστάσεις ή τις πηγές άσκησης εξουσίας δύναμης, καθώς και των σχέσεων καταπίεσης, ανισότητας και εκμετάλλευσης.

Αποσκοπεί στην παράγωγη ερμηνειών, αλλά και στην ενδυνάμωση και αναπαραγωγή των κοινωνικών σχέσεων κυριαρχίας και ανισότητας (Ιωσηφίδης, 2008: 151-152).

- **Ανάλυση συνομιλίας**, προέρχεται από την ερευνητική πρακτική της *εθνομεθοδολογίας*, που αποσκοπεί στη διερεύνηση των καθημερινών μεθόδων μέσω των οποίων οι άνθρωποι παράγουν ευταξία διά της αλληλεπίδρασης. Στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τις, έγκειται η κατανόηση του μέσου της ανθρώπινης δράσης που είναι ο λόγος η συνομιλία που διατηρεί τη διϋποκειμενική πραγματικότητα.
- **Θεμελιωμένη θεωρία(grounded theory)**. Πρόκειται για τη σταδιακή ανάπτυξη της θεωρίας, καθώς απουσιάζει μια απο πριν σαφώς διατυπωμένη και δεδομένη θεωρία, δηλαδή ένα συγκεκριμένο θεωρητικό υπόβαθρο και για αυτό χτίζεται(Theory building) μέσα από τη διαδικασία συλλογής υλικού και παίρνει ολοκληρωμένη μορφή κατά τα τελικά στάδια της έρευνας. Πρόκειται για μια *επαγωγική μέθοδο ποιοτικής έρευνας* και χαρακτηρίζεται από θεωρητική ευελιξία, καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν δυο στρατηγικές η συνεχής σύγκριση που υλοποιείται σε δύο επίπεδα, όπου στο πρώτο στάδιο αποβλέπει στη γενική κατηγοριοποίηση του ποιοτικού υλικού και στο δεύτερο στάδιο ανάγεται στον ακριβή προσδιορισμό των διαφορετικών διαστάσεων κάθε επιμέρους κατηγορίας, ώστε να δημιουργηθεί ένα θεωρητικό πλαίσιο που να στηρίζεται στα ποιοτικά δεδομένα συμβάλλοντας στην επίλυση του κεντρικού θέματος. Ακόμη, η δεύτερη στρατηγική είναι η διαδικασία κωδικοποίησης δεδομένων(coding procedures), που οδηγεί στην απόδοση ιδιότητας η νοήματος στα δεδομένα και συγκεκριμένα διακρίνεται σε τρία διαφορετικά, αλλά αλληλεπικαλυπτόμενα είδη κωδικοποίησης: α) *ανοιχτή κωδικοποίηση*, η αναλυτικότερη και κατά σειρά απόδοση ιδιοτήτων και νοήματος στα ποιοτικά δεδομένα, β) *κωδικοποίηση άξονα*, που περιλαμβάνει τη συσχέτιση κατηγοριών με τις υποκατηγορίες τους, γ) *επιλεκτική κωδικοποίηση*, όπου τα δεδομένα σταδιακά μετατρέπονται σε θεωρητικές προτάσεις μέσα από τον εντοπισμό κεντρικής κατηγορίας(Ιωσηφίδης, 2008: 154-164).
- **Γραπτό και οπτικό ερευνητικό υλικό**: Συνήθως χωρίς με απολυτότητα να αποκλείεται ο ερευνητής, δεν εμπλέκεται σε μορφές κοινωνικής διάρασης, όπως των προηγούμενων μεθόδων της παρατήρησης και των συνεντεύξεων. Ο ερευνητής οφείλει εξ αρχής να γνωρίζει, τι είναι αυτό που αναζητά, θα πρέπει εκ του προοιμίου να περιεργαστεί, ποιες είναι εκείνες οι πλευρές του νοηματικού γρίφου, καθώς και την τελική προσδοκία. Με αποτέλεσμα εξ αρχής, ο ερευνητής να είναι σαφής και συνεπής μέσα από την επιλογή αναπτύσσοντας μια τεχνική που θα τον βοηθήσει να μετατρέψει γραπτά τεκμήρια και οπτικό υλικό σε ερευνητικά δεδομένα. Συνεπώς, απαιτείται έρευνα, τεκμηρίωση και πάρα πολύ καλή κριτική αντίληψη, τόσο κυριολεκτικών στοιχείων γραπτών τεκμηρίων, όσο και ερμηνευτικών, ενώ η αναστοχαστική διάθεση είναι πιθανή. Ως εκ τούτου, δεν πρόκειται για μια εύκολη επιλογή μεθόδου, καθώς πέρα από την κριτική αξιολόγηση, ο

ερευνητής θα πρέπει να είναι βέβαιος για το πως συγκεντρώνει και καταγράφει και θα πρέπει να υπάρχει συμβατότητα, ως προς το σκοπό και σε αυτήν τη μέθοδο. Συμπληρωματικά πολύ σημαντική είναι η παρατήρηση του δεοντολογικού πλαισίου, όπως ενδέχεται επί παραδείγματι κάποια γραπτά τεκμήρια η οπτικό υλικό να έχουν έναν πολύ ιδιωτικό και εμπιστευτικό χαρακτήρα και σε κάποια να πρέπει να παραχωρηθεί άδεια για την ηθική δικαιοδοσία(Mason, 2011: 111-143).

- **Δειγματοληψία και επιλογή:** Συχνά η λογική πηγάζει από γενικούς κανόνες της στατιστικής και του νόμου των πιθανοτήτων, σκιαγραφώντας μια **εναλλακτική λογική**, όταν χρησιμοποιούνται κατά την ποιοτική μέθοδο. Ειδικά είναι απαραίτητη, όταν είναι δυνατή η πλήρης απογραφή του ευρύτερου πληθυσμού η συνόλου, η είτε σκόπιμα να γίνεται απογραφή ενός καθορισμένου συνόλου η πληθυσμού. Προϋπόθεση είναι η εδραίωση μιας σωστής σχέσης μεταξύ του δείγματος η της επιλογής του ευρύτερου συνόλου, με τον όποιο ο εκάστοτε ερευνητής πιστεύει ότι σχετίζεται. Το δείγμα(απο ανθρώπους, ομάδες, χώρες, οργανισμούς, πολιτικές, μορφές λόγου, κοινωνικές πρακτικές, η δραστηριότητες). Η συγκρότηση μπορεί να υλοποιηθεί με χρονικές διαστάσεις, χωροταξικές η γεωγραφικές και οργανωσιακές, διοικητικές, κοινωνικές, πολιτισμικές η γλωσσολογικές. Ωστόσο, η συγκεκριμένη πρακτική είναι λιγότερο εδραιωμένη με την έννοια της εναλλακτικής λογικής, ενώ δεν υπάρχει ένα πλαίσιο, όπου θέτει τον ακριβή τρόπο δειγματοληψίας για κάθε μελέτη ποιοτικής έρευνας. Ωστόσο, το κοινότυπο πρόβλημα που μπορεί να προκύψει είναι η απαραίτητη σύνδεση που πρέπει να τεκμηριώνεται ανάμεσα στις δειγματοληπτικές στρατηγικές της διαδικασίας ανάλυσης των δεδομένων και της δόμησης της εξήγησης, καθώς και ο χρόνος που συνολικά θα χρειαστεί, αλλά και τα πιθανά προβλήματα που μπορούν να ανακύψουν, όπως ή μη αποδοχή αίτησης(Mason, 2011: 149-192). Το πλεονέκτημα της δειγματοληψίας έγκειται στη χρήσιμη περιγραφή των χαρακτηριστικών ενός μεγάλου πληθυσμού, στη χρήση μεγάλων δειγμάτων (και δη μέσω ερωτηματολογίων), καθώς και στην ευελιξία, ως προς την ανάλυση σε σύγκριση με έναν πειραματικό σχεδιασμό. Όμως, τα μειονεκτήματα είναι περισσότερα, καθώς η υποχρέωση που σημαίνει δέσμευση του ερευνητή για τυποποίηση οδηγεί στο στρίμωγμα των δεδομένων σε γενικές κατηγορίες, που αντιπροσωπεύουν τον ελάχιστο κοινό παρονομαστή των στάσεων, των προσανατολισμών και των βιωμάτων των ανθρώπων, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζονται και ως επιφανειακές έρευνες. Παράλληλα, σπάνια ασχολούνται με το πλαίσιο της κοινωνικής ζωής και τείνουν να είναι άκαμπτες, καθώς το αρχικό σχέδιο έρευνας παραμένει अपαράλλακτο μέχρι τέλους, χάνοντας την αποτύπωση νέων μεταβλητών. Συνεπώς, τα μελανά σημεία είναι η πίστωση της εγκυρότητας και ο χαρακτηρισμός της «πλαστότητας», καθώς δεν υπάρχει η απόλυτη διαφωνία ή συμφωνία και οι εκάστοτε απαντήσεις είναι ενδεικτικές και κατά προσέγγιση, ενώ η αξιοπιστία θίγεται καθώς αρκετές ερωτήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε αυθόρμητες απαντήσεις επί τόπου(Babbie, 2018: 505-507).

- Η **Ιστορική-συγκριτική μέθοδος** (Historical-Comparative Analysis), κυρίως ελέγχει τα υφιστάμενα θεωρητικά πλαίσια και διαμορφώνει νέα μέσω της ποιοτικής ανάλυσης ιστορικών δεδομένων, αλλά και της συσχέτισης τους με σύγχρονες κοινωνικές διαδικασίες (Ιωσηφίδης, 2008: 166).
- Η **Αρχειακή έρευνα**, συνιστά ιστορική έρευνα που αποσκοπεί στην ταξινόμηση και ανάλυση ιστορικών πηγών που είναι οργανωμένες από το δημόσιο, ιδιωτικό χώρο(φορείς) μέσα από τη μορφή αρχείων (Ιωσηφίδης, 2008: 167).
- **Μελέτη Περιπτώσεων που κατατάσσεται και ως ειδική μορφή έρευνας**, δηλαδή επικεντρώνεται σε μια περίπτωση που νοείται, ως οντότητα, μια μονάδα που συνήθως είναι ένα άτομο(ενώ μπορεί να περιλαμβάνει και περισσότερα άτομα, τα όποια σχηματίζουν μια μονάδα ανάλυσης), ένα υποκείμενο έρευνας και μπορεί να είναι ιδιογραφική, ιστορική η και εξελικτική διαχρονική έρευνα. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορες ειδικές τεχνικές, όπως μελέτη αρχείων, ψυχομετρικά μέσα, ατομική συνέντευξη, κλίμακες διαθέσεων κτλ (Δημητρόπουλος 1994: 143, Schnell, Hill, Esser 2014: 251). Ο βασικός σκοπός είναι η περιγραφή, εξήγηση και ο έλεγχος των υποθέσεων που συχνά διαθέτει και πειραματική χροιά, με αποτέλεσμα και αντίστροφα να δημιουργεί υποθέσεις. Όμως, μεταξύ των μειονεκτημάτων της συγκεκριμένης στρατηγικής έγκειται η αδυναμία να ερευνηθούν περισσότερες συγκρίσιμες μονάδες ανάλυσης, η έλλειψη οικονομικών πόρων για την έρευνα που θα οδηγήσει σε ένα περιορισμό των μεμονωμένων περιπτώσεων η και αποφυγή της εφαρμογής των διαδικασιών δειγματοληψιών που θα καθοδηγήσει εν τέλει σε γενικευμένα αποτελέσματα επί της έρευνας (Schnell, Hill, Esser, 2014: 252-253).
- **Εθνογραφική:** Μια ευρεία επιστημονική περιοχή, που προέρχεται κυρίως από τον κλάδο της ανθρωπολογίας και συχνά χρησιμοποιεί τη συμμετοχική παρατήρηση, ως μέρος της έρευνας του πεδίου και συγκροτεί τη μελέτη ενός πολιτισμού με την έννοια του έθνους και της κοινωνικής οργάνωσης που συμπεριλαμβάνει ευρύτερα οποιαδήποτε ομάδα και οργάνωση. Με άλλα λόγια, μελετάει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, συμπεριφορές και αντιλήψεις που εμφανίζονται μέσα σε ομάδες, οργανισμούς και κοινότητες, ενώ επικεντρώνεται σε «μη δομημένα δεδομένα» με χαρακτηριστικό πλεονέκτημα, τη βαθιά κατανόηση της κοινωνικής δράσης που συχνά χρησιμοποιείται και η τριγωνοποίηση(σύγκριση-αντίθεση), μέθοδοι συνέντευξης και παρατήρησης. Όμως, προβληματική είναι ως προς τις σχετικά μεγάλες χρονικές περιόδους που ξοδεύονται από τους εθνογράφους που μιλούν με τους συμμετέχοντες και οφείλουν να παρατηρούν τις ενέργειες τους (Reeves, Kuper, Hodges 2008). Παρατηρείται μια μετατόπιση από μια περιγραφική και ταξινομική καταγραφή της εξωτερικής πραγματικότητας σε μια αναστοχαστική και εκ των έσω απεικόνιση της επιτόπιας γνώσης, ενώ τίθενται τα ερωτήματα, όπως ποιος αναπαριστά τη ζωή ποιου και με ποιον τρόπο, ποια είναι η σχέση του ερευνητή και ο ρόλος του σχετικά με τον ειδικότερο τρόπο άντλησης πληροφοριών από τους πληροφοριοδότες. Οδηγώντας στην ανάδυση τρόπων

συλλογής δεδομένων, όπως η προσωπική αφήγηση, βιογραφική και αυτοβιογραφική γραφή(Αυγητήδου στον Ιωσηφίδης και Σπυριδάκης, 2006: 33).

Η **ποσοτική** έρευνα συχνά ξεκινά με την υλοποίηση μιας έρευνας πεδίου και συνεχίζεται με τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων και τη δημιουργία στατιστικών μοντέλων. Ειδικότερα περιλαμβάνει έρευνα με δομημένο ερωτηματολόγιο και χρήση ερωτήσεων κλειστού τύπου. Το ερωτηματολόγιο αποσκοπεί στην περιγραφή των δεδομένων της έρευνας και στον εντοπισμό κάποιων μεμονωμένων δράσεων μεταξύ των μεταβλητών της. Ειδικότερα καταγράφει μετρήσεις των εννοιών του μοντέλου και ερευνά τις θεωρητικές έννοιες αποσπασματικά και δη τα στατιστικά μοντέλα κάνουν χρήση των δεδομένων της εμπειρικής έρευνας, ώστε να επαληθεύσουν η να διαψεύσουν εμπειρικά ποιες από τις σχέσεις που περιγράφει το αρχικό θεωρητικό μοντέλο υφίστανται ή όχι(Ζαφειροπουλος, 2012: 11-20). Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί, ότι η ποσοτική ανάλυση μπορεί να επιτευχθεί μέσω της εφαρμογής της θεωρίας του **γραμμικού προγραμματισμού** που είναι «*μαθηματική διαδικασία, όπου επιλύονται προβλήματα που εκφράζονται με μια γραμμική συνάρτηση που πρέπει να βελτιστοποιηθεί, να προβεί σε μεγιστοποίηση ή ελαχιστοποίηση στο χώρο που διαγράφονται ορισμένοι περιορισμοί. Πρόκειται για τη γραμμική συνάρτηση αποτελεσματικότητας*»(Ψωινός, 1989: 2). Σε αυτή την κατηγορία υπόκεινται: α) **Μέθοδος Simplex**(μετατροπή του συστήματος περιορισμών από σύστημα ανισώσεων σε σύστημα εξισώσεων(Μάνος, 2009: 188), β) Δυϊκή θεωρία: αν το αρχικό πρόβλημα είναι μεγίστου, τότε το πρόβλημα ελαχίστου ονομάζεται δυϊκό πρόβλημα του αρχικού προβλήματος και αντίστροφα(Μάνος, 2009: 213), γ) Ανάλυση ευαισθησίας, δ) Πρότυπο μεταφοράς, ε) θεωρία παιγνίων ή Μαρκοβιανή θεωρία(οι στοχαστικοί μέθοδοι, θεωρία αποφάσεων: ανταγωνιστικές καταστάσεις με σκοπό το κέρδος με γνωστά τα παίγνια δύο ατόμων με συνολικό αποτέλεσμα το μηδέν(zero sum-2-person games), τα κέρδη του ενός παίκτη ισούνται με τη ζημιά του άλλου(Μάνος 2009: 261, Οικονόμου, Γεωργίου 1999: 27). Επιπρόσθετα οι **μέθοδοι δικτυωτής ανάλυσης**, που συχνά αναπαρίστανται μέσω γραφημάτων με τη μορφή κόμβων που συνδέονται μέσω γραμμών επικοινωνίας(ακμών)(Οικονόμου, Γεωργίου 1999: 27). Μέθοδοι πολλαπλών κριτηρίων και στόχων, που είναι κατάλληλες για τη διαχείριση περισσοτέρων του ενός αντικειμενικών συναρτήσεων και αιρετικές μέθοδοι που στηρίζονται στην κοινή λογική, παρά στη μαθηματική θεμελίωση (Οικονόμου, Γεωργίου 1999: 28).

Πιο συγκεκριμένα, οι μελέτες **ποσοτικής φύσεως** μπορεί να είναι: α) **πειραματική έρευνα:** χρήση μεθόδων από φυσικές και βιολογικές επιστήμες σε αναζήτηση σχέσεων αιτίου-αποτελέσματος, όπου αξιολογείται ένα δείγμα υποκειμένων ανάμεσα σε δύο ομάδες, την πειραματική και των μαρτύρων, ενώ η ανεξάρτητη μεταβλητή αποτελεί την εικαζόμενη αιτία της εξαρτημένης, β) **ημιπειραματική έρευνα:** Η διαφορά έγκειται, ότι ο ερευνητής, δεν μπορεί να εφαρμόσει τυχαία κατανομή των υποκειμένων στις ομάδες θεραπείας, γ) **αιτιολογική –συγκριτική έρευνα ή εκ των υστέρων έρευνα:** σχεδιάζεται για να καθορίσει τα

πιθανά αίτια ενός φαινομένου, ενώ συχνά τα αίτια αξιολογούνται, αφού ήδη επιδράσουν σε μια άλλη μεταβλητή, **δ) έρευνα συσχέτισης:** συχνά χρησιμοποιούνται οι συντελεστές συσχέτισης για να αναλύσουν σε βάθος τις σχέσεις μεταξύ δύο η περισσότερων μεταβλητών, έτσι ώστε δεν μπορούν να αποδείξουν κάποια σχέση αιτιότητας. Ωστόσο, η αξία του έγκειται στην πρόγνωση συγκεκριμένων μεταβλητών η στη διατύπωση μιας θεωρίας για ένα σύνθετο φαινόμενο, **ε) περιγραφική έρευνα:** στόχος να περιγράψει ένα φαινόμενο και συχνά είναι χρήσιμες σε ένα πιο πρώιμο στάδιο, καθώς αναφέρουν συχνότητες, μέσους όρους και ποσοστά. Συνήθως χρησιμοποιούνται ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις και παρατηρήσεις, **ζ) έρευνα αξιολόγησης:** υλοποιεί κρίσεις σχετικά με την αξία, επί παραδείγματι εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προϊόντων και οργανισμών, ενώ υποβοηθά στη λήψη αποφάσεων, καθώς στηρίζεται σε διαμορφωτικές(πρίν την έναρξη ενός προγράμματος) ή αθροιστικές μελέτες(μετά την ολοκλήρωση της ανάπτυξης).

Επίσης, στις τεχνικές **συλλογής δεδομένων** έγκειται κυρίως, η δημιουργία **ερωτηματολογίου** μέσα από μια σειρά τυποποιημένων ερωτήσεων που αποσκοπούν στη συλλογή συγκεκριμένων πληροφοριών και αυτό μπορεί να συμβεί, είτε προσωπικά(άμεση επαφή ερευνητή-ερωτώμενου), είτε τηλεφωνικά, ταχυδρομικά και διαδικτυακά. Εδώ ο ερευνητής, πρέπει να αποφύγει να προσδώσει προσωπικό χαρακτήρα ή να διαμορφώσει αξιολογικές ερωτήσεις. Κατά επέκταση, στηρίζεται στην έννοια της «**δειγματοληψίας**» που υποδιαιρείται σε συστηματική, στρωματοποιημένη, συμπλέγματος (υπο-ομάδες πληθυσμού-συστάδες), ποσόστωσης (ερευνητές της αγοράς- δεν είναι τυχαία), ευκολίας (εθελοντικής συμμετοχής - μεροληψία), Χιονοστιβάδας (διερεύνηση δυσπρόσιτων περιοχών).

Πίνακας 13 Μεθοδολογικά εργαλεία

Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
<p>1. Προσωπικές συνεντεύξεις,</p> <p>α)πρόσωπο-πρόσωπο</p> <p>β)στο δρόμο</p> <p>γ)στα κεντρικά σημεία</p> <p>δ)στο χώρο εργασίας</p> <p>➤ αμεσότητα ερωτώμενου-ερευνητή.</p> <p>2. Ταχυδρομικές, χρησιμοποιούνται εικόνες (ελευθερία χρόνου)</p> <p>3. Τηλεφωνικές(ανέξοδη)</p> <p>4. Διαδικτύου(μόνο ταχυδρομικά τέλη)</p>	<p>1. υψηλό κόστος, μετακινήσεις, μη αντιπροσωπευτικό δείγμα</p> <p>2. Δεν είναι τόσο διεισδυτικές, απαιτείται χρόνος και χαμηλό ποσοστό ανταπόκρισης.</p> <p>3. Μη ανταπόκριση, πολύ δαπανηρές και χρονοβόρες.</p> <p>4. Άτομα μεγάλης ηλικίας, άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου η με πολλές ασχολίες, τείνουν να μη συμμετάσχουν.</p>

<ul style="list-style-type: none"> ● Δομημένες συνεντεύξεις ● Ημιδομημένες συνεντεύξεις ● Μη δομημένες συνεντεύξεις ● Συνεντεύξεις πληροφορητών (informant interviews) ● Συνεντεύξεις ομάδων (group interviews) ● Οι ομάδες εστίασης (focus groups) 	<p>Η σκιαγράφηση επιφανειακών αναπαραστάσεων, καθώς υστερεί στην επαρκή περιγραφή σύνθετων εννοιών, συναισθημάτων απόψεων. Αντιθέτως στρέφεται κατά αποκλειστικότητα στους αριθμούς. Επιπλέον, προϋποθέτει μια υπόθεση και ένα μοντέλο για την καταγραφή/ανάλυση δεδομένων. Και οποιοδήποτε λάθος σε αυτά τα στάδια, οδηγεί σε ανακριβείς αναπαραστάσεις και στην περίπτωση που τα δεδομένα και οι μετρήσεις δεν είναι αρκετές. Κατά επέκταση, μη ξεκάθαρες και για αυτό, οι προκαταλήψεις και η μεροληψία κυριαρχούν (έχουν εύκολα προτεραιότητα). Με αποτέλεσμα, να υπάρχει μια εξάρτηση από το μέγεθος του δείγματος και με ανάλογο τρόπο η ακρίβεια και η αξιοπιστία να προσμετρώνται.</p>
---	--

Πηγή: (Παπαθανασοπούλου 2020: 10-27 και Οικονόμου, 2011: 2).

Δημοσκόπηση, αποτελεί ένα πρότυπο εργαλείο για την τεκμηρίωση δεδομένων και γεγονότων και ανάλογα με τη μορφή διακρίνεται σε προφορική δημοσκόπηση, γραπτή, τηλεφωνική, δημοσκόπηση βασισμένη στο διαδίκτυο (διαδικτυακή), μέσω της προφορικής επικοινωνίας(συνέντευξη) δημιουργείται ένας κοινωνικός δεσμός, ο οποίος ωστόσο, ανάλογα με το περιεχόμενο υποδιαιρείται σε δομημένες, ημι-δομημένες και εντόνως δομημένες καταστάσεις δημοσκόπησης. Το πλεονέκτημα της λιγότερο δομημένης διαδικασίας, έγκειται στην αυτόματη προσαρμογή, χωρίς προδιαγεγραμμένες ερωτήσεις όπου όμως, ο ερευνητής διαδραματίζει περισσότερο παθητικό ρόλο και ο ερωτηθέντας καθορίζει την πορεία της συζήτησης. Αντίθετα στις ημι-δομημένες καταστάσεις, η προεργασία έχει πραγματοποιηθεί πρωτίτερα απο τον ερευνητή, καθορίζοντας μια σειρά ερωτήσεων. Όμως, η ουδετερότητα του ερευνητή που διαδραματίζει ρόλο διαμεσολαβητή, έγκειται σε μια έντονα διαρθρωμένη κατάσταση συνέντευξης η οποία στηρίζεται γύρω απο ένα τυποποιημένο ερωτηματολόγιο(schnell, Hill, Esser, 2014: 322). Το σημαντικό αυτής της μεθόδου μετρήσεως, είναι η διατήρηση της ισορροπίας και η παγίδα έγκειται στην μη ουσιαστική παρεμβολή, επιδοκιμασία, προσωπική διασύνδεση του ερευνητή με τους ερωτώμενους. Επίσης, ενέχουν κινδύνοι, όπως φυσικά να μην ανακαλύψει την ιδέα του(κεντρική θέση του) η να παρασυρθεί συναισθηματικά σε μια διαδικασία απάντησης μέσα απο συμφωνία η απόρριψη των αντιλήψεων του εκάστοτε ερωτηθέντος(schnell, Hill, Esser, 2014: 324). Ακόμη, σφάλματα απόκρισης εξηγούνται, λόγω της παραποίησης ανατάσεων, όπως επί

παραδείγματι απαντήσεις τύπου δεν γνωρίζω, αντιδράσεις στην παρουσία τρίτων, στον εντολέα της μελέτης(schnell, Hill, Esser, 2014: 351). Τέλος, ανεξάρτητα με τη μορφή παρουσιάζει μια σειρά μειονεκτημάτων, όπως αυθαίρετη επιλογή, με τυχαία δείγματα(διαδικτύου), στις τηλεφωνικές, συχνά φαινόμενα ματαίωσης και ακυρώσεων, ενώ μέσω ταχυδρομείου χαρακτηρίζονται και εναλλακτικά, ως «κακά σχεδιασμένα ερωτηματολόγια»(schnell, Hill, Esser, 2014).

Συμπερασματικά, η κάθε μέθοδος έχει φιλοσοφικές παραδοχές και αναλύεται ανάλογα με τη μεθοδολογία, τους τύπους της έρευνας και τις ερευνητικές μεθόδους. Κάθε σύνολο, αλλά και οι μεμονωμένες τεχνικές, παρουσιάζουν μια σειρά από πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, ενώ η μεθοδολογία είτε ποσοτική είτε ποιοτική η τριγωνοποίηση διαθέτουν ως κεντρικό σκοπό την έρευνα και την παραγωγή γνώσης. Ωστόσο, οι τρόποι διαφοροποιούνται ανάλογα με τα γνωστικά πεδία, αλλά και τη μεμονωμένη ικανότητα και τις αντίστοιχες δεξιότητες, καθώς και το επίπεδο του ερευνητή.

Πίνακας 14. Συγκριτική ανάλυση ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας

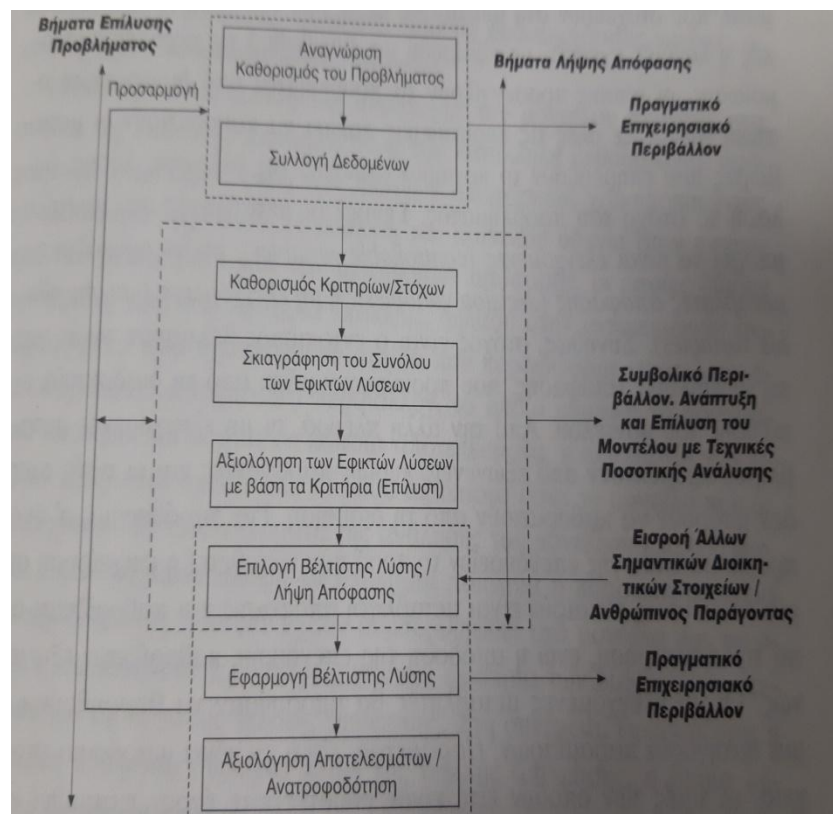
Ποιοτική	Ποσοτική
<p>Στοχεύει στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και χαρακτηριστικών κοινωνικών ομάδων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πως» και «γιατί». Διακατέχεται από την αρχή της ανοικτότητας, με την αποφυγή σχηματισμού υποθέσεων εκ των προτέρων, εξελίσσεται με ένα διαλεκτικό-σπειροειδή τρόπο. Επίσης, επιτελεί επικοινωνιακού χαρακτήρα προεργασίες και ο ερευνητής ενεργοποιεί αυτό-αναστοχαστικές διαδικασίες. Υιοθετείται ολιστική προσέγγιση, τα δεδομένα εξετάζονται απο την εσωτερική λογική της εκάστοτε περίπτωσης, εφαρμόζεται η αρχή της ακολουθίας ή της διαδοχικότητας και αναδεικνύονται, οι διαφορετικές εκδοχές, οπτικές των υποκειμένων.</p> <p>Απαντούν σε ερωτήματα τι (ακριβώς συμβαίνει εδώ) και πως (νοηματοδοτούνται συγκεκριμένες κοινωνικές δράσεις)/μελέτη κοινωνικών διαδικασιών.</p>	<p>Στοχεύει πέρα από τη συλλογή μαθηματικών τεχνικών να προσεγγίσει συστημικά, για να επιλύσει προβλήματα που αντιμετωπίζουν επιχειρήσεις και οργανισμοί. Για αυτό χρησιμοποιεί τεχνικές που ανήκουν στον κλάδο της Επιχειρησιακής Έρευνας και της Διοικητικής Επιστήμης(δείτε παρακάτω).</p> <p>Δομείται σε πλέγμα μεταβλητών (δηλ. σε χαρακτηριστικά που διαφοροποιούνται στις περιπτώσεις που περιλαμβάνονται στο δείγμα). Τα χαρακτηριστικά συσχετίζονται με το σκοπό την ανεύρεση γενικών τάσεων. Συνεπώς, την επαλήθευση των θεωρητικών υποθέσεων/ ερωτημάτων.</p> <p>Είναι:</p> <p>Περιγραφική Έρευνα</p> <p>Συσχετιστική Έρευνα</p> <p>Πειραματική Έρευνα</p> <p>Έρευνα Καταμέτρησης</p>

<p>Τα μεθοδολογικά εργαλεία είναι:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Συμμετοχική παρατήρηση 2. Συνέντευξη έρευνας 3. Βιογραφική ανάλυση 4. Η ιστορική συγκριτική μέθοδος 5. Ανάλυση περιεχομένου 6. Ανάλυση λόγου 7. Ανάλυση συνομιλίας 8. Μελέτες –περίπτωσης 9. Οπτικό-ακουστική έρευνα 10. Έρευνα με τη βοήθεια ομάδων κ.α 	<p>Τα μεθοδολογικά εργαλεία είναι</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Λίστα ελέγχου παρατήρησης(δομημένη παρατήρηση). 2. Ερωτηματολόγια(δομημένες συνεντεύξεις, εκτός σύνδεσης η διαδικτυακή αυτοδιαχειριζόμενη συλλογή δεδομένων και τηλεφωνικές συνεντεύξεις). 3. Όργανα που βασίζονται στην απόδοση(χρονοβόρα-έξτρα εξοπλισμός). 4. Ημερολόγιο. 5. Ηλεκτρονική λήψη δεδομένων.
<ul style="list-style-type: none"> ● Φαινομενολογική ● Επαγωγική ● Ολιστική ● Υποκειμενική ● Διαδικαστική ● Σχετική αδυναμία ελέγχου ● Στόχευση στην Κατανόηση ● Ερμηνευτική ● Διερευνητική <ol style="list-style-type: none"> 1. Διεύρυνση που χαρακτηρίζεται από λεπτομέρεια και βάθος. 2. Μπορεί να οδηγήσει στη διεύρυνση φαινομένων διαδικασιών και συμπεριφορών που δεν είχαν προβλεφθεί από πριν. 3. Διεύρυνση της εμπειρίας των κοινωνικών υποκειμένων. Ο ερευνητής «βλέπει» και 	<ul style="list-style-type: none"> ● Θετικιστική(παρατήρηση, εμπειρικλείει μέτρηση) ● Υποθετικό-παραγωγική ● Μερική ● Αντικειμενική ● Στοχεύει σε μετρήσιμα αποτελέσματα ● Στοχεύει στον έλεγχο των μεταβλητών ● Επιβεβαιωτική <ol style="list-style-type: none"> 1. Συνήθως αφορά μικρά δείγματα. 2. Περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης και σύγκρισης. 3. Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις προσωπικές αντιλήψεις και τα επικοινωνιακά προσόντα του ερευνητή.

<p>κατανοεί τον κόσμο μέσα από τα μάτια και την αντίληψη των κοινωνικών υποκειμένων</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Αποφεύγονται “<i>a priori</i>” κρίσεις. 5. Στόχος των ποιοτικών μεθόδων είναι η διατύπωση επιμέρους νόμων. Οι κοινωνικές επιστήμες θεωρούνται εδώ, ότι είναι απο τη βάση τους ιδιογραφικές. 6. Το κυρίαρχο μοντέλο είναι το ερμηνευτικό “<i>post factum</i>” μοντέλο. 7. Οι προτιμώμενες ερευνητικές τεχνικές είναι οι επικοινωνιακές, αφηγηματικές και διαλογικές. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Η συμμετοχή η εμπλοκή του ερευνητή μπορεί να μεταβάλλει τα χαρακτηριστικά του υπο μελέτη κοινωνικού φαινομένου η διαδικασίας. 5. Στόχος των ποσοτικών μεθόδων είναι η διατύπωση καθολικών νόμων. Οι κοινωνικές επιστήμες θεωρούνται εδώ, ότι είναι από τη βάση τους νομοθετικές. 6. Το κυρίαρχο μοντέλο είναι το εξηγητικό υποθετικό-απαγωγικό. 7. Οι προτιμώμενες ερευνητικές τεχνικές είναι οι πειραματικές.
---	--

Πηγή: (Ιωσηφίδης 2008: 21-30 και Ίσαρη και Πουρκός 2015: 28-29, Παπαγεωργίου 2014: 3-4 και Οικονόμου, Γεωργίου 1999: 15 και Τσιωλης 2014: 37, 39).

Εικόνα 13. Η Προσέγγιση της ποσοτικής ανάλυσης για τη λήψη αποφάσεων

Πηγή: (Οικονόμου και Γεωργίου, 1999: 23).

B. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Εξειδικευμένη παγκοσμιοποίηση

2.4.1 Οικονομική

Η οικονομική παγκοσμιοποίηση, που συχνά ονομάζεται εταιρική παγκοσμιοποίηση, αναφέρεται στην επέκταση των οικονομικών αγορών πέρα από τα εθνικά σύνορα (Fernandez, 2005: 43). Σύμφωνα με τον Μοροζίνη (2006: 62) τα κύρια γνωρίσματα που διαθέτει είναι: (α) η ένταξη των εθνικών οικονομιών στις παγκόσμιες αγορές, (β) μετάβαση από μια οικονομία μεγάλης ποσότητας σε μια οικονομία υψηλής αξίας, (γ) ο τερματισμός της διπολικότητας και της παραδοσιακής πάλης μεταξύ κεφαλαιοκρατίας και σοσιαλισμού και (δ) η διαμόρφωση νέων εμπορικών ομάδων. Δηλαδή, αναφέρεται στην προοδευτική «δικτύωση» των εθνικών οικονομιών αγοράς σε μια ενιαία στενά συνδεδεμένη παγκόσμια πολιτική οικονομία, των οποίων, η συσσώρευση και η κατανομή των πόρων διέπεται ολόενα και περισσότερο από νεοφιλελεύθερες αρχές, όπου ο σημαντικός ρόλος της αγοράς κατά τους Martin, Schumann & Camiller (1997) «ελαχιστοποιεί την κυβερνητική συμμετοχή σε οικονομικά θέματα». Επιπρόσθετα, αποτελεί τη λειτουργική οργάνωση της οικονομίας, ως ενιαίας μονάδας στα πλαίσια μιας υπερεθνικής αντίληψης, όπου η παγκόσμια οικονομία είναι υπερεθνική και βάσει αυτής λειτουργούν και οι εκάστοτε οικονομικοί συντελεστές. Μειώνεται η κρατική ρύθμιση της οικονομίας, ενώ η δυναμική τους περιορίζεται, ως προς τη διεύθυνση καθώς αναπτύσσεται μια παγκόσμια οικονομική αλληλεξάρτηση, όπου οι ιδιωτικές επιχειρήσεις ενισχύονται έναντι των κρατικών. Επιπλέον, το κάθε κράτος αποκεντρωμένο από μόνο του έχει περιορισμένη δύναμη, ως προς τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της παγκόσμιας οικονομίας. Συνέπεια αυτής της οικονομικής μορφής, αποτελεί «η ενίσχυση και επέκταση πολυεθνικών εταιρειών με αυξανόμενες FDI (ΞΑΕ) και ροές εμπορίου» (Μπιτζένης, 2009: 335). Ακόμη, η αγορά μετατρέπεται σε μια παγκόσμια ιδεολογία προώθησης και παραγωγής πολιτισμού με δίκτυα επικοινωνίας που δια μέσου της οριζόντιας δικτυακής οργάνωσης ενισχύεται η οικονομική δραστηριότητα. Σε αυτό σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η τεχνολογία, η οποία δημιουργεί έναν ενιαίο οικονομικό χώρο καθώς επιτρέπει τη δέσμευση των εθνικών οικονομιών των κρατών που συγκροτούν μέρος της παγκόσμιας οικονομικής αλυσίδας, ενώ είναι υπεύθυνη για τη δημιουργία ισχυρών δεσμών οικονομικής αλληλεξάρτησης (Μποζίνης, 2006: 61 - 62). Επί μέρους, οι μεγάλες εταιρείες που ασχολούνται με εμπορικά ζητήματα στις περισσότερες επιχειρήσεις τους, έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κυρίως για διάφορους λόγους. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνουν σημαντική μείωση του κόστους παραγωγής, η οποία οφείλεται στο γεγονός, ότι οι πρώτες ύλες για τα προϊόντα τους μπορούν να αποκτηθούν τοπικά, μείωση των τιμολογίων και τελικά απόκτηση πρόσβασης σε νέες αγορές, η οποία με τη σειρά της, οδηγεί σε αύξηση της ζήτησης για τα προϊόντα τους (Schimmelfennig, 2017: 316).

Γενικότερα έως τις μέρες μας, η προσέγγιση της ίδιας της έννοιας της παγκοσμιοποίησης με ένα πραγματικά συνεκτικό, εμπειρικά στοιχειοθετημένο και ολοκληρωμένο τρόπο επιδιώχθηκε μόνο κατ' εξαίρεση στα πλαίσια της διεθνούς ιδεολογικό-πολιτικής αντιπαράθεσης (Βλάδος, 2006: 78). Ειδικότερα η μορφή της οικονομικής παγκοσμιοποίησης έχει επισύρει μια σειρά επιχειρημάτων από διαφορετικούς μελετητές, ως προς τους άξονες δράσης της, καθώς και τον προσδιορισμό αυτής της μορφής. Κατά τον Luc Soete, ο όρος «*Νέα Οικονομία και Παγκοσμιοποίηση*» αποτελεί μια προσθήκη στο λεξιλόγιο των οικονομολόγων. Ωστόσο, σε αντίθεση με τη δεύτερη που παραπέμπει στην αυξανόμενη διασύνδεση και την αλληλεπίδραση μεταξύ των οικονομιών, η «*νέα οικονομία*» υπονοεί την ύπαρξη σημαντικών αλλαγών στην ίδια τη δομή της πραγματικής οικονομίας. Ο άυλος χαρακτήρας σημαντικών συντελεστών παραγωγής στη σημερινή οικονομία αποδεικνύει, ότι οι εξελίξεις προϋποθέτουν τα χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης που ταυτόχρονα αποτελούν και τους παράγοντες της επιτάχυνσης των αλλαγών σε πλανητικό επίπεδο (Soete, 2002: 21-45).

Ακόμη, κατά τον Elmar Altvater, η οικονομική πολιτική στην εποχή της παγκοσμιοποίησης οδηγεί τη μεθοδολογική του σκέψη σε ένα τρίλημμα περί της δυσκολίας ρύθμισης των τριών σφαιρών της οικονομικής δραστηριότητας: της σφαίρας του χρήματος, της σφαίρας της φύσης του περιβάλλοντος και της σφαίρας εργασίας και της διανομής γενικότερα (Μελάς, 1999). Το αίτημα της κοινωνικής ρύθμισης, έγκειται στην αντιμετώπιση των πλανητικών κρίσεων των σύγχρονων εξελίξεων που εμφανίζονται σήμερα, λόγω των προβλημάτων της διακυβέρνησης του καπιταλιστικού συστήματος. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Αντιγόνη Λιμπεράκη το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης αμφισβητείται, ως προς την επικρατούσα ρητορική, τόσο στη φιλελεύθερη, όσο και στη ριζοσπαστική εκδοχής της, καθώς το βασικό επιχείρημα της συγγραφέως έγκειται στο ότι μέχρι σήμερα, οι παρατηρούμενες αλλαγές δεν διαφέρουν σημαντικά, ούτε ποσοτικά, αλλά ούτε και ποιοτικά από αλλαγές που είχαν σημειωθεί σε παλαιότερες ιστορικές περιόδους. Συνεπώς, απορρίπτεται το επιχείρημα πολλών αναλυτών περί διάλυσης των εθνικών οικονομιών και επανερχόμεστε στο επιχείρημα των δυνατοτήτων άσκησης δημόσιας οικονομικής πολιτικής επιβεβαιώνοντας, ότι η οικονομία αποτελεί τον κεντρικό πυλώνα της Παγκοσμιοποίησης (Μελάς, 1999: 117).

Τέλος, η οικονομική παγκοσμιοποίηση μέσα από την εντατικοποίηση και επέκταση των οικονομικών αλληλεπιδράσεων και των ραγδαίων ροών κεφαλαίου - τεχνολογίας, έχει οδηγήσει στη διεύρυνση του εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών με αγορές σε όλο τον κόσμο. Με αποτέλεσμα, να οικοδομούνται νέοι δεσμοί μεταξύ των εθνικών οικονομιών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι τεράστιες διεθνικές εταιρείες (αλλά όχι ακόμη παγκόσμιες), αλλά και η παρουσία διεθνών οικονομικών οργανισμών και μεγάλων περιφερειακών συστημάτων που έχουν αναδειχθεί στην παγκόσμια οικονομική τάξη, ως τα μεγαλύτερα οικοδομικά μπλοκ του 21^{ου} αιώνα (Steger, 2003: 37). Λόγου χάρη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), στις χώρες του ελεύθερου εμπορίου της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής

(NAFTA) ή στην Ένωση Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN)(Fligstein, 1998). Συνεπώς, η συγκέντρωση και η θεσμική λειτουργία πυροδοτεί συζητήσεις περί περιφερειοποίησης ή τριαδισμού του κόσμου οικονομίας και όχι μιας συνολικής και καθολικής παγκοσμιοποίησης που επηρεάζει όλες τις χώρες στον ίδιο βαθμό(Raab, Ruland, Schönberger, et al. 2008: 600).

2.4.2 Πολιτική

Η μετασχηματιστική τάση του φιλελευθερισμού ονομάζεται παράδειγμα πολιτικής ιδεολογίας και οδήγησε στην ίδρυση νέων θεσμών, αλλά και στην προέκταση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), ως έκφραση της πολιτικής παγκοσμιοποίησης. Ήδη από τα τέλη του 1980 και αρχές 1990, οι πολιτικοί διαμόρφωσαν τους όρους της τρέχουσας παγκοσμιοποίησης(Varwick, 2000: 138). Η πολιτική παγκοσμιοποίηση εκδηλώνεται θεσμικά, λειτουργικά και συμβολικά σχετιζόμενη πάντοτε με την κρατική κυριαρχία, αλλά και συνδέεται με την πολιτική διαχείριση και την επικείμενη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου συστήματος. Έτσι, η παγκοσμιοποίηση στην πολιτική αντιμετωπίζεται, ως επέκταση της πολυμέρειας, αλλά και ως «μετά-διεθνής πολιτική», η της εισόδου μη κρατικών παραγόντων στη διεθνή πολιτική(Rosenau, 2018). Σε αυτό το πλαίσιο, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα εθνικά κράτη, καθώς δημιουργούν πεδία προάσπισης διαφορετικών ζητημάτων, όπως η κλιματική αλλαγή, η μετανάστευση, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ούτω καθεξής. Το αποτέλεσμα εκφράζεται μέσω της διεθνούς συνεργασίας απο την οικονομική πολιτική (Παγκόσμια Τράπεζα, ΔΝΤ, ΠΟΕ), μέσω υγείας (ΠΟΥ), στρατιωτικής συνεργασίας στο πλαίσιο των αποστολών του ΟΗΕ, ΝΑΤΟ. Λόγω του αυξανόμενου αριθμού ζητημάτων που μπορούν να λυθούν μόνο σε υπερεθνική κλίμακα, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός, ότι οι διακρατικές, υπερεθνικές οργανώσεις λαμβάνουν περισσότερη προσοχή του κοινού(Deutscher Bundestag, 2002: 49).

Η αρχή της κρατικής κυριαρχίας, ο αυξανόμενος αντίκτυπος των διακυβερνητικών οργανισμών, αλλά και οι μελλοντικές προοπτικές για περιφερειακή και παγκόσμια διακυβέρνηση μέσω της εκτεταμένης εντατικοποίησης και επέκτασης πολιτικών σχέσεων στον κόσμο διαμορφώνουν μια τεχνητή διαίρεση του πλανητικού κοινωνικού χώρου σε «οικείο» και σε «ξένο- άλλο». Με άλλα λόγια, η μετάβαση απο τη ρητορική για το «τέλος του έθνους-κράτους», στρέφει την προσοχή στην ανάγκη για διακυβέρνηση πέρα απο το έθνος-κράτος και κατά επέκταση για διεθνή συνεργασία(Zürn, 1998). Παράλληλα, καθολικοποιείται η επιδίωξη εξουσιαστικής επιβολής και παρά τις εγγενείς αδυναμίες για την ολοκλήρωση μιας παγκόσμιας επιβολής, δεν παύει να είναι σύστημα εξουσιασμού, οδηγώντας σε ένα κόσμο με μια ολοκληρωμένη καθολική επιβολή της παγκόσμιας τάξης συμπληρωματικά με την ανάδυση νέων δομών επιβολής και την τελική διαμόρφωση ενός κόσμου πολλαπλού εξουσιασμού(Αλμπάνης, 2003: 30-31).

Ειδικότερα η πολιτική παγκοσμιοποίηση, πρωτοστατεί στην εξέλιξη των υπερ-εδαφικών ιδρυμάτων και ενώσεων που δημιουργούν μια κοινή αφήγηση

συλλογικών ταυτοτήτων, σχετικά με τον υποσυνείδητο διαχωρισμό ενός κοινού «εμείς» και ενός αγνώστου «αυτούς». Οι κοινοί κανόνες, συγκροτούν εργαλείο στο δίκτυο αλληλένδετων κέντρων ισχύος, όπως επί παραδείγματι: (α) δημοτικές και επαρχιακές αρχές, όπως η Παγκόσμια Ένωση Μεγάλων Μητροπόλεων και οι «Παγκόσμιες πόλεις» όπως το Τόκιο, το Λονδίνο, η Νέα Υόρκη και η Σιγκαπούρη, (β) περιφερειακά μπλοκ και διεθνείς ιδιωτικοί τομείς ενώσεων, όπως επί παραδείγματι η ΕΕ, (γ) σε παγκόσμιο επίπεδο, διεθνείς οργανισμοί σχηματισμένοι από τις κυβερνήσεις, όπως τα Ηνωμένα Έθνη, το ΝΑΤΟ, ΠΟΕ και ο ΟΟΣΑ, υπό το πρίσμα της ασφάλειας και της διατήρησης της ειρήνης με ανοιχτή νομική συμμετοχή και (δ) η υπό διαμόρφωση δομή της παγκόσμιας διακυβέρνησης μέσω της «παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών» με τη συμμετοχή ΜΚΟ, όπως η Διεθνής Αμνηστία.

Κατ' ακολουθίαν, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας δημιούργησε την αναγκαία παρέμβαση της πολιτικής σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, ώστε να διατηρηθούν οι ευαίσθητες ισορροπίες. Η Πολιτική Παγκοσμιοποίηση, είναι η επέκταση των πολιτικών συμφερόντων σε περιοχές και χώρες που δεν γειτνιάζουν με τα πολιτικά ισχυρά κράτη (Μπιτζένης, 2009: 335). Ακόμη σύμφωνα με τον Connolly, η επιδίωξη της ισορροπίας μεταξύ του εδάφους, έθνους-κράτους δημιούργησε πολλαπλούς αποκλεισμούς και οδήγησε στην εκμηδένιση της πολιτικής εκπροσώπησης μειονοτήτων. Παράλληλα, η κατασκευή μιας δημόσιας σφαίρας και οι δημοκρατικές πρακτικές, δεν προϋποθέτουν την ύπαρξη ενός εθνικού ή πολιτισμικού «κέντρου», αλλά εμπεριέχουν πλουραλιστικές καταστάσεις και την ηθική της στράτευσης, που βασίζεται σε ένα δίκτυο αναπαραστάσεων της πολιτικής (Κοτζιάς, 2003: 193). Συνεπώς, απόρροια της οικονομικής διάστασης αυτού του φαινομένου, αποτελεί η πολιτική παρέμβαση σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Η κοινή της πρακτική εκφράζεται μέσα από την αποδυνάμωση της δυναμικής των εθνών, καθώς και στον άμεσο περιορισμό των εσωτερικών-εξωτερικών κυριαρχικών τους δικαιωμάτων που στοχεύουν στην απομόνωση της πολιτικής ιδεολογίας του έθνους-κράτους. Κομβικό παράδειγμα της πολιτικής διάστασης, αποτελεί η νέο-συντηρητική στροφή της πολιτικής των ΗΠΑ από το 2001, με την επιδίωξη υλοποίησης παγκόσμιας εμβέλειας ισχύος και εμμέσως η αντικατάσταση του φιλελευθερισμού από την αντίληψη της ισχύος-ηγεμονικών τάσεων. Επιπρόσθετα, η νέο-φιλελεύθερη άποψη γέννησε εντάσεις και αντιθέσεις που εκφράστηκαν μέσω του «κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης», συγκροτούμενο από μια πανσπερμία πολιτικών, κοινωνικών ή κινημάτων με αντικαπιταλιστική – αντι-νεοφιλελεύθερη ιδεολογία ή αλλιώς όπως ονομάστηκαν «τρίτοκοσμικά ή και εθνικιστικά» (Αλμπάνης, 2003: 32). Ο λαϊκισμός (με τις πολλές εκφάνσεις του, τοποθετείται στο σύγχρονο διάλογο περί παγκοσμιοποίησης και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ως ένα ακόμη παράδοξο με τοπική στρατηγική αλλά παγκόσμια πρακτική).

2.4.3 Πολιτισμική

Πολιτισμική παγκοσμιοποίηση, είναι η ανάπτυξη διαπολιτισμικών επαφών και η δημιουργία μιας παγκόσμιας κουλτούρας (Μπιτζένης, 2009: 335) ενώ

παράλληλα αναφέρετε στη «διακρατική κοινωνία των πολιτών»(Keane, 2003). Συνεπάγεται την «κίνηση ιδεών, πληροφοριών, εικόνων και ανθρώπων» (Keohane & Nye 2000, 116), ενώ παράλληλα διαμορφώνει ένα συγκεκριμένο τρόπο εισόδου πληροφοριών και πολιτιστικών αξιών(Appadurai 1996, 2001). Στα πλαίσια της καθολικότητας και της εξύμνησης των κοινών στοιχείων σε μια κατασκευασμένη παγκόσμια σφαίρα πολιτισμού το "παγκόσμιο" υποκαθιστά το "τοπικό," ενώ παράλληλα αφομοιώνεται η ιδιαιτερότητα και η ατομική εθνική βούληση. Η αξία των συνόρων καταργείται στο όνομα του μετασχηματισμού νέων προτύπων μιας κοινής πολιτισμικής βάσης, υπό το πρίσμα του επαναπροσδιορισμού της κοινωνικής συλλογικότητας. Κατά επέκταση, η πολιτισμική παγκοσμιοποίηση παρεισφρεί στην καθημερινότητα, στα ήθη-έθιμα, μόδα και γενικότερα στη συμπεριφορά, κουλτούρα ενός κράτους. Ενώ συχνά γίνεται λόγος, ότι η καθολικότητα της ενιαίας κουλτούρας - πολιτισμικής ταυτότητας οδηγεί στην πολιτισμική χαλιναγώγηση διαμορφώνοντας μια νέα παγκόσμια πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τον Roland Robertson, η πολιτισμική διάσταση της παγκοσμιοποίησης, συνίσταται στην ανάπτυξη μιας παγκόσμιας συνείδησης και συνδυάζεται με τη συνεχώς αυξανόμενη υλική αλληλεξάρτηση, που μέσω της «συμπίεσης του κόσμου» και της συνειδητοποίησης του, ως «όλου», διαδίδεται μια ολιστική αντίληψη ενός παγκόσμιου υπερεθνικού πεδίου και ενός «ενιαίου παγκόσμιου συστήματος» (Αλμπάνης, 2003: 75). Υπό το πρίσμα αυτό, προσδιορίζεται το παγκόσμιο που εν ονόματι του, αποδυναμώνει το τοπικό στο πλαίσιο της καθολικότητας και της ομογενοποίησης. Συνεπώς, η πολιτιστική διάσταση επισείεται στην καθημερινότητα όλου του κόσμου, δηλαδή στην αξιακή βάση και στον τρόπο της ζωής τους. Η διαμόρφωση της συλλογικής συνείδησης σε μια παγκόσμια εμβέλεια, έχει ως άμεση συνέπεια τη φθορά της ατομικότητας και της ιδιαιτερότητας της κάθε χώρας. Για αυτό, συχνά διατυπώνονται ζητήματα σχετικά με τον αντίκτυπο της παγκοσμιοποίησης στην απασχόληση, στις συνθήκες εργασίας, στο εισόδημα και στην κοινωνική προστασία. Πέραν του κόσμου της εργασίας, η πολιτιστική διάσταση περιλαμβάνει την ασφάλεια, τον πολιτισμό και την ταυτότητα, την ένταξη ή τον αποκλεισμό, καθώς και τη συνοχή των κοινοτήτων. Κατ' ακολουθίαν, οργανισμοί επί παραδείγματι, όπως η ΕΕ και το NATO, τι θα απογίνουν;

Ακόμη, θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε στην πολιτισμική της διάσταση, τους όρους που διατυπώνονται στο όνομα της παγκοσμιοποίησης, δηλαδή της «εκδυτικοποίησης και του εξωαμερικανισμού». Σύμφωνα με τον Μπιτζένη(2009), η παγκοσμιοποίηση μπορεί να ερμηνευτεί και ως μια έντονη επιρροή του δυτικού πολιτισμού, κουλτούρας και οικονομικού στυλ στον υπόλοιπο κόσμο. Η οπτική της «Εκδυτικοποίησης», θα μπορούσε να συγκροτήσει έναν εναλλακτικό όρο της παγκοσμιοποίησης μέσω της επιχειρηματολογίας, ότι ο κόσμος χωρίζεται σε Δύση και Ανατολή και κατά επέκταση σε Βορρά και Νότο. Με άλλα λόγια, η θεσμοθετημένη πίστη των δυτικών κοινωνιών που εκφράζεται μέσω της στρατηγικής στην ανάπτυξη και τη συνεχή διάδοση, ονομάζεται «λογική επέκτασης». Εντούτοις, δεν εκδηλώνεται μόνο στην ανάπτυξη των παγκόσμιων μεγαπόλεων αλλά και στον πολιτιστικό τομέα(Schulze, 2003).

Ως εκ τούτου, ο αναπτυγμένος δυτικός τρόπος ζωής σε οικονομική και πολιτισμική και τεχνολογική κλίμακα δημιουργεί το πρότυπο του «δυτικού μοντέλου», δηλαδή την αποδοχή του δυτικού τρόπου ζωής ως του προσφιλέστερου και επικρατέστερου. Από την άλλη, στη θεωρία των Διεθνών Σχέσεων περί κατανομής ισχύος και ηγεμονίας, δεν θα μπορούσε να παραληφθεί, ότι η παγκοσμιοποίηση οδηγεί σε μια οικονομική εξάρτηση και σε μια πολιτιστική εντελέχεια, καθώς οι συνέπειες λειτουργούν σε απόλυτη αλληλουχία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι πολιτισμικές διαφορές που προκαλούν μια σειρά διαφωνιών και συγκρούσεων, λόγω των διαφορετικών αναγνωσμάτων, πολιτικών ζητημάτων και πολιτιστικών δρώμενων σε ό,τι αφορά την κουλτούρα, ήθη-έθιμα, επιστήμη, ιδέες στις περισσότερες χώρες. Οι αντιδράσεις προέρχονται κυρίως από την Ασία, εξαιτίας της ετερογένειας κατά το πλείστον διαφόρων πολιτιστικών και θρησκευτικών ζητημάτων στον άξονα της αμερικανικής ηγεμονίας-κυριαρχίας (δυτικό μοντέλο), διότι οι ΗΠΑ προωθούν μέσω της επικράτησης και αναγκαίας χρήσης της αγγλικής γλώσσας που καθιερώθηκε, ως διεθνή γλώσσα επικοινωνίας. Επίσης, η χρήση του δολαρίου ως κύριου νομίσματος σε διεθνείς συναλλαγές εμπορίου, επενδύσεων, συναλλάγματος και πετρελαίου αποτελούν εκφάνσεις της ήπιας πολιτιστικής επιρροής μιας χώρας έναντι των άλλων(της νεοφιλελεύθερης αφήγησης εν προκειμένω).

2.4.4 Χρηματοοικονομική Παγκοσμιοποίηση

Η χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση μπορεί να οριστεί, ως μια διαδικασία διασύνδεσης των αγορών κεφαλαίων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, οδηγώντας στην εμφάνιση μιας ενοποιημένης αγοράς χρήματος σε πλανητική κλίμακα. Σύμφωνα με τους Held et al., η «σύγχρονη χρηματοοικονομική παγκοσμιοποίηση αντιπροσωπεύει ένα ξεχωριστό νέο στάδιο στην οργάνωση της πίστωσης και του χρήματος στην παγκόσμια οικονομία»(Lang, 2006: 607). Αυτή η ενοποίηση εγγράφεται μέσα σε μια ιστορική διαδικασία μακροπρόθεσμη και πολύπλοκη της παγκοσμιοποίησης, της οικονομίας. Οι αιτίες είναι πολλαπλές, πολιτικής, δημογραφικής και τεχνολογικής τάξης(Eurobank Research, 2009). Ενώ από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, η έξαρση των νέων τεχνολογιών της πληροφόρησης και της επικοινωνίας σε συνδυασμό με την εξέλιξη της δημογραφίας στα ανεπτυγμένα κράτη, οδήγησε στη ραγδαία επιτάχυνση της διαδικασίας της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης, που απόρροια αυτής αποτελούν οι κρίσεις(naftemporiki, 2019).

2.4.5 Περιβαλλοντική-Οικολογική Παγκοσμιοποίηση

Πέρα από τις πολλές διαστάσεις την αποδόμησης της πολυπλοκότητας της παγκοσμιοποίησης, ο ορισμός της περιβαλλοντικής παγκοσμιοποίησης προήλθε από τον Κλαρκ(2000)μέσω των παγκόσμιων δεσμών διακρίνοντας τρία είδη: (α) παγκόσμιες ροές ενέργειας, υλικών και οργανισμών, (β) τη διατύπωση και την παγκόσμια αποδοχή ιδεών για το παγκόσμιο περιβάλλον και (γ) την περιβαλλοντική διακυβέρνηση. Η σχέση της παγκοσμιοποίησης και του περιβάλλοντος αποτελεί μια ακόμη προσθήκη στην ευρύτερη ασάφεια της χαρτογράφησης ενός ενιαίου ορισμού.

Ωστόσο, οι Sachs et al. (1998: 8) είχαν ήδη επισημάνει, ότι ο 21^{ος} αιώνας, «θα είναι ο αιώνας του περιβάλλοντος - είτε ο αιώνας των οικολογικών καταστροφών είτε ο αιώνας του οικολογικού μετασχηματισμού». Ο προβληματισμός έγκειται στη συμφωνία της απόλυτης διαφωνίας των απόψεων σχετικά με την άνιση σχέση υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της παγκοσμιοποίησης, καθώς δεν υπάρχει συναίνεση για τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης στο περιβάλλον, δηλαδή αν προκαλεί επιδείνωση του περιβάλλοντος ή όχι(Najan et al., 2007). Πιο συγκεκριμένα, ο γαλλικός όρος «mondialisation» περιγράφει την οικονομική διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, ειδικότερα την οικολογική λειτουργία της «πλανητικής επίγνωσης» και την κοινωνική συνείδηση μιας αυξανόμενης οικονομικής ανισότητας στον κόσμο(Augé, 1995).

Ως εκ τούτου, η συστημική πολυπλοκότητα και η διασύνδεση της παγκοσμιοποίησης δημιούργησε διαφορετικές δομές λειτουργίας οδηγώντας στην αύξηση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής παγκοσμιοποίησης(Johal & Ullph, 2002). Οι συστημικές κρίσεις που απορρέουν από την οικονομική ύφεση, η οποία οδήγησε στην άνιση περιβαλλοντική εκμετάλλευση των πόρων σε συνδυασμό με την προϊούσα κλιματική αλλαγή, την υπερθέρμανση του πλανήτη, των αερίων του θερμοκηπίου, αλλά και τις ποικίλες ζημιές στα αγρο-οικοσυστήματα συμπληρωματικά με τη μείωση της εξάπλωσης σπάνιων ειδών, επιβεβαίωσε την οικονομική αστάθεια του συστήματος. Το πεδίο εκμετάλλευσης της γής οδήγησε στην αύξηση των ανισοτήτων και στην συσσώρευση της εξουσίας, σε μια ολιγαρχία πολυεθνικών εταιρειών με έδρες παγκοσμίως, λόγω της ραγδαίας ανταγωνιστικής βάσης της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης και της αλαζονείας της μεθόδευσης του ανθρωπισμού(1981) για την αδυναμία μιας επικείμενης πρόβλεψης των αποτελεσμάτων των πραγμάτων που κάνουμε η θα κάνουμε, η και της ευρύτερης κατανόησης των συστημάτων που έχουμε δημιουργήσει(Grainger, 2005: 322).

Όπως, σημειώνει ο Μυλόπουλος(2015) η παγκοσμιοποίηση στερείται οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής νομιμοποίησης. Εν αντιθέσει, με τη μελέτη του Grainger(2005) που διέκρινε την παγκοσμιοποίηση του περιβάλλοντος, ως διακριτή διάσταση της παγκοσμιοποίησης και όχι στη βάση της αιτίας. Αν και η ανάλυση του Gallagher(2008: 296) υπογραμμίζει την πολιτική χροιά, καθώς το περιβάλλον συνιστά εργαλείο της πολιτικής της παγκοσμιοποίησης, λόγω των διαπραγματεύσεων διαφόρων ιδρυμάτων, αλλά και της ΕΕ. Επί παραδείγματι, η έρευνα του Φόγκελ, που θεμελιώθηκε στις θεωρίες της πολιτικής εξουσίας (ρεαλιστική) και της εγχώριας πολιτικής, διέκρινε τη σύνδεση της ελευθέρωσης του εμπορίου και της προάσπισης της ασφάλειας του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με τα δεδομένα του για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ΠΟΕ και την NAFTA, η απελευθέρωση του εμπορίου έχει ενισχύσει και όχι αποδυναμώσει την ικανότητα των εθνών για την προστασία του περιβάλλοντος(Vogel, 2009). Συνεπώς, οδηγεί στη σύγκλιση των περιβαλλοντικών πηγών και οργανισμών υπό το πρίσμα υιοθέτησης μια κοινής στρατηγικής, δημιουργώντας «ένα συγκεκριμένο σύνολο ιδεών, εννοιών

και κατηγοριοποιήσεων που παράγονται και αναπαράγονται και εν τέλει, μεταμορφώνονται σε ένα συγκεκριμένο σύνολο πρακτικών που μέσω του οποίου δίνεται νόημα στη φύση και στις κοινωνικές πραγματικότητες»(Grainger, 2012: 1).

2.4.6 Στρατιωτική

Πρόκειται για μια παλιά μορφή που ανάγεται κατά την εποχή της ανακάλυψης και αποτελούσε συνήθως τρόπο επέκτασης πολιτικής των ευρωπαϊκών αποικιακών αυτοκρατοριών. Ειδικότερα, τόσο ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος όσο και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, συνιστούν παγκόσμιες συγκρούσεις στην παγκόσμια ιστορία, καθώς ο στρατός με την παραδοσιακή έννοια της ασφάλειας κυριαρχούσε. Όπως προφητικά ο E. H. Carr, υπογράμμισε στο κλασικό έργο *“The Twenty Years Crisis,”* «λίγα πράγματα είναι μόνιμα στην ιστορία και θα ήταν βιαστικό να υποθέσουμε ότι η εδαφική μονάδα εξουσίας είναι μία από αυτές, καθώς η έννοια της κυριαρχίας θα γίνεται στο μέλλον όλο και πιο θολή». Άλλωστε, όπως υπογράμιζε και ο Waltz(2000: 52) «τα σημαντικότερα γεγονότα στη διεθνή πολιτική εξηγούνται από διαφορές στις δυνατότητες των κρατών, όχι των οικονομικών δυνάμεων που λειτουργούν μεταξύ των κρατών η τις υπερβαίνουν». Με άλλα λόγια, η μέτρηση των στρατιωτικών ικανοτήτων αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των κρατών. Πιο συγκεκριμένα, ως προς τον προσδιορισμό της στρατιωτικής παγκοσμιοποίησης, ανακαλύπτουμε την οργανωτική της πλαισίωση, μέσω της στρωματοποίησης σε τρεις βαθμίδες: α) καθεστώς υπερδύναμης, β) δυνάμεις μεσαίου βεληνεκούς, γ) αναπτυσσόμενες στρατιωτικές δυνάμεις. Παράλληλα, είναι θεσμοθετημένη με τον ορισμό των στρατιωτικών-διπλωματικών και πολυμερών ρυθμίσεων στα πρότυπα αλληλεπίδρασης(Staples, 2000: 20). Πρόκειται για μια «διαδικασία που ενσωματώνει την αυξανόμενη έκταση και ένταση των στρατιωτικών σχέσεων μεταξύ των πολιτικών μονάδων του παγκόσμιου συστήματος»(Held, 1999: 88) και σίγουρα εξελίσσεται και μεταμορφώνεται λόγω της τεχνολογίας. Συμπληρωματικά οι Held, McGrew, Goldblatt & JPerraton(1999: 89) διακρίνουν τρία διακριτά φαινόμενα της στρατιωτικής παγκοσμιοποίησης: (α) η παγκοσμιοποίηση του πολεμικού συστήματος μέσω της διαμόρφωσης της «γεωπολιτικής τάξης», (β) το παγκόσμιο σύστημα παραγωγής και μεταφοράς όπλων που αντικατοπτρίζεται στην παγκόσμια δυναμική όπλων, (γ) η γεω-διακυβέρνηση της βίας, «υιοθετώντας τον επίσημο και άτυπο διεθνή κανονισμό για την απόκτηση, ανάπτυξη και χρήση στρατιωτικής δύναμης»(Held, et.al. 2000).

Μια άλλη ερμηνεία είναι, ότι μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου η ανάγκη υπεράσπισης των εδαφικών ορίων έναντι ένοπλης επίθεσης μειώθηκε ραγδαία, καθώς οι δρώντες επέλεξαν τις συνεταιριστικές αμυντικές η συνεργατικές ρυθμίσεις ασφάλειας στη νέα τάξη ασφάλειας(Camilleri & Falk, 1992). Η επικράτηση της φιλελεύθερης θεωρίας, όπου η ήπια ισχύς, μεταφράζεται στην επιτυχία του κράτους να ασκήσει την εξωτερική του πολιτική, χωρίς να χρειάζεται να ξοδέψει πολλούς πόρους η να καταφύγει στη χρήση σκληρής δύναμης. Δηλαδή, η πολιτική ικανότητα άσκησης διπλωματίας και ο επηρεασμός μέσω της απαραίτητης πολιτιστικής η ιστορικής σύνδεσης, οδηγεί στη μείωση συγκρούσεων(Nye, 2011). Ωστόσο,

αυξήθηκαν οι εντάσεις, λόγω του «διαρθρωτικού διχασμού της πολυμερούς νέας ασφάλειας», καθώς και της αντίστοιχης «περιφερειοποίησης» και των νέων μορφών πολέμου. Ειδικότερα, η οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ δυάδων αυξάνει την πιθανότητα στρατιωτικοποιημένων διακρατικών διαφορών(Barbieri, 1996). Οδηγώντας στη σκληρή στρατιωτική ισχύ μέσω οικονομικών κυρώσεων η τακτικών μαχών σε συγκρούσεις που δεν μπορούν να επιλυθούν με πολιτικά ειρηνικά διπλωματικά μέσα: η «σκληρή δύναμη» η ικανότητα εξαναγκασμού, αποτροπής, υπεράσπισης και καταστροφής παραμένει το «*βασικό νόμισμα της διεθνούς πολιτικής*»(Friedburg, 2011: 215).

Η σχέση ανάμεσα στο милитарισμό και την εθνική ασφάλεια, λόγω της αλληλεξάρτησης και της υιοθέτησης της φιλελεύθερης πολιτικής ιδεολογίας απο τις κυβερνήσεις των οποίων η πολιτική βούληση επηρεάζεται από θέματα διεθνούς οικονομίας και εξετάζεται υπό το πρίσμα της εθνικής ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής, οδηγεί συχνά σε συγκρουόμενες απόψεις(Acemoglu & Yared, 2010). Κατ' αρχάς, η ανάπτυξη του εμπορίου έχει μειώσει σημαντικά τις πιθανότητες επικείμενων στρατιωτικών συγκρούσεων(Gasiorowski & Polachek, 1982). Παράλληλα, έχει αυξήσει τον εμπορικό-κρατικό ανταγωνισμό υποκινώντας σε ένοπλες συρράξεις. Σύμφωνα με τις πρόσφατες μελέτες με βάση τη μέτρηση των δαπανών για την περίοδο 1990–2012 των Acemoglu και Yared(2010) και Martin et al.(2008), η αύξηση του πολυμερούς εμπορίου αυξάνει τις πιθανότητες διακρατικών συγκρούσεων(Grandoust, 2017: 1349–1369). Τα αποτελέσματα αυτών των μελετών υποδηλώνουν τη διττή φύση των αποτελεσμάτων με πόλο την αλληλεξάρτηση, ως μοχλό σταθεροποιητικής δύναμης στις διεθνείς σχέσεις και δη μέσω της παγκοσμιοποίησης και της ραγδαίας αύξησης της αλληλεξάρτησης μεταξύ των περισσότερων δημοκρατιών του κόσμου.

Υπό αυτό το πρίσμα, σημαντική είναι η δυναμική θεωρία του Copeland (1996: 6-7), ο οποίος δημιουργεί μέσα από ένα μείγμα φιλελεύθερων και ρεαλιστικών τάσεων «*μια συνεπή συμπερασματική θεωρία, περί κρατικής λήψης αποφάσεων που αποδεικνύει, υπό ποιες συνθήκες θα επιτευχθεί υψηλή αλληλεξάρτηση, η οποία μπορεί να οδηγήσει είτε σε ειρήνη ή είτε σε πόλεμο*»(1996: 17). Η αναμενόμενη τάση αύξησης του εμπορίου, θα οδηγήσει μελλοντικά στον τερματισμό των σχέσεων αλληλεξάρτησης, καθώς θα αξιολογηθεί απειλητική για την ασφάλειά τους. Αντίθετα, εάν το εμπόριο ξεκινήσει με αυξητική πορεία και αξιολογηθεί, ότι στο μέλλον θα μειωθεί αυξάνοντας την εξάρτηση, τότε ο πόλεμος καθίσταται πιθανό σενάριο. Σε κάθε περίπτωση, η θεωρία εισάγει τη μεταβλητή των εμπορικών προσδοκιών, ως κύρια αιτία στη βάση των επικείμενων προσδοκιών του μελλοντικού εμπορίου, εξετάζοντας τον αντίκτυπο στη συνολική αναμενόμενη αξία, στη βάση της διαπραγματεύσεως εάν ένα κράτος αποφασίσει να εγκαταλείψει τον πόλεμο η όχι, δηλαδή στη διπλωματική διαχείριση και στην πολιτική βούληση επαφίεται η τελική επιλογή.

Παρ' όλα αυτά, κανείς δεν διαθέτει τέτοια τέλεια πληροφόρηση για το μέλλον και αυτό καθίσταται βασικό μειονέκτημα της θεωρίας περί της οικονομικής

αλληλεξάρτησης. Ειδικά η άνοδος των ασύμμετρων απειλών και παράτυπων πολέμων απο την εισροή μη κρατικών παραγόντων αναμένεται να αυξήσει την επιθυμία των κρατών να χρησιμοποιήσουν στρατό η να τον εμπλουτίσουν. Αντίθετα η αναδυόμενη υπερεθνική παγκόσμια τάξη, θα δημιουργήσει μια συνειδητή ικανότητα προάσπισης της ακεραιότητας των παγκόσμιων κοινών που με την σειρά της, μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στη μείωση πιο παραδοσιακών μέτρων για την καταπολέμηση της διακρατικής βίας(Stokes, 2019). Επιπλέον, οι θεσμοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της ειρήνης μέσω ενός ανοικτού συστήματος συναλλαγών, όπως επί παραδείγματι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ). Ενώ κάθε σημαντική τάση περιφερειοποίησης μπορεί να αναγκάσει τις εξαρτημένες μεγάλες δυνάμεις να χρησιμοποιήσουν στρατιωτική δύναμη για την προστασία των συναλλαγών τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα επεξήγησης συνιστούν οι οικονομικές κυρώσεις που δόθηκαν απο τις Ηνωμένες Πολιτείες απέναντι στην Κίνα, για τις μυριάδες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως, δεν μπορεί κανείς να προβλέψει με ακρίβεια εάν την επόμενη δεκαετία η Κίνα, προσπαθήσει να προβάλλει επιθετικά και επεκτατικά την επιρροή της, μέσω της ναυτικής της δύναμης, ώστε να διαφυλαχθούν οι προμήθειες και να διασφαλιστεί η ασφαλής αυξητική διείσδυση της χώρας στις ασιατικές αγορές. Αν και οι εμπορικές προσδοκίες μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων στο πέρασμα του χρόνου βελτιώνονται, χωρίς ωστόσο να εμπλέκονται επίσημοι θεσμοί ως αποτέλεσμα της έξυπνης διμερούς διπλωματίας σε μια πολυμερή νέα τάξη, όπου παραμένει αβέβαιη εν τέλει, η τελική έκβαση της μορφή που θα λάβει.

2.4.7 Νομική η Παγκοσμιοποίηση Δικαίου

Η νομική διάσταση συνδέεται με το «όλον», καθώς ο κόσμος οργανώνεται και η κοινωνία μέσα από ένα ενιαίο σύνολο νομικών κανόνων. Ωστόσο, η συζήτηση θα πρέπει να εστιάζει στην «παγκοσμιοποίηση του δικαίου» και όχι τόσο ως προς τη νομική της διάσταση. Καθώς, εξαιτίας των χαρακτηριστικών της συνδεσιμότητας και της αλληλεξάρτησης των γεγονότων της παγκοσμιοποίησης, του νόμου με τη διαμόρφωση μιας σχετικά ομοιόμορφης παγκόσμιας σύμβασης που συναντώνται κυρίως στο εμπορικό δίκαιο και μάλιστα ως συνάρτηση της οικονομικής- χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης. Άλλωστε, οι συμβάσεις είναι ένα είδος ιδιωτικού συστήματος νομοθεσίας(Shapiro, 1993: 38). Πιο συγκεκριμένα, η επιτάχυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι πολυεθνικές εταιρείες, η προσέλκυση ξένων επενδύσεων στα πλαίσια των τεσσάρων ελευθεριών, διαμόρφωσαν το πλαίσιο ενός παγκόσμιου εμπορικού δικαίου, το οποίο ωστόσο, εξαρτάται *«από τα εθνικά νομικά και δικαστικά ιδρύματα που έχουν ήδη εγκατασταθεί»*(Shapiro, 1993).

Ας μην λησμονούμε, ότι μετά τις θηριωδίες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, κατασκευάστηκε το διεθνές δίκαιο, ώστε να προστατεύσει τους ανθρώπους απο τη σκληρή δύναμη του πολέμου(Huhle, 2010). Με άλλα λόγια, αναδύθηκε μια παγκόσμια έννομη τάξη(βλ. πίνακα 15.). Άρα, παρατηρείτε η εξέλιξη του Διεθνικού και του Διεθνούς Δικαίου απο το εμπόριο στα ανθρώπινα δικαιώματα και δη μέσω

του θεσμικού εκφραστή του, που είναι το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο που εξετάζει διακρατικές προσφυγές (Smith, Baylis & Owens, 2013: 32). Επιπλέον, για να διερευνήσουμε τα όρια της Νομικής διάστασης, αξίζει να αναφερθούμε, στη διαμόρφωση του “Παγκόσμιου Νόμου,” που θεσπίζει κοινούς κανόνες και πολυμερείς πηγές στοχεύοντας στη μεταφορά ανθρώπων και πραγμάτων. Συνεπώς, συμβαδίζει και έμμεσα αποδέχεται την Παγκοσμιοποίηση 4.0. Πιο συγκεκριμένα, στη μελέτη πάνω στο δίκαιο της παγκοσμιοποίησης της Frison-Roche, M.-A. (2017), διερευνάται η μεταβίβαση από το Συγκριτικό Δίκαιο στο Παγκόσμιο Δίκαιο, μέσω της διάκρισης των χωρών σε ανοιχτές χώρες (Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο), ενώ για τις κλειστές υιοθετείται ο όρος της «έκδηλης επιθετικότητας απέναντι στον Παγκόσμιο Νόμο», με χαρακτηριστικό παράδειγμα την «κανονιστική η δικαιοδοτική κυριαρχία» (επί παραδείγματι της Γαλλίας) (Yatabe, 2003). Αντίστοιχα η προσαρμοστικότητα έγκειται γύρω από την ευρύτερη αντίληψη της «κυριαρχίας», καθώς τα νομικά συστήματα που δεν έχουν βιώσει μακροχρόνια διαταραχή της κυριαρχίας, ή ακόμη και αυτά που την έχουν ασκήσει, είθισται να είναι «κλειστά» (Frison, 2017).

Ωστόσο, πάλι ξεπροβάλλει ως παραδοχή, ότι ο «Νόμος του κόσμου» είναι ο «Νομός του Χρήματος», η αλλιώς της ρευστότητας. Με άλλα λόγια του εμπορίου και αυτό υποδηλώνεται από την καταχωρημένη νομική αρχή της "ουδετερότητας του δικτύου." Ακόμη, η πρόκληση της μετανάστευσης μετουσιώνεται, υπό το πρίσμα της μορφής της αγοράς (Frison, 2017). Ως εκ τούτου, ο πλανήτης προχωράει με ραγδαίους ρυθμούς και οι προκλήσεις πια δεν έχουν διακρατικό χαρακτήρα, άλλα ξεπερνούν τα όρια του εδάφους. Για αυτό δεν μπορούν να απαντηθούν από το Δημόσιο ή Ιδιωτικό δίκαιο, θέτοντας τον προβληματισμό για την πραγμάτωση ενός Παγκόσμιου Νόμου. Άλλωστε ζητήματα, όπως η παγκόσμια καταπολέμηση της διαφθοράς ή της τρομοκρατίας, η ευρύτερα οι παγκόσμιες περιβαλλοντικές προκλήσεις, απαιτούν μια «*summa division*» ανάλυση, λόγω της πολυπλοκότητας της φύσης των νομικών δυσκολιών. Με αποτέλεσμα να δημιουργούνται «νέες γραμμές νομικών δέντρων».

Τέλος, εξετάζοντας τη νομική διάσταση της ΕΕ θα διαπιστώσουμε, ότι οι κανόνες τις, αλλά και το δίκαιο συμβαδίζουν με μια διεθνιστική τάση. Από την άποψη του δικαίου της ΕΕ η ομοιογένεια είναι προβληματική, καθώς η παγκόσμια σύγκλιση της ΕΕ είναι αχανής και ανεξερεύνητη σε ένα μεγάλο βαθμό. Λόγου χάρη, η δυνητική τάση της, να προκαλεί σύγκλιση με δρώντες-χώρες που δεν το επιδιώκουν ή δεν προσπαθούν για τα ενεργά συστατικά της σύγκλισης. Στην αντίπερα όχθη της κοινωνικής σύγκλισης εμφανίζεται μέσω των εδαφικών δικαστικών διαφορών ή «χειρότερη» πλευρά της παγκόσμιας εμβέλεια του δικαίου της ΕΕ η αλλιώς η «προβαλλόμενη σύγκλιση». Ωστόσο, σε κάποιες υποθέσεις φαίνεται, ότι το ΔΕΕ υποβαθμίζει την έννοια της εξωεδαφικότητας σε αυτό το πλαίσιο (Fahey 2020: 6 και Mensi 2018). Ενώ ζητήματα που άπτονται του κατακερματισμού, της καθετοποίησης και της συνταγματοποίησης συγκροτούν καίριες θεματικές της διεθνούς νομικής συζήτησης στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Με αποτέλεσμα η «κυριαρχία, το έδαφος και η

δικαιοδοσία», να υπερισχύουν έναντι του «τριλήμματος» της «αυτοδιάθεσης, δημοκρατίας και υπέρ-παγκοσμιοποίησης»(Rodrik, 2011: 346).

Πίνακας 15. Παραδείγματα τυποποιημένων κανόνων και οργανισμών σε παγκόσμιο και εθνικό περιβάλλον

Επισημοποιημένοι Κανονισμοί/Οργανισμοί	Οργανισμοί
Εθνικό Καταστατικό: Περιπτώσεις, Κανονισμοί	Εθνικό Καταστατικό: Δικαστήρια, Εξωδικαστικά φόρουμ, Ρυθμιστικές υπηρεσίες, Δικηγορικές εταιρείες
Διακρατική: Συμβάσεις π.χ. Διεθνής Οργάνωση Εργασίας [ΔΟΕ], Σύμβαση της ίσης αμοιβής για τους άνδρες και γυναίκες, Σύμβαση του ΙΜΟ για τον κανονισμό της φαιλοθηρίας, Σύμβαση UNCITRAL για τη Διεθνή πώληση αγαθών, Σύμβαση της Διάσκεψης της Χάγης για Προστασία των παιδιών). Πρότυπος νόμος (UNCITRAL). Νομοθετικός οδηγός για την αφερεγγυότητα (UNCITRAL). Αρχές και πρότυπα (π.χ. ΔΟΕ πρότυπα για την υγεία στην εργασία και ασφάλεια, ISO 14000, Καλύτερη Διαθέσιμη τεχνολογία) Ψηφίσματα του ΟΗΕ.	Διακρατική: Δικαστήρια(π.χ., Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης; Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, Διεθνές Δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), Δικαστήρια (π.χ., όργανο επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ). Πίνακες διαιτησίας (π.χ. Διαιτησία Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου), Ρυθμιστικοί φορείς (π.χ. Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Τεχνολογία & Οικονομική Ομάδα Αξιολόγησης του Πρωτόκολλου του Μόντρεαλ.

Πηγή: (Halliday & Osinsky, 2006: 450).

2.4.8 Κοινωνιολογική Παγκοσμιοποίηση

Η σύνδεση μακρινών τοποθεσιών δημιουργούν δράσεις που μέσω διακρατικών η διαπεριφερειακών ροών και δικτύων περιλαμβάνουν, όχι μόνο οικονομικές δραστηριότητες, αλλά αναφέρονται σε πολύπλοκες πολιτιστικές πολιτικές και κοινωνικές ανταλλαγές. Εντούτοις, κυριαρχεί η πεποίθηση ότι είμαστε όλοι παγκόσμιοι πολίτες και πρέπει όλοι να τηρούμε τα ίδια πρότυπα, έχοντας τα ίδια δικαιώματα π.χ. τις αυξανόμενες διεθνείς ιδέες. Όπως επί παραδείγματι, ότι η θανατική ποινή είναι ανήθικη και ότι οι γυναίκες πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους άνδρες(Anderson, 2019). Απόρροια αυτής της προσέγγισης είναι η κομβική παρουσία του κυρίαρχου μοντέλου της μαζικής κουλτούρας, η αλλιώς η σύγχρονη προσέγγιση του ιμπεριαλισμού των μέσων ενημέρωσης, που αποτελούν οχήματα αυτής της αφήγησης. Το «υποδερμικό μοντέλο» μέσω των εφέ πολυμέσων αποτελεί μείζων παράδειγμα της αυτοκρατορικής δύναμης των ΜΜΕ, στην έκδοση κατανάλωσης πολιτισμού(Schiller, 1998: 4) και στη δημιουργία μιας μαζικής κουλτούρας σε μια σύνδεση με την «κοινωνικότητα» μέσω της αλληλεπίδρασης του(Simmel, 1949). Τα πολιτιστικά αγαθά των ΜΜΕ, συνιστούν εργαλεία αναπαραστάσεων μιας απολαυστικής νοητικής διεργασίας, που αποσκοπεί στην οικοδόμηση κοινωνικών σχέσεων και άρα στην αφομοίωση μιας αίσθησης της «κοινωνικής μας ταυτότητας»(Fiske, 1987: 77-78). Η παγκόσμια κοινωνία

κατασκευάζεται, ενώ οι διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης συμβάλλουν στις ραγδαία επιταχυνόμενες αλλαγές των σύγχρονων κοινωνιών(Mills & Blossfeld, 2005: 1–6). Καθιστώντας την κοινωνιολογική προσέγγιση απαραίτητη για την πολυσύνθετη ανάγνωση αυτού του φαινομένου.

Παράλληλα οι κοινωνιολογικές προσεγγίσεις μελετάνε το ρόλο, τις νόρμες, άλλα και την έννοια της ταυτότητας, με αποτέλεσμα η κοινωνιολογική παγκοσμιοποίηση να συνδέεται άμεσα με τη «διεθνή ταυτότητα» της ΕΕ(White, 2001: 29). Ακόμη μπορεί να επιδέχεται αμφισβήτηση, άλλα και να παρουσιάζεται ως ανεξάρτητη «μεταβλητή»(Sedelmeier, 2001: 6). Συνδυάζεται σε μεγάλο βαθμό με την πολιτική της ταυτότητας, άρα και της πολιτικής ολοκλήρωσεως, που συνιστά το κεντρικό πρόβλημα που πρέπει να επιλύσει η ΕΕ(Manners & Whitman, 1998: 235). Συνεπώς, η κοινωνιολογική παγκοσμιοποίηση εξηγεί την εξωτερική προσέγγιση της ΕΕ, άλλα συνάμα παράσχει και την εννοιολογική αποσαφήνιση της εσωτερικής της κατασκευής. Συνεπώς, ερμηνεύει την *«αλληλένδετη απαίτηση για διερεύνηση της έννοιας της διεθνούς ταυτότητας και απαντάει στο καίριο ερώτημα, πως αυτή η ταυτότητα κατασκευάζεται και αναπαρίσταται»*(Manners & Whitman, 1998: 246).

C. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Παγκοσμιοποίησης

Ο φιλελευθερισμός, δηλαδή η ιστορική εναλλακτική του ρεαλισμού, εισάγει μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, την έννοια του «ιδεαλισμού» στις Διεθνείς Σχέσεις, η οποία στο τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου επανέφερε την έννοια της «πολιτικής ισχύος» του Ψυχρού Πολέμου. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990, η δυτική ηγεσία ανακήρυξε τη δημιουργία μια Νέας Παγκόσμιας Τάξης, που μετά την 11.9.2001, επαναφέρθηκε η ισχύς στο δρόμο του ρεαλισμού μέσω της αφήγησης της κοινής συμμαχίας απέναντι στους εχθρούς(Baylis, Smith, Owens, 2013: 138). Αυτή η επιστροφή χαρακτηρίζεται απο την αντίφαση ανάμεσα στην «ουσία του Φιλελευθερισμού» και στην «πραγματικότητα της Διεθνούς Πολιτικής» που μπορεί κυμανθεί ανάμεσα σε μια «ταραγμένη ειρήνη ή σε κατάσταση πολέμου»(Hoffman, 1987: 396). Για την ακρίβεια ο φιλελευθερισμός εξηγεί τις φιλελεύθερες αξίες της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, όπως η ελευθερία, αλλά ταυτόχρονα αντιπαράτίθεται με τα στοιχεία του συντηρητισμού, όπου η ελευθερία του ατόμου πρέπει να συμμορφωθεί με την τάξη και τη σταθερότητα της Κοινότητας, δηλαδή της ΕΕ. Ενώ σκιαγραφεί την ουδετερότητα των διεθνών οργανισμών, όπως ο ΠΟΕ, ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα και της άμεσης ωφέλειας όλων των κρατών που εφαρμόζουν τις φιλελεύθερες οικονομικές πολιτικές του(Cohn, 2009: 106). Με άλλα λόγια, η θεωρία του φιλελευθερισμού συνεπάγεται τον εκσυγχρονισμό που αποδίδει η γενική αγορά, ο οποίος καθοδηγείται από τις ανθρώπινες επιθυμίες, αποσκοπώντας στην οικονομική ευημερία. Αυτό σηματοδοτεί, ότι διακατέχετε απο την ανάγκη «προόδου»(Clark, 1989: 49). Ταυτόχρονα η ικανότητα άσκησης τεράστιας ελευθερίας και μεγιστοποίησης της υλικής ευημερίας οδηγεί σε αύξηση της διασύνδεσης μεταξύ πολλών ομάδων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο(Delanty, 2017: 111).

Η θεωρία επισημαίνει την επιστροφή που είχε η ΕΕ από το ξέσπασμα του πολέμου στο Ιράκ το 2003, γεγονός που έκανε την Ένωση να σχεδιάσει νέα στρατηγικά σχέδια, όπως η σύσταση μιας στρατιωτικής συμμαχίας με σκοπό να βοηθήσει τους μηχανισμούς που θα μπορούσαν να ενισχύσουν την ικανότητα συλλογικής συνεργασίας. Μια προσέγγιση για την αντιμετώπιση θεμάτων εθνικού ενδιαφέροντος μεταξύ των κρατών μελών. Με άλλα λόγια, αυτή η θεωρία υποστηρίζει τη σημασία και τη συμβολή πτυχών, όπως οι μεταφορές, η επικοινωνία, η επεξεργασία πληροφοριών και η διαμόρφωση ενός κατάλληλου νομικού πλαισίου που υποστηρίζει τους εμπορικούς τομείς οδηγώντας σε ένα διακρατικό περιβάλλον για τους περισσότερους ανθρώπους σε όλο τον κόσμο (Yunin et al., 2018: 358). Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με τους Baylis, Smith, Owens (2013: 138-152) η παγκοσμιοποίηση στην φιλελεύθερη πολιτική δημιουργεί δύο διακριτές ομάδες:

- Ο *φιλελευθερισμός του Προνομίου*, ο οποίος προτάσσει την αντιμετώπιση των δεινών της παγκοσμιοποίησης μέσα από τη συνδυαστική παρουσία ισχυρών δημοκρατικών κρατών, εύρωστων καθεστώτων, ανοιχτών αγορών και θεσμών (Richardson, 1997: 18). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι ΗΠΑ, μετά το 1945, μέσα από τη θεσμική τους παρουσία (NATO, σύστημα Bretton Woods), αποδίδοντας τα αίτια του πολέμου στον Ιμπεριαλισμό, ισορροπία ισχύος, καθώς και των μη αποτελεσματικών δημοκρατικών καθεστώτων. Με αποτέλεσμα, να επανερχόμαστε στο δίλημμα του 21^{ου} αιώνα, που σχετίζεται με την έλλειψη διακοπής και αντικατάστασης της υπάρχουσας τάξης, καθώς και της ερμηνείας της ισορροπίας ισχύος, μέσω της ενσωμάτωσης άλλων παγκόσμιων δρώντων, όπως Κίνα, Ινδία και εν δυνάμει Ρωσία (Ikenberry, 1999).
- *Ριζοσπαστικός Φιλελευθερισμός*, μέσω της στρατηγικής εκπροσώπησης της διατήρησης και της επέκτασης των διεθνών θεσμών, παραβλέποντας την ασαφή τους πορεία, ως προς την θεμελίωση σκοπών. Ωστόσο, ενέχει το δίλημμα της οικονομικής φιλελευθεροποίησης και δη μέσω των Δυτικών Οικονομικών Θεσμών έναντι των δημοκρατικών προτύπων που υποβιβάζονται κυρίως σε οικονομικά αδύναμες χώρες. Κατά συνέπεια, εμφανίζεται το παράδοξο της Δυτικής επιρροής, η οποία υποδαυλίζει το σύνδεσμο μεταξύ κυβέρνησης και λάου, που συγκροτεί βασικό χαρακτηριστικό της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, λόγω της αναγνώρισης του μη φιλελεύθερου δημοκρατικού χαρακτήρα των καθεστώτων και των θεσμών. Παράλληλα, εγείρει την ανάγκη «εκδημοκρατισμού της παγκόσμιας πολιτικής» (Held & McGrew, 2002). Επίσης, κορυφώνεται η ένταση, απόρροια της παντοδυναμίας της παγκόσμιας οικονομικής πολιτικής μέσω της θεσμικής προσέγγισης, πυροδοτώντας το δίλημμα περί «ηθικής πλαισίωσης της παγκόσμιας γειτονιάς και της δυναμικής της οικονομικής παγκοσμιοποίησης» (Falk, 1995a: 573).

Ο *ρεαλισμός*, ως η παλαιότερη σχολή σκέψης στις διεθνείς σχέσεις, με θεμελιωτή τον Θουκυδίδη με το έργο «*η Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου*» και

δη ο «κλασικός ρεαλισμός» που κυριάρχησε σε σύγκριση με τα αντιμαχόμενα ανταγωνιστικά υποδείγματα. Εστιάζει στο κράτος σε ένα διεθνές σύστημα που είναι άναρχο, καθώς και στην ισχύ και την ασφάλεια ως απαραίτητα στοιχεία επιβίωσης και επιδίωξης του εθνικού συμφέροντος. Με κυρίαρχες δυο τάσεις αφενός, με κεντρομόλο άξονα την υποτίμηση των οικονομικών ζητημάτων σύμφωνα με το κλασικό έργο του Μακιαβέλι, όπου η στρατιωτική ισχύ καθίσταται πιο σημαντική έναντι του πλούτου και αυτή η θεωρητική παραδοχή ενέπνευσε την Αμερικάνικη Πολιτική. Αφετέρου, τον δρόμο του Θουκυδίδη ακολούθησαν οι Μερκαντιστές από τον 16^ο έως τον 19^ο αιώνα, επικεντρωμένοι στην έννοια του πλούτου ως μέσο πηγής στρατιωτικής ισχύος, στη μελέτη του συσχετισμού των οικονομικών-πολιτικών αλληλεπιδράσεων(Cohn, 2009: 103-104).

Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία του *πολιτικού ρεαλισμού* δίνει έμφαση στον ανταγωνισμό της εξουσίας, μεταξύ των κρατών και των ηγετών των αντίστοιχων κρατών μελών τους. Οι περισσότερες χώρες αγωνίζονται για να αποκτήσουν κυριαρχία στον κόσμο και ως εκ τούτου, για να στηριχθούν στη δύναμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα κράτη μέλη πρέπει να συγκεντρωθούν προκειμένου να αναζητήσουν μια συλλογική προσέγγιση που θα βοηθήσει στην ενίσχυση μιας βιώσιμης παγκόσμιας τάξης. Επίσης, εξηγεί αρκετά από τα ζητήματα που σχετίζονται με την επιδίωξη εθνικών συμφερόντων μεταξύ διαφορετικών χωρών και κυρίως μελετά ορισμένες από τις αναδυόμενες συγκρούσεις και προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ σήμερα, όπως οι προσπάθειες αντιμετώπισης του κορονοϊού. Ως αποτέλεσμα αυτού, είναι σαφές, ότι οι περισσότερες χώρες του κόσμου έχουν αποκτήσει την αλληλεξάρτηση και την ικανότητα να μελετούν η μία την άλλη από διαφορετικές οπτικές γωνίες(Bohle, 2018: 239).

Ωστόσο, το παιχνίδι διαμορφώνεται με συντελεστές «παιγνίου μηδενικού αθροίσματος», εν αντιθέσει με την φιλελεύθερη πολιτική, που αναλύει υπό το φακό του «παιγνίου μεταβλητού αθροίσματος», αναγνωρίζοντας τη διάκριση των ισχυρών κρατών, ως προς τους κύριους θεμελιωτές των κανόνων εστιασμένων στην πολιτική των διεθνών οργανισμών σε μια μάχη «αρένας όπου εκδηλώνονται σχέσεις ισχύος»(Evans & Wilson, 1992: 330). Σύμφωνα με τη *Ρεαλιστική θεώρηση*, η ικανότητα ενός ηγεμονικού κράτους αποκτάει προωθητικό ρόλο ενισχύοντας τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης μέσω της δημιουργίας μια ανοιχτής και σταθερής οικονομικής τάξης πραγμάτων(Hurrell & Woods, 2005: 126). Επιπλέον, ως απόρροια των τάσεων της παγκοσμιοποίησης, οι νέο-βιομηχανοποιημένες οικονομίες(NIEs) της Ανατολικής Ασίας, αλλά και συγκεντρωτικά κράτη κατάφεραν να αυξήσουν ραγδαία τη συμβατική τους ισχύ, μέσω συμπράξεων κυβερνήσεων-επιχειρήσεων, αποδεσμεύοντας τον εαυτό τους από τις υπόνοιες, ότι η παγκοσμιοποίηση υπονομεύει τον έλεγχο του κράτους οδηγώντας σε ομογενοποίηση πολιτικών και δομών(Krasner, 1999: 223 & Hurrell & Woods 1995: 458).

Παρ'όλα αυτά, η θεωρία του *μαρξισμού* υποστηρίζει, ότι ο κοινωνικός κόσμος πρέπει να αναλυθεί ως «ολότητα», χωρίς τη διάκριση σε επιμέρους τομείς. Καθώς, δεν είναι μια βάση προσφιλής ενόψει της κλίμακας και της πολυπλοκότητας του

κοινωνικού κόσμου. Παράλληλα, η υλιστική αντίληψη της ιστορίας επισημαίνει τη διασύνδεση της ιστορικής μεταβολής στην αντίστοιχη υλιστική σύλληψη της ιστορίας. Σύμφωνα με τον Marx, η σχέση ανάμεσα στα μέσα παραγωγής και των σχέσεων παραγωγής, διαδραματίζει καίριο ρόλο, ως προς τη διαμόρφωση της κοινωνίας ως συνόλου. Με αποτέλεσμα, οι νομικοί, πολιτικοί και πολιτισμικοί θεσμοί και οι αντίστοιχες πρακτικές μιας δεδομένης κοινωνίας να ενισχύουν το μοντέλο της εξουσίας και του ελέγχου στην οικονομία συμβάλλοντας στην αλλαγή νομικής και πολιτικής υπερδομής (Baylis, Smith, Owens, 2013: 184-185). Με άλλα λόγια, η παγκοσμιοποίηση περιγράφεται, ως η ικανότητα αξιοποίησης του καπιταλισμού για την κατάκτηση όλων των αγορών, ενώ πρέπει να επισημανθεί η υποβόσκουσα ανησυχία ορισμένων κοινωνικών αδικιών, που διαπιστώθηκαν μέσω των γραμμών διανομής. Πιο συγκεκριμένα, ο Μαρξ, υποστήριξε ότι η διασύνδεση μεταξύ διαφορετικών ομάδων ανθρώπων ενισχύει μια κερδοσκοπική συνεργασία που βοηθάτε από την πλεονασματική συσσώρευση οδηγώντας στην Παγκοσμιοποίηση (Webber, 2019: 1134). Συνεπώς, η “Κοινωνική τάξη” διαδραματίζει μείζον ρόλο στη μαρξιστική θεώρηση, καθώς περιγράφει τη σύγκρουση της αστικής τάξης και των εργατών στην “Καπιταλιστική Κοινωνία”. Για την ακρίβεια, όπως οι Marx και Engels (1967) υποστήριζαν «η ιστορία όλων των κοινωνιών είναι ιστορία ταξικής πάλης» και για αυτό κάποιοι Μαρξιστές υποστηρίζουν, ότι προκύπτουν «ιστορικά προσδιορισμένες τάσεις της καπιταλιστικής ανάπτυξης» (Scholte, 2005: 128-130). Κατά επέκταση, η παγκοσμιοποίηση προκύπτει από τις δυνάμεις του καπιταλισμού και της ταξικής πάλης, όπου η μπουρζουαζία είναι θερμός υποστηρικτής της παγκοσμιοποίησης, εξαιτίας της διεύρυνσης των ευκαιριών για αύξηση κερδών και της συσσώρευσης πλεονάσματος, αποκτώντας πλεόνασμα πόρων και ισχύος απέναντι στο προλεταριάτο (Cohn, 2009: 173). Επιπρόσθετα, η μελέτη του συλλογικού έργου των Marx και Engels (1967: 83-84) *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*, φαίνεται να είχε προβλέψει, τον παγκόσμιο χαρακτήρα του καπιταλισμού και της αντίστοιχης κοινωνικής αναδιαμόρφωσης με έμφαση στο στοιχείο του Κοσμοπολιτισμού:

Μέσω της εκμετάλλευσης της παγκόσμιας αγοράς, η αστική τάξη έχει προσδώσει έναν κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, στην παράγωγη και στην κατανάλωση σε κάθε χώρα.... Όλες οι εθνικές βιομηχανίες, που ιδρύθηκαν στο παρελθόν... παραμερίζονται από νέες... βιομηχανίες των οποίων τα προϊόντα καταναλώνονται, όχι μόνο στην πατρίδα τους αλλά σε κάθε γωνιά της γής...

Επιπλέον, ο μεταμοντερνισμός, αναγνωρίζει στην Παγκοσμιοποίηση το πλαίσιο της δύναμης της γνώσης, ενώ επεξηγεί τη σύνδεση της δύναμης με την κατασκευή ταυτοτήτων και κανόνων στη διαμόρφωση της εξουσίας, αναδιαμορφώνοντας τις πτυχές της νομικής, πολιτικής, οικολογικής και κοινωνικής διάστασης της παγκοσμιοποίησης σε κοινωνίες σε όλο τον κόσμο. Για την ακρίβεια, επιχειρείται η σκιαγράφηση της φύσης των διαφόρων κοινωνιών σχετικά με τη δομική τους άποψη για τη γνώση τους, η οποία διαμορφώνεται και ανακατασκευάζεται, καθώς δεν υπάρχει η απόλυτη αλήθεια, αλλά «μεγάλες

αφηγήσεις»(Borzel & Risse, 2018: 83). Η μεταμοντέρνα κατάσταση που ερμηνεύει τη μετάβαση στις μετα-βιομηχανικές κοινωνίες, οδήγησε στο μετασχηματισμό του γνωστικού υποκειμένου, το «καρτεσιανό *Cogito*» και στην τελική διεξαγωγή της υπεροχής του “Λόγου,” στις βάσεις του επιστημολογικού προτάγματος του Διαφωτισμού. Η Γαλλική επινόηση της μεταμοντέρνας κατάστασης διαμορφώνει τις βάσεις χειραφέτησης του “Ανθρώπου,” εξετάζοντας τη σχέση εξουσίας-γνώσης, μέσω της έννοιας της γενεαλογίας του M. Foucault και από την άλλη πλευρά, υιοθετεί τις έννοιες της αποδόμησης, διπλής ανάγνωσης και των κειμενικών στρατηγικών του Jacques Derrida(Μακρής, 2002: 45-47).

Η *κονστρουκτιβιστική* προσέγγιση είναι η πιο μεταμοντέρνα προσέγγιση των Διεθνών Σχέσεων υποστηρίζοντας, ότι η διεθνής πραγματικότητα είναι κοινωνικά οικοδομημένη από τις γνωστικές δομές, που νοηματοδοτούν τον υλικό κόσμο (Μακρής, 2002:90). Περιλαμβάνει τον ενδιάμεσο χώρο και για αυτό χαρακτηρίζεται εναλλακτικά ως «*middle Ground theory*», καθώς συγκεράζει ρασιοναλιστικές διεθνολογικές θεωρήσεις με τις ερμηνευτικές θεωρίες. Ακόμη, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός συνιστά μια κοινωνική οντολογία, δηλαδή μια μετα-θεωρία για τον κοινωνικό κόσμο και τη γνώση μας σχετικά με αυτόν(Adler 1997: 319). Επί παραδείγματι, υπό το πρίσμα του ορθολογιστικού θεσμικισμού (Νεοφιλελεύθεροι), υιοθετείται η μεθοδολογία της «λογικής συνέπειας», καθώς οι κοινωνικοί θεσμοί περιορίζουν τη συμπεριφορά των φορέων. Όμως, δια την κοινωνική κονστρουκτιβιστή προσέγγιση, η μεθοδολογία της «λογικής καταλληλότητας» είναι η βάση πάνω στην οποία οι δρώντες αναζητούν το βέλτιστο κανόνα σε μια δεδομένη κοινωνική περίσταση, ενώ οι κοινωνικοί θεσμοί δεν θεωρούνται «εξωτερικοί» για τους φορείς (March & Olsen, 1998: 951 στο Risse 2004). Ως εκ τούτου, συγκεντρώνεται σε μη-υλικές δυνάμεις, δηλαδή στα συστατικά αποτελέσματα των κοινωνικών κανόνων(Kratochwil, 1989), ενώ παράλληλα προβάλλει τη δυνατότητα αλλαγής των παγκόσμιων διαδικασιών. Πιο συγκεκριμένα, η φύση της διεθνούς πραγματικότητας, εξετάζεται μέσα από την τριχοτόμηση των διεθνολογικών θεωριών:

- *Υλιστικές η θετικιστικές θεωρίες*, όπου οι ιδέες απλά συνιστούν τον αντικατοπτρισμό του υλικού κόσμου, ενώ η διεθνής πραγματικότητα δεν επηρεάζεται από την γνώση που αποτελεί ανεξάρτητη μεταβλητή.
- Οι *Συνταγματικές θεωρίες*, που ερμηνεύονται απο μεταμοντέρνους και μεταστρουκτουραλιστές υποστηρικτές, θέτοντας την ανάλυση των σχηματισμών των λόγων και την κειμενική, ως γνωσιοθεωρητική προϋπόθεση και προσδιορίζοντας μέσω της αρχής της διακειμενικότητας, τη διεθνή πραγματικότητα ως ένα συμβολικό-γλωσσικό οικοδόμημα.
- Οι *Κονστρουκτιβιστικές η ενδιάμεσες θεωρίες*, με εκπροσώπους οντολογικούς ρεαλιστές που ερμηνεύουν τη διεθνή πραγματικότητα, ως το προϊόν της γνωστικής διαδικασίας και των κοινωνικών παραγόντων (Μακρής, 2002: 92).

Η θεωρία του *φεμινισμού* της παγκοσμιοποίησης μπορεί να ταξινομηθεί σε φιλελεύθερη, ριζοσπαστική, μαρξιστική, σοσιαλιστική, ψυχαναλυτική, υπαρξιστική, μεταμοντέρνα, πολυπολιτισμική, παγκόσμια και σε αντιφεμινιστικές παραλλαγές (Tong 1998). Η τεράστια Φεμινιστική ακαδημαϊκή βιβλιογραφία εξετάζει «τις άνισες ιεραρχίες του φύλου που υφίστανται σε όλες τις κοινωνίες και τις επιπτώσεις τους στην υποταγή των γυναικών και άλλων περιθωριοποιημένων ομάδων με σκοπό την αλλαγή τους» (Tickner, 2006: 386). Προσπαθεί να εξηγήσει το πατριαρχικό μοντέλο, αλλά στο πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας επιχειρεί να διασαφηνίσει, πως τα δάνεια διαρθρωτικής προσαρμογής του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας έθεταν σαν όρο στις λιγότερο δανειζόμενες αναπτυγμένες χώρες να μειώσουν τις κοινωνικές τους υπηρεσίες, αναδεικνύοντας το ρόλο των γυναικών, λόγω της μέγιστης ευθύνης των νοικοκυριών τους. Το σημαντικότερο στοιχείο που εισάγει είναι η δυνατότητα αλλαγής μέσω διεθνικών φεμινιστικών δικτύων και ο ακτιβισμός που προάγει την ισότητα των φύλων, ως θεμέλιο λίθο μελέτης όλης της Κοινωνίας (Cohn, 2009: 191-193). Κατά επέκταση, μελετάει εις βάθος την κοινωνική καθιέρωση και την κατασκευή της αρρενωπότητας, του φεμινισμού περιγράφοντας το βιολογικό φύλο, ως μορφή κοινωνικής τάξης (Kuhn, 2019: 1235). Ακόμη, αναδεικνύεται η έννοια της δύναμης και του δόγματος που χρησιμοποιείται στη διακυβέρνηση για να αλλάξει η να επηρεάσει τη γνώση, καθώς η δομή της γνώσης είναι ανεπαρκής (Chmut & Syniakova, 2018: 67). Ως αποτέλεσμα αυτού σε συνδυασμό με τη ρητορική της παγκοσμιοποίησης, έχει παρατηρηθεί κορύφωση του ενδιαφέροντος για την εφαρμογή αυτής της στρατηγικής στις περισσότερες χώρες, κυρίως δε στις χώρες του τρίτου κόσμου. Για την ακρίβεια, η ισότητα των φύλων είναι ένα θέμα που αντιμετωπίζεται, ως κάτι που πρέπει να αντισταχθεί συλλογικά απο τους παγκόσμιους παίκτες και ως εκ τούτου, η ανάγκη να δημιουργηθούν ιδέες αποτέλεσε τη βάση της οικοδόμησης της ολοκλήρωσης μεταξύ διαφορετικών ομάδων σε όλο τον κόσμο.

Εξετάζοντας τη θεωρία του *διαμορφωτισμού* προς το πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης, επαναλαμβάνεται το καίριο χαρακτηριστικό της αυξημένης διασύνδεσης που υπάρχει μέχρι σήμερα. Πιο συγκεκριμένα, προάγεται μέσω του «κοινού κοινωνικού χώρου» και αποδίδεται σε πτυχές, όπως κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές υποθέσεις μεταξύ πολλών διαφορετικών κρατών σε όλο τον κόσμο (Wiener, 2019: 56). Αυτό οδήγησε στην ανάγκη διερεύνησης και εκμάθησης πολλών θεμάτων απο ομάδες ανθρώπων στο εύρος της γεωγραφικής ποικιλομορφίας. Ως εκ τούτου, η παγκοσμιοποίηση είναι το σύνολο των διαδικασιών που ενσωματώνουν τη μετασχηματιστική ενέργεια, λόγω των διηπειρωτικών ή διαπεριφερειακών ροών καθώς και των δικτύων δραστηριότητας (Held & McGrew, 2004). Ειδικότερα, η παρουσίαση από τους Held & M Grew (1999: 14-27) μιας μετασχηματιστικής θεωρίας που προσπαθεί να τοποθετηθεί αναλυτικά ανάμεσα στις υπερ-παγκοσμιοποιητικές και σκεπτικιστικές θεωρίες στηρίζεται στο βάθος, στην εξάπλωση, στην ταχύτητα και στον αντίκτυπο της παγκοσμιοποίησης, καθώς και στην επεξήγηση των άμεσων επιπτώσεων τους, στις υποδομές, στους θεσμούς, στις ιεραρχικές δομές, αλλά και στην αιτιολόγηση της ανομοιομορφίας και άνισης κατανομής της ανάπτυξης. Εξάλλου αναπτύσσουν μια περίπλοκη τυπολογία καθιστώντας τη νέα πολιτική

παγκοσμιοποίησης, ως μοχλό κινητοποίησης της ίδιας της πολιτικής, αποκλείοντας επιχειρήματα περί του θανάτου της. Διαχωρίζοντας σε δύο κύριες κατηγορίες τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης: α) Νεοφιλελεύθεροι, β) Φιλελεύθεροι διεθνιστές, γ) Υποστηρικτές των θεσμικών μεταρρυθμίσεων και στον αντίποδα των αντιτιθέμενων της παγκοσμιοποίησης σε: α) Οπαδοί του Παγκόσμιου μετασχηματισμού, β) Οπαδοί του Κρατισμού και του Προστατευτισμού και γ) Ριζοσπάστες. Συνεπώς, σκιαγραφείται ένα «*αυστηρό αναλυτικό πλαίσιο*», ώστε «*να προσφέρει μια συνεκτική ιστορική αφήγηση*» σχεδιάζοντας τη συζήτηση ανάμεσα σε «*υπερ-παγκοσμιοποιητές*», «*σκεπτικιστές*» και «*μετασχηματιστές*»(Held et al., 1999: 10).

Τέλος, η θεωρία του *εκλεκτικισμού*, ερμηνεύει ότι η Παγκοσμιοποίηση καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι οι πτυχές και οι δυνάμεις που οδήγησαν στην ανάπτυξη της Παγκοσμιοποίησης εξακολουθούν να συμβάλλουν στις μελλοντικές τάσεις, που αναμένονται σύντομα. Η συγκεκριμένη θεωρία αντλεί στοιχεία των άλλων θεωριών που αναφέρθηκαν παραπάνω(Kostiukevych et al., 2020: 46), δηλαδή πραγματοποιεί δοκιμές υποθεωριών(Cantwell & Narula, 2001: 168). Ειδικότερα εστιάζει στην ανάπτυξη της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης που εκτός από πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις περιέχει υλικά και ιδεολογικά στοιχεία. Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης κοινωνικών σχέσεων, η κατασκευή της ταυτότητας είναι πολυπαραγοντική και εστιάζει στην πλουραλιστική και υβριδική διάσταση περί της κοινότητας, δημοκρατίας, ιδιότητας του πολίτη, προωθώντας τη σφαιρικότητα, τον πολυκεντρισμό έναντι της εθνικιστικής τάσης, που προωθούσε τον εδαφισμό, καπιταλισμό και τον κρατισμό. Συγκροτούνται “*πληθυντικές ταυτότητες*” προάγοντας την υπερ-εδαφική αλληλεγγύη και απεικονίζοντας τις παγκόσμιες διασπορές και άλλες ομαδικές σχέσεις με βάση την ηλικία, την τάξη, το φύλο, τη φυλή, τη θρησκευτική πίστη και τους σεξουαλικούς προσανατολισμούς. Επιπλέον, η παγκόσμια γνώση υπερτερεί μέσω του επιστημονισμού και της εργαλειοκρατίας του ορθολογισμού. Με αποτέλεσμα, όπως σημείωνε και ο Μάρτιν Άλμπρου, ο «*λόγος να είναι υπέρ-εδαφικός*», δηλαδή καταργούνται τα εδαφικά όρια η αλλιώς σύνορα. Στην αντίπερα όχθη, η μη αντιστρέψιμη πορεία της παγκοσμιοποίησης γεννά ανασφάλεια, ανισότητα, περιθωριοποίηση, υποβάθμιση περιβάλλοντος, αλλά και παραμέληση της ισότητας των φύλων. Με απότοκο να δημιουργείται το κίνημα αμφισβήτησης του κοσμικού χαρακτήρα της θεωρίας, καθώς και να επέρχεται η σταδιακή φθορά της επικράτησης της δυτικό-μοντερνιστικής-ορθολογιστικής γνώσης(Political Science, n.d.). Επίσης, το εκλεκτικό παράδειγμα επεξηγεί την ανάπτυξη της πολυεθνικής δραστηριότητας στο πλαίσιο ιδιοκτησίας ± Τοποθεσία ± Εσωτερικοποίηση(OLI) με την εξέλιξη των πολυεθνικών εταιρειών (MNCs) όλων των εθνικοτήτων στη βάση επιπέδων πολυεθνικότητας, μέσω των θεωριών κόστους συναλλαγής της επιχείρησης βασισμένης σε πόρους, εξελικτική θεωρία, της θεωρία του κύκλου ζωής του προϊόντος. Με αποτέλεσμα, να μην περιορίζεται στις επιπτώσεις της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, αλλά να ερμηνεύει πολυδιάστατα την επακόλουθη ανάπτυξη του παγκόσμιου καπιταλισμού, των δραστηριοτήτων συμμαχίας και των άμεσων ξένων επενδύσεων. Η στροφή των MNC στην πλήρη

εσωτερίκευση, ενώ αναφέρει το «πρόβλημα ασαφών συνόρων» και δη μέσω της ενισχυτικής μεταβλητής, του ηλεκτρονικού εμπορίου της «νέας οικονομίας», δημιουργώντας εναλλακτικές αγορές και ιεραρχίες προσηλωμένες στη δημιουργία οικονομικού ενοικίου(Dunning 1997, Cantwell & Narula, 2001).

D. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανάλυση θεωριών Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης

Η θεωρία του *φεντεραλισμού* ξεκίνησε μέσω του Φεντεραλιστικού Κινήματος, στο Συνέδριο της Χάγης τον Μάιο 1948, όπου γεννήθηκε το Ευρωπαϊκό Κίνημα. Μια ευρεία εθνική ομοσπονδία ομάδων αφιερωμένων στην υπόθεση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η απειλή του πολέμου, οδήγησε στην ομοσπονδιακή προοπτική της Ευρώπης, καθώς ο φεντεραλισμός περιλάμβανε διαφορετικές αντιλήψεις για την Ευρώπη και χαρακτηριζόταν από αποκλίνουσες πολιτικές στρατηγικές. Μετά το 1945, η επιρροή συνεχιζόταν μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ομοσπονδιακών (EUF), με αποτέλεσμα οι φεντεραλιστικές ιδέες να συμβάλλουν στα έργα EDC και EPC. Αξιοσημείωτη ήταν η διάκριση της φεντεραλιστικής στρατηγικής του Σπινέλι, του «δημοκρατικού ριζοσπαστισμού», της λεγόμενης «συνταγματικής μεθόδου». Βασικός αντίπαλος του, ο Jean Monnet, ως ο πρώτος Πρόεδρος της υπερ-εθνικής ΕΚΑΧ κατά την περίοδο 1951-55 και της πανευρωπαϊκής επιτροπής δράσης για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης μέχρι το 1975(Wiener & Diez, 2009: 31-32). Σε όλα αυτά πρέπει να προστεθεί και ο προσωποκεντρικός η προϋδονιακός φεντεραλισμός (proudhonian federalism)(Roemheld, 1990) που εδράζεται στην έννοια της ευρωπαϊκής κοινωνίας και στην εξάπλωση των φεντεραλιστικών αξιών στα κατεστημένα όρια των ευρωπαϊκών κρατών. Χρησιμοποιεί την ιδέα, ότι το σύνταγμα είναι θεμελιώδες δόγμα για την ενότητα της Ευρώπης. Στην τρέχουσα μορφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα σύνταγμα αποτελεί ένας σύνδεσμος με το ομοσπονδιακό κράτος, το οποίο στη συνέχεια αποσαφηνίζει, ως τον κύριο λόγο για τον οποίο απορρίφθηκε το ευρωπαϊκό σύνταγμα μέσω του δημοψηφίσματος στη Γαλλία και στην Ολλανδία. Είναι ένας χάρτης, όπου οι εξουσίες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και όλων των κρατών μελών ορίζονται με σαφήνεια με τα αντίστοιχα καθήκοντα και επίσης δηλώνονται τα δικαιώματα των πολιτών της ομοσπονδίας στους οποίους περιλαμβάνονται οι τυπικοί κανόνες για την εταιρεία.

Σε αυτή την περίπτωση, η προσέγγιση που συνεπάγεται για τους υποστηρικτές της ομοσπονδίας στην Ευρώπη ήταν σαν μια μεγάλη έκρηξη, δημιουργώντας ολοκλήρωση από το κάτω μέρος, πράγμα που σημαίνει, ότι αρχικά οι ελίτ, στη συνέχεια οι απλοί άνθρωποι ή οι πολίτες αποκτούν τη γνώση για τις αντίστοιχες χώρες. Περιλαμβάνει πρώτα τη δημιουργία της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας και στη συνέχεια οι άνθρωποι της Ευρώπης θα μπορούν να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους μόλις αντιληφθούν τα οφέλη της(Costa, 2019: 790). Μεταξύ αυτών των πλεονεκτημάτων έγκειται η δυνατότητα ενίσχυσης της διασύνδεσης μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων στην Ευρώπη, οδηγώντας σε βιώσιμη ειρήνη και σταθερότητα. Αν και ο φεντεραλισμός έχει, ως αποστολή την «εναρμόνιση της ανθρώπινης ικανότητας και της ανθρώπινης αδυναμίας και πάνω σε αυτή τη θεμελιώδη βάση στηρίζονται και οικοδομούνται όλα τα επιτυχημένα ομοσπονδιακά

συστήματα»(Elazar, 1987: 86). Παρά ταύτα, ελλοχεύει ο κίνδυνος έλλειψης συντονισμού και αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με το εννοιολογικό πλαίσιο του Elazar υπάρχουν πολλές «ομοσπονδιακές μορφές»(Elazar, 1987: 10-12). Ακόμη ο «φεντεραλισμός», αποτελεί μια εύκολη επαναδιαπραγμάτευση του πλαισίου μέσω του οποίου πραγματοποιούνται συμβιβασμοί μεταξύ ομοσπονδιακών εταίρων (Halberstam, 2008: 143 στον Couto, 2018).

Η θεωρία του *κοινωνικού κονστρουκτιβισμού*, θεμελιώνεται στη βάση της «συλλογικής ανασυγκρότησης» του διεθνούς περιβάλλοντος μέσα απο τη συμπεριφορά και τις πράξεις τους. Αντίστοιχα, το κοινωνικό περιβάλλον καθορίζει ποιο είμαστε και πως σκεφτόμαστε(Risse, 2005). Τονίζει, ότι οι ιδέες είναι η μοντέρνα κυρίαρχη ηγετική δύναμη προς την ολοκλήρωση περισσότερο απο άλλες πτυχές η παράγοντες, όπως η πολιτική ή οικονομία. Οι πολιτικοί παράγοντες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαμορφώνονται, όχι μόνο από την επιδίωξη εθνικού συμφέροντος, αλλά και απο τη διαδικασία διαπραγμάτευσης. Πιο συγκεκριμένα, την πίεση για επιδίωξη συναίνεσης(Costa, 2019: 790). Ένα καλό παράδειγμα είναι η ικανότητα συνεισφοράς μιας συλλογικής στρατιωτικής δύναμης προκειμένου να αποδομηθούν ορισμένες απειλές που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη. Ακόμη, επεξηγεί τον όρο της ταυτότητας ως βασικό συντελεστή επιλογής των κρατών για την ένταξη τους στην ΕΕ. Παράλληλα, αποτελεί την κυρία θεωρία αντιπαραβολής στις υλιστικές ρεαλιστικές θεωρίες που θεωρούν την πολιτική καθορισμένη απο τις ορθολογικές αποφάσεις των δρώντων. Ειδικότερα υπάρχουν τέσσερις κύριες προσεγγίσεις κονστρουκτιβιστικής προσέγγισης, όπου περιγράφουν την ΕΕ, ως κοινωνική κατασκευή:

- Οι *συμβατικοί κονστρουκτιβιστές*, ως θετικιστές με επιστημολογικό προσανατολισμό εστιάζουν στη μετα-θεωρία και τη δύναμη. Αποτελούν την κυρίαρχη σχολή στις ΗΠΑ και ερμηνεύουν το ρόλο που διαδραματίζουν κυρίως οι “νόρμες” και σε μικρότερο βαθμό η “ταυτότητα”. Επί παραδείγματι, η εξέταση της ιδιαίτερης λειτουργίας των θεσμικών οργάνων της ΕΕ με στόχο το συγκερασμό ορθολογιστικής και κοινωνιολογικής προσέγγισης, μέσω της «κατασκευής γεφυρών»(Jupille, et al., 2003).
- *Ερμηνευτικός κονστρουκτιβισμός*, επαληθεύει τα δεδομένα μέσω της επαγωγικής διαδικασίας που αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση κυρίως της ταυτότητας, μέσω της χρήσης μεθόδων με την αξιοποίηση γλωσσικών τεχνικών.
- Οι *κριτικοί/ριζοσπαστικοί* κονστρουκτιβιστές διατηρούν τη γλωσσική εστίαση, αλλά επικεντρώνονται στην κανονιστική διάσταση, δηλαδή στη δύναμη και την κυριαρχία του λόγου, ως εγγενή χαρακτηριστικά στη γλώσσα.
- Η *τιβιστική προσέγγιση*, στη βάση της κριτικής κοινωνικής θεωρίας του Γιούργκεν Χάμπερμας, όπου ερμηνεύει τη νομιμότητα. Για παράδειγμα, πως τα υπερεθνικά ιδρύματα, όπως η Επιτροπή

επηρεάζουν τις αξίες και τις ταυτότητες των κοινωνικών παραγόντων (Hooghe, 2005 και CHECKEL, 2006: 1-3).

Η θεωρία του *νέο-λειτουργισμού* που θεωρείται για αρκετούς ως συνώνυμο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εστιάζει το ενδιαφέρον της, στις πτυχές των πολιτικών και οικονομικών θεμάτων. Γεννήθηκε εν μέσω του συμπεριφορικού κινήματος στην αμερικανική πολιτική επιστήμη, με κύριο εκπρόσωπο τον Ernst Haas(1958), μέσω του βιβλίου με τίτλο *"Ενωμένη Ευρώπη"*(*The United of Europe*). Πιο συγκεκριμένα οι Haas και Lindberg, ανέπτυξαν τη θεωρία του νέο-λειτουργισμού, ως ανάλυση των αποφάσεων της ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας(ΕΚ)(Niemann, 2006: 12). Με άλλα λόγια, περιγράφεται η «κοινοτική μέθοδος» του Jean Monnet, που εδράζεται στην τομεακή λειτουργία αλλά στη βάση της «δυναμικής ανισορροπίας». Μολονότι για άλλους θεωρείται, ως εκπρόσωπος του ομοσπονδισμού, λειτουργισμού ή ως μια υβριδική κατάσταση ανάμεσα τους(Murphy, 2019). Ως προς τη διεθνή τάξη, οι νέο-λειτουργιστές, υπογράμμισαν την αποκατάσταση της πολιτικής μεσολάβησης στη διαδικασία της ολοκλήρωσης δημιουργώντας μέσω του «*τεχνο-κρατικού αυτοματισμού, μετα-εθνικές πολιτικές οντότητες*»(Rosamond, 2006: 80-82). Οι δρώντες χαρακτηρίζονται για τη συνειδητότητα τους, αλλά και την αλληλεπίδραση με όρους εστιασμένους στην ολοκλήρωση και όχι στα αποτελέσματα στο πλαίσιο ενός σχεδιασμένου πλουραλιστικού πολιτικού περιβάλλοντος.

Συμφωνά με τον Lindberg(1963: 9), συγκροτούσε την πλουραλιστική θεωρία, όπου το κράτος υπόκειται στις ανταγωνιστικές δράσεις αυτών των πολιτικών ομάδων, που θα πρέπει να διακατέχονται απο μια *«αίσθηση ταύτισης μεταξύ των συμφερόντων τους και του προγράμματος, των νέων θεσμών και των κοινών πολιτικών*(Lindberg 1963: 7-8). Εξηγεί την ολοκλήρωση, υπογραμμίζοντας, ότι *«θα κινηθεί πέρα απο το εθνικό κράτος, ως βασικό πλαίσιο δράσης, υπογραμμίζοντας τη μείζον σημασία του "spill over," που προωθεί την ολοκλήρωση ως συνεργασία σε μια περιοχή και έκτοτε διαχέεται σε άλλες περιοχές, χωρίς ωστόσο να είναι μια διαδικασία αναπόφευκτη*»(Nelsen, 1998: 99-100). Η πολιτική ενότητα και επομένως η ειρήνη θα είναι η ύστατη κατάληξη της οικονομικής σύμπραξης, ενώ η υπερεθνική λήψη αποφάσεων αποκτάει τεχνοκρατικά χαρακτηριστικά του εθνικού σύστοιχου (Rosamond, 2006: 79, 85). Θέτει τρεις κρίσιμες ομάδες, οι οποίες βοήθησαν την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση με σκόπιμη προοπτική μεταξύ των οποίων είναι, οι περιφερειακές ελίτ που προσπαθούν να βρουν μια αποτελεσματική και καλύτερη κυβέρνηση, οι διακρατικές ομάδες συμφερόντων που επιδιώκουν να βρουν καλύτερη εκπροσώπηση των συμφερόντων τους, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο στίβο και τέλος, οι ακούσιες συνέπειες που ωθούν τα περισσότερα θεσμικά όργανα να ενσωματωθούν το ένα στο άλλο με την ανάγκη να παλέψουν για την επίτευξη ενός κοινού στόχου(Kuhn, 2019: 1213). Ένα παράδειγμα αυτού είναι η πρόσφατη έξαρση της νόσου του κορονοϊού, η οποία ώθησε τα περισσότερα κράτη να συναντηθούν με την ανάγκη να βρουν μια κοινή προσέγγιση σχετικά με τα εμβόλια για να σώσουν τους πολίτες τους. Επιπρόσθετα, σημαντικό χαρακτηριστικό της περιφερειακής

οργάνωσης είναι η ιδέα της «εκχείλισης», δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο η οικοδόμηση και η εμβάθυνση της ολοκλήρωσης, θα δημιουργούσε πιέσεις για περαιτέρω οικονομική ολοκλήρωση, άλλα και πέρα από αυτό το πεδίο διευρύνοντας το εύρος των αρμοδιοτήτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Haas, 2020). Βασική προϋπόθεση ήταν η αλληλεξάρτηση των οικονομιών των κρατών-μελών. Καθότι, η λειτουργική εκχύλιση οδηγεί δυναμικά στην ενεργή συμμετοχή των δρώντων στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, άλλα και της αναπαραγωγής, ενώ η παράλληλη συμμετοχή των «επιχειρηματικών συνδέσμων» λειτουργεί επικουρικά στην επίτευξη της ολοκλήρωσης της κοινής αγοράς (Lindberg, 1963: 130-131). Πρόκειται για μια διαδικασία που υποβόσκει κοινωνικό-ψυχολογικά τεχνάσματα, μέσω της μεσολαβητικής δράσης της εκχείλισης (Harrison, 1974: 83). Παράλληλα, μπορεί να λειτουργήσει και αντίστροφα δημιουργώντας ένταση μεταξύ των κρατών, καθώς μπορεί να γίνει «αναστροφή» μέσω της ελάττωσης του τομεακού εύρους η και της συνολικής θεσμικής ικανότητας η αμφοτέρων διαδικασιών (Lindberg & Scheingold, 1970: 199).

Η *διακυβερνητική θεωρία της ενσωμάτωσης* συνεπάγεται τη συνεργασία που ενισχύεται μεταξύ των κυρίαρχων κρατών για να χειριστούν απο κοινού ζητήματα και προκλήσεις για την επίτευξη βιώσιμων και σταθεροποιητικών στόχων. Σε αυτήν την περίπτωση, επαναλαμβάνει την υπολογιζόμενη λογική της διαπραγματεύσεως που διεξάγεται από τις εθνικές κυβερνήσεις, καθώς προσπαθεί αμοιβαία να σταθμίσει τις επιπτώσεις και τα οφέλη της συνεργασίας που θα καθιερώσουν (Mills, 2017: 38). Σύμφωνα με αυτήν τη θεωρία, όπως ακριβώς και στην περίπτωση του νέο-λειτουργισμού, οι πολίτες η οι πολιτικές μάζες διαθέτουν έναν δευτερεύοντα ρόλο σε αυτήν τη στρατηγική ενσωμάτωσης.

Η *θεωρία της μετα-λειτουργικότητας* της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χρησιμοποιεί μια αρχιτεκτονική που επιτρέπει στις δομές να έχουν μια μορφή, που είναι απόλυτα προσαρμοσμένη στη λειτουργία η το πρόγραμμα που συνεπάγεται και δεδομένου, ότι τα περισσότερα απο αυτά τα προγράμματα βασίζονται στις ανθρώπινες ανάγκες και στις δραστηριότητές τους. Θεωρείται ως η μεταγενέστερη φάση της ανθρωπότητας (Witt, 2019: 1059). Σε αυτή την περίπτωση, οι άνθρωποι είναι ορθολογικοί και επιθυμούν πάντα ειρηνική πρόοδο. Τονίζει τις λειτουργίες ενός οργανισμού η μιας ένωσης, όπως η ΕΕ, όπου ο πρωταρχικός τους ρόλος πρέπει να αφορά όλες τις ανθρώπινες ανάγκες η την επίτευξη της δημόσιας ευημερίας των μελών της (Kuhn, 2019: 1213). Λόγω αυτού, έχει οδηγήσει στην έξαρση των λειτουργιών τις, σε ολόκληρη την Ευρώπη με προτεραιότητα τη φροντίδα των ανθρώπινων αναγκών.

Η θεωρία του *φιλελεύθερου διακυβερνητισμού* υποστηρίζει, ότι τα κράτη και κάθε κυρίαρχο κράτος είναι οι βασικοί παράγοντες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι στόχοι κάθε κράτους επιτυγχάνονται, μόλις ληφθεί μια απόφαση με τη μορφή διαπραγματεύσεων η στρατηγικών διαπραγματεύσεως (Witt, 2019: 1059). Αυτό είναι εμφανές στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν βασικές αποφάσεις, πριν κάνουν ένα τολμηρό βήμα υποβολής των νέων κανόνων και κανονισμών που

έχουν ληφθεί. Ως αποτέλεσμα, θεωρείται η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ζωτικός μηχανισμός για τη λήψη αποφάσεων. Ειδικότερα, αξίζει να αναφερθούμε στη θεωρητικοποίηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης του Andrew Moravcsik(1998: 481) στο πλαίσιο ενός διεπίπεδου παιγνίου μέσω της φιλελεύθερης θεωρίας σχηματισμού εθνικών προτιμήσεων για ολοκλήρωση και της διακυβερνητικής ανάλυσης στρατηγικών συμφωνιών. Αφενός, το παίγνιο διαπραγματεύεται ανάμεσα στη ζήτηση, ασκώντας κριτική στον κλασικό διακυβερνητισμό, καθώς τα εθνικά συμφέροντα νοούνται, ως άμεσες συνέπειες της αλληλεξάρτησης του κράτους-κοινωνίας. Αφετέρου, στη διακυβερνητική ανάλυση, η προσφορά αναδεικνύει την περιοριστική πολιτική των αποτελεσμάτων της ολοκλήρωσης. Για τον Moravcsik, η ορθολογική κρατική συμπεριφορά είναι το αποτέλεσμα δυναμικών πολιτικών διεργασιών στην εσωτερική πολιτεία. Συνεπώς, η ΕΕ χαρακτηρίζεται από την ηθελημένη είσοδο των κρατών βάσει ιστορικών συμφωνιών με ομοφωνία, καθώς οι διαπραγματεύσεις λαμβάνουν χώρα σε ένα περιβάλλον «γνωστών πληροφοριών», ενώ οι δυνατότητες για διατομεακές συνδέσεις, ανταλλαγές και υποσυμφωνίες, λόγω του μακροπρόθεσμου πλαισίου διαπραγματεύσεων δημιουργούν χαμηλό συντελεστή συναλλαγματικών κοστών(Moravcsik, 1993a: 515). Επίσης, ο περιορισμός της αυτονομίας εξηγείται μέσα από την εσωτερική ανάπτυξη των κυβερνήσεων με τη συμμετοχή σε οργανισμούς, όπως της ΕΕ, καθώς και της αντίστοιχης διάσωσης του έθνους-κράτους(Taylor, 1991).

Ωστόσο, οι εθνικές κυβερνήσεις δεν αποτελούν το μοναδικό μεσολαβητή μεταξύ των εγχώριων παραγόντων στο παγκόσμιο περιβάλλον, αναδύοντας την υπόθεση της «συγχώνευσης» του Wessels(1997), η οποία εξερευνά την ενοποιητική διαδικασία και την ενίσχυση της, ως «συσσωρευόμενη συν τω χρόνο», σαν μια δυναμική θεωρία μέσης εμβέλειας. Στην ανάλυση του, εστιάζει στην ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας η του κοινωνικού κράτους απορρίπτοντας το επιχείρημα περί διάσωσης του έθνους κράτους, καθώς συνιστά ένα «δυναμικό μηχανισμό στις θεμελιώδεις αλλαγές της μορφής του κράτους στη Δυτική Ευρώπη(Wessels, 1997: 274). Άρα, η ολοκλήρωση συνιστά μια σταδιακή τομεακή κοινοπραξία κυριαρχιών με απώτερο σκοπό την επίλυση οικών προβλημάτων, ενώ επεξηγεί το δημοκρατικό έλλειμμα της ΕΕ με όρους δράσης των εθνικών εκπροσώπων. Παράλληλα, υπογραμμίζει τις ομοιότητες του συστήματος της ΕΕ με το χαρακτήρα της αλληλοσύνδεσης του γερμανικού ομοσπονδισμού(Rosamond 2006, 2010).

Τέλος, η θεωρία της *πολυεπίπεδης διακυβέρνησης* περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο η εξουσία κατανέμεται κάθετα σε διάφορα επίπεδα κυβερνήσεων και οργανισμών. Κυρίαρχη είναι η άποψη, ότι στις σύγχρονες ευρωπαϊκές σπουδές τα θεωρητικά στρατόπεδα που κυριαρχούν είναι ο κρατοκεντρισμός και ή πολυεπίπεδη διακυβέρνηση(Pollack, 1996: 430). Σύμφωνα με το μοντέλο διακυβέρνησης πολλαπλών επιπέδων, οι αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων μοιράζονται σε διαφορετικά επίπεδα αντί να μονοπωλούνται από τις εθνικές κυβερνήσεις. Με προτεραιότητα ανεξαρτησίας των υπερεθνικών ιδρυμάτων, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Ακόμη, η συλλογική λήψη

αποφάσεων μεταξύ των κρατών συνεπάγεται τη μείωση της αποκλειστικής αρμοδιότητας ελέγχου από τις εθνικές κυβερνήσεις, ενώ καταργείται η διάκριση μεταξύ εσωτερικής-διεθνούς πολιτικής, καθώς οι υποεθνικοί παράγοντες δημιουργούν διακρατικές ενώσεις και λειτουργούν τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο (Hooghe & Marks, 2001: 1-3).

Επιπρόσθετα, εισήχθη για να σκιαγραφήσει τον αντίκτυπο των περιφερειών στην Ευρωπαϊκή Χάραξη πολιτικής της Ένωσης (ΕΕ) στις Βρυξέλλες και δη κατά τη δεκαετία του 1990. Εν συνεχεία η συνθήκη του Μάαστριχτ του 1992, παραχώρησε στις περιφέρειες πρόσβαση στο Συμβούλιο Υπουργών και καθιέρωσε την Επιτροπή των Περιφερειών (ΕΠΠ). Με άλλα λόγια, νοείται σύμφωνα με το Jeffery Peterson (2000) ως μια τρίτη περιφερειακή βαθμίδα που περιλαμβάνει τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, καθώς παράλληλα διερευνά τον τρόπο με τον οποίο, οι περιφέρειες έχουν μειώσει σημαντικά την ικανότητα των κεντρικών κυβερνήσεων να διατηρούν το μονοπώλιο για την πολιτική της ΕΕ στον ενδοκρατικό στίβο, αλλά δεν τις παρακάμπτουν καθώς συχνά συνεργάζονται (Jeffery 2000, Beyers et al., 2015, στον Schakel, 2020: 767-769). Αυτό δείχνει ξεκάθαρα, πώς λειτουργούν οι εκτελεστικές κυβερνητικές εξουσίες για να διαμορφώσουν διαφορετικές πτυχές και λειτουργίες που επηρεάζουν τις παγκόσμιες οικονομίες (De Vries, 2018: 45). Μεταξύ των ισχυρότερων χωρών στον κόσμο έχουν καθήκον να ενισχύσουν την παγκόσμια τάξη, μέσω διαφόρων μηχανισμών και πολιτικών που υπάρχουν στις αντίστοιχες κυβερνήσεις τους. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση, διατηρεί μια στάση στο δόγμα για τη δημιουργία σημαντικής επιρροής σε διάφορα καθεστώτα τα οποία μπορεί να φαίνεται, ότι προκαλούν κάποιο αποσταθεροποιητικό αντίκτυπο σε παγκόσμια ζητήματα, όπως επί παραδείγματι η παγκόσμια ασφάλεια. Αυτό είναι εμφανές με τις πρόσφατες δραστηριότητες του Ιρανικού καθεστώτος που προσπάθησε να αναπτύξει και να δημιουργήσει ένα πυρηνικά εξοπλισμένο Ιράν. Ένα γεγονός που οδήγησε στην επιβολή κυρώσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους συμμάχους των κρατών μελών της ΕΕ, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες (Manners, 2020: 139).

Εν κατακλείδι, τόσο οι θεωρίες της Παγκοσμιοποίησης, όσο και οι θεωρίες της Ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν ως κοινό τους στόχο να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο προς την ανάπτυξη που επηρεάζει τους αντίστοιχους παίκτες. Οι περιγραφές αυτών των θεωριών δείχνουν σαφώς πόσο σχετίζονται με την προώθηση του πλαισίου της παγκοσμιοποίησης, όσο και με την ενίσχυση μιας συνεργατικής προσέγγισης για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων, ενώ η παγκοσμιοποίηση και η ολοκλήρωση συνοδεύουν η μία την άλλη μέσα από τα διαφορετικά πρίσματα.

Ε. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας Ιμπεριαλισμού

Σημαντικά διαχρονικά έργα αποτελούν του Άγγλου κοινωνιολόγου και οικονομολόγου, μη μαρξιστή John Hobson (1902: 94-109), στη βάση της ουσιαστικής προβληματικής του «οικονομισμού» διακρίνοντας τον Ιμπεριαλισμό από την αποικιοκρατία. Παράλληλα υπογραμμίζοντας ότι, «όταν ένα κράτος προχωρά πέρα

απο τα όρια της εθνικότητας η δύναμή του γίνεται επισφαλής και τεχνητή»(Hobson, 2005: 8) με αποτέλεσμα ο ιμπεριαλισμός ως μια εθνική πολιτική να χαρακτηρίζεται σαν «ένα άσεμνο ψέμα». Συστατικά στοιχεία του, είναι ο πόλεμος, ο μιλιταρισμός και η «πνευματική εξωτερική πολιτική» που επιτελούν το μέλλον της καπιταλιστικής κοινωνίας. Ο ιμπεριαλισμός, είναι το αποτέλεσμα του υποκαταναλωτισμού των κρατών της Ευρώπης και η λύση του, ήταν η αναδιανομή του εισοδήματος εντός των δυτικών κρατών, ήτοι η αλλαγή της δημόσιας πολιτικής μπορεί να οδηγήσει στην αναδιαμόρφωση του δυτικού οικονομικού συστήματος(O'Brien & Marc, 2011: 156). Ο Ιμπεριαλισμός χρησιμοποιούταν, ως κύριος στόχος της ευρύτερης πολιτικής όλων των μεγάλων δυνάμεων με απώτερο σκοπό την εδαφική κυριαρχία και την επέκταση των φυσικών ορίων. Γι' αυτόν το λόγο, επικρίθηκε για την πρόκληση άμβλυνσης της ειρήνης και της προόδου όλου του κόσμου χαρακτηριζόμενη, ως «απαξιοτική μορφή εθνικισμού» που οδηγεί στη δημιουργία ενός «αναρχικού» κοσμοπολιτισμού και του αντίστοιχου ιδεολογικού συστήματος υποστήριξης. Με άλλα λόγια, η απεικόνιση του κόσμου γίνεται ιεραρχικά και ο ιμπεριαλισμός υφίσταται, όταν κάποιες κοινωνίες ασκούν έλεγχο πάνω σε άλλες, με σκοπό την ολιστική κατάκτηση τους. Ειδικότερα, για τον Hobson, τα τρία θεμελιώδη προβλήματα των καπιταλιστικών κοινωνιών είναι: οι χαμηλοί μισθοί, υποκατανάλωση εργατών, υπερ αποταμίευση καπιταλιστών και η υπερπαραγωγή. Πρόκειται για μια αλυσιδωτή διαδικασία που οδηγεί στις επιδρομές των καπιταλιστών στο εξωτερικό ως διέξοδο για τα πλεονασματικά τους αγαθά και κέρδη(Cohn, 2009: 175).

Επίσης, ένα εμβληματικό έργο που αξίζει να σημειωθεί είναι του Λένιν(1917/1969), σύμφωνα με τον ίδιο, το νέο υψηλότερο ιστορικό στάδιο στην ιστορία του, έγκειται στο μονοπωλιακό καπιταλισμό στην εποχή του σύγχρονου ιμπεριαλισμού, μέσω της κυριαρχίας των μονοπωλιακών ενώσεων, καθώς και των μεγάλων εργοδοτών στο οποίο η εξαγωγή κεφαλαίου έχει αποκτήσει μείζον σημασία. Ειδικότερα, αναγνωρίζει τέσσερις κύριες εκφάνσεις μονοπωλίων: (α) το μονοπώλιο απο τη συγκέντρωση της παραγωγής, (β) μονοπώλια μέσω της κατάσχεσης των περισσότερων σημαντικών πηγών πρώτων υλών, (γ) μονοπώλιο τραπεζών και (δ) το μονοπώλιο που έχει αναπτυχθεί μέσω της αποικιοκρατικής πολιτικής(Went, 2002: 480). Κατά επέκταση, επικεντρωνόταν στο διευρυμένο ιμπεριαλισμό κατά τον 19^ο αιώνα, προσπαθώντας να διασαφηνίσει, γιατί η επανάσταση δε συνέβη σύμφωνα με τις προβλέψεις του Marx. Τα υπερκέρδη βοηθούσαν στην αποφυγή οικονομικών κρίσεων, ενώ η δωροδοκία της εργατικής τάξης καθυστέρουσε την επανάσταση. Ωστόσο, ο «διαμοιρασμός όλων των περιοχών της υδρογείου ανάμεσα στις μεγάλες καπιταλιστικές δυνάμεις είχε ολοκληρωθεί». Όμως, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις αποικιακές περιοχές είχε κορυφωθεί και αναμενόταν να οδηγήσει σε ενδοϊμπεριαλιστικούς πολέμους και στην πτώση του καπιταλισμού. Μια ερμηνεία είναι, ότι συμφωνούσε με τον Marx, σχετικά με την προοδευτική αποικιοκρατική δύναμη, ως ενδυνάμωση του Νότου, κάτι που ο Lenin, θεωρούσε προπομπό ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών ανάμεσα στα δυτικά καπιταλιστικά κράτη και στις ανερχόμενες η παρακμάζουσες καπιταλιστικές δυνάμεις(Cohn, 2009: 176).

Παρόμοια υποστηρίζει και ο Hilferding(1910: 322), ότι η εξαγωγή κεφαλαίου εργαλειοποιείται ενθαρρύνοντας μια ιμπεριαλιστική πολιτική. Άλλωστε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τα μονοπώλια ήταν ήδη κυρίαρχα στις οικονομίες των ΗΠΑ, της Μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ρωσίας και της Ιαπωνίας. Αντίστοιχα παρατηρείται η ραγδαία ανάπτυξη των μονοπωλιακών επιχειρήσεων και αργότερα των πολυεθνικών εταιρειών(MNC). Εν αντιθέσει, ο Kautsky(1915, 90-1), αναγνωρίζει ότι ελλοχεύει ένα «πολιτικό σύστημα» μέσω του ιμπεριαλισμού, «αναιρώντας εκφάνσεις περί «οικονομικής κυριαρχίας» η και «προηγμένου καπιταλισμού». Ωστόσο το παρουσιάζει, ως ένα μοναδικό είδος καπιταλιστικής πολιτικής στη φάση υπέρ-ιμπεριαλισμού, όπως ακριβώς ο «μαντσεριστισμός», τον οποίο αντικαθιστά(Kautsky, 1983). Αντίθετα με τους προγενέστερους ο Cooper(2000) εισάγει ένα νέο είδος ιμπεριαλισμού, το οποίο σε αυτή τη φάση οφείλει να είναι συμβατό με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις κοσμοπολίτικες αξίες.

Επίσης, σημαντικό έργο προς εξέταση αποτελεί το «*Empire*» του Antonio Negri και Michael Hardt. Συγκεκριμένα η μελέτη τους, οδήγησε στην ανάπτυξη του κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης αναδιατυπώνοντας με έναν πρωτότυπο τρόπο, την παγκόσμια επανάσταση του 1968. Συγκεκριμένα έθεσαν τα θεμέλια για την ανάπτυξη μιας νέας μορφής κυριαρχίας, υπό το πρίσμα του μετα-στρουκτουραλισμού βασισμένου στην πειθαρχική βίο-ισχύ του τόπου και του πολιτισμού μέσα από τη διαμόρφωση μιας νέας μορφής αντίστασης, που σχετίζεται με την εμβάθυνση της μοριακής ενέργειας. Ειδικότερα για αυτούς, η κατασκευή της αυτοκρατορίας και της παγκοσμιοποίησης των οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων σημαίνει, «*ότι το κέντρο της αυτοκρατορίας μπορεί να επιτεθεί σε οποιοδήποτε σημείο*»(Hardt & Negri 2000: 59). Δηλαδή η απόρριψη του «πλήθους», όλων εκείνων που εργάζονται υπό την κυριαρχία του κεφαλαίου και επομένως δυνητικά «*ως τάξη εκείνων που αρνούνται τον κανόνα του κεφαλαίου*»(Hardt & Negri, 2004: 106). Οι πειθαρχικές μορφές παραγωγής στη Δύση(Φορντισμός) και τα κατάλοιπα της αποικιοκρατίας (Βιετνάμ), οδηγούν στη μετατόπιση που κατά τους Sherman και Trichur(2004: 825), «*έτσι δημιουργείται το πλαίσιο για μια ειρηνική, παγκόσμια, αυτοκρατορική(όχι ιμπεριαλιστική) εξουσία (Αυτοκρατορία) βασισμένη στη συστατική δύναμη των ΗΠΑ*».

Συνοψίζοντας, ο ιμπεριαλισμός στη μαρξιστική θεωρία της Κριτικής της Πολιτικής Οικονομίας, όπως ξεκίνησε απο τον Μαρξ(Milios & Sotiropoulos, 2009)αναγνωρίζει τρία κύρια αξιώματα:

1. Τη θέση του παγκόσμιου χαρακτήρα του καπιταλισμού,
2. Την ιδέα, ότι ο καπιταλισμός έχει μετατραπεί σε «μονοπωλιακός καπιταλισμός» και
3. Την αντίληψη των εξαγωγών κεφαλαίου, ως ένα υποπροϊόν της έλλειψης εγχώριων τομέων κερδοφόρων επενδύσεων(Milios & Sotiropoulos, 2009: 211). Όμως, η βασική του αδυναμία έγκειται στην απόρριψη της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου(Negri & Hardt, 2000: 130).

Αντίστοιχα η διεθνοποίηση του Μαρξ, αλλά και η υιοθέτηση των απόψεων του Λένιν, απο τη Λατινοαμερικανική Σχολή Εξάρτησης, που περιέχει στοιχεία μαρξισμού, αλλά και δομισμού διεύρυναν τα όρια του κέντρου και της περιφέρειας. Το 1960 αναπτύχθηκε η «θεωρία της εξάρτησης», απορρίπτοντας την αισιοδοξία των φιλελεύθερων περί εκσυγχρονισμού, όπου τα αναπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη, οδηγούν στην υπανάπτυξη η στην καθοδηγούμενη επιβολή μη αυτόνομης ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων. Ειδικότερα ο Paul Baran(1962: 11-12), υποστήριξε τη διαφορετική πορεία της διαδικασίας της καπιταλιστικής ανάπτυξης απο τον πλούσιο Βορρά στο Φτωχό Νότο: *«η οικονομική ανάπτυξη στις υπανάπτυκτες χώρες είναι βαθιά επιζήμια για τα κυρίαρχα συμφέροντα των ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών ...ενώ η κυρίαρχη τάξη στις ΗΠΑ, η αλλού είναι βαθιά αντίθετη στην εκβιομηχάνιση των «χωρών-πηγών»*. Παράλληλα, αναγνώρισε την «κομπραδόρική τάξη» μέσα από τις εμπορικές συμφωνίες καπιταλιστών του Βορρά με τις ελίτ του Νότου(Cohn, 2009: 177). Επιπλέον, ο αργεντινός οικονομολόγος Raul Prebisch, πρωτοστατεί στους δομιστές εκφραστές, καθώς υποστήριξε, ότι οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες υποφέρουν, λόγω των εμπορικών όρων με τις αναπτυγμένες χώρες που βρίσκονται στο κέντρο η στην περιφέρεια όπου κυριαρχούν «οι φθίνοντες όροι του εμπορίου». Ως εκ τούτου, πρέπει να υιοθετήσουν πολιτικές εκβιομηχάνισης για την υποκατάσταση των εισαγωγών, αλλά εν αντιθέσει, οδήγησαν τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες σε προβλήματα στο ισοζύγιο των πληρωμών και στις μη ανταγωνιστικές βιομηχανίες(Cohn, 2009 και Baylis, Smith, Owens, 2013).

Έκτοτε, η ανανεωμένη χρήση του Ιμπεριαλισμού της δεκαετίας του 19^{ου} αιώνα, με κυρίαρχη δύναμη τη Βρετανία, αλλά και με σημαντικές μεταβολές στην παραγωγική δομή μέσω της βιομηχανικής επανάστασης και της εργαλειακής χρήσης της «εξαγωγής του κεφαλαίου» από την Ευρώπη στη Βόρεια και Νότια Αμερική, καθώς και στην Ασία. Η ανάπτυξη του καπιταλισμού με την έλευση εταιρειών/συμμετοχών και ο καταμερισμός της εργασίας με τη δημιουργία μεταποιητικών προϊόντων σε συνδυασμό με τη βιομηχανοποίηση του ίδιου του φύλου και με την αξιοποίηση του ευάλωτου πληθυσμού στα εργοστάσια. Ο κανόνας του 19^{ου} αιώνα, του ελεύθερου εμπορίου και η εκβιομηχάνιση οδήγησε τα κράτη στη μετάβαση τους σε αναπτυγμένες οικονομίες, όπως η Ιαπωνία, αλλά και σε αυτά που απέτυχαν να αντιμετωπίσουν αναπτυξιακές προκλήσεις στον 20^ο και 21^ο αιώνα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ινδία, που μετατράπηκε σε βρετανική αποικία, λόγω της σθεναρής της αντίστασης στη Δυτική ανωτερότητα, ενώ η Κίνα αναγκάστηκε να εκχωρήσει μέρος της δυναμικής της στη Δύση. Επιπρόσθετα, η επανάσταση της πληροφορίας, ο διαφωτισμός και η τεχνολογική έξαρση, συντέλεσαν στο μετασχηματισμό της Διεθνούς Οικονομίας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι ιδεολογίες του φιλελευθερισμού, του εθνικισμού, αλλά και του ρατσισμού διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο. Πιο συγκεκριμένα, η ιμπεριαλιστική πολιτική εκδηλώνεται μέσω της στρατιωτικής και στρατηγικής χρήσης των αποικιών. Ο ανταγωνισμός των ευρωπαϊκών κρατών μεταξύ Βρετανίας, Γαλλίας Ιταλίας, Γερμανίας, Πορτογαλίας, Ισπανίας και του Βελγίου είχε ως αποτέλεσμα οι αποικίες να συγκροτούν σύμβολα ισχύος και κύρους. Με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το διαγκωνισμό της Αφρικής

και την πλήρη ξένη ενσωμάτωση των Ευρωπαίων με τη μέθοδο των «τεσσάρων C», “Commerce, Christianity Civilization και Conquest”. Επιπλέον, η ρατσιστική ιδεολογία, η αλλιώς η Ευρωπαϊκή Ανωτερότητα, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο μέσω της εκπολιτιστικής πολιτικής(πολιτιστική παγκοσμιοποίηση) και του εκχριστιανισμού, καθώς και της αντικατάστασης τοπικών και εκπαιδευτικών δομών από βελτιωμένους θεσμούς για την αναζωπύρωση του «*ανανεωμένου ιμπεριαλισμού*» (Hobson, 2004: 219-42).

Συμπερασματικά, η υπεραπλούστευση των εννοιών της θεωρίας της εξάρτησης, όπως κέντρο, περιφέρεια, πυρήνας, αλλά και η μη ακριβή μέτρηση του βαθμού εξάρτησης σε συνδυασμό με την αντίστροφη πορεία της βασικής παραδοχής περί υποανάπτυκτων κρατών. Ταυτόχρονα με τη μη αναγνώριση του βασικότερου παράγοντα ανισορροπίας που είναι η άνιση ισχύς των κρατών και όχι ο καπιταλισμός, αλλά ούτε ο ξένος έλεγχος-κυριαρχία, μέσω της ιδιωτικοποίησης των μέσων παραγωγής οδήγησαν εν τέλει σε λήθη τη θεωρία της εξάρτησης. Παράλληλα, μετά τη διάλυση του σοβιετικού συνασπισμού και το τέλος του ψυχρού πολέμου, κατευθυνθήκαμε στον επαναπροσδιορισμό του ευρύτερου πλαισίου του ιστορικού δομισμού. Ακόμη, η διαδικασία της εκβιομηχάνισης βοήθησε τα Δυτικά κράτη και την Ιαπωνία να κυριαρχήσουν. Η επιστημονική μέθοδος παραχώρησε σε κάποια κράτη να κυριαρχήσουν επί άλλων, ενώ η ρατσιστική ιδεολογία δημιούργησε την αφήγηση της κοινωνικής και ηθικής αιτιολόγησης για την παρέμβαση σε άλλες κοινωνίες(O’Brien & Williams, 2011: 157). Ενώ αξίζει να σημειωθεί, ότι ασκήθηκε έντονη κριτική υπό την ετικέτα του νέου ιμπεριαλισμού και δη μέσω του παραδείγματος των ΗΠΑ. Συνεπώς, θα πρέπει να συμπεριλάβει τις έννοιες της «*ηθικής αποκατάστασης του ιμπεριαλισμού*», καθώς και του «*ανθρωπιστικού ιμπεριαλισμού*»(Bricmont, 2006 στον Munck, 2009: 383). Τέλος, ας ασκηθεί μνεία στη διαφοροποίηση του ιμπεριαλισμού που εμβαθύνει στο κράτος, στην εδαφική επέκταση και της παγκοσμιοποίησης που συγκροτεί εγγενώς μια πολυδιάστατη διαδικασία, αφότου «*εμπλέκει πολλούς παράγοντες και πολλαπλές και διαφορετικές δικαιοδοσίες, καθώς είναι σε σημαντικό βαθμό αποκεντρωμένη*»(Pieterse, 2004: 38).

F. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας Ιμπεριαλισμού

Εικόνα 14. Σύγκριση θεωριών εξάρτησης-παγκόσμιου συστήματος

	Προσέγγιση της Εξάρτησης	Προσέγγιση του Παγκόσμιου Συστήματος
Μονάδα Ανάλυσης	το εθνικό κράτος	το παγκόσμιο σύστημα
Μεθοδολογία	Δομική-ιστορική: Ακμή και παρακμή των εθνικών κρατών	ιστορικές δυναμικές του παγκόσμιου συστήματος: κυκλικοί ρυθμοί και τάσεις
Θεωρητική δομή	δυϊκή: κέντρο-περιφέρεια	τριαδική: κέντρο – ημιαυτονομία - περιφέρεια
Κατεύθυνση της Ανάπτυξης	προδιαγεγραμμένη: η εξάρτηση είναι γενικά επιζήμια	πιθανά ανοδική και καθοδική κινητικότητα στην παγκόσμια-οικονομία
Ερευνητική έμφαση	στην περιφέρεια	στην περιφέρεια όπως επίσης και στα κράτη του κέντρου, της ημιαυτονομίας και στην παγκόσμια οικονομία

Πηγή: (Alvin, 1990 στον Δαουτόπουλος, 2008: 53).

Πρόκειται για την αφήγηση της ιστορικής εμφάνισης της παγκόσμιας ανάλυσης συστημάτων στην ιστορία του σύγχρονου παγκόσμιου συστήματος και των δομών της γνώσης στον 16^ο αιώνα. Αυτό το παγκόσμιο σύστημα εντοπίστηκε κυρίως σε μέρη της Ευρώπης και της Αμερικής (Wallestrein, 2006: 1-5, 23). Εν αντιθέσει, με άλλους θεωρητικούς συγγραφείς που εντοπίζουν την προέλευση του, σε προγενέστερους χρόνους γεωπολιτικά στη Μέση Ανατολή ή Ασία (Lughod 1989, Frank 1998). Σύμφωνα με τον Wallerstein (2011), η μόνη παγκόσμια οικονομία που κατάφερε να επιζήσει έναντι των άλλων είναι το σύγχρονο παγκόσμιο σύστημα, διότι το καπιταλιστικό σύστημα εδραιώθηκε ως το καθοριστικό χαρακτηριστικό που μπορεί να υπάρξει κατά αποκλειστικότητα στο περιβάλλον της παγκόσμιας οικονομίας, συμπεριλαμβάνοντας συγχρόνως τη διάδοση της εικονικής αγοράς ως ανυπόστατο στοιχείο. Το παγκόσμιο σύστημα περιλαμβάνει «ένα και μόνο καταμερισμό εργασίας και πολλαπλά πολιτισμικά συστήματα», ενώ διαχωρίζει σε δυο τύπους τα παγκόσμια συστήματα. Αφενός, οι παγκόσμιες αυτοκρατορίες με ένα κοινό πολιτικό σύστημα και αφετέρου οι παγκόσμιες οικονομίες που περιλαμβάνουν πολλά πολιτικά συστήματα (Cohn, 2009: 184).

Για τους θεωρητικούς των παγκόσμιων συστημάτων υπάρχει σαφής διχοτόμηση του κέντρου (σχετικά ισχυρά κράτη- ΗΠΑ, Ιαπωνία, Καναδάς, Δυτική Ευρώπη) και της περιφέρειας (πιο αδύναμα- πρώην αποικίες της Ανατολικής Ασίας και Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής, ως μια σύσταση νέο-αποικιακής μορφής (με τις χώρες του κέντρου). Ακόμη, προσθέτουν χάριν της εκβιομηχάνισης των νέων βιομηχανοποιημένων οικονομιών και την ημιαυτονομία, ως μια μορφή ανάμεσα στην περιφέρεια και το κράτος διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο στη σταθεροποίηση της πολιτικής δομής του παγκόσμιου συστήματος εξαιτίας της υβριδικής φύσεως της. Συνεπώς, αυτά τα κράτη της τρίτης κατηγορίας αποτελούν πρότυπα του οικονομικού μοντέλου ή αλλιώς «υποδείγματα της εξαρτημένης ανάπτυξης» (Αργεντινή, Βραζιλία

Μεξικό, κτλ). Σε συνδυασμό το κέντρο, η περιφέρεια και η ημιπεριφέρεια συγκροτούν τη χωρική διάσταση της παγκόσμιας οικονομίας. Αυτή η πολυπλοκότητα προσφέρει τη δυνατότητα της μετατόπισης-μετακίνησης ανάμεσα στα τρία επίπεδα (Wallerstein, 2011 και Δαουτόπουλος, 2008).

Ακόμη, η θεωρία του Wallerstein, είναι σημαντική, διότι συγκροτεί την κριτική ανάλυση απέναντι στην επικρατούσα ρεαλιστική συστημική προσέγγιση των Διεθνών Σχέσεων, καθώς υποστηρίζει, ότι η συστημική κρίση που βιώνουμε και θα εξακολουθήσουμε να την αντιλαμβανόμαστε για τα επόμενα 20 έως 40 χρόνια, κείτεται ανάμεσα στην τάξη και το χάος, λόγω της έλλειψης της διαθέσιμης υπεραξίας και στο εν δυνάμει κέρδος. Άλλωστε, σύμφωνα με τον ίδιο *«η επανάσταση δεν είναι μάχη μιας ημέρας, ενός έτους ή μιας δεκαετίας, αλλά αιώνων»*(Williams, 2020: 60). Αντιμετωπίζουμε μια πολιτική διαμάχη που μπορεί να οδηγήσει σε δύο διαφορετικές συστημικές προσεγγίσεις. Αφενός, στη δημιουργία ενός νέου συστήματος στην ιεραρχική βάση με παλιά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, χωρίς να στηρίζεται στις θεμελιώδεις βάσεις του καπιταλισμού. Αφετέρου, στη δημιουργία ενός εναλλακτικού συστήματος σχετικά δημοκρατικού και σχετικά εξισωτικού. Σύμφωνα με τον ίδιο το 1968, αποτελεί μια συμβολική και καθοριστική ημερομηνία που τη χαρακτηρίζει, ως «παγκόσμια επανάσταση» που σηματοδότησε το τέλος της μοναδικής βιωσιμότητας της ιδέας του κεντρώου φιλελευθερισμού, ενώ αντίστοιχα το 1917 (Ρωσική επανάσταση), τα 1939-1945 (Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος) η το 1989 (κατάρρευση των Κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη και τη Σοβιετική Ένωση) αποτελούν παρεμφερείς γεγονότα(θ.ε.α, 2012).

Ειδικότερα το πολιτιστικό σοκ του 1968, δημιούργησε μια νέα γεωπολιτική δομή με την απελευθέρωση της δεξιάς και αριστεράς *«απο το ρόλο τους, ως είδωλα του κεντρώου φιλελευθερισμού»*, ενώ ισχυροποίησε τη *«νομιμοποίηση των αριστερών αξιών»* κυρίως στους τομείς της φυλής και του φύλου. Με αποτέλεσμα, να ξεκινήσει ένας αντί-ρατσιστικός αγώνας για να υλοποιηθούν οι πρώτες απόπειρες ανασυγκρότησης του κόσμου της γνώσης(Wallerstein, 2011: 77, 85). Απότοκο της Φεουδαρχικής κρίσης του 16^{ου} αιώνα, ήταν η συσσώρευση των μεγάλων μονάδων παραγωγής εντάσεως κεφαλαίου στις κεντρικές Ευρωπαϊκές χώρες, καθώς η αξιοποίηση των πρώτων υλών και του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού στις περιφερειακές χώρες. Ωστόσο ο 20^{ος} αιώνας, επανέφερε τρεις ιδεολογίες: καθαρό συντηρητισμό, καθαρό ριζοσπαστισμό και το κεντρώο φιλελευθερισμό, το οποίο το διακρίνει απο την επικρατούσα νεοφιλελεύθερη βάση. Παράλληλα σημειώνει, ότι η Ευρώπη διανύει το στάδιο της μετακίνησης της κυκλικής διαδικασίας και χαρακτηρίζεται από την προστατευτική πολιτική που θα συνεχίσει να αυξάνεται σε παραλληλισμό με την αύξηση του προστατευτισμού και της ελευθερίας στην Ιαπωνία, Κίνα, Ρωσία και στις Η.Π.Α. Επιπρόσθετα, χαρακτηριστικό γνώρισμα του κέντρου είναι η αντικατάσταση του αναπτυξιακού από την παγκοσμιοποίηση και δη μέσω κυβερνητικών καθεστώτων της Θάτσερ στο Ηνωμένο Βασίλειο, το καθεστώς Ρέιγκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, που κατεύθυναν παγκόσμια στη θέσπιση του

«νεοφιλελευθερισμού» και της «συναίνεσης της Ουάσιγκτον», ως πολιτική (Wallerstein, 2011).

Συμπερασματικά, ο Wallerstein, επηρεασμένος από τη Γαλλική ιστορική μέθοδο προσπάθησε να ερμηνεύσει το σύγχρονο κοσμοσύστημα, όπου η καπιταλιστική παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε μια κρίση με ταλαντώσεις όλων αυτών των δομών και διαδικασιών θέτοντας τα θεμέλια, αλλά προσχεδιάζοντας ένα ασταθές μέλλον, όπου το σύστημα μεταβάλλει τα χαρακτηριστικά του, εφόσον χαρακτηρίζεται κυρίως «από ιστορικά όρια καθώς διαθέτει μια αρχή, μια μέση αλλά δεν θα έχει τέλος»(Baylis, Smith, Owens 2013: 188). Ακόμη, πρότεινε την επανερμηνεία της δυναμικής της ιστορίας, όχι στη διάκριση τομέων, όπως οικονομικά η στην πολιτική για την επεξεργασία των αλλαγών, αλλά στη δημιουργία νέου λεξιλογίου(θ.ε.α, 2012) Μολονότι, η παγκοσμιοποίηση συνιστά τη μέγιστη παρερμηνεία της τωρινής πραγματικότητας, καθώς έχει εμφανιστεί ήδη από τον 16^ο αιώνα στην Ευρώπη και συγκροτεί το αποτέλεσμα της τελικής φάσης του παγκόσμιου συστήματος στην υδρόγειο(Wallerstein, 2003).

Πίνακας 16. Συγκριτική ανάλυση των τριών κυρίαρχων θεωριών(Ιμπεριαλισμός-Εξάρτηση-Παγκοσμιοποίηση)

ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Αυτοκρατορικά κράτη ➔ Λιγότερο ανεπτυγμένη περιφέρεια. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Λιγότερο ανεπτυγμένη περιφέρεια ➔ εξαρτάται από τον πυρήνα του κεφαλαίου. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Η αλληλεξάρτηση εξασφαλίζει κοινά οφέλη και ίσες ανταλλαγές μεταξύ όλων των εθνών.
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Πολυεθνικές και τράπεζες κυριαρχούν στην καπιταλιστική αγορά. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ η κρατική σύνδεση με εγχώριο και ξένο κεφάλαιο οδηγεί σε υπανάπτυξη. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Η διάχυση κεφαλαίου και τεχνολογίας εξασφαλίζει κοινά οφέλη και ίσες ανταλλαγές μεταξύ όλων των εθνών.
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Οι διεθνείς ροές κεφαλαίου δημιουργούν περιφερειακές, εθνικές και ταξικές ανισότητες. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Οι διεθνείς ροές κεφαλαίου οδηγούν σε εσωτερική, διαρθρωτική διαφοροποίηση. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Η διάχυση κεφαλαίου και τεχνολογίας, δημιουργεί ωρίμανση και ανάπτυξη παντού.
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Μονοκατευθυντική ροή κεφαλαίου έχει ως αποτέλεσμα, τη συγκέντρωση των επενδύσεων, εισόδημα, εξάρτηση και κέρδος. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Ο κρατικός έλεγχος των επενδύσεων, του εισοδήματος και του κέρδους προσφέρει τη δυνατότητα μετάβασης από την εξάρτηση. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Οι διεθνείς ροές κεφαλαίου έχουν ως αποτέλεσμα την κατανομή εσόδων και κερδών.

Πηγή: (Chilcote, 2002: 84).

G. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ιστορικής διαδρομής

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε, ως ένα όνειρο κάποιων φιλοσόφων και οραματιστών τόσο από το πεδίο της πολιτικής όσο και της νομικής αλλά και από καθημερινούς ανθρώπους με ιδεώδη και ιδεολογίες. Το όραμα μιας Ενωμένης Ευρώπης συνέβαλε στη σταδιακή ίδρυση της ΕΚΑΧ-ΕΚΑΕ-ΕΟΚ, ΕΕΠ με τελική μορφή την ΕΕ. Κομβικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία ολοκλήρωσης διαδραμάτισαν οραματιστές ηγέτες, όπως Κόνραντ Αντενάουερ, Γιόζεφ Μπέχ, Γιόχαν Βίλεμ Μπέγιεν, Ούνιστον Τσόρτσιλ, Αλτσίντε ντε Γκάσπερι, Βάλτερ Χάλσταϊν, Σίκο Μάνσχολτ, Ζαν Μονέ, Ρομπέρ Σουμάν, Πωλ-Ανρί Σπάακ και Αλτιέρο Σπινέλι. Όμως, η πρώτη απόπειρα θεσμικής ενσάρκωσης της ευρωπαϊκής ιδέας πραγματοποιήθηκε μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου δώδεκα τουλάχιστον ευρωπαϊκές κινήσεις και περίπου εξακόσια βιβλία και άρθρα κατά την περίοδο 1924-34, ήσαν προάγγελοι του ρεύματος για την πρακτική υλοποίηση της ευρωπαϊκής ιδέας. Συγκεκριμένα, ορόσημο αποτέλεσε η Πανευρωπαϊκή Ένωση που ιδρύθηκε το 1924, στη Βιέννη από τον κόμη Richard Coudenhove-Kalergi, μέσω της έκδοσης του βιβλίου-μανιφέστο *«Πανευρωπαϊκή Ένωση»*. Μια ιδιαίτερη σημείωση αποτελεί, ότι απέκλειε απ' αυτήν την Αγγλία, λόγω των πολλών κτήσεων της ανά υφήλιο που θα ενέπλεκαν την Ευρώπη σε διεθνείς διενέξεις, καθώς και τη Ρωσία εξαιτίας του ολοκληρωτικού καθεστώτος της και την Τουρκία, ως «ανήκουσα πολιτικώς στην Ασία» (Χριστοδούλης, 2004: 31).

Έκτοτε, τη δημοτικότητα και τη διάδοση του βιβλίου, τη διαδέχτηκε τον Οκτώβριο του 1926, το πρώτο συνέδριο υπό την προεδρία του πρωθυπουργού της Αυστρίας, Ignaz Seipel. Στις 5 Σεπτεμβρίου 1929, ο Aristide Briand, αποδεχόμενος την επίτιμη προεδρία της Πανευρωπαϊκής Ένωσης, πρότεινε από το βήμα της ΚτΕ, την ένωση των ευρωπαϊκών λαών, ένα είδος «ομοσπονδιακού δεσμού». Πρόταση που αποδέχτηκαν η Γερμανία υπό τον Gustav Ancestress, υποστηρίζοντας το σχέδιο της οικονομικής Ευρώπης, αλλά και επικαλούμενος την ανάγκη του «ευρωπαϊκού νομίσματος», καθώς και άλλα 25 ευρωπαϊκά κράτη(Χριστοδούλης, 2004: 32-33). Εν συνεχεία, στις 1 Μαΐου 1930, η Γαλλία υπέβαλε στην ΚτΕ, ένα μνημόνιο υπό τον τίτλο *«Οργάνωση ενός καθεστώτος ευρωπαϊκής ομοσπονδιακής ένωσης»* προκαλώντας μια σειρά αντιδράσεων από τις χώρες κυρίως Βρετανίας, Ιταλίας κ.α. Καθότι, θεωρήθηκε στρατήγημα της Γαλλίας για ηγεμονική υπεροχή. Διαδοχικά η ευρωπαϊκή ιδέα αναβίωσε ξανά κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ως μέρος του ιδεολογικού οπλοστασίου των δύο εμπόλεμων συνασπισμών (Χριστοδούλης, 2004: 35). Από την μια πλευρά, η εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία και από την άλλη, η αντίπαλη παράταξη της δημοκρατικής Ευρώπης. Εν τέλει, η ιδέα της ομοσπονδιακής ένωσης της Ευρώπης, μέσω της Διακήρυξης των Ευρωπαϊκών Αντιστάσεων τον Ιούλιο του 1944 κέρδισε. Το καταστατικό υπό την εποπτεία του Spinelli, η οποία ήταν μείζονος σημασίας για την επίτευξη των σκοπών του Χάρτη του Ατλαντικού, την Επανάσταση του γερμανικού λαού στην ευρωπαϊκή ζωή και την οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης(Χριστοδούλης, 2004: 37). Κατά επέκταση το 1945, συνιστά μια πολύ σημαντική ημερομηνία καθώς η «Ευρώπη των ερειπίων»

αντισταθμιζόταν μέσα από τη πρόταση του Winston Churchill, στις 19 Σεπτεμβρίου του 1946, για την οικοδόμηση ενός «είδους Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», δηλαδή μιας εταιρικής σχέσης μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας, καθώς και προοιωνίζε την ίδρυση του Συμβουλίου Ευρώπης(Χριστοδούλης, 2004: 40).

4.1.2 Μεταπολεμικές Διεργασίες και οι Αιτίες Ίδρυσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Η λήξη του ΒΠΠ, με μια δομή Δυτικής Ευρώπης με χαρακτηριστικά εξάρτησης από τις ΗΠΑ και της εμπλοκής της, στην αναδιανομή των σφαιρών επιρροής από τους δύο πόλους της ψυχροπολεμικής ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, κατέστησε προτεραιότητα τη δημιουργία μιας ινδοευρωπαϊκής συνεργασίας. Οι τρεις Ευρωπαϊκές κοινότητες ιδρύθηκαν, ως μια από τις πολλές προσπάθειες για διακρατική συνεργασία στο πνεύμα της αναγκαίας ειρήνης στη μεταπολεμική Ευρώπη. Τα βασικά χαρακτηριστικά ενέτειναν στο προαιρετικό χαρακτήρα τους και ότι αρχικά θα αποτελούσαν προϊόν κινήσεως της ίδιας της κοινωνίας των πολιτών(Sidjanski, 2001: 43). Κατά επέκταση, η συνεργασία δια της διαπραγματεύσεως της ενοποίησης έθετε σε αντιπαράθεση τη μορφή που θα έπαιρναν. Στο βωμό της διαμάχης, έγκειται το «ομοσπονδιακό μοντέλο»(Federalism)(Χριστοδουλίδης, 2004: 5), που αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους, μέσω της ενοποίησης πολιτικών και στρατιωτικών δομών διαμορφώνοντας «τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης». Αλλά και το «λειτουργικό» (Functionalism)(Δαγτόγλου, 2015: 40-41), όπου η ενοποίηση θα επιτευχθεί σταδιακά σε συγκεκριμένους τομείς π.χ. ο οικονομικός και θα επεκταθεί αλυσιδωτά σε άλλους τομείς(spillover από τον οικονομικό σε πολιτικό επίπεδο), μέχρι η Ευρώπη να φτάσει σε μια πολιτική, αμυντική-στρατιωτική ενοποίηση. Εν τέλει, το λειτουργικό μοντέλο, επικράτησε και βάσει αυτού οικοδομήθηκαν οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Ειδικότερα, ιδρύθηκαν στις αρχές και περί τα μέσα της δεκαετίας του '50, σε μια μορφή «κοινοτικής συνεργασίας» των Ευρωπαϊκών κρατών, υπό την πατρότητα του Γάλλου πολιτικού Jean Monnet.

4.1.3 Το σχέδιο Schuman και η ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1950-1960)

Όλα ξεκίνησαν στις 9 Μαΐου του 1950, όταν ο γάλλος υπουργός εξωτερικών Robert Schuman πρότεινε να τεθεί ολόκληρη η γάλλο-γερμανική παραγωγή άνθρακα και χάλυβα υπό υψηλή κοινή αρχή, δημιουργώντας ταυτόχρονα έναν οργανισμό ανοικτό στη συμμετοχή των άλλων χωρών της Ευρώπης(Vanrik, 2021). Με αυτή τη Διακήρυξη η Γαλλία πρότεινε δημόσια στη Γερμανία, να αφήσει πίσω τις παραδοσιακές διαφορές για να δημιουργήσει τυπικές βάσεις για την οικονομική ανάπτυξη. Το γεγονός αυτό οδήγησε στη Συνθήκη του Παρισιού, η οποία δημιούργησε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) στις 18 Απριλίου του 1951, με έξι ιδρυτικά μέλη: το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Δυτική Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο(Nugent, 2004: 77). Πρόκειται για την έναρξη μιας ένωσης των ευρωπαϊκών χωρών σε οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, με στόχο τη διασφάλιση διαρκούς ειρήνης. Μάλιστα δεν είναι τυχαίο ότι, ο Ρομπέρ

Σουμάν υποστήριξε ότι, «δεν θα υπάρξει ειρήνη για την Ευρώπη, αν τα κράτη συνεχίζουν να βασίζονται στην εθνική κυριαρχία- η εθνική κυριαρχία είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί με περισσότερο θάρρος και σε ένα πιο περιορισμένο μέτωπο»(Monnet, 1978: 274). Εν συνεχεία, ο Ρομπέρ Σουμάν σε συνεργασία με τον Ζαν Μονέ, Γάλλο οικονομικό και πολιτικό σύμβουλο και εμπνευστή του παγκοσμίως γνωστού «Σχεδίου Σουμάν», οραματίστηκαν και σχεδίασαν τη συγχώνευση της βαριάς βιομηχανίας της Δυτικής Ευρώπης.

Με άλλα λόγια, οι τότε πολεμικοί αντίπαλοι θα συμφωνούσαν να τεθεί η παραγωγή άνθρακα και χάλυβα, υπό τον έλεγχο μιας ενιαίας ανώτατης αρχής μετατρέποντας τις πρώτες ύλες του πολέμου σε βασικά εργαλεία συμφιλίωσης και ειρήνης. Ο κύριος στόχος του σχεδίου ήταν η ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ των βιομηχανικών χωρών της Ευρώπης με το σκεπτικό, ότι οι χώρες που συνδέονται με εμπορικές συναλλαγές δημιουργούν μεταξύ τους οικονομικές αλληλεξαρτήσεις κάτι που ελαχιστοποιεί το ενδεχόμενο συγκρούσεων. Η συνολική λειτουργία είχε οριστεί για 50 χρόνια από την ημέρα της ιδρύσεως της παρά την οικονομική επιτυχία που πραγματοποίησε το 1958-59. Ωστόσο, τέθηκε σε δοκιμασία λόγω της μείωσης της ενεργειακής κατανάλωσης και των φθηνών εισαγωγών πετρελαίου. Έτσι, η μείωση της σημασίας του άνθρακα και του χάλυβα προϋπέθεταν την ανάπτυξη μιας συντονισμένης και αποτελεσματικής κοινοτικής ενεργειακής πολιτικής, δηλαδή περαιτέρω ολοκλήρωσης(Nugent, 2004: 80-81).

Παρά ταύτα, ακολούθησε μια αποδυνάμωση της κοινοτικής αλληλεγγύης κατά τη δεκαετία του '60, έχοντας επιπτώσεις στη λειτουργία των δυο ειδικευμένων κοινοτήτων, της ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ(Χριστοδουλίδης, 2010: 81). Η έλλειψη μιας κοινοτικής λύσης σε συνδυασμό με την επιδίωξη της Γαλλίας να ασκήσει ανεξάρτητη πυρηνική πολιτική οδήγησε στην αποτυχία της ΕΚΑΕ το 1965. Επιπρόσθετα, η ΕΚΑΕ δεν κατάφερε να υλοποιήσει και το πολυετές ερευνητικό πρόγραμμα της, που προβλεπόταν στις 1 Ιανουαρίου του 1968. Αποτέλεσμα αυτής της ανομίας, ήταν να της επισυναφθούν καταγγελίες από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο «ως παραίτηση της Ευρώπης»(Χριστοδουλίδης, 2010: 84).

4.1.4 ΕΑΚ- Δυτικό-Ευρωπαϊκή Ένωση

Επιπλέον, μια αξιοσημείωτη παρατήρηση αποτελεί, ότι μετά τον πόλεμο στην Κορέα το 1950 και του επικείμενου φόβου μιας σοβιετικής απειλής στη Δυτική Γερμανία, υιοθετήθηκε κατόπιν συζητήσεων το Σχέδιο “Pleven,” παρά τις έντονες αντιρρήσεις της Γαλλίας. Η υπογραφή των έξι κρατών οδήγησε στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας(ΕΑΚ) στις 27 Μαΐου του 1952, με πολλές παρεκκλίσεις από το αρχικό σχέδιο(Χριστοδουλίδης, 2010). Ωστόσο, οι αντιπαραθέσεις που δημιουργήθηκαν από τη Γαλλία οδήγησαν στις 30-8-1954, σε σχετική συζήτηση ανάμεσα σε κομμουνιστές και γκολιστές. Εν τέλει, η καταψήφιση της συνθήκης σήμανε το τέλος της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας(το 1955), λόγω των πρώιμων στοιχείων, αλλά και της υπογραφής του ομώνυμου συμφώνου της Βαρσοβίας που στόχευε στη στρατιωτική και πολιτική συνεργασία των χωρών υπό τη

στρατιωτική διοίκηση της Σοβιετικής Ένωσης(Παπαδάκη, 2010: 34-35). Ωστόσο, αυτή η αποτυχία της ΕΑΚ, οδήγησε στην επαναφορά του θέματος του επανεξοπλισμού της Γερμανίας, αλλά και στην εμβάθυνση μιας διακυβερνητικής λύσης μέσω της Συνθήκης των Βρυξελλών(1948) ανάμεσα στην Αγγλία, Γαλλία και Benelux, που είχαν ιδρύσει τη *Δυτική Ένωση*, ως αμυντικό μηχανισμό απέναντι στη Γερμανία. Οι διαπραγματεύσεις οδήγησαν στην υπογραφή του Συμφώνου των Παρισίων στις 23-10-54(Χριστοδουλίδης, 2010: 60). Υπό αυτή τη συμφωνία η Ομοσπονδιακή Γερμανία απέκτησε εθνικό στρατό, ως εγγύηση της κυριαρχίας της, ενώ η ενσωμάτωση στο NATO, συνεπαγόταν με την εξισορρόπηση της αυτονομίας μέσω του άμεσου περιορισμού και ελέγχου της(12 μεραρχίες και απαγόρευση κατοχής ατομικών βακτηριολογικών και χημικών όπλων).

4.1.5 ΕΟΚ και ΕΚΑΕ-EURATOM

Η ατελέσφορη προσπάθεια δημιουργίας μιας ΕΑΚ επανέφερε τρεις προτάσεις για την ενίσχυση του ευρωπαϊκού γίνεσθαι. Ειδικότερα του Jean Monnet, για την ίδρυση ενός ευρωπαϊκού οργανισμού ατομικής ενέργειας, του Johan Willem Beyen για τη δημιουργία μιας μεγάλης ελεύθερης αγοράς που στόχευε στην οικονομική ολοκλήρωση και της πιο διαδεδομένης του Paul – Henri Spaak, που επιδίωκε την ανέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω της επέκτασης της ΕΚΑΧ στα πεδία των μεταφορών, της ενέργειας και της αεροναυπηγικής(Χριστοδουλίδης, 2010). Στην επιθυμία να προχωρήσουν στην ευρωπαϊκή κατασκευή οι έξι υπογράφουσες χώρες της ΕΚΑΧ, υπέγραψαν έξι χρόνια αργότερα(στις 25 Μαρτίου 1957) τις Συνθήκες της Ρώμης που ίδρυσαν την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα(ΕΟΚ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας(CEEΑ)(Kallio et al., 2018). Οι συνθήκες αυτές τέθηκαν σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958, για απεριόριστο χρονικό διάστημα. Για να επιτευχθούν οι καθορισμένοι στόχοι, οι Συνθήκες του Παρισιού και της Ρώμης, έθεσαν τα θεμέλια της κοινοτικής αρχιτεκτονικής. Στην αρχή το έκαναν μερικώς ανεξάρτητα(μόνο η Κοινοβουλευτική Συνέλευση και το Δικαστήριο γνώριζαν τις τρεις Κοινότητες), αλλά στις 8 Απριλίου 1965, υπογράφηκε στις Βρυξέλλες η Συνθήκη Συγχώνευσης των Στελεχών(η οποία τίθεται σε ισχύ τον Ιανουάριο 1, 1967), ιδρύοντας ένα ενιαίο Συμβούλιο και μια ενιαία Επιτροπή για τις τρεις Κοινότητες. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε σήμερα το ακόλουθο μοναδικό θεσμικό πλαίσιο:

- Η Επιτροπή, αρμόδια για τη διασφάλιση της ορθής εφαρμογής των Συνθηκών.
- Το Υπουργικό Συμβούλιο, στο οποίο στηρίζεται η εξουσία λήψης αποφάσεων.
- Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, εκπρόσωπος όλων των πολιτών.
- Το Δικαστήριο, αποστολή του οποίου είναι, η διασφάλιση του δικαστικού ελέγχου(Baquero et al., 2021).

Πιο συγκεκριμένα, δύο νέες κοινότητες, οι οποίες τέθηκαν σε ισχύ στις 25 Μαρτίου του 1957, προέκυψαν από τις Συνθήκες της Ρώμης και χαρακτηρίζονταν

απο υπερεθνικό χαρακτήρα, με υπερεθνικό όργανο την Επιτροπή της ΕΟΚ και της Ευρατόμ αντίστοιχα(Παπαδάκη, 2010: 38). Αντίθετα κατά τον Θεόδωρο Χριστοδουλίδη(2010), η δημιουργία ενός νέου προτύπου οργανώσεως που κυμαινόταν μεταξύ υπερεθνικού και διακυβερνητικού συνετέλεσε στην καινοτομία των Συνθηκών της Ρώμης(Χριστοδουλίδης, 2010: 65). Μετά τη σύμβαση των Βρυξελλών το 1967, τα όργανά της συγχωνεύτηκαν με τα αντίστοιχα της ΕΟΚ και της ΕΚΑΧ, ώστε να σχηματιστούν οι λεγόμενες Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Η ΕΥΡΑΤΟΜ αποτελεί μαζί με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, τον πρώτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, ως προς το σκοπό που επιτελούσαν η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας(ΕΥΡΑΤΟΜ), επιδίωκε να θέσει υπο κοινό έλεγχο και διαχείριση την παραγωγή και τη διάθεση της ατομικής ενέργειας. Αντίστοιχα η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, αποσκοπούσε στη δημιουργία μιας κοινής αγοράς που προϋπέθετε την πραγματοποίηση μιας τελωνειακής ένωσης. Ως εκ τούτου, ο συντονισμός της κοινής αγοράς στη βάση της ελεύθερης διακίνησης εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων κατά τα πρότυπα του Διαφωτισμού και της επιγραμματικής έκφρασης “*laissezfaire, laissezaller, laissezpasser*”. Συνεπώς, η ΕΟΚ, είχε ευρύτατο αντικείμενο προβλέποντας μια οικονομική ολοκλήρωση και μια περαιτέρω πολιτική ενοποίηση μέσω της ευρείας γκάμας εναρμονισμένων πολιτικών τις. Καθότι, ο πρωταρχικός σκοπός της ΕΟΚ ήταν η προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και για αυτό δόθηκε προτεραιότητα στην οικονομική συνεργασία, στην υποβοήθηση της ανάπτυξης και στην εξάλειψη των οικονομικών ανισοτήτων. Η οικονομική ολοκλήρωση επιλέχτηκε, ως μέσο για την επίτευξη της βελτίωσης της οικονομικής, αλλά και της κοινωνικής ευημερίας και εν τέλει της εκπλήρωσης της επικείμενης επιδίωξης για την πολιτική ολοκλήρωση.

Όμως, δέκα χρόνια αργότερα το 1965 τα θεσμικά όργανα της ΕΟΚ, της ΕΚΑΧ και της Ευρατόμ, συγχωνεύτηκαν με τη «Συνθήκη Συγχώνευσης»(Europe Direct, n.d) προκειμένου να δημιουργήσουν ένα ενιαίο σύνολο θεσμικών οργάνων: την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (τα μέλη του οποίου αρχικά εκλέγονταν απο τα εθνικά κοινοβούλια). Αναλυτικότερα, το Δεκέμβριο του 1969, υλοποιείται διάσκεψη κορυφής στη Χάγη, με την οποία τέθηκε σε εφαρμογή η τελική φάση των προβλέψεων της συνθήκης της Ρώμης. Η κοινή ονομασία «Ευρωπαϊκές Κοινότητες» θεωρείται, ότι έχει την αφετηρία σε αυτήν τη συνθήκη. Η επίσημη ονομασία έφερε το όνομα «*συνθήκη που ιδρύει ένα κοινό Συμβούλιο και μια κοινή Επιτροπή για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες*». Στόχος της συγχώνευσης των κοινοτικών οργάνων, ήταν η εκπλήρωση της ενοποιητικής διαδικασίας, υπαγορευμένη απο την ιστορική συγκυρία, καθώς και έκφραση της πολιτικής σύνεσης των δημιουργών τους, στην οδό της υπερεθνικής ολοκληρώσεως. Επίσης, αξιοσημείωτη παρατήρηση αποτελεί η διαφοροποίηση των τότε Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων απο τους άλλους διεθνείς οργανισμούς. Αφενός, ως προς τη μέθοδο της κοινοτικής-υπερεθνικής μεθόδου συνεργασίας σε αντιδιαστολή με τη διακυβερνητική φύση των κλασικών μορφών του Διεθνούς Δικαίου. Αφετέρου, λόγω της τελικής μετεξέλιξης τους μέχρι και σήμερα, δηλαδή απο κοινότητα των έξι (6) κρατών-μελών μετατράπηκαν σε μια Ένωση των είκοσι οκτώ 28(27-αφαίρεση Βρετανίας).

Ενώ από τη δεκαετία του '60 η ΕΟΚ, άρχισε να αναπτύσσει σχέσεις με τις τρίτες χώρες. (Εκτοτε το 1959 η Ελλάδα και το 1961 η Τουρκία υποβάλλουν αίτηση συνδέσεως). Ως εκ τούτου, ξεκινάει να διευρύνεται και να εξελίσσεται προσαρμοζόμενη σε νέες ανάγκες. Όμως, η μετεξέλιξη ακολούθησε μια πορεία διεύρυνσης και εμβάθυνσης. Αρχικά τα έξι(6) κράτη μέλη απέρριψαν την πρόταση του Ηνωμένου Βασιλείου για τη δημιουργία μιας ζώνης ελευθέρων συναλλαγών (ΕΖΕΣ) και κατέληξαν στη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών με μέλη τη Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Αυστρία, Πορτογαλία και την Ελβετία(Παπαγιάννης, 2016: 52). Σε αυτή τη βάση, πραγματοποιήθηκε η πρώτη διεύρυνση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις 22.1.1972, ενώ τέθηκε σε ισχύ στις 1.1. 1973(ΕΕ 1972, 73/1). Εν συνεχεία, από την Ευρώπη των εννιά(9), η Ελλάδα στις 28 Μαΐου 1979 υπέγραψε στην Αθήνα τη συμφωνία προσχώρησης της Ελληνικής Δημοκρατίας, ως δέκατου μέλους των Κοινοτήτων και τέθηκε σε ισχύ στις 1.1.1981(ΕΕ 1979, L 291/1). Ακολούθησαν η Ισπανία και η Πορτογαλία και η Ευρώπη των δώδεκα(12) εδραιώθηκε στις 1.1. 1986(ΕΕ 1985, L 302/1). Έκτοτε, η νέα διεύρυνση πραγματοποιήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1990, της Αυστρίας(1989), Σουηδίας(1991), Φιλανδίας (1992), Νορβηγίας(1992) και της Ελβετίας(1992). Όμως, οι υποψηφιότητες της Ελβετίας και για 2^η φορά της Νορβηγίας δεν είχαν αισιόδοξη πορεία, λόγω των αρνητικών δημοψηφισμάτων. Μετέπειτα το Φεβρουάριο του 1992 στο Μάαστριχ της Ολλανδίας, υπογράφεται από τις αντιπροσωπείες των 12 κρατών μελών, η ομώνυμη συνθήκη με την οποία ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ένωση. Με την ίδια συνθήκη αφαιρείται από τον τίτλο της Κοινότητας ο προσδιορισμός Οικονομική, σηματοδοτώντας τη μετεξέλιξή της, στο σπουδαιότερο τμήμα του πρώτου από τους τρεις πυλώνες της Ευρωπαϊκής Ενώσεως.

Η. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ανάλυσης της ενότητας Covid-19

Κατά επέκταση, η κρίση του κορονοϊού αποκάλυψε μια βαθιά πολιτιστική και κοινωνική κρίση για τις Φιλελεύθερες δημοκρατίες. Παράλληλα, ανέδειξε την εθνικιστική υπεροχή έναντι της συλλογικής αυτοδιάθεσης, καθώς η ΕΕ τείνει να θεωρεί τον εαυτό της, *«ως ένα ενιαίο κράτος, με τις Βρυξέλλες ως πρωτεύουσα λήψης αποφάσεων σε περιόδους κρίσης»*(Kahl & Wright, 2021). Επανέφερε τη συζήτηση για τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης, ενώ ανέσυρε την υπαρξιακή κρίση σχετικά με την ίδια την ταυτότητα της ΕΕ. Μολονότι, η έλλειψη της αλληλεγγύης καταδείχθηκε από τα κράτη μέλη της, με τα προστατευτικά μέτρα, τα κλειστά φρούρια και τον περιορισμό της ελευθερίας του εμπορίου και της φιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης. Όμως, η απόρριψη του φιλελεύθερου διεθνισμού υπόσχεται, ότι η *«παγκόσμια συνεργασία μπορεί να μας σώσει όλους»*(Latour, 2018). Όπως εύστοχα ο Bowtell, B. (2021), έγραψε στο βιβλίο του *«η φύση δημιουργεί ιούς. Αλλά η πολιτική δημιουργεί πανδημίες. Και οι πανδημίες θα δημιουργήσουν νέα πολιτική... Δεν είναι ο ιός το πρόβλημα, αλλά η απάντηση»*.

Η παγκοσμιοποίηση απλά επιτάχυνε τη διαδικασία και ανέδειξε πόσο εύκολη ήταν η έκρηξη της μετάδοσης μέσω μιας ιογενούς απειλής, όπου εξαπλώθηκε ραγδαία σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Αν και προκάλεσε μια πρωτόγνωρη

στασιμότητα, πρέπει να συνυπολογιστεί, ότι το Διεθνές σύστημα έχει υποστεί και άλλες τέτοιες κρίσεις. Συνεπώς, θα έπρεπε να ήταν πιο οργανωμένο: όπως η πανδημία του HIV και μετά το 2000, πολλοί άλλοι ιοί εμφανίστηκαν συμπεριλαμβανομένου του σοβαρού οξέος αναπνευστικού συνδρόμου(SARS1, το 2002), του H1N1 η γρίπη των χοίρων(2009), το αναπνευστικό σύνδρομο Μέσης Ανατολή(MERS, 2013), Έμπολα(2014 και 2018) και Ζίκα(2016)(Bowtell, 2021). Ωστόσο, ανέδειξε τις εσωτερικές αδυναμίες του συστήματος που πρέπει να αναδομηθεί στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας συνεργασίας, θέτοντας στο επίκεντρο το ερώτημα, απέναντι στις κρίσεις, ποια και υπό ποιον θα είναι η διακυβέρνηση;

Το ερώτημα αυτό θα πρέπει να απαντηθεί σε σχέση με το οικοδόμημα της ΕΕ, καθώς και τα μηνύματα που προανήγγειλαν, ότι ειδικά μετά την κρίση της Ιταλίας και την εσωστρεφή απάντηση, πρέπει να εργαστούμε απο κοινού. Συγκεκριμένα ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Ιταλίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έκρουσε των κώδωνα κινδύνου υποστηρίζοντας, ότι ο “πανικός και ο εγωισμός είναι εχθροί,” καθώς η κρίση του κορωνοϊού δεν είναι μόνο εθνική αλλά και ευρωπαϊκή κρίση ενώ τόνισε, ότι η *«Ιταλία έχει ήδη ζητήσει την ενεργοποίηση του Μηχανισμού Πολιτικής Προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προμήθεια ιατρικού εξοπλισμού ατομικής προστασίας. Αλλά δυστυχώς, καμία χώρα της ΕΕ, δεν ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα της Επιτροπής. Μόνο η Κίνα απάντησε διμερώς. Ασφαλώς, αυτό δεν είναι καλό σημάδι ευρωπαϊκής αλληλεγγύης»*(MASSARI 2020 in POLITICO.). Χαρακτηριστικά η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, υπογράμμισε ότι *«Είναι στα χέρια μας. Στην αρχή, κοιτάξαμε την άβυσσο αλλά στη συνέχεια είδαμε γρήγορα θετικότητα και συνοχή στην κρίση»*. Έκτοτε ο πρωθυπουργός της Βαυαρίας Söder, αντίθετα επισήμανε τον κίνδυνο καθώς υπογράμμισε, ότι *«Βιώνουμε την πτώση της αλληλεγγύης στην Ευρώπη, γεγονός που θέτει το πνεύμα της ευρωπαϊκής ιδέας σε τεράστιο κίνδυνο»*(Wanat, 2020 in Politico). Ενώ ο Ισπανός Πρωθυπουργός Πέδρο Σάντσεθ, επισήμανε ότι *«Πρέπει να δώσουμε λόγους σε αυτούς που πιστεύουν στην ΕΕ, να συνεχίσουν να πιστεύουν. Και πρέπει να δράσουμε τώρα η ποτέ, γιατί, αυτήν τη στιγμή, διακυβεύεται η ίδια η Ευρώπη»*(Sánchez, 2020). Επιπρόσθετα, ο Μακρόν αναγνώρισε σε συνέντευξη που παραχώρησε στους “Financial Times,” ότι *«όλοι αντιμετωπίζουμε τη βαθιά ανάγκη να εφεύρουμε κάτι νέο, γιατί αυτό είναι το μόνο που μπορούμε να κάνουμε....Βρισκόμαστε σε μια στιγμή αλήθειας, την οποία πρέπει να αποφασίσουμε αν η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένα πολιτικό έργο η απλώς ένα σχέδιο αγοράς. Εγώ νομίζω, ότι είναι ένα πολιτικό έργο Χρειαζόμαστε οικονομικές μεταφορές και αλληλεγγύη»*(Mallet & Khalaf, 2020). Ως εκ τούτου, η έλλειψη αρχικά μιας κοινής απάντησης στο ιταλικό αίτημα δεν ήταν τόσο έλλειψη αλληλεγγύης αλλά έλλειψης εξοπλισμού(Nugraha, 2021).

Σε κάθε περίπτωση ο Covid-19, είναι «ένα παγκόσμιο τεστ διακυβέρνησης και κοινωνικής ανθεκτικότητας» και σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο εξευρωπαϊσμός της πολιτικοποίησης(Pieterse, et. al., 2021: 1). Αν και σε σύγκριση με προηγούμενες ευρωπαϊκές κρίσεις, τα αίτια είναι τυχαία και καθορίζονται απο ακούσια καθοδήγηση κραδασμών παρατηρήθηκε, ότι σε επίπεδο ΕΕ οι απαντήσεις δεν ήταν συντονισμένες,

αλλά υπόκεινται υπό το ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής ισορροπίας κάθε χώρας. Σημαντική παρατήρηση συνιστά, ότι οι κρίσεις συχνά χρησιμοποιούνται από τους λαϊκιστές για να διατηρήσουν υψηλό βαθμό πόλωσης σε συζητήσεις σχετικά με τη διαχείριση δράσης (Moffitt, 2015: 189), καθώς η πανδημία COVID-19 δημιούργησε ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο. Σύμφωνα δε με την έρευνα περί λαϊκισμού των Bobba, G., Hubé N., (2021) ο COVID-19 συγκροτεί το συντριπτικό θέμα το οποίο ήρθε στην επιφάνεια παραγκωνίζοντας όλα τα άλλα θέματα που διακυβεύονται για την ΕΕ, θέτοντας τις εθνικές πολιτικές ατζέντες υπό αναθεώρηση αντιστρέφοντας το γενικό μοτίβο, όπου ο λαϊκισμός συχνά ερμηνεύεται, ως «αποτέλεσμα εξωτερικής κρίσης (οικονομικές, πολιτικές, μεταναστευτικές, παραδοσιακές αξίες), αμφισβητώντας την ορθολογιστική επίλυση προβλημάτων σε σχέση με ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Κατά επέκταση, καταλήγουν ότι οι λαϊκιστές, δεν μπόρεσαν να επιτύχουν αυτό το «είδος ιδιοκτησίας» στην εν δυνάμει κρίση (για περισσότερα δείτε τον χάρτη στην εικ 15.) (Bobba, Hubé, 2021: 134, 136, 143).

Εικόνα 15. Χάρτης του ευρωπαϊκού λαϊκισμού αντιμέτωπος με τον Covid 19

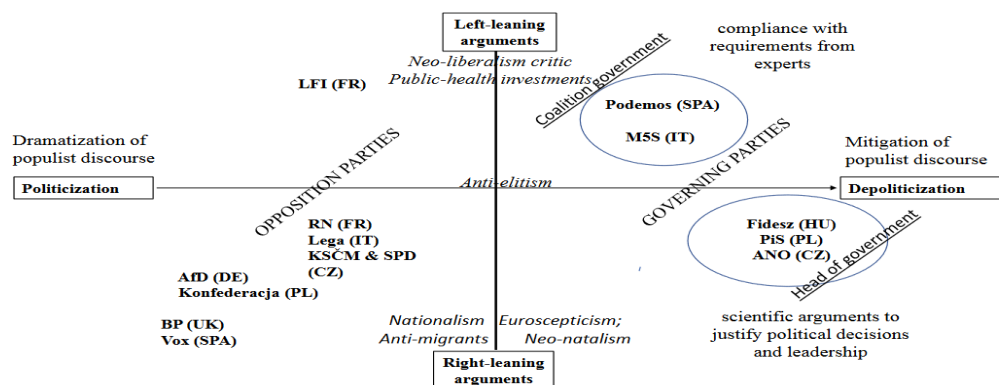

Fig. 1 Map of European populist discourse faced with the COVID-19 crisis

Πηγή: (Bobba & Hubé, 2021: 138).

Ωστόσο, από την άλλη, η εθνική υπεροχή έναντι της συλλογικής απάντησης κυριάρχησε και μετά τους θανάτους που ακολούθησαν από την Ιταλία, που ήταν η καρδιά της Ευρώπης, όπου χτυπήθηκε αλώβητα. Αυτό είναι ένα ακόμη παράδειγμα «έλλειψης συνεργασίας και συντονισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο» (Lilleker, Coman, Gregor & Novelli, 2021: 337). Ακολούθησε μετέπειτα και η Ισπανία (δείτε την εικ. 16.), ενώ η Σουηδία, υιοθέτησε μια «*de facto*» στρατηγική ασυλίας αγέλης, ακολουθώντας τις προτάσεις της υπηρεσίας δημόσιας υγείας “*Folkhälsomyndigheten*” (FHM), όπου αντιτάχθηκε στα οικονομικά “lockdown,” υιοθετώντας εθελοντικές συστάσεις και μάλιστα είναι το μοναδικό δημοκρατικό

έθνος του κόσμου που δεν επέβαλε καν περιορισμένη χρήση μάσκας όλο το 2020, παρότι σημείωνε αποτυχίες και θανάτους, άλλα ούτε και κατάφερε να δημιουργήσει ένα ισχυρό καθεστώς εντοπισμού η δοκιμής επαφών παρόμοιο με άλλες πλούσιες χώρες(Kahl & Wright, 2021). Επίσης, στην αρχή της πανδημίας ο Μπόρις Τζόνσον ισχυρίστηκε, ότι ήταν υπέρ της ασυλίας της αγέλης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αφότου εν τέλει, η Ισπανία, η Ιταλία και η Γαλλία υιοθέτησαν αυστηρά lockdown, ενώ η Γερμανία, η Τσεχία, η Πολωνία και η Ουγγαρία, περιορίστηκαν ως προς την ελευθερία των κινήσεων και αντίστοιχα στον έλεγχο(Bobba & Hubé, 2021: 132). Χαρακτηριστικά η επιτυχία της Γερμανίας, ξεχώρισε καθώς συγκρότησε ένα μικρό στρατό απο ανιχνευτές περιορισμού μέσα απο την πρόσληψη χιλιάδων ανθρώπων απο όλα τα κοινωνικά στρώματα(Kahl & Wright, 2021).

Παράλληλα, οι χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης συμπεριλαμβανομένης της Τσεχικής Δημοκρατίας, Ουγγαρίας, Πολωνίας και Σλοβακίας στο πρώτο κύμα κατάφεραν να κινηθούν γρηγορότερα και αυστηρότερα με το κλείσιμο σχολείων και μη βασικών επιχειρήσεων σε σχέση με τη Δυτική Ευρώπη(Hinshaw & Ojewska, 2020). Σε σύγκριση με τις πετυχημένες απαντήσεις που δόθηκαν απο το Χονγκ Κονγκ, Βιετνάμ, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν(ενισχύοντας τα καθεστώτα δοκιμών και ανίχνευσης επαφών, παραγωγής μασκών και οικονομικές επιχορηγήσεις στους πληγέντες)θέσπισαν εξαρχής “lockdown”. Άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου και της Αυστραλίας και των ΗΠΑ, λειτούργησαν στη βάση της διχοτόμησης μεταξύ «οικονομίας» και «υγείας» που βρίσκεται στο επίκεντρο του νεοφιλελεύθερου σχεδίου, που κυριαρχεί στα καπιταλιστικά έθνη από τη δεκαετία του 1980 και οργάνωσαν λανθασμένα τον εθνικό σχεδιασμό της πανδημίας γύρω απο ένα παράδειγμα γρίπης(Bowtell, 2021 και Wolff, 2021).

Εικόνα 16. Συγκριτική καταμέτρηση ποσοστών θανάτων και επιρροής Covid-19

	<i>Reported deaths</i>	<i>Reported deaths per 100,000 population</i>	<i>Impact of COVID-19</i>
Spain	27,136	58.1	High
UK	40,883	61.5	
Italy	34,043	56.3	
France	29,296	43.7	Medium
Germany	8729	10.5	
Hungary	550	5.6	
Poland	1183	3.1	Low
Czech Republic	328	3.1	

Πηγή: European Centre for Disease Prevention and Control (www.ecdc.europa.eu/en/cases-2019-ncov-eueea)

Εικόνα 17. Παγκόσμιες Διαφοροποιήσεις στη λήψη αποφάσεων μέτρων πρόληψης και ποσοστά θανάτων

Country	First case announced	Number of cases (per mill)	Number of deaths (per mill)	Period between first case and lockdown (days)	Period of lockdown (days)
China	31/12/2019	60	3	24	75
Japan	16/01/2020	214	8	46	74
South Korea	20/01/2020	272	6	No lockdown	n/a
United States	20/01/2020	11,687	427	51 (NY State)	92
France	24/01/2020	2,545	461	48	61
Australia	25/01/2020	506	5	52	15
Germany	27/01/2020	2,427	109	45	29
India	30/01/2020	898	22	54	22
Italy	31/01/2020	4,053	580	42	82
Spain	31/01/2020	5,722	608	42	95
Sweden	31/01/2020	7,773	561	No lockdown	n/a
UK	31/01/2020	4,355	669	52	70
Egypt	14/02/2020	877	44	39	91
Iran	19/02/2020	3,350	177	33	19
Russia	21/02/2020	5,448	88	39	42
Austria	25/02/2020	2,225	79	17	75
Brazil	25/02/2020	10,160	383	15	31
Norway	26/02/2020	1,670	47	15	39
Iceland	28/02/2020	5,396	29	15 (some restrictions)	Ongoing
Eire	29/02/2020	5,229	355	12	67
Czechia	01/03/2020	1,361	34	13	58
Hungary	04/03/2020	453	62	12	44
Poland	04/03/2020	1,088	43	17	26
Ghana	12/03/2020	955	5	18	15
South Africa	12/03/2020	6,659	100	7	43
Kosovo	13/03/2020	0.6	0.1	33	15
Turkey	17/03/2020	2,637	66	4	33

Πηγή: (Lilleker, Coman, Gregor & Novelli, 2021: 335).

Εικόνα 18. Covid 19 in UE

Table 1. COVID-19 in UE

Country	Cases	Deaths	Cases on 100 000	Deaths on 100 000	Date of data collection
Austria	645 133	10 415	6,4513	0,1042	18.06.2021
Belgium	1 078 157	25 117	10,7816	0,2512	17.06.2021
Bulgaria	420 859	17 980	4,2086	0,1798	18.06.2021
Croatia	358 918	8 165	3,5892	0,0817	18.06.2021
Cyprus	73 444	374	0,7344	0,0037	18.06.2021
Czechia	1 665 818	30 275	16,6582	0,3028	18.06.2021
Denmark	291 017	2 528	2,9102	0,0253	18.06.2021
Estonia	130 751	1 267	1,3075	0,0127	18.06.2021
Finland	94 081	970	0,9408	0,0097	18.06.2021
France	5 750 433	110 663	57,5043	1,1066	18.06.2021
Germany	3 720 031	90 270	37,2003	0,9027	18.06.2021
Greece	417 253	12 494	4,1725	0,1249	18.06.2021
Hungary	807 428	29 950	8,0743	0,2995	18.06.2021
Iceland	6 622	30	0,0662	0,0003	16.06.2021
Ireland	267 949	4 941	2,6795	0,0494	18.06.2021
Italy	4 249 755	127 190	42,4976	1,2719	18.06.2021
Latvia	136 544	2 482	1,3654	0,0248	18.06.2021
Liechtenstein	3 026	59	0,0303	0,0006	12.06.2021
Lithuania	278 254	4 360	2,7825	0,0436	18.06.2021
Luxembourg	70 503	818	0,7050	0,0082	18.06.2021
Malta	30 585	420	0,3059	0,0042	17.06.2021
Netherlands	1 674 554	17 700	16,7455	0,1770	18.06.2021
Norway	128 679	790	1,2868	0,0079	18.06.2021
Poland	2 878 276	74 734	28,7828	0,7473	18.06.2021
Portugal	861 628	17 057	8,6163	0,1706	18.06.2021
Romania	1 080 070	32 115	10,8007	0,3212	18.06.2021
Slovakia	777 643	12 464	7,7764	0,1246	18.06.2021
Slovenia	256 784	4 730	2,5678	0,0473	18.06.2021
Spain	3 753 228	80 634	37,5323	0,8063	17.06.2021
Sweden	1 084 636	14 574	10,8464	0,1457	13.06.2021

Source: Own elaboration based on data of European Centre for Disease Prevention and Control (2021).

Πηγή: (Czetwertynski & Sukiennik, 2021: 576).

Επιπρόσθετα, αποδείχτηκε η έλλειψη παγκόσμιας συνεργασίας μέσα από τις διαφορετικές αφηγήσεις, ενώ η κρίση ανέδειξε την απουσία παγκόσμιας η ακόμη και περιφερειακής ηγεσίας, καθώς ο ΠΟΥ, απέτυχε να αναγνωρίσει την απειλή και να προωθήσει έγκαιρα μέτρα, ώστε να μειώσει αποτελεσματικά την εξάπλωση του ιού. Παράλληλα, η ΕΕ άργησε να διαχειριστεί την κρίση φέρνοντας τα κράτη μέλη μαζί, ώστε να αναπτύξουν μια συντονισμένη προσέγγιση (Lilleker, Coman, Gregor & Novelli, 2021: 348). Ως εκ τούτου, ο κορονοϊός σε διάστημα τεσσάρων(4) μηνών ανέτρεψε όλα τα δεδομένα. Ενώ αξίζει να σημειωθεί, πως αν και για σχεδόν 2 εβδομάδες αφότου αναφέρθηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2019 υπήρχαν οι πληροφορίες, δεν προχώρησε σε άμεση δημοσίευση, καθότι είχε μόνο μολύνει 41 άτομα εντός της πόλης Wuhan και αυτό το μικρό ποσοστό συνιστούσε την αιτία που δεν υπήρχε επίσημη ανακοίνωση έκτακτης Ανάγκης εκ μέσου της Δημόσιας Υγείας Διεθνούς Ανησυχίας (PHEIC) από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, (WHO 2020c), ο οποίος φανερά δίστασε να τον προσδιορίσει ως παγκόσμια πανδημία (Branswell, 2020 στον Allam, 2020: 129). Αν και σε μόλις 4 μήνες η ασθένεια εξελίχθηκε ραγδαία και εν συνεχεία, μετονομάστηκε σε COVID-19, καθότι είχε καταγράψει κρούσματα σε πάνω από 3.000.000 ανθρώπους, ενώ οι θάνατοι ξεπερνούσαν τους 215.000, με τους περισσότερους να καταγράφονται στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές και χώρες (Sullivan et al., 2020 στον Allam, 2020: 129).

Σε αυτό το σημείο τα ΜΜΕ, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο μετατρέποντας την υγειονομική κρίση σε παγκόσμια απειλή επικοινωνιακής διαχείρισης, όπου η ορατότητα και η αμεσότητα της προσέγγισης ενότι η διαίρεσης της κάθε χώρας-οργανισμού ήταν ορατή. Αυτό σημαίνει, ότι η εθνική απάντηση καταγράφηκε με την εθνικιστική υπεροχή που τείνει να κερδίζει, όταν *«μια χώρα κοιτάζει προς τα μέσα, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα δεινά των γειτόνων της και σίγουρα μια τέτοια προσέγγιση είναι αντιπαραγωγική στη μεταρρύθμιση των έξυπνων πόλεων»* (Allam, 2020: 135-6). Συγκεκριμένα η ρητορική περί ενός αόρατου εχθρού που παρομοιάζεται με την απειλή ενός πολέμου, αναδεικνύει και την πολιτισμική ιδιαιτερότητα, καθώς και την ιδεολογική προσέγγιση της κάθε χώρας, μέσα από την εκάστοτε πολιτική της διαχείριση. Με διαφορετικές παραλλαγές στο πλαίσιο μιας ασύμμετρης απειλής, ότι βρισκόμαστε σε πόλεμο υιοθέτησαν η Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Ιράν, Ρωσία, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία και η Τουρκία. Χαρακτηριστικά κατά τη διάρκεια της ομιλίας στις 16 Μαρτίου προς το Γαλλικό έθνος, ο Μακρόν δήλωσε *«nous sommes en guerre»* (είμαστε σε πόλεμο) (Offe, 2021). Ακόμη, το «εγώ» έναντι του «εμείς» επικράτησε στις Ηνωμένες Πολιτείες (χάσμα μεταξύ των αφηγήσεων του Δημοκρατικού και του Ρεπουμπλικανικού κόμματος), στη Βραζιλία και στο Κοσσυφοπέδιο ως τόποι βαθιάς πολιτικής πόλωσης. Ενώ, το «εμείς» έγινε αποκλειστικό στην Ινδία, όπου ήδη είχε βιώσει τις αρνητικές επιπτώσεις του ινδουιστικού εθνικισμού του Μόντι, (είχε προκαλέσει θρησκευτική βία και διαιρέσεις) και με την πανδημία τα ΜΜΕ, προσπάθησαν να επαναφέρουν το πνεύμα της συνεργασίας, προβάλλοντας το μήνυμα ενός ενιαίου έθνους μέσα από τη φράση *«μην πανικοβάλλεστε, δουλέψτε μαζί»* (Jing & Ahn 2021, Lilleker, Coman, Gregor & Novelli, 2021). Επιπρόσθετα, άλλες κυβερνήσεις ορισμένων χωρών, ιδίως της Γερμανίας και της Ιρλανδίας, ανέλαβαν

μέτρα για την καταπολέμηση ψευδών ισχυρισμών, όπως έκανε και ο βρετανικός κρατικός ραδιοτηλεοπτικός φορέας BBC. Το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστρία και η Ιρλανδία, κάλεσαν τους πολίτες να συσπειρωθούν γύρω από την «υστέρηση» και να δράσουν ενωμένοι ενάντια σε έναν κοινό εχθρό, καθώς οι πολίτες μετατράπηκαν σε «μαχητές», ενώ στο Ιράν κυριάρχησε η αφήγηση, ότι ήταν «πρεσβευτές υγείας» που εργάζονται μαζί για το έθνος τους(Lilleker, Coman, Gregor & Novelli, 2021: 333-350).

Ωστόσο, γύρω από τις αφηγήσεις ο Covid-19, με την παγκόσμια διάδοση παρουσιάστηκαν αντίστοιχα δεδομένα και πληροφορίες αξιοποιώντας το μοναδικό μας όπλο απέναντι στην απομόνωση, την τεχνολογία που ενώ ήμασταν στα σπίτια μας απομονωμένοι παράλληλα συνδεόμασταν στον κόσμο. Ως εκ τούτου, από τη μία, μας καθιστούσε όλο και περισσότερο κοσμοπολίτες, άλλα από την άλλη άλλο τόσο ευάλωτους απέναντι στην παραπληροφόρηση, στο ηλεκτρονικό έγκλημα καθότι η ισότητα και η αξιοποίηση του δικαιώματος περί διαμονής, δουλειάς στο σπίτι, εκπαίδευσης, ιατρικής περίθαλψης, δεν ήταν ίση και ενιαία. Συνεπώς, η αύξηση των ποσοστών της ανεργίας και των ανισοτήτων όλο και περισσότερο γιγαντώνονται. Σε σύντομο διάστημα άνοιξε το κουτί της Πανδώρας και τα δεινά της φτώχειας, ανισότητας, δουλειάς αναδύθηκαν στον παγκόσμιο χάρτη.

Πιο συγκεκριμένα, η ιατρική παραπληροφόρηση(Πλανδημική), ο φυλετικός στιγματισμός(απονομιμοποίηση του Κινέζικου πολιτισμού) η υποκίνηση σε βία (πολιτοφυλακές). Επίσης, η επιταχυντική διαδικασία της παγκοσμιοποίησης μέσω της κρίσης του Covid 19, συνιστά μια παγκόσμια πρόκληση περί κοινωνικής οργάνωσης, η οποία στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο εν συνεχεία θα δοκιμάσει τα όρια και τις αντοχές καθώς πρόκειται για την Νέα Μεγάλη Ύφεση(New Great Depression) με ασαφή όρια περί φύσης και χρόνου ανάκαμψης, άλλα με υπαρκτά δεδομένα μιας υψηλής ανεργίας για τα επόμενα χρόνια(Rickards, 2021). Καθώς, αναμένεται η οικονομική ύφεση να οδηγήσει σε μαζική ανεργία και σε φτώχεια και αντί να πυροδοτήσει την παγκόσμια αλληλεγγύη, θα θρέψει τον εθνικισμό και τα κλειστά σύνορα που όπως ήδη παρατηρήσαμε είναι απλά η επιβεβαίωση(Rickards 2021, Schweiger, 2021: 1-8). Εναλλακτικά αυτό που Wolff(2021) περιέγραψε, ως τα συμπτώματα μιας «άρρωστης κοινωνίας», όπως συστημικός ρατσισμός, ένα διαλυμένο εκπαιδευτικό σύστημα, μια διεφθαρμένη απο μετρητά πολιτική, οικολογική υποβάθμιση. Με αποτέλεσμα, η πανδημία του COVID-19, να ακολουθείται από την επικείμενη οικονομική κατάρρευση, διότι πυροδότησε μια άλλη περιοδική κατάρρευση του καπιταλισμού, καθώς σύμφωνα με τον ίδιο, ο «πανδημικός καπιταλισμός» μετατρέπεται στο κύριο πρόβλημα καθώς ο ιός, ανέδειξε ένα μη βιώσιμο και ευάλωτο οικονομικό σύστημα.

Συνάμα υπογράμμισε, ότι αφενός, οι βιομηχανίες απέτυχαν να εξυπηρετήσουν τη δημόσια υγεία, επειδή τα ιδιωτικά κέρδη ήταν ανεπαρκές κίνητρο γι' αυτούς να το πράξουν και αφετέρου, η κυβέρνηση δεν κατάφερε να αντισταθμίσει τις αποτυχίες του ιδιωτικού καπιταλισμού, επειδή οι κυβερνητικοί ηγέτες(συγκεντρώθηκαν σε μεγάλο βαθμό από εταιρικούς CEO) και μοιράζονταν παρόμοιες νοοτροπίες. Κατά

επέκταση, η ανάλυση του ιού, ενέτεινε την πολυεπίπεδη πρόκληση που θέτει ο καπιταλισμός(οργάνωση παραγωγής στη βάση εργοδότης- υπάλληλος) στο σύστημα, ενώ η εκάστοτε αμφισβήτηση του απο τον Μάρτιο του 2020, τροφοδότησε έναν κυκλώνα μεταρρυθμίσεων(Wolff 2020, 2021). Με παράδειγμα τις ΗΠΑ, τα τρία πρόσφατα κραχ (2000, 2008 και 2020) προκάλεσαν τη *Fed* να αντλήσει τεράστιες ποσότητες χρημάτων στην αμερικανική οικονομία και να προβεί στην αντίστοιχη μείωση των επιτοκίων, με αποτέλεσμα να δανείζονται με σχεδόν μηδενικό κόστος, το οποίο αναπόφευκτα οδήγησε σε υπερχρεωμένες εταιρείες που αποκαλούνται αλλιώς και «ζόμπι», όταν τα κέρδη τους δεν επαρκούσαν για να καλύψουν τις υποχρεώσεις των τόκων και των χρεών τους. Όλα αυτά μέσω της πανδημίας λειτουργούν ως ένα μάθημα απέναντι στον καπιταλισμό, ενώ η κοινωνία αποδυναμώθηκε, λόγω του κορωνοϊού με ανάλογο τρόπο που η φεουδαρχία στην Ευρώπη είχε αποδυναμωθεί εξαιτίας της βουβωνικής πανώλης(Wolff, 2021). Αν και δεν γνωρίζουμε τι θα συμβεί τα επόμενα δύο χρόνια, το μόνο σίγουρο είναι, ότι θα είναι διαφορετικά, καθώς οι φόροι θα αυξηθούν, ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο θα δημιουργηθεί, οι σχέσεις εντός της ΕΕ και ακόμα περισσότερο μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ θα χειροτερεύσουν, η σοβαρή συζήτηση θα επανέλθει για τον τερματισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου η της παγκοσμιοποίησης του εμπορίου. Με απότοκο η ιστορία της παγκοσμιοποίησης τώρα να παρουσιάζει σοβαρές ενδείξεις, οτι κατευθύνεται αντίστροφα σε μια μόνιμη τεχνολογικά εξοπλισμένη νέα εποχή(Wolff, 2021).

Επιπλέον, οι πολλές πληροφορίες χωρίς κανέναν έλεγχο που βρίσκονται στο διαδίκτυο και ανανεώνονται ανά δευτερόλεπτο σχετικά με τον Covid- 19, μπορούν να περιγραφούν και ως η περιήγηση μας, στους «*Ολυμπιακούς Αγώνες Παραπληροφόρησης*»(O'Brien, 2020). Υπό αυτό το πρίσμα, αναμένεται η παγκόσμια συνεργασία να υπονομευτεί, καθώς η παραπληροφόρηση ενέχει τον πραγματικό κίνδυνο στη μείωση πολυμερούς δράσης και διαμόρφωσης εταιρικών σχέσεων, καθώς και στη διευθέτηση γεωπολιτικών διαφορών. Η επικράτηση και η γρήγορη διάδοση αφηγήσεων γύρω απο τον Covid-19, «ως βίο όπλο» κατασκευασμένου που χρησιμοποιείται και στρατηγικά για τον αποπροσανατολισμό, καθώς οι αφηγήσεις είναι εθνικές και όχι παγκόσμιες και η ανάγκη κατανομής ευθύνης εξυπηρετεί, ενώ ταυτόχρονα επεξηγεί την εμφάνιση συνωμοσιών στο βωμό ανάδυσης των πολιτικών συμφερόντων απέναντι σε έναν «πληροφοριακό πόλεμο», όπου πολλές χώρες, όπως οι ΗΠΑ, Καναδάς, Ιράν και το Ισραήλ έχουν κατηγορηθεί, ότι παράγουν τον ιό μαζί με την Κίνα. Κατά επέκταση, η εξάπλωση του ιού έχει γεωπολιτικές προεκτάσεις, που συναγωνίζονται και παραλληλίζονται με γεγονότα, όπως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου το 1991 και η Μεγάλη Ύφεση του 1929–40(Rickards, 2021). Ενώ, η αργή αντίδραση στην πρώτη φάση αναγνώρισης της σημασία απο τις κυβερνήσεις Trump, Bosonago, αλλά και του Βρετανού Boris Johnson, ενισχύουν τις ξενοφοβικές τάσεις οικοδομώντας έναν «*αντιασιατικό στιγματισμό*»(Noel, 2020). Για την ακρίβεια, οι δυο θεωρίες που επικράτησαν σχετικά με την προέλευση του είναι: α) ο ιός μεταφέρθηκε απο ζώα στον άνθρωπο(μια διαδικασία που ονομάζεται ζωονοσογόνος μεταφορά) και β) ο ιός SARS-CoV-2 ήταν πείραμα σε εργαστήριο στη Γουχάν, όπου ο ιός

μεταφέρθηκε καθώς ένας εργαζόμενος στο εργαστήριο βγήκε εκτός(Brands & Gavin, 2020).

Κατά επέκταση, παρατηρείται σημαντική μετατόπιση στον τομέα της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο η μάλλον ενίσχυση των υφιστάμενων αφηγηματικών τάσεων που επικεντρώνονται στην άνοδο της **Ψηφιακής Λιδακτορίας**. Πιο συγκεκριμένα, ο κορονοϊός εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη Γουχάν της Κίνας, τον Οκτώβριο - Νοέμβριος 2019, SARS-Cov-2(ο ιός) και ο COVID-19(η ασθένεια που αποδίδεται στον ιό), θεωρείται ως «μια κοινή δημιουργία Κίνας/ΗΠΑ», δηλαδή ως ένας γενετικά κατασκευασμένος μεταλλαγμένος απόγονος δεκαετούς αγώνα παραγωγής βιολογικών όπλων. Συνεπώς, συγκαλύπτονται μυστικά γύρω απο την έρευνα της βίο-ασφάλειας»(Cummins, 2020). Διαδίδοντας μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης το φόβο, τη σύγχυση, αλλά και την προώθηση μελετών περί κατασκευάσματος του ιού(Osetrona, 2019). Με αυτό τον τρόπο σχηματίζεται μια παγκόσμια ελίτ. Αφενός, με την πιο προηγμένη και ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία του κόσμου, την Κίνα και αφετέρου, με τη δυτική ελίτ που απαρτίζεται απο υπερ καπιταλιστές δισεκατομμυριούχους, όπως ο Bill Gates (Microsoft) και Eric Schmidt (Google), μαζί με την Silicon Valley (Facebook, Amazon, Apple, Oracle, κ.λπ.), Big Pharma, Wall Street, πολυεθνικά στελέχη εταιρειών, ο κόσμος του Οικονομικού Φόρουμ και το στρατιωτικό-βιομηχανικό συγκρότημα βιο-πολεμικού χώρου(Mercola & Cummins, 2021). Με άλλα λόγια, ένα σημαντικά μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας υποστηρίζει, ότι ο ιός χρησιμοποιείται απο την παγκόσμια ελίτ, εγκαθιδρύοντας το «*Screen New Deal*» ένα «*Δόγμα Σοκ*», όπως το έχει χαρακτηρίσει η Ναόμι Κλάιν, ώστε να επιβληθούν στο όνομα της δημόσιας υγείας και της «βιοπροστασίας», δρακόντεια μέτρα επιτήρησης, λογοκρισίας και ελέγχου. Ειδικότερα, το μέλλον αφορά την «*πολύ πιο υψηλή τεχνολογία, την τηλεϊατρική, την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και την ευρυζωνική σύνδεση, ενός πιο έξυπνου εκπαιδευτικού συστήματος, τη διαδοχή των μηχανών έναντι των ανθρώπων που δεν συγκροτούν πυρήνα βιολογικών κινδύνων, ένα μέλλον στο οποίο, για τους προνομιούχους, σχεδόν όλα παραδίδονται στο σπίτι, είτε σχεδόν μέσω ροής και τεχνολογίας cloud, είτε φυσικά μέσω οχήματος χωρίς οδηγό η μη επανδρωμένου αεροσκάφους,απασχολεί πολύ λιγότερους δασκάλους, γιατρούς και οδηγούς. Δεν δέχεται μετρητά η πιστωτικές κάρτες (υπό πρόσχημα τον έλεγχο του ιού) και έχει σκελετική μαζική διέλευση κάθε μας κίνηση, κάθε λέξη, κάθε σχέση μας είναι ανιχνεύσιμη, σε δεδομένα απο πρωτοφανείς συνεργασίες μεταξύ κυβερνήσεων και τεχνολογικών κολοσσών»(Klein, 2020). Με αυτή την άποψη συναινεί και ο Robert F. Kennedy, στο *Children's Health Defense*, όπου αποκαλεί αυτή τη διαχείριση, ως «η μακιαβελική χειραγώγηση αυτής της πανδημίας....όπου οι απατεώνες της Big Tech και ο Mark Zuckerberg και ο Jeffrey Bezos και ο Bill Gates και ο Tony Fauci....επιδιώκουν να τσακωθούμε μεταξύ μας.....γιατί ξέρουν ότι αν μαζευτούμε όλοι, θα αρχίσουμε να κάνουμε ερωτήσεις και αυτές είναι ερωτήσεις στις οποίες δεν μπορούν να απαντήσουν. «γιατί πλουτίζεις;» Και "γιατί όλοι φτωχοποιούμαστε;" Και "ποια είναι η διαφορά μεταξύ φυματίωσης και κορονοϊού;"»(Children's Health Defense Team, 2020).*

Τέλος, η γεωπολιτική της πανδημίας έχει διαμορφώσει τις σχέσεις διεθνών σχέσεων στις βάσεις, όπου η γεωπολιτική ορίζεται, ως «η αλληλεπίδραση μεταξύ γεωγραφίας και εξουσίας», δηλαδή ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος που συνδέεται με το γεωπολιτικό επεκτατισμό(Bahi, 2021: 77). Τα σενάρια για την **παγίδα του Θουκυδίδη** άκμασαν καθώς ο φόβος θα μετουσιωθεί σε θυμό και η επιθυμία για εκδίκηση είναι «η μητέρα όλων των κακών, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε δυσαρέσκεια και τελικά σε πόλεμο. Όπως ο Misenheimer, A. G.(2019: 1) υπογράμμισε, «ο Πελοποννησιακός Πόλεμος, είναι ο νέος, ως σοφός των σχέσεων ΗΠΑ-Κίνας». Η Κίνα προσπάθησε να προωθήσει τη δυναμική της παγκόσμια, μέσω της «διπλωματίας της μάσκας» του Πεκίνου και ειδικά προς την ΕΕ, ώστε να παρουσιαστεί, σαν ένας αξιόπιστος σύμμαχος ενάντια στον αόρατο εχθρό(Pieterse, Lim & Khondker, 2021). Χαρακτηριστικά ο Josep Borrell, αναγνώρισε σε αυτήν την «πολιτική γενναιοδωρίας» να υποβόσκει η γεωπολιτική συνιστώσα σε έναν αγώνα για επιρροή έναντι των ΗΠΑ.

Αντίστοιχα οι ΗΠΑ, εκμεταλλεύτηκαν το ξέσπασμα του ιού για να προωθήσουν και ταυτόχρονα να ευαισθητοποιήσουν το κοινό προς την αντι-κινεζική ατζέντα της(Press TV 2020). Ωστόσο, σύμφωνα με τον Kevin Rudd, αναμένεται «η μεγάλη αποσύνδεση», καθώς έχει γίνει ο «όρος du jour» των σχέσεων ΗΠΑ-Κίνας και μπορεί να οδηγήσει σε ένα δεύτερο «Ψυχρό πόλεμο»(Rudd, 2019). Ένδειξη είναι ότι η Κίνα, είναι μια χώρα που επί Ομπάμα, Μπους, Κλίντον, εμφανιζόταν ως «στρατηγικός εταίρος», ενώ επί της κυβέρνησης του Τράμπ, αλλά και ολόκληρης της πολιτικής τάξης της Ουάσιγκτον, μετατράπηκε σε «στρατηγικός αντίπαλος». Ο σκοπός είναι να οικοδομήσουμε μια νέα μορφή σχέσεων μεγάλων δυνάμεων, ώστε να αποφύγουμε την παγίδα του Θουκυδίδη, δηλαδή όταν στο διεθνές σύστημα εμφανίζεται μια επικίνδυνη δυναμική που συμβαίνει «όταν μια ανερχόμενη δύναμη(KINA) απειλεί να εκτοπίσει μια κυρίαρχη δύναμη(ΗΠΑ)»(Allison, 2019). Με ορόσημο τη μελέτη του Άλισον, που μελετά σε βάθος δεκαέξι περιπτώσιολογικές μελέτες, συνάγεται το συμπέρασμα, ότι όταν μια ηγεμονική δύναμη απειλείται από μια ανερχόμενη δύναμη στις 12 περιπτώσεις έναντι των 16 οδηγήθηκαν οι δρώντες σε πόλεμο. Αξιοποιώντας τη συλλογιστική του στα σύγχρονα δεδομένα, ο Τράμπ ακολούθησε μια μερκαντιλιστική λογική, ενώ η Κίνα αναζητά το δικό της «κινεζικό όνειρο», η αλλιώς την «αναζωογόνηση του κινεζικού έθνους»(Pan, 2020). Εδώ έγκειται το δίλημμα μέσα από την αναλογία, όπου η Αμερική μια κυρίαρχη δύναμη ανάλογου βεληνεκούς με τη Σπάρτη και αντίστοιχα η Κίνα με τη σπουδαία Αθήνα, ως ανερχόμενη δύναμη. Ως εκ τούτου, εάν εν τέλει η Κίνα, υποκύψει στην ιδέα, ότι το μεγαλείο προέρχεται από την κυριαρχία, θα έχει πέσει στην παγίδα του Θουκυδίδη(Gustafson, 2018: 34).

Άλλωστε ο 21^{ος} αιώνας, χαρακτηρίζεται από αυξανόμενη πολυπολικότητα, σκιαγραφώντας τον ιστορικό κανόνα, όπου ο μονοπολισμός δεν είναι λύση αλλά ανωμαλία. Χαρακτηριστικά όπως και ο Gustafson, L.(2018: 9), επισημαίνει μπροστά στο αναδυόμενο «Κονσέρτο της Ανθρωπότητας(Concert of Humanity)», που χαρακτηρίζεται από λιγότερη ασυμφωνία, αλλά απαρτίζεται από πολλούς

σημαντικούς παίκτες. Συνεπώς, ο πλουραλισμός και όχι η κυριαρχία είναι το σωστό τέλος της εξουσίας, καθώς στην πολιτική σε ένα μεγάλο βαθμό η εξουσία κατανέμεται πάντα και αν υπάρχει η πιθανότητα να διατηρηθεί το πραγματικά αμερικανικό μεγαλείο, θα πρέπει οπωσδήποτε να αντληθεί από ένα «όραμα ενός διεθνούς συστήματος ελεύθερων και εξαρτημένων εθνών που συναλλάσσονται ειρηνικά μεταξύ τους, μαθαίνουν από τον πολιτισμό του άλλου και δείχνουν αυτοσυγκράτηση» (Gustafson, 2018: 33-34). Όπως υπογραμμίζει και ο Li, C.(2020: 5), «η αποτελεσματική εξωτερική πολιτική ξεκινά από το εσωτερικό με ανθεκτική δημοκρατία, ισχυρή οικονομία, χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία, πλουραλιστική κουλτούρα και υγιεινή διαβίωση, περιβάλλον». Μολονότι, η Κίνα έχει εγκαθιδρύσει μια «Νέα Εποχή, που ο Μάο την έκανε ανεξάρτητη(zhan qi lai) και ο Deng ευημερούσα(fu qi lai), ενώ ο Xi, θα την κάνει ξανά ισχυρή(qiang qi lai)»(Intelligence fD., 2020). Όμως, η Κίνα για να γίνει εξέχουσα σε παγκόσμια κλίμακα και να φτάσει στα όρια της πραγματικής απειλής για έναν επικείμενο πόλεμο, θα πρέπει να συνυπολογίσει να ξεπεράσει πέρα από την **Παγίδα του Θουκυδίδη** τις άλλες τρεις παγίδες που είναι:

- **την παγίδα Κίντλεμπεργκερ(Kindleberger Trap):** Προέρχεται από την ερμηνεία του Τσαρλς Κίντλεμπεργκερ, ο οποίος πρότεινε τη θεωρία της «ηγεμονικής σταθερότητας» σχετικά με την κύρια αιτία της ολέθριας δεκαετίας του 1930, που προκλήθηκε, διότι οι ΗΠΑ αν και αντικατέστησαν την Βρετανία ως παγκόσμια δύναμη, δεν κατάφεραν να παρέχουν παγκόσμια δημόσια αγαθά(Nye 2017). Ωστόσο, η σημερινή πραγματικότητα αποκλίνει σημαντικά από τη δεκαετία του 1930, καθώς το «G2 στο G20» που προέκυψε από τις παγκόσμιες διαστάσεις της οικονομικής κρίσης του 2008, διαμορφώνουν τα δρώμενα της διεθνούς τάξης(Zheng, 2020 και Garrett 2010). Κατά επέκταση, η συλλογιστική του Kindleberger, θεμελιώνεται γύρω από την έλλειψη παγκοσμίων αγαθών, όπου η παγίδα δημιουργείται, όταν ένας παλιός ηγέτης(μεγάλη δύναμη) χάνει την επιρροή του συστήματος, αλλά η ανερχόμενη δύναμη, δεν καταφέρνει εν τέλει να ανταποκριθεί στις παγκόσμιες προκλήσεις. Για αυτό τα υπαρκτά σημάδια, ότι οι ΗΠΑ εγκαταλείπουν τον παγκόσμιο στίβο, δίνουν ελπίδες στην Κίνα να αναλάβει δράση προσπαθώντας να αποδείξει, ότι μπορεί να καλύψει το κενό του ηγέτη. Παρά ταύτα, όπως υπογραμμίζει ο Zheng(2017), όταν η ανερχόμενη δύναμη είναι πρόθυμη να διαδραματίσει μεγαλύτερο ρόλο, αλλά το πρόβλημα εμφανίζεται όταν εξακολουθεί να μην έχει επαρκή ικανότητα. Αυτό ο Huang(2017) το προσδιόρισε ως «έλλειψη ήπιας δύναμης», όπως μικρά ποσά ξένης βοήθειας, εσωτερική αστάθεια πολιτικού συστήματος(Zheng, 2017 και Huang, 2017). Τα βήματα της, θορυβώδη ήδη από το 2007, με μια σειρά από δράσεις και πρωτοβουλίες όπως:
 - i) στη 10^η συνεδρίαση των Υπουργών Οικονομικών της ASEAN+3, συμφωνήθηκε περαιτέρω πρόοδος της CMI, όπου ακόλουθα με την Πολυμερή Πρωτοβουλία του Τσιάνγκ Μάι(CMIM), οι κεντρικές τράπεζες της Ιαπωνίας, της Κίνας, του Χονγκ Κονγκ, της Νότιας Κορέας και τα μέλη της(ASEAN), συνεισέφεραν περίπου 120 δισεκατομμύρια δολάρια(Chiang, 2011: 926).

- ii) Το 2013, η Κίνα πρότεινε την πρωτοβουλία “*Belt and Road*,” για την επέκταση του εμπορίου, των υποδομών και των εμπορικών ενώσεων με 65 χώρες στην Ασία, Αφρική και Ευρώπη. Πρόκειται για μια μακροπρόθεσμη στρατηγική επένδυση για την ενδυνάμωση της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής, των υποδομών(κατασκευή δικτύων σιδηροδρόμων, αυτοκινητοδρόμων, γεφυρών, αεροδρομίων, λιμάνια, αγωγούς πετρελαίου, φυσικού αερίου και οπτικών ινών)(Tang & Chen, 2017: 2596). Ωστόσο το πιο σημαντικό είναι, ότι ενισχύει και την παγκόσμια υγεία, καθώς προσφέρει αναπτυξιακή βοήθεια και τα νέα ενισχυτικά επενδυτικά κεφάλαια(Δείτε εικ.19).
- iii) Η οικονομική παγκόσμια διακυβέρνηση με την επιτυχή ίδρυση απο τα μέσα του Ιανουαρίου της ΑΙΠΒ, που απαρτίζεται από 57 χώρες συμπεριλαμβανομένης μιας σειράς πιστών συμμάχων της υπερδύναμης στην Ευρώπη και στην Ασία-Ειρηνικό(Yang, 2016). Ενώ το 2016, ιδιαίτερα στη σύνοδο κορυφής της G20 στο Hangzhou, η Κίνα παρουσίασε σημαντικές ιδέες για την παγκόσμια διακυβέρνηση(Li, 2017).

Εικόνα 19. Χάρτης: ο δρόμος του Μεταξιού

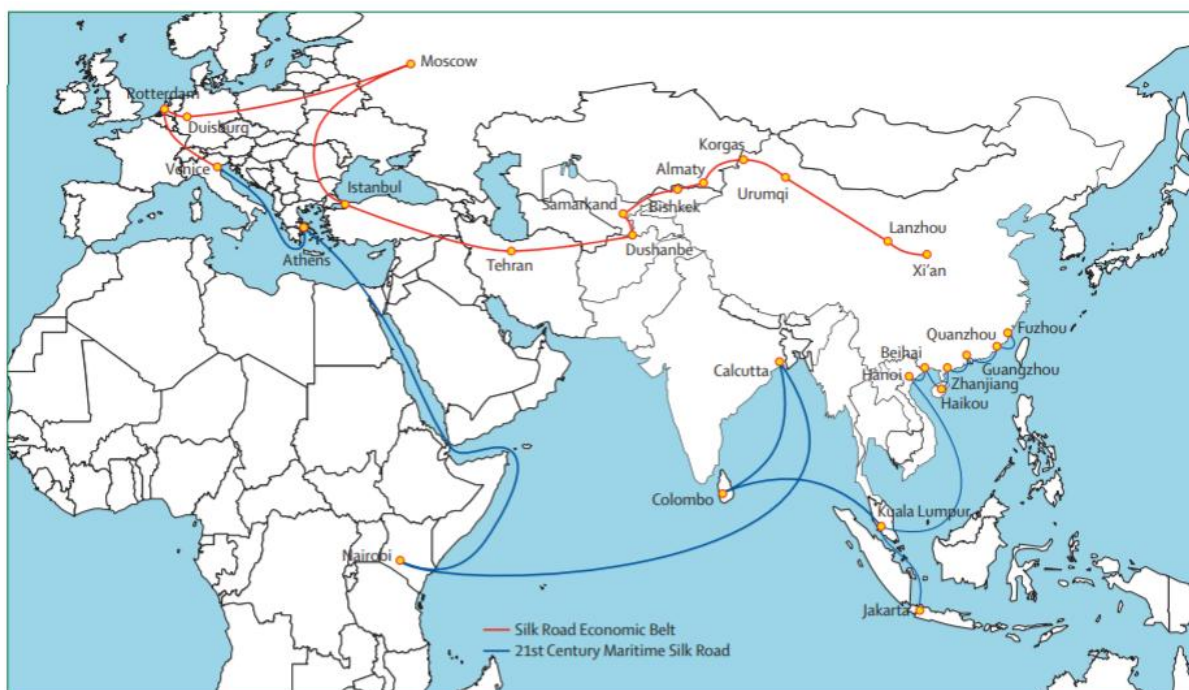

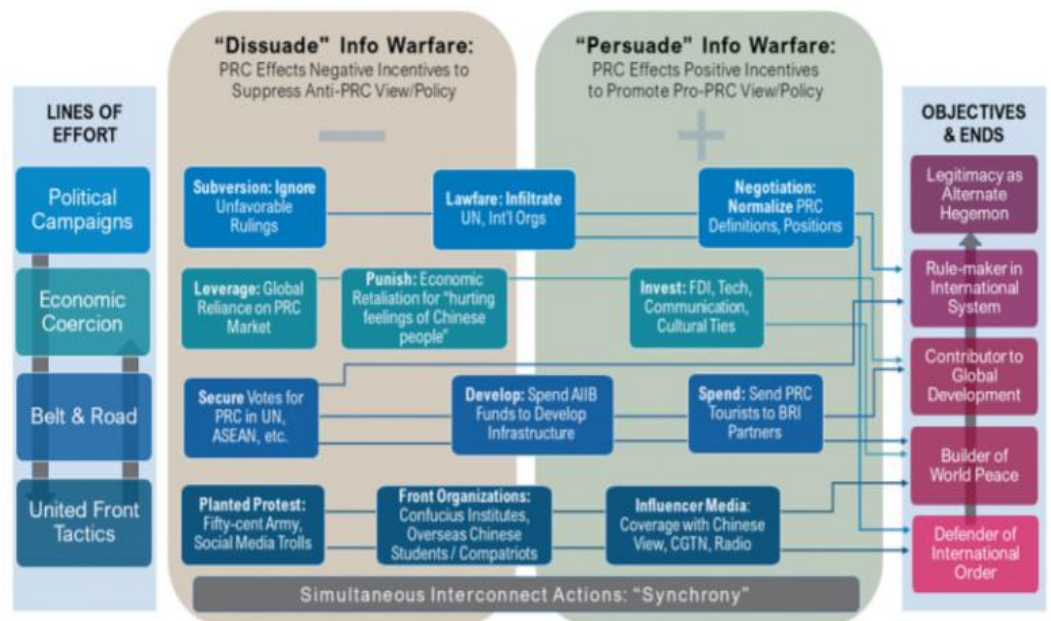
Figure 1: Map of China's Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road

Πηγή: (Tang, Li & Chen, 2017: 2596).

- **Παγίδα Τάκιτου (Tacitus Trap):** Η κυβέρνηση πρέπει να αυξήσει τη διαφάνεια και την αξιοπιστία της, απέναντι στο λαό, διότι η κρίση της υπαρξιακής νομιμότητας είναι παρούσα και η λαϊκή δυσαρέσκεια

απέναντι στο Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα(ΚΚΚ) είναι έκδηλη. Ας μην λησμονούμε, ότι η εξωτερική στάση μιας χώρας, η διεθνής επιρροή της, εξαρτάται απο τη διατήρηση της σταθερότητας και της ισχύος στο εσωτερικό της και η Κίνα είναι ένα έξοχο παράδειγμα μιας χώρας που διεξάγει έναν ατελείωτο πόλεμο(δείτε την εικ. 20.), μια εκστρατεία «γκρίζας ζώνης» με ποικίλα παραδείγματα μορφών σύγχρονων συγκρούσεων απο την επιθετική διπλωματία «πολεμιστή λύκων», έλεγχο διαδικτύου με αντισυμβατικές τακτικές, απο κυβερνο-επιθέσεις, προπαγάνδα, πολιτικό πόλεμο έως οικονομικό, εξαναγκασμό και δολιοφθορά(Alami, 2018 και Brands, 2016). Με άλλα λόγια, αποσκοπεί στη σταδιακή κλιμάκωση που έχει ως απώτερο σκοπό την τροποποίηση του διεθνούς συστήματος και όχι τη ριζικά αναθεωρητική ανακατασκευή του με την έννοια της καταστροφής(Mazarr, 2015).

Εικόνα 20. Χαρτογράφηση στρατηγικής απειλής παραπληροφόρησης της ΛΔΚ.

Πηγή: (Curtis, 2021: 236).

- **Παγίδα μεσαίου εισοδήματος (middle in come trap)(MIT).** Ένας όρος που εισήχθη απο τους οικονομικούς Gill & Kharas(2007) για να περιγράψει την «παγίδα χαμηλού εισοδήματος», γνωστή και ως «παγίδα της φτώχειας» στην έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας με τίτλο «Μια Ανατολική Ασιατική Αναγέννηση: Ιδέες για την Οικονομική Ανάπτυξη του

2007 «*An East Asia Renaissance: Ideas for Economic Growth του 2007*»(Gill, Khara & Bhattasali, 2007). Δηλαδή, πως κάποιες χώρες που γνώρισαν ταχεία ανάπτυξη φτάνοντας σε μια κατάσταση μιας χώρας μεσαίου εισοδήματος(MIC) σε σύντομο χρονικό διάστημα, δεν κατάφεραν να καλύψουν περαιτέρω την οικονομική διαφορά σε μια σύγκριση με τα ποσοστά των ανεπτυγμένων οικονομιών υψηλού εισοδήματος(Glawe & Wagner, 2019: 2). Ωστόσο, το πιο σημαντικό είναι, ότι η «παγίδα μεσαίου εισοδήματος» συνδέεται παράλληλα με τη γήρανση του πληθυσμού και χαρακτηριστικά η Κίνα, αποτελεί ένα παράδειγμα μιας κοινωνίας μεσαίου εισοδήματος που αμέσως μετά εισήλθε στο στάδιο μιας γηράσκουσας κοινωνίας. Αυτό σηματοδοτεί συνεκδοχικά, ότι μειώνεται η αύξηση της προσφοράς εργασίας, αυξάνεται το κόστος εργασίας και αποδυναμώνεται η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας επηρεάζοντας έτσι την κυκλική πορεία προς την οικονομική ανάπτυξη(Tian, 2017 και Zhou & Hu, 2021). Συνεπώς, για να ξεπεράσουν αυτό το εμπόδιο, πρέπει να αναπτύξουν θέσεις εργασίας, με φθινό εργατικό δυναμικό που προωθεί τη μεταφορά εργασίας από τα χαμηλά ποσοστά παραγωγικότητας στον αγροτικό τομέα, στον τομέα υψηλής παραγωγικότητας, αλλά και να επιλύσουν κοινωνικά προβλήματα στο μονοπάτι της αστικοποίησης(Tian, 2017: 2, 22). Παρά ταύτα, εξωτερικοί παράγοντες, όπως οι κρίσεις, απαιτούν εγχώριες διαρθρωτικές προσαρμογές και ανασύρουν κρίσεις εξωτερικής ζήτησης. Όπως μετά την παγκόσμια κρίση του 2008, η ραγδαία ανάπτυξη της Κίνας, ως προς την πραγματική αύξηση της παραγωγικότητας των συνολικών συντελεστών παραγωγής της Κίνας, άρχισε να μειώνεται και από το «μέσο όρο 3,3% το 2001–2007, έφτασε το –0,9%» κατά τη διάρκεια των ετών 2007–2012. Με αποτέλεσμα το 2012 η Έκθεση Παγκόσμιας Ανάπτυξης να κατατάξει την Κίνα, ως χώρα μεσαίου εισοδήματος(Zhou & Hu, 2021: 3, 74). Έκτοτε στο δωδεκα-πενταετές πρόγραμμα της έρευνας των Zhou & Hu(2021), διαπιστώθηκε, ότι ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της Κίνας επιβραδύνθηκε από 9,5% το 2011 στο 6,7% το 2016, ενώ η οικονομική ανάπτυξη το 2015, υποχώρησε κάτω από το 7% για πρώτη φορά από το 1991. Τέλος, η Κίνα εμφανίζει την πιο σημαντική περιφερειακή ανισότητα στον κόσμο και για αυτό καταγράφεται συχνά στη βιβλιογραφία ως «μία Κίνα, τέσσερις κόσμοι» (δηλαδή τέσσερις εισοδηματικές ομάδες)(Zhou & Hu, 2021). Ωστόσο, η Κίνα ανέπτυξε κατά τη νέα χιλιετία μια «στρατηγική της ισορροπημένης περιφερειακής οικολογικής ονομαστικής ανάπτυξης» βασιζόμενη σε ένα νέο μοτίβο «τεσσάρων ζωνών και τριών στρατηγικών», μέσα από την πρωτοβουλία “*Belt and Road*”. Πρόκειται για τη συντονισμένη ανάπτυξη του Πεκίνου, της Γιαντζίν, του Χεμπέι και του ποταμού Γιανγκτσέ. Ωστε, να βοηθήσουν τις περιφέρειες στην Κίνα, να ξεπεράσουν την «παγίδα του μεσαίου εισοδήματος» και να κατευθυνθούν στην ομάδα υψηλού εισοδήματος αργά ή γρήγορα(Zhou & Hu, 2021: 186). Εντούτοις, το «φαινόμενο του Τράμπ» ανέστειλε την ανάπτυξη τους, καθώς μέσω των

εμπορικών δασμών που επιβλήθηκαν αρκετές ξένες εταιρείες που συνέβαλαν θετικά στην οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, αλλά και στην εξαγωγική διαδικασία καθώς και στην απασχόληση, μετέφεραν την παραγωγή τους, εκτός Κίνας η έφυγαν εντελώς, λόγω του εμπορικού πολέμου με τις ΗΠΑ, για να αποφύγουν τους τιμωρητέους δασμούς. Λόγου χάρη, η Apple έχει μετατοπίσει την παραγωγή τους, σε δοκιμαστική βάση στην Ινδία και το Βιετνάμ(Li, 2020: 5, Tang, Cao, Wang & Zhou, 2021: 630-634). Με άλλα λόγια,(η πολιτική Τράμπ) προσπάθησε να καθυστερήσει το ραγδαίο άλμα που έκαναν η Ιαπωνία και οι «Τέσσερις Ασιατικοί Δράκοντες»(Κίνα Χονγκ Κονγκ, Κίνα Ταϊβάν, Νότια Κορέα και Σιγκαπούρη) μεταφέροντας τις οικονομίες τους, απο το μεσαίο στο υψηλό εισόδημα(Zheng, 2020: 169).

Εικόνα 21. Δημογραφικές προβολές κατά τη διάρκεια 2000-2050 και σύγκριση βάσει εισοδήματος

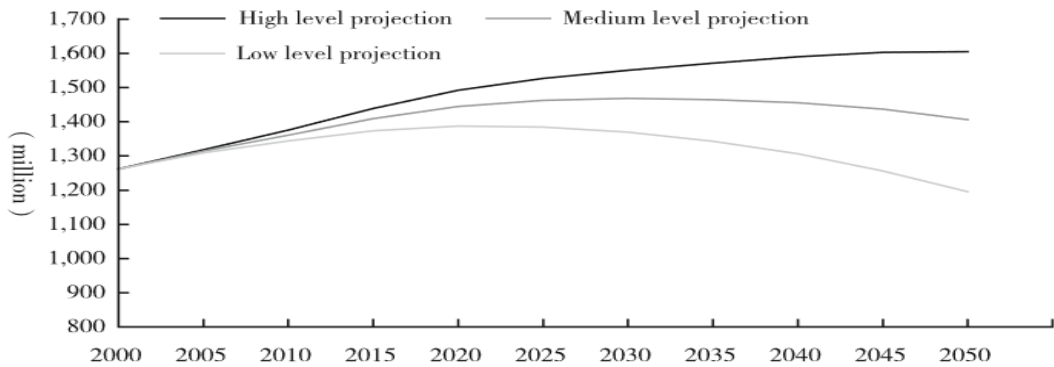
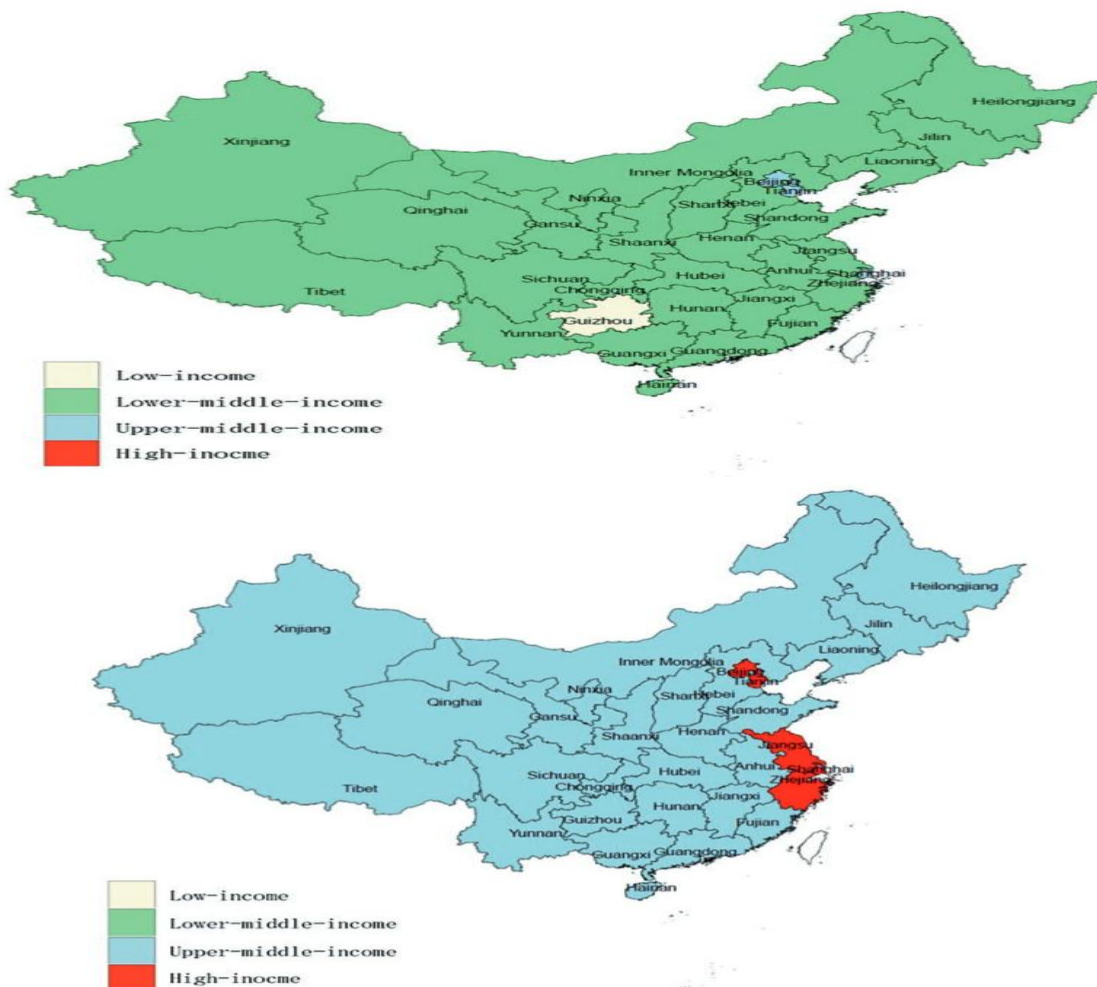

Fig. 6 Three demographic projections during 2000–2050

Η ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΜΗΛΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΣΤΟ ΥΨΗΛΟ(2005-2015)

Πηγή: (Zhou & Hu, 2021: 188-189).

I. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια ενότητας

1. Η **Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία (EGD)** που ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το Δεκέμβριο του 2019, είναι ένας οδικός χάρτης που αποσκοπεί στην προώθηση της μετάβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς μια κλιματικά ουδέτερη οικονομία, με τη μείωση των εκπομπών άνθρακα κατά 55%, έως το 2030 και την επίτευξη ουδετερότητας άνθρακα έως το 2050. Συγκροτεί σύμφωνα με την ίδια τη δημοσίευση της Επιτροπής «την πόρτα εξόδου» από την πανδημία COVID-19 και για αυτό παραχωρήθηκε το 1/3 των επενδύσεων ύψους 1,8 τρισεκατομμυρίων ευρώ από το σχέδιο ανάκαμψης “NextGenerationEU,” καθώς και από τον επταετή προϋπολογισμό της ΕΕ, όπου θα αποτελούν τους στυλοβάτες της χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Πρόκειται για έναν «περιβαλλοντικό αναπροσανατολισμό» των δραστηριοτήτων της ΕΕ σε τομείς που προσδιορίζονται, ως κορυφαίες δράσεις της ανακοίνωσης για την EGD. Με στόχο να ευθυγραμμιστεί μια νέα βιομηχανική στρατηγική που εγκρίθηκε στις 10 Μαρτίου 2020, σύμφωνα με την οποία η Ένωση, αναμένεται να καταστεί παγκόσμιος ηγέτης, καθώς «οι κινητήριες δυνάμεις της κλιματικής αλλαγής και της απώλειας βιοποικιλότητας

είναι παγκόσμιοι και δεν περιορίζονται από τα εθνικά σύνορα»(COM/2019/640 final). Πρόκειται για μια αλλαγή του οριζόντιου ρυθμιστικού πλαισίου που συμβαδίζει με τη Συνθήκη της Λισαβόνας και τη Συμφωνία του Παρισιού, καθώς και με την Ατζέντα, 2030 του ΟΗΕ (Sikora, 2021).

2. Η **ψηφιακή στρατηγική της ΕΕ**, αποσκοπεί στην προσαρμογή στους μετασχηματισμούς στην «Ψηφιακή Δεκαετία» που διανύει η Ευρώπη. Στο πλαίσιο προγραμμάτων της πολιτικής συνοχής 2021-2027, η Επιτροπή ξεκίνησε στρατηγικές συνεργασίες, όπως οι “Θεματικές Πλατφόρμες Έξυπνης Εξειδίκευσης”(S3) που σχετίζονται με τον Agri-Food, Αγροδιατροφικό, την Ενέργεια και το Βιομηχανικό Έκσυγχρονισμό, υπο το ευρύτερο συντονισμό υπό το Κοινό Κέντρο Ερευνών(ΚΚΕρ), συνδυαστικά με την υποστήριξη πολλών Γενικών Διευθύνσεων της ΕΚ. Αποσκοπώντας στο σχεδιασμό ευρωπαϊκών οικοσυστημάτων για την επίτευξη διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασία σε περιοχές και χώρες με συναφείς προτεραιότητες S3(S3 thematic platforms, n.d.). Επιπλέον, σχεδιάζει μια νέα πιλοτική δράση για την ενίσχυση των περιφερειών, ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικές και ανθεκτικές σε τομείς προτεραιότητας στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, όπως η τριδιάστατη εκτύπωση, η βιοοικονομία, η αποδοτικότητα των πόρων, η προηγμένη παραγωγή ή η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, διεπαφές τεχνητής νοημοσύνης και μεγάλα δεδομένα(European Commission, 2017). Παράλληλα, επικεντρώνεται στους τομείς της ψηφιοποίησης και του κυβερνοχώρου. Ειδικότερα διαμορφώνει τρεις επιμέρους στόχους που είναι, η βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών, η θέσπιση κοινών προτύπων 5G και η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ηθικής προσέγγισης για την τεχνητή νοημοσύνη(AI)(König, 2020: 1-2).
3. Μια **οικονομία που λειτουργεί για τους ανθρώπους**: Διαμόρφωση μιας κοινωνικής οικονομίας της αγοράς της ΕΕ, ώστε να μειωθεί η ανισότητα, η ανεργία, να επέλθει η τελειοποίηση της ΟΝΕ. Για αυτό, η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων κρίνεται αναγκαία και σε αυτό συμβάλλει η ολοκλήρωση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών(European Commission 06 December 2017). Ακόμη, σύμφωνα με τις εαρινές οικονομικές προβλέψεις του 2021, για το βέλτιστο συντονισμό οικονομικής πολιτικής το 2021 και τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας μας, με σκοπό την ανάκαμψη από το Covid-19, απαιτείται εκσυγχρονισμός της οικονομίας, ενώ η Επιτροπή καλεί τα κράτη για την πλήρη εφαρμογή των σχεδίων ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, δημιουργήθηκε το εργαλείο “NextGenerationEU,” αξίας 750 δισεκατομμυρίων ευρώ, αλλά και κατά τη διάρκεια της Κοινωνικής Συνόδου Κορυφής στο Πόρτο στις 7-8 Μαΐου 2021, όπου οι ηγέτες της ΕΕ αναγνώρισαν τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικής Ευρώπης και τέθηκαν ως στόχοι η απασχόληση, οι δεξιότητες και η κοινωνική ένταξη(COM(2021)500 final). Συνεπώς, η οικονομική ατζέντα της ΕΕ σχετίζεται γύρω από τους άξονες της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, παραγωγικότητας, δικαιοσύνης, με απώτερο σκοπό τη μακροοικονομική σταθερότητα(COM(2021) 500 final).
4. **Προώθηση του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής μας**: τήρηση του κράτους δικαίου, και ειδικά μετά τις διαδικασίες που άρχισαν με το άρθρο 7 κατά της Πολωνίας(2017) και της Ουγγαρίας (2018). Προτάθηκε η επιβολή μηχανισμών προβολής της κουλτούρας του κράτους δικαίου με ετήσια υποβολή εκθέσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Παράλληλα ενισχύθηκε η δυνατότητα αύξησης της δύναμης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε αυτόν το μηχανισμό, καθώς και η πρόταση να «μετατραπεί το κράτος δικαίου σε κομβικό μέρος του επόμενου

πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου(ΠΔΠ)»(EPRS, 2020). Ακόμη, η δημιουργία ενός «νέου συμφώνου για τη μετανάστευση και το άσυλο» εστιάζει αφενός, στην ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής με την επίτευξη ενός μόνιμου σώματος 10.000 συνοριοφυλάκων έως το 2024(αντί του αρχικού στόχου του 2027) και την παροχή ενός εκσυγχρονισμένου και πραγματικά κοινού συστήματος ασύλου της ΕΕ. Αφετέρου ανακηρύχτηκε, ότι για το βέλτιστο έλεγχο μπορεί να επέλθει επιπρόσθετα μια αναθεώρηση της πρότασης για τη «μπλε κάρτα». Τέλος, σε συνέχεια της περιόδου 2014-2019, «για μια γνήσια Ευρωπαϊκή Ένωση Ασφάλειας» η von der Leyen, επιθυμεί την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας για την αντιμετώπιση των κενών στην καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος και της τρομοκρατίας, όπως μεταξύ άλλων, την ενίσχυση των εξουσιών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας(EPPO), ώστε να επιτραπεί η έρευνα και η δίωξη της διασυνοριακής τρομοκρατίας.

5. **Μια ισχυρότερη Ευρώπη στον κόσμο:** Διαμόρφωση μια πολυμερούς τάξης βασισμένη σε κανόνες «ενισχύοντας τη μοναδική επωνυμία υπεύθυνων παγκόσμιας ηγεσίας». Επίσης, να οικοδομηθεί σταδιακά μια πιο διεκδικητική και ενωμένη Ευρώπη, που θα είχε στρατηγική αυτονομία: «για να είναι παγκόσμιος ηγέτης, η ΕΕ πρέπει να είναι σε θέση να ενεργεί γρήγορα». Στόχος, η ΕΕ να δαπανήσει 30 % περισσότερο για επενδύσεις εξωτερικής δράσης στον επόμενο (ΠΔΠ), που ανέρχεται περίπου στα 120 δισεκατομμύρια ευρώ. Να αναπτύξει τις κατάλληλες στρατιωτικές και αμυντικές δυνατότητες της, πάντοτε στη συνεταιριστική βάση, ότι «το NATO, θα είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της συλλογικής άμυνας της Ευρώπης». Μολονότι, η κίνηση προς τη στρατηγική αυτονομία συνοδεύεται με συγκεκριμένα μέτρα, όπως η δημιουργία νέας Γενικής Διεύθυνσης Άμυνας της Επιτροπής Βιομηχανίας και για το Διάστημα. Τέλος, αναφέρθηκε στο ευρωπαϊκό μέλλον των Δυτικών Βαλκανίων, όπως η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία, όπου κινδυνεύει να ενισχύσει την επιρροή των ανταγωνιστών της ΕΕ δηλαδή τις Κίνα, Ρωσία, Τουρκία και χώρες του Κόλπου.
6. **Νέα ώθηση για την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία:** Με σημείο αναφοράς την ενισχυμένη συνεργασία στις ευρωπαϊκές εκλογές του 2019, η δημοκρατία ανέρχεται σαν ένας κομβικός άξονας μεταρρύθμισης και δη στην υιοθέτηση μιας ενιαίας κατεύθυνσης και προτύπων στο πλαίσιο αντιμετώπισης των ψηφιακών απειλών, όπως της παραπληροφόρησης και ως απάντηση στα μυριάδες μηνύματα μίσους στο διαδίκτυο(European Commission, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο υπογραμμίστηκε η «νέα ώθηση για την ευρωπαϊκή δημοκρατία», ενώ προτάθηκε η δημιουργία της “Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης,” στην οποία οι ευρωπαίοι πολίτες «θα διαδραματίσουν ηγετικό και ενεργό ρόλο»(Boucher et.al., 2019). Μια αμφιλεγόμενη πρωτοβουλία, ως προς την ουσιαστική συμβολή της, η οποία πραγματοποιείται μέσω μιας καινοτόμου πολύγλωσσης ψηφιακής πλατφόρμας με σκοπό την αποκατάσταση της δημοκρατικής δυσφορίας στην Ευρώπη και την έκφραση της δημοκρατίας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο(EPRS, 2020).

Η πολιτική επιτροπή μετεξελίσσεται καθώς η ΕΕ, δεν είναι ρυθμιστικό κράτος και συνεχώς ως «alternativlos» η ΕΕ εμπλέκεται σε πεδία πολιτικής, όπου δε μπορεί απλώς να «ρυθμίσει», αλλά θα πρέπει να σπάσει τα δεσμά της «ουδέτερης ρυθμιστικής αρχής», καθώς σε διανεμητικές αποφάσεις, η ουδετερότητα πρέπει να αντικατασταθεί από την επιλογή(Dawson, 2019). Οι ρυθμίσεις οι οποίες, είτε στηρίζονται στην αντίστοιχη ομάδα εμπειρογνομosύνης, είτε οργανώνονται μέσω των αποφάσεων των πολιτικών αξιωματούχων, οι οποίοι πρέπει να λογοδοτούν στο

λαό, καθώς η «πολιτικοποίηση» και η Δημοκρατία μέσω της πολιτικής επιτροπής μπορεί να προσδώσει ένα μηχανισμό αύξησης της δημοκρατικής ανταπόκρισης στη χάραξη πολιτικής της ΕΕ. Ωστε, να μεταβούμε από «ένα τεχνοκρατικό σε ένα περισσότερο δημοκρατικό σχέδιο»(Habermas, 2015). Ως εκ τούτου, η “υπερεθνικοποίηση της δημοκρατίας” συνιστά ένα καίριο ζήτημα της εποχής μας, καθώς οι εθνικές δημοκρατίες εμπλέκονται στις προκλήσεις που προκύπτουν από την ασυμφωνία ανάμεσα στην αλληλοεξαρτώμενη παγκόσμια κοινωνία και στο παραδοσιακό κόσμο των κρατών(Habermas, 2015: 546).

Ειδικότερα σύμφωνα με τον Grimm D.(2014), το δημοκρατικό έλλειμμα εμφανίζεται εξαιτίας τριών παραγόντων και για αυτό απαιτείται η εφαρμογή ενός «έξυπνου περιορισμού» με: α) έμφαση στις ελευθερίες της αγοράς έναντι της θετικής ολοκλήρωσης μέσω της πολιτικής βούλησης η οποία διαμορφώνεται από τους ίδιους τους πολίτες, β) οι «ευρωεκλογές δεν είναι εξευρωπαϊσμένες» εξαιτίας της ασυμμετρίας, ως προς το κίνητρο πολιτικής αποδέσμευσης των πολιτικών των Βρυξελλών από τις εθνικές κατευθύνσεις στο σχηματισμό εκλογέων, γ) η απόσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από τους πολίτες και για την παραχώρηση περισσότερων αρμοδιοτήτων κατακερματίζεται η αρχή της «ισορροπίας της Δημοκρατίας» των οποίων τα συμφέροντα υποτίθεται ότι εκπροσωπεί. Ως εκ τούτου, παρατηρείται έλλειψη δικτύων επικοινωνίας ανάμεσα στους ευρωβουλευτές με το λαό. Συνεπώς, η πρόταση ενίσχυσης της Βουλής, θα πρέπει να συνοδευτεί από έναν υποστηρικτικό ευρωπαϊκό εκλογικό νόμο με ευρωπαϊκά πολιτικά κόμματα που παρουσιάζουν πανευρωπαϊκές λίστες(GRIMM 2014, Tomkins 2002). Με άλλα λόγια, η «κοινοβουλευτικοποίηση της ΕΕ» μπορεί να επιλύσει το πρόβλημα νομιμοποίησης, εάν στηριχτεί στην έλλειψη αρμοδιότητας του κοινοβουλίου, εξαιτίας των ελλειμμάτων αντιπροσωπευτικότητας του(GRIMM, 2014). Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο ΠΔΠ 2021-2027, ενισχύθηκαν σημαντικά τα προγράμματα και τα κονδύλια, όπως επί παραδείγματι: *Erasmus+*(+92 %), *Horizon Ευρώπη*(επί του παρόντος *Horizon 2020*, +29 %), *Πρόγραμμα LIFE* (+50 %), *Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης*(+36 %), *το Ταμείο Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Συνόρων* (+197 %), *Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας* (+84 %). Ταυτόχρονα, η Επιτροπή μείωσε τις πιστώσεις για τα ταμεία συνοχής (-10 %) και γεωργικής πολιτικής (-15 %)(Étienne & Wolfgang, 2018: 38).

Πίνακας 17 Σύγκριση θέσεων των στρατηγικών ατζέντων για την Ένωση 2014-19/2019-2024

Στρατηγική ατζέντα για την Ένωση σε καιρούς αλλαγής ατζέντα 2014-2019	Μια νέα στρατηγική ατζέντα 2019-2024
1. Μια Ένωση θέσεων εργασίας, ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας. 2. Μια Ένωση που ενδυναμώνει και προστατεύει τους πολίτες της. 3. Προς μια ενεργειακή ένωση με προοπτική πολιτική για το κλίμα. 4. Μια Ένωση ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. 5. Η Ένωση, ως ισχυρός παγκόσμιος παίκτης.	1. Προστασία πολιτών και ελευθεριών. 2. Ανάπτυξη ισχυρής και ζωντανής οικονομικής βάσης. 3. Χτίζοντας μια κλιματικά ουδέτερη, πράσινη, δίκαια και κοινωνική Ευρώπη. 4. Προώθηση των συμφερόντων και των αξιών της Ευρώπης στον κόσμο.
1. SECURITY AND FREEDOMS	1. Προστασία πολιτών και ελευθεριών/

<p>Ένωση ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.</p> <p>2. Ένωση θέσεων εργασίας, ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας</p> <p>3. Προς μια ενεργειακή ένωση με κλίμα στραμμένο προς το μέλλον(πόλεμος στην Ουκρανία και το πρόβλημα της υπερθέρμανσης του πλανήτη).</p> <p>4. Η Ένωση, ως ισχυρός παγκόσμιος παράγοντας, ώστε να «μεγιστοποιήσουμε την επιρροή μας» , στον κόσμο σταθερότητας, της ευημερίας και της δημοκρατίας, την ευρωπαϊκή ήπειρο γύρω από τη Μεσόγειο, στην Αφρική και στην Εγγύς Ανατολή. Συνεργασία με παγκόσμιους στρατηγικούς εταίρους, ιδίως διατλαντικούς εταίρους.</p> <p>5. Ενίσχυση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Αμυνας και της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας.</p> <p>6. Ένωση, ισχυρός παγκόσμιος παράγοντας.</p>	<p>Εγγύηση του σεβασμού και της προστασίας των αξιών της ΕΕ και του κράτους δικαίου σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.</p> <p>2. Ανάπτυξη μιας ισχυρής και ζωντανής οικονομικής βάσης/επιτάχυνση της σύγκλισης των Οικονομιών/ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ.</p> <p>3. Οικοδομώντας μια κλιματικά ουδέτερη, πράσινη, δίκαιη και κοινωνική Ευρώπη/ Κλιματική ουδετερότητα- Παγκόσμιος ηγέτης στην Πράσινη οικονομία.</p> <p>4. Προώθηση των συμφερόντων και των αξιών της Ευρώπης στον κόσμο/ προάσπιση πολυμέρειας, ταυτόχρονα με την αυτονομία δράσης της Ένωσης στη διεθνή σκηνή.</p> <p>5. Ενίσχυση ΠΟΕ, ηγέτης στην κλιματική αλλαγή, εταιρική σχέση με την Αφρική, - «αναπτύξτε μια φιλόδοξη και ισχυρή εμπορική πολιτική».</p> <p>6. Μεταμόρφωση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, ώστε να γίνουν πιο αντιδραστικές και ενεργές, για να συνδεθούν καλύτερα με άλλους τομείς της εξωτερικής πολιτικής. Ανάληψη μεγαλύτερης ευθύνης/ενίσχυση των αμυντικών επενδύσεων, ικανότητας.</p> <p>7. Ανάπτυξη και επιχειρησιακή ετοιμότητα.</p>
--	---

Πηγή: (Maurice & Menneteau, 2019).

J. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια Θεσμικών αλλαγών

Το ιστορικό σχέδιο NGEU είναι μια «πολιτική προσανατολισμένη στην πολιτική», και ειδικότερα «πολιτοκεντρική», καθώς στηρίχτηκε στη διατήρηση και επιβίωση των κρατών μελών μαζί στο πλαίσιο «συντήρησης της πολιτείας». Εν αντιθέσει, με την κρίση του ευρώ, τα κράτη –μέλη συσπειρώθηκαν μέσα σε πέντε μήνες για να καταλήξουν σε συμφωνία, όπου εγκρίθηκε τον Ιούλιο 2020)(Λαδή και Τσαρούχας 2020 στον Ferrera, Miró & Ronchi 2021). Έτσι, δημιουργήθηκε το Ταμείο Ανάκαμψης(NextGenerationEU-NGEU) με την τελική έκβαση της έγκρισης του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027, που τέθηκε σε ισχύ στις 1η Ιανουαρίου 2021, με προϋπολογισμό αξίας 1,8 τρισεκατομμυρίων ευρώ(ύψους 750 δισεκατομμυρίων ευρώ). Παράλληλα, οικοδομήθηκε ένας νέος μηχανισμός που συνδέει την εκταμίευση κεφαλαίων με το σεβασμό για το κράτος δικαίου(Shakhverdov, n.d: 4). Με στόχο την Ανάκαμψη και τη Συνοχή στις Περιοχές της Ευρώπης(REACT-EU), το μέσο “NextGenerationEU” περιλαμβάνει επίσης 50,6 δισ. ευρώ για το REACT-EU(European Commission 2021). Συνεπώς, η κρίση του COVID-19 σήμαινε, ότι η πράσινη και η ψηφιακή ατζέντα μετατοπίστηκε εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης και αυτό ευνόησε το συμβιβασμό στις διαπραγματεύσεις για το ΠΔΠ, που υπό άλλες συνθήκες, οι διαπραγματεύσεις θα συγκρουόταν σε παραδοσιακούς τομείς πολιτικής, όπως η κοινή γεωργική πολιτική που πριν τον COVID-19, η Επιτροπή είχε προτείνει την αναγκαία μείωση των κονδυλίων. Ωστόσο, η μεγαλύτερη επιτυχία που καταγράφηκε συνιστά ο γαλλογερμανικός συνασπισμός(δείτε αναλυτικότερα το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων στον παρακάτω πίνακα, εικ.22.)(de la Porte & Jensen, 2021).

Εικόνα 22. Αποτελέσματα διαπραγματεύσεων ανάμεσα στα κόμματα-Επιτροπή

Coalition/dimension	Fiscal	Rule of law	Green and digital
Commission	+++	++	+++
Franco-German	+++	++	+++
The Frugals	++	++	++
Poland and Hungary	++	+	++
Italy-Spain	+++	++	++

Note: Source: Own presentation, on the basis of analysis. +: outcome of negotiation far away from ideal position. ++: outcome acceptable. +++: outcome of negotiation close to ideal position.

Πηγή: (de la Porte & Jensen, 2021).

Επιπλέον, δημιουργήθηκε ένας κοινός μηχανισμός προμηθειών ιατρικού εξοπλισμού, ενώ συνεισέφερε ένα δισεκατομμύριο ευρώ στην παγκόσμια πρωτοβουλία COVAX, για μια δίκαιη και ισότιμη πρόσβαση σε ασφαλή και αποτελεσματικά εμβόλια κατά του COVID-19, για χώρες μικρού και μεσαίου εισοδήματος (Ντάλης 2021). Αξιοσημείωτη είναι η πρόοδος στον τομέα των εμβολίων καθώς ήδη έχουν εγκριθεί τέσσερα εμβόλια COVID-19 για χρήση εντός της ΕΕ και ο εμβολιασμός ξεκίνησε στις 27 Δεκεμβρίου 2020, σε ολόκληρη την Ένωση και τρεις στους τέσσερις ενήλικες στην ΕΕ, είναι πλήρως εμβολιασμένοι (<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/#>).

Επιπρόσθετα, κατά τη Γερμανική προεδρία δυο επέτειοι συνέπεσαν: α) τα 70 χρόνια από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων δικαιωμάτων και β) πριν από 70 χρόνια (Deutsches Institut für Menschenrechte, 2020) όπου η Γερμανία έγινε πλήρες μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης μετά το ολοκάτωμα (Europäische Bewegung Deutschland, 2021). Η μείζον διαφορά της Γερμανικής Προεδρίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης ήταν η δημόσια και οικονομική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου σε σύγκριση με την Προεδρία της ΕΕ, που επικεντρώθηκε στο διάλογο και στις «προϋποθέσεις του κράτους δικαίου» (Federal Foreign Office, 2021). Συγκεκριμένα ενίσχυσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με ένα επιπλέον εκατομμύριο ευρώ για τη βέλτιστη διευθέτηση των ζητημάτων σχετικά με τις διακρίσεις, τα δικαιώματα ασύλου και της μετανάστευσης, τα δικαιώματα του παιδιού, το ρατσισμό και τη ξеноφοβία, καθώς και τη βία κατά των γυναικών (Federal Foreign Office, 2021 και Consilium, 2020). Πέρα από αυτό υπογραμμίστηκε, η ύψιστη σημασία διευθέτησης απειλών στο διαδίκτυο για τη βέλτιστη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ ο υπουργός Εξωτερικών Μάας, υπογράμμισε την ανάγκη σύστασης στο «Συμβούλιο της Ευρώπης μιας Επιτροπής Εμπειρογνομόνων για την εκπόνηση προτάσεων για αυτό το θέμα», καθώς το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι φορέας καθορισμού προτύπων και δεδομένης της έξαρσης της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο και των ραγδαίων εξελίξεων στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης (AI), υλοποιήθηκε και η διάσκεψη στις 20 Ιανουαρίου 2021, μεταξύ διαφόρων φορέων,

που διοργανώθηκε απο κοινού με το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Δικαιοσύνης και το Ίδρυμα Friedrich Ebert(Ettinger, 2021).

Τέλος, πραγματοποιήθηκε το 3ο Ευρωπαϊκό Συνέδριο Εργασίας για τους Νέους διαδικτυακά για την ενίσχυση της εργασίας, άλλα και την προαγωγή της δημόσιας συμμετοχής τους(3rd European Youth Work Convention, n.d.), καθώς και το εργαστήριο μεταξύ άλλων πολλών σεμιναρίων για τη μειονότητα της Ευρώπης με τίτλο «Νεολαία Ρομά – Μαζί για Χειραφέτηση και Ενδυνάμωση»(Council of Europe, 2021). Ακόμη, κατάφερε να θέσει τη δική της Πράσινη Συμφωνία για τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030(Koenig & Nguyen, 2020). Ωστόσο, το μεγαλύτερο βάρος θα αναλάβει η Πορτογαλική Προεδρία που απο την 1^η Ιανουαρίου έως τις 30 Ιουνίου 2021, αναλαμβάνει δράση ως η επόμενη στην τριάδα "GPS" (Γερμανία, Πορτογαλία και Σλοβενία) με μότο «Ωρα για παράδοση: δίκαιη, πράσινη και ψηφιακή ανάκαμψη». Συγκεκριμένα επικεντρώνεται πάνω κάτω στους ίδιους στόχους, για μια πιο ανθεκτική, κοινωνική, πράσινη, ψηφιακή και παγκόσμια Ευρωπαϊκή Ένωση(Cardiff EDC, 2020). Στο ίδιο πλαίσιο με την προεδρία των Τριών(18μηνο πρόγραμμα) θέτει τις προτεραιότητες της, σε πέντε άξονες:

α) Κοινωνική Ευρώπη: μείωση ανεργίας, φτώχειας, αποκλεισμού και ανισότητας καθώς και έξοδος απο το οικονομικό τέλμα της πανδημίας,

β) Πράσινη Ευρώπη: Κλίμα ουδετερότητας έως το 2050,

γ) Παγκόσμια Ευρώπη: ενίσχυση της εταιρικής διατλαντικής σχέσης ΕΕ-Αφρικής, συμπεριλαμβανομένων των εμπορικών συμφωνιών και της διμερούς διάσκεψης κορυφής ΕΕ-Ινδίας,

δ) Ψηφιακή Ευρώπη: ψηφιακή εκπαίδευση-δημοκρατία, ενίσχυση του εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης,

ε) Ανθεκτική Ευρώπη: μετριασμός της πολλαπλής κρίσης της ΕΕ(Hermenegildo & Cunha, 2021: 1-3).

Παράλληλα, πρέπει να τελειοποιήσουν και να οργανώσουν το αντίκρισμα του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου(ΠΔΠ) για την περίοδο 2021-27, συμπεριλαμβανομένου και του Σχεδίου Ανάκαμψης για την Ευρώπη, καθώς και να αντιμετωπίσουν το σινο-αμερικανικό ανταγωνισμό σε έναν κόσμο στον οποίο η επιρροή των ΗΠΑ, φθίνει οικοδομώντας μια νέα φιλόδοξη διατλαντική ατζέντα με τον Τζο Μπάιντεν. Εντούτοις, η πορτογαλική Προεδρία οφείλει να «διατηρήσει τον παραδοσιακό ατλαντισμό της, ενώ εστιάζει όλο και περισσότερο στην Ευρώπη», καθώς και να θέσει τη συνεργασία με τη Βρετανία μετά το Brexit(Koenig & Nguyen, 2020).

Κατόπιν, ως προς τον Παγκόσμιο ρόλο της ΕΕ, αποδεικνύεται η ικανότητα δράσης, ως κεντρικός μοχλός κινητοποίησης της ΕΕ, σαν ένας ικανός “sui generis” οργανισμός, που μπορεί να σταθεί απέναντι σε μεγάλες δυνάμεις, όπως οι ΗΠΑ-ΚΙΝΑ. Σε μια έρευνα που κατατέθηκε απο το ECFR και διεξήχθη από τις *Datapraxis* και *YouGov* σχετικά με την πορτογαλική κοινή γνώμη εντοπίστηκε, ότι αφενός

θεωρούν κομβικής σημασίας τη συνεργασία τους με τη Γερμανία και έκτοτε με τις ΗΠΑ και το Η.Β. Αφετέρου, διαπιστώνουν ότι η Κίνα, θα κυριαρχήσει έναντι των ΗΠΑ, ενώ η ΕΕ παραμένει ανίσχυρη για την επικείμενη δεκαετία, ενώ οπωσδήποτε σε ποσοστό 2/3 η ΕΕ πρέπει να αναπτύξει τις αμυντικές τις ικανότητες στη διαμόρφωση ενός νέου υπερατλαντισμού που θα στηρίζεται στη συνέργεια με τη θωράκιση της συμμαχίας ΗΠΑ-Ευρώπης(Franco, 2021). Όμως, οι γεωπολιτικές συνέπειες στην αμερικανική παγκόσμια πτώση, το φαινόμενο Τράμπ και η επικείμενη νίκη του Μπάιντεν, να μεν βάσει των παρατηρήσεων της πανευρωπαϊκής έρευνας που ανέδειξε ότι το 53% σε 11 χώρες χαιρετίζουν θετικά αυτήν την εκλογική νίκη με την Ουγγαρία και την Πολωνία, ώστε να αντιστρέψουν τη θέση τους, καθώς εκτιμάται, ότι θα επηρεάσει σημαντικά με ποσοστό 57% την ΕΕ(Krastev & Leonard, 2021). Συμπληρωματικά και η Ρωσία, θα πρέπει να συνυπολογιστεί για την Πορτογαλική προεδρία, καθώς συνιστά μια σημαντική στρατιωτική δύναμη και η ΕΕ εξαρτάται στον τομέα της ενέργειας. Αφότου αναμένεται να χρειαστεί επιπλέον 100 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως έως το 2025, ένα ποσοστό που θα αυξηθεί κατά 50 δισεκατομμύρια έως το 2035(Quenelle, 2017).

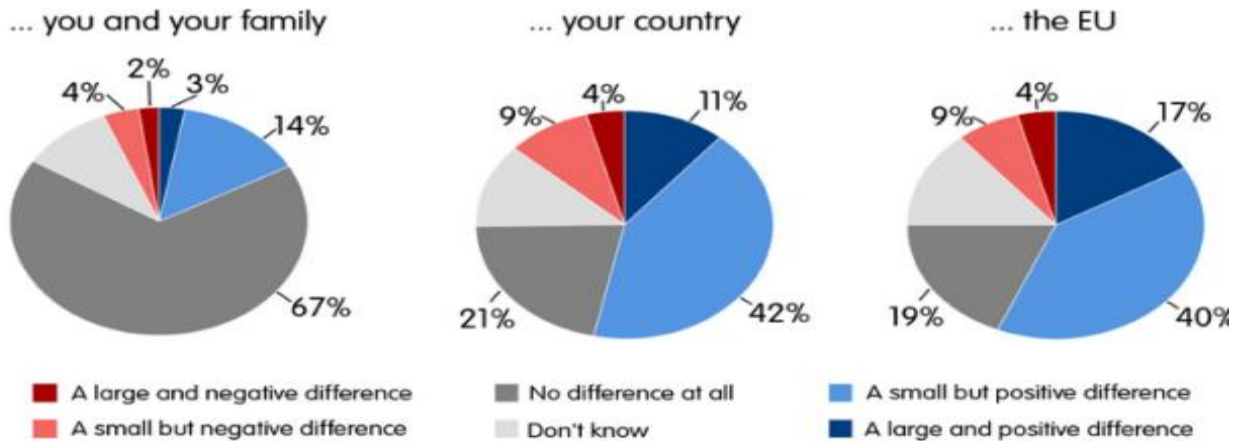
Σε αυτό σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η έννοια της «στρατηγικής αυτονομίας» που προάγεται στην Παγκόσμια Στρατηγική, δηλαδή η «ικανότητα να ενεργεί αυτόνομα, να βασίζεται στους δικούς τις πόρους σε βασικούς στρατηγικούς τομείς, ενώ η συνεργασία να υπάρχει με τους εταίρους όποτε χρειάζεται»(Van den Abeele, 2021: 6). Πρόκειται για μια λέξη –κλειδί, καθώς στην αρχή ενσωμάτωσε δυο διαστάσεις: α) αμυντική: μείωση της εξωτερικής εξάρτησης της ΕΕ· β) επιθετική: ανάπτυξη των αγορών, προϊόντων και των υπηρεσιών της ΕΕ εξωτερικά, καθώς η Ευρώπη διαθέτει μερίδιο παγκόσμιας αγοράς, 33% στη ρομποτική, 30% σε ενσωματωμένα συστήματα, 55% σε ημιαγωγούς αυτοκινήτων, 20% σε εξοπλισμό ημιαγωγών και 20% σε εξαρτήματα φωτονικής(Van den Abeele, 2021: 14). Η επίπτωση είναι η αλλαγή του παραδείγματος και η επέκταση της δυναμικής των διακυμάνσεων που μπορεί να αποκτήσει, ενώ συγχρονισμένα εντάχθηκε υπό την έννοια της «ανοιχτής στρατηγικής αυτονομίας» στις 10 Μαρτίου 2020 με την ανακοίνωση της Επιτροπής για τη βιομηχανική στρατηγική για την Ευρώπη. Επιπλέον, στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 1^{ης} και 2^{ης} Οκτωβρίου, όπου η αυτονομία» γίνεται αλληλένδετη με την «ανοικτή οικονομία» στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, της βιομηχανικής πολιτικής και του ψηφιακού τομέα. Η αφήγηση της έννοιας διεξάγεται μέσα από το διάλογο των φιλελεύθερων οικονομικών, όπως του Emmanuel Macron, Charles Michel, Thierry Breton, με τη σκιαγράφηση της ευρωπαϊκής κυριαρχίας και άλλων φιλελεύθερων, όπως ο Micheál Martin, Andrej Babiš, Margrethe Vestager, που δεν είναι και τόσο συνεπείς με το ελεύθερο εμπόριο(Van den Abeele, 2021: 19-20). Άλλωστε, η κρίση Covid-19 ανέδειξε τη «στρατηγική αυτονομία» και ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Charles Michel, στις 28 Σεπτεμβρίου 2020 υπογράμμισε, ότι η «στρατηγική αυτονομία για την Ευρώπη –πρέπει να είναι ο στόχος της γενιάς μας....ώστε να έχουμε θετικό αντίκτυπο στον κόσμο»(Michel 2020). Ενώ σύμφωνα με τους Lübkemeier, E. & Ondarza, N. V. (2020: 8), η αποτυχία της Γερμανικής προεδρίας, θα φανεί μετέπειτα

εάν η αλληλεγγύη δεν κυριαρχήσει, ώστε «η Ευρώπη γίνει πιο αυτόνομη μέσω της μετρημένης αποπαγκοσμιοποίησης, όχι μόνο όσον αφορά τα φάρμακα και τον προστατευτικό ρουχισμό, αλλά και όσον αφορά τις ψηφιακές υποδομές, την ενέργεια και τις βασικές τεχνολογίες» με αποτέλεσμα να εγκυμονεί ο κίνδυνος των αυτοκαταστροφικών τάσεων σε συμμετρικές αλληλεξαρτήσεις.

Ως εκ τούτου, η πιστή της ΕΕ που συνοδεύεται από τις ικανότητες τις, πρέπει να αντικατοπτρίζεται στην «ικανότητα αντίδρασης» και κατά επέκταση, στην αναδιαμόρφωση του διατομεακού μακροπρόθεσμου σχεδιασμού σε επίπεδο κρατών μελών. Ειδικότερα, η «ικανότητα σχηματισμού» πέρα από τυπικές στρατηγικές για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, τους κλιματικούς στόχους και τον ψηφιακό μετασχηματισμό, θα πρέπει να στοχεύσει μέσω της Επιτροπής στην προσαρμογή της Ευρώπης στα «πολλαπλά μέλλοντα». Πέρα από αυτό, ο τομέας της ασφάλειας, αμυντικής πολιτικής, προάγεται μέσω της γερμανικής πρωτοβουλίας(ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2020 και θα ολοκληρωθεί στο πλαίσιο της Γαλλικής Προεδρίας του Συμβουλίου της ΕΕ, την άνοιξη του 2022) μέσω της *Στρατηγικής Πυξίδας* (Strategic Compass), που αποσκοπεί στη διαμόρφωση μιας κοινής στρατηγικής κουλτούρας, καθώς και στην επίτευξη κοινών στόχων στους τομείς ασφάλειας, άμυνας, αντικαθιστώντας τα κενά της φιλόδοξης ατζέντας της «Παγκόσμιας Στρατηγικής». Επομένως, καλύπτοντας το χάσμα «μεταξύ της φιλοδοξίας και της πραγματικότητας, όσον αφορά την εξωτερική δράση της Ένωσης»(Nováky, 2021). Πιο συγκεκριμένα, η Στρατηγική πυξίδα είναι μια «πολιτικοστρατιωτική στρατηγική», αλλά κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση μιας «ενδιάμεσης ανασκόπησης της εφαρμογής»(Biscop, 2019: 4). Κατά επέκταση, πρέπει να ενισχυθεί το πνεύμα της δέσμευσης των ευρωπαϊκών κρατών, ώστε να εγγυώνται ο ένας την ασφάλεια του άλλου, δηλαδή τη δική τους συλλογική ασφάλεια και της ΕΕ διαμορφώνοντας ένα δίκτυο συνεργειών. Για αυτό, αναμένεται να ενδυναμώσουν τα «τέσσερα καλάθια, διαχείρισης κρίσεων, ανθεκτικότητας, ανάπτυξης ικανοτήτων και συνεργασίες»(Mölling & Schütz, 2020: 4, 13). Επιπλέον, το «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο» διευκολύνει την αναγκαία διατομεακή εποπτεία και το σχεδιασμό, ενώ οι «αξιολογήσεις ευπάθειας» της ΕΕ, στον τομέα της διαχείρισης των συνόρων εμβαθύνουν τη συζήτηση ανάμεσα στις διαφορετικές εθνικές ατζέντες των κρατών-μελών. Η ΕΕ αναπτύσσει μια προληπτική ικανότητα διαμόρφωσης για να σκιαγραφήσει το αβέβαιο μέλλον σε ένα επίπεδο συνεργασίας της ΕΕ, ενισχύοντας το διάλογο ανάμεσα στον περιφερειακό, εθνικό, διακρατικό και ευρωπαϊκό επίπεδο μέσα από την πολιτική βούληση που μεταφέρεται από την αφήγηση της «ικανότητας της Ευρώπης να δράσει» σε έναν πολυπολικό κόσμο, καθώς ο σχηματισμός του μοτίβου δράσης-αντίδρασης περικλείεται από την ενδυνάμωση της συνολικής ανθεκτικότητας(Kirch, 2021).

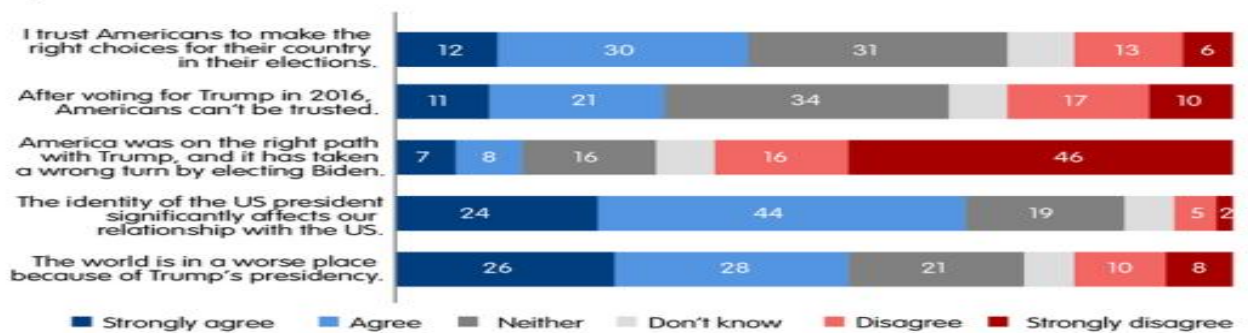
Εικόνα 23. Αποτελέσματα Δημοσκοπήσεων σχετικά με τις Αμερικάνικες εκλογές-Προεδρία

How much of a difference do you think the outcome of the US elections will make in practical terms to ...

Source: ECFR-commissioned data from Datapraxis and YouGov
ECFR · ecfre.eu

Thinking about the US presidential election, for each of the following statements, please indicate whether you agree or disagree and how strongly in per cent

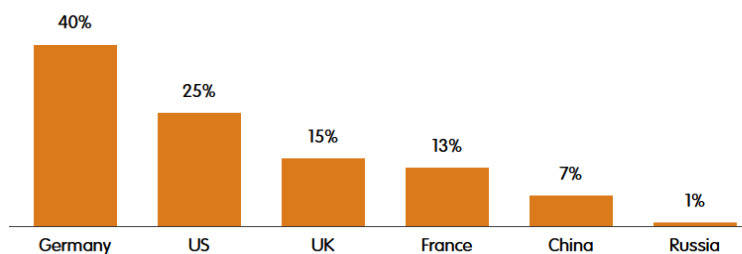

Considering all 11 surveyed countries as one sample.
Source: ECFR-commissioned data from Datapraxis and YouGov
ECFR · ecfre.eu

Πηγή: (Krastev & Leonard, 2021).

Εικόνα 24. Οι πιο σημαντικές χώρες-εταίροι σε σχέση με την εκτίμηση της Πορτογαλίας

Portugal's ranking of most important countries to have a good relationship with countries ranked first

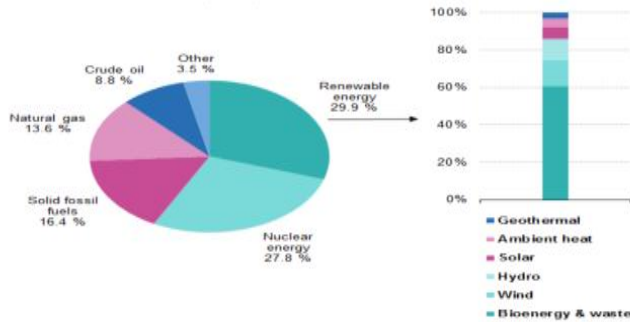

Source: ECFR-commissioned data from Datapraxis and YouGov
ECFR · ecfre.eu

Πηγή: (Franco, 2021).

Εικόνα 25. Παραγωγή της πρωτογενούς Ενέργειας, ΕΕ-28, 2017

Production of primary energy, EU-28, 2017
(% of total, based on tonnes of oil equivalent)

Source: Eurostat (online data codes: nrg_bal_c)

Πηγή: (Eurostat, 2017).

Κ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενοτήτας

Επιπλέον, πέρα από τις διαδοχικές οικονομικές κρίσεις, η οικονομική δυσπραγία των ελλειμμάτων απο χώρες, όπως Ιταλία, Πορτογαλία, Ελλάδα αντιπροσωπεύουν και τον προϋπολογισμό της ΕΕ και κατά επέκταση, τη δημοσιονομική πολιτική της. Τα αποτελέσματα του τελευταίου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου 2019, ανέδειξαν τις αμφιταλαντεύσεις μεταξύ των κρατών –μελών σε ποικίλα θέματα. Η Επιτροπή πρότεινε ο προϋπολογισμός 2021-2027, να αντιπροσωπεύει μειωμένο ποσοστό του ΑΕΠ της ΕΕ, σε σχέση με την τρέχουσα περίοδο. Ο ευρωπαϊκός «Βορράς» με επικεφαλής τη Γερμανία, επιμένει σε περαιτέρω μείωση (Κρητικός, 2020). Παράλληλα, η Επιτροπή αναβαθμίζει τη δημοσιονομική της πολιτική προβαίνοντας σε νέους στόχους, ενισχύοντας με χρηματοδοτήσεις την κλιματική αλλαγή, τη μετανάστευση, την ασφάλεια και μειώνοντας τις δαπάνες για την Κοινή Γεωργική Πολιτική, αλλά και για την οικονομική και κοινωνική συνοχή (Consilium Europa, 2020). Ακόμη, προτείνει την εισαγωγή νέων πηγών εσόδων, αλλά και τη μείωση η πλήρη αναστολή της χρηματοδότησης απο τα διαρθρωτικά ταμεία των κρατών που δεν συμμορφώνονται προς τις αρχές του κράτους δικαίου (Κρητικός, 2020).

Σε πολιτικό επίπεδο, η έλλειψη ισχυρής ενιαίας πολιτικής ηγεσίας αποτελεί μείζον ζήτημα, καθώς η αδυναμία υιοθέτησης μιας ενιαίας φωνής εσωτερικά αποτελεί και μια εξωτερική αστοχία της Ένωσης σε εξωτερικά προβλήματα. Η εξωτερική της πολιτική πλήττεται απο διχογνωμίες και ο ήπιος χαρακτήρας που αντιπροσωπεύει χαλιναγωγείται απο δυνατές χώρες. Η μεταναστευτική κρίση, η οικονομική δυσπραγία και ο μουσουλμανικός φονταμενταλισμός αποτελούν δείγματα μπροστά στο χάος των προκλήσεων της ΕΕ, με μεγαλύτερη την έξοδο των κρατών-μελών, λόγω της υπεροχής της εθνικιστικής κυριαρχίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Brexit. Ωστόσο, ιστορικά αξίζει να υπογραμμιστεί, ότι το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν το μόνο κράτος που απορρίφθηκε δύο φορές για την ένταξη (1963 και 1967), για τη διεξαγωγή δύο δημοψηφισμάτων μετά την προσχώρησή τους (1975 και 2016) και από το 2020, η πρώτη χώρα που ενεργοποίησε το άρθρο 50 της Συνθήκης

της Λισαβόνας για τον επίσημο τερματισμό της ιδιότητας του μέλους(Holland & Haba, 2021: 4). Ως εκ τούτου, η αποχή της Βρετανίας κατόπιν δυο αρνητικών δημοψηφισμάτων, αποτελεί μια πολιτική απόφαση που ενεργοποιήθηκε απο την πρωθυπουργό Theresa στις 29 Μαρτίου 2019, με το άρθρο 50 ΣΕΕ. Στις 31 Ιανουαρίου 2020, αποχώρησε, τρεισήμισι χρόνια μετά το πρώτο δημοψήφισμα που ήταν στις 23 Ιουνίου του 2016. Τώρα η νίκη του Συντηρητικού Johnson (τον Ιούλιο του 2019) συνέβαλε στην επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας⁹ της κ. May. Συνεπώς, κατάφερε αντικαταστήσει το σύστημα ασφάλειας με νέα τελωνειακά καθεστώτα επιτρέποντας στη χώρα του, να εφαρμόσει τις δικές του εμπορικές συμφωνίες με χώρες σε όλο τον κόσμο(BBC, 2020).

Η Βρετανία διήλθε σε ένα προπαρασκευαστικό στάδιο νέων διαπραγματεύσεων όχι μόνο οικονομικού χαρακτήρα αλλά και σε ζητήματα ασφάλειας. Συμπληρωματικά, η αποχή της σηματοδοτεί ένα σημαντικό οικονομικό έλλειμμα που θα το επιβαρυνθούν οι υπόλοιπες χώρες προκαλώντας περαιτέρω εσωτερικές κρίσεις. Ειδικότερα, το Brexit είναι μια διαδικασία που μπορεί να χαρακτηριστεί, ως ένα απο τα χειρότερα στρατηγικά λάθη της May, για την έναρξη της διαδικασίας διαζυγίου με την ΕΕ, καθώς οδήγησε στην κυριαρχία του αγγλικού εθνικισμού. Η Σκωτία και η Βόρεια Ιρλανδία ψήφισαν την παραμονή, καθώς οι Συντηρητικοί(και το UKIP) είναι επιτυχημένοι κυρίως στις Αγγλικές εκλογικές περιφέρειες. Πέρα απο αυτό, μπορεί να παρομοιαστεί με ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο Νέμεσις, όχι μόνο για το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και για τη δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο μέλλον. Ως εκ τούτου, καταρρίπτεται ο μύθος της ακαταμάχητης και μη αναστρέψιμης ολοκλήρωσης της ΕΕ, στην περίπτωση που αντιδράσουν χώρες μελλοντικά και αναμένεται να πουν όχι στην ένταξη όπως Νορβηγία, Ελβετία, Ισλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο. Το *Méthode Monnet* είναι ξεπερασμένο. Παράλληλα ετέθη το δίλημμα της δημοκρατικής νομιμοποίησης της φιλελεύθερης δημοκρατίας, καθώς τα δημοψηφίσματα δεν είναι απαραίτητα δημοκρατικά και αυτό διαφαίνεται, όταν απεδείχθη, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ψηφοφόρων είχε ελάχιστη η καθόλου ιδέα σχετικά με την ψηφοφορία. Συγκεκριμένα σε έρευνα στις 24 Ιουνίου 2016 σημειώθηκε, ότι «η ερώτηση που εμφανίστηκε με υψηλά ποσοστά στο Google(στο Ηνωμένο Βασίλειο) ήταν: «Τι είναι η ΕΕ;»(Adam, 2020: 109). Ενώ σε αυτό θα πρέπει να συνυπολογιστεί, ότι το Η.Β συμπεριλαμβάνει τέσσερα έθνη: Άγγλων, ουαλών, σκωτσέζων και (Βόρεια) Ιρλανδία, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνοχή. Επιπρόσθετα στην ψηφοφορία επιτράπηκε η συμμετοχή μονό στους αποκλειστικά εγγεγραμμένους ψηφοφόρους(Βρετανοί υπήκοοι, πολίτες της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας και των χωρών της Κοινοπολιτείας που δεν είχαν ζήσει πάνω από 15 χρόνια στο εξωτερικό)(Adam, 2020: 116). Σε όλα αυτά ας προστεθεί και ο υψηλός βαθμός ψυχολογικής χειραγώγησης μέσω των εργαλείων προπαγάνδας(Alí, 2021: 5). Εν τέλει, η Συμφωνία Αποχώρησης (WA), που καθόρισε τους όρους της

⁹ Η αναθεωρημένη συμφωνία δημιουργεί αποτελεσματικά ένα τελωνειακό και ρυθμιστικό πλαίσιο μεταξύ Βόρειας Ιρλανδίας και Μεγάλης Βρετανίας.

«ομαλής αποχώρησης» του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2020 (Lex access to European Union Law. EUR. 2020). Μια άλλη αφήγηση έγκειται, ότι το Brexit μπορεί να διαβαστεί, ως μια πολύ μεγαλύτερη διαδικασία αποστολής ενάντια στην παγκοσμιοποίηση και ως εκ τούτου σηματοδοτεί την ανάγκη ίσως να προχωρήσουμε (Ali, 2021: 8). Ενδεικτικά κάποιες από τις συνέπειες αυτής της πρωτόγνωρης εμπειρίας για την ΕΕ, είναι:

(α) τερμάτισε το «ψεύτικο αμάλγαμα» που επικρατούσε σχετικά με το ευρώ ως «ίσον λιτότητας» υπενθυμίζοντας, ότι η πολιτική συνταγή της λιτότητας είναι ενδογενές φαινόμενο της κρίσης του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, με θύματα τις περιφερειακές οικονομίες της Ευρώπης, ενώ παράλληλα απεδείχθη η επιρροή της κανονιστικοποίησης της λιτότητας, μέσω των ευρωπαϊκών κανόνων σταθερότητας και εκτός ευρωζώνης (Χατζησταύρου, 2018: 23). Ακόμη, η διαδικασία των διαπραγματεύσεων της μελλοντικής της παρουσίας κυμαινόταν σε τρία επίπεδα: (α) συμφωνία ελεύθερου εμπορίου, (β) μια συνήθη ένωση, (γ) η ανάκληση της δήλωσης του άρθρου 50 (Adam, 2020: vii-ix). Παράλληλα, έθεσε περιφερειακά ερωτήματα που σχετιζόταν με άλλες πτυχές της Ένωσης, όπως η συνεργασία στις εσωτερικές υποθέσεις, η EURATOM, οι φαρμακευτικές και χημικές ουσίες, έλεγχος του αέρα, έρευνα και περιβάλλον (Adam, 2020).

(β) η μετάβαση από την ΕΕ σε κράτος εκτός ΕΕ, δηλαδή αναρρύθμιση της διεθνούς νομικής θέσης του Η.Β και επανεργοποίηση ορισμένων διαστάσεων κρατικότητας, καθώς δεν θα μπορεί να στηρίζεται στην τεχνογνωσία της ΕΕ, στο διεθνές εμπόριο (συμπεριλαμβανομένου του παγκόσμιου εμπορίου, ΠΟΕ), Για αυτό, «θα πρέπει να αναβαθμίσει σοβαρά τις δικές της, αντιπροσωπείες σε διεθνείς οργανισμούς στους οποίους δραστηριοποιήθηκε κυρίως ως μέλος της ΕΕ» (Wessel & Odermatt, 2019). Άλλωστε περισσότερες από 1100 διεθνείς συμφωνίες έχουν συναφθεί από την ΕΕ η/και την Ευρατόμ με χώρες σε όλο τον κόσμο, από εμπορικά και οικονομικά ζητήματα έως ανθρώπινα δικαιώματα και περιβάλλον (Vara & Wessel, 2020). Όπως επί παραδείγματι, η σύμβαση της Λομέ, με χώρες της Αφρικής, Καραϊβικής και του Ειρηνικού: κράτη ΑΚ. Κατά επέκταση, το Η.Β, είτε: (i) εντάσσεται στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, (ii) σε διμερές διαπραγματεύσεις μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της ΕΕ ή (iii) σε μεμονωμένη διαπραγμάτευση με καθένα από τα κράτη μέλη (Lehmann & Zetzsche, 2016).

(γ) Για αυτό το Η.Β κυμαινόταν γύρω από 5 ρυθμίσεις σύμφωνα: (1). Το μοντέλο της Νορβηγίας: Ένταξη στην ΕΟΧ, απεριόριστη πρόσβαση στην Ενιαία αγορά (4 ελευθερίες), αποδέχεται τους κανόνες και τους κανονισμούς της ΕΕ, χωρίς να παρεμβάλλει στις Βρυξέλλες, ενώ συμβάλλει στον ετήσιο προϋπολογισμό της ΕΕ, (2). Το μοντέλο της Ελβετίας: είναι μέρος του Σέγκεν, αλλά όχι μέλος του ΕΟΧ. Έχει συνάψει μια σειρά διμερών συμφωνιών που καλύπτουν επιλεγμένους οικονομικούς τομείς, συμβάλλει στον προϋπολογισμό λίγο λιγότερο από τη Νορβηγία και ο ΔΕΕ, είναι ο τελικός διαιτητής σε περιπτώσεις διαφορών που οδηγούν σε ανανεωμένες διαπραγματεύσεις, (3). μοντέλο της Τουρκίας: δεν είναι ούτε μέλος της Ενιαίας Αγοράς, ούτε υπόκειται στη δικαιοδοσία του ΔΕΕ. Αντίθετα, εισήλθε στην

τελωνειακή ένωση το 1969, με κοινούς εξωτερικούς δασμούς με την ΕΕ. Άρα, οφείλει να έχει τα ίδια εξωτερικά τιμολόγια με την ΕΕ, ενώ η ασυμμετρία αυτού του μοντέλου ενισχύει τις εισαγωγές, αλλά εμποδίζει τις εξαγωγές, (4). Το μοντέλο του Καναδά: Συμφωνία Ελευθέρων Συναλλαγών(CETA), άρση περισσοτέρων δασμών, εισφορές για ποσοτώσεις και εισαγωγές προς την ΕΕ. Οι υπηρεσίες δεν καλύπτονται, (5). Το μοντέλο του ΠΟΕ: ιδανικό σενάριο, καθώς οι τελωνειακές ενώσεις και οι ζώνες ελεύθερων συναλλαγών συμμορφώνονται με τους κανόνες του ΠΟΕ, υπό τον όρο, ότι δεν εισάγουν διακρίσεις έναντι των εξωτερικών χωρών και λιγότερη πολιτική παρέμβαση στις δυνάμεις των ελεύθερων αγορών. Ωστόσο, επί Τράμπ, τέθηκαν περιορισμοί και δασμοί, αλλά αυτή η ευνοϊκή επιλογή για το Η.Β, επιδέχεται αντιρρήσεων από την Ρωσία, Κίνα(Adam, 2020: 130-134).

(δ) Απελευθέρωσε τις κακές δυνάμεις του κουτιού της Πανδώρας και συγκεκριμένα, σήμανε την αρχή του τέλους της βρετανικής πολυπολιτισμικότητας μέσα από την απελευθέρωση διαφόρων μορφών ρατσισμού στον απόηχο του Brexit, που συνειστέθηκε με το άθροισμα όλων των φόβων: ρατσισμός, ισλαμοφοβία και αντισημιτισμός, ραγδαίες εκφράσεις μίσους και καχυποψίας για τον «άλλον», θεσμοθετώντας, ότι ο ρατσισμός στο Ηνωμένο Βασίλειο, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ίδιας της σύστασης του εθνικού κράτους(Alí, 2021: 117-118-119, 128). Επίσης, η μεταναστευτική πολιτική ακολούθησε το σύνθημα *«ξέρουμε ποιοι είμαστε από το ποιον εκτοξεύουμε»*, ενώ ταυτόχρονα η ρητορική μίσους κορυφώθηκε μέσα από σχόλια στη στήλη της Daily Telegraph, χαρακτηρίζοντας τις μουσουλμάνες, λόγω της μπούρκας, ως γυναίκες που μοιάζουν με «γραμματοκιβώτια» και «ληστές τραπεζών». Πέρα από αυτό ο «νέος ρατσισμός» συμβάλλοντας στη διαμόρφωση του έθνους-κράτους συνδέθηκε με την αλληλεξάρτηση των εννοιών: πατριωτισμός, εθνικισμός, ξενοφοβία, αγγλότητα, βρετανικότητα, μιλιταρισμός και τη διαφορά του φύλου(Gilroy, 2013).

Τέλος σε κοινωνικό επίπεδο, οι δυο προηγούμενοι άξονες συνθέτουν και τις κοινωνικές αδυναμίες στην εποχή μιας «ατέρμονης συζήτησης» προς μια «δημοκρατία της αγοράς» και το ζήτημα περί «πολιτικής των ταυτοτήτων» συγκροτώντας τη βάση της υπαρξιακής κρίσης της ΕΕ. Όπως, σημειώνει ο Pierre-Andre Taguieff(2002: 28-29), ενάμιση αιώνα αργότερα το δημοκρατικό σύστημα, έχει *«θριαμβεύσει σε όλον τον πλανήτη, την αξιοπρέπεια, του ανθρώπινου προσώπου και τα ανθρώπινα δικαιώματα»*. Αντίθετα με αυτήν την αισιόδοξη διαδρομή, οι επιφυλάξεις δεν έλειψαν, με τις «πολιτισμικές ταυτότητες» και τη «μνήμη», όπως αναγορεύτηκαν σε κάτι απόλυτο η σε αντικείμενο ενός άνευ όρων σεβασμού υπό το «χρέος της μνήμης»(TaguieffP, 2000: 93-197). Ενάντια, ο Σταύρος Τομπάζος(2008) υποστηρίζει, ότι η ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση των τελευταίων δεκαετιών υπήρξε η μέθοδος της αποδόμησης του κοινωνικού κράτους και συρρίκνωσης των δημοκρατικών κεκτημένων διαμέσου της μεταβίβασης εξουσιών από το έθνος κράτος στην ΕΕ και αντίστοιχα της απαξίωσης της πολιτικής παρέμβασης στην οικονομία, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο(Τομπάζος, 2008: 79). Κατά επέκταση, η αντιπροσωπευτική δημοκρατία κατά το πλείστον αντικαθίσταται από μια

ευρωπαϊκή προβληματική γραφειοκρατική διαχείριση που μέσω της Δημοκρατίας επιτυγχάνονται μεμονωμένα συμφέροντα. Καθώς η ΕΕ αναπτύσσει τη δημοκρατική της αρχή, ως απόρροια διεθνούς συνθήκης και επομένως της βούλησης των κρατών-μελών. Παρά ταύτα, κάποιιοι στο εσωτερικό της, εκφράζονται άμεσα μέσω της διαδικασίας του δημοψηφίσματος, ενώ κάποιιοι άλλοι περιορίζονται στη διαδικασία επικύρωσης μιας συνθήκης απο τους εκπροσώπους τους στα εθνικά κοινοβούλια (Χρόνης, 2012). Το έλλειμμα της Δημοκρατικής Νομιμοποίησης έγκειται στο ίδιο το θεσμικό σύστημα και ιδίως μετά την κρίση της Ευρωζώνης. Για την ακρίβεια, η σύγχρονη δημοκρατία εδράζεται στην ιδέα της λαϊκής εξουσίας/κυριαρχίας, όπου η εφαρμογή της θέλησης του λαού συνιστά το κύριο μέλημα της δημοκρατικής διακυβέρνησης. Άλλωστε, «Δημοκρατία» σημαίνει κυριαρχία η εξουσία δήμου, λαϊκή κυριαρχία η κυριαρχία πολλών (Schmidt, 2004: 19). Το πρόβλημα αναδύεται μέσα απο τη δυσαρμονία ανάμεσα στις προκλήσεις της σύγχρονης δημοκρατίας και τις πραγματικές συνθήκες παραγωγής πολιτικής της ΕΕ (Chryssoschoou, 2003: 366). Πιο συγκεκριμένα, το δημοκρατικό έλλειμμα έχει δύο επιμέρους διαστάσεις:

α) **Θεσμική:** όπου το κοινοτικό πλαίσιο της ΕΕ, δεν εκπληρώνει τις προαπαιτούμενες προϋποθέσεις της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Με αποτέλεσμα να πραγματοποιείται η πτώση της δημοτικότητας, καθώς οι εξουσίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο συγκεντρώθηκαν σε θεσμικά όργανα που δεν είναι απόλυτα εκλεγμένα απο το λαό, όπως το Συμβούλιο της ΕΕ, που οι περισσότερες αποφάσεις παραμένουν κεκλεισμένων των θυρών, ενώ η Επιτροπή αποτελείται και απο πολιτικά πρόσωπα που δεν είναι άμεσα εκλεγμένα απο τους λαούς, αλλά ορίζονται απο τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Απότοκο της όλης κατάστασης, η συγκρότηση ενός τεχνοκρατικού σώματος που εστιάζει στην ειδίκευση και στην αποτελεσματικότητα με ποικίλες πρωτοβουλίες πολιτικών ελίτ που δεν ελέγχονται απο τους λαούς της Ευρώπης (Φραγκονικολοπουλος, 2017). Παράλληλα, η νομοθεσία που θεσπίζεται στην ΕΕ, δεν ενέχει τη δυνατότητα παράκαμψης απο τα εθνικά κοινοβούλια, αλλά αντίθετα σε μια δεδομένη απουσία εκλογικού ανταγωνισμού για την προεδρία, η συναίνεση αποτελεί τον κανόνα για τη διατήρηση του «status quo». Παρουσιάζεται η αδυναμία του ΕΚ, ως προς την ισχύ σε σύγκριση με τα εθνικά κοινοβούλια. Ενώ αν και είναι άμεσα εκλεγμένο απο τους λαούς της Ευρώπης, εμφανίζει ανικανότητα ελέγχου, καθώς οι ευρωεκλογές, έρχονται σε δεύτερη μοίρα έναντι των εθνικών εκλογών και συχνά η ψήφος μετουσιώνεται συμβολικά και λανθασμένα ως μια «έκφραση διαμαρτυρίας» στα κυβερνώντα κράτη για ζητήματα φθοράς (Scully, 2003).

β) **Κοινωνικό-ψυχολογική:** αποτυχία δημιουργίας μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας, όπου παρουσιάζεται η έλλειψη της άμεσης συμμετοχής των πολιτών στη διαμόρφωση πολιτικών προτάσεων, αλλά και στην τροποποίηση συνθηκών. Με εξαίρεση τις συνελεύσεις για το χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων και για τη συνταγματική συνθήκη. Ακόμη, τα δημοψηφίσματα δίνουν έμφαση και δικαίωμα στην εθνική ιδιότητα, καθώς ψηφίζουν υπό το πρίσμα πολιτών συγκεκριμένων χωρών και όχι υπό το ευρύτερο πλαίσιο ευρωπαίων πολιτών (Φραγκονικολοπουλος, 2017). Αντίστοιχα, οι ευρωπαίοι πολίτες βρίσκονται σε κρίση της δημοκρατικής

νομιμοποίησης, καθώς δεν συμμετέχουν καθόλου στην τροποποίηση των συνθηκών της ΕΕ, που είναι αποκλειστική αρμοδιότητα των πολιτικών, καθώς δεν υπάρχει μια ευρωπαϊκή σφαίρα επικοινωνίας και διαβούλευσης για να συζητήσουν τα ευρωπαϊκά προβλήματα (Fossum, Trenz, 2006: 5). Τέλος, η συναινετική λειτουργία και η νόμο-παραγωγική διαδικασία της ΕΕ, δε διαμορφώνει τον απαραίτητο χώρο δημιουργίας πολιτικού ανταγωνισμού, ενώ αρκετές πολιτικές, όπως η απελευθέρωση της αγοράς, δεν θα είχαν υλοποιηθεί χωρίς την απαραίτητη ύπαρξη των υπερεθνικών οργάνων λήψης αποφάσεων και αυτό διότι, στο πλαίσιο της ευρωζώνης, τα κ-μ δεσμεύονται και ταυτόχρονα παγιδεύονται στα στενά πλαίσια πολιτικών που απαρτίζουν τη ρύθμιση αγορών (Φραγκονικολοπουλος, 2017: 34-37).

Συμπερασματικά, η ΕΕ και τα κράτη μέλη χρησιμοποίησαν ανταγωνιστικά τις κοινωνικές πολιτικές, για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής οικονομίας, οδηγώντας σταδιακά σε απορρύθμιση, αύξηση των ανισοτήτων, διάσπαση της κοινωνικής συνοχής και εν' τέλει κατευθύνονται στη διαδρομή της αμφισβήτησης του «υπαρξιακού ζητήματος / κρίσης» της Ένωσης.

L: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενοτήτας

Η οπισθοδρόμηση που απόλυτα συνδέεται με το φαινόμενο της "αντί-παγκοσμιοποίησης" και της ευρωσκεπτικιστικής και λαϊκιστικής απήχησης οδηγεί σε μια κατακερματισμένη πόλωση του Διεθνούς Συστήματος. Σε μια αναρχία που χρήζει σωστής και ορθολογικής υπέρτατης αρχής. Παράλληλα, επιτάσσει για πολυμερή διαχείριση των αρνητικών όψεων της παγκοσμιοποίησης. Η πολιτισμένη ανθρωπότητα μας, συντάσσεται στο δίλημμα της κατηγοριοποίησης της "καλής και κακής" παγκοσμιοποίησης, των υπέρ και των κατά της εισόδου στην ΕΕ, στην ΟΝΕ και λησμονεί τη βάση της ιδρύσεως της ΕΕ που δεν είναι άλλη, από την αντιμετώπιση της αισχρότερης κρίσης παγκόσμιας φύσεως, δηλαδή του πολέμου. Μεταπολεμικά ο κόσμος οικοδόμησε σχέσεις συνεργασίας και η «οικονομία» αποτέλεσε την αρχή των κανόνων της ΕΕ.

Σήμερα η ΕΕ, επιτάσσει την πολιτική κυβέρνηση της οικονομικής πολιτικής, ενώ συντρέχει στο εγχείρημα της ολοκλήρωσης. Σήμερα, ο κόσμος χαρακτηρίζεται από μια σχετική ηρεμία και η Ευρώπη, καθιερώνεται ως χώρος ειρήνης και δημοκρατίας. Όμως, ο κόσμος είναι διαιρεμένος σε μια σφαίρα ανισοτήτων, που συγκροτείται από κρίσεις κάθε μορφής. Η κρίση σαν έννοια, μας προκαλεί δυσαρέσκεια, ενώ θα μπορούσε άνετα να παρομοιαστεί με μια ανίατη ασθένεια, όπου τα φάρμακα που μας συντηρούν, κοστίζουν πολύ, παρατείνουν τη ζωή, χωρίς ωστόσο το "σώμα" να μην υφίσταται την πλήρη εξασθένηση. Σε αυτή την κατάσταση βρίσκεται σήμερα η ΕΕ, ένα αδύναμο "σύνολο," που σφυρηλατείται διαδοχικά από αλληπάλληλες κρίσεις με μορφές, οικονομικής, ηθικής, πολιτισμικής φύσεως. Ενώ "η πολυφωνία" που ενισχύεται από την "κακοφωνία," μας οδηγεί να αναρωτιόμαστε για την ίδια μας την Ευρωπαϊκή ταυτότητα και ίσως στον 21ο αιώνα που διανύουμε να αναπαριστά τη μεγαλύτερη και βαθύτερη κρίση της ανθρωπότητας. Η κρίση των ιδεών, του πολιτισμού.

Η διαμάχη, ο πόλεμος ανάμεσα στην αυριανή μορφή και φυσικά η αποδόμηση της σημερινής πραγματικότητας εξαγάγει την επιδίωξη επιλογής του "χαρακτήρα" της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διλήμματα ασφάλειας και άτυποι κανόνες στην πλανητική σκακιέρα διαδέχονται παλιές προκλήσεις, ζητώντας Ευρωπαϊκό Στρατό, περισσότερη ασφάλεια στο όνομα της ελευθερίας. Οι έννοιες συνδέονται επικίνδυνα και αποκτούν νέα χροιά στη βάση της Διεθνούς Πολιτικής, που δεν είναι άλλη από την κατανομή της ισχύος. Άλλωστε, ο πόλεμος αποτελεί «εργαλείο» και όσο υπάρχει «ισχύς», η επιδίωξη κατάκτησης της, θα καθορίζει τη μοναδική διαδρομή. Υπό αυτό το πρίσμα, ο κόσμος πάντοτε θα συνοδεύεται από τη διαδοχική επήρεια των κρίσεων, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής φύσεως. Στον 21^ο αιώνα δεν γίνεται λόγος για ένα Γ'ΠΠ, αλλά δεν σημαίνει, ότι δεν υπάρχει ο φόβος για την επικείμενη καλλιέργεια του στην παγκόσμια σφαίρα μέσω της σύγχρονης διάστασης του. Ειδικότερα, η επικινδυνότητα έγκειται στη μεταλλασσόμενη φύση του. Ο πόλεμος με τα όπλα, σήμερα μεταλλάχθηκε και εξελίσσεται σε πόλεμο μέσω της τεχνολογίας και χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η εργαλειακή χρήση των διαδοχικών "κρίσεων" οικονομικών και φυσικά των θεσμικών. Άλλωστε, όπως οι Santen, R., Khoe, D. & Vermeer, B. (2010) στο βιβλίο τους με τίτλο «τεχνολογία που θα αλλάξει τον κόσμο» υπογράμμισαν, ότι η «παγκοσμιοποίηση της καταστροφής έχει τις ρίζες στην τεχνολογία. Γενιές μηχανικών υφαινούν σταθερά ένα διεθνή ιστό βιομηχανιών, επικοινωνιών και αγορών που έχει ως αποτέλεσμα την πλανητική αλληλοεξάρτηση. Αυτά τα παγκόσμια δίκτυα είναι πλέον τόσο σφιχτά δεμένα που μοιραζόμαστε κοινή μοίρα. Τώρα θα επιβιώσουμε μαζί ή πολύ πιθανόν να χαθούμε μαζί».

Ως εκ τούτου, η ρεαλιστική εκδοχή της φιλελευθεροποίησης των ιδεών και της ηθικολογίας στο "προσωπείο" της νομιμοποίησης, οδήγησε σε Διεθνικά Προβλήματα, όπως η **Τρομοκρατία** και η **Μετανάστευση**. Απόρροιας της παθογένειας του Διεθνούς Συστήματος, αλλά και η σκιαγράφηση ενός κόσμου Ανατολής-Δύσης, Βορρά και Νότου(δηλαδή, δυϊστικών αφηγήσεων). Η αναλογία της σημασίας και της σύνδεσης αυτών των φαινομένων έγκειται στη μεταδοτικότητα και στον τρόπο αντιμετώπισης τους. Ας μην λησμονούμε, την "εικόνα" του κόσμου μετά την 11 Σεπτεμβρίου 2001, που επακολούθησε πόλεμος στο Ιράν, Ιράκ, Αφγανιστάν. Καταγράφηκε ως η "ημέρα που άλλαξε τον κόσμο". Πως ωστόσο, η προσφυγική κρίση θα αλλάξει τον κόσμο; Διότι η σχέση της ευρωπαϊκής οικοδόμησης(διάλυσης) με τη νέα πραγματικότητα της κίνησης του πληθυσμού που εκπηγάζει από τα καταστροφικά αποτελέσματα της γενικευμένης Τρομοκρατίας(της κρατικής συμπεριλαμβανόμενης) και της άγριας παγκοσμιοποίησης στον περί Μεσογείου χώρο(Balibar, 2016: 179-180). Οδηγώντας στην πολιτική κινητοποίηση και όχι στη ξενοφοβική και άκρως εθνικιστική διαχείριση αυτής της μερίδας πολιτών. Στην πραγματικότητα, μιλάμε για "όνειδος" της διαχείρισης των συνόρων. Ωστόσο, η Ευρώπη αποτελεί η ίδια ένα περίπλοκο σύνορο: ένα σύνορο που είναι ταυτόχρονα σταθερό και κινητό, ενιαίο και πολύπλοκο, που στρέφεται προς το εξωτερικό και προς το εσωτερικό(Balibar, 2016: 182), η καλύτερα σύμφωνα με την αγγλική ορολογία *Borderland*, δηλαδή η Ευρώπη είναι μια "μεθόριος"(Balibar, 2009).

Σε αυτή τη βάση η Ευρώπη, δεν μπορεί να οριστεί ως ένας χώρος, χωρίς αφαιρετική προσέγγιση και η υιοθέτηση των εθνικών συνόρων καθορίζει περιοχές περισσότερης ή λιγότερης εθνικής κυριαρχίας. Παράλληλα ρυθμίζει τις ροές του πληθυσμού σε παγκόσμιο επίπεδο, κατευθύνοντας και κάνοντας αυτές, αντικείμενο διακρίσεων. Το πρόβλημα έγκειται στην έλλειψη ρύθμισης και στη μετατροπή της ΕΕ, ως παθητικού δέκτη και όχι πρωτοπόρου. Η μεταναστευτική πρόκληση, δεν είναι παρά μια πρόκληση συνόρων και διαίρεσης μιας Ευρώπης στην κλίμακα του Βορρά και Νότου, με θεσμοφύλακα τη χώρα που βρίσκεται στα νότια η νοτιοανατολικά (Suddeutsche Zeitung, 2015). Έτσι, τα εξωτερικά σύνορα της Ευρώπης (μέρος του Βορρά), περνούν απο παντού εντός της ίδιας, διαιρώντας την σε ζώνες. Απότοκο αυτής της διαδικασίας, είναι η επαρχιοποίηση της Ευρώπης και όχι η ιστορική ακολουθία της πρωτεύουσας του κόσμου(Τσακραμπάρτι, 2009).

Επιπλέον, η μεταναστευτική κρίση θέτει το ζήτημα της **Ευρωπαϊκής Ταυτότητας** στο επίκεντρο και συνιστά ένα περίπλοκο φαινόμενο, το οποίο συνδέεται άρρηκτα με την κοινωνία μέσα στην οποία εξελίσσεται. Όπως, ο Anderson (1983), διαγιγνώσκει αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση της γενικότερης διαδικασίας εκσυγχρονισμού και της ενσωμάτωσης των ατόμων σε φαντασιακά συλλογικά σώματα(imagined communities). Πιο συγκεκριμένα, στα εθνικά σύνολα. Με αποτέλεσμα οι διαδικασίες συγκρότησης και αναπαραγωγής του έθνους και αντίστροφα η έρευνα περί εθνικού φαινομένου να συνδέεται με την αναφορά στο ζήτημα της μετανάστευσης που ενσωματώνει τον όρο του «ξένου»(Schnapper, 1991: 88 και Βεντούρα, 1994: 11-12). Ο ξένος στις σύγχρονες κοινωνίες σαν έννοια συνδέεται με αυτήν του έθνους και του πολίτη και έως εκ τούτου, η εθνικότητα και η υπηκοότητα λειτουργούν, ως μορφές κοινωνικής οριοθέτησης αποκλείοντας ορισμένους απο τη συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή, προσδιορίζοντας την εθνική και πολιτική κοινότητα(Βεντούρα, 1994: 78).

Ως **Μετανάστευση** ορίζεται κάθε μετακίνηση πληθυσμού απο μια περιοχή σε μια άλλη, η απο μια χώρα σε μιας άλλη(Schnapper, 1991: 145) η εναλλακτικά οι γεωγραφικές μετακινήσεις ατόμων(individuals) ή ομάδων(groups). Πιο συγκεκριμένα στις κοινωνικές επιστήμες καταγράφεται, ως «η μόνιμη προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου, μια ομάδας η ενός κοινωνικού συνόλου»(Ντάνος, 2010 στον Μάρδας, Βάλκανος, Γουδηρας, 2018: 23). Η μετανάστευση είναι ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο το οποίο μέχρι και το 1914, θα μπορούσε να περιγραφεί μέσω της φράσης, ότι «η γη άνηκε σε όλους τους ανθρώπους», άλλα αυτή η κατάσταση μεταβλήθηκε μετα τον Α.ΠΠ, λόγω της τερατώδους υποτροπής εξαιτίας της παθολογικής δυσπιστίας «όλων έναντι όλων»(Zweig, 1994). Αλλωστε, η ιστορία της ανάδυσης των Μεγα-πόλεων είναι απόρροια της μακραίωνης μεταναστευτικής διαδικασίας, στην οποία οφείλουν τη δημογραφική μεγέθυνση και την οικονομική άνθιση καθώς και την πολιτισμική ανάπτυξη. Ακόμη, η νέα μετανάστευση(1990) είναι ένα «εγγενές φαινόμενο των ολοένα και περισσότερο παγκοσμιοποιημένων κοινωνιών και οικονομιών μας»(The Future Group, 2008: 6). Εξαιτίας του μεταβαλλόμενου χαρακτήρα της παγκοσμιοποίησης, παρατηρούμε την ένταση της

διαφορετικής σύνθεσης του μεταναστευτικού κινήματος(Κόντης, 2011: 56-57). Συνεπώς, το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι τόσο παλιό, όσο κι ο κόσμος, ενώ ο αριθμός των μεταναστευτών τα τελευταία χρόνια ξεπερνά τα 200 εκατομμύρια με χώρες προορισμού κυρίως τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και την ΕΕ(Navarino Network, 2011: 66) θέτοντας το «διαπολιτισμό έναντι της πολυπολιτισμικότητας», μέσα απο το διάλογο με τον «Άλλο», που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό απο την ενσυνείδηση της πολιτισμικής εκπαίδευσης. Για αυτό σημειώνεται, ότι αρκετές χώρες και πόλεις ανά την Ευρώπη έχουν αποτύχει να καρπωθούν τα προνόμια της ποικιλομορφίας ενώ αντιμετωπίζουν ρήξεις και αποσύνθεση, λόγω ανεπαρκών πολιτικών κοινωνικής ένταξης.

Συμπληρωματικά, ας διακρίνουμε τις βασικές κατηγορίες της μετανάστευσης ανάλογα με την αίτια και την πρόθεση δηλαδή σε: α) εσωτερική- εξωτερική η διεθνής, β) Εκούσια, ακούσια η αναγκαστική βίαιη, γ) Πρωτογενής: αποβλέπει στην κατάληψη παρθένων και μη κατοικούμενων εδαφών, δ) Δευτερογενής: επαφή του μετανάστη με το γηγενή πληθυσμό, ε) Ατελής η μερική, βίαιη μετακίνηση έξω απο την περιοχή, άλλα σημειώνεται οτι εγκαταστάθηκαν απο τους διάκτες σε ειδικά στρατόπεδα η άλλους περιορισμένους χώρους, ζ) Πλήρης η γενική, εγκαθίστανται ελεύθερα σε ελεύθερους χώρους, η) Συντηρητική-ανανεωτική καινοτόμα, όπου κατά τον W. Peterson, αποτελεί απλή εκδήλωση του ουρμπανισμού (αστικοποίησης) μέσα ή έξω απο τα σύνορα μιας χώρας, θ) Βραχυπρόθεσμη ή προσωρινή η μακροπρόθεσμη, Ι) Ανεξάρτητη η ατομική η συλλογική (αποικιακού τύπου). Επιπρόσθετα, οι ειδικότεροι τύποι μεταναστεύσεων είναι: αποικισμός, μετανάστευση εθνών, «εγκεφάλων», εξωτερικός εποικισμός, πρόσφυγες, ενώ αντίστοιχα των προσφύγων είναι: πρόσφυγες εκτοπισμένοι, οικονομικοί πρόσφυγες, παλιννόστηση μεταναστών και επαναπατρισμός αποδήμων, οι έλληνες πρόσφυγες, η Νεοελληνική διασπορά από τον 15^ο αιώνα μ.Χ, έως την εποχή μας(Γουδήρας, Βαλκάνος, Μάρδας, 2018: 24-29). Ειδικότερα κατά την περίοδο 2000-2016, εμφανίζεται έντονο ρεύμα παράνομων(η παράτυπων σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία) μεταναστών απο χώρες της κεντρικής Ασίας και Εγγύς Ανατολής προς την Ευρώπη με ανάλογες οικονομικό-κοινωνικές συνέπειες. Ο Κολόβος στο βιβλίο του, περιγράφει το πραγματικό πρόβλημα της μετανάστευσης, το οποίο είναι η αφανής εγκληματικότητα και με μια περιπτωσιολογική μελέτη που εστιάζει στην Ελλάδα ανακαλύπτει αυτήν την «άλλη ιστορία του Κίπλινγκ» και δη τη μεταναστευτική «ιστορία» του Κολόβου που κρούει τον κώδωνα του κινδύνου δια την αθρόα εισβολή ξένων στην Ελλάδα (Κολόβος, 2003: 18, 25).

Στην πράξη η μετανάστευση είναι η διαδικασία με την οποία δυο πολιτισμοί έρχονται σε άμεση και ζωντανή επαφή, γεγονός που έχει θετικές και αρνητικές επιπτώσεις για: α) τα ίδια τα άτομα που μετακινούνται, β) τις ομάδες στις οποίες ανήκαν η ανήκουν οι μετακινούμενοι, γ) το ευρύτερο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό περιβάλλον των χωρών υποδοχής και αποστολής τους(Κοιλιάρη, 1997: 8, 9, 12). Στη βάση της εμπεριέχεται το στοιχείο της γεωγραφικής κινητικότητας που συμπληρώνεται βάσει της πληθυσμικότητας, με αποτέλεσμα η μετανάστευση να

διακρίνεται σε ατομική, οικογενειακή η ομαδική. Παράλληλα, το κριτήριο της τήρησης η όχι των απαιτούμενων νομικών διατυπώσεων για την είσοδο σε μια χώρα, διαχωρίζει τη μορφή της μετανάστευσης «σε νόμιμη ή παράτυπη»(Εμκε-Πουλοπούλου, 2007: 50-59). Ως εκ τούτου, η παράτυπη μετανάστευση η αλλιώς λαθρομετανάστευση, έγκειται στην ασαφή εννοιολογική προσέγγιση των όρων «αλλοδαπός» και «μετανάστης», που σημασιολογικά αρκετές φορές δεν συμπίπτουν.

Το ευρύτερο πλαίσιο της πρόκλησης της μετανάστευσης εναπόκειται στο ρυθμιστικό πλαίσιο που ιστορικά έχει καθιερωθεί. Πρώτα υπήρξε η σύμβαση του Δουβλίνου, δηλαδή η σύμβαση για τον καθορισμό του κράτους που είναι αρμόδιο για την εξέταση αίτησης ασύλου υποβληθείσας σε κράτος μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων(ΕΕ 1997, C 254). Τα κράτη μέλη υπέγραψαν τη σύμβαση αυτή στο Δουβλίνο στις 15 Ιουνίου 1990. Ωστόσο, η σύμβαση του Δουβλίνου τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1997, ως προς τα δώδεκα αρχικώς υπογράψαντα κράτη μέλη, την 1η Οκτωβρίου 1997, ως προς τη Δημοκρατία της Αυστρίας και το Βασίλειο της Σουηδίας και την 1η Ιανουαρίου 1998, ως προς τη Δημοκρατία της Φινλανδίας. Η σύμβαση αντικαταστάθηκε απο τον κανονισμό (ΕΚ) 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους, που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος απο υπήκοο τρίτης χώρας (ΕΕ 2003, L 50, σ. 1, στο εξής: κανονισμός Δουβλίνο II). Ο κανονισμός (ΕΕ) 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους, που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος απο υπήκοο τρίτης χώρας ή απο απάτριδα (ΕΕ 2013, L 180, σ. 31)· στο εξής: κανονισμός Δουβλίνο III κατήγγησε τον κανονισμό Δουβλίνο II και αποτυπώνει την ισχύουσα σημερινή εκδοχή. Εντούτοις, το Δουβλίνο II αναδιατυπώθηκε οδηγώντας στο Δουβλίνο III και προστέθηκε μια νέα διάταξη που αντικατοπτρίζει τα πορίσματα των δύο δικαστηρίων. Αυτή η νέα διάταξη (άρθρο 3.2 της αναδιατύπωσης του Δουβλίνου III, προσέθεσε μια απαγόρευση μεταφοράς σε κράτη με συστημικά ελαττώματα στη διαδικασία ασύλου, καθώς διαμόρφωσε τις προϋποθέσεις υποδοχής για τους αιτούντες στο εν λόγω κράτος μέλος, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε απάνθρωπη η εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 4 του Χάρτη της ΕΕ. Ωστόσο, στην πράξη τα κράτη μέλη παρέμειναν ακόμη μπερδεμένα, καθώς δεν υπήρχε περαιτέρω ορισμός του όρου «συστημικά ελαττώματα». Ορισμένα κράτη υπέθεσαν, ότι έπρεπε να ζητήσουν γνώμη απο την Ύπατη Αρμοστεία για να σταματήσουν τη μεταφορά σύμφωνα με τον κανονισμό του Δουβλίνου.

Επιπλέον, το παράδοξο έγκειται, ότι το «σύστημα του Δουβλίνου», δεν υπολογίζει ως σημείο αφετηρίας το χάρτη της Ευρώπης, όπως αυτός σκιαγραφήθηκε ανωτέρω. Εν αντιθέσει, συγκεντρώνεται εμμέσως στην παραδοχή, ότι το σύνολο των αιτούντων διεθνή προστασία, θα μετακινηθεί από αέρος, με αποτέλεσμα να δημιουργείται εικονικά μια ισομερής κατανομή της μετανάστευσης. Μολονότι, στην

πράξη γίνεται λόγος για άφιξη συσπείρωση σε μεμονωμένες χώρες, όπως επί παραδείγματι, στην Ελλάδα. Ακόμη, βασικό συστατικό στοιχείο του συστήματος του Δουβλίνου, είναι η δυναμική εστίαση του στον αιτούντα διεθνή προστασία. Είναι αυτός ακριβώς ο αιτών (όπως ορίζεται στο άρθρο 2, στοιχείο γ' του κανονισμού Δουβλίνο III) ο οποίος αξιολογείται βάσει των κριτηρίων του κεφαλαίου III του κανονισμού αυτού, προκειμένου να προσδιορισθεί ποιο κράτος μέλος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεώς του για διεθνή προστασία. Ολόκληρος ο κανονισμός εκτυλίσσεται περίξ του ατόμου. Με άλλα λόγια, θεμελιώδης στόχος ιστορικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οποίος ήταν κοινός με εκείνον της ίδρυσής της (το 1957 με τη συνθήκη της Ρώμης), είναι η υλοποίηση μιας μεγάλης κοινής αγοράς, όπου θα διακινούνται ελεύθερα τα προϊόντα των κρατών μελών χωρίς εσωτερικά σύνορα (Σταμέλος & Βασιλόπουλος, 2004: 9). Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να διαχειριστούν μέσα από μια ενιαία ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική, οι εκροές αυτού του φαινομένου. Μια πρόταση που αποτυπώνεται ακόλουθα με το άρθρο 80 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, οι πολιτικές της Ένωσης (σχετικά με τους ελέγχους στα σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση) και η εφαρμογή τους διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών μεταξύ άλλων και στο οικονομικό επίπεδο.

Όμως, η κατάσταση ξέφυγε μεταξύ Σεπτεμβρίου του 2015 και Μαρτίου του 2016, με αποτέλεσμα αυτή η αιφνίδια και φρενήρους ρυθμού μετανάστευση προς την Ευρωπαϊκή Ένωση να χαρακτηριστεί από τον Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «ως μια κόλαση επί της γης και το όνομα αυτής Συρία». Μεγάλος αριθμός Σύρων εκτοπισθέντων εντάχθηκε ακολούθως σε υφιστάμενες συσσωματώσεις ανθρώπων που κατευθύνονταν προς την Ευρωπαϊκή Ένωση από άλλες γωνιές του πλανήτη που είχαν πληγεί από τον πόλεμο η την πείνα: από το Αφγανιστάν και το Ιράκ. Η κατευναστική πολιτική των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων που χαρακτηρίστηκε και ως «*waving through*» η «*wave through*», δηλαδή ως ελεύθερη διέλευση χωρίς ελέγχους και διατυπώσεις, δημιούργησε πολυάριθμα προβλήματα. Στην πράξη, οι μετανάστες που ταξίδευαν κατά μήκος της οδού των Δυτικών Βαλκανίων δεν επιδιώκουν να παραμείνουν στις χώρες διελεύσεως, αλλά μέσω αυτών να διέλθουν, ώστε να φτάσουν στον προορισμό της επιλογής τους. Ταυτοχρόνως, αυτοί οι ενδιάμεσοι σταθμοί σε καμία περίπτωση δεν ήθελαν τη συσσώρευση των μεταναστευτικών εισροών στο εσωτερικό τους, με αποτέλεσμα να παρέχουν βοήθεια και διευκολύνσεις, όπως μεταφορικά μέσα, για να τους οδηγήσουν στα σύνορα καθ' οδόν προς τον προορισμό της επιλογής τους. Χαρακτηριστικά η ΠΓΔΜ και οι σερβικές αρχές εξασφάλιζαν στα άτομα μέσα μεταφοράς (τα οποία πλήρωναν τα άτομα που τα χρησιμοποιούσαν)¹⁰ και επέτρεπαν σε όσους

10 «At the Gate of Europe», μια έκθεση για τους πρόσφυγες που ακολουθούν την οδό των Δυτικών Βαλκανίων από τους Senado Šelo Šabić και Sonja Borić. Μόλις η ροή των υπηκόων τρίτων χωρών έφτασε στην πόλη Šid, μια συνοριακή πόλη κατά μήκος των συνόρων με την Κροατία, δωρεάν μεταφορικά μέσα παρασχέθηκαν στους ανθρώπους αυτούς προκειμένου να μεταφερθούν πέρα από τα σύνορα σε ένα κέντρο υποδοχής στην Κροατία.

ακολουθούσαν τη συγκεκριμένη διαδρομή να διασχίσουν τα σύνορα προς την Κροατία, ιδίως μετά το κλείσιμο των συνόρων με την Ουγγαρία. Αντίστοιχα, οι κροατικές και οι σλοβενικές αρχές παρείχαν μεταφορικά μέσα δωρεάν, ενώ επέτρεπαν στα άτομα να διαβούν τα σύνορά τους προς την Αυστρία και τη Γερμανία αντιστοίχως.

Συνεπώς, διαφαίνεται ο μείζον ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο φαινόμενο της μετανάστευσης και ιδιαίτερα στην αντιμετώπιση του φαινομένου της παράτυπης μετανάστευσης που σημείωσε ραγδαία άνοδο κατά τις χρονικές περιόδους 2015-16, αλλά και εξαιτίας των διαφορετικών πολιτικών προσεγγίσεων των χωρών. Ενδεικτικά στις 11 Νοεμβρίου 2015, η Σλοβενία ξεκίνησε την ανέγερση φράχτη κατά μήκος των συνόρων με την Κροατία. Τον Δεκέμβριο του 2015, η Αυστρία ανήγειρε φράχτη στο κύριο σημείο διελεύσεως των συνόρων με τη Σλοβενία. Εν τω μεταξύ, στις 16 Σεπτεμβρίου 2015, η Αυστρία επανεισήγαγε προσωρινώς τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα. Ιστορικά αποτέλεσε τη μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση ανθρώπων σε ολόκληρη την Ευρώπη μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και δικαίως χαρακτηρίστηκε ως «προσφυγική κρίση» ή αλλιώς «ανθρωπιστική κρίση» στα Δυτικά Βαλκάνια. Για το έτος 2003, εκδόθηκε η Οδηγία 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2003, σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών, οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες και τέθηκε σε ισχύ από τις 23 Ιανουαρίου 2004, πλην όμως του έτους 2011, όπου τροποποιήθηκε για να καλύπτει υπηκόους τρίτων χωρών, όπως οι πρόσφυγες και οι απάτριδες, που έχουν δικαίωμα διεθνούς προστασίας(2016/C 202/02). Έκτοτε ακολούθησε η οδηγία 2011/98/ΕΕ, για την ενιαία άδεια διαμονής και εργασίας, δημιουργώντας το πλαίσιο μιας κοινής διαδικασίας για υπηκόους τρίτων χωρών, που υποβάλλουν αίτηση για άδεια διαμονής και εργασίας σε κράτος μέλος, καθώς και μια κοινή σειρά δικαιωμάτων για τους μετανάστες που διαμένουν νόμιμα σε ένα κράτος μέλος. Τέλος, καθιερώθηκε η οδηγία 2016/801/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών, με σκοπό την έρευνα, τις σπουδές, την πρακτική άσκηση, την εθελοντική υπηρεσία, τις ανταλλαγές μαθητών ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα και την απασχόληση των εσωτερικών άμισθων βοηθών. Παράλληλα για να μετριαστεί η ραγδαία εισροή μεταναστών, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούσαν κυρίως στην Ελλάδα και στην Ιταλία, αποφασίστηκε με ομοφωνία η απόφαση του Συμβουλίου, βάσει του άρθρου 78, παράγραφος 3 ΣΛΕΕ, για τη θέσπιση ενός έκτακτου μηχανισμού για την παροχή συνδρομής στις εν λόγω χώρες. Όμως ας υπογραμμιστεί, ότι η συγκέντρωση σε αυτές συνδέονταν άμεσα με το τι συνέβαινε σε άλλες γεωγραφικές περιφέρειες, όπως είναι η «μεταναστευτική οδός των Δυτικών Βαλκανίων»(C 490/16). Συγκεκριμένα η απόφαση 2015/1523, αποσκοπούσε στη μετεγκατάσταση των αιτούντων διεθνή προστασία που υπέβαλαν αιτήσεις ασύλου σε ένα από τα συγκεκριμένα κράτη μέλη, ώστε να καταστεί δυνατή η προσωρινή αναστολή των κανόνων του κανονισμού Δουβλίνο III, ιδίως του κριτηρίου βάσει του οποίου ως υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεων διεθνούς προστασίας προσδιοριζόταν το κράτος μέλος του οποίου, ο αιτών διέβη «παρανόμως» πρώτο τα σύνορα προερχόμενος από τρίτη χώρα. Επιπλέον

αποσκοπούσε και στη διευθέτηση της επερχόμενης μετεγκατάστασης 40.000 αιτούντων σε άλλα κράτη μέλη στην προβλεπόμενη επόμενη διετία.

Σε αυτό το συνονθύλευμα προστέθηκαν και οι πολιτικές εξελίξεις από χώρες, όπως η Γερμανία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Σερβία, Αυστρία, Γαλλία, που οδήγησαν με μαθηματική ακρίβεια στην «πρωτοφανή», «μαζική ροή» 700.000 ατόμων, μέχρι και τα τέλη του 2015, όπου διήλθαν κατά μήκος της οδού των Δυτικών Βαλκανίων, προς την Ελλάδα και έκτοτε διαχύθηκαν προς την Κεντρική Ευρώπη. Κατά προσέγγιση οι ημερήσιες αφίξεις στη Σερβία ήταν 10.000 (Οκτώβριος) και 5.000 (Νοέμβριος) (Υπόθεση C-490/16). Ενώ οι εξαιρέσεις δυναμίτισαν το διεθνές πεδίο, σχηματίζοντας μια ανθρωπιστική μάχη σε αντιδιαστολή με τους κανόνες του κανονισμού Δουβλίνο III. Χαρακτηριστικά εθνικές πολιτικές αντιβαίνουν το ευρωπαϊκό δίκαιο με την ανέγερση φρακτών, κλείσιμο συνόρων, καθώς και πρωτοβουλίες ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα. Αναλυτικότερα στις 21 Αυγούστου 2015, η Γερμανία παρουσίασε στον Τύπο, ως έχουσα «εξαίρεση» τους Σύριους υπηκόους από τον κανονισμό Δουβλίνο III. Μετέπειτα, στις 15 Σεπτεμβρίου 2015, η Ουγγαρία έκλεισε τα σύνορά της με τη Σερβία, με αποτέλεσμα να επέλθει πλήρη ανακατεύθυνση μεγάλης ροής προς τη Σλοβενία. Παράλληλα, στις 16 Οκτωβρίου 2015, η Ουγγαρία ανήγειρε φράκτη κατά μήκος των συνόρων της με την Κροατία. Στην ίδια λογική σύνδραμε τον Νοέμβριο του 2015 έως τον Φεβρουάριο του 2016, η ΠΓΔΜ, ανεγείροντας φράκτη κατά μήκος των συνόρων με την Ελλάδα. Στις 11 Νοεμβρίου 2015, η Σλοβενία ξεκίνησε την ανέγερση φράκτη κατά μήκος των συνόρων με την Κροατία. Στις 14 Φεβρουαρίου 2016, η Αυστρία ανακοίνωσε, ότι υποδέχεται ανθρώπους προερχόμενους αποκλειστικά από το Αφγανιστάν, Ιράκ και τη Συρία. Τέλος, άλλα κράτη, όπως η Γαλλία επανέφεραν προσωρινά τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα, μεταξύ Ιουλίου του 2016 και Ιανουαρίου του 2017, ενώ η Δανία ανέλαβε παρόμοια πρωτοβουλία και στη συνέχεια παρέτεινε τους ελέγχους από τις 4 Ιανουαρίου 2016 έως τις 12 Νοεμβρίου 2016. Την ίδια εθνική πολιτική εφάρμοσε και η Νορβηγία επαναφέροντας τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα από τις 26 Νοεμβρίου 2015 έως τις 11 Φεβρουαρίου 2017 και ανάλογα η Σουηδία θεσπίζοντας μέτρα ανάλογης φύσεως από τις 12 Νοεμβρίου 2015 έως τις 11 Νοεμβρίου 2016.

Κατά επέκταση, το πρόβλημα στην Ευρώπη έγινε αισθητό και χαρακτηρίστηκε, ως η «προσφυγική κρίση», όταν χιλιάδες πρόσφυγες και μετανάστες ξέφυγαν από τον πόλεμο και τις αναταραχές κυρίως από τη Συρία και της ευρύτερης περιοχής της Εγγύς Ανατολής, καταφεύγοντας με κάθε τρόπο στην Ευρώπη και το 2015, εγκαινιάστηκε η «εποχή του θυμού μιας γεωπολιτικής αβεβαιότητας». Πάνω από 1,2 εκατομμύρια πρόσφυγες εισήλθαν στο εσωτερικό της, ενώ αυτή η βραχύβια «κρίση», κατά τα πρόσφατα αποτελέσματα της έρευνας του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ), αναμένεται να συνεχίσει να σηματοδοτεί την «κορυφαία προτεραιότητα για το ορατό μέλλον, ενώ τα έτη 2019-2020, σημείωσαν σημαντικά περιστατικά απώλειας ζώων»(IOM 2018, 1, IOM 2020, 2). Πέρα από αυτό, η καταμέτρηση σε παγκόσμιο επίπεδο είναι πάνω από 272 εκατομμύρια διεθνείς μετανάστες, ισοδυναμώντας με 3,5% του παγκόσμιου πληθυσμού(UN DESA, 2019a).

Για αυτό, θεωρείται ένα ζήτημα ύψιστης ασφάλειας και δη μέσα από την αλληλοσύνδεση εσωτερικών και εξωτερικών πτυχών της ασφάλειας. Δεν είναι τυχαίο ότι το 2015, η ΕΕ δημοσίευσε μια ατζέντα για τα «πράγματα που πρέπει να κάνουμε» για την ασφάλεια και τη μετανάστευση.

Τέλος, η πρόκληση της δημιουργίας ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Στρατού, αποτελεί προσδοκία για το μέλλον της ευρωπαϊκής άμυνας στο συνονθύλευμα των συγκρούσεων και του φόβου περί επιβίωσης της ίδιας της ΕΕ, λόγω των ανησυχιών που προκαλούνται από τη Ρωσία, Τουρκία στη Δυτική και στη Νότια Ευρώπη, εξαιτίας της αποσταθεροποίησης της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Οι ρωγμές της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής, εκφράζονται από μια σειρά προειδοποιήσεων του παγκόσμιου Συστήματος. Ειδικότερα, οι ΗΠΑ αποσύρθηκαν από τη Συνθήκη για τους Αντι Βαλλιστικούς Πυραύλους (ABM), καθώς και από τη Συνθήκη για τις Πυρηνικές Δυνάμεις Μέσου Βεληνεκού (INF). Ακόμη, οι Ρώσοι έχουν αποκηρύξει τη Συνθήκη για τις Συμβατικές Δυνάμεις στην Ευρώπη (CFE), ενώ εξετάζουν το ενδεχόμενο να μην ανανεώσουν το 2021, τη Συνθήκη «New Start» για τη μείωση των στρατηγικών όπλων (Leymarie, 2019). Ενέργειες που σημάνουν κίνδυνο και κατά επέκταση η «Ευρώπη της Άμυνας» εμφανίζεται να αποτελεί περισσότερο από ποτέ μοχλό σταθεροποίησης και εξισορρόπησης της ισχύος στο Διεθνές Σύστημα.

Ωστόσο, η πρόκληση μιας συλλογικής άμυνας δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Αποτελεί μια προαναγγελία των πολιτικών ηγετών για να αντιμετωπιστεί η εξάρτηση της ΕΕ από τις ΗΠΑ και να καταστεί περισσότερο ως αυτοδύναμος πόλος στο Διεθνές Σύστημα. Για την ακρίβεια το 2017, ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν, ζήτησε τη δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού στρατιωτικού εγχειρήματος. Επίσης, τον Νοέμβριο του 2018, κατά τη διάρκεια ομιλίας της Γερμανίδας καγκελάρια, Άνγκελα Μέρκελ, στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δήλωσε, ότι *«πρέπει να εργαστούμε στο όραμα, μία μέρα να καθιερωθεί ένας πραγματικός ευρωπαϊκός στρατός»*. Η δημιουργία μιας "Ένωσης Ασφάλειας και Άμυνας" αποτελεί επιπλέον μία από τις προτεραιότητες της Επιτροπής Γιούνκερ (Europarl, 2019).

Αυτή η δημόσια πρόσκληση για ενιαία αμυντική συμμαχία, καταγράφηκε και στη λαϊκή απήχηση προικοδότησης ως αναγκαίας λύσης από το λαό. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ειδικής έρευνας του Ευρωβαρομέτρου του 2017, η λαϊκή δημηγορία τάσσεται, υπέρ μιας κοινής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας (75%) και της δημιουργίας ενός κοινού ευρωπαϊκού στρατού (55%). Το 2018, το 68% των Ευρωπαίων δήλωσε, ότι θα ήθελε η ΕΕ να δραστηριοποιηθεί περισσότερο στο θέμα της άμυνας (έρευνα Ευρωβαρομέτρου, Μάρτιος 2018). Ειδικότερα, η χάραξη μιας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής, διαφαίνεται μέσω της Συνθήκης της Λισσαβόνας (Άρθρο 42(2) της ΣΕΕ). Παρά ταύτα, η Συνθήκη της Λισσαβόνας ορίζει επακριβώς τη σημασία των εθνικών πολιτικών άμυνας, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στο NATO ή της ουδετερότητας. Αντίστοιχα η ΕΕ σήμερα βρίσκεται στο σταυροδρόμι, όπου πρέπει να συμφιλιώσει τις διαφορετικές παραδόσεις και

στρατηγικές προσεγγίσεις των εθνών, ως προς τη δημιουργία μιας συλλογικής ασφάλειας.

Καταληκτικά, βρισκόμαστε στα τέλη του 2021, εν μέσω συνεχών διεθνών εξελίξεων, που τείνουν προς ανατροπή της μέχρι τούδε ισορροπίας. Το ευρωπαϊκό εγχείρημα φαίνεται πολύ κρίσιμο για την παγκόσμια κατάσταση, λόγω των μετασχηματισμών και των νέων δεδομένων. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία μια πιο διεθνική επαφή και αίσθηση των πραγμάτων για την απόκτηση της οποίας διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο η εξέλιξη της Παγκοσμιοποίησης. Το ερώτημα Ευρώπη, κρίση και τέλος, συναρτάται με το πολιτικό, κοινωνικό και πολιτιστικό μέλλον της Ευρώπης και της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η ΕΕ θα συγκροτεί ένα μηχανισμό αλληλεγγύης και συλλογικής άμυνας των λαών απέναντι στα ρίσκα του συστήματος η ένα νομικό πλαίσιο, που θα εντείνει τον ανταγωνισμό ανάμεσα στα μέλη και στους πολίτες της(Balibar, 2016: 87).

Μ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια υποενότητας

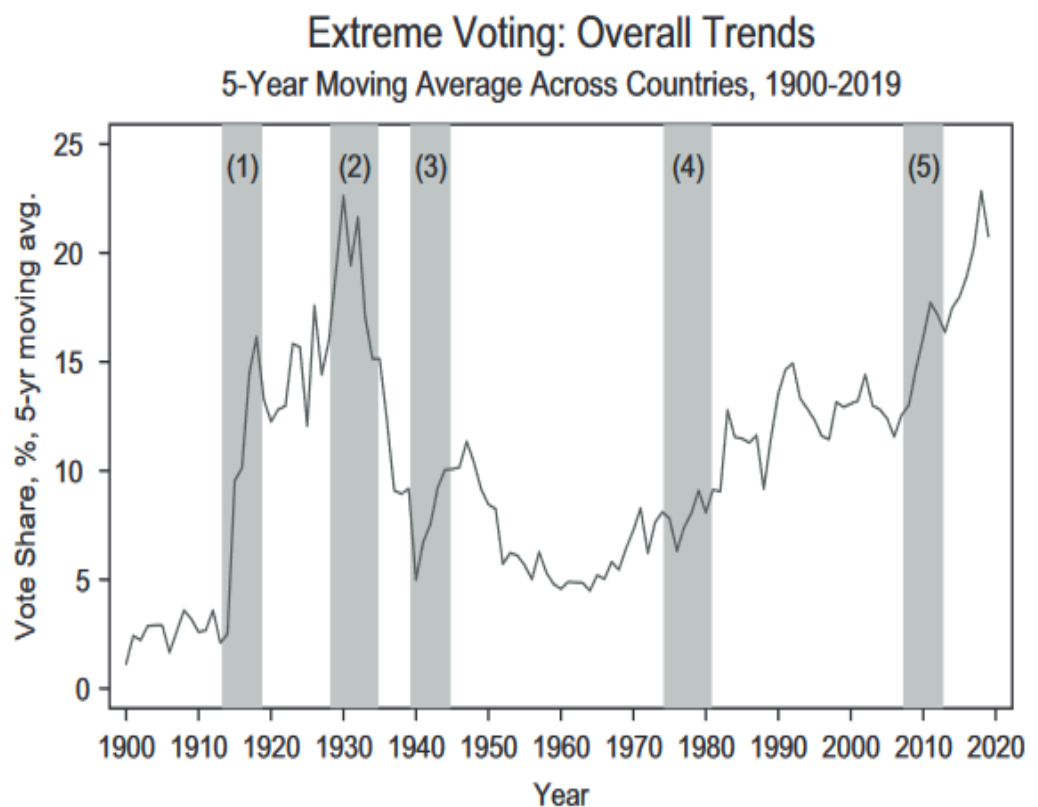

Figure 3.1 Extreme Voting: 1900–2019

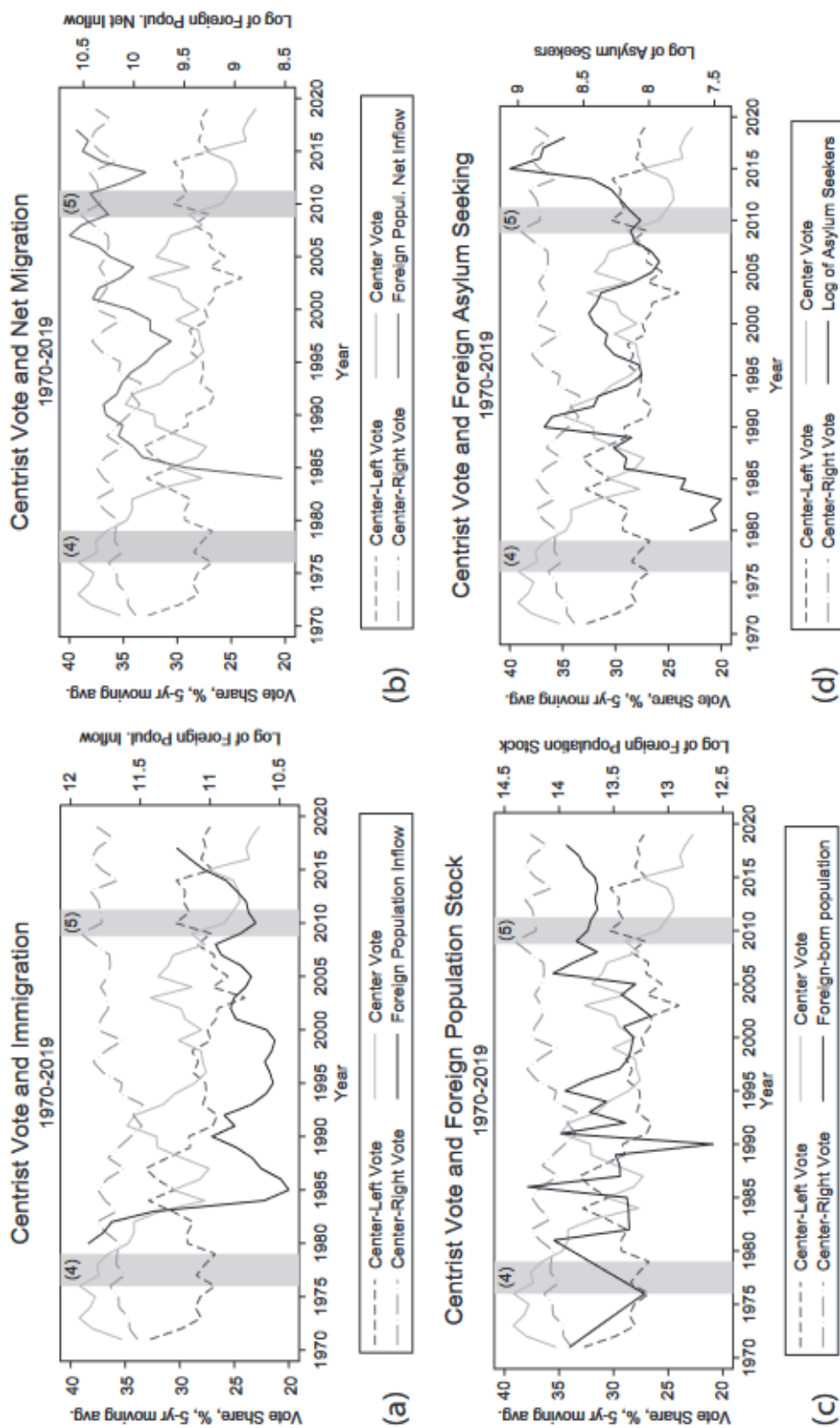

Figure 3.9 Centrist Votes and Migration

Πηγή: (Stankov, 2021: 38, 43, 51).

N: ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια του μοντέλου κυριαρχίας

6.2.1 Η κυριαρχία των πολλών υπό την ηγεσία των λίγων-περιφερειακός ηγεμόνας ή παγκόσμιος παίκτης;

Η παγκοσμιοποίηση και ο “νέος περιφερειακισμός” δεν είναι μόνο οικονομικές, αλλά και πολυδιάστατες και πολιτικές διαδικασίες, ενώ συνιστούν δύο παράλληλες διαδικασίες ενίσχυσης της αλληλεξάρτησης και της αποδυνάμωσης από τα εμπόδια του κράτους στο ελεύθερο εμπόριο (Telò, 2013). Από την άλλη, η συνεχιζόμενη οικονομική πίεση από την παγκοσμιοποίηση, τον αυξανόμενο ανταγωνισμό και την αναδιάρθρωση σε συγκεκριμένους τομείς, θα μπορούσε να επιδεινώσει αυτές τις ασύμμετρες επιπτώσεις εξαιτίας της άνισης κατανομής των κερδών από την ένταξη στις περιφέρειες. Παράλληλα, πρέπει να συνυπολογίζονται οι σχετικές περιφερειακές διαρθρωτικές αλλαγές που μπορεί να συνεπάγονται βραχυπρόθεσμο κόστος προσαρμογής, αλλά και το παράδοξο της ολοκλήρωσης, που λόγω της αύξησης της περιφερειακής εξειδίκευσης κλιμακώνει την πιθανότητα της βιομηχανίας να υποστεί ασύμμετρα σοκ, τα οποία με τη σειρά τους έχουν αντίκτυπο στα καθαρά οφέλη της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης (Funcck & Pizzati, 2003). Σε αυτό το πλαίσιο, μετά τη δεκαετία του 1980, αναπτύχθηκαν νέα εμπορικά μοντέλα (νέα εμπορική θεωρία, νέα οικονομική γεωγραφική θεωρία) για να εξηγήσουν την ανάληψη του ενδοβιομηχανικού εμπορίου, λόγω ατελούς (μονοπωλιακού) ανταγωνισμού, διαφοροποιημένων προϊόντων που παράγονται με αυξανόμενες αποδόσεις σε κλίμακα και κόστος εμπορίου (Krugman, 1980). Ειδικότερα, η ιστορία μπορεί να επιμεριστεί σε τρεις διαφορετικές μορφές περιφερισμού. Πιο συγκεκριμένα:

- **Επιθετικός εθνικισμός και αυτοκρατορική περιφερειοκρατία** κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου. Ωστόσο, η βρετανοκεντρική ηγεμονική πολυμερής σταθερότητα έφτασε στο τέλος της, μετά τη Μεγάλη Ύφεση του 1873 και της αποτυχίας της Διεθνούς Οικονομικής Διάσκεψης το 1933. Όμως, κατά τα διαστήματα (1930-40) εμφανίστηκε ο «κακόβουλος περιφερειακισμός», λόγω των γερμανικών και ιαπωνικών δυνάμεων που προσπαθούσαν να γίνουν περιφερειακές ηγεμονικές δυνάμεις με σκοπό να αντικαταστήσουν την πρώην «**pax Britannica**». Έτσι προκλήθηκαν νέες συγκρούσεις για την περιφερειακή κυριαρχία στην Ασία/Ειρηνικό και Ευρώπη αντίστοιχα, προκαλώντας το ξέσπασμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Έκτοτε, η **μεταπολεμική** αμερικανική ηγεμονία στράφηκε προς μια θεσμοθετημένη πολυμέρεια, με πρότυπο το New Deal του ρυθμιζόμενου καπιταλισμού μέσα από την πρακτική ενός «εμπορικού κράτους» την αντανάκλαση του εθνικού κεϋνσιανισμού. Οικοδομήθηκαν πολυμερείς πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί του 1944/47 – το νέο νομισματικό σύστημα που βασίζεται στη μετατρεψιμότητα του δολαρίου ΗΠΑ, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας, της GATT, των

Ηνωμένων Εθνών κ.λπ. που παρείχαν ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για να ξεπεραστεί η καταστροφική αστάθεια του μεσοπολέμου. Ο Ψυχρός πόλεμος(1947) σηματοδότησε την απαρχή της μετάβασης προς την Αμερικάνικη ηγεμονία μέσω της συγκράτησης της σοβιετικής απειλής και της δημιουργίας μιας διατλαντικής κοινότητας(σύνδεσε το ρεαλισμό και τον ιδεαλισμό, δηλαδή την ειρήνη, την ευημερία και τη δημοκρατία προς τη διαμόρφωση ενός νέου σταθερού ηγεμονικού διεθνούς συστήματος.

- **Οικονομικός περιφερειαλισμός(1950 και του 1960)**, αμερικανοκεντρική ηγεμονική σταθερότητα και το όραμα για πολυμερή προσέγγιση. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν ή περιφερειακή ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Τελωνεία Ένωση, Κοινή Αγροτική Πολιτική, Σύμβαση Λομέ) με τη συναίνεση των ΗΠΑ. Επίσης, υλοποιήθηκαν αντίστοιχα και στον τρίτο κόσμο, αποτυχημένα περιφερειακά πειράματα για παράδειγμα στην Ασία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Ωστόσο, η ΕΚ ήταν ένα επιτυχημένο παράδειγμα, διότι συνδύαζε τη διατλαντική σταθερότητα με βάση το εμπορικό κράτος, την ανοιχτή αγορά και την εθνική ανάπτυξη, που άρχισε να φθίνει με τον τερματισμό του συστήματος Bretton Wood Gold Standard (1971) και τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις της δεκαετίας του 1970. Παράλληλα το τέλος του δολαρίου ως διεθνούς παράγοντα σταθερότητας υπονόμωσε την αμερικανική ηγεμονία καθώς και σηματοδότησε στην παύση της «Τριμερής Διεύθυνσης του Καπιταλιστικού Κόσμου, που θα ήταν η Ευρώπη, Ηνωμένες Πολιτείες και η Ιαπωνία. Ωστόσο, ακολούθησε η ευρωπαϊκή περιφερειακή νομισματική ένωση με το «Σχέδιο Βέρνερ» που ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1970, παρόλο που το ενιαίο **Ευρωπαϊκό Νόμισμα καθιερώθηκε το 1999**. Η συγκεκριμένη εξέλιξη σηματοδότησε τη μεταβατική φάση σε συνδυασμό με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ το 1991 και τις συνέπειες της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001 καθιερώνοντας τις ΗΠΑ, ως μια μοναδική υπερδύναμη (διαμόρφωση μιας Νέας Οικονομίας και ερχομός των «πολέμων κατά της τρομοκρατίας»).
- **Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Νέος Περιφερειαλισμός** σχετίζονται με τον στρατό, την πολιτική, την οικονομία και την τεχνολογία. Εδώ, συγκεντρώνονται οι παράλληλες και αντίθετες τάσεις προς την αποκέντρωση και την παγκοσμιοποίηση του παγκόσμιου οικονομικού και πολιτικού συστήματος. Ο περιφερειακισμός δείχνει ανθεκτικός στις παγκόσμιες αλλαγές και πρόκειται να εξελιχθεί σε πολλές περιοχές του κόσμου σύμφωνα με νέα πρότυπα, τάσεις και ατζέντες. Η ΕΕ, εγκαινιάζει έναν τρίτο δρόμο, **ενός μετα-ηγεμονικού, περιφερειοκρατισμού**(Telò, 2013: 2-8).

Ως εκ τούτου, πολλά είναι τα σενάρια της μελλοντικής κυριαρχίας της ΕΕ, στην πλανητική σκακιέρα. Το μόνο κοινό και αυταπόδεικτο στοιχείο αποτελεί, ότι η παγκοσμιοποίηση αποτελεί κομμάτι και γιατί και όχι εργαλείο αυτής της κατεύθυνσης. Ο κόσμος τείνει να διαιρείται και αυτή η διαίρεση αντανακλά την ετερογένεια και την ανομοιομορφία του. Σε αυτό το χάος, έρχεται η παγκοσμιοποίηση να συνδράμει με τη δημιουργία μιας παγκόσμιας οντότητας. Η ΕΕ,

πιστό υπόδειγμα της, ενώ η ONE-Ευρωζώνη, σταθμός προς την τελική πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση της. Η Ευρώπη σήμερα περισσότερο από ποτέ χρειάζεται οικονομική κυβέρνηση και η κυβέρνηση χωρίς πολιτική ενοποίηση, δεν μπορεί να επιτευχθεί. Όπως, ήδη επισήμανε ο Γιόσκα Φίσερ από το Μάρτιο του 2009, η οικονομική κυβέρνηση στην ΕΕ είναι απαραίτητη, ενώ εύκολα μπορεί να φανταστεί κανείς, τι θα σήμαινε για την ΕΕ στο σύνολο της, η αποτυχία του ευρώ(Βήμα 2009). Σήμερα, οι αδυναμίες του Ευρωπαϊκού Σχεδίου, δεν πρέπει να απομονώνονται από τα ζητήματα που θέτει η παγκοσμιοποίηση και φυσικά σε πείσμα των υπερμάχων που βλέπουν μια Ευρώπη, σαν ένα απομονωμένο φρούριο. Η ΕΕ όπως διατυπώσαμε και παραπάνω, γεννήθηκε για να πετύχει και σε συνάρτηση η παγκοσμιοποίηση αποκτά όψεις για να «εργαλειοποιηθεί». Στα χέρια του κόσμου βρίσκεται η συνταγή της μορφής και του χαρακτήρα της.

Η άποψη ότι η Ένωση δεν συνιστά ένα πολιτικά συμπαγές οικοδόμημα που εκφράζει μια συλλογικότητα, δηλαδή αντί αυτού συγκροτείται από επιμέρους κοινωνικά σύνολα και πολιτικά συστήματα με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σε αυτή τη βάση δεν υφίσταται ένα Ευρωπαϊκό έθνος, αλλά ένα ετερογενές σύνολο εθνών, που οι ιστορικές τους αφηγήσεις, ενοχοποιούν ή και δαιμονοποιούνται από άλλα ευρωπαϊκά έθνη(Βοσκόπουλο, 2012: 72). Όπως το παράδειγμα των προτύπων περί διαμόρφωσης μικρών ομάδων –ελίτ . Χαρακτηριστικά είχε προταθεί από την Ιταλία, το πρότυπο ιδρυτικών κρατών-μελών, δηλαδή ενός εσωτερικού πυρήνα, που θα συντίθεται από τις 'έξι «ιδρυτικές χώρες»(Founding member States-Γερμανία – Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο) για τη βαθύτερη ενοποίηση(Βαβούρας, 2009: 187). Αντίστοιχα, είχε διατυπωθεί από τον Ν. Sarkozy, το 2006, το πρότυπο των έξι (6) μεγαλύτερων κρατών-μελών της ένωσης (Γαλλία, Γερμανία, Η.Β, Ιταλία, Ισπανία, Πολωνία). Παρά ταύτα, μετά την απόρριψη του Ευρωσυντάγματος από την Ολλανδία και τη Γαλλία, τα πρότυπα άρχισαν να καταρρέουν μπροστά στην ανάδυση ευρωσκεπτικιστών απόψεων, ενώ η νομιμοποίηση από τις άλλες χώρες ενός κεντρικού άξονα μιας «διευθύνουσας ομάδας» στο πλαίσιο της ΕΕ, φαντάζει σαν ένα σενάριο, που εμπίπτει σε μια κυριαρχία μιας ομάδας ελίτ έναντι των άλλων που σίγουρα θα προξενούσε συγκρούσεις.

Αντίθετα, η ηγεσία επί της παγκόσμιας σκηνής, αποτελεί μια νεωτεριστική εκδοχή μιας «Νέας ΕΕ» υπό το πρίσμα διαμόρφωσης ενός προφίλ υπερδύναμης. Διότι, σε επίπεδο Ένωσης δεν υφίσταται ένα συμπαγές, ενιαίο συμφέρον, αλλά επιμέρους συμφέροντα που με τη ροή του χρόνου και των διαδικασιών της διερεύνησης αυξάνονται. Ουσιαστικά με τη θεσμική μετεξέλιξη και τελικά υπέρβαση του Δεύτερου Πυλώνα της ΕΕ(ΚΕΠΠΑ) με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, το εσωτερικό(ενδοκρατικό) και εξωτερικό(ενδοευρωπαϊκό) περιβάλλον φέρουν σημαντικά κοινά χαρακτηριστικά(Βοσκόπουλος 2012: 70). Σε αυτή τη βάση, το πρότυπο της ΕΕ +18, αποτελεί ένα παγκοσμιοποιημένο εναλλακτικό πρότυπο, εξυπηρετώντας τις αρχές δημιουργίας ενός ενιαίου συνόλου στη διαδικασία της ενοποίησης. Μια ΕΕ 27+ θα ήταν σε πλεονεκτική θέση για τη διατήρηση της συνοχής

και της συνεκτικότητας της ΕΕ, εξυπηρετώντας τη βαθύτερη πολιτική και οικονομική της ολοκλήρωση.

Ωστόσο, είτε στο μέλλον μιλάμε για μια ΕΕ ως μια υπερδύναμη, είτε ενός παγκόσμιου παίκτη με πολλούς δρώντες στο εσωτερικό, δηλαδή στον πυρήνα θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ποικίλα πρότυπα. Χαρακτηριστικό το μοντέλο *Global Multi-Country* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής(εφεξής GM). Το μοντέλο GM ανήκει στην κατηγορία των μοντέλων «*Dynamic Stochastic General Equilibrium*» (DSGE) (Ec.europa.eu., 2020). Αποτελεί ένα διαρθρωτικό μακροοικονομικό μοντέλο, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για οικονομική ανάλυση και προβολές σε ένα πλαίσιο ανοιχτής οικονομίας. Ειδικότερα, το μοντέλο GM3-EMU, αποτελείται από τρεις περιοχές: α) το ένα κράτος μέλος της ΟΝΕ, β) το υπόλοιπο της ευρωζώνης (REA) και γ) τον υπόλοιπο κόσμο(RoW). Η ενιαία οικονομία της χώρας της EMU, χαρακτηρίζεται από πλούσια δυναμική, ενώ οι οικονομίες REA και RoW, ορίζονται σε μάλλον τυποποιημένη μορφή. Πρέπει να σημειωθεί, ότι το μοντέλο(μοντέλο πολλαπλών χωρών(GM), αναπτύχθηκε για τρεις κύριους σκοπούς: (1) τη διαρθρωτική ερμηνεία της δυναμικής του επιχειρηματικού κύκλου, (2) τις συνεισφορές στις οικονομικές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και (3) την ανάλυση των σεναρίων και των αντιφατικών πολιτικών(Ec.europa.eu., 2020: 47-54). Το μοντέλο GM, παρέχει μια διαρθρωτική ερμηνεία των μακροοικονομικών εξελίξεων, δηλαδή των ιστορικών δεδομένων με την αποσύνθεση της δυναμικής των παρατηρούμενων μεταβλητών στις κινητήριες δομικές διαταραχές τους, μέσω των ιστορικών αποσυνθέσεων σοκ.

Τέλος, ας υπογραμμισθεί ότι, η ενσάρκωση της ιδέας, ότι ορισμένα κράτη μπορούν προχωρήσουν έναντι άλλων, δεν συνιστά ένα καινούριο επιχείρημα, καθώς στον πραγματικό κόσμο, η ισχύς και η κοινότητα συχνά συνδέονται. Οι κοινές αξίες και πολιτικές αναδύονται από την πρακτική της ηγεμονίας, όπως έγινε και με τη θεμελίωση του σύγχρονου συστήματος διεθνών οργανισμών μετά τον ΒΠΠ, υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ(Taylor, 2010: 273-274). Ανάλογα και η ΕΕ μέσω των κοινοτήτων πέτυχε κοινές ρυθμίσεις και κοινές πρακτικές. Όμως υπό το πρίσμα ενός τύπου περιφερειακού ηγεμόνα του ζεύγους Γαλλίας-Γερμανίας. Σήμερα στο σύστημα των 27 κρατών-μελών, καθώς και της ενσάρκωσης της φιλοδοξίας περαιτέρω επιδίωξης διερευνήσεων, τρεις προοπτικές εμφανίζονται: η επανεμφάνιση του ζεύγους Γαλλίας και Γερμανίας ως ενεργού παίκτη, η δημιουργία μιας πιο ενσωματωμένης ζώνης στο έδαφος της ΕΕ, η ανάπτυξη ηγεμονικών προτύπων στο πλαίσιο μιας ηγεμονικής άσκησης εξουσίας(Taylor, 2010: 274). Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση η απάντηση είναι η αναζήτηση ενός κοινού παρονομαστή και όχι ενός ελάχιστου σε μια Ενωμένη Ευρώπη(Bouvier, 2012). Σήμερα μετά από μεγάλη καθυστέρηση, επανέρχεται ο διάλογος για το φιλόδοξο σχέδιο της οικονομικής και πολιτικής ένωσης και αυτή η συζήτηση οδηγεί σε μια νέα αλληλεγγύη συμφερόντων, που θα συμπληρώνουν και δεν θα ακυρώνουν το εθνικό συμφέρον προβάλλοντας μια ΕΕ, ενωμένη και ενισχυμένη. Όπως διατύπωνε και ο Τσώρτσιλ, «Οι λαοί της Ευρώπης έχουν την υποχρέωση να συζητήσουν με καλή πίστή για το κοινό τους μέλλον και να αναζητήσουν

εμπνευσμένες ηγεσίες που θα φέρουν σε πέρας το κοινό τους όραμα για δημοκρατία, ασφάλεια και ευημερία σε ένα παγκόσμιο στερέωμα, όπου οι συσχετισμοί δυνάμεων μεταβάλλονται επικίνδυνα με γρήγορους ρυθμούς. Οι Ευρωπαϊκοί λαοί, τους οποίους ενώνουν κοινές καταβολές, αξίες, ιδανικά, αλλά και συμφέροντα ζημιώνονται, όσο η Ευρωπαϊκή τους πατρίδα παραμένει σε κατάσταση κρίσης, αδυνατώντας να διαδραματίσει το ρολό, που τις αναλογεί στο παγκόσμιο στερέωμα προς όφελος τελικά των ιδίων των λαών τις». Συνεπώς, σε μια κυνική πραγματικότητα που αν και επιζητούνται, αλλά ταυτόχρονα επικρίνονται σκληρά οι ιδεαλιστές, η Ευρωπαϊκή ιδέα καταφέρνει να υλοποιηθεί. Ένα όνειρο που γίνεται πραγματικότητα από τους ιδρυτές που εργάστηκαν σκληρά για αυτόν το στόχο. Μια γραμμή ανάμεσα στον ατομικισμό και στο συλλογισμό, στο ψέμα και στην αλήθεια, στη δικαιοσύνη και στην αδικία, αποτελεί η εξέλιξη της σημερινής της μορφής, δηλαδή η μετουσίωση ενός αρχικού ουτοπικού σχεδίου σε μια απεικόνιση ενός σπουδαίου οικοδομήματος, με αρχή μέση και ένα τέλος που ακόμη δεν έχουμε προσδιορίσει και είναι στα χέρια μας.

6.2.2 Η παγκόσμια διακυβέρνηση της ΕΕ- Η πρόκληση που αποτελεί απάντηση

Η παγκοσμιοποίηση είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που εκτείνεται σε πολλά επίπεδα στον οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό άξονα. Οι διαστάσεις του φαινομένου σε παραλληλισμό της ιστορικής διαδρομής της ΕΕ έως και σήμερα, συγκροτούν μια σειρά προκλήσεων, αλλά με μείζονος σημασία την ίδια τη βιωσιμότητα της ΕΕ στο μέλλον και με πρότυπο παράδειγμα το μοντέλο της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης. Ως εκ τούτου, σήμερα συγκροτείται εκ νέου ο διάλογος για την αναβίωση της ιδέας της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης. Συνεπώς, τίθεται το ερώτημα, μήπως η παγκόσμια διακυβέρνηση αποτελεί μονόδρομο μπροστά στην επιτυχία και των δύο φαινομένων; Ας μη λησμονούμε, ότι η φύση απεχθάνεται το κενό. Μέσα από την ιστορική αναδρομή, αποδείχτηκε, ότι από τις αρχές του ευρωπαϊκού εγχειρήματος υπό τη μορφή των πρώιμων κοινοτήτων, η ΕΕ αγωνιζόταν να διευρύνει την ενότητα της, μέσω συνεργασιών στο οικονομικό της πεδίο. Μετά από πάρα πολλές προσπάθειες και αποτυχίες, η Ευρώπη απέδειξε, ότι είναι ένας παγκόσμιος παράγοντας-παίκτης στην παγκόσμια σκακίερα: η Ένωση ενισχύθηκε από μια ενοποιημένη ενιαία αγορά, ένα νέο ενιαίο νόμισμα και μια πολλά υποσχόμενη διπλωματία. Ωστόσο, το βασικό της μέλημα που είναι η ειρήνη και η ευημερία, διαταράσσεται από τους πολέμους που εμφανίστηκαν στη Γεωργία το 2008 και στην Ουκρανία το 2014, ενώ παράλληλα οι οικονομικές κρίσεις από το 2008 και μετά συνοδεύτηκαν από την κρίση του Brexit και συνάμα με τις ραγδαίες εκροές μετανάστευσης και του Covid-19. Ο κόσμος της Ευρώπης χωρίστηκε σε δυο στρατόπεδα και η ΕΕ, αποτέλεσε τον εκφραστή αυτών των διχογνωμιών. Η ανάδυση του ευρωσκεπτικισμού εμβάθυνε τη μεγαλύτερη πρόκληση της ΕΕ έως και σήμερα, της υπαρξιακής της ταυτότητας.

Δεν είναι μόνο, ο απολογισμός των λαθών της ΕΕ, που προκάλεσαν σοβαρή ιδρυτική αναταραχή πλήττοντας ανεπανόρθωτα τη διαδικασία ενσωμάτωσης και ολοκλήρωσης, αλλά και η μετεξέλιξη της οικονομικής κρίσης σε υπαρξιακή δίνη, μιας κρίσης πολιτιστικής φύσεως. Η υπαρκτική της πρόκληση σε ένα κόσμο που

μικραίνει με επικίνδυνους ρυθμούς. Η ΕΕ, προσπαθώντας να επιβιώσει από τη μεταβολή των συσχετισμών ισχύος σε παγκόσμια κλίμακα, μετατρέπεται σε ένα σχετικό παράγοντα που εξωτερικά εμφανίζεται, ως μια ενότητα, αλλά εσωτερικά συνθλίβεται υποδιαιρεμένη μπροστά στον αγώνα με θηρία του Παγκόσμιου Συστήματος. Η αδυναμία της εξέλιξης έγκειται στην παθογένεια των θεσμών της, στρέφοντας τη διαμάχη γύρω από τον άξονα του χαρακτήρα της ΕΕ. Από την μία, υποστηρίζεται, ότι ΕΕ δεν αποτελεί μια συμβατική μεγάλη δύναμη σε αναμονή, αλλά μια «κανονιστική εξουσία»(Manners, & Whitman 2003) που δρα κυρίως μέσω ιδεών και αξιών και όχι με τη χρήση στρατιωτικής ή οικονομικής ισχύος. Αντίστροφα από την άλλη, οι προκλήσεις των τελευταίων χρόνων απαιτούν την αναμόρφωση ενός παίκτη(ΕΕ) με παγκόσμια ισχύ. Δηλώσεις που ενισχύουν τη μετουσίωση σε ένα γεωπολιτικό άξονα, σε μια νέα μορφή παγκόσμιας εξουσίας αποτελούν και ενδείξεις του αυριανού της χαρακτήρα(π.χ. Κείμενο Παγκόσμιας Στρατηγικής).

Συγκεκριμένα η νέα πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ursula von der Leyen, προέβλεψε την ανάγκη αναβάθμισης της Επιτροπής υπό το πρίσμα ενός «νέου γεωπολιτικού ρόλου» που σηματοδοτεί μια εποχή που θα υιοθετηθεί μια στρατηγική παγκόσμιας επιρροής(Abels & Mushaben, 2020). Ακόμη, ο υψηλόβαθμος εκπρόσωπος για την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, Josep Borrell, καλεί την Ευρώπη να μάθει "να χρησιμοποιεί τη γλώσσα της εξουσίας"(Gstöhl, 2020). Παράλληλα και ο Γάλλος πρόεδρος, Εμμανουήλ Μακρόν, μιλάει εδώ και καιρό για την επείγουσα κατάσταση την οποία διανύει η Ευρώπη, θέτοντας ως αναγκαία προτεραιότητα της ΕΕ, τη δημιουργία μιας «Ευρωπαϊκής κυριαρχίας»(Verellen, 2020). Ωστόσο, τίθεται ο προβληματισμός, μήπως η στρατηγική μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης εξελιχθεί σε μια νέα πολυεπίπεδη κρίση. Τα σενάρια για το μέλλον της ΕΕ, ποικίλουν με επικρατέστερα το «συντηρητικό-διαρθρωτικό» και ένα «ευρω-ομοσπονδιακό»(Ντάλης, 2020). Το πρώτο θα οδηγήσει στη λήψη αυστηρών μέτρων λιτότητας στο πλαίσιο μιας νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής περιορισμένης στην εύρεση λύσης –εξόδου από την κρίση με την επαναφορά του προστατευτισμού, αλλά και με τον τερματισμό των προτύπων μιας ΕΕ 27+ κρατών – μελών. Από την άλλη, οι υποστηρικτές του «ευρω- ομοσπονδιακού μοντέλου», για να επαναφέρουν στην επιφάνεια την επιτυχία του «ευρωπαϊκού εγχειρήματος», θα επιχειρήσουν την ολοκλήρωση της ΕΕ, μέσω της ίδρυσης μιας ομοσπονδιακής «κρατικής» οντότητας, που θα χαρακτηρίζεται από μια κυρίαρχη ελίτ σε οικονομικό-πολιτικό πλαίσιο, αλλά με την εφαρμογή μιας στρατηγικής παγκόσμιας επιρροής και κυριαρχίας. Στο πλαίσιο του ευρωομοσπονδιακού μοντέλου, θα αναδιαμορφωθεί το θεσμικό πλαίσιο των τριών πυλώνων της ΕΕ, αλλά δεν θα φτάσουμε στο «όνειρο» των Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης. Συνεπώς, θα αναδιαμορφωθεί η θεσμική λειτουργία ανάμεσα στο τρίγωνο που συγκροτείται από την Επιτροπή σαν εκφραστή του κοινοτικού συμφέροντος, το Συμβούλιο Υπουργών ως εκφραστή των εθνικών συμφερόντων και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως εκφραστή των λαών(Ντάλης Σ.2020). Στόχος είναι η αποτύπωση της πολιτικής βούλησης στην οικονομική πολιτική, ώστε να επέλθει πολιτική ενοποίηση που αποτελεί το βασικότερο μέλημα

της ολοκλήρωσης της ΕΕ. Γι' αυτό, θα επέλθει ουσιαστική λύση στις προγενέστερες ημιτελείς νομισματικές ενώσεις, που οδήγησαν στις διαδοχικές κρίσεις της ΕΕ.

Ο διάλογος για το μέλλον της ΕΕ θα πρέπει να βασιστεί σε ένα άξονα κυριαρχικής αλληλεγγύης ενιαίων συμφερόντων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υποτάσσοντας τις προκλήσεις που απορρέουν, λόγω της υπεροχής του εθνικισμού και του λαϊκισμού. Η ΕΕ θα πρέπει να ξανακερδίσει την εμπιστοσύνη του λαού και να διαμορφωθεί, ως μια πολιτική-οικονομική και θεσμική οντότητα, που χαρακτηρίζεται για τις αξίες, ελευθερίες, τη δημοκρατία της στις βάσεις διαφωτισμού. Πρέπει να δούμε την Ενωμένη Ευρώπη, ως ένα νέο εργαλείο στα χέρια του ενοποιημένου λαού και να το χρησιμοποιήσουμε μέσω της παγκοσμιοποίησης που δημιουργεί έναν αέναο κύκλο μεταβαλλόμενου κόσμου υπέρ μας(π.χ. Διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης). Ως εκ τούτου, να προάγουμε την πολιτικοποίηση της «πολιτικής» και να διαμορφώσουμε μια ΕΕ με γεωπολιτική ισχύ επί της παγκόσμιας σκηνής. Η παγκόσμια διακυβέρνηση μόνο μέσα από μια ΕΕ, που είναι κυρίαρχη και πιστή στις αρχές ιδρύσεως της, θα αποτελέσει μια ισχυρή ένωση, που θα καθορίζει η ίδια το μέλλον της. Μια φιλελεύθερη ΕΕ που θα προβεί στην ολοκλήρωση της εμβάθυνσης της ημιτελούς οικονομικής-νομισματικής ένωσης χωρών – μελών, που χαρακτηρίζονται από ανομοιομορφία και ετερογένεια χαρακτηριστικών. Αφότου, η αφομοίωση και η διεύρυνση αποτελούν στόχοι της Ενωμένης Ευρώπης. Παράλληλα, η εμβάθυνση και η ολοκλήρωση της ευρωζώνης θα πρέπει να διαμορφωθεί ταυτόχρονα με την υιοθέτηση ενός αποτελεσματικού-βιώσιμου σχεδίου ανάπτυξης της ευρωπαϊκής κοινής άμυνας με εξωτερικά ελεγχόμενα σύνορα.

Καταληκτικά, η παγκοσμιοποίηση πρέπει να ενσαρκώσει το ρόλο μιας τελειοποιημένης ένωσης που στον 21^ο αιώνα, αποτελεί ισχυρό παίκτη της διεθνούς πολιτικής συνδιαμορφώνοντας την ατζέντα της παγκόσμιας πολιτικής με πυγμή. Τα σενάρια υποχώρησης –κατάρρευσης της ΕΕ συγκλίνουν με την «υποχώρηση» της Ευρώπης, που αποτελεί και την πραγματική παγίδα πέρα από κάθε κρίση που η ίδια η γηραιά ήπειρος έχει περάσει. Ας σημειωθεί ότι, η παγίδα δεν είναι μόνο μια κατάρρευση μοντέλων και προτύπων, αλλά μια κατάργηση κοινωνικοποίησης και τεχνικών που εφαρμόστηκαν, μέσω της παγκοσμιοποίησης με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Δημοκρατία. Όπως, άλλωστε υπογράμμισε και πρωτύτερα ο Πασκάλ Λαμί(2002), ότι η «παγκόσμια διακυβέρνηση αποτελεί προαπαιτούμενο για τη Δημοκρατία, καθώς δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από αυτή»(Lamy, 2002).

Πίνακας 18 Εναλλακτικά πρότυπα ανάπτυξης της ΕΕ

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
1. ΕΝΩΣΗ -27+	Συνεκτική και ενοποιημένη πορεία της Ένωσης. Προϋποθέτει την αποδοχή των θεσμικών καινοτομιών του Συντάγματος.	Θα λειτουργεί στο ελάχιστο δυνατό παρονομαστή με αδυναμία να προχωρήσει προς την Πολιτική Ένωση.

2. Ευρωζώνη(K-M, EURO)	Αποτελεί ομάδα K-M, που έχουν ένα ισχυρό ενοποιητικό στοιχείο- το Ευρώ. Έτσι, στον τομέα της οικονομικής ενοποίησης τουλάχιστον μπορούν να προχωρήσουν ταχύτερα.	Η διεύρυνση της Ευρωζώνης χαλαρώνει τη συνεκτικότητα της ομάδας. Περιλαμβάνει K-M που δεν υποστηρίζουν πλήρως την πολιτική ενοποίηση.
3. Ιδρυτικά K-M	Τα έξι ιδρυτικά K-M έχουν οιοномиεί μακρά ιστορική εμπειρία που θα μπορούσε να λειτουργήσει, ως συνεκτικό στοιχείο.	Έχουν αναπτυχτεί έντονες αποκλίσεις ανάμεσα στα έξι K-M, σχετικά με το μέλλον της ενοποίησης(Γαλλία, Ολλανδία-Γερμανία-Ιταλία).
4. Πυρήνας(Core) Προωθημένων K-M	Η συγκρότηση του «πυρήνα» από κ-μ, που αποδέχονται την πολιτική ενοποίηση. Συνεπώς, θα μπορούσε να λειτουργήσει, ως κατάλληλη πολιτική δύναμη για βαθύτερη ολοκλήρωση.	Η συγκρότηση του «πυρήνα» είναι δύσκολη, καθώς ορισμένα κεντρικά K-M(Γαλλία, Γερμανία κ.α.) θα έχουν πρόβλημα συμμετοχής. Επιπλέον εκτιμάται, ότι θα διχάσει βαθειά την Ένωση.
5. Πυρήνας των έξι μεγαλύτερων κ-μ	Γαλλία, Γερμανία Ιταλία, Η.Β, Ισπανία, Πολωνία.	Εξαιρετικά δύσκολη η συγκέντρωση του «πυρήνα». Και μετά την έξοδο του Η.Β, αδύνατη η νομιμοποίηση του(υπογράμμισή μου).
6. Ενισχυμένες συνεργασίες K-M	Η συνεργασία και διαφοροποιημένη ολοκλήρωση που προκύπτει θεωρείται νομιμοποιημένη καθώς προβλέπεται από τη Συνθήκη.	Χαλαρή συνεργασία, για τη συγκρότηση πυρήνα. Δεν έχει δοκιμαστεί μέχρι σήμερα.
7. «Αυτό-εξαίρεση» K-M(Opting-out)	Λειτουργεί μέσα στο θεσμικό πλαίσιο ως ευέλικτος τρόπος αντιμετώπισης προβλημάτων για ορισμένα κ-μ.	Δεν μπορεί παρά να έχει περιορισμένη χρήση.
8. Άτυπες συνεργασίες κ-μ	Ευέλικτη μορφή συνεργασίας	Δεν συγκροτεί συνεκτική

	που λειτουργεί σε ad-hoc βάση. Δεν θέτει προβλήματα νομιμοποίησης η θεσμικής συγκρότησης.	ενότητα, ενώ λαμβάνει χώρα έξω από το θεσμικό πλαίσιο με τρόπο εντελώς αδιαφανή.
--	---	--

Πηγή: (Ιωακειμίδης, 2007: 22-24).

Πίνακας 19 Χρονοδιάγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συνθήκη της Ρώμης 1957

Ίδρυσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).

Η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ το 1958. Ίδρυσε επίσης την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Ευρατόμ).

1973: Συνθήκη προσχώρησης, η οποία φέρνει το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Δανία στην ΕΟΚ.

1979: ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (EMS), συμπεριλαμβανομένου του μηχανισμού συναλλαγματικής ισοτιμίας.

1979: Ιδρύεται το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

1981: Η Ελλάδα προσχωρεί στην ΕΟΚ.

1986: Ισπανία και Πορτογαλία προσχωρούν στην ΕΟΚ.

1986: Υπογράφεται η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη που τίθεται σε ισχύ το 1987.

1990: Η Δυτική και η Ανατολική Γερμανία συνενώνονται, φέρνοντας την Ανατολική Γερμανία η ΕΟΚ.

1990: Ξεκίνησε το Στάδιο 1. της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), με άρση όλων των περιορισμών στις κινήσεις κεφαλαίων (Το Ηνωμένο Βασίλειο είχε αφαιρέσει τους ελέγχους ανταλλαγής τον Οκτώβριο του 1979).

1990: Το Ηνωμένο Βασίλειο εντάχθηκε στο Μηχανισμό Συναλλαγματικής Ισοτιμίας.

1993: Η Συνθήκη του Μάαστριχτ κυρώθηκε.

1994: Ξεκίνησε το Στάδιο 2. της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), δημιουργώντας το συμβουλευτικό Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ινστιτούτο, ακολουθούμενη από την έναρξη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών. Νομισματική πολιτική.

1995: Η Αυστρία, η Σουηδία και η Φινλανδία προσχώρησαν στην ΕΕ, βάσει της Συνθήκης της Κέρκυρας (υπογράφηκε το 1994).

1997: Υπογράφεται το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

1997: Υπογράφεται η Συνθήκη του Άμστερνταμ που τίθεται σε ισχύ το 1999.

1999: Ξεκίνησε το Στάδιο 3. της ONE, με τη δημιουργία του Ευρώ και του κλειδώματος συναλλαγματικών ισοτιμιών σε 11 χώρες.

2001: Υπογράφεται η Συνθήκη της Νίκαιας και τίθεται σε ισχύ το 2003.

2002: Το ευρώ αντικατέστησε τα ίδια νομίσματα των κρατών μελών με χαρτονομίσματα ευρώ και εισήχθησαν νομίσματα.

2004: Η Συνθήκη Προσχώρησης τέθηκε σε ισχύ και η ΕΕ διευρύνθηκε και ενσωμάτωσε 10 νέα κράτη μέλη: Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία.

2007: Η Ρουμανία και η Βουλγαρία προσχωρούν στην ΕΕ αυξάνοντας την ένταξή τους σε 27 πολιτείες.

2007: Υπογράφηκε η Συνθήκη της Λισαβόνας στις 13 Δεκεμβρίου 2007 (Ισχύει από την 1η Δεκεμβρίου 2009).

2008: Κατάρρευση της Lehman Brothers και παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση.

2010: Ευρωπαϊκός μηχανισμός χρηματοπιστωτικής σταθερότητας(EFSF) αντικαταστάθηκε από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM).

2010: Η πρώτη ελληνική διάσωση.

2013: Η Κροατία προσχωρεί στην ΕΕ την 1η Ιουλίου ως το 28^ο μέλος.

2013: Η Ιρλανδία βγαίνει απο το πρόγραμμα διάσωσης.

2016: Η Κύπρος βγαίνει από το πρόγραμμα διάσωσης της.

2016: Δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου στις 23 Ιουνίου, με αποτέλεσμα την ψήφο για έξοδο από την ΕΕ.

2018: Επίσημη ημερομηνία αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ (29 Μαρτίου).

2018: Συμφωνία αποχώρησης ΕΕ -Ηνωμένου Βασιλείου - χωρίς διανομή απο το Ηνωμένο Βασίλειο (14 Νοεμβρίου).

2018: Η Ελλάδα τελειώνει σχεδόν 10 χρόνια διάσωσης (20 Αυγούστου 2018).

2019: Κοινοβουλευτικές εκλογές της ΕΕ (23 Μαΐου).

2019: Ορίστηκε νέος πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (16 Ιουλίου).

2019: Ξανά προγραμματίστηκε η ημερομηνία αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ (31 Οκτωβρίου 2019).

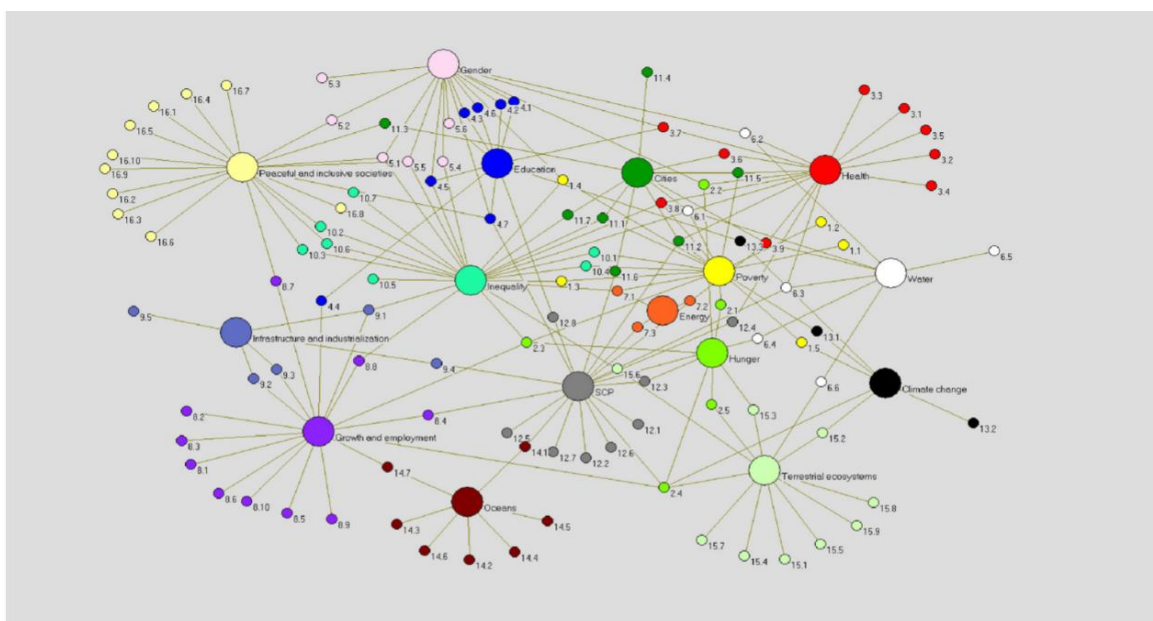
Πηγή: (Theodore, 2019: xiii-Xv).

Ο. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Συνέχεια της ενότητας Βιώσιμης Ευρώπης

α) Διασύνδεση στόχων: Έρευνες Μελέτης

Αρχικά παρατηρώντας την ατζέντα 2030, αξίζει να επισημάνουμε, ότι οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), χαρακτηρίζονται από τη διασύνδεση των στόχων, λόγω της αλληλεπίδρασης τους, διαμορφώνοντας το διάλογο για μια πιο συστημική ταξινόμηση στο μέλλον (Costanza et al., 2016). Με άλλα λόγια, οι ΣΒΑ, είναι ένα «σύστημα συστατικών που αλληλεπιδρούν», καθώς δεν μπορούν να υπάρξουν μεμονωμένα και μπορεί να προκύψουν τόσο συνέργειες όσο και συγκρούσεις μέσω αυτών των αλληλεπιδράσεων (Lusseau & Mancini, 2019 και Nilsson, Griggs & Visbeck, 2016). Εναλλακτικά μπορεί να παρομοιαστεί με ένα «δίκτυο, στο οποίο υπάρχουν δεσμοί» μεταξύ των στόχων και μέσω αυτών των στόχων που αναφέρονται σε πολλαπλούς στόχους (Le Blanc, 2015: 176). Λόγου χάρη, ο στόχος 3.8 στο πλαίσιο του ΣΒΑ 3 (καθολικής κάλυψης υγείας), σχετίζεται τόσο με την ανισότητα, όσο και με τη φτώχεια, διαμορφώνοντας ένα σύνδεσμο μεταξύ ΣΒΑ 10 και ΣΒΑ 1. Ενώ ισχυρές είναι συνδέσεις μεταξύ του ΣΒΑ 10 και ΣΒΑ 16, για ειρηνικές και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες, άλλα και μεταξύ εκπαίδευσης (ΣΒΑ 4 και 5) φτώχειας καθώς και ανισότητας (ΣΒΑ 1 και 10). Επιπλέον, επτά στόχοι που μπορούν να ονομαστούν ως «διευρυμένοι» στο πλαίσιο των ΣΒΑ 2, 6, 11 και 12, υποβόσκουν το πεδίο της υγείας, σε αντίθεση με τους «βασικούς» στόχους που αναφέρονται στον ΣΒΑ 3, αλλά και οι «πιο αόριστοι» που καθιστούν σαφείς τους συνδέσμους μεταξύ των στόχων, όπου χαρακτηρίζονται από υψηλή πολιτική και εργαλειακή αξία (Le Blanc, 2015: 184, 186).

Εικόνα 26. Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης ως δίκτυο στόχων

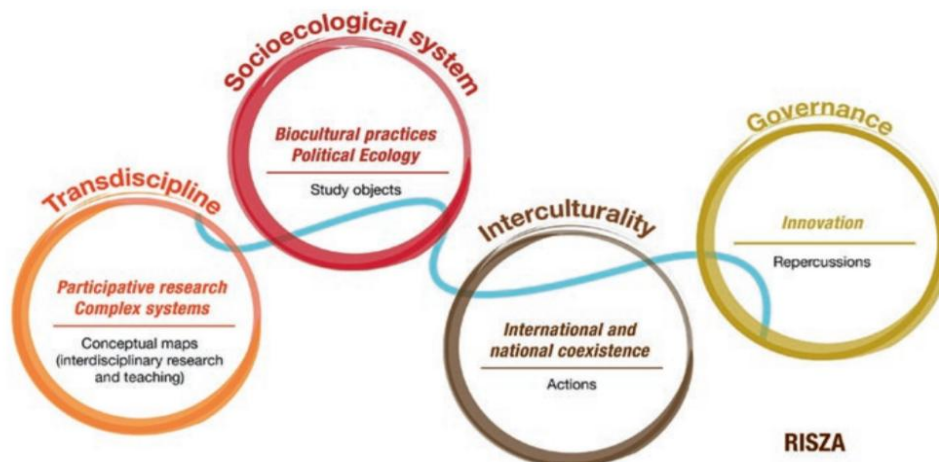
Πηγή: (Le Blanc, 2015: 179).

Επιπρόσθετα, ένα ακόμη παράδειγμα αποτελεί η μοντελοποίηση των τριών εναλλακτικών οδών πολιτικής(Παγκόσμια Τεχνολογία (GT), Αποκεντρωμένες Λύσεις (DS) και Αλλαγή Κατανάλωσης (CC) με το μοντέλο αξιολόγησης IF, με ενδογενή υπο-μοντέλα που αντιπροσωπεύουν τη γεωργία, δημογραφικά, οικονομικά, ενέργεια, περιβάλλον, διακυβέρνηση, υποδομές, διεθνής πολιτική, υγεία και τεχνολογία στο πλαίσιο διαδρομών Rio+ που αντιπροσωπεύουν GT, DS και CC, για την επίτευξη των στόχων για τους ΣΒΑ, οδηγώντας, είτε σε συνέργειες που ενισχύουν την επίτευξη στόχου(μείωση ατομικής κατανάλωσης και πολιτικές προώθησης τεχνολογίας και χρηστής διακυβέρνησης), είτε σε συμβιβασμούς (που απαιτούν μετασχηματιστική πολιτική)(Moyer and Bohl, 2018: 4-5, 25-28). Σε αυτή τη βάση διάκρισης των διασυνδέσεων αφενός, ως συνέργειες(θετική συσχέτιση) και αφετέρου, ως συμβιβασμοί(αρνητικός συσχετισμός), η μελέτη των Pradhan et al.(2017), υπογραμμίζει τη διττή φύση των υποκείμενων διαδικασιών, καθώς «αποσυνδέοντας τις αλληλεπιδράσεις», μπορούν να καταστήσουν τους ΣΒΑ «προκλητικούς» στο μέλλον. Για την ακρίβεια, η διαμόρφωση του συσχετισμού διαφοροποιείται βάση χώρας και εισοδήματος. Συνεπώς, παρατηρείται όταν οι ΣΒΑ 10, 12, 13, εΐθισται να αλληλεπιδρούν αρνητικά με άλλους ΣΒΑ. Μολονότι, θετικές συσχετίσεις εμφανίζονται σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, έναντι χωρών υψηλού εισοδήματος, όπου οι ΣΒΑ 12, 13, τείνουν να είναι εξαιρετικά ανταγωνιστικοί εμποδίζοντας την επίτευξη άλλων στόχων υπό τις τρέχουσες τάσεις. Επιπλέον, ανεξαρτήτου εισοδήματος στη μελέτη υπογραμμίζεται η μείωση της θνησιμότητας των παιδιών(Pradhan, 2019: 171). Ωστόσο, η μελλοντική υιοθέτηση και αποτελεσματικότητα των ΣΒΑ, εκτός από τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης πρέπει να συμπεριλάβει συντελεστές, όπως η εισοδηματική ανισότητα, εκπομπές του άνθρακα, πληθυσμός και διάρκεια ζωής(ICSU, 2015).

Συμπληρωματικά, η μελέτη του *Διεθνούς Δικτύου για την Αειφορία των Ξηρών/Red Internacional para la Sostenibilidad de las Zonas Áridas RISZA*, ως μέρος της πλατφόρμας *Agadir* σχεδιάστηκε, ώστε να συνεισφέρει με γνώση, τεχνολογία και καινοτομία προάγοντας το διάλογο με την κοινωνία σχετικά με την επίτευξη των ΣΒΑ 13, 14, 15 και 17, μέσα από το Συντονισμό μελετών σε συνάρτηση με τους ΣΒΑ και το PECiTL 2014-2018(risza.mx n.d.). Ειδικότερα, συνδέεται με την τριμερή συμμαχία μεταξύ Λατινικής Αμερικής, Αφρικής και Ευρώπης συμβάλλοντας στην υλοποίηση των ΣΒΑ στα μεξικάνικα ξηρά και μέσω της διεπιστημονικής του προσέγγισης αντιλαμβανόμεστε την επιρροή της παγκοσμιοποίησης και της αλληλεξάρτησης των ΣΒΑ 13, 14, 15, 17. Για το σκοπό αυτό το Μάιο του 2017, συγκεντρώθηκε μια διεπιστημονική ομάδα αποτελούμενη από 80 άτομα και συσχεδίασε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο αποτελούμενο από τέσσερις διαστάσεις που επικεντρώνονται στο παράδειγμα ανάπτυξης των ξηρών περιοχών (Reynolds et al., 2007). Πρώτον οι κεντρικές μονάδες μελέτης για το RISZA είναι οι SES, δηλαδή οι υπηρεσίες των ανθρώπων, οι οποίες μεταβάλλονται ανάλογα με τις εξωτερικές συνθήκες που επικρατούν στη γη, όπως επί παραδείγματι ο συσχετισμός της παγκοσμιοποίησης με την απώλεια βιοτικής και πολιτιστικής ποικιλομορφίας (γενετική, γλωσσική και γνωστική ποικιλομορφία). Αντίστοιχα η κλιματική αλλαγή

και οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές. Δεύτερον, η Διεπιστημονικότητα στις ξηρασίες, με τη συμμετοχή πολλών δικτύων και ερευνών και τη συμπαραγωγή γνώσεων, σκιαγραφούν τα θεμέλια της θετικής διακυβέρνησης (Schuttenberg & Guth, 2015). Ενώ, οι διαφορετικές απόψεις και κοσμοθεωρίες οδηγούν στην αποδοχή και εφαρμογή της διαπολιτισμικότητας, η οποία δημιουργεί νέα γνώση και δεσμούς αλληλεγγύης, διαμορφώνοντας τους κοινωνικό-οικολογικούς μηχανισμούς διακυβέρνησης των συστημάτων (Davies et al., 2015). Τέλος, το τρίτο χαρακτηριστικό είναι η διαπολιτισμικότητα στη ξηρά, που δεν αποδεσμεύει την τοπική κοινωνία, αλλά τη συμπεριλαμβάνει κάτι που έμμεσα υποδεικνύει, ότι η πολιτιστική παγκοσμιοποίηση, είναι και το αντίδοτο της τοπικοποίησης στη βάση μέτρησης της αντιπαγκοσμιοποίησης. Τέλος, η διακυβέρνηση των ξηρών χώρων, πρέπει να χαρακτηρίζεται από προσαρμοστικότητα και να συνδέεται άρρηκτα με την καινοτομία και την ανάληψη κινδύνων, όπως την αντιστάθμιση ιδιωτικών πρωτοβουλιών, μέσω κοινωνικών οργανώσεων επενδύοντας στην κοινωνική καινοτομία και τεχνολογία, προσφέροντας λύσεις, όπως η αξιοποίηση της αγροτικής ανάπτυξης, μέσω των επενδύσεων στην κοινωνική επιχειρηματικότητα που βασίζεται στην αυτοδιαχείριση των τοπικών κοινοτήτων (Lucatello, et. al., 2020: 16-17).

Εικόνα 27. Ενοιολογικό και λειτουργικό πλαίσιο του Διεθνούς Δικτύου για τη Βιωσιμότητα των Ξηρών εδαφών (RISZA)

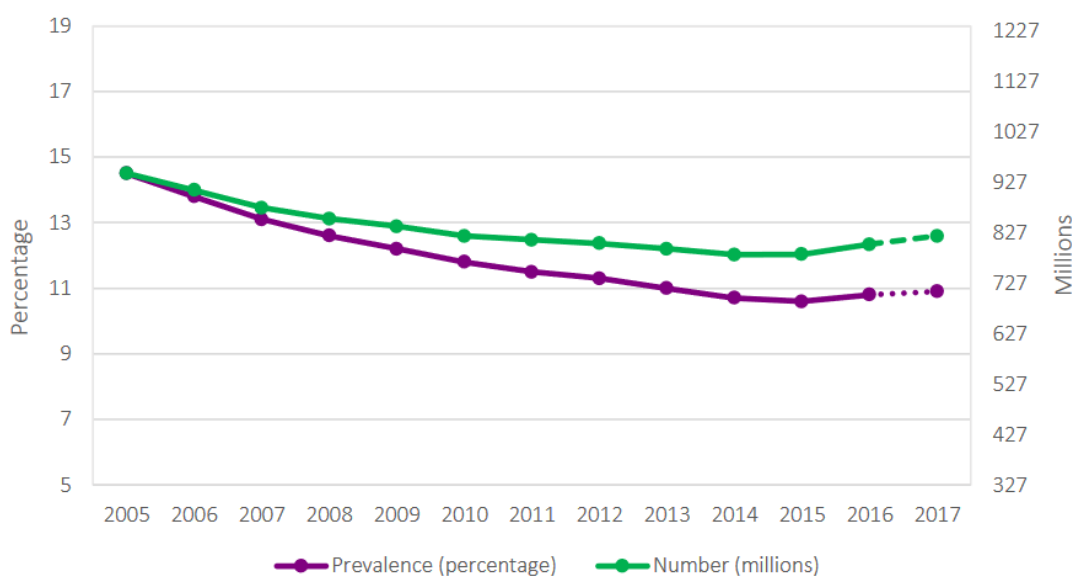

Πηγή: (Huber et al., 2020: 12).

Μια ακόμη σημαντική έρευνα που αποδεικνύει τη διασύνδεση αρκετών ΣΒΑ, διαδραματίζοντας μείζον ρόλο είναι το πεδίο της **γεωργίας**, καθώς οι σχετικές επενδύσεις σε αυτόν τον κλάδο, οδηγούν στη μείωση της φτώχειας και της πείνας (ΣΒΑ1-2). Ειδικότερα, παρατηρήθηκε κορύφωση των υποσιτισμένων ανθρώπων στον κόσμο γύρω στα 821 εκατομμύρια το 2017, λόγω των συγκρούσεων οικονομικής φύσεως και κλιματικής μεταβλητότητας. Η γεωργία σχετίζεται με την αξιοποίηση των φυσικών πόρων και κατά επέκταση οδηγεί στη βελτίωση της

ποιότητας του φαγητού, ενισχύοντας τους συντελεστές βελτίωσης της υγείας και της ευημερίας(ΣΒΑ3, 4). Παράλληλα, συνδέεται άμεσα με το κλίμα και μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη διατήρηση και προστασία των πόρων γλυκού νερού στους ωκεανούς, στις θάλασσες και στους θαλάσσιους πόρους, στα χερσαία οικοσυστήματα (ΣΒΑ 6, 13, 14 και 15). Ενώ υπολογίζεται, ότι η παραγωγή της γεωργίας το 2050, θα είναι αυξημένη γύρω στο 50 % σε τρόφιμα, ζωοτροφές και βίο-καύσιμα απο ό, τι το 2012(FAO. 2017). Σε αυτό, θα συμβάλει και η εφαρμογή της κλιματολογικά **έξυπνης γεωργίας** (climate smart agriculture, CSA), που ενισχύεται από την τεχνολογική αλλαγή, επέκταση και κατάρτιση, καθώς έχει τρεις κύριους στόχους: τη βιώσιμη αύξηση της γεωργικής παραγωγικότητας και εισοδήματα, προσαρμογή και δημιουργία ανθεκτικότητας στην κλιματική αλλαγή και μείωση, αλλά και κατάργηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου όπου είναι δυνατόν(FAO. 2010). Συγχρόνως, κατά το Food & Agriculture Org.,(2019) προτείνεται η ενεργή υποστήριξη των Συνόδων Κορυφής *G20 Nutrition for Growth* (N4G), για την προώθηση της πολυτομεακής συνεργασίας και του διαλόγου(Food & Agriculture Org., 2019: 56).

Εικόνα 28. Η κατάσταση της επισιτιστικής ασφάλειας και διατροφής στον κόσμο: Δημιουργία κλιματικής ανθεκτικότητας για διατροφική ασφάλεια και διατροφή. FAO, Ρώμη, 2018.

Πηγή: FAO, IFAD, UNICEF, WFP και WHO. 2018(Food & Agriculture Org., 2019: 42).

Τέλος, σημαντική είναι και η συνεισφορά της παγκόσμιας διαβούλευσης που ανέλαβε η UNESCO στα μέσα του 2020, με τίτλο «Ο κόσμος το 2030», που δημοσιεύτηκε στις 1 Μαρτίου. Με συμμετοχές πάνω από 15.038, απο όλο τον κόσμο και στατιστικά οι ερωτηθέντες κατείχαν δίπλωμα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης(70%), ενώ η περιοχές που έδωσαν τις περισσότερες απαντήσεις με σειρά ήταν η Λατινική Αμερική, η Καραϊβική και η Δυτική Ευρώπη καθώς και η Βόρεια Αμερική (32%). Ωστόσο, αυτές οι περιοχές μαζί με την Ανατολική Ευρώπη (11%) υπερεκπροσωπούνται, λόγω του μεριδίου τους στον παγκόσμιο πληθυσμό. Ειδικότερα, σχηματίστηκε μια πλατφόρμα το Μάιο 2020, όπου διεξήχθη ένας

ανοιχτός διάλογος του δικτύου των «παγκόσμιων πολιτών», ώστε να καταγραφούν οι ανησυχίες των ανθρώπων σχετικά με τις προκλήσεις του αύριο και σημειώθηκε ιδιαίτερα αυξημένη συμμετοχή από γυναίκες και παιδιά, για να δοθεί ένα πλαίσιο που θα οδηγήσει στην ανανεωμένη ώθηση για την επίτευξη των ΣΒΑ της Ατζέντας του ΟΗΕ 2030. Ως προς την εξυπηρέτηση του σκοπού επήλθε συνεργασία με τις Έδρες της UNESCO, Δίκτυα, Σχολεία ASPNet και δίκτυα νέων της UNESCO. Το 67% των ερωτηθέντων κατέληξαν, ότι η κλιματική αλλαγή είναι το κορυφαίο πρόβλημα, καθώς και η απώλεια βιοποικιλότητας, οι φυσικές καταστροφές και τα ακραία καιρικά φαινόμενα. Συνεπώς, για αυτό ακολούθησε η συντονισμένη πρόταση επενδύσεων στην πράσινη ενέργεια και τις βιώσιμες οικονομίες, η ενίσχυση της διδασκαλίας της βιωσιμότητας μέσω της εκπαίδευσης για την οικοδόμηση μιας αποτελεσματικής διεθνούς συνεργασίας. Επιπλέον, οι επόμενες τέσσερις πιο σημαντικές παγκόσμιες προκλήσεις που καταγράφηκαν με μικρές προκλήσεις ήταν η βία και οι συγκρούσεις (44%), οι διακρίσεις και η ανισότητα (43%), έλλειψη τροφής, νερού και στέγας (42%) και υγείας και ασθένειας (37%)(UNESCO, 2021: 7, 9, 12, 13).

β) Διαφορετικές αφηγήσεις: το επικίνδυνο παιχνίδι

Μια άλλη ερμηνεία εστιάζει στην παρατήρηση της διασύνδεσης των φαινομένων της Αντιπαγκοσμιοποίησης-Αντιθεσμοποίησης-Αμφισβητούμενης Παγκόσμιας διακυβέρνησης, μέσω των πολλών και διαφορετικών αφηγήσεων. Πιο συγκεκριμένα, η πολυφωνία δεν καταφέρνει να περιοριστεί και εκφράζεται μέσα από τις διαφορετικές πολιτικές ατζέντες(Fourieet, 2019) αναζωπυρώνοντας «αγώνες ισχύος» σχετικά με τη σύγκλιση των στόχων της Ατζέντας 2030(Burke & Rürup, 2019). Επί παραδείγματι, το ζήτημα της πολιτικής συνοχής για την ανάπτυξη είναι ένα διαχρονικό πρόβλημα που επηρεάζει τη διακυβέρνηση της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος, καθώς και τις επιδόσεις της(ΟΟΣΑ, 2019). Ενώ η μονόδρομη κατανόηση και αποδοχή της ατζέντας σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως η αφήγηση της βιωσιμότητας, αναδεικνύει αμέτρητα οράματα για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Lucatello & Vera, 2016). Επιπρόσθετα, ο λαϊκισμός έχει αυξήσει την εθνική διάσταση και πανταχού είναι παρούσα η ιδεολογική απήχηση του, μέσα από μηνύματα διαφόρων κινημάτων και πολιτικών παρατάξεων, όπως στο παράδειγμα «πρώτα η χώρα μου». Το χαρακτηριστικό τους γνώρισμα, η επεκτεινόμενη διάδοση σε όλο τον κόσμο, με αποτέλεσμα να συνδέονται με την αντι-παγκοσμιοποιητική διαδικασία, διότι σε αυτήν συγκεντρώνονται διαχρονικές εθνικιστικές προτάσεις, που βλέπουν την παγκοσμιοποίηση, ως τον κύριο μοχλό πυροδότησης βίαιων συγκρούσεων, μεταναστευτικών και προσφυγικών αυξητικών τάσεων. Έτσι, ο όρος απο-παγκοσμιοποίηση, αναδύει μια αντι-αφήγηση, που ασκεί κριτική στον αντίκτυπο της ενσωμάτωσης και του κατακερματισμού της “νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης” προκαλώντας την αναδιατύπωση εναλλακτικών στρατηγικών για την πλοήγηση στην παγκόσμια τάξη(Bello, 2002). Κατά επέκταση, αναμένεται μια

μάχη πολιτικής επικράτησης στο όνομα της αναπτυξιακής συνεργασίας, η οποία υποβόσκει στρατηγικά συμφέροντα, που απορρέουν από τη δική τους άνοδο, ενώ η αναπτυξιακή συνεργασία σε παγκόσμια προβλήματα, όπως η κλιματική αλλαγή μετατρέπεται σε έναν ανταγωνισμό, που περισσότερο δοκιμάζει την προσαρμοστικότητα των χωρών σε ένα μεταβαλλόμενο θεσμικό οικοδόμημα διαμορφώνοντας περισσότερο ένα «κατακερματισμένο τοπίο συνεργατικής ανάπτυξης»(Klingebiel et al., 2016).

Άλλωστε, η ίδια η σύγκλιση και η τοποθέτηση των 17 βιώσιμων στόχων, προβάλλει την ανάγκη της ευρύτερης διαχείρισης μέσα από την Παγκόσμια Διακυβέρνηση, καθώς εναποθέτει την επίτευξη των στόχων της, με την ανοιχτή συμμετοχή διεθνών και πολυμερών οργανισμών, συμπράξεων, διμερών και πολυμερών συνεργασιών σε μια ενιαία πλατφόρμα, όπου οι ΣΒΑ λειτουργούν, ως μια «πολυμερή ομπρέλα, διαμορφώνοντας μια γενική υπερ-αρχιτεκτονική για όλους τους τύπους συνεργασίας». Ωστόσο, αυτή η ελεύθερη δομή δε χαρακτηρίζεται από συγκεντρωτική κατεύθυνση περί συντονισμού «όλων» σε μια ολιστική συναίνεση(Chaturvedi, Janus, Klingebiel, Mello e Souza., Sidiropoulos & Wehrmann, 2021: 4). Άλλωστε αυτό αποδεικνύεται από τον ανταγωνισμό μεμονωμένων ομάδων, όπως οι G20, BRICS, IBSA και MIKTA, όπου αναδυόμενες χώρες θέλοντας τον έλεγχο(κυριαρχία) ιδρύουν δίκες τους αναπτυξιακές τράπεζες, όπως το NDB των BRICS και το AIIB, λόγω της προκατάληψης απέναντι στα παραδοσιακά παγκόσμια κυβερνητικά ιδρύματα και δη των Bretton Woods(Wang, 2015). Επιπλέον, περιφερειακές πρωτοβουλίες, όπως λόγω χάριν το «Νέο Σχέδιο Μάρσαλ» για την Αφρική και την Ασία-Αφρική ή Πρωτοβουλία μιας «Ζώνης και ενός δρόμου» της Κίνας, αλλά και ο διάδρομος ανάπτυξης από την Ινδία και την Ιαπωνία, εστιάζουν κατά αποκλειστικότητα στον τομέα της πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας που εδράζεται στο εμπόριο και στις επενδύσεις. Επομένως, η ανάδυση νέων τύπων συνεργασιών και διαφορετικών μηχανισμών διακυβέρνησης, οδηγεί στην ποικιλομορφία συνεργασιών μεταξύ πολλών φορέων(Beisheim & Liese, 2014 και Wehrmann, 2018).

Σε αυτό το πλαίσιο σημαντικό μέρος της βιβλιογραφίας υποστηρίζει, ότι η ατζέντα 2030, εστιάζει στη «διακυβέρνηση μέσω στόχων», που στηρίζονται στην αγορά, όπου δημιουργείται ένας «νέος τύπος διακυβέρνησης» που δεν χρησιμοποιεί νομικά δεσμευτικούς κανόνες, διαμορφώνοντας ένα μοναδικό τύπο διευθέτησης θεσμών στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Με αποτέλεσμα, να χαρακτηρίζεται από αδύναμη οργάνωση θεσμικής εποπτείας και υψηλά επίπεδα εθνικής διακριτικής ευχέρειας. Όμως, η διακυβέρνηση μέσω στόχων μπορεί να θεωρηθεί «στρατηγική διακυβέρνηση για προτεραιότητα», παρακίνηση η όποια κατευθύνει τις επιμέρους διαδικασίες, επιτελώντας τη μεταρρύθμιση ή την αναδιαμόρφωση των υφιστάμενων ιδρυμάτων, ώστε να βελτιώσουν σημαντικά τη συνολική απόδοση τους στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης(Kanie, Griggs, Young, et al., 2019). Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα είναι:

- Οι ΣΒΑ στηρίζονται στη διεθνή νομοθεσία που καθιερώθηκε από ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, χωρίς να υποχρεώνουν τις κυβερνήσεις να ακολουθήσουν ρητά τους 17 στόχους, στα εθνικά νομικά τους συστήματα. Μολονότι, ορισμένοι ΣΒΑ μπορούν να χαρακτηριστούν, ως ήπιο δίκαιο(soft law). Σε αντίθεση με τους παγκόσμιους περιβαλλοντικούς στόχους ή στόχους για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που κατοχυρώνονται σε νομικά δεσμευτικούς κανόνες, οι 17 ΣΒΑ, στερούνται συνοχής, είναι πολιτικοί στόχοι και όχι νομικοί κανόνες, αλλά διέπονται από μια σειρά διεθνών νομικών πράξεων, όπως ο χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Διακήρυξη του Ρίο, σχετικά με το περιβάλλον και την ανάπτυξη(Kim, 2016: 16).
- η μη ιεραρχημένη δομή των στόχων προκαλεί προβλήματα επικάλυψης, λόγω της διασύνδεσης, αλλά και αντισταθμίσεων, καθώς ορισμένοι στόχοι αν και αλληλοεξαρτώνται επιβάλλουν περιορισμούς σε άλλους, με αποτέλεσμα η λύση να επέρχεται μέσω της «ενορχήστρωσης», διαμορφώνοντας τρία διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης δηλαδή: α) ενορχήστρωση εντός ΣΒΑ, β) σε μερικούς ΣΒΑ, γ) στον ίδιο το σύμπλεγμα στόχων και πέραν των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης(International Council for Science, 2015).
- Ως προς τη μεθοδολογία προτείνεται η ενίσχυση της παγκόσμιας συνεργασίας μεταξύ κυβερνήσεων και επιστημονικών φορέων, ώστε να δημιουργηθούν προγράμματα παρακολούθησης. Όπως, η παροχή βοήθειας στις αναπτυσσόμενες χώρες για την υλοποίηση τους(OECD, 2013). Παράλληλα, προτείνεται να ενσωματωθεί στους αξιολογητές των ΣΒΑ και η συνεισφορά των περιφερειών, πόλεων, εταιρειών και άλλων εθνικών-διεθνών συνδέσμων, αλλά και οι σύμβουλοι πολιτικής για το κλίμα να ευθυγραμμίσουν τις πολιτικές τους πρωτοβουλίες με τους τομείς, όπως η ανάπτυξη, υγεία, εξωτερική πολιτική, καθώς και την πολιτική ασφάλειας(Lu, Nakicenovic, Visbeck, et al., 2015: 433).
- Μειώνεται η δύναμη του κεντρικού κράτους και αναδύεται η δυναμική της κοινωνίας των πολιτών μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης των συνδικαλιστικών οργανώσεων και άλλων ομάδων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να εξετάζεται το μέλλον των ΣΒΑ, μέσω της ικανότητας των πολυμερών ιδρυμάτων απο τον τρόπο με τον οποίο προσαρμόζονται στις διαπραγματεύσεις και στις νέες συνθήκες, καθώς και στις αλλαγές που προκύπτουν, λόγω της μετασχηματιστικής προόδου στην τεχνολογία(Griffin, 2008: 826).
- Οι δημογραφικές αλλαγές, μεταναστευτικές εκροές και το τοπίο των πόρων, κλίματος και ενέργειας αναδιαμορφώνεται συνεχώς. Αναμένεται μέχρι το 2050, ο παγκόσμιος πληθυσμός να φτάσει τα 9 δισεκατομμύρια με 70% να ζουν σε συντριπτική πλειοψηφία σε παράκτιες αστικές περιοχές και πάνω από 25% σε φτωχογειονιές. Ενώ μέχρι το 2030,

αναμένεται να χρειαστούμε 35% περισσότερη τροφή, 40% περισσότερο νερό και 50% περισσότερη ενέργεια, με αποτέλεσμα να πρέπει να αντιμετωπίσουμε και τις αντίστοιχες συνέπειες των μεταβαλλόμενων προτύπων φτώχειας και βίας, της μεγαλύτερης ανθρωπιστικής κρίσης στον πλανήτη, που αναδιατάσσει τη γεωγραφία των συγκρούσεων. Για όλα αυτά, προτείνεται η ενίσχυση της συναλλακτικής προσέγγισης και η αναβάθμιση του ρόλου του ΟΗΕ(Griffin, 2008: 828-834).

Ως εκ τούτου, στην ευρύτερη διατύπωση, οι ΣΒΑ είναι ένα ξεκάθαρο παράδειγμα παγκόσμιας διακυβέρνησης που *«κανείς δεν έχει σαφή ιδέα τι σχήμα ή χαρακτήρα θα έπαιρνε, ούτε πόσοι θα υπάρχουν μέσα σε αυτό»*(Dodds et al., 2016: xviii). Πρόκειται για ένα «εξαιρετικά φιλόδοξο και μετασχηματιστικό όραμα» (UNGA, 2015, παράγραφος 7) και για αυτό μια πιο ουσιαστική διερεύνηση κρίνεται αναγκαία. Σε αυτό το πλαίσιο μια ενδιαφέρων προσέγγιση είναι των Jean-Philippe Theriena and Vincent Rouliotb, που παρουσίασαν την παγκόσμια διακυβέρνηση *«ως συνονθύλευμα, θεμελιώνοντας μια μεθοδολογία τριών βημάτων στηριζόμενοι στην ιδέα του «bricolage» που προέρχεται από τον ανθρωπολόγο Claude Levi-Strauss (1966). Πιο συγκεκριμένα:*

1. Τα στοιχεία σχεδίασης θα προκύψουν από την πρόσληψη στοιχείων από τα προϋπάρχοντα συναφή θεσμικά πλαίσια.
2. Αυτά τα στοιχεία, θα ανασχεδιαστούν, ώστε να ταιριάζουν στο τοπικό πλαίσιο.
3. Ο ανασχεδιασμός(θεωρία διάχυσης) είναι πιθανό να συμβεί σε περιόδους μεγάλης αβεβαιότητας (Kalyanpur & Newman, 2017).

Ιδιαίτερα αναφέρθηκαν στην οικονομική αντίληψη των παγκόσμιων δημόσιων αγαθών, καθώς και στην υιοθέτηση έξυπνων πολιτικών που θα οδηγούν σε εθελοντικές συνεργασίες. Μεταβαίνοντας από τη λογική της κακοφωνίας επίδοξων παγκόσμιων ηγετών που στηρίζονται στον κατακερματισμό των αλληλεπικαλυπτόμενων διεθνών θεσμών προδικάζοντας την παγκόσμια διακυβέρνηση, ως απόλυτα αποκλίνουσα προς το σενάριο διαμόρφωσης ενός συνεκτικού συνόλου, καθώς οι ΣΒΑ, είναι «εγγενώς ελαττωματικοί» και δεν μπορούν να αποδώσουν βιώσιμη ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, η προοπτική της παγκόσμιας διακυβέρνησης που βρίσκεται κάτω από αυτήν τη συλλογιστική πορεία επιβάλλει τεράστιες επενδύσεις που *«δεν έχουν νόημα σε έναν κόσμο ορίων»* (Melanie Van Driel, 2020: 364 και Hoffmann & Ba, 2005: 9). Συνεπώς, μέσα απο όλες αυτές τις παρατηρήσεις αντιλαμβανόμαστε, ότι η σύγχρονη παγκοσμιοποίηση χαρακτηρίζεται από μια έκρηξη «οργανωτικού πλουραλισμού» με την ανάδυση και δημιουργία μυριάδων θεσμικών οργανισμών και πρωτοβουλιών, όπως επί παραδείγματι οι BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική), IBSA (Ινδία, Βραζιλία και Νότια Αφρική) και BASIC (Βραζιλία, Νότια Αφρική, Ινδία και Κίνα)(Mittelman, 2013: 23). Κατά επέκταση, «ως σχέδιο από bricolage» σηματοδοτείται ο σχεδιασμός που δεν αποσκοπεί στη βελτιστοποίηση των προβλημάτων, αλλά στη δημιουργική χρήση υφιστάμενων εργαλείων(Kalyanpur & Newman, 2017: 364).

Ιδιαίτερα σημαντική αξιολογείται η αναλογία του ορθολογικού ή κοινωνιολογικού θεσμισμού, με το σχεδιασμό του *bricolage*, όπου υποθέτει, ότι οι δρώντες καθοδηγούνται από τα συμφέροντα τους, αλλά αντί να βλέπει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, ως «στρατηγικούς βελτιστοποιητές» εστιάζει στα μέσα που διαθέτουν ήδη οι φορείς. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τον ιστορικό θεσμικισμό/τον περιορισμένο ορθολογισμό, η διαδικασία σχεδιασμού διαμορφώνεται θεμελιωδώς από το υπάρχον σύνολο θεσμών, αλλά αντί για θεσμικό πλαίσιο που λειτουργεί ως περιορισμός στη στρατηγική δράση, χρησιμεύει ως κίνητρο γι' αυτό (Kalyanpur & Newman, 2017: 369). Ωστόσο, οι αντινομίες αυτής της διαδικασίας έγκειται στις:

α) συνέχειες και ασυνέχειες με την εμφάνιση των μεσαίων δυνάμεων, υπο-αυτοκρατορικά κράτη, ημιπεριφέρεια και οικονομίες τήγρης (με την ανάδυση νέων βιομηχανικών χωρών),

β) η κατασκευή ενός δικτύου αναπτυσσόμενων χώρων από το 1964 και αντίστοιχα ο ερχομός μιας νέας εκδοχής παγκόσμιου λαϊκισμού, ένας *G-South*, γνωστός και ως *G-Bandung*,

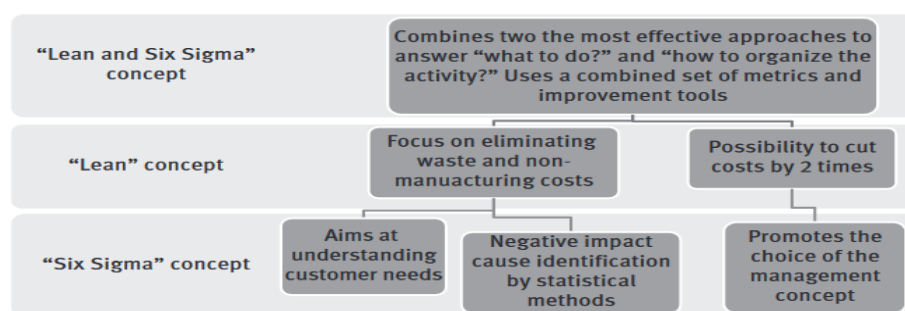
γ) Περιφερειακότητα και άνιση ανάπτυξη, καθώς υπάρχει πλήρης συσχέτιση των αναδυόμενων δυνάμεων με τους αντίστοιχους διαπεριφερειακούς συνασπισμούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όταν η BRICS, η IBSA και η BASIC, ορίζουν ένα κράτος, ως περιφερειακό ηγέτη σε έναν αποκλειστικό γεωγραφικό ορίζοντα, τότε οι ενδοπεριφερειακές διαφορές αυξάνονται (Mittelman, 2013: 30).

Συνεπώς, σαν λύση απέναντι στις αντινομίες, μπορεί να είναι η «ενσωμάτωση της οικονομικής δράσης», δηλαδή η έννοια της «διπλής κίνησης» που εισήγαγε ο Karl Polanyi, στο βιβλίο του «*Ο Μεγάλος Μετασχηματισμός* (1994)», μετά το ξέσπασμα της Μεγάλης Ύφεσης, που επέφερε θεσμική αναδιαμόρφωση μετά τον παγκόσμιο πόλεμο. Άλλωστε, σε παγκόσμιο επίπεδο, «η διακυβέρνηση θεωρείται κυρίως ως διακυβερνητικές σχέσεις», αλλά συμπεριλαμβάνει και τη συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ), νημάτων πολιτών, πολυεθνικών εταιρειών και της παγκόσμιας κεφαλαιαγοράς (Επιτροπή σχετικά με την Παγκόσμια Διακυβέρνηση, 1995: 2). Υπό αυτό το πρίσμα, όπως υπογραμμίζουν και οι Henson & Humphrey (2009), είναι σημαντική η αναγνώριση τόσο δημοσίων προτύπων εθελοντικής βιωσιμότητας, όσο και ιδιωτικών εθελοντικών προτύπων, που μπορούν να επιβληθούν νομικά εάν αναφέρονται σε δεσμευτικούς κανονισμούς, ενώ τα όρια αυτής της διάκρισης θολώνουν, λόγω της δυναμικής της αγοράς, αλλά και της κατανάλωσης. Για την ακρίβεια, τα πρότυπα εθελοντικής βιωσιμότητας ενέχουν τον κίνδυνο να μεταβληθούν σε “*de facto*” υποχρεωτικά από εμπορική άποψη, προσδοκώντας άμεση συμμόρφωση, ενώ η διαφοροποίηση επεκτείνεται και στη γεωγραφική τους επίδραση, καθώς και ως προς την επιφύλαξη των επίσημων κριτηρίων τους (Negi, Pérez-Pineda & Blankenbach, 2020: 4-5).

Συμπληρωματικά μια σημαντική προτεραιότητα, είναι η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας, χωρίς κρίσεις τουλάχιστον μέχρι το 2030 και η προσαρμογή του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος στους νέους «κανόνες» του παιχνιδιού. Σε αυτό συμβάλλει η «στρατηγική ολοκλήρωσης», όπου οι εταιρείες στρατηγικά «ενσωματώνονται» στα συμφέροντα των ξένων εταίρων, έχοντας σταθεροποιήσει τις εξαγωγές τους, στη βάση ανάλυσης «ευκαιρίας - κινδύνου». Κάθε εταιρεία επιδιώκει την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και αναδιατάσσει τις δυνατότητες του οργανισμού βάσει των εξελίξεων που συμβαίνουν στο εξωτερικό περιβάλλον. Έτσι, αλληλεπιδρά με διάφορες εταιρείες (σχεδιασμός, οργάνωση, υποδομή κ.λπ.) και σχηματίζει «ζώνες στρατηγικής ολοκλήρωσης» (SIZ) που αποσκοπούν στη σταδιακή ανοδική μεταβολή της κερδοφορίας και στην τελική ενοποίηση της στρατηγικής για μεμονωμένες SIZ (Popkova, Krivtsov, & Bogoviz, 2021: 18, 19, 157-167).

Παράλληλα, προτείνεται η αξιοποίηση του στρατηγικού εργαλείου «Lean Six Sigma» (Lean production & Six Sigma), για τη βελτιστοποίηση των διαδικασιών διαχείρισης, δημιουργώντας μια νέα εννοιολογική προσέγγιση για την ανάπτυξη μιας στρατηγικής αλληλεπίδρασης μεταξύ επιχειρήσεων και νέων εταίρων στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Ουσιαστικά επενδύουν στην αυτο-ανάπτυξη και την ενίσχυση των θέσεων στην αγορά, καθώς και στη βελτίωση της απόδοσης του δυναμικού με απώτερο σκοπό, να εξασφαλίσουν τη βαθιά ικανοποίηση των πελατών μέσα από την εισαγωγή καινοτόμων μεθόδων διαχείρισης (Arenkova et al., 2019). Αφενός, το «Lean» διακρίνεται σε άπαχη παραγωγή, στη μείωση των απορριμμάτων και το κόστος κατευθύνει στην αύξηση της ταχύτητας της διαδικασίας. Αφετέρου, το «Έξι Σίγμα», εστιάζει στις ανάγκες των πελατών, μέσω της ποιοτικής διαχείρισης των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών για τη βελτιστοποίηση της διαδικασίας στο πλαίσιο των διαθέσιμων στατιστικών εργαλείων (Vasilenok et al, 2020). Ακολουθείται μια κυκλική δομή βάσει «καθορισμού - μέτρο - ανάλυση - βελτίωση - ελέγχου» (DMAIC) (Για περισσότερα δεξ εικ.29). (Popkova, Krivtsov & Bogoviz, 2021).

Εικόνα 29. Lean and Six Sigma Concept

Πηγή: (Popkova, Krivtsov & Bogoviz, 2021).

Τέλος, σημαντική είναι η έρευνα των Bertrand Ramcharan, Robin Ramcharan (2020), όπου αναδεικνύει τη σημασία της προληπτικής διπλωματίας μέσα από την εξερεύνηση των διακυμάνσεων του Στόχου 16 ΣΒΑ, που σχετίζεται με την ειρήνη, τη

δικαιοσύνη και τους αποτελεσματικούς θεσμούς. Η προληπτική λογική και η σύγχρονη προληπτική διπλωματία, θα διαδραματίσει καίριο ρόλο στη βασική αποστολή των Ηνωμένων Εθνών, που είναι η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Καθότι, στον 21^ο αιώνα ο κίνδυνος πυρηνικού πολέμου, συνεχίζει να υπάρχει, ενώ η συγκρουσιακή σχέση μεταξύ ΗΠΑ-ΡΩΣΙΑΣ και άλλων πυρηνικών κρατών πρέπει να εξισορροπηθεί, ώστε να αντιμετωπίσουν από κοινού προβλήματα που απειλούν την παγκόσμια ασφάλεια. Ως εκ τούτου, απαιτείται μια «*τολμηρή αλλαγή πολιτικής*» για μια πιο σταθερή αρχιτεκτονική ασφάλειας (Schultz, Perry, Nunn, 2019). Άλλωστε, όπως υπογραμμίζει και ο Mandelbaum M. (2019: 2) σχεδόν κάθε σύγκρουση οποιουδήποτε μεγέθους κατά τον 20^ο και 21^ο αιώνα στην Ευρώπη και αλλού σχετίζεται με τον εθνικισμό. Μετά τον ψυχρό πόλεμο η ειρήνη θεμελιώθηκε στις αρχές της: α) της ηγεμονίας των Ηνωμένων Πολιτειών και της δημιουργίας του NATO, που στόχευε σύμφωνα με τον Χέιστινγκς Ισμαί, «*να κρατήσει τους Αμερικανούς μέσα, τους Ρώσους έξω και τους Γερμανούς κάτω*», β) της οικονομικής αλληλεξάρτησης με τα επιτεύγματα της βιομηχανικής επανάστασης και γ) της εξάπλωσης της Δημοκρατίας, μέσω της διαμόρφωσης ενός υβριδικού πολιτικού συστήματος, που περιέχει τη λαϊκή κυριαρχία - τη διακυβέρνηση του λαού και σήμερα χαρακτηρίζεται έμμεσα, μέσω των εκλεγμένων εκπρόσωπων μας, αλλά και της ελευθερίας, ώστε να προστατευτούν τα ανθρωπινά δικαιώματα από τον έλεγχο της κυβέρνησης και δη: η θρησκευτική ελευθερία - ελευθερία λατρείας και πολιτική. Στο παγκόσμιο σύστημα η ΕΕ αποτέλεσε «όχημα» στην Ευρώπη, προωθώντας το δημοκρατικό πολίτευμα, καθώς συνιστά προϋπόθεση εισόδου, μειώνοντας με αυτή την τεχνική τα κίνητρα των χωρών για πόλεμο (Mandelbaum, 2019).

Ωστόσο, όπως ο Griffin, M. (2018), επισημαίνει η σχετική ισχύς των κρατών μετατοπίζεται παράλληλα με το συσχετισμό πολιτικών-στρατιωτικών και οικονομικών παραγόντων στις διακρατικές σχέσεις. Ακόμη, η υποβάθμιση συμμαχιών, όπως ο Οργανισμός Συνθήκης του Βορειοατλαντικού (NATO) και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), επισκιάζεται από τα ίδια τα κράτη-μέλη μετά το Brexit, σε συνδυασμό με την κρίση του ευρώ, μεταναστών, δημοσιονομικά ελλείμματα, ισλαμικού εξτρεμισμού, αλλά και των παγκόσμιων μετατοπίσεων, λόγω των «*αναδυόμενων δυνάμεων*» και των περιφερειακών πρωτοβουλιών που αποσταθεροποιούν περισσότερο την Ανατολική Ασία και την Ανατολική Ευρώπη. Αντίθετα η οικονομία μετατοπίζεται και συγκεκριμένα από το 2000 με την Κίνα και την Ινδία να αντιπροσωπεύουν μαζί το 41% της παγκόσμιας οικονομίας, αναδεικνύοντας, ότι μελλοντικά θα επαναπροσδιορίσουν την οικονομική αλληλεξάρτηση, καθώς η Ασία, θα ξεπεράσει σύντομα την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ), στο μέγεθος του πληθυσμού και στις τεχνολογικές επενδύσεις. Παράλληλα, η Μέση Ανατολή και ο Περσικός κόλπος, θα διαμορφώσουν την παγκόσμια γεωπολιτική δομή μέσα από τους φυσικούς πόρους, αλλά και στα Πέτρο-κράτη, όπως η Ρωσία, Βενεζουέλα, Νιγηρία και Βραζιλία. (Griffin, 2018: 2-3). Για αυτό, οι Bertrand Ramcharan και Robin Ramcharan (2020) επισημαίνουν το κενό της πρόληψης των συγκρούσεων ως αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας για την εφαρμογή της ατζέντας του ΟΗΕ 2030, καθώς υπάρχει απόλυτη

αλληλεξάρτηση της πρόληψης, ανάπτυξης, ειρήνης, δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτή η παράλειψη αποδεικνύει τη δυσκολία της μέγιστης προόδου έως το 2030, εκτός εάν υπάρξει επαναδιπλασιασμός των προσπαθειών. Πιο συγκεκριμένα προτείνουν: (1). προώθηση βασικών εκστρατειών για την ειρήνη σε διάφορα μέρη του κόσμου, (2). Όργανα όπως η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το ECOSOC, το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Επιτροπή Ειρήνης, να υιοθετούν δηλώσεις πολιτικής σχετικά με την εμβέλεια της πρόληψης των συγκρούσεων, (3). Ορισμός Ειδικού Απεσταλμένου για την εφαρμογή του ΣΒΑ 16, από τον Γενικό Γραμματέα, ώστε να συμβάλει στην προετοιμασία Ειδικής Συνόδου Κορυφής της Γενικής Συνέλευσης για την Πρόληψη Συγκρούσεων και της προληπτικής διπλωματίας(Ramcharan & Ramcharan, 2020: 137-140).

Εν κατακλείδι, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι ένα σχεδιάγραμμα απόλυτα αλληλοεξαρτώμενων δεσμών και συγκροτεί αποτέλεσμα πολλών συζητήσεων αντανακλώντας μια συλλογική προσπάθεια «μιας αλλαγής παραδείγματος στην ανάπτυξη» ζητώντας μετασχηματιστική αλλαγή, που θα συμπεριλαμβάνει όσο πιο πολλούς δρώντες στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο. Μέχρι στιγμής παρατηρήσαμε την πλήρη αλληλεξάρτηση, αλλά παράλληλα υπογραμμίσαμε και τα κενά στους ΣΒΑ 16, 17, καθώς και τη σύνδεση της αντι-παγκοσμιοποίησης-αντι-θεσμοποίησης-αμφισβητούμενης παγκόσμιας διακυβέρνησης, ενώ οι προβληματισμοί αυξάνονται σχετικά με τη μακράιωνη διαδικασία της σύνδεσης των ΣΒΑ, στην προώθηση μιας διευρυνόμενης σχέσης μεταξύ του ΟΗΕ και των εταιρικών συμφερόντων, καθώς και στις επικρατούσες κριτικές περί «εκτεταμένων και λανθασμένων» ΣΒΑ(The Economist 2015, Adams & Martens, 2015). Επιπλέον, οι περιβαλλοντικές ανησυχίες στους ΣΒΑ, τείνουν να συγκεντρώνονται σε ΣΒΑ 13, 14 και 15, που επηρεάζουν με τη σειρά τους, την επισιτιστική ασφάλεια στο πλαίσιο του ΣΒΑ 2, για καθαρό νερό βάσει του ΣΒΑ 6, για ανανεωμένη ικανή ενέργεια στο πλαίσιο του ΣΒΑ 7, για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τους ισχυρούς θεσμούς του ΣΒΑ 6 (Harrington, 2021: 179). Συνεπώς, το πρόβλημα έγκειται, ότι συνιστούν περισσότερο δηλώσεις και εργαλεία πολιτικής υψηλού επιπέδου με περιορισμένο χρονικό ορίζοντα και κυρίως αντικατοπτρίζουν τις ήδη υπάρχουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις για τα κράτη και τη διεθνή κοινότητα, ώστε να υποβόσκει σκόπιμα ένα συναίσθημα παγκόσμιας συνεργασίας, ενώ ακόμη και μετά τη λήξη της πανδημίας COVID-19, οι ΣΒΑ θα συνεχίσουν(Harrington, 2021: 159, 181).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αλμπάνης, Ε. (2000) *Παγκόσμιες Σχέσεις: Θεωρία και Προβληματισμός*. Αθηνά: Libro.
- Αβανιτάκης, Α. (1992) *Μεθοδολογία και Τεχνογραφία της Επιστημονικής Έρευνας*: Πανεπιστημιακές Παραδόσεις. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών.
- Allison, G.T. (2020) *Σε τροχιά πολέμου: μπορούν ΗΠΑ και Κίνα να αποφύγουν την παγίδα του Θουκυδίδη*; Αθήνα: Πεδίο.
- Askenazy, P. and Cohen, D. (2010) *Οικονομική κρίση: αίτια και προοπτικές*. Πόλις.
- Babbie, Earl R. (2018) *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Balibar, É. (2018) *Ευρώπη, κρίση και τέλος*; Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Βέρνου, Σ., Κόντης Α., Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2017) *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος: τιμητικός τόμος για τον Παναγιώτη Κ. Ιωακειμίδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Βλάδος, Χ. (2006) *Η δυναμική της παγκοσμιοποίησης και οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα*, 1η έκδ., Επιστημονική βιβλιοθήκη, Κριτική.
- Βοσκόπουλος, Γ. (2009) *Ευρωπαϊκή Ένωση: θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί*. Επίκεντρο.
- Βοσκόπουλος, Γ. (2012) *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής: εκφάνσεις ισχύος, αλληλεπίδραση και το ζήτημα της παγκόσμιας ηγεμονίας*. Ποιότητα.
- Βούλγαρης, Γ. (2010) *Στα μονοπάτια του Αντόνιο Γκράμσι: πολιτική και πολιτισμός από το έθνος-κράτος στην παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Γιαννέλης, Δ. και Παντελίδης, Π. (2014) *Εισαγωγή στην οικονομική θεωρία*. [χ.ό.].
- Γουδήρας, Δ. (2018) *Σύγχρονα θέματα κοινωνικής πολιτικής: μετανάστευση, ανάπτυξη-κρίση, εκπαίδευση, θεσμικό πλαίσιο*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Cooper, R. (2005) *Η διάσπαση των εθνών: τάξη και χάος στον 21ο αιώνα*. Κέδρος.
- Γρηγορίου, Π. (2006) *Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση & ευρωπαϊκή περιφέρεια*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Δάμτσας, Σ. (2000) *Διεθνείς σχέσεις και παγκοσμιοποίηση*. 1η έκδ. Πατάκης.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2012) *Ποσοτική εμπειρική έρευνα και δημιουργία στατιστικών μοντέλων*. Αθήνα: Κριτική.
- Ζαρμάς, Π. (2004) *Η Ευρωπαϊκή Ένωση : σταθμοί και πορεία*. Εκδόσεις Κ. Επιφανίου.
- Gilpin, R. (2004) *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*. Αθήνα: Ποιότητα.
- Glesne, C. (2018) *Η ποιοτική έρευνα: οδηγός για νέους επιστήμονες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- GRAUWE PAUL. DE. (2018) *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ*. Εκδόσεις: Παπαζήσης.
- Green, Nancy L. (2004) *Οι δρόμοι της μετανάστευσης: σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*. Σαββάλας - Κοινωνικές επιστήμες.
- Hague R., Harrop M. McCormick J. (2020) *Συγκριτική πολιτική και διακυβέρνηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Hollis, M. (2005) *Φιλοσοφία των κοινωνικών επιστημών: μια εισαγωγή*. Αθήνα: Κριτική.
- Θεοδωρόπουλος, Σ. (c1997) *Ευρωπαϊκή Οικονομική Ολοκλήρωση: θεωρία και πολιτική*. Αθήνα: Σταμούλη.
- Ίσαρη, Φ., Πουρκός, Μ. (2015) *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/5826>.
- Joyner, R., Rouse W., Glatthorn, A. (2019) *Συγγραφή διπλωματικής εργασίας και διατριβής*. Αθήνα: Κωνσταντάρας.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (c1993) *Ευρωπαϊκή πολιτική ένωση: θεωρία-διαπραγμάτευση, θεσμοί και πολιτικές: η συνθήκη του Μάαστριχτ και η Ελλάδα*. Αθήνα: Θεμέλιο
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (c1994) *Η πόλη και η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση: αναζητώντας μια νέα, Αριστοτελική προσέγγιση στη διαδικασία της πολιτικής ολοκλήρωσης*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Ιωακειμίδης, Π. (2017) *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση : οι πολλαπλές κρίσεις και οι προκλήσεις του μέλλοντος*. Παπαζήσης.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008) *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης Θ., Σπυριδάκης, Μ. (2006) *Ποιοτική κοινωνική έρευνα: μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*. Αθήνα: Κριτική.
- Καλτσώνης, Δ. (2019) *Το κράτος στην Κίνα, 1949-2019*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Κατσούλης, Η., Ανανιάδη, Μ. και Ιωαννίδης, Σ. (2003) *Παγκοσμιοποίηση: οικονομικές, πολιτικές, πολιτισμικές όψεις*. Ι. Σιδέρης (Σειρά, Πολιτική στον 21ο αιώνα).
- Καραμούζης, Γκίκας Α. Χαρδούβελης.(2011) *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης και της Ελλάδας: τί μας επιφυλάσσει το μέλλον;* Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- Καστοριάδης, Κ. (1988) *Η «ορθολογικότητα του Καπιταλισμού*. Ύψιλον.
- Κεντρωτής, Κυριάκος Δ. (2010) *Εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μεταρρυθμιστική συνθήκη: ένας νέος "Προμηθέας Δεσμώτης"* Αθήνα: Παπαζήσης.
- Kissinger, H. (2014) *Παγκόσμια τάξη: σκέψεις γύρω από το χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- Κοτζιάς, Ν. (2003) *Παγκοσμιοποίηση: η ιστορική θέση, το μέλλον και η πολιτική σημασία*. Καστανιώτης (Αναστοχασμός).
- Κράουτς, Κ. (2006) *Μεταδημοκρατία*. Αθήνα: Εκκρεμές.

- Leonard, M. (2006) *21^{ος} Αιώνας της Ευρώπης*. Κριτική.
- Λιαρόπουλος, Λ. (2006) *Παγκοσμιοποίηση και κοινωνικό κράτος: Ευρώπη και Αμερική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Λιαργκόβας, Παναγιώτης Γ. (2019) *Μεθοδολογία της έρευνας και συγγραφή επιστημονικών εργασιών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα.
- Μακρής, Σ. (2013) *Ιστοριογραφία & πολιτική φιλοσοφία των διεθνών σχέσεων στην Ελλάδα: η μεταθεωρητική συζήτηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Μακρής, Σ. (2019) *Πολιτική και κουλτούρα: συμβολισμός, παράλογο, μεταμοντέρνο: η ερμηνεία των κειμένων*. Αθήνα: Liberal Books.
- Μακρής, Σ. (2007) *Πολιτικό σύστημα και διεθνείς σχέσεις: η ελληνική περίπτωση μέσα από τη συγκριτική προοπτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μανώλη, Π., & Μαρής, Γ. (2015) *Εισαγωγή στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Μαραβέγιας, Ν., & Τσινισιζέλης, Μ. (c1995) *Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης: θεσμικές, πολιτικές και οικονομικές πτυχές*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Μαραβέγιας, Ν. (2012) *Εκατό κομμάτια της κρίσης: στην Ελλάδα, στην Ευρώπη, στον κόσμο*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μάρδας Δ. (2013) *Από την ΕΟΚ στην ΕΕ*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Mason, J. (2011) *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Πεδίο.
- Milanonić, B. (2019) *Παγκόσμια ανισότητα: η οικονομική ανισότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Μπλέσιος, Ν. (1989) *Ποσοτική ανάλυση διοικητικών αποφάσεων Ι*. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Μούσης, Ν. Σ. (2013) *Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο-οικονομία-πολιτική*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μοσχονάς, Α. (2000) *Ευρωπαϊκή Ένωση: επίκαιροι προβληματισμοί*. Εξάντας.
- Μπαλιμπάρ, Ε. (2016) *Ευρώπη, κρίση και τέλος*. Εκδόσεις Ταξιδευτής.
- Μπιτζένης, Α. Π. (2009) *Παγκοσμιοποίηση, πολυεθνικές, επενδύσεις και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση στο νέο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα*. Σταμούλης.
- Μπιτζένης, Α. Π. (2014) *Η δυναμική των αγορών της νοτιοανατολικής Ευρώπης: μετάβαση και οικονομική κρίση*. Αθ. Σταμούλης.
- Μπουρλιάσκος, Βασίλειος Γ. Ι. (2010) *Πώς γράφεται μια επιστημονική εργασία: πρακτικός οδηγός: συγγραφή επιστημονικής εργασίας και βιβλιογραφική έρευνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος.
- Nugent, N. και Μενδρινού, Μ. (2004) *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Σαββάλας (Κοινωνικές επιστήμες).
- Νεγρεπόντη-Δ., Μ. (2001) *Η συνωμοτική "παγκοσμιοποίηση"*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ντάλης, Σ. (2014) *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η πολυμερής διαχείριση της παγκοσμιοποίησης: ο πολυπολικός κόσμος, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η ελληνική 'απόκλιση'*. Παπαζήσης (Διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική).
- Ντάλης, Σ. (2017) *Η «ΔΥΣΚΟΛΗ» ΕΥΡΩΠΗ-Σε αναζήτηση της Νέας Ευρωπαϊκής Αλληλεγγύης*. Παπαζήσης (Διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική).

- Ξενάκης, Δ. Κ. και Τσινισιζέλης, Μ. Ι. (2006) *Παγκόσμια Ευρώπη; οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ι. Σιδέρης.
- Οικονόμου, Γ., Γεωργίου Α. (1999). *Ποσοτική ανάλυση για τη λήψη διοικητικών αποφάσεων*. Αθήνα: Ευγ. Μπένου.
- Παιονίδης, Φ. (c2018) *Η δημοκρατία ως λαϊκή κυριαρχία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαρανίου, Α. (2019). [online]. *Οι στρατηγικές καταπολέμησης της τρομοκρατίας στην ΕΕ και στις ΗΠΑ*. Available at: <http://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/19375/Athina%20Paparaniou%20Ptyxiakh%202019%21.pdf.b%20Telos.....pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Accessed 18 Feb. 2020].
- Πανάγου, Β. Γ., και Τσουντας, Κ. Σ. (2004) *Παγκοσμιοποίηση, ολοκλήρωση & συνεργασία στη σύγχρονη διεθνή κοινωνία*. Εκδόσεις Εμμανουηλίδης.
- Παπαγιάννης, Δ & Παπαγιάννης, Δ. (2011) *Ευρωπαϊκό δίκαιο*, 4η έκδ., Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Πετράκης, Μιχάλης Γ. (2014) *Η σύνταξη της πτυχιακής διατριβής: dissertation: αρχή-τέλος*. Αθήνα: Αθ. Σταμούλης.
- Πουρκός, Μ. & Δαφέρμος Μ. (2010) *Ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες: επιστημολογικά, μεθοδολογικά και ηθικά ζητήματα*. Αθήνα: Τόπος.
- Ρουμελιώτης, Π. Β. (2002) *Παγκόσμια διακυβέρνηση, ή ηγεμονική παγκοσμιοποίηση; Λιβάνης (Σειρά Πολιτική)*.
- Ρουμελιώτης, Π. (2006) *Παγκόσμια οικονομική διακυβέρνηση*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- Ρουμελιώτης, Π. Β. (2009) *Προς έναν πολυπολικό κόσμο*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.
- Schnell, R., Hill, P. Esser, E. (2014) *Μέθοδοι εμπειρικής κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Προπομπός.
- Strange, S. (2004) *Η υποχώρηση του κράτους: η διάχυση της εξουσίας στην παγκόσμια οικονομία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Σακελλαρόπουλος, Σ. (2004) *Ο μύθος της παγκοσμιοποίησης και η πραγματικότητα του ιμπεριαλισμού*. Εκδόσεις: Gutenberg.
- Σαχπεκίδου, Ε. Ρ. (2013) *Ευρωπαϊκό δίκαιο*. 2η έκδ. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Σιούσιουρας, Π. και Χαζάκης, Κ. Ι. (2009) *Παγκοσμιοποίηση, Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελλάδα: πολιτικές και οικονομικές όψεις*. Ποιότητα (Βιβλιοθήκη διεθνών σχέσεων και εξωτερικής πολιτικής).
- Στεφάνου, Κ.Α. (1999) *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Taguieff, P. A. (2002) *Παγκοσμιοποίηση και δημοκρατία*. Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.
- Taylor, P. G. και Μαραβέγιας, Ν. (2010) *Το αβέβαιο μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης*. Κριτική (Επιστημονική βιβλιοθήκη).
- Τομπάζος, Σ. και Βεργόπουλος, Κ. Β. (2008) *Ευρώπη ποιά Ευρώπη;: κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εναλλακτικές πολιτικές*. Πολύτροπον (Κριτική πολιτική & κοινωνική θεωρία).
- Τζόκας, Σ. (2006) *Το όραμα της ενωμένης Ευρώπης: ιστορική διαδρομή και σύγχρονη πραγματικότητα*. Θεμέλιο.

- Tilly C. (c2011) *Δημοκρατία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τρουμπέτα, Σ. (2012) *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα: διαβάσεις και μελέτες συνόρων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Τσιπλητάρης, Α. και Μπαμπάλης, Θ. (2006) *Δέκα παραδείγματα μεθοδολογίας επιστημονικής έρευνας: από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ατραπός.
- Τσιώλης, Γ. (2014) *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τσούκαλης, Λ., Κελέρη, Ε. και Δοξάκη, Α. (2004) *Ποιά Ευρώπη; Ποταμός*.
- Φιλιπούλη, Ε. (2005) *Η αόρατη πραγματικότητα: αλήθειες, ψέματα και αθέατες εξελίξεις στη διεθνή σκηνή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φραγκονικολόπουλος Χ. (2017) *Ευρωπαϊκή Ένωση: η αναπόφευκτη πρόκληση της δημοκρατικής νομιμοποίησης: παλιές έννοιες και νέες προκλήσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Χατζησταύρου, Φ. (2018) *Ποιος Κυβερνά την Ευρώπη*. Τζίολας: Πολιτεία.
- Χριστοδουλίδης, Θ. Α. (2004) *Από την ευρωπαϊκή ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση: η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, 1923-2004*. Ι. Σιδέρης.
- Χρυσομάλλης, Μιχάλης Δ. (2010) *Η Συνθήκη της Λισαβόνας & η βελτίωση της δημοκρατίας και της αποτελεσματικότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Βασ. Ν. Κατσαρός.
- Ψωϊνός, Δ. (1989) *Ποσοτική ανάλυση*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη.

Ξενογλώσση

- Adrian, P. (2018). *Liberal world order and its critics: Civilisational states and cultural commonwealths*. Routledge.
- Ahmed, E. (2010). *Economic liberalization and political violence: utopia or dystopia?* IDRC.
- Albertazzi, D., & Vampa, D. (Eds.). (2021). *Populism and New Patterns of Political Competition in Western Europe*. Routledge.
- Albrow, M., & King, E. (Eds.). (1990). *Globalization, knowledge and society: readings from international sociology*. Sage.
- Albrow, M. (1997). *The global age: State and society beyond modernity*. Stanford University Press.
- Alesina, A., & Giavazzi, F. (2008). *The future of Europe: reform or decline*. Mit Press.
- Ali, A. (2021). *Brexit and Liberal Democracy: Populism, Sovereignty, and the Nation-state*. Routledge India.
- Allam, Z. (2020). *Surveying the Covid-19 Pandemic and Its Implications: Urban Health, Data Technology and Political Economy*. Elsevier.
- Andersson, J. (2018). *The future of the world: Futurology, futurists, and the struggle for the post cold war imagination*. Oxford University Press.

- Aoudé, I. G., Bamyeh, M. A., Dirlik, A., Carver, T., Ferguson, K. E., Hawkesworth, M. & Zeleza, P. T. (2004). *Rethinking globalism*. Rowman & Littlefield.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization* (Vol. 1). U of Minnesota Press.
- Arndt, H. W. (2015). *Economic development*. University of Chicago Press.
- Augé, M. (1995). *Non-places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. Verso.
- Axford, B. (2021). *Populism Versus the New Globalization*. SAGE.
- Badura, J. (Ed.). (2015). *Mondialisierungen: Globalisierung im Lichte transdisziplinärer Reflexionen*. transcript Verlag.
- Balibar, É. (2009). *We, the people of Europe?* Princeton University Press.
- Baldwin, R. (2016). *The great convergence*. Belknap Press
- Bauman, Z. (2013). *Society under siege*. John Wiley & Sons.
- Bordo, M. D. (2009). The crisis of 2007: the same old story, only the players have changed. In *Globalization and systemic risk*
- Bowtell, B. (2021). *Unmasked: The Politics of Pandemics*. Monash University Publishing.
- Baylis, J. Smith, S., Owens, P. (2013). *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford university press, USA.
- Baylis, J., & Smith and P, S. Owens. (2017). *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Oxford University Press.
- Bello, W. (2002). *Deglobalization: Ideas for a New World Economy*. London and New York: Zed Books Ltd.
- Bhagwati, J., & MacMillan, M. (2004). *In Praise of Globalization*. Oxford: Oxford University Press.
- Biscop, S. (2019). *From Global Strategy to Strategic Compass: Where Is the EU Heading?* Egmont Institute.
- Bobba, G. (2021). *Populism and the Politicization of the COVID-19 Crisis in Europe*. Springer Nature.
- Booker, C. (2005). *Great deception: The secret history of the European Union*. A&C Black.
- Bordo, M. D., Taylor, A. M., & Williamson, J. G. (Eds.) (2007). *Globalization in historical perspective*. University of Chicago Press.
- Boucher, S., Butler, I., de Groot, M., Lironi, E., Russack, S., Stratulat, C. & Zacharzewski, A. (2019). *Six ideas for rejuvenating European democracy*. Carnegie Endowment for International Peace.
- Boyer, R. and D. Drache (eds.). (1996). *States against markets: the limits of globalization*. London and New York: Routledge.
- Brands, H., & Gavin, F. J. (Eds.). (2020). *COVID-19 and world order: The future of conflict, competition, and cooperation*. Johns Hopkins University Press.
- Bradford, S., & Lawrence, R. Z. (2004). *Has globalization gone far enough? the costs of fragmented markets*. Columbia University Press.
- Brosig, M. (2019). *The role of BRICS in large-scale armed conflict*. Springer International Publishing.
- Bulmer, S., & Paterson, W. (2014). *The Federal Republic of Germany and the European Community (RLE: German Politics)*. Routledge.

- Caron, J. F. (2020). *A Sketch of the World After the COVID-19 Crisis: Essays on Political Authority, The Future of Globalization, and the Rise of China*. Springer Nature.
- Carrión, J. F. (2021). *A Dynamic Theory of Populism in Power: The Andes in Comparative Perspective*. Oxford University Press.
- Castells, M. (2004). *The network society- A cross-cultural perspective*. Edward Elgar.
- Cavalli, A., & Martinelli, A. (2015). *La società europea*. Bologna: Il Mulino.
- Ceccorulli, M., Fassi, E., & Lucarelli, S. (Eds.). (2020). *The EU Migration System of Governance: Justice on the Move*. Springer Nature.
- Chase-Dunn, C., & Babones, S. J. (Eds.). (2006). *Global social change: historical and comparative perspectives*. JHU Press.
- Chaturvedi, S., Janus, H., Klingebiel, S., Li, X., Mello e Souza, A. D., Sidiropoulos, E., & Wehrmann, D. (2021). *The Palgrave Handbook of Development Cooperation for Achieving the 2030 Agenda: Contested Collaboration*. Springer Nature.
- Closa, C., & Casini, L. (2016). *Comparative regional integration: governance and legal models* (Vol. 10). Cambridge University Press.
- Coleman, W., & Sajed, A. (2013). *Fifty key thinkers on globalization*. Routledge.
- Croucher, S. L. (2004). *Globalization and Belonging: The Politics of Identity in a Changing World*. Lanham, MD, and Oxford: Rowman & Littlefield.
- Cummins, R. (2020). *Grassroots Rising: A Call to Action on Climate, Farming, Food, and a Green New Deal*. Chelsea Green Publishing.
- Dale, R. S. (1992). *International banking deregulation: the great banking experiment*. Wiley-Blackwell.
- Dana, L. P. (Ed.). (2004). *Handbook of research on international entrepreneurship*. Edward Elgar Publishing.
- De Soto, H. (2000). *The mystery of capital: Why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*. Civitas Books.
- Diez, T., & Tocci, N. (Eds.). (2017). *The EU, promoting regional integration, and conflict resolution*. Springer International Publishing.
- Dodds, F., Donoghue, A. D., & Roesch, J. L. (2016). *Negotiating the sustainable development goals: a transformational agenda for an insecure world*. Taylor & Francis.
- D'Orlando, F., Ferrante, F., & Oliverio, A. (2021). *Economic Change and Wellbeing: The True Cost of Creative Destruction and Globalization*. Routledge.
- De Vries, C. E. (2018). *Euroscepticism and the future of European integration*. Oxford University Press.
- Delanty, G. (2017). A divided nation in a divided Europe: Emerging cleavages and the crisis of European integration. *BREXIT: Sociological responses*, 111-126.
- Dyson, K., & Sepos, A. (Eds.). (2010). *Which Europe?: the politics of differentiated integration*. Springer.
- Eisner, E. W. (2017). *The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice*. Teachers College Press.
- Elazar, D. J. (1987). *Exploring federalism*. University of Alabama Press.

- Elias, N. (1978). *The civilizing process: The history of manners* (Vol. 1). Urizen Books.
- Eriksen, E. O., & Fossum, J. E. (Eds.). (2002). *Democracy in the European Union: integration through deliberation?* Routledge.
- États-Unis. National Intelligence Council. (2012). *Global Trends 2030: Alternative Worlds*. US Government Printing Office.
- Falk, R. A. (2015). Horizons of global governance. In *Critical Perspectives on the Crisis of Global Governance*. Palgrave Macmillan, London.
- Fan, J., Heberer, T., & Taubmann, W. (2015). *Rural China: Economic and Social Change in the Late Twentieth Century: Economic and Social Change in the Late Twentieth Century*. Routledge.
- Faivre, A. (1994). *Access to Western esotericism*. SUNY Press.
- Fernandez, L. A. (2005). *Policing protest spaces: Social control in the anti-globalization movement*. Arizona State University.
- Fiske, J. (2010). *Television culture*. Routledge.
- Fahey, E. (Ed.). (2020). *Framing Convergence with the Global Legal Order: The EU and the World*. Bloomsbury Publishing.
- Fratianni, M. (Ed.). (2006). *Regional economic integration* (Vol. 12). Jai.
- Friedman, T. L., & Intriligator, M. D. (2001). *The impact of globalization on world peace*. Burke Center for International Relations, University of California, Los Angeles.
- Friedman, T. L. (2005). *The world is flat: A brief history of the twenty-first century*. Macmillan.
- Friedberg, A. L. (2011). *A contest for supremacy: China, America, and the struggle for mastery in Asia*. WW Norton & Company.
- Froehlich, A. (2018). *Post 2030-Agenda and the Role of Space* (Vol. 17). Springer. Available from: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-319-78954-5.pdf>
- Gabel, M. J. (2009). *Interests and integration: Market liberalization, public opinion, and European Union*. University of Michigan Press.
- Gallagher, K. (Ed.). (2008). *Handbook on Trade and the Environment*. Edward Elgar Publishing.
- Ghemawat, P. (2017). *The laws of globalization and business applications*. Cambridge University Press.
- Giddens, A. (2014). *Studies in Social and Political Theory (RLE Social Theory)*. Routledge.
- Giddens, A., Diamond, P. & Liddle, R. (Eds.). (2006). *Global Europe, Social Europe*. Polity.
- Gill, S. (2015). At the Historical Crossroads—Radical Imaginaries and the Crisis of Global Governance. In *Critical Perspectives on the Crisis of Global Governance*. Palgrave Macmillan, London
- Gills, B. K., & Thompson, W. (2012). *Globalization and global history*. Routledge.
- Gill, I. S., & Raiser, M. (2012). *Golden growth: Restoring the lustre of the European economic model*. World Bank Publications.
- Gilroy, P. (2013). *There ain't no black in the Union Jack*. Routledge.
- Grigoryev, L., & Pabst, A. (Eds.). (2019). *Global Governance in Transformation: Challenges for International Cooperation*. Springer Nature.

- Grinin, L. (2009). Evolution of World Order. *EVOLUTION: Evolution and Big History: Dimensions, Trends, and Forecasts*, 2012, 75.
- Griffin, M. (2018). *The UN's Role in a Changing Global Landscape*. *Oxford Handbooks Online*. doi:10.1093/oxfordhb/978019880316.
- Grugel, J., & Bishop, M. L. (2013). *Democratization: a critical introduction*. Macmillan International Higher Education.
- Grugel, J. (Ed.). (2002). *Democracy without borders: Transnationalisation and conditionality in new democracies*. Routledge.
- Guillén, M. F. (2020). *2030: How Today's Biggest Trends Will Collide and Reshape the Future of Everything*. St. Martin's Publishing Group.
- Haba, K., & Holland, M. (Eds.). (2021). *Brexit and After: Perspectives on European Crises and Reconstruction from Asia and Europe*. Springer Nature.
- Harrison, R. J. (1974). *Europe in question: Theories of regional international integration*. New York University Press.
- Held, D., & McGrew, A. (2007). *Globalization/anti-globalization: Beyond the great divide*. Polity.
- Held, D. (1999). *The transformation of political community: rethinking democracy in the context of globalization*. Routledge.
- Held D., McGrew A., Goldblatt D., Perraton J. (1999). *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*. In: Pierson C., Tormey S. (eds) *Politics at the Edge*. Political Studies Association Yearbook Series. Palgrave Macmillan, London.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., & Perraton, J. (2000). Global transformations: Politics, economics and culture. In *Politics at the Edge* (pp. 14-28). Palgrave Macmillan, London.
- Hill, S. (2010). *Europe's promise*. University of California Press.
- Hilferding, R., Bottomore, T., Watnick, M., & Gordon, S. (2019). *Finance capital: a study of the latest phase of capitalist development*. Routledge.
- Hines, C. (2013). *Localization: A global manifesto*. Routledge.
- Hobbes, T., & Missner, M. (2016). *Thomas Hobbes: Leviathan (Longman Library of Primary Sources in Philosophy)*. Routledge.
- Hobson, J. M., & Hobson, J. M. (2004). *The Eastern origins of Western civilisation*. Cambridge university press.
- Hooghe, L., Marks, G., & Marks, G. W. (2001). *Multi-level governance and European integration*. Rowman & Littlefield.
- Hosli, M., & Selleslaghs, J. (2020). *The Changing Global Order*. Springer International Publishing.
- Huntington, S. P. (1993). *The third wave: Democratization in the late twentieth century* (Vol. 4). University of Oklahoma press.
- Huntington, S. P. (2000). The clash of civilizations?. In *Culture and politics* (pp. 99-118). Palgrave Macmillan, New York.
- James, H. (2021). *The War of Words: A Glossary of Globalization*. Yale University Press.
- Jacques, M. (2009). *When China rules the world: The end of the western world and the birth of a new global order*. Penguin.
- Kagan, R. (2019). *The jungle grows back: America and our imperiled world*. Vintage.

- Kahl, C., & Wright, T. (2021). *Aftershocks: Pandemic Politics and the End of the Old International Order*. St. Martin's Press.
- Kaeding, M., Pollak, J., & Schmidt, P. (Eds.). (2018). *The Future of Europe: Views from the Capitals*. Springer.
- Keane, J. (2003). *Global civil society?* Cambridge University Press.
- Kim, S. S. (2000). *East Asia and globalization*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Kiely, R. (2005). *The clash of globalisations: neo-liberalism, the third way and anti-globalisation*. Brill.
- Klaic, D. (2007). *Mobility of imagination*. Central European University Press.
- Krastev, I. (2020). *After Europe*. University of Pennsylvania Press, Inc.
- Kratochwil, F. V. (1991). *Rules, norms, and decisions: on the conditions of practical and legal reasoning in international relations and domestic affairs* (No. 2). Cambridge University Press.
- Kuper, A. (2004). *Democracy beyond borders: Justice and representation in global institutions*. OUP Oxford.
- Kuhn, T. (2015). *Experiencing European integration: Transnational lives and European identity*. OUP Oxford
- Lane, J. E. (2016). *Globalization—The juggernaut of the 21st century*. Routledge.
- Latour, B. (2018). *Down to earth: Politics in the new climatic regime*. John Wiley & Sons.
- Laïdi, Z. (Ed.). (2008). *EU foreign policy in a globalized world: normative power and social preferences* (Vol. 1). Routledge.
- Leinen, J., & Bummel, A. (2018). *A World Parliament: Governance and Democracy in the 21st century*. Democracy without Borders.
- Lilleker, D., Coman, I. A., Gregor, M., & Novelli, E. (2021). *Political communication and COVID-19: Governance and rhetoric in global comparative perspective* (pp. 333-350). Routledge.
- Linklater, A. (2020). *The Idea of Civilization and the Making of the Global Order*. Bristol University Press.
- Linz, J. J., Linz, J. J., & Stepan, A. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. jhu Press
- Leonard, M. (2005). *Why Europe will run the 21st century* (pp. 11-12). London: Fourth estate.
- Lechner, F. J., & Boli, J. (2005). *World culture: Origins and consequences*. John Wiley & Sons.
- Leuffen, D., Rittberger, B., & Schimmelfennig, F. (2012). *Differentiated integration: Explaining variation in the European Union*. Macmillan International Higher Education.
- Leuffen, D., Rittberger, B., & Schimmelfennig, F. (2012). *Differentiated integration: Explaining variation in the European Union*. Macmillan International Higher Education.
- Lucatello, S., Huber-Sannwald, E., Espejel, I., & Martínez-Tagüeña, N. (Eds.). (2020). *Stewardship of Future Drylands and Climate Change in the Global South: Challenges and Opportunities for the Agenda 2030*. Springer.

- Mandelbaum, M. (2019). *The rise and fall of peace on earth*. Oxford University Press.
- Manners, I. (2020). Critical social theory approaches to European integration. In *The Routledge handbook of critical European studies* (pp. 139-152). Routledge.
- Martin, H. P., & Schumann, H. (1997). *The global trap: Globalization and the assault on democracy and prosperity*. Human Sciences Resource Centre.
- Massey, D. (1998). The Spatial Construction of Youth Cultures. In Tracey Skelton and Gill Valentine (eds.), *Cool Places: Geographies of Youth Cultures* (pp. 121–9). New York: Routledge.
- Maswood, S. J. (2018). *Revisiting globalization and the rise of global production networks*. Palgrave Macmillan.
- Mercola, J., & Cummins, R. (2021). *The Truth About COVID-19: Exposing the Great Reset, lockdowns, vaccine passports, and the new normal*. Chelsea Green Publishing.
- Merritt, G. (2016). *Slippery Slope: Europe's Troubled Future*. Oxford University Press.
- Milward, A. (1999). *The European rescue of the nation state*. Routledge.
- Modelski, G. (2007). *Globalization as evolutionary process*. Routledge.
- Molle, W. (2017). *The economics of European integration: theory, practice, policy*. Routledge.
- Moravcsik, A. (2013). *The choice for Europe: Social purpose and state power from Messina to Maastricht*. Routledge.
- Michie, J. (2017). *Advanced introduction to globalisation*. Edward Elgar Publishing.
- Milbank, J., & Pabst, A. (2016). *The politics of virtue: post-liberalism and the human future*. Rowman & Littlefield.
- Milios, J., & Sotiropoulos, D. (2009). *Rethinking imperialism: A study of capitalist rule*. Springer.
- Misenheimer, A. G. (2019). *Thucydides' Other "traps": The United States, China, and the Prospect of "inevitable" War*. National Defense University Press.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A very short introduction*. Oxford University Press.

- Munck, R. (2006). *Globalization and contestation: The new great counter-movement*. Routledge.
- Murray, P. (2019). *Visions of European unity*. Routledge.
- Myers, S., & Barber, B. R. (Eds.). (2004). *The Interdependence Handbook: Looking Back, Living the Present, Choosing the Future*. IDEA.
- Negi, A., Pérez-Pineda, J. A., & Blankenbach, J. (2020). *Sustainability standards and global governance: experiences of emerging economies* (p. 224). Springer Nature.
- Niemann, A. (2006). *Explaining decisions in the European Union*. Cambridge University Press.
- O'Sullivan, M. (2019). *The levelling: What's next after globalization*. Hachette UK.
- Pieterse, J. N., Lim, H., & Khondker, H. (Eds.). (2021). *Covid-19 and Governance: Crisis Reveals*. Routledge.

- Pieterse, J. N. (2019). *Globalization and culture: Global mélange*. Rowman & Littlefield.
- Pieterse, J. N. (2009). *Globalization and culture: Global mélange*. Rowman & Littlefield.
- Pieterse, J. N. (2018). *Globalization as hybridization*. Routledge.
- Popkova, E. G., Krivtsov, A., & Bogoviz, A. V. (Eds.). (2021). *The Institutional Foundations of the Digital Economy in the 21st Century* (Vol. 3). Walter de Gruyter GmbH & Co KG.
- Organski, A.F. K. (1968). *World Politics*. New York: The University of Michigan.
- Rachman, G. (2017). *Easternization: Asia's rise and America's decline from Obama to Trump and beyond*. Other Press, LLC.
- Ramcharan, B., & Ramcharan, R. (2020). *Conflict Prevention in the UN's Agenda 2030: Development, Peace, Justice and Human Rights*. Springer Nature.
- Rennstich, J. K., Gills, B. K., & Thompson, W. R. (2006). *Three steps in globalization*. *Globalization and Global History*, 184.
- Rickards, J. (2021). *The New Great Depression: Winners and Losers in a Post-pandemic World*. Portfolio/Penguin.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture* (Vol. 16). Sage.
- Rosamond, B. (2019). Theorizing the European Union after Integration Theory. *European Union Politics*, 83-101. Oxford University Press
- Rosenberg, C. E. (1992). *Explaining epidemics*. Cambridge University Press.
- Rosenau, J. N. (1997). *Along the domestic-foreign frontier: Exploring governance in a turbulent world* (No. 53). Cambridge University Press.
- Robertson, R., & White, K. E. (2007). What is globalization. *The Blackwell companion to globalization*, 54-66.
- Robertson, R. (Ed.). (2016). *European glocalization in global context*. Springer.
- Roudometof, V. (2016). *Glocalization: A critical introduction*. Routledge.
- Rosenboim, O. (2017). Reimagining the State in a Global Space. In *The Emergence of Globalism* (p.p. 24-55). Princeton University Press.
- Rowley, C., & Schneider, F. (Eds.). (2008). *The encyclopedia of public choice*. Springer Science & Business Media.
- Sachs, W., Loske, R., & Linz, M. (1998). *Greening the North: A Post-Industrial Blueprint for Ecology and Equity*. Zed Books.
- Sassen, S. (2006). The repositioning of citizenship and alienage: Emergent subjects and spaces for politics. In *Migration, Citizenship, Ethnos* (pp. 13-33). Palgrave Macmillan, New York.
- Scott, J. C. (2008). *Seeing like a state*. Yale university Press.
- Schimmelfennig, F. (2017). Theorising crisis in European integration. *The European Union in Crisis*, 316-336.
- Schweiger, G. (2021). Recognition and Migration: A Short Introduction. In *Migration, Recognition and Critical Theory* (pp. 1-16). Springer, Cham.
- Scholte, J. A. (2005). *Globalization: A critical introduction*. Macmillan International Higher Education.

- Smith, M. H., & Youngs, R. (2018). The EU and the global order: Contingent liberalism. *The International Spectator*, 53(1), 45-56.
<https://doi.org/10.1080/03932729.2018.1409024>.
- Soederberg, S. (2006). *Global governance in question: Empire, class, and the new common sense in managing North-South relations*. Pluto Press (UK).
- Steger, M. B. (2003). *Globalization: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press (Very Short Introductions).
- Suter, K. (2003). *Global order and global disorder: globalization and the nation-state*. Greenwood Publishing Group.
- Sundać, D., & Nikolovska, N. (2002). *Globalization and economic downfall of countries in transition*. Magor.
- Strange, S. (2015). *States and markets*. Bloomsbury Publishing.
- Suter, K. (2003). *Global order and global disorder: globalization and the nation-state*. Greenwood Publishing Group.
- Sklar, H. (Ed.). (1980). *Trilateralism: the Trilateral Commission and elite planning for world management*. South End Press.
- Soete, L. (2002). The new economy: a European perspective. *The globalizing learning economy*, 21-45.
- Steger, M. B. (2017). *Globalization: A very short introduction* (Vol. 86). Oxford University Press.
- Stiglitz J., (2018). *Globalization and its discontents revisited anti-globalization in the era of Trump*, W. W. Norton & Company.
- Steger, M. B., & James, P. (2019). *Globalization matters: Engaging the global in unsettled times*. Cambridge University Press.
- Telò, M. (Ed.). (2013). *European Union and new regionalism: regional actors and global governance in a post-hegemonic era*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Tickell, AT & Peck, J. (2003). Making global rules: globalisation or neoliberalisation. in J Peck & H Yeung (eds), *Remaking the global economy*. SAGE Publications Ltd, p.p. 163 - 182.
- Toffler, A., & Alvin, T. (1980). *The third wave* (Vol. 484). New York: Bantam books.
- Theodore, J. (2019). *Survival of the European (Dis) Union*. Springer International Publishing.
- Thomas, C. (1997). Globalization and the South. In *Globalization and the South* (p.p. 1-17). Palgrave Macmillan, London.
- Tocci, N. (2017). Framing the EU global strategy. *A Stronger Europe in a Fragile World, Basingstoke*.
- Van der Pijl, K. (2001). International relations and capitalist discipline. In *Phases of Capitalist Development* (p.p. 1-16). Palgrave Macmillan, London.
- Wagnsson, C., & Hallenberg, J. (2009). European Security Governance. *The European Union in a Westphalian World*. London & New York: Routledge.
- Wallerstein, I. (2003). *The decline of American power: The US in a chaotic world*. New Press.
- Wallerstein, I. (2004). *World-systems analysis*. duke university Press.
- Wallerstein, I. (2011). *The modern world-system IV: Centrist liberalism triumphant, 1789–1914* (Vol. 4). Univ of California Press.
- Waltz, K. (2018). *Man, the state, and war*. Columbia University Press.

- White, B. (2001). *Understanding European Union Foreign Policy*. Basingstoke: Palgrave.
- Weiss, T. G. (2011). *Thinking about global governance: why people and ideas matter*. Routledge.
- Weiss, T. G., & Wilkinson, R. (Eds.). (2013). *International organization and global governance*. Routledge.
- Wiener, A. (2019). *European integration theory*. Oxford University Press.
- Wijk, R. (2015). *Power politics: How China and Russia reshape the world*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Williams, G. P. (2020). *Contesting the Global Order: The Radical Political Economy of Perry Anderson and Immanuel Wallerstein*. SUNY Press.
- Weil, S. (2009). *Simone Weil: an anthology*. Penguin Books.
- Weiss, T. G., & Wilkinson, R. (Eds.). (2013). *International organization and global governance*. Routledge.
- Wessel, R. A., & Odermatt, J. (Eds.). (2019). *Research Handbook on the European Union and International Organizations*. Edward Elgar Publishing.
- Wise, J. M. (2008). *Cultural Globalization: A User's Guide*. Wiley-Blackwell.
- Zielonka, J. (2014). *Is the EU doomed?* John Wiley & Sons.
- Zhou, S., & Hu, A. (2021). *China: Surpassing the "Middle Income Trap"* (p. 218). Springer Nature.

Ελληνόγλωσσα άρθρα

- Αλέκος, Κ. (2020, January 9). *Πολυετής προϋπολογισμός της ΕΕ: οι προκλήσεις, οι διαφορές και η "ηθική"*. Retrieved from: <https://www.tovima.gr/2020/01/11/opinions/polyetis-proypologismos-tis-ee-oi-prokliseis-oi-diafonies-kai-i-ithiki/> [Accessed 1 Feb. 2020].
- Banks.com.gr. (2019). *Ευρωσκεπτικισμός: Ο εφιάλτης των Ευρωπαίων*. [online]. Available at: <https://banks.com.gr/46070-2/> [Accessed 19 Feb. 2020].
- Γίοςκα Φίσερ, «*Η Ευρώπη χρειάζεται οικονομική κυβέρνηση*» στην εφημερίδα Το Βήμα της 4ης Μαρτίου 2009 [Accessed 9 Jun. 2021].
- Donnan, S. (2013). *Αποπαγκοσμιοποίηση: Ο προστατευτισμός επιστρέφει*. [online] Euro2day.gr. Available at: https://www.euro2day.gr/ftcom_gr/article-ft-gr/1148649/apo-pagkosmiopoihsh-o-prostateftismos-epistrefei.html [Accessed 19 Feb. 2020].
- Δεμέτης Χ. (2017, May 12). *Ο προβληματισμός της ΕΕ για την παγκοσμιοποίηση*. Retrieved from: <https://www.news247.gr/kosmos/o-provlimatismos-tis-ee-gia-tin-pagkosmiopoiisi.6507559.html> [Accessed 1 Feb. 2020].
- Europe Business. (2014). *Η ΠΕΡΙ ΑΠΟΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ*. Retrieved from: <https://www.europeanbusiness.gr/page.asp?pid=1228> [Accessed 15 Feb. 2020].
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή - European Commission. (2020). *Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης και την πορεία προς τα εμπρός*. [online]. Available at: https://ec.europa.eu/commission/future-europe/white-paper-future-europe-and-way-forward_el [Accessed 21 Jan. 2020].
- Interactive: *Ημερομηνίες-σταθμοί της 60χρονης πορείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. (2017, 3). Retrieved from:

- <https://www.naftemporiki.gr/infographics/1218165/interactive-imerominies-stathmoi-tis-60xronis-poreias-tis-europaikis-enosis>[Accessed 1 Jan. 2020].
- Ιωακειμίδης, Π. (2016). *Το τέλος της παγκοσμιοποίησης-The Books' Journal*. [online] Booksjournal.gr. Available at: <http://booksjournal.gr/%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BB%CE%B5%CF%82/item/2462-to-telos-thw-pagkosmiopoihsis>[Accessed 19 Feb. 2020].
 - Ιωακειμίδης (2019, August 27). *Πόσες κρίσεις αντέχει η Ευρωπαϊκή Ένωση*; Retrieved from: <https://www.in.gr/2019/08/28/apopsi/poses-kriseis-antexei-eyropaiki-enosi/>[Accessed 9 Feb. 2020].
 - Kathimerini.gr. (2015). Παρέμβαση Αρβελέρ: «Ναι στην Ευρώπη, την ευρύτερη πατρίδα μας» από 40 Έλληνες των τεχνών | Kathimerini. [online] Available at: <https://www.kathimerini.gr/821808/article/epikairothta/ellada/paremvash-arveler-nai-sthn-eyrwph-thn-eyryterh-patrida-mas-apo-40-ellhnes-twn-texnwn>[Accessed 19 Feb. 2020].
 - Κελεμάνης, Π. (2017, August 12). *Το όραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. Retrieved from: <https://ekyklos.gr/sb/519-to-orama-tis-evropaikis-oloklirosis.html> [Accessed 23 Jul. 2021].
 - Κ., Ι. Π. (2018, November 11). *11 Νοεμβρίου 1918 – Υπνοβατεί ξανά η Ευρώπη*; Retrieved from: https://www.tovima.gr/printed_post/11-noemvriou-1918-ypnovatei-ksana-i-eyropi[Accessed 23 Jul. 2021].
 - Κουκιάδης, Γ. (2017, May 16). *Τα διαχρονικά προβλήματα στην ενοποίηση της Ευρώπης #EU60*. Retrieved from: <https://ekyklos.gr/sb/444-ta-diachronika-provlimata-stin-enopoiisi-tis-evropis-eu60.html>[Accessed 3 Jul. 2021].
 - Κώνστας, Χ. (2019, February 13). *Ευρωσκεπτικισμός: Ο εφιάλτης των Ευρωπαίων*. Retrieved from: <https://banks.com.gr/46070-2> [Accessed 1 Feb. 2020].
 - Ματεντζόγλου Σ. (2017, July 22). *Προς μία Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων: πίσω στο μέλλον!* Retrieved from: <https://ergasia-press.gr/pros-mia-evropi-ton-pollon-tachytiton-piso-sto-mellon/> [Accessed 1 May 2020].
 - Μαυρογένης, Σ. (2017, January 5). *Το τέλος της παγκοσμιοποίησης και η Ευρωπαϊκή Ένωση*. Retrieved from: <https://www.euractiv.gr/section/i-eyropi-kai-o-kosmos/opinion/to-telos-tis-pagkosmiopoiisis-ke-i-evropaiki-enosi/>[Accessed 1 May 2020].
 - Μπιτζένης Α. (n.d.). *κοινή/ ενιαία / εσωτερική /ενοποιημένη αγορά με ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου, των ατόμων/εργατών, των εμπορευμάτων, και των υπηρεσιών*. Retrieved from: <https://docplayer.gr/11836744-3-koini-eniaia-esoteriki-enopoiimeni-agera-me-eleytheri-kykloforia-toy-kefalaiou-ton-atomon-ergaton-ton-emporeymaton-kai-ton-ypiresion.html>[Accessed 11 May 2021].
 - Naftemporiki (2017). *Οι προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης: Οι μεγάλες οικονομικές και κοινωνικές ερωτήσεις*. Retrieved from: <https://m.naftemporiki.gr/story/1499638/oi-prokliseis-tis-pagkosmiopoiisis-oi-megales-oikonomikes-kai-koinonikes-erotiseis>[Accessed 1 May 2020].
 - Ναπολέον Μ. –Κοινωνία Πολιτών (2011). *Ποια Ευρώπη θέλουμε; Available at: http://www.jmc.uoa.gr/gnomes/dialogos-gia-mia-eyrwpaiki-diakybernhsh/poia-eyroph-8eloyme.html* [Accessed 2 Jul. 2021].
 - Ντάλης, Σ. (2021) *Η Ελλάδα και η ευρώπη μετά την υγειονομική κρίση της πανδημίας*. Rodiaki.gr. Available from: https://www.rodiaki.gr/article/466703/h-ellada-kai-h-eyrwph-meta-thn-ygeionomikh-krish-ths-pandhmias?fbclid=IwAR23JxKvqGL_q8glw8Ei3pHb7QGL5WdbHUQAA5pNA-oPj_0b1kZs1USd54w [accessed 20 Sep 2021].

- Politico (2020, January 1). *Αυτές είναι οι προκλήσεις για την Ευρώπη το 2020*. Retrieved from: <https://www.dimokratiki.gr/01-01-2020/politico-aytes-einai-oi-prokliseis-gia-tin-eyropi-to-2020/> [Accessed 1 May 2020].
- Παπαγεωργίου, Γ. (2014). *Ποσοτική έρευνα*. Retrieved from: http://sociology.soc.uoc.gr/pegasoc/wp-content/uploads/2014/10/Microsoft-Word-Parageorgiou_DEIGMATOLHPTIKH1.pdf [Accessed 7 May 2020].
- Θαλασσοχωρίτη, Α. (2017, December 6). *Ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ένα δύσκολο εγχείρημα με θετικώς εξελισσόμενα αποτελέσματα*. Retrieved from: <https://powerpolitics.eu/ιδρυση-της-ευρωπαϊκής-ένωσης-ένα-δύσκ/> [Accessed 18 May 2020].
- Τσούκαλης Λ., Cramme O., και LiddleR. (2010). *Μια Ευρωπαϊκή Ένωση ικανή να ανταποκριθεί στην παγκόσμια εποχή :Μπορούμε να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση;* Available at: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2010/06/No13-Μία-ΕΕ-ικανή-να-ανταποκριθεί-στην-παγκόσμια-εποχή.pdf> [Accessed 21 May 2020].
- Το Βήμα (2011). *Τρίτος παγκόσμιος οικονομικός πόλεμος - Ειδήσεις - νέα - Το Βήμα Online*. [online]. Available at: <https://www.tovima.gr/2011/09/05/opinions/tritos-pagkosmios-oikonomikos-polemos> [Accessed 19 Feb. 2020].
- Φωνή (2017). Αρβελέρ: *'Quo Vadis Europa? - Η Ευρώπη θα πάει εκεί που θα την πάμε εμείς*. Available at: <https://www.foni-lemesos.com/news/cyprus/29876-arveler-quo-vadis-europa-i-evropi-tha-paei-ekei-pou-tha-tin-pame-emeis.html> [Accessed 22 May 2020].
- www.dw.com (2010). *Απο-παγκοσμιοποίηση - η νέα οικονομική τάξη πραγμάτων; / DW / 17.08.2010*. [online] DW.COM. Available at: <https://www.dw.com/el/απο-παγκοσμιοποίηση-η-νέα-οικονομική-τάξη-πραγμάτων/a-5915359> [Accessed 19 Feb. 2020].

Ξενόγλωσσα άρθρα

- Abels, G., & Mushaben, J. M. (2020). Great Expectations, Structural Limitations: Ursula von der Leyen and the Commission's New Equality Agenda. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 58, 121-132. <https://doi.org/10.1111/jcms.13102>.
- Abraham L. Newman (2018) Global European Union Studies: sometimes normal is a little weird, *Journal of European Public Policy*, 25:7, 959-968. DOI: 10.1080/13501763.2018.1450891.
- Ahrens, P., & Van der Vleuten, A. (2020). Fish fingers and measles? Assessing complex gender equality in the scenarios for the future of Europe. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 58(2), 292-308. <https://doi.org/10.1111/jcms.12922>.
- Al-Rodhan, N. R., & Stoudmann, G. (2006). Definitions of globalization: A comprehensive overview and a proposed definition. *Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security*, 6(1-21). Retrieved from: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.472.4772&rep=rep1&type=pdf>. [Accessed 19 Feb. 2020].

- Armin, C. (2019, March 29). *Armin Cuyvers*. Verfassungsblog. Available from: <https://verfassungsblog.de/author/armin-cuyvers/> [Accessed 30 March. 2021].
- Aslanidis, P. (2016). Is populism an ideology? A refutation and a new perspective. *Political Studies*, 64 (1_suppl), 88-104. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12224> (Retrieved November 17, 2022).
- Barbieri, K. (1996). Economic interdependence: *A path to peace or a source of interstate conflict?* *Journal of Peace Research*, 33(1), 29-49. <https://doi.org/10.1177/0022343396033001003>.
- Begg, I. (2017). 'The Commission's White Paper on the Future of Europe – A Case of What Might Have Been...'. *LSE European Politics and Policy (EUROPP) Blog*, 8 March Available online at: <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/03/08/the-commissions-white-paper-on-the-future-of-europe-a-case-of-what-might-have-been/> [Accessed 9 Feb. 2020].
- Beukers, T., & van der Sluis, M. (2017). *Differentiated integration from the perspective of non-euro area member states*. Available from: <https://repub.eur.nl/pub/108927/>.
- Bohle, D. (2018). European integration, capitalist diversity and crises trajectories on Europe's Eastern periphery. *New political economy*, 23(2), 239-253. <https://doi.org/10.1080/13563467.2017.1370448>.
- Bomassi, L., & Vimont, P. (n.d.). *Reimagining a Global Europe*. Retrieved from: <https://carnegieeurope.eu/2019/12/11/reimagining-global-europe-pub-80554>.
- Börzel, T. A., & Risse, T. (2018). From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics. *Journal of European Public Policy*, 25(1), 83-108. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1310281>.
- Botcheva, L., & Martin, L. L. (2001). Institutional effects on state behavior: Convergence and divergence. *International Studies Quarterly*, 45(1), 1-26. <https://doi.org/10.1111/0020-8833.00180>.
- Bohle, D. (2018). European integration, capitalist diversity and crises trajectories on Europe's Eastern periphery. *New political economy*, 23(2), 239-253. <https://doi.org/10.1080/13563467.2017.1370448>.
- Börzel, T. A., & Risse, T. (2018). From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics. *Journal of European Public Policy*, 25(1), 83-108. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1310281>.
- Brou, D., & Ruta, M. (2011). Economic integration, political integration or both? *Journal of the European Economic Association*, 9(6), 1143-1167. <https://doi.org/10.1111/j.1542-4774.2011.01037.x>.
- *Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU*. (2020, February 17). Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>.
- Broomfield, E. V. (2003). Perceptions of danger: The China threat theory. *Journal of Contemporary China*, 12(35), 265-284. DOI: 10.1080/1067056022000054605.
- Carrapico, H., & Farrand, B. (2020). Discursive continuity and change in the time of Covid-19: the case of EU cybersecurity policy. *Journal of European Integration*, 42(8), 1111-1126. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1853122>.
- Chad D. (2015). *Market power Europe: exploring a dynamic conceptual framework*, *Journal of European Public Policy*, 22: 9, 1336-1354. DOI:10.1080/13501763.2015.1046903.

- Chilcote, R. H. (2002). Globalization or imperialism?. *Latin American Perspectives*, 29(6), 80-84. <https://doi.org/10.1177/0094582X0202900607>.
- Clark, I. (1998). Beyond the great divide: Globalization and the theory of international relations. *Review of international studies*, 24(4), 479-498. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0260210598004793>.
- Comfort, L. K., Kapucu, N., Ko, K., Menoni, S., & Siciliano, M. (2020). Crisis decision-making on a global scale: Transition from cognition to collective action under threat of COVID-19. *Public Administration Review*, 80(4), 616-622. <https://doi.org/10.1111/puar.13252>.
- Copeland, D. C. (1996). Economic interdependence and war: A theory of trade expectations. *International security*, 20(4), 5-41. <https://doi.org/10.2307/2539041>.
- Costa, O. (2019). The politicization of EU external relations. *Journal of European Public Policy*, 26(5), 790-802. <https://doi.org/10.1080/13501763.2018.1478878>.
- Costanza R, Fioramonti L, Kubiszewski I. (2016). The UN sustainable development goals and the dynamics of well-being *Front Ecol Environ* 14(2):59–59. <https://doi.org/10.1002/fee.1231>.
- Council on Foreign Relations. (2015). *The Eurozone in Crisis*. [online] Available at: <https://www.cfr.org/background/eurozone-crisis>[Accessed 19 Feb. 2020].
- Curtis, J. S. (2021). *Springing the “Tacitus Trap”: countering Chinese state-sponsored disinformation*. *Small Wars & Insurgencies*, 32(2), 229–265. doi:10.1080/09592318.2021.1870429.
- Cuyvers, A., (2017). *Five Scenarios for Europe – Understanding the EU Commission’s White Paper on the Future of Europe*. Available from: <https://verfassungsblog.de/five-scenarios-for-europe-understanding-the-eu-commissions-white-paper-on-the-future-of-europe/>(accessed 3 October 2021).
- Czetwertynski, S., & Sukiennik, J. (2021). Changes in Institutional Systems during Covid-19 Pandemic from the Institutional Conception of OE Williamson. *European Research Studies Journal*, 24(Special 3), 571-583. https://www.researchgate.net/profile/SlawomirCzetwertynski/publication/355322038_Changes_in_Institutional_Systems_during_Covid19_Pandemic_from_the_Institutional_Conception_of_OE_Williamson/links/6179029eeef53e51e1f20df0/Changes-in-Institutional-Systems-during-Covid-19-Pandemic-from-the-Institutional-Conception-of-OE-Williamson.pdf
- Damro, C. (2015). Market power Europe: exploring a dynamic conceptual framework. *Journal of European Public Policy*, 22(9), 1336-1354. <https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1046903>.
- Dingwerth, K., & Pattberg, P. (2006). Was ist global governance? *Leviathan*, 34(3), 377-399. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11578-006-0021-z.pdf>
- Dugger, W. M. (1996). Sovereignty in transaction cost economics: John R. Commons and Oliver E. Williamson. *Journal of economic issues*, 30(2), 427-432. <https://doi.org/10.1080/00213624.1996.11505806>.
- Eder F, Heath R, Barigazzi J, et al. (2017). Commission outlines 5 scenarios for future of EU in White Paper. *POLITICO*. Available from:

<https://www.politico.eu/article/breaking-politico-obtains-white-paper-on-eu-future/>(accessed 30 October 2021).

- Eigner, Peter; Umlauft, Thomas S. (July 1, 2015). "*The Great Depression(s) of 1929–1933 and 2007–2009? Parallels, Differences and Policy Lessons*". MTA-ELTE Crisis History Working Paper No. 2: Hungarian Academy of Science. SSRN 2612243. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2612243.
- Eichengreen; O'Rourke (March 8, 2010). A tale of two depressions: What do the new data tell us. *VoxEU.org*. Available from: <https://voxeu.org/article/tale-two-depressions-what-do-new-data-tell-us-february-2010-update> (accessed 29 January 2021).
- Franco L. (2021). Edge of the Atlantic: Portugal's presidency of the EU Council. *ECFR*. Available from: <https://ecfr.eu/article/edge-of-the-atlantic-portugals-presidency-of-the-eu-council/> (accessed 9 May 2021).
- Garrett, G. (2010). G2 in G20: China, the United States and the world after the global financial crisis. *Global Policy*, 1(1), 29-39. <https://doi.org/10.1111/j.1758-5899.2009.00014.x>.
- Gasiorowski, M., & Polachek, S. W. (1982). Conflict and interdependence: East-West trade and linkages in the era of detente. *Journal of Conflict Resolution*, 26(4), 709-729. <https://doi.org/10.1177/0022002782026004008>.
- Gates, S., Hegre, H., Jones, M. P., & Strand, H. (2007). Democratic Waves? Global Patterns of Democratization, 1800–2000. *Mimeograph: Centre for the Study of Civil War, PRIO*. Available from: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.408.6291&rep=rep1&type=pdf> (accessed 9 May 2021).
- Glawe, L., & Wagner, H. (2019). *China in the middle-income trap? China Economic Review*. doi:10.1016/j.chieco.2019.01.003.
- Gotev G. (2017). 'Juncker's real scenario' is multi-speed Europe. *www.euractiv.com*. Available from: <https://www.euractiv.com/section/future-eu/news/junckers-real-scenario-is-multi-speed-europe/>(accessed 1 November 2021).
- Grainger, A. (2012). Environmental Globalization. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization*. doi:10.1002/9780470670590.wbeog170.
- GRIMM, D. (2014). Europa-Debatte: Die Stärke der EU liegt in Einer klugen begrenzung. *FAZ.NET*. Available from: <https://www.faz.net/aktuell/politik/europa-debatte-die-staerke-der-eu-liegt-in-einer-klugen-begrenzung-13090815.html>(accessed 1 November 2021).
- Griffin, M. (2018). *The UN's Role in a Changing Global Landscape*. *Oxford Handbooks Online*. doi:10.1093/oxfordhb/978019880316.
- Guillén, M. F. (2001). Is globalization civilizing, destructive or feeble? A critique of five key debates in the social science literature. *Annual review of sociology*, 27(1), 235-260. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.235>.
- Guterres, A. (2019). Remarks to high-level Political Forum on Sustainable Development secretary-general. *United Nations*. Available from:

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2019-09-24/remarks-high-level-political-sustainable-development-forum>(accessed 18 November 2021).

- Habermas, J. (2015). Democracy in Europe: Why the Development of the EU into a Transnational Democracy Is Necessary and How It Is Possible. *European Law Journal*, 21(4), 546-557. doi:10.1111/eulj.12128.
- Halliday, T. C., & Osinsky, P. (2006). Globalization of law. *Annu. Rev. Sociol.*, 32, 447-470. doi/10.1146/annurev.soc.32.061604.123136.
- Hart, G. (1996). The five W's: An old tool for the new task of task analysis. *Technical communication*, 43(2), 139-145.
<https://www.ingentaconnect.com/content/stc/tc/1996/00000043/00000002/art00004>
- Held, D. (2003). "Cosmopolitanism: globalisation tamed?," *Review of International Studies*. Cambridge University Press, 29(4), pp. 465–480. doi: 10.1017/S0260210503004650.
- Hancock, T. & Bezold, C. (1994, March). Possible futures, preferable futures. In *The Healthcare Forum Journal* (Vol. 37, No. 2, pp. 23-29). Available from: https://www.researchgate.net/profile/Trevor-Hancock-2/publication/13166132_Possible_futures_preferable_futures/links/56fadbd908ae3c0f264c0576/Possible-futures-preferable-futures.pdf (accessed 1 November 2021).
- Hobolt, S. B. und Christopher Wratil. (2015). Public opinion and the crisis: the dynamics of support for the euro. *Journal of European Public Policy*, 22(2), 238-56. DOI: 10.1080/13501763.2014.994022.
- Hooghe, L. (2005). Several roads lead to international norms, but few via international socialization: A case study of the European Commission. *International Organization*, 59(4), 861-898. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818305050307>.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2018). Cleavage theory meets Europe's crises: Lipset, Rokkan, and the transnational cleavage. *Journal of European public policy*, 25(1), 109-135. <https://doi.org/10.1080/13501763.2017.1310279>.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2019). Grand theories of European integration in the twenty-first century. *Journal of European public policy*. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1569711>.
- Initiative, G. (2011). Imagine All the People: Advancing a global citizens movement. *Development* 54, 287-290. <https://doi.org/10.1057/dev.2011.4>.
- Irandoust, M. (2018). Militarism and globalization: Is there an empirical link? *Quality & quantity*, 52(3), 1349-1369. doi:10.1007/s11135-017-0525-4.
- Mittelman, J. (2013). Global Bricolage: emerging market powers and polycentric governance, *Third World Quarterly*, 34:1, 23-37. DOI: 10.1080/01436597.2013.755355.
- Jing, E., & Ahn, Y. Y. (2021). Characterizing Partisan Political Narratives about COVID-19 on Twitter. *arXiv preprint arXiv:2103.06960*. Available from: <https://arxiv.org/pdf/2103.06960.pdf>.

- Johal, S., & Ulph, A. (2002). Globalization, lobbying, and international environmental governance. *Review of international economics*, 10(3), 387-403. <https://doi.org/10.1111/1467-9396.00339>.
- Jupille, J., Caporaso, J. A., & Checkel, J. T. (2003). Integrating institutions: Rationalism, constructivism, and the study of the European Union. *Comparative political studies*, 36(1-2), 7-40. <https://doi.org/10.1177/0010414002239370>.
- Kanie, N., Griggs, D., Young, O., *et al.* (2019). Rules to goals: emergence of new governance strategies for sustainable development. *Sustain Sci* 14, 1745–1749. <https://doi.org/10.1007/s11625-019-00729-1>.
- Kim, R. E. (2016). The Nexus between International Law and the Sustainable Development Goals. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 25(1), 15–26. doi:10.1111/reel.12148.
- Kim, W., & Gates, S. (2015). Power transition theory and the rise of China. *International Area Studies Review*, 18(3), 219-226. doi:10.1177/2233865915598545.
- Kirch, A.-L. (2021). A Capable EU Is No Utopia: Strategic Lessons from the German Presidency. (DGAP Commentary, 5). Berlin: Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-73506-8>.
- KYRIAKIDIS, A. (2016). *Input or output? Evaluation of the EU Democratic Deficit Approaches after the Eurozone Crisis*, στο D. Anagnostopoulou / I. Papadopoulos / L. Papadopolou (eds.), *The EU at a Crossroads*, Cambridge Scholars Publishing, σ. 212. Available at: <https://www.cambridgescholars.com/download/sample/63504>[Accessed 1May 2021].
- Kostiukevych, R., Mishchuk, H., Zhidebekkyzy, A., Nakonieczny, J., & Akimov, O. (2020). The impact of European integration processes on the investment potential and institutional maturity of rural communities. *Economics & Sociology*, (13, 3), 46-63. <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/18891>.
- König, F. (2020). Big Data, 5G and AI. How Europol could help von der Leyen achieve her goals. *Hertie school-Jacques Delors Center*. Available from: https://opus4.kobv.de/opus4-hsog/frontdoor/deliver/index/docId/3338/file/20200219_Europol_Franca_Koenig.pdf.
- Kleine, M. (2018). Informal governance and legitimacy in EU politics. *Journal of European integration*, 40(7), 873-888. <https://doi.org/10.1080/07036337.2018.1482287>.
- Knickman, J. R., & Snell, E. K. (2002). The 2030 Problem: Caring for Aging Baby Boomers. *Health Services Research*, 37(4), 849–884. doi:10.1034/j.1600-0560.2002.56.x .
- Krastev, I., Leonarad, M. (2021). The crisis of American Power: How Europeans see Biden's America. *ECFR*. Available from: <https://ecfr.eu/publication/the-crisis-of-american-power-how-europeans-see-bidens-america/#summary>(accessed 29 July 2021).

- Kuhn, T. (2019). Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. *Journal of European Public Policy*, 26(8), 1213-1230. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1622588>.
- Kuo, L. (2021). China claims to have eliminated poverty, but the figures mask harsh challenges. *Washington Post*. Available at: https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/china-poverty-economy-growth/2021/02/25/9e92cb18-7722-11eb-9489-8f7dadc51e75_story.html.
- Lallie, H. S., Shepherd, L. A., Nurse, J. R., Erola, A., Epiphaniou, G., Maple, C., & Bellekens, X. (2021). Cyber security in the age of covid-19: A timeline and analysis of cyber-crime and cyber-attacks during the pandemic. *Computers & Security*, 105, 102248. <https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102248>.
- Le Blanc, D. (2015). Towards Integration at Last? The Sustainable Development Goals as a Network of Targets. *Sustainable Development*, 23(3), 176–187. doi:10.1002/sd.1582.
- Lee, K., Koivusalo, M., Labonté, R., Ollila, E., Schrecker, T., Schuftan, C., & Woodward, D. (2007). Globalization, global governance and the social determinants of health: *A review of the linkages and agenda for action*. Available from: <https://researchonline.lshtm.ac.uk/id/eprint/2591629/>(accessed 2 July 2021).
- Lübke-meier, E., & Ondarza, N. V. (2020). A corona presidency in the coronavirus crisis? The dual task of the German presidency; containing the crisis and giving a lasting impetus to European solidarity and autonomy. *SWP*. <https://doi.org/10.18449/2020C33>.
- Manners, I. J., & Whitman, R. G. (1998). Towards identifying the international identity of the European Union: A framework for analysis of the EU's network of relationships. *Journal of European Int.* <https://doi.org/10.1080/07036339808429068>.
- Manners, I. and Whitman, R. G. (2003). The “difference engine”: constructing and representing the international identity of the European Union. *Journal of European Public Policy*, 10(3): 380–404. <https://doi.org/10.1080/1350176032000085360>
- Manners, I. (2002). Normative power Europe: a contradiction in terms?. *JCMS: Journal of common market studies*, 40(2), 235-258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>.
- Maurice, É. & Menneteau, M. (2019). From crisis exit to world challenges: The EU Strategic Agenda 2019. *crisis*, 25(521). Available from: <https://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-521-en.pdf> (accessed 3 October 2021).
- Melanie Van Driel. (2020). Achieving the Sustainable Development Goals: Global Governance Challenges edited by Simon Dalby, Susan Horton and Rianne Mahon, with Diana Thomaz, *Environmental Politics*, 29: 2, 363-365. DOI: 10.1080/09644016.2020.1718870.
- Mensi, A. (2018). The Case Western Sahara Campaign UK and the International and Institutional Coherence of European Union External Action. Opening Pandora’s Box?. *European Foreign Affairs Review*, 23(4).

<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/European+Foreign+Affairs+Review/23.4/EERR2018041>.

- Meunier, S., & Mickus, J. (2020). Sizing up the competition: explaining reform of European Union competition policy in the Covid-19 era. *Journal of European Integration*, 42(8), 1077-1094. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1852232>.
- Michael, B. (2003). Theorising the Politics of Globalisation: A Critique of Held et al.'s "Transformationalism". *Journal of Economic & Social Research*, 5(1).<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.9568&rep=rep1&type=pdf>.
- Mir, U. R., Hassan, S. M. & Qadri, M. M. (2014). Understanding globalization and its future: An analysis. *Pakistan Journal of Social Sciences (PJSS)*, 34(2), 607-624. <https://media.teckiz.com/pakistan-journal-of-social-sciences/pjss-bzu/2020/04/22/5ea030ed495c5.pdf>.
- Moravcsik, A. (1995). Liberal intergovernmentalism and integration: a rejoinder. *J. Common Mkt. Stud.*, 33, 611-628. *HeinOnline*, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jcmks33&i=612>.
- Mölling, C., & Schütz, T. (Eds.). (2020). The EU's Strategic Compass and Its Four Baskets: Recommendations to Make the Most of It (DGAP Report, 13). Berlin: Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-71305-4>.
- Moyer, J. D., & Bohl, D. K. (2018). Alternative pathways to human development: Assessing trade-offs and synergies in achieving the Sustainable Development Goals. *Futures*, 105, 199-210. doi:10.1016/j.futures.2018.10.007.
- Mudde, C. (2013). Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what?. *European Journal of Political Research*, 52(1), 1-19. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2012.02065.x>.
- Kalyanpur, N. & Newman, A. (2017). Form over function in finance: international institutional design by bricolage, *Review of International Political Economy*, 24:3, 363-392. DOI: 10.1080/09692290.2017.130777.
- Nilsson, M., Griggs, D., & Visbeck, M. (2016). Policy: map the interactions between Sustainable Development Goals. *Nature News*, 534(7607), 320. <https://doi.org/10.1038/534320a>.
- Nováky, N. (2021) 'The Strategic Compass: Charting a New Course for the EU's Security and Defence Policy,' *European View*, 20(1), pp. 112–112. doi: 10.1177/17816858211009978.
- Nugraha, Y. (2021). Covid-19 in Italy: Impact of Lockdown in Italy on Socio-Economic Situation. *Journal of Social Science*, 2(2), 223-227. <https://doi.org/10.46799/jsss.v2i2.113>.
- Pastor, L., & Veronesi, P. (2018). A rational backlash against globalisation. *LSE Brexit*. <https://blogs.lse.ac.uk/brexit/2018/10/05/a-rational-backlash-against-globalisation/>
- Pegoraro, D., Propriis, L. D., & Chidlow, A. (2020). De-globalisation, value chains and reshoring. *Industry*, 4, 152-175.

https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/37355/9780367178413_t_ext.pdf?seq#page=170.

- Pollack, M. A. (1996). The new institutionalism and EC governance: the promise and limits of institutional analysis. *Governance*, 9(4), 429-458, <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.1996.tb00251.x>.
- Pouliot, V. (2007). “Subjectivism”: Toward a constructivist methodology. *International studies quarterly*, 51(2), 359-384, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2007.00455.x>.
- Poyda-Nosyk, N. (2017). Financial security of Ukraine in conditions of European integration. *Науковий вісник Полісся*, 1(1 (9)), 192-196. <http://orcid.org/0000-0002-5378-8028>.
- Raab, M., Ruland, M., Schönberger, B., Blossfeld, H. P., Hofäcker, D., Buchholz, S., & Schmelzer, P. (2008). GlobalIndex: A sociological approach to globalization measurement. *International Sociology*, 23(4), 596-631. doi:10.1177/0268580908090729.
- Raskin, P., Kriegman, O., & Xercavins, J. (2010). We the people of Earth: Toward global democracy. *UPCommons. Portal del coneixement obert de la UPC*. Available from: <http://hdl.handle.net/2117/8979>
- Rayner, J., Howlett, M., Wilson, J., Cashore, B., & Hoberg, G. (2001). Privileging the sub-sector: critical sub-sectors and sectoral relationships in forest policy-making. *Forest Policy and Economics*, 2(3-4), 319-332. [https://doi.org/10.1016/S1389-9341\(01\)00038-7](https://doi.org/10.1016/S1389-9341(01)00038-7).
- Reeves, S., Kuper, A., & Hodges, B. D. (2008). Qualitative research methodologies: ethnography. *Bmj*, 337. doi: 10.1136/bmj.a1020.
- Reynolds JF, Stafford Smith DM, Lambin EF, Turner BL II, Mortimore M, Batterbury SPJ, Downing TE, Dowlatabadi H, Fernandez RJ, Herrick JE, Huber-Sannwald E, Leemans R, Lynam T, Maestre FT, Ayarza M, Walker B. (2007). Global desertification: building a science for global dryland development. *Science* 316: 847–851. DOI: 10.1126/science.1131634.
- Risse, T. (2007). Social constructivism meets globalization. *Globalization theory: Approaches and controversies*, 4, 126. https://www.researchgate.net/publication/311589125_A_Constructivist_Perspective_on_the_Rise_of_China_A_Case_of_Regional_Norm_Entrepreneurship
- Rodrik, D. (1997). Sense and Nonsense in the Globalization Debate. *Foreign Policy*, (107), 19. doi: 10.2307/1149330.
- Robertson, R. (1994). Globalisation or glocalisation? *The Journal of International Communication*, 1:1, 33-52. DOI: 10.1080/13216597.1994.9751780.
- Roudometof, V. (2005). Transnationalism, cosmopolitanism and glocalization. *Current sociology*, 53(1), 113-135. <https://doi.org/10.1177/0011392105048291>.
- Sbruieva, A. (2020). Social dimension of the European higher education area: tendencies of development of normative, theoretical and organizational bases. *Topical Issues of History of Education and Comparative Education*, 129-150. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-188-9/129-150>.

- Schimmelfennig, F., Leuffen, D., & Rittberger, B. (2015). The European Union as a system of differentiated integration: interdependence, politicization and differentiation. *Journal of European Public Policy*, 22(6), 764-782. <https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1020835>.
- Schmitter, P. C. (1970). A revised theory of regional integration. *International organization*, 24(4), 836-868. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0020818300017549>.
- Schmidt, V. A. (2020). Theorizing institutional change and governance in European responses to the Covid-19 pandemic. *Journal of European Integration*, 42(8), 1177-1193. <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1853121>.
- Scholte, J. A. (2004). Globalization studies: Past and future: A dialogue of diversity. *Globalizations*, 1(1), 102-110, DOI: 10.1080/1474773042000252183.
- Schor, J. (1999). The new politics of consumption. *Boston Review*, 24(3-4), 4-9. Available from: <https://pages.ucsd.edu/~aronatas/Schor%20et%20al%20New%20Politics%20of%20Consumption%201999.pdf>. (Accessed 1. July 2021).
- Schultz GP, Perry W, Nunn S. (2019). The threat of Nuclear War is still with us. *The Wall Street Journal*, p. A17. Available from: <https://www.wsj.com/articles/the-threat-of-nuclear-war-is-still-with-us-11554936842> (Accessed 11 July 2021).
- Schuttenberg, H. Z., & Guth, H. K. (2015). Seeking our shared wisdom: a framework for understanding knowledge coproduction and coproductive capacities. *Ecology and Society*, 20(1). <http://www.jstor.org/stable/26269755>.
- Segal, G. (1999). Does China Matter? *Foreign Affairs*, 78(5), 24. doi: 10.2307/20049448.
- Shambaugh, D. (2005). China engages Asia: reshaping the regional order. *International Security*, vol. 29. no. 3. Available at: <https://www.belfercenter.org/sites/default/files/files/publication/shambaugh.pdf>. (Accessed 20. July 2021).
- Simmel, G. (1949). The sociology of sociability. *American journal of sociology*, 55(3), 254-261. <https://doi.org/10.1080/00330124.2021.1984263>.
- Souad, M., & Ramdane, T. (2019). Learning English in the 21st Century: For Globalization or Westernization? *International Journal of Humanities and Social Science*. DOI: 10.1126/science.1131634.
- Tang, K., Li, Z., Li, W., & Chen, L. (2017). China's Silk Road and global health. *The Lancet*, 390(10112), 2595–2601. doi: 10.1016/s0140-6736(17)32898-2.
- Taylor, P. (1991). The European Community and the state: assumptions, theories and propositions. *Review of International Studies*, 17(2), 109-125. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0260210500112203>.
- Temin, P. (2010). "The Great Recession & the Great Depression" (PDF). *Daedalus*. 139 (4): 115–124. doi:10.1162/DAED_a_00048.
- Ushkarenko, Y. V., Chmut, A. V., & Syniakova, K. M. (2018). Kreatyvna ekonomika: sutnist poniattia ta znachennia dlia Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Creative economy: the essence of concept and meaning for Ukraine in

conditions of European integration]. *Ekonomika i suspilstvo–Economy and society*, 18, 67-72.

- Verellen, T. (2020). European Sovereignty Now? A Reflection on What It Means to Speak of 'European Sovereignty'. *European Papers-A Journal on Law and Integration*, 2020(1), 307-318. Doi. 10.15166/2499-8249/383.
- Versase, C., Hawkins, L., Absy, M. (2021). World Reimagined: The Rise of the Global Middle Class. *Nasdaq*. Available from: <https://www.nasdaq.com/articles/world-reimagined%3A-the-rise-of-the-global-middle-class-2021-07-09>(Accessed 1. July 2021).
- Vilas, C. (1993). The hour of civil society. *NACLA Report on the Americas*, 27(2), 38-44. <https://doi.org/10.1080/10714839.1993.11724643>.
- Wang, N. (2015). Globalisation as glocalisation in China: A new perspective. *Third World Quarterly*, 36(11), 2059-2074. Doi: 10.1080/01436597.2015.1068113.
- Webber, D. (2019). Trends in European political (dis) integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. *Journal of European Public Policy*, 26(8), 1134-1152. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1576760>.
- Went, R. (2002). Globalization in the perspective of imperialism. *Science & Society*, 66(4), 473-497. <https://doi.org/10.1521/isis.66.4.473.21110>.
- Westerwinter, O., Abbott, K. W., & Biersteker, T. (2021). Informal governance in world politics. *The Review of International Organizations*, 16, 1-27. <https://doi.org/10.1007/s11558-020-09382-1>.
- Wessels, W. (1997). An ever closer fusion? A dynamic macropolitical view on integration processes. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 35(2), 267-299. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00060>.
- Witt, M.A. (2019). De-globalization: Theories, predictions, and opportunities for international business research. *J Int Bus Stud* 50, 1053–1077 <https://doi.org/10.1057/s41267-019-00219-7>.
- Yang, H. (2016). The Asian Infrastructure Investment Bank and Status-Seeking: China's Foray into Global Economic Governance. *Chin. Polit. Sci. Rev.* 1, 754–778. <https://doi.org/10.1007/s41111-016-0043-x>.
- Yunin, O., Sevruck, V., & Pavlenko, S. (2018). Priorities of economic development of Ukraine in the context of European integration. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(3), 358-365. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-358-365>.
- Yaya, S., Yeboah, H., Charles, C. H., Otu, A., & Labonte, R. (2020). Ethnic and racial disparities in COVID-19-related deaths: counting the trees, hiding the forest. *BMJ Global Health*, 5(6), e002913. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2020-002913>.

Βίντεο-Ντοκιμαντέρ

- Baldwin, R., (2018) If this is globalization 4.0, what were the other three? *World Economic Forum*. Available from:

- <https://www.weforum.org/agenda/2018/12/if-this-is-globalization-4-0-what-were-the-other-three/> (accessed 8 December 2021).
- Γκέιτς Μ. (2015) Transcript of "το επόμενο ξέσπασμα; δεν είμαστε έτοιμοι". *TED*. Available from: https://www.ted.com/talks/bill_gates_the_next_outbreak_we_re_not_ready/transcript?language=el (accessed 20 October 2021).
 - Doshi, R. (2014) Old geographies, new orders -China, India and the future of Asia. *TEDxFulbright*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=aYaj8aqkdbA>(accessed 30 Dec 2021).
 - 3rd European Youth Work Convention (2021) *YouTube*. Available from: <https://www.youtube.com/channel/UC1jb4dLqBDF5buz6bidobVQ/videos> (accessed 19 November 2021).
 - ΕΡΤ3 "Απέναντι" – Πρύτανης Ε. Αρβελέρ & Υποψ. Διδ. Α. Κυριακίδης(21 Μαΐου 2018). *YouTube*. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=9jjrpgyEf8A>
<https://scholar.harvard.edu/files/markesposito/files/eurocrisis.pdf> (accessed 2 December 2021).
 - FutureLearn (n.d.) International Affairs: Globalisation. *FutureLearn*. The Graduate Institute of International and Development Studies. Available from: <https://www.futurelearn.com/courses/globalisation> (accessed 8 December 2021).
 - Global Challenges Foundation, (n.d). *What is global Governance*. Available from: <https://globalchallenges.org/global-governance/>(accessed 9.08.2021)
 - HSE University: Understanding International Relations Theory:
 - a) What is Global Governance - Global Governance (n.d.). *Coursera*. Available from: <https://www.coursera.org/lecture/international-relations-theory/what-is-global-governance-PXyaE>(accessed 18 May 2021).
 - b) What is global governance 2(n.d). *Coursera*. Available from: <https://www.coursera.org/lecture/international-relations-theory/what-is-global-governance-2-UVay8>(accessed 8 May 2021).
 - c) What is global governance 3(n.d). *Coursera*. Available from: <https://www.coursera.org/lecture/international-relations-theory/what-is-global-governance-3-RpBRA>(accessed 18 May 2021).
 - Jacques, M. (2011) Understanding the rise of China. *Ted*. Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=imhUmLtlZpw> (accessed 28 December 2021).
 - Marbella International University Centre (2019) *Defining Global Governance*. Available from: <https://miuc.org/defining-global-governance/>(accessed 10.8.2021).
 - Baldwin R. (2018) *TEDxLausanne*. Available from: <https://www.tedxlausanne.com/talks/richard-baldwin/>(accessed 8 December 2021).

Επίσημες Ιστοσελίδες

- 2030Vision.(n.d.). *THE WORLD IN 2030*. Available from: <https://www.2030vision.com/vision/the-world-in-2030> [Accessed 1 May. 2021].
- (2016/C 202/02). ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ. *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=GA> [Accessed 11 Sept 2021].
- Bank, E. (2002). *Initial changeover (2002)*. [online]. European Central Bank. Available at: <https://www.ecb.europa.eu/euro/changeover/2002/html/index.en.html> [Accessed 19 Feb. 2020].
- BBC News. (2019). *Timeline: The unfolding eurozone crisis*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/business-13856580> [Accessed 6 Dec. 2019].
- Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων: Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (n.d.). *Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων | Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης*. Available from: https://gslegal.gov.gr/?page_id=5506 [accessed 11 May 2021].
- Council on Foreign Relations. (2015). *The Eurozone in Crisis*. [online]. Available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/eurozone-crisis> [Accessed 19 Feb. 2020].
- Consilium.europa.eu. (2017). [online]. Available at: https://www.consilium.europa.eu/media/31472/qc0417545eln_pdfweb_20171016165020.pdf [Accessed 1 May. 2021].
- Council of Europe (2021) *Roma youth: Together for emancipation and Empowerment. Youth*. Available from: <https://www.coe.int/en/web/youth/-/roma-youth-together-for-emancipation-and-empowerment> (accessed 8 October 2021).
- Consilium (2020) *Protection and promotion of human rights*. Available from: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/human-rights/#> (accessed 28 October 2021).
- (Υπόθεση C-490/16)(28/10/2016) Πρόσβαση: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=185302&pageIndex=0&doclang=el&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=8741718>(accessed 2 Sept 2021).
- Commission on Global Governance. (1995). *Our global neighbourhood: the report of the Commission on Global Governance*. Oxford University Press.
- *Document 52020JC0008*. EUR. (n.d.). From: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0008>[Accessed 1 May. 2021].
- Docplayer.gr. (2020). *κοινή/ ενιαία / εσωτερική /ενοποιημένη αγορά με ελεύθερη κυκλοφορία του κεφαλαίου, των ατόμων/εργατών, των εμπορευμάτων, και των υπηρεσιών* - [online] Available at: <https://docplayer.gr/11836744-3-koini-eniaia-esoteriki-enopiimeni-agera-me-eleytheri-kykloforia-toy-kefalaiou-ton-atomon-ergaton-ton-emporeymaton-kai-ton-ypiresion.html> [Accessed 18 Feb. 2020].
- FAO. (2017). *The future of food and agriculture – Trends and challenges*. Rome. Available at: <http://www.fao.org/3/a-i6583e.pdf>[Accessed 1 May. 2021].

- FAO. (2010). “*Climate-Smart*” *Agriculture: Policies, Practices, and Financing for Food Security, Adaptation and Mitigation*. Rome. Available at: <http://www.fao.org/docrep/013/i1881e/i1881e00.pdf> [Accessed 1 May. 2021].
- Forbes. (2020). *1. ICBC*. [online] Available at: <https://www.forbes.com/pictures/5759834fa7ea43396db2842c/1-icbc/#68cb888c5d89> [Accessed 19 Feb. 2020].
- Federal Foreign Office (2021) *Foreign Minister Baerbock takes office*. Available from: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/about-us/handover-maas-baerbock/2500238>[Accessed 1 May. 2021].
- German Federal Foreign Office (2021) *Six Months, three priorities: German presidency of the Council of Europe ends with handover on 21 may*. Available from: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/euoparat/-/2462322> [accessed 8 October 2021].
- in action (2020) *Οι 17 Παγκόσμιοι Στόχοι*. Available from: <https://inactionforabetterworld.com/17-pagkosmioi-stoxoi/> (accessed 11 May 2021).
- International Council for Science (ICSU, 2015) *Review of Targets for the Sustainable Development Goals: The Science Perspective* (accessed 11 May 2021).
- IOM. (2020). *World migration report 2020*. Geneva. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf accessed 1 May 2021).
- European Commission (2021) *European democracy: new transparency rules on political advertising and targeting*. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_6118 [Accessed 1 Feb. 2020].
- European Commission (2020e) “*Building a European Health Union: Preparedness and Resilience for Cross-border Health Threats, Webinar Programme*. Available from: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/policies/docs/ev_20201029_ag_e.pdf [Accessed 1 Feb. 2020].
- European Commission (2017, April 26). *Directorate-General for Communication White Paper on the future of Europe: Reflections and scenarios for the EU27 by 2025*. Photo of Publications Office of the European Union. Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en-5391> (accessed 1 May 2021).
- European Commission (2018) *The Juncker Commission's ten priorities*. Available from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/625176/EPRS_STU\(2018\)625176_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/625176/EPRS_STU(2018)625176_EN.pdf) [Accessed 1 May. 2021].
- European Commission (2020) *JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right*. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0008> [Accessed 1 May. 2021].
- European Commission {SEC(2020) 432 final} -*REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on a Single Market For Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive*

- 2000/31/EC. Available from:
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/proposal_for_a_regulation_on_a_single_market_for_digital_services.pdf [Accessed 11 May. 2021].
- European Commission COM (2020) 790 *On the European democracy action plan*. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN>[Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission (2015) *Press Conference of President Jean-Claude Juncker on his official visit to Cyprus*. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/STATEMENT_15_5391 [Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission (2017) *European Commission's white paper on the future of Europe and reflection papers on EU27 by 2025*. Available from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ba81f70e-2b10-11e7-9412-01aa75ed71a1/language-en>[Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission(n.d.)*Μια Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία*
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_el[Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission-COM (2019) 640 final. *COMMUNICATION FROM THE COMMISSION. The European Green Deal*. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>. [Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission (2017) *Commission gives new support for EU regions working together on high-tech projects*. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_5108. [Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission (2017) *Commission gives new support for EU regions working together on high-tech projects*. Available from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_5108[Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission (2017) *Commission sets out roadmap for deepening Europe's Economic and Monetary Union*. Available from: https://ec.europa.eu/info/publications/completing-europes-economic-and-monetary-union-factsheets_en [Accessed 11 May. 2021].
 - European Commission -COM (2021) 500 final *Economic policy coordination in 2021: overcoming COVID-19, supporting the recovery and modernising our economy*. Available from: https://ec.europa.eu/info/system/files/com-2021-500_en.pdf [Accessed 1 May. 2021].
 - Europe Plan (2019) *White Paper. Exteriors.gencat.cat*, Generalitat de Catalunya Departament d'Acció Exterior, Relacions Institucionals i Transparència. Available from: http://exteriors.gencat.cat/web/.content/saeue/00_pla_europa/lilibre_blanc/pla_europa_lilibre_blanc_complet.pdf [Accessed 11 May. 2021].
 - Europa.eu (2005-01-13) *TREATY ESTABLISHING A CONSTITUTION FOR EUROPE*. Available at: https://europa.eu/european-union/law/treaties_el[Accessed 11 May. 2021].
 - Europa.eu (2021) *Recovery plan for Europe* Available from: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en [Accessed 11 June. 2021].

- Europa.eu (2007) *Συνθήκη της Λισαβόνας*. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01.ELL&toc=OJ:C:2007:306:TOC [Accessed 1 May. 2021].
- Ec.Europa. *A deeper and fairer economic and monetary union*. Available from: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union_en [Accessed 1 May. 2021].
- Ec.europa.eu. (2017). [online] Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dp_067_en.pdf [Accessed 21 Jan. 2020].
- Eurostat (2017) *Statistics explained*. Available from: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?_EU27%2C_2019_%28%25%2C_based_on_GWh%29.png [Accessed 2 Oct. 2021].
- EPRS | European Parliamentary Research Service (2020) *The von der Leyen Commission's priorities for 2019-2024*. Available from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646148/EPRS_BRI\(2020\)646148_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/646148/EPRS_BRI(2020)646148_EN.pdf) [Accessed 4 Oct. 2021].
- eu2020, 20de (2020) *Looking back at Germany's past EU Council presidencies. Germany's Presidency of the Council of the European Union*. Available from: <https://www.eu2020.de/eu2020-en/news/article/german-presidency-council-of-eu-history/2416166> (accessed 4 December 2021).
- Lex access to European Union Law (2019) *AGREEMENT on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community*. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12019W%2FTXT%2802%29> [Accessed 2 Oct. 2021].
- OECD (2013) *Organization for Economic Co-operation and Development. Strengthening National Statistical Systems to Monitor Global Goals*. Available from: <https://www.oecd.org/dac/POST-2015%20P21.pdf> [Accessed 2 Oct. 2021].
- OECD (2019) *Policy coherence in the SDGs*. Available from: <http://www.oecd.org/governance/pcsd/Note%20on%20Shaping%20Targets.pdf> [Accessed 2 Oct. 2021].
- PWC (n.d.). Predictions for 2020: “Slowbalisation” is the new globalization. Available from: <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/global-economy-watch/predictions-2020.html> [Accessed 1.11.2021].
- RISZA. (n.d.). *MISSION AND VISION, OBJECTIVES*. Available from: <https://risza.mx/misionvision> [Accessed 2 Sept. 2021].
- The White House (2021) *FACT SHEET: The American Families Plan*. Available from: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/28/fact-sheet-the-american-families-plan/> [Accessed 2 Oct. 2021].
- United Nations. *Remarks to high-level Political Forum on Sustainable Development secretary-general* (n.d.). Available from:

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2019-09-24/remarks-high-level-political-sustainable-development-forum> [Accessed 2 Oct. 2021].

- United Nations General Assembly (UNGA). (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development (A/RES/70/1)*. New York, NY: UNGA Resolution. Available from: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf [Accessed 2 May 2021].